รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี

ระยะที่ 2 สัญญาเลขที่ RDG59S0009

จัดทำโดย....

สุวิมล พิริยธนาลัย และคณะ

ตุลาคม 2559

สัญญาเลขที่ RDG59S0009

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ระยะที่ 2 สัญญาเลขที่ RDG59S0009

คณะผู้วิจัย

1. สุวิมล พิริยธนาลัย : ผู้ประสานงานโครงการ
2. สารีนา บนหลี : ผู้ช่วยผู้ประสานงานโครงการ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

คำนำ

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ระยะที่ 2 สัญญาเลขที่ RDG59S0009 ฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการสรุปผลการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้น ทั้งในด้านกระบวนการเรียนรู้, องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวมทั้งการขยายผลการวิจัยสู่สาธารณะ

โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นโครงการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี และสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาโครงการวิจัยที่เป็นโจทย์ร่วมของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี นอกจากนั้นผู้วิจัยยังมุ่งแสวงหาแนวทางในการพัฒนาภาคีในการดำเนินงานวิจัยร่วมกันระหว่างชุมชนประมงพื้นบ้านกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ทางโครงการฯ ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ปิยะ กิจถาวร รองเลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ,นายมูหามะสุกรี มะสะนิง นายกสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ที่ให้คำแนะนำและเสนอแนะแนวทางให้แก่ผู้วิจัยในการดำเนินการโครงการได้อย่างต่อเนื่อง และนายมือลี เจะเลาะ ผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์โดยตรงในการอพยพย้ายถิ่นที่ช่วยเชื่อมประสานกับแหล่งข้อมูลที่เป็นผู้อพยพย้ายถิ่นได้อย่างหลากหลายและขอขอบคุณพี่น้องชาวประมงพื้นบ้านอ่าวปัตตานีที่ได้อนุเคราะห์ความรู้และให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อนำไปสู่การบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดร่วมกันไว้

สุวิมล พิริยธนาลัย และคณะ

ตุลาคม 2559

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่อง **การสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ระยะที่ 2** มีวัตถุประสงค์หลัก คือ (1) เพื่อหาแนวทางสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี และ (2) เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาภาคีในการดำเนินงานวิจัยร่วมกันระหว่างชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอันจะเป็นการ “สร้างเวที” ให้กับชุมชนได้พัฒนาทิศทางในการแก้ไขปัญหาของตนเองอย่างเป็นรูปธรรมโดยผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ผลการดำเนินงานตลอดระยะเวลาโครงการ พบว่า

1. การประมวลความรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่น

การอพยพย้ายถิ่นในชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี จำแนกได้ 4 ประเด็น คือ (1) ปัจจัยต่อการอพยพไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซียของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี (2) การปรับตัวของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีเมื่ออพยพไปทำงานที่มาเลเซีย (3) ปัญหาของแรงงานรับจ้างนอกระบบจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีที่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย และ (4) ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ซึ่งผลจากการศึกษา พบว่า

1.1 ปัจจัยต่อการอพยพไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซียของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี สามารถจำแนกปัจจัยได้เป็น 2 ประการคือ ปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด

ปัจจัยผลักดันที่ส่งผลต่อการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การมีญาติพี่น้องหรือเพื่อนๆ ที่ไปทำงานอยู่ก่อนแล้วที่มาเลเซีย ชักชวนให้ไปทำงาน, การอยู่ที่หมู่บ้านไม่มีงานให้ทำและสมาชิกในครอบครัวทำการประมงได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว เพราะทรัพยากรประมงเสื่อมโทรม และหางานทำในประเทศไทยได้ยาก

ในด้านปัจจัยดึงดูดที่ส่งผลต่อการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียและมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด คือ ที่ประเทศมาเลเซีย สามารถหางานทำได้ง่ายกว่าในประเทศไทย ซึ่งจะมีรายได้ให้กับครอบครัวเพิ่มมากยิ่งขึ้น,ทรัพยากรสัตว์น้ำที่จับได้จากการทำประมงที่มาเลเซีย มีราคาสูงกว่าในประเทศไทย และการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียทำให้รายได้ ในครัวเรือนดีขึ้น มั่นใจในการปฏิบัติศาสนกิจของตนเอง รวมทั้งการอพยพไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซีย จะเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการที่จะสร้างงานสร้างอาชีพ มีรายได้มาจุนเจือครอบครัว เพื่อเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัวได้

1.2 การปรับตัวของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีเมื่ออพยพไปทำงานที่มาเลเซีย ในสองอาชีพหลัก คือ 1) การทำงานในร้านอาหารประเภทต่างๆทั้งร้านขายข้าวราดแกง, ร้านต้มยำ และ 2) การไปทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ มีการปรับตัวในลักษณะต่างๆ ดังนี้

- **การปรับตัวเพื่อสร้างเสริมทักษะการทำงานในร้านอาหารและบนเรือประมง** คือ การเรียนรู้ เสริมสร้างทักษะต่างๆ เพื่อให้ตัวเองสามารถทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้มีประสิทธิภาพ
- **การปรับตัวในเรื่องการสื่อสาร ในการทำงาน**
- **การปรับตัวในเรื่องเวลาการทำงาน**และการใช้ชีวิตในการทำงาน
- **การปรับตัวในเรื่องปัจจัย 4** ทั้งในด้านการรับประทานอาหาร การพักอาศัย เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มและการรักษาพยาบาล
- **การปรับตัวในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ การรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายของร้านอาหารที่มาเลเซีย**

1.3 ปัญหาของแรงงานรับจ้างนอกระบบที่ประเทศมาเลเซีย มีปัญหาหลักๆ ดังนี้

- **ปัญหาที่เกี่ยวเนื่องกับหนังสือเดินทาง (Passport)** ส่วนใหญ่ใช้เพียงหนังสือเดินทางในการเข้าไปทำงาน
- **ปัญหาการไม่มีใบอนุญาตทำงาน (Work permit)** ทั้งใบอนุญาตทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ และใบอนุญาตทำงานในร้านอาหาร
- **ปัญหาในเรื่องปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต เช่น อาหารการกิน ที่พัก เครื่องนุ่งห่มและการรักษาพยาบาล**
- **ปัญหาภาระค่าใช้จ่ายที่สูง** ทั้งค่าใช้จ่ายทั้งที่มาเลเซียและค่าใช้จ่ายของครอบครัวที่ชุมชนบ้านเกิด
- **ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง ความขัดแย้งในการทำงาน** และการเอารัดเอาเปรียบในการทำงาน
- **ปัญหาการลักเล็กขโมยน้อยในการทำงาน**
- **ปัญหาการไม่สามารถขอใบอนุญาตผู้ประกอบการร้านอาหารได้ด้วยตนเอง**

1.4 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี สามารถจำแนกได้เป็น 2 ด้าน คือ ผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบ

<u>ผลกระทบด้านบวก</u>จากการเคลื่อนย้ายแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ประกอบด้วย การมีงานทำและการมีรายได้มาจุนเจือครอบครัว

<u>ผลกระทบด้านลบ</u>จากการเคลื่อนย้ายแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ประกอบด้วย 1) ภาวะหนี้สิน 2) ผลกระทบในเรื่องการไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาในระบบ และ 3) ผลกระทบในมิติทางสังคม มีอยู่ 2 ระดับ คือ ผลกระทบในระดับครอบครัว ในเรื่องการเลี้ยงดู อบรมขัดเกลาบุตรหลาน รวมทั้งผลกระทบในระดับของชุมชน เช่น การแต่งตัวตามสมัยนิยม การนิยมใช้สิ่งของส่วนตัวที่มีราคาแพง การทดลองใช้สารเสพติด เป็นต้น

2. การสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน

ในปี 2559 ทางโครงการวิจัยยังคงให้ความสำคัญกับการสร้างการเรียนรู้ผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน

โรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน เป็นเวทีปฏิบัติการของการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีและที่ได้มีการศึกษา รวบรวม จัดระบบ ประมวลความรู้มาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีความรู้ทั้งมากและน้อยมาถ่ายทอดให้กันและกัน และเป็นเวทีที่ผู้ที่ต้องการเรียนรู้ได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างอิสระ จากการศึกษาพบว่าในปีนี้ทางโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้านได้เพิ่มเติมประเด็นการเรียนรู้ในเรื่อง ***การอพยพย้ายถิ่น***เพื่อให้ชุมชนมีความรู้เท่าทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันที่คนวัยหนุ่มสาวนิยมไปทำงานในร้านอาหารที่ประเทศมาเลเซียเพิ่มมากขึ้นและประสบปัญหาหลายๆอย่าง ทางโครงการจึงได้มีการสะท้อนมุมมองในเรื่องการอพยพไปทำงานที่มาเลเซียให้กับผู้ที่ต้องการไปทำงานที่มาเลเซียหรือกับคนในชุมชน ในประเด็นที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์การอพยพแรงงานในปัจจุบัน, การปรับตัวของแรงงาน, ปัญหาที่เกิดขึ้นกับแรงงานและผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งกับชุมชนและตัวผู้อพยพเอง ความรู้ความเข้าใจดังกล่าวนั้นก็จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อประกอบการตัดสินใจในการไปทำงานที่มาเลเซีย และเพื่อให้ผู้ที่ต้องการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียเกิดการนำไปปรับใช้อย่างเหมาะสม

2.1 ลักษณะการเรียนรู้การอพยพย้ายถิ่น ผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน มีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานให้เกิดความรู้**,** การเรียนรู้จากประสบการณ์ ของผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในเรื่องการอพยพย้ายถิ่น, การเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน (Research –Based Learning) **และการเรียนรู้โดยให้ชุมชนเป็นผู้แสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง**

2.2 วิธีการสร้างการเรียนรู้ในโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน

ประกอบด้วย (1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (2) การเรียนรู้จากผู้อื่น เช่น การเรียนรู้จากบรรพบุรุษ การเรียนรู้จากเครือญาติหรือเพื่อนบ้านภายในชุมชนเดียวกัน (3) การสนทนากลุ่ม และ(4) การเรียนรู้โดยใช้สื่อประกอบการเรียนรู้

3. แรงงานไทยที่มาเลเซียภายใต้บริบทสถานการณ์เศรษฐกิจโลก

3.1 สภาวการณ์ของแรงงานไทยที่มาเลเซีย

มาเลเซียเป็นประเทศหนึ่งในกลุ่มอาเซียน ที่นำเข้าแรงงานต่างชาติจากหลากหลายชาติ เป็นจำนวนมากที่สุดประเทศหนึ่งในเอเชีย เป็นแรงงานไทยประมาณ 210,000 คน มีทั้งแรงงานถูกกฎหมาย, แรงงานเข้าเมืองถูกกฎหมาย แต่ทำงานผิดกฎหมายเนื่องจากไม่มีใบอนุญาตทำงานและแรงงานเข้าเมืองผิดกฎหมายและทำงานผิดกฎหมาย ลักษณะงานที่นิยมไปทำงานมีทั้งงานก่อสร้าง ร้านอาหาร งานการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม พนักงานนวดแผนไทย พนักงานขาย การปลูกปาล์ม ยางพารา และประมง

ในช่วงที่ผ่านมารัฐบาลมาเลเซียมีความเข้มงวดในการเคลื่อนย้ายแรงงานที่ผิดกฎหมายมากขึ้น และพยายามจัดระบบให้การเคลื่อนย้ายอยู่ในระบบที่รัฐบาลดูแลได้ แม้ทางเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลมาเลเซียจะมีการปราบปรามอย่างหนักตลอดยังพบการลักลอบการเข้ามาทำงานในมาเลเซียอย่างต่อเนื่อง

3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการไปทำงานที่มาเลเซียของแรงงานไทยกับเศรษฐกิจโลก

สภาพเศรษฐกิจทั้ง**ไทยและมาเลเซีย** ต่างตกอยู่ภายใต้สภาวะความผันผวนของเศรษฐกิจโลกที่ส่งผลให้สภาวะเศรษฐกิจภายในของแต่ละประเทศเกิดการชะลอตัว รวมทั้งทั้ง 2ประเทศต่างก็มีการออกนโยบายเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจภายในของตนเอง เช่นในกรณีของมาเลเซียมีการออกนโยบายการเก็บภาษี GST ซึ่งเป็นการจัดเก็บภาษีจากการซื้อขายสินค้าและบริการ อันส่งผลต่อประชาชนที่จับจ่ายใช้สอยเป็นอย่างมาก รวมทั้งสภาพเศรษฐกิจภายในประเทศที่ส่งผลให้ค่าเงินของมาเลเซียอยู่ในสภาพแข็งค่าขึ้น

จากสภาวะดังกล่าว ก่อให้เกิดผลกระทบอื่นๆตามมา เช่น เมื่อเศรษฐกิจของมาเลเซียตกต่ำ ทำให้ประชาชนมีการจับจ่ายน้อยลง การบริโภคอาหารนอกบ้านลดลง จึงเป็นผลให้รายได้ของร้านอาหารไทยที่มาเลเซียลดลงไปด้วย จึงทำให้ผู้ประกอบการร้านอาหารมีรายรับไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ในขณะที่ต้นทุนสูงและรายได้ลดลง จึงเป็นผลให้มีการปิดตัวลงของร้านอาหาร และผู้ประกอบการร้านอาหารไทยในมาเลเซียก็เริ่มมีการมองหาช่องทางในการกลับมาเปิดร้านอาหารที่ประเทศไทย ในขณะที่ผู้ที่ไปทำงานบนเรือประมงที่มาเลเซียก็เริ่มหวนกลับมาทำการประมงแบบพื้นบ้านที่ชุมชนตนเอง โดยเริ่มมีการจัดเตรียมทยอยซื้อหาเครื่องมือประมงบางประเภท เช่น อวนกุ้ง อวนปลา ฯลฯ เป็นต้น

สารบัญ

บทที่		หน้า
คำนำ		ก
บทคัดย่อ		ข
สารบัญ		ฉ
สารบัญตาราง		ญ
สารบัญภาพ		ฎ
สารบัญแผนที่		ฐ
บทที่ 1	**บทนำ**	**1**
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	คำถามในการวิจัย	7
	วัตถุประสงค์การวิจัย	8
	ระยะเวลาดำเนินโครงการ	8
	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2	**แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง**	**9**
	ทฤษฎีการย้ายถิ่น	17
	ทฤษฎีปัจจัยผลักดัน (Push Factor) - ปัจจัยดึงดูด (Pull Factor)	19
	ทฤษฎีการเคลื่อนย้ายแรงงานของ Ravenstein	21
	ทฤษฎีการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ	27
	แนวคิดเรื่องแรงงานนอกระบบ	34
	แนวคิดการเรียนรู้	37
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	41
บทที่ 3	**วิธีการศึกษาและการบริหารโครงการวิจัย**	**48**
	วิธีการศึกษาวิจัย	49
	กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ	49
	เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	49

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
บทที่ 3	การบริหารจัดการพัฒนาชุดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น	53
	กิจกรรมการจัดเวทีประชุมเสริมสร้างความรู้/ความเข้าใจด้านการดำเนินงานโครงการกับกลุ่มเป้าหมาย	53
	กิจกรรมการเสริมสร้างและพัฒนาทักษะด้านกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับทีมวิจัย	55
	การติดตามและร่วมสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	62
	การถอดบทเรียน…“เหลียวหลังแลหน้าชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	66
	การขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	67
	การนำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปสร้างการเรียนรู้ผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน	67
	การใช้ช่องทางสื่อมวลชนในการเผยแพร่ความรู้	74
	การเข้าร่วมประชุมและเป็นวิทยากรในโอกาสต่างๆ	78
	การได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการต่างๆ	82
	การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์: RE (Research Exploitation)	83
บทที่ 4	**ผลการวิจัย**	**87**
	บริบทของพื้นที่ที่ศึกษา	87
	บริบทพื้นที่ของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี	87
	บริบทพื้นที่ของประเทศมาเลเซีย	100
	การสัมภาษณ์เจาะลึก กรณีศึกษาผู้ที่อพยพไปทำงานที่มาเลเซีย	116
	กรณีศึกษาที่ 1 : “แบมะ”	116
	กรณีศึกษาที่ 2 : “เปาะจิการี”	119
	กรณีศึกษาที่ 3 : “แบนิ”	131
	กรณีศึกษาที่ 4 : “กะแวแมะโมง	145

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
บทที่ 4	**การประมวลความรู้ เรื่องการอพยพย้ายถิ่น**	**151**
	ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการอพยพไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซียของชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานี	151
	การปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้านที่ไปทำงานที่มาเลเซีย	168
	ปัญหาจากการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียและความต้องการให้เกิดการแก้ปัญหา	175
	ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี	183
	แรงงานไทยที่มาเลเซียภายใต้บริบทสถานการณ์เศรษฐกิจโลก	185
	สภาวการณ์ของแรงงานไทยที่มาเลเซีย	186
	ความสัมพันธ์ระหว่างการไปทำงานมาเลเซียของแรงงานไทยกับเศรษฐกิจโลก	197
บทที่ 5	**การถอดบทเรียน…“เหลียวหลังแลหน้าชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น**	**205**
	ชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานี	206
	การรุกล้ำของเรืออวนรุน…การปรับตัวครั้งใหญ่ของชุมชน	213
	การเข้ามาของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น..เครื่องมือหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนประมงพื้นบ้าน	229
	ชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	233
	ความคืบหน้าในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี	236
	ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานี	286
	บทสรุปและทิศทางอนาคต	298

สารบัญ(ต่อ)

บทที่		หน้า
บทที่ 6	**สรุปและอภิปรายผลงานวิจัย**	**301**
	สรุปผลการศึกษา	301
	การประมวลความรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่น	301
	การสร้างการเรียนรู้ผ่านเวทีโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน	307
	แรงงานไทยที่มาเลเซียภายใต้บริบทสถานการณ์เศรษฐกิจโลก	308
	การอภิปรายผลศึกษา	311
บรรณานุกรม		
ภาคผนวก		

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	ตารางแสดงจำนวนโครงการที่อยู่ในระหว่างการติดตามโครงการในปี 2558	65
3.2	ตารางแสดงการใช้ช่องทางสื่อมวลชนในการเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน	75
3.3	ตารางแสดงการเข้าร่วมประชุมติดตามการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนประมงพื้นบ้านในปี 2558-2559	78
3.4	ตารางแสดงการแต่งตั้งเป็นคณะทำงานในภาคส่วนต่างๆในปี 2558 -2559	82
3.5	ตารางแสดง RE (Research Exploitation) ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานี	83
4.1	ข้อมูลทั่วไปของรัฐต่างๆ ในมาเลเซีย	110
4.2	แรงงานไทยในประเทศมาเลเซียที่ข้าเมืองถูกกฎหมายแต่ทำงานผิดกฎหมาย ปี 2552	190
5.1	ตารางแสดงวิธีการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน กรณีปัญหาการทำประมงอวนรุน	215
5.2	ตารางแสดงโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุดโครงการอ่าวปัตตานี ในปี 2552 - 2560	238
5.3	ตารางแสดงการเผยแพร่ชุดความรู้ของชุมชนผ่านสื่อสารมวลชน	244
5.4	การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์: RE (Research Exploitation)	254
5.5	ตารางแสดงการเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้ในเวทีต่างๆ	257
5.6	ตารางแสดงการเข้าร่วมประชุม/ สัมมนา/อบรมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน	260
5.7	ตารางแสดงการเปิดพื้นที่วิจัยเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับสาธารณชนได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี	280

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	ภาพแนวคิดปัจจัยผลักดัน –ปัจจัยดึงดูด	19
3.1	การสัมภาษณ์กลุ่มแบบเจาะลึก	51
4.1	ภาพเรือใช้เครื่องยนต์หางยาว	94
4.2	ภาพเรือพาย	95
4.3	การประทับตรา เข้า-ออก มาเลเซียที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง	162
4.4	ร้านอาหารประเภทต้มยำกุ้งที่ประเทศมาเลเซีย	167
4.5	พนักงานล้างจาน	168
4.6	พนักงานรับออเดอร์และเสิร์ฟอาหาร	169
4.7	พนักงานทำเครื่องดื่ม	169
4.8	พ่อครัว-แม่ครัวในร้านอาหาร	169
4.9	คนทำงานวางอวน-สาวอวนบนเรือประมงขนาดใหญ่	170
4.10	การลงน้ำแข็งในเรือสำหรับการแช่เย็นปลา	170
4.11	พนักงานในร้านอาหารจะเริ่มทำงานในตำแหน่งระดับล่างๆ ก่อนเช่น พนักงานล้างจาน พนักงานเสิร์ฟอาหาร	171
4.12	ในการรับออเดอร์จากลูกค้า พนักงานต้องมีการพูดคุย ไถ่ถามลูกค้าเพื่อสร้างความเป็นกันเอง และทำให้ลูกค้าเกิดความประทับใจ	172
4.13	การทำงานเรือจะใช้คนงานจำนวนมากการสั่งการบนเรือจึงมีการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ	172
4.14	ลักษณะที่พักอาศัยของคนที่ทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่	174
4.15	ลักษณะการแต่งกายสำหรับการทำงานเรือประมง	174
4.16	พนักงานในร้านอาหารที่มีการแต่งการด้วยยูนิฟอร์มของร้าน	174
4.17	การสร้างความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐของมาเลเซีย	175
4.18	หนังสือเดินทาง (Passport)	176
4.19	หนังสือคนประจำเรือ (Seaman Book)	177

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพที่		หน้า
4.20	ลักษณะที่พักของคนทำงานบนเรือจะอยู่รวมกัน ตามห้องหรือมุมต่างๆของเรือ เพียงแค่อาศัยหลังคาเรือเพื่อกำบังแดดกำบังฝนเท่านั้น	177
4.21	การตากเสื้อผ้าของคนทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ที่มาเลเซียจะมัดผูกกับเชือกราวตากผ้า	178
4.22	การกินอาหารของคนทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ที่มาเลเซียถึงแม้จะเป็นผู้ที่หาอาหารทะเลเอง แต่ก็ได้ทานอาหารเพียงแค่ที่ทำให้อิ่มท้องและมีพละกำลังในการทำงานเท่านั้น	179
4.23	ใบอนุญาตประกอบร้านอาหารที่ประเทศมาเลเซีย	180
5.1	ภาพแสดงการนำเสนอผลการวิจัยผ่านสื่อต่างๆ	243
5.2	การเปิดพื้นที่โครงการวิจัยเป็นแหล่งเรียนรู้	279

สารบัญแผนที่

แผนที่ที่		หน้า
4.1	ภาพแสดงพื้นที่อ่าวปัตตานี	88
4.2	ภาพแสดงแผนที่ประเทศมาเลเซีย	101
4.3	แผนที่ชุมชนประมงพื้นบ้านที่เป็นพื้นที่เป้าหมายของโครงการ	152
4.4	แผนที่แสดงเส้นทางการไปทำงานของแรงงานของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีสู่มาเลเซียตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน	159
5.1	แผนที่แสดงชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี	234

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผลกระทบประการหนึ่งที่ปฏิเสธไม่ได้จากความเหลื่อมล้ำของการพัฒนา ในกรณีของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียน ก็คือ การเคลื่อนย้ายของแรงงานจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยมีลักษณะสำคัญคือประเทศต้นทางของแรงงานย้ายถิ่นมักมีประชากรหนาแน่น มีอัตราการว่างงานสูง โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานมีฝีมือ ส่วนประเทศปลายทาง มักเป็นประเทศที่มีการเพิ่มของประชากรต่ำ ขาดแคลนแรงงานในงานที่เรียกว่า 3Ds คือ งานสกปรก (Dirty) งานยาก (Difficult) และงานเสี่ยง (Dangerous) ประชากรในอาเซียน กว่า 148 ล้านคนมีรายได้ต่ำกว่า 2 ดอลลาร์สหรัฐ และ28.8 ล้านคนมีรายได้ต่ำกว่าหนึ่งดอลลาร์สหรัฐ การย้ายถิ่นของแรงงานในอาเซียน จึงเป็นสถานการณ์ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทั้งนี้การเคลื่อนย้ายแรงงานในอาเซียนส่วนใหญ่เป็นการเคลื่อนย้ายแบบชั่วคราว ตามสัญญาการจ้างงาน ซึ่งมักจะมีระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี และที่สำคัญคือ การอพยพโดยส่วนใหญ่เป็นการอพยพที่ไม่ถูกกฎหมาย และมีลักษณะแบ่งแยกอย่างชัดเจนกล่าวคือ หากเป็นแรงงานชายก็มักเป็นแรงงานในกลุ่มงาน3Ds ดังกล่าวข้างต้น ในขณะที่หากเป็นแรงงานหญิง ก็มักจะเป็นแรงงานในภาคบริการเช่น งานบริการ งานบ้าน งานดูแลสุขภาพฯลฯ ในมาเลเซียและไทยมีจำนวนแรงงานย้ายถิ่นที่ไม่ถูกกฎหมายมากที่สุด ในขณะที่อาเซียนยอมรับการย้ายถิ่นของแรงงานมีฝีมือ มีการจัดทำข้อตกลงยอมรับร่วมกัน (Mutual Recognition Arrangements : MRAs) ด้านคุณสมบัติในสาขาวิชาชีพหลัก เพื่ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายนักวิชาชีพหรือแรงงานเชี่ยวชาญหรือผู้มีความสามารถพิเศษของอาเซียนได้อย่างเสรีตั้งแต่ ปี พ.ศ.2558 เป็นต้นไป แต่อาเซียนก็ยังไม่มีข้อตกลงการอพยพเคลื่อนย้ายของแรงงานไร้ฝีมือ แต่ละประเทศก็จะมีแนวทางในการจัดการกับประเด็นปัญหาที่เกิดจากการย้ายถิ่นลักษณะนี้ที่แตกต่างกันไป [1]

เฉกเช่นเดียวกับการอพยพไปหางานทำของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ที่โดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มคนเหล่านี้ไม่ได้ไปเป็นแรงงานในงานที่ต้องใช้ทักษะ ฝีมือเฉพาะมากนัก มักนิยมไปทำงานเป็นแรงงานบนเรือประมง หรือไปทำงานด้านบริการในร้านอาหารประเภทต้มยำ ทั้งนี้จะเห็นได้จากการศึกษาเรื่อง “โครงการสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี” ในปี 2558 ที่ผ่านมา ทางโครงการฯได้มีการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมในประเด็นเรื่องการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานจากชุมชนประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานี โดยได้ให้น้ำหนัก

---

[1] นฤมล นิราทร . (2555). **การย้ายถิ่นของแรงงานในอาเซียน : กรณีแรงงานไร้ฝีมือในประเทศไทย .**การสัมมนาโครงการธรรมศาสตร์-อาเซียน เราจะอยู่ร่วมกันอย่างไรในอาเซียน: ประชาคมภายใต้ความหลากหลาย ณ ห้อง LT- 1 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์. 30 เมษายน 2555.

ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ 1) ปรากฏการณ์การอพยพของชาวประมงพื้นบ้านที่ปัตตานี โดยมีการศึกษาในเรื่องปัจจัยและแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการอพยพไปขายแรงงานที่ประเทศมาเลเซียของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานี 2) การปรับตัวของแรงงานจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีเมื่อไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย 3) ปัญหาที่แรงงานจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีประสบเมื่ออพยพไปขายแรงงานที่มาเลเซีย และ 4) ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการอพยพไปขายแรงงานที่มาเลเซีย ซึ่งจากการศึกษา พบว่าปัจจัยดึงดูดต่อการอพยพไปขายแรงงานที่มาเลเซีย มีอยู่หลายประการด้วยกันเช่นการมีรายได้ดีกว่าเมื่อไปทำงานที่มาเลเซีย การมีพื้นที่ทางกายภาพของเขตแดนที่เชื่อมต่อกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยทำให้เดินทางได้สะดวก การมีภาษา วัฒนธรรม และศาสนา ที่ใกล้เคียงกัน และการมีงานที่สอดคล้องกับทักษะความสามารถของสมาชิกของชุมชนประมงพื้นบ้าน เช่น แรงงานในเรือประมงทั้งเรือขนาดเล็กและเรือขนาดใหญ่ ในขณะเดียวกัน ก็มีปัจจัยผลักดันให้สมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีต้องอพยพออกจากชุมชนไปหางานทำยังประเทศเพื่อนบ้านกล่าวคือในส่วนของกลุ่มคนที่อยู่ในวัยทำงานส่วนใหญ่จะอพยพออกจากชุมชนตนเองเพราะทรัพยากรประมงเสื่อมโทรม ไม่มีงาน ไม่มีรายได้ หางานทำในประเทศไทยไม่ได้เพราะไม่มีทักษะความชำนาญ กลุ่มคนเหล่านี้เมื่ออพยพไปหางานทำที่มาเลเซีย มักจะไปเป็นแรงงานในส่วนต่างๆเช่น แรงงานในเรือประมงขนาดใหญ่ ในเรือประมงพื้นบ้าน แรงงานก่อสร้าง แรงงานในสวนปาล์มน้ำมัน ฯลฯ เป็นต้น ในขณะที่กลุ่มคนวัยหนุ่มสาว ส่วนใหญ่จะอพยพออกจากชุมชนตนเองเพราะต้องการหารายได้มาจุนเจือครอบครัว และไม่สามารถหางานทำในประเทศไทยได้ กลุ่มคนเหล่านี้เมื่ออพยพไปหางานทำที่มาเลเซีย มักจะไปทำงานในร้านอาหารประเภทร้านต้มยำ

นอกจากนี้ การศึกษาในปีที่ผ่านมายังพบอีกว่า แรงงานจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีเมื่ออพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย พวกเขาได้ประสบกับปัญหาต่างๆ เช่น การไม่มีหนังสือเดินทาง (Passport) และใบอนุญาตทำงาน (Work permit) เพราะมีต้นทุนในการทำสูง และปัญหาที่สำคัญที่สุดของพวกเขาก็คือ การกลายเป็น “แรงงานรับจ้างนอกระบบ”ของมาเลเซีย ส่งผลให้พวกเขาต้องถูกนายจ้างเอารัดเอาเปรียบ/โกงค่าจ้าง ต้องไปจ่ายสินบนให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ ฯลฯ นอกจากการเผชิญหน้ากับปัญหาดังได้กล่าวมาแล้ว แรงงานจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีซึ่งส่วนใหญ่มักไปทำงานใน 2 อาชีพหลักด้วยกัน คือ กลุ่มคนวัยทำงานมักไปทำงานเป็นแรงงานบนเรือประมงทั้งเรือขนาดใหญ่และเรือพื้นบ้าน ในขณะที่กลุ่มคนวัยหนุ่มสาวนิยมไปทำงานตามร้านอาหารประเภทต้มยำกุ้ง กลุ่มที่ไปทำงานตามร้านอาหารจะต้องปรับตัวในหลายด้านด้วยกัน เช่น การปรับตัวในด้านการสร้างเสริมทักษะการทำงาน

จะต้องมีการพัฒนาทักษะความสามารถของตนเองเพื่อให้เกิดการขยับตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้นไป การปรับตัวในด้านการสื่อสารเช่นการใช้ภาษามลายูกลาง การปรับตัวในด้านเวลาในการทำงาน ทั้งนี้เพราะเวลาในการเปิดร้านส่วนใหญ่เป็นเวลากลางคืน เปิด15.00 น. ปิด 03.00 น.และการปรับตัวในด้านปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต ทั้งอาหารการกิน,ที่อยู่อาศัย,การรักษาพยาบาล,เสื้อผ้าเครื่องใช้ ในขณะที่กลุ่มที่ไปทำงานเป็นแรงงานบนเรือประมงจะต้องปรับตัวในเรื่องการพัฒนาทักษะความสามารถต่างๆในการทำงานบนเรือประมงเช่น ความรู้เรื่องเครื่องยนต์ การดำน้ำฟังเสียงปลา การใช้เครื่องมือสื่อสาร ฯลฯ

การศึกษาที่ผ่านมาได้สะท้อนให้เห็นถึงข้อเท็จจริงบางประการดังได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นโดยสังเขป อย่างไรก็ตามทางโครงการฯและทีมชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ยังได้พบประเด็นที่น่าสนใจกล่าวคือ ในกลุ่มของผู้ที่อพยพไปเป็นแรงงานบนเรือประมงที่มาเลเซียนั้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงแง่มุมของภูมิปัญญาในการทำการประมงของทางมาเลเซีย ซึ่งมีทั้งส่วนที่มีความคล้ายคลึงกับของชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานีเช่น การทำแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน โดยการใช้วัสดุธรรมชาติจำพวกซั้งปะการังเทียม และมีบางประเภทที่มีความแตกต่างไปจากการทำประมงในพื้นที่จังหวัดปัตตานีเช่น วิธีการวางเครื่องมือประมงบางชนิด กล่าวคือ ชาวประมงที่มาเลเซียเมื่อไปวางอวนปลาทรายจะนำผืนอวนไปวางลงน้ำอย่างเดียว ในขณะที่ชาวประมงพื้นบ้านที่ปัตตานีเมื่อวางอวนแล้วจะต้องมีการกระทุ้งน้ำเพื่อให้ปลาทรายตกใจวิ่งเข้าไปหาอวน ทั้งๆที่เป็นอวนที่มีลักษณะเหมือนกัน หรือในกรณีของอวนลอยกุ้ง ที่มาเลเซียจะใช้อวนลอยกุ้งสามชั้น โดยอวนชั้นนอกมีขนาดตาอวน 14 ซ.ม. อวนชั้นในมีขนาด 4.2-4.5 ซ.ม.ในขณะที่อวนลอยกุ้งที่ปัตตานีนั้น อวนชั้นนอกมีขนาดตาอวน 12 ซ.ม. อวนชั้นในมีขนาด 3.5-4.0 ซ.ม.ทั้งนี้หากสังเกตถึงลักษณะของเครื่องมือประมงก็จะเห็นได้ว่าทางมาเลเซียมีการใช้เครื่องมือประมงที่มีขนาดตาอวนที่ใหญ่กว่าอวนของชาวประมงพื้นบ้านที่ปัตตานี ทำให้สัตว์น้ำวัยอ่อนมีโอกาสหลุดรอดไปเจริญเติบโตได้มากกว่า การศึกษาในเรื่องภูมิปัญญาในการทำประมงนี้จึงอาจส่งผลสะท้อนให้เห็นถึงระบบการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเชิงเปรียบเทียบของทั้งสองประเทศได้ในระดับหนึ่งด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ตัวอย่างของการใช้เครื่องมือประมงที่แสดงให้เห็นถึงร่องรอยของการถ่ายเทความรู้ในการทำประมงระหว่างกันของชาวประมงใน 2 ประเทศก็คือ เครื่องมือประมงที่ชาวประมงพื้นบ้านในปัตตานีเรียกว่า“บีโตฆือเดาะห์” หรือลอบเคดาห์ เป็นลอบที่มีที่มาจากชาวประมงในรัฐเคดาห์ของมาเลเซียมีลักษณะเป็นแร้วดักปูแบบสองชั้นใช้ดักจับปูดำในลำคลอง ตามแนวป่าชายเลนเท่านั้น เมื่อชาวประมงพื้นบ้านที่ปัตตานีได้เรียนรู้ก็ได้นำมาประยุกต์โดยแร้วสองชั้นดังกล่าวไปใช้จับปูม้าในทะเล เมื่อจับปูได้แล้วปูจะไม่สามารถหลุดรอดออกไปได้ ในขณะที่ทางฝั่งมาเลเซีย ชาวประมงยังคงใช้ปักตามแนวป่าชายทะเล

เท่านั้น ไม่นิยมนำไปดักจับปูม้าในทะเล เป็นต้น ทั้งนี้หากมีการศึกษาเรียนรู้ในเรื่องภูมิปัญญาในการทำประมงอย่างจริงจังจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งกับชาวประมงทั้งฝั่งมาเลเซียและฝั่งประเทศไทยเพื่อนำไปสู่การปรับใช้ที่เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเองต่อไป การสร้างการเรียนรู้ดังกล่าว จะเป็นการสร้างความพร้อมเพื่อเตรียมรับกับการเปิดเสรีประชาคมอาเซียน (AEC) ที่กำลังจะมาถึงในเร็ววันนี้ เป็นการเรียนรู้เพื่อที่ชาวประมงพื้นบ้านจะได้มีความแหลมคมมากขึ้นในการตัดสินใจเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างเท่าทัน

ในขณะเดียวกันสำหรับกลุ่มผู้ที่อพยพไปเป็นแรงงานในร้านอาหารประเภทต้มยำนั้นก็ได้สะท้อนให้เห็นว่ากัวลาลัมเปอร์ เมืองหลวงของประเทศมาเลเซียเป็นเมืองที่มีความหนาแน่นทั้งในด้านประชากร เป็นศูนย์รวมของการพัฒนาในทุกๆด้าน รวมทั้งร้านอาหารประเภทต้มยำกุ้งทั้งประเภทที่มีคนไทยเป็นเจ้าของและคนมาเลเซียเป็นเจ้าของมีเป็นจำนวนมาก ในขณะที่กลุ่มผู้บริโภคก็ไม่ได้เพิ่มปริมาณมากขึ้น จึงส่งผลให้สถานการณ์ของร้านอาหารประเภทต้มยำกุ้งเริ่มอยู่ในสถานการณ์ที่จะต้องมีการปรับตัวเพื่อการอยู่รอด ประกอบกับด้วยสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศมาเลเซียเองในปัจจุบันนี้ที่ได้ประสบกับปัญหาค่าเงินริงกิตอ่อนค่าลง โดยนับตั้งแต่ต้นปีเป็นต้นมาค่าเงินริงกิตอ่อนค่าลงแล้วถึง 23% เมื่อเทียบกับสกุลเงินเหรียญสหรัฐ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวกำลังผลักให้มาเลเซียเข้าสู่วังวนของความไร้เสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ริงกิตได้รับแรงกดดันหลายอย่างทั้งจากสภาพเศรษฐกิจและภาคการเมือง โดยในส่วนของภาคเศรษฐกิจผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (จีดีพี) ของมาเลเซีย ล่าสุดไตรมาส 2 ที่ผ่านมา ได้ถอยกลับมาอยู่ที่ 4.9% ซึ่งถือเป็นอัตราการเติบโตที่ต่ำที่สุดนับตั้งแต่ไตรมาส 3 ของปี 2015 สภาพการณ์ดังกล่าวมีขึ้นเนื่องจากมาเลเซียเป็นประเทศที่มีรายได้หลักจากการส่งออกน้ำมันมากถึงราว 30% ของรายได้ทั้งประเทศ ดังนั้นเมื่อราคาน้ำมันโลกดิ่งตัวลงมากกว่า 50% จึงส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจมาเลเซียในภาพรวม[2]

สภาพเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มไม่สู้สดใสนักของประเทศมาเลเซีย ได้ส่งผลโดยตรงต่อกำลังซื้อของผู้บริโภคโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองขนาดใหญ่ที่มีผู้ต้องการขายสินค้ามากกว่าผู้บริโภค มีอุปทานมากกว่าอุปสงค์ ทำให้ร้านอาหารประเภทต้มยำกุ้งในเมืองหลวงเริ่มอยู่ในภาวะซบเซาและเริ่มถดถอยตามสภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ในขณะเดียวกันทางโครงการฯก็ได้พบว่ากลุ่มสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีบางแห่งได้เริ่มมีการปรับตัวโดยการมองหาพื้นที่ใหม่ๆที่มีความพร้อมในการขยายไปเปิดร้านอาหารประเภทต้มยำ โดยคนกลุ่มนี้เริ่มค้นหาไปทางเมืองต่างๆที่อยู่ฝั่งตะวันตกของประเทศมาเลเซีย

[2] ก้องภพ เทอดสุวรรณ.มาเลย์อาจจะซ้ำรอยต้มยำกุ้ง ริงกิตดิ่งเหวจุดชนวนหนี้เน่า.(20 สิงหาคม 2558).โพสต์ทูเดย์ .

เช่น รัฐเปรัค ซึ่งทางมาเลเซียเองก็ให้ความสำคัญในการสนับสนุนให้เป็นเมืองเกิดใหม่ของมาเลเซียเพื่อรองรับการกระจายความหนาแน่นของเมืองหลวงอย่างกัวลาลัมเปอร์

ถึงแม้ว่า พวกเขาจะมีประสบการณ์ในการทำร้านอาหารที่รัฐอื่นๆในมาเลเซียมาก่อน แต่การไปเริ่มต้นที่เมืองเกิดใหม่ของมาเลเซีย ก็จำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาเรียนรู้ในหลายประการทั้งนี้เพราะพื้นที่ที่พวกเขาเคยเปิดร้านอาหารประเภทต้มยำในช่วงที่ผ่านมา เช่น กลันตัน ตรังกานู ปาหัง ยะโฮร์ มะละกา กัวลาลัมเปอร์ ล้วนแต่เป็นเมืองที่อยู่ฝั่งตะวันออกของประเทศมาเลเซียเกือบทั้งหมด ในขณะที่เปรัค เคดาห์ เปอร์ลิส เป็นเมืองที่อยู่ทางฝั่งตะวันตกของมาเลเซียที่ประชากรมีวิธีคิด วัฒนธรรม วิถีชีวิต ทัศนคติต่อแรงงานไทยที่อาจจะแตกต่างไปจากเมืองที่พวกเขาเคยเปิดร้านอาหารในฝั่งตะวันออกของมาเลเซียมาก่อนก็เป็นได้

ในปี 2559 นี้ ทางโครงการฯจึงมุ่งหวังที่จะสนับสนุนให้สมาชิกจากชุมชนชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่เป้าหมาย มีการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวเนื่องกับ 2 กลุ่มประเด็นดังได้กล่าวมาข้างต้น ทั้งนี้ข้อเท็จจริงที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจะเป็นต้นทุนข้อมูลที่สำคัญสำหรับผู้ที่ต้องการจะเรียนรู้ผ่านเวทีการเรียนรู้ของ**“โรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน”** ซึ่งเป็นเสมือนเวทีหรือกิจกรรมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีความรู้ทั้งมากและน้อยมาถ่ายทอดให้กันและกันด้วยไมตรีจิต เป็นเวทีที่ผู้ที่ต้องการเรียนรู้ได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างอิสระ สร้างความรู้และเทคโนโลยีต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อนำความรู้ที่ได้ไปสู่การปรับใช้เพื่อการดำรงชีวิตที่เป็นประโยชน์ต่อปัจเจก, ครอบครัวและเพื่อการดำรงอยู่ของชุมชน กล่าวคือการถ่ายทอดเรียนรู้ผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้านนี้จะเป็นต้นทุนข้อมูลให้ชุมชนสามารถตั้งรับกับสถานการณ์ที่มีอยู่และที่คาดว่าจะเกิดขึ้น หากสมาชิกในชุมชนต้องการจะอพยพไปหางานทำที่มาเลเซียก็จะต้องไปอย่างรู้เท่าทัน สามารถปรับตัวในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม ในขณะเดียวกันหากสมาชิกในชุมชนบางส่วนได้เรียนรู้ผ่านเวที “โรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน” และไม่ประสงค์จะไปทำงานที่มาเลเซีย พวกเขาสามารถแสดงเจตจำนงในการเรียนรู้ในประเด็นอื่นๆที่มีอยู่ใน“โรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน” เช่น ภูมิปัญญาในการสังเกตลักษณะทางกายภาพเพื่อการทำประมงอย่างพึ่งพิงธรรมชาติ, ภูมิปัญญาการต่อเรือกอและท้ายตัด และภูมิปัญญาการประดิษฐ์เครื่องมือประมงพื้นบ้าน หรือการปรับใช้นวัตกรรมไฟเบอร์กลาสเพื่อซ่อมบำรุงเรือประมงพื้นบ้านที่ชำรุดและหมดสภาพการใช้งาน ฯลฯ เป็นต้น

การสร้างการเรียนรู้ผ่านเวที “โรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน” ในปี2559 นี้ ทางโครงการฯมุ่งหวังใน 2 ประเด็นด้วยกันคือ 1) การรวบรวม จัดระบบ ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการอพยพไปขายแรงงานที่มาเลเซียของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีที่มีอยู่หลากหลายในชุมชนให้เป็นฐานความรู้ของชุมชน

และ 2)การจัดทำสื่อประกอบการเรียนรู้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการอพยพไปขายแรงงานที่มาเลเซียในโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน ทั้งนี้ กลุ่มเป้าหมายของการเรียนรู้ในโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้านนี้ประกอบด้วย (1) กลุ่มเป้าหมายที่เป็นสมาชิกในชุมชนชาวประมงพื้นบ้านทุกเพศทุกวัย ทางโครงการฯ มุ่งหวังที่จะให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้เรียนรู้ความรู้ดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การปรับใช้เพื่อตั้งรับในกรณีที่ต้องการไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซีย (2)กลุ่มเป้าหมายที่เป็นสาธารณชนทั่วไป อันประกอบด้วยนักเรียน นักศึกษา นักวิชาการ สื่อมวลชนและประชาชนทั่วไป ทางโครงการฯมุ่งหวังที่จะสร้างโอกาสให้กลุ่มคนเหล่านี้ได้เรียนรู้และเข้าใจในวิถีชีวิต วิธีคิดของชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดปัตตานีต่อการอพยพไปขายแรงงานที่มาเลเซีย

ทางโครงการฯมุ่งหวังว่า การดำเนินโครงการนี้ นอกจากจะเป็นการรวบรวม จัดระบบความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการอพยพไปขายแรงงานที่มาเลเซียของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานี และเผยแพร่ความรู้ของชุมชนผ่านเวทีของโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้านดังกล่าวแล้ว ยังคาดหวังว่ากระบวนการในการสร้างความรู้ดังกล่าวซึ่งชาวประมงพื้นบ้านมีส่วนร่วมโดยตลอดนั้น จะทำให้ชาวประมงพื้นบ้านได้เรียนรู้เรื่องของตนเองมากขึ้น โดยจะเปิดโอกาสให้คนรุ่นต่างๆ ได้มาถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างกัน ให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งนำไปสู่ความรัก ความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตของตัวเอง และเกิดความมุ่งมั่นที่จะรักษาประโยชน์ร่วมของชุมชนประมงพื้นบ้านโดยส่วนรวม รวมทั้งมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันมากขึ้น นอกจากนี้การสร้างการเรียนรู้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการอพยพไปขายแรงงานที่มาเลเซียของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีดังกล่าว ยังจะเป็นฐานให้ชุมชนนำไปปรับใช้สู่การวางแผนเพื่อการพัฒนาชุมชน และผลักดันในระดับนโยบายที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบและมีข้อมูลทางวิชาการรองรับต่อไปในภายภาคหน้าอีกด้วย

และเนื่องจากยุทธศาสตร์ของโครงการฯ ยืนอยู่บนพื้นฐานของฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ดังนั้น ทางโครงการฯ จึงให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้ชาวประมงพื้นบ้านซึ่งนับได้ว่าเป็นกลุ่มคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ จ.ปัตตานีและเป็นกลุ่มคนที่อยู่ใกล้ชิดฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมากที่สุดกลุ่มหนึ่งได้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยการใช้กระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อสร้างตัวตนให้แก่ชาวประมงพื้นบ้าน ให้เขารู้จักว่าเขาคือใคร มีดีอะไร แล้วใช้ตัวตนดังกล่าวไปสร้างความ สัมพันธ์กับกลุ่มคนต่างๆ ในพื้นที่ของการเจรจาต่อรอง และกระบวนการสร้างตัวตนที่สำคัญ คือ การให้ชาวบ้านมาร่วมกัน เรียนรู้อย่างเป็นระบบ คือ ให้ชาวบ้านมาร่วมกันเรียนรู้ตั้งแต่ว่าอะไรคือปัญหาของเขา จากนั้นก็ร่วมกันแสวงหาความรู้ ปัญหาที่เขาสนใจนั้นมีรายละเอียดอย่างไร เกิดขึ้นได้

อย่างไร ถ้าจะแก้ปัญหา ดังกล่าวควรจะทำอย่างไร แล้วก็ให้ชาวบ้านร่วมกันแก้ปัญหาของพวกเขา การสร้างเสริมสันติสุขในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีนั้น ประเด็นสำคัญจะต้องเริ่มจากชาวบ้านซึ่งเป็นเจ้าของปัญหา เห็นความสำคัญของปัญหาและภาคภูมิใจในตัวตนของตัวเองว่าเป็นสมาชิกในสังคมเช่นกัน มีความภาคภูมิใจและมีศักดิ์ศรีในวิถีชีวิตของตนเอง แล้วจึงนำไปสู่การขยายความรู้ให้กลุ่มบุคคลภายนอกยอมรับในตัวตนและศักดิ์ศรีของพวกเขาต่อไป ยุทธศาสตร์ดังกล่าวนั้น ทางโครงการฯเล็งเห็นว่าจะเป็นการหนุนเสริมให้ชุมชนชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ จ.ปัตตานีได้นำเอาสิ่งดีๆที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นระบบวัฒนธรรม ระบบเครือญาติ หรือระบบความรู้ต่างๆ ฯลฯ มาปรับใช้และปรับแก้ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบันที่ชาวประมงพื้นบ้านจะต้องเข้าไปร่วมอยู่ในกระบวนการต่อรองในความสัมพันธ์เชิงอำนาจท่ามกลางกระแสทุนนิยมของโลกสมัยใหม่และกระแสการเปิดประตูสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) และกระบวนการในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญที่ช่วยให้เกิดการเสริมพลังอำนาจของชุมชน ให้ชุมชนสามารถใช้ระบบต่างๆของชุมชนนำชุมชนปรับตัวเพื่อนำพาชีวิตของตนเองให้ผ่านพ้นสภาวการณ์ดังกล่าวไปให้ได้

จากยุทธศาสตร์ดังกล่าว ทางโครงการฯจึงเห็นว่าหากการอพยพย้ายถิ่นของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีมีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างสันติสุขในชุมชนประมงพื้นบ้าน แนวทางในการลดผลกระทบจากการอพยพย้ายถิ่นอย่างยั่งยืนแนวทางหนึ่งก็คือการชักชวนสมาชิกในชุมชนต่างๆมาร่วมกันสร้างกระบวนการในการเรียนรู้,รวบรวม,จัดระบบข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพในประเด็นต่างๆที่เกี่ยวเนื่องกับการอพยพย้ายถิ่นไปหางานทำที่มาเลเซีย โดยทางโครงการฯจะมีการเปิดเวทีให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการอพยพย้ายถิ่นทั้งมากและน้อยมาถ่ายทอดให้กันและกัน เพื่อนำไปสู่การร่วมกันกำหนดทิศทางของโจทย์ในการศึกษาของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี อันจะนำไปสู่การฝึกการนำความรู้ที่ได้จากการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปใช้ในการเคลื่อนไหว การปฏิบัติการจริงทางสังคมเพื่อสร้างเสริมสันติสุขในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีในลำดับต่อไป

1.2 คำถามการวิจัย

“การสร้างการเรียนรู้ผ่านเวทีโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน เรื่อง การอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีโดยกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีอะไรบ้าง และมีรายละเอียดต่างๆอย่างไร”

1.3 วัตถุประสงค์ของโครงการ

1.3.1 เพื่อหาแนวทางสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี โดยกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

1.3.2 เพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาโครงการวิจัยที่เป็นโจทย์ร่วมของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีอย่างน้อย 2 โครงการ และการถอดบทเรียนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี 1 ชุด

1.3.3 เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาภาคีในการดำเนินงานวิจัยร่วมกันระหว่างชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอันจะเป็นการ “สร้างเวที” ให้กับชุมชนได้พัฒนาทิศทางในการแก้ไขปัญหาของตนเองอย่างเป็นรูปธรรมโดยผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

1.4 ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ : 1 ตุลาคม 2558 - 30 กันยายน 2559

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 มิติด้านการวิจัย

1.5.1.1 เกิดองค์ความรู้ด้านการวิจัยเรื่องการสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีโดยกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

1.5.1.2 เกิดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เป็นโจทย์ร่วมของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดอย่างน้อย 2 โครงการ

1.5.2 มิติด้านการพัฒนา

1.5.2.1 เกิดแนวในการพัฒนาภาคีในการดำเนินงานวิจัยร่วมกันระหว่างชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีและหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องอันจะเป็นการ “สร้างเวที”ให้กับชุมชนได้พัฒนาทิศทางในการแก้ไขปัญหาของตนเองอย่างเป็นรูปธรรมโดยผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทที่ 2
เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง **การสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ระยะที่ 2** ผู้ศึกษาได้ทำการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีการย้ายถิ่น

2.2 ทฤษฎีปัจจัยผลักดัน (Push Factor) - ปัจจัยดึงดูด (Pull Factor)

2.3 ทฤษฎีการเคลื่อนย้ายแรงงานของ Ravenstein

2.4 ทฤษฎีการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ

2.5 แนวคิดเรื่องแรงงานนอกระบบ

2.6 แนวคิดการเรียนรู้

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีการย้ายถิ่น

การย้ายถิ่นเป็นการเคลื่อนย้ายของประชากรจากพื้นที่หนึ่งไปตั้งถิ่นฐานพำนักอาศัยในอีกพื้นที่หนึ่งในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง คำว่า “ผู้ย้ายถิ่น” (Migrant) นี้ องค์การสหประชาชาติ (United Nations) (บุญคง หันจางสิทธิ์, 2540, หน้า 251) ได้ให้คำจำกัดความว่า ผู้ย้ายถิ่นเป็นผู้ซึ่งเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยเดิมจากพื้นที่หนึ่งไปอยู่ในพื้นที่ใหม่ที่ไกลจากที่อยู่เดิม ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

Harris and Sabot (1982, p. 79 อ้างถึงใน อำนาจ นิลวิไล, 2543, หน้า 13) ได้ให้ความหมายของการย้ายถิ่น (Migration) ว่าเป็นการตัดสินใจในการเคลื่อนย้ายของประชากรเชิงภูมิศาสตร์ (Geographical Move) ในการแสวงหางานทำ โดยการตัดสินใจย้ายถิ่นที่สมเหตุสมผลนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ย้ายถิ่นคาดว่าผลที่จะได้รับจากการย้ายถิ่น (Expected Gains) จะเกิดขึ้นมากกว่าต้นทุนที่ต้องเสียไป (Expected Costs)

ในทางประชากรศาสตร์นั้น การย้ายถิ่น (Migration) บางกรณีสามารถใช้คำว่า“การเคลื่อนย้าย” (Mobility) หรือ “การอพยพ” แทนคำว่า “การย้ายถิ่น” ซึ่งในทางประชากรศาสตร์หมายความในหลายลักษณะ ดังนี้

1. การย้ายหรือการเปลี่ยนที่พำนักอาศัยภายในจังหวัดเดียวกัน ถือเป็นการย้ายถิ่นภายในจังหวัด (Intra-province Movement) การย้ายถิ่นในกรณีนี้จะไม่มีผลกระทบต่อจำนวนหรือโครงสร้างประชากรของจังหวัดหรือของประเทศเลย แต่ผลกระทบจะเกิดขึ้นเพียงในระดับอำเภอหรือตำบลเท่านั้น

2. การย้ายหรือการเปลี่ยนที่พำนักอาศัยจากจังหวัดหนึ่งไปยังอีกจังหวัดหนึ่งจัดเป็นการย้ายถิ่นระหว่างจังหวัด (Inter-province Movement) การย้ายถิ่นในกรณีนี้จะมีผลกระทบต่อจำนวนหรือโครงสร้างประชากรของจังหวัดหรือของประเทศนั้นๆ

3. การย้ายถิ่นจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง เป็นรูปแบบของการย้ายถิ่นข้ามประเทศที่มักเรียกกันว่าเป็น “การย้ายถิ่นระหว่างประเทศ” (International Migration) ลักษณะของการย้ายถิ่นแบบนี้ จะมีผลกระทบต่อจำนวนหรือโครงสร้างประชากรทั้งประเทศที่ย้ายออกและประเทศที่ผู้ย้ายถิ่นเข้าหรือประเทศปลายทาง การย้ายถิ่นเข้าหรือออกจากต่างประเทศนี้ รวมแล้วเรียกว่า Immigration และตัวผู้ที่ย้ายถิ่นเข้าเรียกว่า Immigrants ส่วนผู้ที่ย้ายถิ่นออกเรียกว่าEmigrantsพฤติกรรมการย้ายถิ่นของประชากรนั้นมักจะจัดอยู่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังที่ได้กล่าวถึง ทั้งนี้ การย้ายถิ่นอาจจะเป็นไปในลักษณะของการย้ายถิ่นที่เป็นขั้นตอน (Step Migration)กล่าวคือ เป็นการย้ายถิ่นจากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่งหรือหลายพื้นที่ ก่อนที่จะย้ายไปสู่จุดหมายปลายทาง เช่น การย้ายถิ่นจากหมู่บ้านไปสู่เมืองขนาดเล็กแล้วจึงทำการย้ายเข้าสู่เมืองใหญ่หรือย้ายจากเมืองใหญ่นั้นออกนอกประเทศไปเพื่อทำการศึกษา อบรม ทำงาน หรือไปประกอบธุรกิจ ซึ่งแม้ในบางกรณีการย้ายถิ่นจะมีระยะเวลานานนับเป็นปี แต่ก็จัดว่าอยู่ในลักษณะของการย้ายถิ่นชั่วคราว(Temporary Migration)ซึ่งหมายรวมไปถึงการย้ายถิ่นตามฤดูกาล(Seasonal Migration) อีกด้วย

การย้ายถิ่นในมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์ มิได้หมายความถึงเพียงการอพยพของประชากรที่กระทบต่อโครงสร้างและขนาดของประชากรเท่านั้น แต่ยังพิจารณาถึงผลกระทบของการย้ายถิ่นต่อระบบเศรษฐกิจ อาจกล่าวได้ว่า การตัดสินใจย้ายถิ่นของมนุษย์ จะเกิดขึ้นภายใต้การชั่งน้ำหนักเปรียบเทียบระหว่างรายจ่ายหรือต้นทุนที่เขาจะต้องเสียไปกับผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการย้ายถิ่น เมื่อใดก็ตามที่ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการย้ายถิ่นสูงกว่ารายจ่ายหรือต้นทุนที่จะต้องเสียไป จึงจะเกิดการย้ายถิ่นของมนุษย์ หากในสภาพความเป็นจริง การย้ายถิ่นของมนุษย์มิได้เกิดจากปัจจัยหรือ

เหตุผลทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเกิดจากปัจจัยทางสังคมการเมือง และจิตวิทยาอีกด้วย นอกจากนี้ผลที่เกิดขึ้นจากการย้ายถิ่นจะกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ทั้งต่อถิ่นที่อยู่เดิมและถิ่นที่อยู่ใหม่ เช่น การอพยพแรงงานจากชนบทสู่เมือง ย่อมทำให้แรงงานในถิ่นที่อยู่เดิมลดน้อยลง อาจทำให้ค่าจ้างแรงงานเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่หากถิ่นที่อยู่ใหม่เป็นเขตเมืองหรือย่านอุตสาหกรรมการค้า การอพยพของแรงงานก็ย่อมทำให้ความหนาแน่นของประชากรเพิ่มสูงขึ้น อันก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทางสังคม เช่น ปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัยปัญหาชุมชนแออัดและแหล่งเสื่อมโทรม เป็นผลกระทบตามมา

ทฤษฎีการย้ายถิ่นของ Everette S. Lee (E.S. Lee's Theory of Migration) Everette (n.d. อ้างถึงใน บุญคง หันจางสิทธิ์, 2540, หน้า 256-258) ได้เขียนทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่นขึ้นจากการวิเคราะห์ถึงขนาด (Volume) และกระแส (Stream) การไหลทวนกระแส (Counterstream) ของการย้ายถิ่นและคุณลักษณะของผู้ย้ายถิ่น และได้ให้ความหมาย "การย้ายถิ่น" ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยอย่างถาวร หรือกึ่งถาวร ซึ่งไม่ว่าจะเป็นในลักษณะทิศทางใด การเคลื่อนไหวใด ๆ ที่เกี่ยวกับการย้ายถิ่นจะเกี่ยวข้องกับจุดเริ่มต้น (Origin) จุดปลายทาง (Destination) และอุปสรรคต่าง ๆ ที่กั้นขวางอยู่ระหว่างต้นทางกับปลายทาง(An Intervening sets of obstacles)

Lee ได้ขยายความทฤษฎีของเขาว่า ทุก ๆ พื้นที่ต้นทางและปลายทาง มักจะมีแรงบวก(Positive Force) หรือปัจจัยดึง (Pull) ที่ดึงดูดประชากรมิให้ย้ายถิ่นไปที่อื่น ขณะเดียวกันก็จะมีแรงลบ (Negative Force) ที่จะผลักดันให้ประชากรย้ายถิ่นแต่อย่างใด ผลรวมของแรงเหล่านี้ มากหรือน้อยจะผันแปรไปตามบุคลิกภาพ (Personality) และคุณสมบัติส่วนตัวบุคคล อันได้แก่ อายุ (Age) เพศ (Sex) ระดับการศึกษา (Education) ระดับความชำนาญ (Skill) เชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์ (Ethnic or Tribal Groups) และคุณสมบัติอื่นของประชากรที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า

ปัจจัยที่มีผลต่อการอพยพย้ายถิ่นในทัศนะของ Lee มี 4 ประการ ประกอบด้วย

1. ปัจจัยทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ต้นทาง (Origin) มีสาเหตุมาจากการ "ผลัก" อันเกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นออกจากถิ่นที่อยู่เดิมหรือถิ่นต้นทาง เนื่องจากความล้มเหลวในการประกอบอาชีพ เช่น เกษตรกรขาดแคลนน้ำและอุปกรณ์อื่น ๆ ในการทำการเกษตรทำให้ต้องย้ายออกจากชนบทเข้าสู่เมือง

2. ปัจจัยทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ปลายทาง (Destination) มีสาเหตุมาจากการ "ดึง"ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการย้ายเข้าในลักษณะที่ดึงดูดใจให้ประชากรย้ายเข้าไปยังถิ่นที่อยู่ใหม่ เป็นต้นว่าการมีสภาพการทำงานที่ดีกว่าเดิม

3. อุปสรรคทั้งหลายกั้นขวางอยู่ระหว่างพื้นที่ต้นทางและปลายทาง (Intervening Sets of Obstacles) อันอาจเป็นผลให้การย้ายถิ่นไม่อาจเกิดขึ้นได้หรือเกิดขึ้นช้าลง ปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พักและค่าอาหารที่ต้องจ่ายระหว่างการย้ายถิ่น

4. ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกันทั้ง อายุ เพศ การศึกษา และอื่น ๆ ซึ่งในทัศนะของ Lee การย้ายถิ่นเกิดขึ้นได้เพียงเพราะเหตุผลส่วนตัว ซึ่งมักจะเป็นกรณีการย้ายถิ่นติดตามครอบครัว หรือการย้ายถิ่นเพื่อเผชิญโชคในแหล่งใหม่

นอกจากนี้ ทัศนะของ Lee ดังกล่าว ยังสะท้อนให้เห็นว่า การย้ายถิ่นจะเกิดขึ้นเมื่อมีการพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น แล้วเปรียบเทียบผลดีที่จะได้รับกับผลเสียที่จะเกิดขึ้น ผลดี (Benefits) มากกว่าผลเสียหรือต้นทุน (Costs) แล้ว เขาก็จะตัดสินใจย้ายถิ่น

พัชราวลัย วงศ์บุญสิน แปลและเรียบเรียงจาก IOM (2004) กล่าวว่า การย้ายถิ่น (Migration) หมายถึง กระบวนการเคลื่อนย้ายของประชากรในลักษณะการย้ายถิ่นที่อยู่ จากพื้นที่ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของตนแต่ดั้งเดิมไปอยู่ในอีกพื้นที่หนึ่ง ซึ่งอาจเป็นการย้ายถิ่นที่อยู่อย่างถาวรหรือเป็นเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนย้ายจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง หรือการเคลื่อนย้ายจากอีกพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่งภายในประเทศเดียวกัน ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลหรือสาเหตุใด

อนึ่ง คำว่า พื้นที่ นั้น โดยทั่วไป หมายถึง พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ หรือทางการบริหารทางการปกครอง รวมความหมายเป็นชุมชนและสังคมเอาไว้ในลักษณะที่การย้ายจากพื้นที่ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของตนแต่ดั้งเดิม ผู้ย้ายถิ่นไปยังพื้นที่ใหม่ส่งผลในระดับหนึ่งต่อการเปลี่ยนวิถีชีวิตและเปลี่ยนสังคมที่เคยอยู่เดิม โดยพื้นที่ซึ่งเป็นที่อยู่ของตนแต่ดั้งเดิม นิยมเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พื้นที่ต้นทาง(Area of Origin) หรือพื้นที่ส่ง (Sending Area)ส่วนพื้นที่ซึ่งผู้ย้ายถิ่นเข้าไปพำนักอาศัยอยู่ นิยมเรียกว่าพื้นที่ปลายทาง(Area of Destination) หรือพื้นที่รับ (Receiving Area) ในทำนองเดียวกัน สำหรับกรณีการย้ายถิ่นฐานระหว่างประเทศนั้น ประเทศซึ่งผู้ย้ายถิ่นเข้าไปพำนักอยู่ นิยมเรียก ประเทศปลายทาง (Country of Destination) หรือประเทศรับ (Receiving Country) ส่วนประเทศถิ่นกำเนิดซึ่งผู้ย้ายถิ่นจากมา นิยมเรียกว่า ประเทศต้นทาง(Country of Origin) หรือประเทศส่ง(Sending Country)โดยในทางการระหว่างประเทศองค์กรสหประชาชาตินั้นมีการใช้ คำว่า ประเทศที่พำนักอยู่ปกติ (Country of Usual Residence)โดยให้คำจำกัดความว่า หมายถึง ประเทศซึ่งบุคคลหนึ่งๆ อาศัยอยู่ กล่าวคือ เป็นประเทศซึ่งบุคคลนั้นมีสถานที่ในการดำรงชีวิต (a place of live) โดยเป็นสถานที่ซึ่งบุคคลนั้นใช่พักผ่อนในตามปกติในแต่ละวัน ทั้งนี้ การ

เดินทางไปต่างประเทศเป็นการชั่วคราวโดยมีวัตถุประสงค์ในการพักผ่อน หยุดพักวันหยุด เยี่ยมญาติมิตร การทำธุรกิจ (Business) การบำบัดรักษาทางการแพทย์ หรือการแสวงบุญทางศาสนา(Religious pilgrimage) ไม่ถือว่าเป็นการเปลี่ยนประเทศที่พำนักอยู่ตามปกติของบุคคลนั้น ส่วนช่วงระยะเวลานั้น การที่จะถือว่าเป็นการย้ายถิ่น มักพิจารณาการเคลื่อนย้ายที่เกิดขึ้นเป็นระยะเวลาติดต่อกัน สำหลับในส่วนของเหตุผลหรือสาเหตุนั้น เป็นได้ทั้งการย้ายถิ่นที่อยู่ด้วยการตัดสินใจของตนเองหรือของครอบครัวอย่างเป็นอิสระโดยสมัครใจ (Voluntary Migration) และการย้ายถิ่นที่อยู่โดยผู้ย้ายถิ่นไม่เต็มใจหรือถูกบีบบังคับ (Forced Migration)

ในขณะเดียวกัน การย้ายถิ่นจากพื้นที่หรือประเทศหนึ่งไปยังพื้นที่หรืออีกประเทศหนึ่งนั้น มักเดินทางผ่านพื้นที่หรือประเทศหนึ่งๆ โดยอาจมีการพักอาศัยช่วงสั้นๆบ้าง ซึ่งวงการการศึกษาด้านการย้ายถิ่นนิยมเรียก พื้นที่ดังกล่าวว่าพื้นที่พักพิงชั่วคราว (Transit Area) ประเทศพักพิงชั่วคราว (Transit Country) ในทางปฏิบัติ บางประเทศมีสถานะเป็นทั้งประเทศต้นทาง ประเทศทางผ่าน และประเทศรับของกระแสการย้ายถิ่นข้ามชาติ เช่น ประเทศไทยมาเลเซีย เป็นต้น

ผู้ย้ายถิ่น (Migrant) ในระดับระหว่างประเทศนั้น ยังไม่ปรากฏคำจำกัดความซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ปกติเป็นที่เข้าใจกันว่า หมายถึง ผู้ที่เปลี่ยนถิ่นที่อยู่จากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่งโดยผ่านกระบวนการอย่างอิสระ เพื่อชีวิตที่ดีกว่าของตนเองและครอบครัว ซึ่งเมื่อคำนึงจากนัยนี้ จึงไม่รวมผู้ที่ย้ายถิ่นโดยไม่เต็มใจ ผู้อพยพลี้ภัยทางการเมือง ภัยธรรมชาติ ทั้งนั้นจากมุมมองด้านสำมโนประชากร บุคคลซึ่งแจงนับได้ในพื้นที่หรือถิ่นที่อยู่ซึ่งไม่ใช้ถิ่นกำเนิดเรียกว่า ผู้ย้ายถิ่น (Migrant) ส่วนบุคคลซึ่งแจงนับได้ในพื้นที่หรือถิ่นที่อยู่เดียวกับถิ่นกำเนิดเรียกว่า ผู้ไม่ย้ายถิ่น (Non-Migrant)

กระแสการย้ายถิ่น (Migration Stream หรือ Migration Flow) หมายถึง จำนวนรวม หรือภาพรวมของการย้ายถิ่นซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มีการย้ายถิ่นจากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่งร่วมกันหรือที่มีลักษณะร่วมกันบางประการ

<u>ประเภทของย้ายถิ่น</u>

การจำแนกประเภทการย้ายถิ่น เป็นการจำแนกตามกระแสของการย้ายถิ่นหรือลักษณะร่วมกันที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่มีการย้ายถิ่นจากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่งโดยในปัจจุบัน นิยมจำแนกออกเป็นหลายประเภท ดังนี้

▪ ประเภทการย้ายถิ่นตามมุมมองด้านพื้นที่ทางภูมิศาสตร์

ตามมุมมองด้านพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ นั้นการย้ายถิ่นจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) การย้ายถิ่นภายในประเทศ (Internal Migration) เป็นการย้ายถิ่นภายในอาณาเขตประเทศ และเป็นการย้ายถิ่นระหว่างอาราเขตระดับย่อย ซึ่งอาจจะเป็น ตำบล อำเภอ จังหวัด จนถึงระดับภาค

(2) การย้ายถิ่นระหว่างประเทศ(International Migration) หรือที่นิยมเรียกในระยะหลังๆ นี้ว่า การย้ายถิ่นข้ามชาติ (Transnational Migration)เป็นการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ จากประเทศหนึ่งไปยังประเทศอื่น เป็นการย้ายข้ามเขตประเทศ ซึ่งอาจจะเป็นการย้ายไปอยู่ถาวรหรือแบบชั่วคราว

ทั้งนี้ผู้ย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (International Migrant) หมายถึงบุคคลซึ่งเปลี่ยนถิ่นพำนักจากประเทศที่ตนพำนักอยู่ปกติ (Country of Usual Residence) ในระยะหลังมีการนำคำว่า ผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติ (Transnational Migrant) มาใช้ในความเดียวกัน ผู้ที่ย้ายเข้าไปอยู่ในประเทศซึ่งตนไม่ได้มีสถานะเป็นพลเมืองหรือถือสัญชาติของประเทศนั้น ถือเป็นคนต่างชาติซึ่งบางประเทศ เช่นประเทศไทยเป็นต้นนั้น นิยมเรียกว่า คนต่างด้าว (Alien)

▪ประเภทการย้ายถิ่นตามมุมมองด้านสาเหตุ หรือลักษณะของการตัดสินใจ

ประเภทการย้ายถิ่นตามมุมมองด้านสาเหตุ หรือลักษณะของการตัดสินใจจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) การย้ายถิ่นโดยการตัดสินใจของผู้ย้ายถิ่น หรือครอบครัวอย่างเป็นอิสระ โดยสมัครใจ

(2) การย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยโดยผู้ย้ายถิ่นไม่เต็มใจ หรือ ถูกบีบบังคับ (Forced Migration) ผู้ย้ายถิ่นซึ่งต้องเดินทางโยกย้ายถิ่นฐานโดยไม่สมัครใจ ได้แก่

ก) ผู้ลี้ภัย (Refugees) อนุสัญญาว่าด้วยผู้ลี้ภัยของสหประชาชาติ (United Nations Convention Relating to the Status of Refugees) ค.ศ. 1951 (พ.ศ. 2494) ให้ความหมายของผู้ลี้ภัยไว้ว่าหมายถึงบุคคลที่อยู่นอกประเทศที่ตนมีสัญชาติ เนื่องด้วยความกลัวว่าอาจจะถูกประหัตประหาร อันมีสาเหตุมาจากเชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ การมีสมาชิกภาพในกลุ่มทางสังคมหรือกลุ่มความคิดทางการเมือง ซึ่งด้วยความกลัวนั้น บุคคลนั้นไม่สามารถหรือไม่สมัครใจที่จะได้รับความคุ้มครองจากภายในประเทศที่ตนมีสัญชาติอยู่ หรือบุคคลที่ไร้สัญชาติซึ่งพำนักอาศัยอยู่นอกประเทศที่ตนมีถิ่นที่อยู่ประจำ และไม่สามารถกลับไปยังประเทศที่ตนมีถิ่นที่อยู่ประจำนั้นเนื่องด้วยความกลัวดังกล่าวข้างต้น

อนึ่ง ผู้มีลักษณะดังกล่าวอาจยื่นเรื่องผ่านกระบวนการข้าหลวงใหญ่แห่งองค์กรสหประชาชาติ (UNHCR) ซึ่งมีสำนักงานอยู่ทั่วโลกสามารถขอลี้ภัยไปที่ประเทศใดก็ได้ที่เป็นประเทศสมาชิกของอนุสัญญาว่าด้วยผู้ลี้ภัยของสหประชาชาติ 1951 ซึ่งปัจจุบันมี 140 ประเทศ หรือในกรณีขอลี้ภัยทางการเมืองอาจขอลี้ภัยโดยตรงกับประเทศนั้นๆผ่านสถานทูตและกระทรวงการต่างประเทศ ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศนั้น การขอลี้ภัยทางการเมืองเป็นสิทธิของบุคคล Migrant Workers Migrant Workers เป็นสิทธิของรัฐที่จะอนุญาตหรือไม่ก็ได้

ข) ผู้พลัดถิ่น (Displaced Persons) หมายถึงผู้ต้องเดินทางย้ายออกไปจากพื้นที่ซึ่งตนมีถิ่นที่อยู่ประจำด้วยเหตุผลทางการเมือง ความไม่ยุติธรรมทางเศรษฐกิจ การถูกล่วงละเมิดทางเศรษฐกิจ และไม่อาจย้อนกลับไปได้ โดยต้องเข้าไปอยู่ในพื้นที่พักพิงชั่วคราว ซึ่งถ้าเป็นโยกย้ายภายในอาณาเขตประเทศเดียวกัน เรียกว่าผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ (Internal Displaced Person) แต่หากต้องโยกย้ายไปยังอาณาเขตประเทศอื่น ในฐานะที่พักพิงชั่งคราวเรียกว่า ผู้พลัดถิ่นระหว่างประเทศ(International Displaced Person) หรือผู้พลัดถิ่นข้ามชาติ (Transnational Displaced Person) ในกรณีหลังนี้ ผู้พลัดถิ่นมีสถานะเป็นผู้รอการพิจาณาส่งไปยังประเทศที่สามต่อไป

- **ประเภทการย้ายถิ่นตามมุมมองด้านวัตถุประสงค์ของการย้ายถิ่น**

การย้ายถิ่น ตามมุมมองด้านวัตถุประสงค์ของการย้ายถิ่น จำแนกเป็น 2 ประเภทหลักคือการย้ายถิ่นด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจหรือที่เกี่ยวกับงาน และการย้ายถิ่นด้วยเหตุผลอื่น ซึ่งในแต่ละประเภทหลักนั้นยังจำแนกออกได้เป็นประเภทย่อยต่างๆดังนี้

ก) ผู้ที่โยกย้ายถิ่นฐานเพื่อรับการจ้างงานหรือเพื่อทำงานโดยได้รับค่าจ้างจากประเทศที่ตนย้ายถิ่นเข้าไป หรือเรียกว่าแรงงานย้ายถิ่นฐาน (Migrant Worker) ทั้งนี้อิงตามคำจำกัดความอย่างกว้างๆของอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของแรงงานข้ามชาติทั้งปวงและสมาชิกในครอบครัว (International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families) ค.ศ.1990 (พ.ศ. 2533) มาตราที่ 2 (1) ซึ่งระบุว่า คำว่าแรงงานโยกย้ายถิ่นฐาน (Migrant Worker) นั้นหมายถึงบุคคลซึ่งจะถูกว่าจ้างให้ทำงานกำลังถูกว่าจ้าง หรือเคยถูกว่าจ้างทำงาน โดยได้รับค่าตอบแทนในรัฐที่ตนไม่ได้เป็นคนของชาตินั้น ถึงแม้ว่า องค์กรแรงงานระหว่างประเทศได้ให้ความหมายของแรงงานข้ามชาติในลักษณะที่แคบกว่า โดยระบุในอนุสัญญาฉบับที่ 97 ว่าด้วยการอพยพเพื่อการทำงาน (ฉบับปรับปรุง) ค.ศ.1949 (พ.ศ. 2492) มาตรา 11 ว่าหมายถึง บุคคลที่ย้ายถิ่นจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศ

หนึ่งเพื่อที่จะไปทำงานมากกว่าที่จะใช้จ่ายเงินของตนเอง และรวมถึงบุคคลใดๆที่โดยปกติแล้วได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้อพยพเพื่อทำงาน แต่ไม่รวมถึงบุคคลที่ทำงานตามบริเวณชายแดน จิตรกร หรือสมาชิกของกลุ่มผู้ชำนาญการเข้าเมืองระยะสั้นๆ ชาวเรือ และลูกเรือเดินทะเลต่างชาติ นอกจากนี้ในอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศฉบับที่ 143 ยังไม่รวมถึงบุคคลที่เข้ามาเพื่อศึกษาหรือการฝึกอบรมและบุคคลที่เข้ามาทำงานชั่วคราวเฉพาะด้านอันเนื่องมาจากการร้องขอของนายจ้างในประเทศไทยและต้องออกไปเมื่อเสร็จสิ้นงานนั้นแล้ว

ข) ผู้ที่โยกย้ายถิ่นฐานเพื่อทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้างจากประเทศที่ตนย้ายเข้าไป กล่าวคือ ไม่ใช่การย้ายเข้าไปเพื่อหางานทำ หรือเพื่อรับการจ้างงานมักเป็นผู้ซึ่งมีงานทำอยู่แล้วในประเทศหนึ่งและต้องเดินทางไปทำงานในอีกประเทศหนึ่งตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย โดยไม่ได้รับค่าจ้างจากประเทศที่ตนเดินทางเข้าไปทำงานนั้น เช่น ผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นข้าราชการระหว่างประเทศผู้ที่เดินทางไปทำงานให้องค์การระหว่างประเทศในต่างประเทศ ในฐานะของลูกจ้างขององค์การระหว่างประเทศ ซึ่งปกติจะได้รับวีซ่าพิเศษหรือใบอนุญาตให้มีถิ่นพำนัก (Residence Permit) ในประเทศที่เข้าไปทำงาน ในฐานะของลูกจ้างขององค์การระหว่างประเทศซึ่งตั้งอยู่ในดินแดนของประเทศนั้นผู้ที่เข้าไปทำงานในฐานะลูกจ้างหรือบุคคลของหน่วยงาน หรือบริษัทที่มีสาขาหรือสำนักงานตั้งอยู่ในดินแดนของประเทศที่เดินทางเข้าไปทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้างหรือค่าตอบแทนจากดินแดนที่เดินทางเข้าไปทำงานนั้น สำหรับประเภทหลังนี้ ตามกรอบกติการะหว่าประเทศว่าด้วยการค่าบริการ เช่น General Agreement on Trade in Services (GATS) ซึ่งเป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศในกรอบขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) จัดอยู่ในประเภทนี้ว่า เป็นแบบที่ 4 (Mode 4) ของการค้าบริการ

ค) การย้ายถิ่นด้วยเหตุผลอื่นๆ เช่น เพื่อไปอยู่กับครอบครัว (Family reunion) เพื่อการศึกษาต่อ เพื่อฝึกอบรม เป็นต้น ซึ่งประเทศต่างๆมักจำแนกด้วยประเภทตรวจลงตรา (Visa) หรือวีซ่า เช่น ประเทศออสเตรเลียจัดการย้ายถิ่นเพื่อไปอยู่กับครอบครัวให้อยู่ในวีซ่าประเภท Family ซึ่งมีรหัส 806 ส่วนที่เป็นการเดินทางเข้าไปเพื่อการศึกษาจัดอยู่ในวีซ่าประเภท Educational ซึ่งมีรหัส 418 หรือ ประเภท Student ซึ่งมีรหัส 560 เป็นต้น ในทำนองเดียวกัน สหรัฐอเมริกาจัดให้มีวีซ่าประเภทนักเรียน ประเภทคู่หมั่น ประเภทแต่งงาน/คู่สมรส เป็นต้น

จากแนวคิดการย้ายถิ่นข้างต้น ทางทีมวิจัยได้นำมาใช้ในการศึกษาว่า สมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี มีลักษณะและประเภทของการอพยพย้ายถิ่นอย่างไร การอพยพแต่ละประเภทมีปัจจัย

อะไรที่เอื้อต่อการอพยพ และปัจจัยดังกล่าวนั้นมีส่วนสำคัญต่อการอพยพอย่างไร รวมทั้งการอพยพออกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีก่อให้เกิดผลกระทบอย่างไรบ้าง

2.2 ทฤษฎีปัจจัยผลักดัน (Push Factor) - ปัจจัยดึงดูด (Pull Factor)

E.S. Lee (2509 อ้างถึงใน ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดัน (Pull and Push Theory) ขึ้นมาเพื่ออธิบายเกี่ยวกับการย้ายถิ่น นั้น ภายหลังต่อมาได้มีนักเศรษฐศาสตร์กลุ่ม Neo-Classic เช่น E.G. Ravenstein ได้พัฒนาสานต่อแนวคิดของ Lee ผลงานของ Ravenstein ในปี 2519 ซึ่งจัดเป็นแนวคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์แนวใหม่เกี่ยวกับดุลยภาพด้านเศรษฐกิจ (The Neo-Classic Economic Equilibrium Perspective) ซึ่งมองว่า การย้ายถิ่นเกิดมาจากปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดที่ก่อให้เกิดการย้ายถิ่นของแรงงาน โดยปัจจัยที่เป็นตัวผลักดันให้เกิดการย้ายถิ่น ได้แก่ ความยากจน การขาดแคลนที่ดิน การมีประชากรมากเกินไปของประเทศต้นทาง ส่วนปัจจัยดึงดูดให้เกิดการย้ายถิ่น ได้แก่ โอกาสในการแสวงหางานทำที่ดีกว่า (Better Job Opportunity) ค่าจ้าง และความทันสมัยของประเทศถิ่นปลายทาง เป็นต้น

ดังนั้น การตัดสินใจย้ายถิ่นหรือไม่ย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งโดยเฉพาะ แต่จะขึ้นกับปัจจัยหลายๆอย่างประกอบกัน โดยทั่วไปแล้ว สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ปัจจัยหลัก คือ

ปัจจัยผลักดัน (Push Factor) หมายถึง ปัจจัยที่อยู่ในท้องถิ่นเดิมของผู้อยู่อาศัย ซึ่งเป็นสาเหตุกระตุ้นให้เกิดการย้ายถิ่น ออกจากถิ่น ที่อยู่เดิมเพื่อไปทำงานในท้องถิ่นใหม่

ปัจจัยดึงดูด (Pull Factor) หมายถึง ปัจจัยที่อยู่ภายนอกภูมิลำเนาของผู้ย้ายถิ่น ซึ่งมีผลให้ผู้ย้ายถิ่น เกิดความสนใจ และได้รับแรงดึงดูดให้ย้ายถิ่น เข้าไปทำงานในท้องถิ่นใหม่

1) ปัจจัยผลักดันจากประเทศที่แรงงานเคลื่อนย้ายออก

ปัจจัยผลักดันจากประเทศที่แรงงานเคลื่อนย้ายออกที่กล่าวถึงกันโดยทั่วไป ได้แก่

1.1) อัตราการว่างงานสูงและการมีงานทำต่ำระดับ ผู้ที่ว่างงานหรือทำงานต่ำระดับมีแนวโน้มอย่างมากที่จะเคลื่อนย้ายออกไปทำงานในประเทศอื่น

1.2) ระดับค่าจ้างและเงินเดือนที่ต่ำกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศในอาชีพที่แรงงานมีความคล่องตัวในการเคลื่อนย้ายสูง

1.3) การขาดสิ่งจูงใจสำหรับความก้าวหน้าในอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญสูง

1.4) นโยบายกำลังคนที่ไม่เหมาะสมในประเทศต่างๆ ทำให้กำลังคนบางประเภทมีมากเกินไปไม่สมดุลกับกำลังคนบางประเทศที่มีน้อยไม่เพียงพอกับความต้องการ เป็นเหตุให้กำลังแรงงานบางส่วนอาจกลายเป็นแรงงานส่วนเกินได้ แต่ขณะเดียวกันบางประเทศอาจต้องการกำลังคนที่เป็นส่วนเกินนี้ ทำให้คนดังกล่าวต้องการเคลื่อนย้ายออกไปนอกประเทศ

1.5) ปัจจัยทางสังคมและการเมือง แรงงานบางส่วนอาจต้องการอพยพเคลื่อนย้ายไปต่างประเทศเนื่องจากไม่พอใจในสภาพสังคมและการเมืองที่เป็นอยู่

2) ปัจจัยดึงดูดในประเทศที่แรงงานเคลื่อนย้ายเข้า

สาเหตุดึงดูดในประเทศที่แรงงานเคลื่อนย้ายเข้า ได้แก่

2.1) ระดับค่าจ้างและเงินเดือนในอาชีพประเภทเดียวกันในต่างประเทศสูงกว่ามาก ก็จะเป็นสิ่งดึงดูดให้แรงงานเหล่านี้ ต้องการอพยพออกเมื่อมีโอกาสเพื่อแสวงหารายได้ที่สูงขึ้น

2.2) การขาดแคลนกาลังคนในบางสาขา ทำให้แรงงานในต่างประเทศในประเภทเดียวกันกับที่ต้องการ อาจถูกดึงดูดให้เคลื่อนย้ายเข้ามาได้ ถ้าระดับค่าจ้างและเงินเดือนสูง

2.3) โอกาสสำหรับความก้าวหน้าของอาชีพ ในประเทศที่พัฒนาแล้วย่อมมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการค้นคว้าวิจัย และยังเป็นแหล่งต้นกำเนิดของวิทยาการแผนใหม่ นอกจากนั้นการใช้วิธีการบริหารโดยให้ความสำคัญต่อความสามารถของแรงงานเป็นหลักในการตัดสินใจ จึงเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้มีความรู้ความชำนาญระดับสูงจากประเทศด้อยพัฒนา เคลื่อนย้ายไปทำงานในต่างประเทศเพื่อโอกาสก้าวหน้าในอาชีพของตนเอง อย่างไรก็ตาม จากการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศทั้งจากปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดย่อมก็ให้ผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมทั้งในประเทศปลายทางและต้นทาง ซึ่งจะส่งผลกระทบที่ก่อให้เกิดผลดี ผลเสีย หรืออาจเกิดทั้งผลดีและผลเสียพร้อมๆ กัน โดยในแต่ละประเทศอาจเกิดผลที่แตกต่างกันไป ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ มีดังนี้

1) ผลต่อประเทศที่มีแรงงานเคลื่อนย้ายออก

1.1) อัตราการว่างงานและการทำงานต่ำระดับลดลง ถ้าแรงงานที่เคลื่อนย้ายออกเป็นผู้ที่ว่างงานและกำลังทำงานต่ำระดับ ก็จะช่วยแก้ปัญหาการว่างงานในประเทศ

1.2) การเคลื่อนย้ายแรงงานออกไปทำงานในต่างประเทศ อาจทำให้เกิดการสูญเสียบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษในด้านต่างๆ ซึ่งจะส่งผลเสียต่อการพัฒนาประเทศ

1.3) ทำให้ฐานะดุลการชำระเงินของประเทศดีขึ้น เนื่องจากคนงานในต่างประเทศได้ส่งเงินจากการทำงานกลับประเทศ ทำให้มีเงินตราต่างประเทศไหลเข้าประเทศมากขึ้น

1.4) ผู้ที่เคลื่อนย้ายออกไปทำงานในต่างประเทศ เมื่อกลับมาทำงานในประเทศในระยะต่อมา ก็จะเป็นบุคลากรที่มีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์สูงซึ่งได้รับจากการทำงานในต่างประเทศ

ภาพที่ 2.1 : ภาพแนวคิดปัจจัยผลักดัน –ปัจจัยดึงดูด

2) ผลต่อประเทศที่มีแรงงานเคลื่อนย้ายเข้า

2.1) การเพิ่มของทุนมนุษย์ แนวความคิดในเชิงเศรษฐศาสตร์นั้นถือว่า การย้ายถิ่น มิใช่เพียงการย้ายแรงงานและมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในแง่ที่เป็นการโยกย้ายปัจจัยการผลิตเท่านั้นแต่ยังรวมพิจารณาด้วยว่าการย้ายถิ่นเป็นการโยกย้ายทุนมนุษย์ ประเทศผู้รับแรงงานเข้าก็จะมีทุนมนุษย์เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากทุกสังคมได้ลงทุนพัฒนาประชากรของตนเข้าสู่กาลังแรงงาน ถ้าประเทศหนึ่งรับภาระต้นทุนเหล่านี้ โดยประเทศอื่นเป็นผู้เก็บเกี่ยวผลประโยชน์ ก็ย่อมเป็นผลดีต่อประเทศหลัง และถ้าแรงงานที่เคลื่อนย้ายเข้ายิ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญเพียงใด ประเทศผู้รับก็ยิ่งได้รับประโยชน์มากขึ้น ซึ่งจะทำให้ประเทศมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง

2.2) ตลาดแรงงานมีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยตลาดแรงงานสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ เพื่อไม่ให้เกิดแรงงานขาดแคลนหรือแรงงานล้นตลาดมากเกินไป

กล่าวคือ ในช่วงที่เศรษฐกิจต้องการแรงงานมาก แต่แรงงานในประเทศไม่เพียงพอ การเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าจะช่วยให้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง

2.3) อุตสาหกรรมบางประเภทอาจได้รับผลกระทบจากการไหลเข้าของแรงงานที่มาจากประเทศอื่นซึ่งเข้ามาแข่งขันในอีกประเทศหนึ่ง นายจ้างจะมีทางเลือกที่จะจ้างแรงงานของประชากรในประเทศใดประเทศหนึ่งที่มีค่าแรงถูกกว่า ซึ่งอาจทาให้เกิดปัญหาแรงงานในมิติเศรษฐกิจและสังคมขึ้น

ดังนั้น ในการดำเนินการศึกษาโครงการจึงใช้ทฤษฎี “ปัจจัยผลักดัน (Push Factor) - ปัจจัยดึงดูด (Pull Factor)” มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา เพื่อศึกษาว่าในชุมชนต้นทางหรือชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีนั้นมีปัจจัยอะไรที่ทำให้เกิดการผลักดันสมาชิกจากชุมชนให้ต้องอพยพออกจากชุมชนไปหางานทำและในขณะเดียวกันก็จะมีการศึกษาว่าที่ชุมชนปลายทางหรือประเทศมาเลเซีย มีปัจจัยอะไรที่ดึงดูดให้สมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ทุกกลุ่ม ทุกวัย หลั่งไหลไปทำงานที่มาเลเซีย ซึ่งจะนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ถึงปรากฏการณ์ในการเคลื่อนย้ายของแรงงานจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นสามารถนำมาปรับใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ได้กล่าวคือ การอพยพย้ายถิ่นของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี โดยส่วนใหญ่มักจะอพยพย้ายถิ่นไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นประเทศที่มีพรมแดนเชื่อมต่อกันทั้งทางบกและทางน้ำ การอพยพไปหางานทำของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีจึงอยู่ในสภาพที่ใกล้เคียงกับการอพยพย้ายถิ่นระหว่างประเทศ ดังนั้นการศึกษาในประเด็นเรื่องนี้จึงจะนำแนวคิดดังกล่าวข้างต้นมาอธิบาย ถึงสาเหตุของการย้ายถิ่นนั้น อันประกอบด้วย 1)ปัจจัยผลัก (Push factors) ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เช่น การว่างงาน ค่าครองชีพ ปัจจัยด้านสังคมวิทยา เช่น คุณภาพชีวิต ปัญหาอาชญากรรม ความหนาแน่นของประชากร และปัจจัยด้านคุณภาพของการบริการทางสังคม เช่น และ 2)ปัจจัยดึง(Pull factors) ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ เช่น มีที่อยู่อาศัยที่ดีขึ้น ความสะดวกในด้านการศึกษาหาความรู้ สภาพทางด้านกายภาพ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวจะนำไปสู่การสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาประเด็นปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดในการอพยพย้ายถิ่นไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ว่ามีรายละเอียดอย่างไรบ้าง และในชุมชนต้นทางหรือชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีนั้นมีปัจจัยอะไรที่ทำให้เกิดการผลักดันสมาชิกจากชุมชนให้ต้องอพยพออกจากชุมชนไปหางานทำและในขณะเดียวกันก็จะมีการศึกษาว่าที่ชุมชนปลายทางหรือประเทศมาเลเซีย มีปัจจัยอะไรที่ดึงดูดให้สมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ทุกกลุ่ม ทุกวัย หลั่งไหลไปทำงานที่มาเลเซีย

2.3 ทฤษฎีการเคลื่อนย้ายแรงงานของ Ravenstein

Ravenstein (อ้างใน ธันยพร พันธุ์อารีย์, 2538) ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับจุดเริ่มต้นในการตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับการอพยพ (Law of Migration) เพื่ออธิบายมูลเหตุแห่งการเข้ามาหางานทำของผู้ลักลอบหนีเข้าเมืองว่าลักษณะการอพยพของประชากรตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ได้แบ่งลักษณะของการอพยพของประชากรออกเป็น 5 ลักษณะคือ

1. การอพยพแบบดั้งเดิม (Primitive Migration) เป็นการอพยพย้ายถิ่นของชนในอดีต เป็นการย้ายถิ่นที่อยู่เพื่อการดำรงชีวิตรอด ปัจจุบันการอพยพจากชนบทเข้าสู่เมืองเพื่อแสวงหาวิถีการดำเนินชีวิตแบบใหม่ก็ถือว่าอยู่ในลักษณะนี้

2. การอพยพย้ายถิ่นโดยถูกบังคับ (Forced Migration) เป็นการย้ายถิ่นโดยถูกบังคับอาจจะถูกบังคับโดยรัฐบาลหรือผู้มีอิทธิพลบางกลุ่ม

3. การอพยพโดยถูกบีบคั้น (Impelied Migration) เป็นการบีบคั้นหรือกระตุ้นให้อพยพเช่นกัน แต่ผู้ที่ถูกบีบคั้นยังมีสิทธิ์ในการตัดสินใจว่าจะอยู่หรือจะไป

4. การอพยพโดยเสรี (Free Migration) เป็นการอพยพของปัจเจกชนโดยเสรี อาจจะเกิดจากแรงจูงใจจากภายนอก เช่น โดยตำแหน่งงาน รายได้ หรือเพื่อผจญภัย การอพยพโดยเสรีนำไปสู่การอพยพลักษณะที่ 5

5. การอพยพแบบชนจำนวนมาก (Mass Migration) สืบเนื่องมาจากการอพยพโดยเสรีซึ่งย้ายถิ่นเข้าไปบุกเบิกหรือผจญภัยในถิ่นที่อยู่ใหม่ จูงใจให้ชนจำนวนมากย้ายถิ่นตามการอพยพย้ายถิ่นเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกประเทศเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในสังคมการอพยพก็มีสาเหตุแตกต่างกันลักษณะการอพยพก็แตกต่างกัน เช่น อพยพหนีความแห้งแล้ง อพยพหนีภัยธรรมชาติ อพยพไปทำงาน อพยพเพื่อการศึกษา เป็นต้น การอพยพมีทั้งอพยพแบบถาวรและอพยพแบบชั่วคราว หรืออพยพข้ามประเทศและอพยพภายใน ประเทศ หรืออพยพโดยความสมัครใจและไม่สมัครใจ

นอกจากนี้ กฎแห่งการอพยพย้ายถิ่น (Law of Migration) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับการอพยพของ Ravenstein สามารถที่จะใช้อธิบายการลักลอบเข้ามาของแรงงานต่างชาติ โดย Ravenstein ได้อธิบายการอพยพย้ายถิ่นไว้ดังนี้

1. การย้ายถิ่นและระยะทาง ประชากรส่วนใหญ่จะอพยพในระยะทางใกล้ ๆ

2. ขั้นตอนของการอพยพหรือการย้ายถิ่น การย้ายถิ่นที่อยู่ของประชากรทำให้เกิด "คลื่นการอพยพ (Current of Migration)" ไปสู่ศูนย์กลางด้านการค้าและอุตสาหกรรม มีประชากรหนาแน่นขึ้นอย่างรวดเร็ว

3. แรงจูงใจด้านเศรษฐกิจที่มีกฎหมายกดขี่ เสียภาษีสูง อากาศเลว สิ่งแวดล้อมทางสังคมไม่ดี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะผลักดันให้คนอพยพไปสู่พื้นที่ที่ดีกว่า

นอกจากนี้ Ravenstein (อ้างใน จิระ บุรีคำ, 2537) ได้ศึกษากระบวนการเคลื่อนย้ายแรงงานที่เกิดขึ้นโดยใช้ปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด (Push – Pull Hypothesis) มาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยสมมุติฐานที่ว่า การเคลื่อนย้ายแรงงานจะเกิดจากปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด ซึ่งปัจจัยผลักดันหมายถึง ปัจจัยกดดันที่ทำให้แรงงานต้องละทิ้งถิ่นที่อยู่เดิม ส่วนปัจจัยดึงดูดคือปัจจัยที่ชักนำหรือดึงดูดแรงงานให้เข้าสู่พื้นที่เป้าหมาย ซึ่งจากการศึกษา พบว่า สาเหตุที่แรงงานเคลื่อนย้ายมาจากปัจจัยผลักดันในพื้นที่ต้นทางมากกว่าปัจจัยดึงดูดในพื้นที่เป้าหมายโดยที่กระบวนการเคลื่อนย้ายแรงงานจะเป็นการโยกย้ายระยะทางสั้น ๆ ในช่วงแรก และจะถูกดึงดูดเข้าสู่ตัวเมืองได้อย่างรวดเร็ว และปริมาณการเคลื่อนย้ายจะหมดไปเมื่อการขยายตัวของเมืองได้แผ่กว้างออกไปครอบคลุมพื้นที่ชนบทนั้น ทั้งนี้การศึกษาการเคลื่อนย้ายแรงงานตามแนวทางทฤษฎีปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดผู้ทำการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยผลักดัน ในพื้นที่ต้นทางจนละเลยลักษณะเด่นของปัจจัยดึงดูดในพื้นที่เป้าหมายที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของแรงงาน การพัฒนาทฤษฎีการเคลื่อนย้ายแรงงานในเวลาต่อมาได้ให้ความสำคัญของปัจจัยดึงดูดในพื้นที่เป้าหมายมากขึ้น และพัฒนาเป็นแนวคิดทฤษฎีแรงดึงดูด (Gravity Model) โดยที่แบบจำลองการเคลื่อนย้ายในแนวทฤษฎีนี้ได้กำหนดให้พื้นที่ต้นทางและพื้นที่เป้าหมายมีความสัมพันธ์กับปัจจัยบวก ลบ และกลาง ซึ่งปัจจัยบวกจะเป็นปัจจัยดึงดูดแรงงานให้เข้าสู่พื้นที่ ปัจจัยลบเป็นปัจจัยผลักดันแรงงานให้ออกจากพื้นที่และปัจจัยที่เป็นกลางคือปัจจัยที่เป็นสมดุลระหว่างปัจจัยบวกและปัจจัยลบ และมีระยะทางเป็นอุปสรรคขัดขวางการเคลื่อนย้าย โดยการเคลื่อนย้ายแรงงานที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากการตัดสินใจในการพิจารณาความแตกต่างที่เป็นบวกในพื้นที่เป้าหมายมีค่ามากกว่าพื้นที่ต้นทาง แม้ว่าทฤษฎีแรงดึงดูดได้ทำการปรับปรุงข้อบกพร่องของทฤษฎีปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดได้ดีระดับหนึ่ง แต่ก็ยังมีข้อบกพร่องที่สำคัญคือ มีการละเลยการพิจารณาระดับชั้นของกลุ่มคนในสังคม ซึ่งแนวคิดทฤษฎีเหล่านี้จะใช้ในการอธิบายพฤติกรรมการเคลื่อนย้ายในสังคมตะวันตกหรือประเทศที่พัฒนาแล้วได้ดี เพราะเป็นสังคมที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมในระดับสูงและไม่มีการว่างงานในพื้นที่ปลายทาง

แต่ในประเทศโลกที่สามหรือประเทศที่กำลังพัฒนาที่ภาคเกษตรกรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาอุตสาหกรรมยังอยู่ในระดับต่ำ มีการว่างงานสูงแบบจำลองที่อาศัยทฤษฎีเหล่านี้จะประสบความยากลำบากในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นยังมีความพยายามในการที่จะอธิบายการเคลื่อนย้ายแรงงานให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายแรงงานในประเทศโลกที่สาม ซึ่งการเคลื่อนย้ายส่วนใหญ่จะมาจากภาคเกษตรกรรมในชนบทเข้าสู่ภาคการผลิตอื่นๆได้มีการศึกษาโดยอาศัยปัญหาพื้นฐานของประเทศเหล่านั้นที่มีการว่างงานในอัตราสูง มาอธิบายพฤติกรรมการเคลื่อนย้ายที่เกิดขึ้น

2.3.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่น

การย้ายถิ่นของประชากรและแรงงานโดยทั่ว ๆ ไป จะมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจอยู่มากมาย แต่โดยสรุปสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ปัจจัยหลักคือ (สุมาลี ปิตยานนท์, 2545)

ปัจจัยผลักดัน หมายถึง ปัจจัยที่อยู่ในท้องถิ่นเดิมของผู้อยู่อาศัยที่เป็นสาเหตุกระตุ้นให้เกิดการย้ายถิ่นออกจากถิ่นที่อยู่เดิม

ปัจจัยดึงดูด หมายถึง ปัจจัยที่อยู่ภายนอกภูมิลำเนาของผู้ย้ายถิ่น ซึ่งมีผลให้ผู้ย้ายถิ่นเกิดความสนใจและได้รับแรงดึงดูดให้ย้ายถิ่นเข้าไปในท้องถิ่นใหม่

การตัดสินใจย้ายถิ่นหรือไม่ย้ายถิ่นนั้น โดยทั่วไปแล้วไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งโดยเฉพาะแต่จะขึ้นกับปัจจัยหลาย ๆ อย่างประกอบกัน สำหรับปัจจัยผลักดันที่มีผลต่อการย้ายถิ่นของประชากรไทยในระยะที่ผ่านมา แบ่งออกได้เป็นสาเหตุต่าง ๆ ดังนี้

(1) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยแรกสุดที่กระตุ้นให้คนไทยอพยพออกจากท้องถิ่นเดิมของตนเอง โดยเฉพาะจากเขตชนบท เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพในภาคการเกษตร ซึ่งมักจะประสบปัญหาหลาย ๆ อย่าง จึงเป็นเหตุให้ประชากรอพยพย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเมืองสามารถแยกออกเป็นสาเหตุต่าง ๆ ได้ดังนี้

(1.1) สภาพทางการเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังคงมีอาชีพเป็นเกษตรกร(48% ในปี 2542) ซึ่งต้องพึ่งพาธรรมชาติในการทำการเพาะปลูก ดังนั้นเมื่อภาวะดินฟ้าอากาศไม่อำนวยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ การเพาะปลูกก็จะมีปัญหา ทำให้รายได้ของเกษตรกรโดยทั่วไป จะขึ้น ๆ ลง ๆ ตามปริมาณการผลิตพืชผลผลทางการเกษตรในแต่ละปีจึงเป็นแรงผลักดันให้แรงงานมีการย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเมืองมากขึ้น ปัจจุบันรัฐได้แก้ไขปัญหานี้ โดยการจัดระบบชลประทานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นครอบคลุมพื้นที่ทางการเกษตรอันจะช่วยแก้ไขปัญหาการขาด

แคลนน้ำในการทำการเกษตร อีกทั้งยังจัดอบรมและพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตร เพื่อลดต้นทุนในการผลิตแก่เกษตรกรเพื่อให้มีต้นทุนในการผลิตต่ำลงและมีรายได้จากการเกษตรมากขึ้น

(1.2) ปัญหาความบกพร่องของตลาด แม้ว่ารัฐบาลจะเข้ามาช่วยจัดการในเรื่องการตลาดด้วยก็ตาม แต่ราคาของผลผลิตที่มีการส่งออกไปขายยังตลาดภายนอกท้องถิ่นก็มีอิทธิพลอย่างมากต่อความมั่นคงในด้านรายได้ของเกษตรกร เช่น กรณีราคาข้าวเปลือกตกต่ำ ชาวนาผู้ผลิตข้าวจะมีแนวโน้มในการอพยพมาหางานทำในเมืองค่อนข้างสูง เนื่องจากเชื่อว่างานในเมืองจะทำให้มีรายได้ที่ดีกว่ารัฐบาลมักจะเข้ามาแทรกแซงปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำด้วยการพยุงราคาและการประกันราคา ซึ่งสามารถบรรเทาปัญหาได้ระดับหนึ่ง แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขได้ทั้งหมดเพราะปริมาณเงินที่รัฐสามารถช่วยเหลือได้มีจำกัด

(1.3) หนี้สินทางการเกษตร หนี้สินทางการเกษตรของเกษตรกรที่เพิ่มสูงขึ้นก็เป็นปัจจัยผลักดันให้แรงงานจากภาคการเกษตรมีการย้ายถิ่น เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว และแก้ปัญหาหนี้สินของครัวเรือน การเพิ่มสูงขึ้นของหนี้สินมีสาเหตุมาจากราคาของปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย ยากำจัดศัตรูพืชมีราคาสูงขึ้น แต่ราคาผลผลิตกลับตกต่ำลง นอกจากนี้การที่สถาบันการเงินมีกฎระเบียบในการกู้เงินที่เข้มงวด ทำให้เกษตรกรไม่สามารถหาแหล่งเงินทุนมาใช้ในการทำการเกษตรได้จึงต้องกู้เงินนอกระบบมาใช้ ซึ่งอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าการกู้จากสถาบันในระบบ

(1.4) ปัญหาการถือครองที่ดินทำกิน ปัญหาเรื่องที่ดินทำกินซึ่งมีปริมาณน้อยลงเมื่อเทียบกับจำนวนประชากร จึงทำให้ประชากรที่อาศัยอยู่ในชนบทซึ่งไม่มีที่ดินเป็นของตนเองต้องเช่าที่ดินจากเจ้าของที่ดินเพื่อทำการเกษตร หรืออพยพย้ายถิ่นเพื่อจับจองพื้นที่ในการทำการเกษตรในอดีตเมื่อพื้นที่ทางการเกษตรไม่เพียงพอ หรือไม่สามารถเพาะปลูกพืชผลได้ผลดีชาวไร่ชาวนาก็มักจะบุกรุกเข้าพื้นที่ป่าเพื่อแผ้วถางจับจองเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ แต่ปัจจุบันนโยบายด้านป่าไม้มีความเข้มงวดมากขึ้น การบุกรุกป่าเพื่อจับจองพื้นที่ทำกินมักจะเกิดปัญหากับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองและนำไปสู่ข้อพิพาทต่าง ๆ หลายอย่าง เช่น กรณีของสมัชชาคนจนกับกรมป่าไม้ ด้วยเหตุนี้การจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรเข้าครอบครองอย่างเหมาะสมน่าจะเป็นทางแก้ปัญหาที่เหมาะสมที่สุด

สำหรับปัจจัยดึงดูด ที่มีผลต่อการย้ายถิ่น แบ่งออกเป็นสาเหตุต่าง ๆ ดังนี้

(1) การได้รับคำชักชวนจากญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูง คำชักชวนจากคนที่รู้จักนี้เป็นปัจจัยดึงดูดที่สำคัญ โดยผู้ที่ชักชวนมักจะบอกเล่าถึงโอกาสในการทำงานในท้องถิ่นอื่นให้ได้ทราบนับเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นลำดับต้น ๆ และมักจะเกี่ยวข้องอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ของการอพยพย้ายถิ่นเกือบทุกกรณี

(2) การบริการทางสังคมที่ก้าวหน้า เป็นอีกปัจจัยที่ช่วยให้ประชากรย้ายเข้ามาอยู่ในเขตเมืองเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในด้านการศึกษา เพราะผู้ที่อยู่ในเมืองเล็กและมีฐานะดีก็จะนิยมส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในสถานศึกษาที่อยู่ในตัวอำเภอหรือตัวจังหวัด หรือไม่ก็เข้ามายังกรุงเทพมหานครเพราะต้องการให้ได้รับการศึกษาที่ดีเพื่อจะได้ประกอบอาชีพที่ก้าวหน้าต่อไป เนื่องจากเชื่อว่าในเมืองใหญ่ ๆ จะมีมาตรฐานการศึกษาสูงกว่าในท้องถิ่นของตน ซึ่งคนเหล่านี้เมื่อเรียนจบแล้วก็มักจะหางานทำในเมืองมากกว่าจะกลับไปอยู่ในภูมิลำเนาเดิมเพราะประเภทของงานที่ภูมิลำเนาเดิมจะน้อยกว่าในเมืองใหญ่ ทำให้ทางเลือกในอาชีพมีจำกัด ดังนั้นผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาศึกษาในเมืองใหญ่จึงมีแนวโน้มที่จะอาศัยอยู่ในเมืองเป็นการถาวรต่อไป

(3) สภาพเศรษฐกิจในเขตเมือง เป็นปัจจัยดึงดูดที่สำคัญในการย้ายถิ่นของประชากรจากชนบท การมีอุตสาหกรรม การพาณิชย์กรรม และการบริการที่เจริญในเขตเมืองทำให้เป็นแหล่งที่หางานทำได้ง่าย แม้แต่แรงงานที่ไร้ฝีมือและทักษะ ก็ยังมีโอกาสหางานทำเป็นกรรมกรแบกหามหรือบริกรตามร้านอาหารได้ จึงทำให้ประชากรในชนบทที่ต้องการหาระดับรายได้ของตนต่างมุ่งหน้าเข้ามาในเมืองโดยคาดว่าจะมีความก้าวหน้าในชีวิตมากกว่าอยู่ในชนบท นอกจากนี้การมีระบบคมนาคมที่สะดวกและรวดเร็วก็เป็นปัจจัยเสริมในการย้ายถิ่น เพราะการมีระบบสื่อสารที่ทันสมัยจะช่วยเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในเมืองและชนบทให้ประชากรทั่วไปได้รับรู้อย่างทั่วถึง ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจย้ายถิ่น รวมถึงการคมนาคมที่สะดวกและรวดเร็วระหว่างชนบทและเมือง ก็ทำให้การเดินทางของผู้ย้ายถิ่นเป็นไปได้ง่ายขึ้น ซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้มีการย้ายถิ่นหมุนเวียนมากขึ้นด้วย

(4) ความแตกต่างของอัตราค่าจ้าง ในการย้ายถิ่นเพื่อหางานทำนั้น สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่จูงใจให้แรงงานย้ายไปก็คือค่าจ้าง ในแหล่งที่มีค่าจ้างสูงกว่าย่อมจะมีแรงงานย้ายเข้าไปหางานทำมาก จากข้อมูลสถิติทางด้านค่าจ้าง ค่าจ้างโดยเฉลี่ยของแรงงานในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลจะสูงกว่าในภาคอื่น ๆ ที่มีค่าจ้างเฉลี่ยต่ำกว่า ผู้ที่อพยพย้ายเข้ามาทำงานก็เพื่อหวังค่าจ้างที่สูงกว่านอกจากนั้น ค่าจ้างเฉลี่ยของแรงงานในเขตเทศบาลโดยทั่วไปจะสูงกว่านอกเขตเทศบาล (ชนบท) จึงเป็นแรงดึงดูดให้แรงงานย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้าสู่เขตเมืองของจังหวัดต่าง ๆ

(5) ความต้องการเปลี่ยนอาชีพ ชาวชนบทส่วนมากที่มีอาชีพทางการเกษตรได้หลั่งไหลเข้ามาหางานทำในภาคการผลิตที่ไม่ใช่ภาคเกษตร เนื่องจากเหตุผลต่างๆ อาทิ อาชีพทางด้านเกษตรซึ่งเป็นอาชีพเดิม มีรายได้ต่ำ ชั่วโมงทำงานสูงแต่ชั่วโมงพักผ่อนน้อย ในขณะที่งานนอกภาคเกษตรได้รับค่าจ้างที่ดีกว่า มีความก้าวหน้ามากกว่า มีรายได้ประจำ มีความสะดวกสบายและมีความมั่นคงในอาชีพและรายได้มากกว่าอาชีพเดิม

(6) ความต้องการเครื่องอุปโภค การอพยพออกจากภูมิลำเนาเดิมเป็นการชั่วคราว และไปอาศัยอยู่ชั่วระยะหนึ่งในเมืองหรือจังหวัดใหม่ ๆ ซึ่งภาวะเศรษฐกิจก้าวหน้ากว่าในหมู่บ้านภูมิลำเนาเดิม ทำให้คนงานชนบทได้รับการปลูกฝังนิสัยบางอย่างซึ่งก่อนหน้าไม่อาจปฏิบัติเช่นนั้นได้ เพราะไม่มีเงินอุปนิสัยการบริโภคเช่นนี้ต่อไปก็ได้กลายเป็นความจำเป็นที่ละไม่ได้ และเมื่อรวมเข้ากับปัจจัยอย่างอื่น ก็ทำให้เกิดความต้องการเดินทางไปหางานทำนอกหมู่บ้านของตนในฤดูกาลผลิตต่อ ๆ ไป มีอยู่เสมอ ๆ ที่คนงานผู้อพยพย้ายออกจากหมู่บ้านอีกครั้งหนึ่งเนื่องจากเงินหมด ซึ่งเป็นการย้ำให้เห็นว่าปัจจัยสำคัญที่สุดของการอพยพก็คือ ความต้องการเงินและเครื่องอุปโภคบริโภค
ส่วนปัจจัยอื่น ๆ มีความสำคัญเป็นอันดับรองลงไป

(7) ความอยากรู้อยากเห็นความเป็นอยู่ในเมืองหลวง เคยเป็นที่เชื่อกันทั่ว ๆ ไปว่า ปัจจัยสำคัญของการอพยพชั่วคราวประการหนึ่งก็คือความอยากรู้อยากเห็นชีวิตความเป็นอยู่ในเมืองหลวง จากงานศึกษาวิจัยปรากฏว่า ปัจจัยดังกล่าวไม่มีความสำคัญมากนัก จริงอยู่ชาวชนบทโดยเฉพาะคนหนุ่มคนสาวต้องการไปกรุงเทพมหานคร เพราะความอยากรู้อยากเห็น แต่ก็ไม่อาจถือว่าการที่คนเหล่านี้เดินทางไปหางานทำในกรุงเทพฯ เป็นเพราะความอยากรู้อยากเห็นชีวิตความเป็นอยู่ในเมืองหลวงอย่างเดียว ความอยากรู้อยากเห็นเป็นเพียงช่วยสนับสนุนปัจจัยทางเศรษฐกิจเท่านั้น เพราะถ้าคนงานสามารถทำงานหาเงินได้ในท้องที่ภูมิลำเนาของตน ก็จะไม่อพยพเคลื่อนย้ายตามฤดูกาล แต่จะเป็นในรูปเดินทางเพื่อท่องเที่ยวหรือเยี่ยมเยือนเพื่อนฝูง และเดินทางกลับเมื่อเสร็จธุระแล้วมากกว่า

นอกจากนี้ กฎแห่งการอพยพย้ายถิ่น (Law of Migration) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับการอพยพของ Ravenstein สามารถที่จะใช้อธิบายการลักลอบเข้ามาของแรงงานต่างชาติโดย Ravenstein ได้อธิบายการอพยพย้ายถิ่นไว้ดังนี้

1. การย้ายถิ่นและระยะทาง ประชากรส่วนใหญ่จะอพยพในระยะทางใกล้ๆ

2. ขั้นตอนของการอพยพหรือการย้ายถิ่น การย้ายถิ่นที่อยู่ของประชากรทำให้เกิด “คลื่นการอพยพ (Current of Migration)” ไปสู่ศูนย์กลางด้านการค้าและอุตสาหกรรม มีประชากรหนาแน่นขึ้นอย่างรวดเร็ว

3. แรงจูงใจด้านเศรษฐกิจที่มีกฎหมายกดขี่ เสียภาษีสูง อากาศเลว สิ่งแวดล้อมทางสังคมไม่ดี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะผลักดันให้คนอพยพไปสู่พื้นที่ที่ดีกว่า

ทฤษฎีนี้ได้นำมาใช้ในการศึกษาลักษณะการเคลื่อนย้ายแรงงานที่เป็นสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ว่าส่วนใหญ่แล้วสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีมีการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างไร มีปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชุมชนประมงพื้นบ้านไปทำงานที่มาเลเซีย

2.4 ทฤษฎีการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ

การย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (International Migration) หมายถึง การเคลื่อนย้ายของประชากรจำนวนมากข้ามพรมแดนจากประเทศที่ตนเป็นพลเมืองหรือพำนักอยู่ไปยังประเทศอื่นเพื่อดำรงชีวิตเป็นเวลายาวนาน เพื่อกระทำกิจกรรมที่ได้รับค่าตอบแทน โดยปกติหลักสากลจะกำหนดว่าการดำรงชีวิตในอีกที่หนึ่งเป็นเวลานาน 1 ปี นับเป็นการย้ายถิ่น (International Trarul Regulation) (สุภางค์ จันทวานิช และคณะ 2541, 6 - 15) อย่างไรก็ตามผู้ย้ายถิ่นจำนวนหนึ่งสามารถกลายสภาพเป็นผู้ตั้งถิ่นฐานได้เมื่อเขาตัดสินใจปักหลักใช้ชีวิตในประเทศที่เข้าไปประกอบอาชีพและดำรงชีวิตที่นั่นเป็นส่วนใหญ่

การย้ายถิ่นอาจจำแนกออกได้ตามสาเหตุเป็น 2 ชนิด ได้แก่ การย้ายถิ่นที่มีสาเหตุจากภัยธรรมชาติ (Natural Disaster) และการย้ายถิ่นที่มีสาเหตุจากภัยที่เกิดจากการกระทำหรือจากน้ำมือของมนุษย์ และการย้ายถิ่นอีกแบบหนึ่ง คือ การย้ายถิ่นแบบผู้ที่ย้ายถิ่นสมัครใจย้ายถิ่นเอง (Voluntary Migration) กับการย้ายถิ่นแบบที่ถูกบังคับให้ย้ายถิ่น (Forced Migration) ซึ่งได้แก่ การลี้ภัย (Refugee)

สาเหตุสำคัญ ประการหนึ่งของการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศประกอบด้วยปัจจัยผลักดันจากประเทศที่แรงงานเคลื่อนย้ายออก และปัจจัยดึงดูดจากประเทศที่แรงงานเคลื่อนย้ายเข้า (สุณี ฉัตราคม 2523, 38 – 48) คือ

2.4.1 ปัจจัยผลักดันจากประเทศที่แรงงานเคลื่อนย้ายออก

สาเหตุสำคัญที่ทำให้แรงงานเคลื่อนย้ายออกจากประเทศบ้านเกิดของตนเอง ได้แก่

- อัตราการว่างงาน (Unemployment) อยู่ในอัตราสูงและการทำงานต่ำระดับแรงงานส่วนเกินที่เกิดจากการว่างงานและการทำงานต่ำระดับในประเทศนั้น เป็นผลมาจากการไม่สามารถหางานทำที่ตรงกับความรู้ความสามารถของตนเอง ขณะที่แรงงานบางส่วนมีความพยายามที่จะหางานทำในประเทศชั่วระยะเวลาหนึ่ง แต่ถ้าเขาไม่สามารถหางานที่ตรงกับความต้องการได้แล้ว ทำให้แรงงานส่วนหนึ่งมีแนวโน้มอย่างมากที่จะเคลื่อนย้ายออกไปสู่ต่างประเทศ
- ระดับค่าจ้างที่ต่ำกว่าเมื่อเทียบกับต่างประเทศ และอาชีพที่มีลักษณะเดียวกันถ้าเปรียบเทียบกันในเรื่องค่าจ้างหรือเงินเดือนที่ได้รับขณะทำงานในประเทศ โอกาสการเคลื่อนย้ายแรงงานไปต่างประเทศย่อมมีมากกว่าถ้าค่าจ้างและเงินเดือนในต่างประเทศมีอัตราค่าจ้างที่สูงกว่า
- การขาดสิ่งจูงใจสำหรับความก้าวหน้าในอาชีพ แรงงานที่มีความรู้ความชำนาญสูงแต่ไม่สามารถมีโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ของตนเอง ย่อมเกิดความรู้สึกอยากเคลื่อนย้ายไปทำงานในต่างประเทศ นอกจากนี้สิ่งจูงใจ ซึ่งได้แก่ ความก้าวหน้าในอาชีพก็เป็นอีกประการหนึ่งที่ทำให้แรงงานกลุ่มนี้ต้องการเคลื่อนย้ายไปทำงานยังต่างประเทศ
- นโยบายกำลังคนที่ไม่เหมาะสม การวางแผนกำลังคนที่เหมาะสมทำให้เกิดการพัฒนาไปตามระบบของงาน แต่ขณะที่ประเทศด้อยพัฒนาไม่มีการวางแผนพัฒนากำลังคนทำให้ขาดความรู้ความสมดุลระหว่างงานกับบุคลากร เป็นเหตุให้กำลังแรงงานบางส่วนอาจกลายเป็นแรงงานส่วนเกินได้ แต่ขณะเดียวกันบางประเทศอาจต้องการกำลังคนที่เป็นส่วนเกินนี้ ทำให้คนดังกล่าวต้องการเคลื่อนย้ายออกไปนอกประเทศได้
- ปัจจัยทางสังคมและการเมือง แรงงานบางส่วนอาจต้องการอพยพเคลื่อนย้ายไปต่างประเทศ เป็นเพราะไม่พอใจในสภาพสังคมและการเมืองที่เป็นอยู่อันเนื่องมาจากความวุ่นวายและความแตกต่างของกลุ่มการเมืองในประเทศ

2.4.2 ปัจจัยดึงดูดในประเทศที่แรงงานเคลื่อนย้ายเข้า

สาเหตุดึงดูดให้แรงงานเคลื่อนย้ายจากประเทศบ้านเกิดเข้าสู่ประเทศใดประเทศหนึ่งได้แก่

- ระดับค่าจ้างและเงินเดือนที่สูงกว่าในประเทศบ้านเกิดของแรงงาน สิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจที่สำคัญของแรงงาน ได้แก่ ระดับค่าจ้างและเงินเดือน ถ้าแรงงานในอาชีพต่างๆ พบว่าแรงงานประเภทเดียวกันกับเขาในต่างประเทศนั้นมีระดับค่าจ้างหรือเงินเดือนที่สูงกว่ามาก ก็จะเป็นสิ่งดึงดูดใจให้แรงงานเหล่านี้ต้องการอพยพเคลื่อนย้ายออกไปทำงานยังถิ่นใหม่ได้

- การขาดแคลนกำลังคนในบางสาขา ถ้าหากมีการเผยแพร่ข่าวสารความรู้เกี่ยวกับตลาดแรงงาน ทำให้แรงงานในต่างประเทศได้ทราบถึงประเภทแรงงานที่ขาดแคลนเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี
- โอกาสสำหรับความก้าวหน้าในอาชีพ ประเทศที่พัฒนาแล้วย่อมมีสิ่งที่อำนวยความสะดวกแก่การปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี ประกอบกับการวางแผนพัฒนาบุคลากรที่ยุติธรรมย่อมเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของแรงงานโดยทั่วไปอยู่แล้ว และสภาพนี้เองจะเป็นสิ่งดึงดูดให้แรงงานที่มีความรู้ความชำนาญจากประเทศด้อยพัฒนา เคลื่อนย้ายไปทำงานในต่างประเทศเพื่อโอกาสก้าวหน้าในอาชีพของตนเอง

กลุ่มเศรษฐศาสตร์ นีโอคลาสสิคอธิบายว่ามนุษย์ตัดสินใจย้ายถิ่นด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ ดังนั้น ผู้ย้ายถิ่นจึงเป็นผู้ย้ายถิ่นทางเศรษฐกิจ ปัจจัยดึงดูดที่สำคัญทำให้มนุษย์ย้ายถิ่น ได้แก่ ค่าจ้างที่สูงขึ้นและโอกาสการได้งานทำ นอกจากอัตราค่าจ้างแล้วยังได้เสนอว่าการเลือกเดินทางไปประเทศใดขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) ของประเทศต้นทาง และ GNP ของประเทศผู้รับแรงงานอีกด้วย ตัวแปรที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นเพื่อทำงานยังรวมถึงค่าใช้จ่ายในการเดินทางและประเภทของงานที่จะทำ

นักเศรษฐศาสตร์ซึ่งเล็งเห็นอิทธิพลของโครงสร้างเศรษฐศาสตร์ที่มีผลต่อการย้ายถิ่นได้เสนอสาเหตุระดับโครงสร้างว่าสาเหตุนั้น คือ ปัจจัยดึงดูดจากสภาพเศรษฐกิจในประเทศผู้รับของผู้ย้ายถิ่น สภาพเศรษฐกิจในประทศผู้รับที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจสูง จะพัฒนาเป็นเศรษฐกิจที่มีโครงสร้างตลาดแรงงานระดับปฐม ซึ่งเป็นระดับที่มีความก้าวหน้ามาก และยังเป็นลักษณะงานวิชาชีพที่ต้องการทักษะสูง มีค่าตอบแทนสูง และเป็นงานที่ไม่ต้องใช้แรงกาย ในขณะเดียวกันก็มีโครงสร้างตลาดแรงงานระดับทุติยะ ซึ่งเป็นตลาดแรงงานระดับรอง เป็นงานที่ไม่ใช่งานวิชาชีพ เน้นการใช้ทักษะทางร่างกายและการใช้แรงงาน มีค่าแรงต่ำกว่า เป็นงานที่เรียกว่า งาน 3Ds คือ งานสกปรก (Dirty) งานเสี่ยง (Dangerous) และงานยากลำบาก (Difficult) ในสังคมดังกล่าว ประชากรของประเทศจะพยายามพัฒนาตนเองเข้าไปมีตำแหน่งงานในตลาดแรงงานระดับปฐม ทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานที่จะเข้าทำงานในตลาดแรงงานระดับทุติยะ ระบบทุนนิยมได้ทำให้ตลาดแรงงานในสังคมทุนนิยมพัฒนาขึ้นมาเป็นตลาดที่มีโครงสร้างสองระดับเช่นนี้ เมื่อประเทศทุนนิยมเติบโตจนมีสภาพเศรษฐกิจดังกล่าว จะเกิดภาวะที่เป็นปัจจัยดึงดูดให้แรงงานจากประเทศที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจช้ากว่าย้ายเข้ามาเพื่อแสวงหาตำแหน่งงานที่มีความขาดแคลนแรงงานในระดับทุติยะ แรงงานต่างชาติจึงมักเข้าไปทำงานที่พลเมืองของประเทศนั้นไม่ต้องการทำซึ่งได้แก่ งาน 3Ds นั่นเอง และจากสภาพโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งเชื่อมโยงเศรษฐกิจของยุโรป อเมริกา ตะวันออกกลาง และเอเชียแปซิฟิคเข้าด้วยกัน ทำให้ทิศทาง

กำหนดการเคลื่อนย้ายของแรงงานย้ายถิ่นจะย้ายถิ่นจากประเทศต้นทางไปยังประเทศผู้รับแรงงาน (Host Country) ที่เป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจและข้อมูลข่าวสารของโลก และการเกิดขึ้นของระบบโลก (World Systems) ทำให้เมืองและประเทศบางแห่งเติบโตขึ้นเป็นศูนย์กลาง (Core) ของทุนนิยมโลกที่เรียกว่า “Global City” สภาวะเศรษฐกิจของเมืองและประเทศเหล่านี้จะพัฒนาเป็นเศรษฐกิจสองระบบที่มีความต้องการแรงงานต่างชาติเข้าไปทำงานในระบบตลาดแรงงานในระดับทุติยะ เพราะพลเมืองของตนต้องการทำงานอยู่ในตลาดแรงงานระดับปฐมหมดแล้ว แรงงานต่างชาติจากประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจช้ากว่าเป็นประเทศชายขอบ (Periplural) ที่จะเคลื่อนย้ายเข้าสู่ตำแหน่งงานในประเทศศูนย์กลางทุนนิยม อย่างไรก็ตามการเคลื่อนย้ายที่ทำได้ ก็โดยการมีเส้นทางคมนาคมขนส่ง และจากการที่ Global City ดึงดูดแรงงานต่างชาติเข้าไปจนเกิดปัญหาการลักลอบเข้าเมืองอย่างหนัก รัฐบาลของเมืองใหญ่เหล่านี้จึงได้พยายามผลักดันนโยบายการลงทุนด้านการผลิตในประเทศชายขอบทุนนิยมแทน

นักสังคมวิทยาพยายามพิจารณาปรากฏการณ์การย้ายถิ่นข้ามประเทศในแง่มุมที่ต่างไปจากนักเศรษฐศาสตร์ นักสังคมวิทยาพิจารณาว่าตัวแปรทางเศรษฐกิจเป็นตัวแปรเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นของระบบการย้ายถิ่นฐาน (Migration System) โดยเห็นว่าการย้ายถิ่นเป็นระบบที่ครอบคลุมปัจจัยทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม กฎหมาย และการเมืองระหว่างประเทศ นอกจากนั้นระบบการย้ายถิ่นยังหมายถึงกระบวนการเริ่มตั้งแต่การตัดสินใจเดินทางออกนอกประเทศต้นทางไปยังประเทศผู้รับ โดยผ่านเครือข่ายของผู้ย้ายถิ่นในประเทศต้นทาง เครือข่ายของการอำนวยความสะดวกระหว่างการย้ายถิ่น และเครือข่ายของผู้ย้ายถิ่น และผู้ว่าจ้างผู้ย้ายถิ่นในประเทศผู้รับ กระบวนการย้ายถิ่นแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ กล่าวคือ

<u>ขั้นตอนที่หนึ่ง</u> ได้แก่ การตัดสินใจย้ายถิ่น ตัวแปรในขั้นนี้จะเป็นตัวแปรเกี่ยวกับสาเหตุของการย้ายถิ่น สาเหตุสำคัญในขั้นนี้ ได้แก่ ตัวแปรในระบบย่อยด้านเศรษฐกิจ อันได้แก่ ความด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจของผู้ย้ายถิ่น กล่าวคือ การไม่มีสิทธิครอบครองที่ดินหรือปัจจัยการผลิตอื่นๆ และการว่างงานในประเทศต้นทาง การได้ค่าแรงที่สูงกว่าและการได้ทำงานในประเทศปลายทาง ตัวแปรทางด้านการเมือง ได้แก่ ความ สัมพันธ์ดั้งเดิมหรือความสัมพันธ์ที่ประเทศต้นทางกับประเทศผู้รับมีต่อกัน เช่น การเป็นอาณานิคม การรับผู้ย้ายถิ่นเข้าไปพำนักในอดีต อาชีพที่มีความขาดแคลนแรงงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงาน 3Ds ในตลาดแรงงานระดับทุติยะ ส่วนตัวแปรในระบบย่อยด้านสังคม ได้แก่ การถูกชักนำโดยคนรู้จักให้ย้ายถิ่น การร่วมกันตัดสินใจย้ายถิ่นของคนในระดับครอบครัวเครือญาติและท้องถิ่นเดียวกัน

และการหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการย้ายถิ่นจากตัวแปรด้านวัฒนธรรม คือ ค่านิยมที่ต้องการเดินทางโดยเฉพาะวัยหนุ่มสาวซึ่งอยู่ในวัยแรงงานที่จะย้ายถิ่นไปหางานในต่างประเทศที่เรียกกันว่าไป “ขุดทอง” จนทำให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ที่เรียกว่า วัฒนธรรมแห่งการย้ายถิ่น (Culture of Migration) ขณะเดียวกันระบบย่อยสุดท้ายคือ ระบบกฎหมาย ตัวแปรสำคัญในเรื่องนี้คือกฎหมายคนเข้าเมืองของประเทศต้นทางที่ส่งเสริมให้พลเมืองย้ายถิ่นไปทำงานในต่างประเทศโดยไม่กีดกันหรือมีนโยบายกีดกันการส่งออกแรงงาน

ขั้นตอนที่สอง ระหว่างการย้ายถิ่น คือ กระบวนการย้ายถิ่นสำหรับการเดินทางอันประกอบด้วยค่าเดินทาง ค่านายหน้าและเงินค่าหัวที่ผู้ย้ายถิ่นจะต้องจ่ายให้แก่ผู้จัดการและผู้อำนวยความสะดวก ตัวแปรในระบบการเมือง ได้แก่ นโยบายของรัฐที่จะควบคุมการส่งออกแรงงานย้ายถิ่นหรือจะเปิดเสรีให้เป็นธุรกิจที่เอกชนสามารถแข่งขันกันได้ ในกระบวนการนี้ตัวแปรทางการเมืองหมายถึง การรวมกลุ่มระหว่างประเทศด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจการค้าหรือเหตุผลอื่นๆ ซึ่งจะมีผลให้การเคลื่อนย้ายของประชากรในกลุ่มประเทศดังกล่าวเป็นไปได้โดยสะดวกยิ่งขึ้น ตัวแปรในระบบสังคม ได้แก่ ระบบการจัดหางานที่มีอยู่ทั้งโดยถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ระบบวัฒนธรรม ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ย้ายถิ่นกับนายหน้า ค่านิยม ความเชื่อถือส่วนบุคคล (คนรู้จักกัน) มากกว่าเครือข่ายทางการ (บริการของรัฐ) ในการจัดการเดินทาง

ขั้นตอนที่สาม ขั้นเดินทางถึงประเทศปลายทางแล้ว และได้พำนักอยู่ในประเทศนั้น ตัวแปรในขั้นนี้จะเป็นตัวแปรเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นเข้าไป เมื่อผู้ย้ายถิ่นเดินทางถึงประเทศปลายทางและดำรงชีวิตโดยการทำงานในประเทศดังกล่าว ผลกระทบที่เกิดจากการย้ายถิ่นในด้านเศรษฐกิจ คือ การได้งานและได้ค่าจ้างที่สูงขึ้นของผู้ย้ายถิ่น การทำสัญญาจ้างงานซึ่งกำหนดระยะเวลาที่จะทำงานและอาศัยอยู่ในประเทศผู้รับได้ การส่งเงินออมกลับประเทศต้นทางให้แก่ครอบครัวหรือญาติพี่น้องของแรงงานย้ายถิ่น ตลอดจนกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แรงงานย้ายถิ่นกระทำ ซึ่งมีการย้ายถิ่นต่อเนื่องกันเป็นเครือข่ายทางเศรษฐกิจที่รองรับซึ่งกันและกัน

2.4.3 แนวคิดการย้ายถิ่นระหว่างประเทศของ Massey มี 4 ทฤษฎี ดังนี้ (อ้างใน กุศล สุนทรธาดา, 2543)

1. แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ใหม่ของการย้ายถิ่น (The New Economics of Migration) เนื่องจากเป็นการศึกษาการย้ายถิ่นไปต่างประเทศของแรงงานไทยในช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งเศรษฐกิจของประเทศในเอเชียต่างได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์มากน้อยแตกต่างกันไป ซึ่งส่งผลต่อกระแสทิศทางและแนวโน้มของการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ ทั้งประเทศผู้ส่งและผู้รับ แนวคิดนี้ Stark มองการตัดสินใจย้ายถิ่นของแต่ละคนและครัวเรือนในลักษณะของภาพรวมว่าเป็นการตัดสินใจโดยคาดว่าจะได้รับรายได้มากที่สุดและเป็นการลดความเสี่ยงให้มีน้อยที่สุด โดยเฉพาะความเสี่ยงที่เกิดจากความล้มเหลวของตลาดแรงงานในประเทศ ซึ่งส่งผลให้เกิดการว่างงานจำนวนมาก และส่งผลต่อการลดลงของรายได้ จึงผลักดันให้ครัวเรือนจัดการความเสี่ยงดังกล่าวโดยการส่งแรงงานที่ล้นเกินในครัวเรือนออกไปหางานยังต่างประเทศแทนการย้ายถิ่นไปหางานในประเทศ แม้ว่าจะเข้าใจดีว่า (1) รายได้ที่ได้รับอาจจะไม่แตกต่างกันมากนัก เพราะต้นทุนในการเดินทางไปทำงานสูงแต่การมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ทำให้สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะมีรายได้คุ้มกับการลงทุน (2) การไปทำงานในต่างประเทศถือเป็นการลงทุนเพื่อกระจายความเสี่ยง เนื่องจากการอยู่กับบ้านก็เสี่ยงกับความยากจนหรืออดตาย ดังนั้น ครอบครัวโดยทั่วไปจะกระจายความเสี่ยง โดยการให้สมาชิกครอบครัวออกไปหางานทำทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่เนื่องจากตลาดแรงงานในประเทศไม่สามารถรองรับแรงงานดังกล่าวได้ จึงต้องเสี่ยงหาตลาดแรงงานในต่างประเทศ (3) รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ มักเข้าไปแทรกแซงการย้ายถิ่น โดยการออกนโยบายซึ่งมีผลไม่เฉพาะแต่ตลาดแรงงานแต่ยังมีผลต่อตลาดทุน และตลาดอื่นๆด้วย เช่น การลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงานต่างประเทศ การประกันการว่างงาน เป็นต้น ซึ่งมีผลต่อแรงจูงใจในการไปทำงานต่างประเทศ (4) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและนโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาลมักส่งผลต่อการกระจายรายได้ของประชากรและมีผลต่อกระแสการย้ายถิ่นระหว่างประเทศของประชากร

2. แนวคิดตลาดแรงงานแบบทวิลักษณ์ (Dual labour market theory) ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวให้ความสนใจกับความต้องการแรงงานบางประเภททั้งแรงงานไร้ฝีมือ-กึ่งฝีมือ-และมีฝีมือของประเทศอุตสาหกรรมโดยภาพรวมมากกว่าที่จะให้ความสนใจต่อการย้ายถิ่นของบุคคลหรือครัวเรือน ดังทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ใหม่ ซึ่งทฤษฎีดังกล่าว Piore มองว่าการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ มีสาเหตุมาจากปัจจัยดึงดูด (pull factors) คือ ความต้องการแรงงานบางประเภท โดยเฉพาะแรงงานระดับล่าง (แรงงานไร้

ฝีมือ) ของประเทศปลายทางหรือประเทศพัฒนาที่เป็นแรงจูงใจให้แรงงานไร้ฝีมือในประเทศที่ด้อยพัฒนากว่าเดินทางเข้ามาทำงาน มากกว่าปัจจัยผลักดันอันเกิดจากค่าจ้างที่ต่ำหรืออัตราการว่างงานสูงในประเทศต้นทาง ซึ่งเป็นผลจากตลาดแรงงานทวิลักษณ์ที่แรงงานท้องถิ่นมองว่า แรงงานระดับล่างนอกจากจะมีรายได้/ค่าจ้างต่ำแล้ว ก็ยังทำให้ไม่สามารถดำรงสถานภาพทางสังคมในประเทศได้ แต่ลักษณะงานดังกล่าวก็ไม่สามารถขจัดออกไปจากสังคมได้ ซึ่งการแบ่งแยกลักษณะตลาดดังกล่าวก็มีผลมาจากระบบเศรษฐกิจแบบทวิลักษณ์ (Economic Dalism) และจำนวนแรงงานในประเทศ (labor supply) ทั้งผู้ส่งและผู้รับด้วย

3. ทฤษฎีเครือข่ายสังคมของผู้ย้ายถิ่น (Migrant Network Theory) ซึ่งผู้ย้ายถิ่นอาจมีเครือข่ายโยงใยกับผู้ย้ายถิ่นเก่า ผู้ไม่ย้ายถิ่น รวมนายจ้างทั้งในถิ่นต้นทางและปลายทางเครือข่ายดังกล่าวจะก่อให้เกิดการย้ายถิ่นระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น เพราะการมีเครือข่ายจะช่วยให้มีการลดต้นทุนการย้ายถิ่น (ทั้งในรูปตัวเงินและต้นทุนทางใจ) และลดความเสี่ยง ซึ่งส่งผลทำให้การจ้างงานหรือความต้องการแรงงานในถิ่นปลายทาง สามารถไปถึงสมาชิกของชุมชนได้รวดเร็ว ทำให้การเดินทางไปทำงานต่างประเทศง่ายขึ้น และสามารถคาดการณ์รายได้ที่จะได้รับแน่นอนกว่า ซึ่งเครือข่ายดังกล่าวอาจพัฒนาเป็นสถาบันและทำให้การย้ายถิ่นดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ ยากที่รัฐบาลจะเข้าควบคุมกระแสการย้ายถิ่น

4. ทฤษฎีระบบโลก (World System Theory) ซึ่งมองว่าการย้ายถิ่นระหว่างประเทศเป็นผลพวงจากระบบต่าง ๆ ของโลก ซึ่งได้แก่ ระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ซึ่งก่อตัวและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้กระแสทุนเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงประมาณและทิศทางของการลงทุน กระแสของการลงทุนจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment - FDI) มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสเศรษฐกิจโลก ส่งผลให้ความต้องการแรงงานในต่างประเทศเปลี่ยนแปลงไปและส่งผลต่อการย้ายถิ่นทั้งภายในและระหว่างประเทศด้วย

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นได้นำมาใช้ในการศึกษาขั้นตอนการอพยพย้ายถิ่นจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีสู่ประเทศมาเลเซีย ว่ามีลำดับขั้นตอนอย่างไรบ้าง มีการติดต่อสื่อสารกับใคร มีปัจจัยอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการย้ายถิ่นในของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี และลักษณะการย้ายถิ่นเป็นการย้ายถิ่นแบบชั่วคราวหรือการย้ายถิ่นแบบถาวร รวมทั้งการสร้างเครือข่ายสังคมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอพยพย้ายถิ่น ทั้งตัวผู้ย้ายถิ่น นายจ้าง มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างไรบ้าง

2.5 แนวคิดเรื่องแรงงานนอกระบบ

แรงงานนอกระบบ (Informal Workers) คือ ผู้ใช้แรงงานที่ทำงานโดยไม่มีสัญญาการจ้างงานที่เป็นทางการ หรือไม่มีนายจ้างตามความหมายของกฎหมายแรงงาน ไม่ได้ทำงานอยู่ในสถานประกอบการของนายจ้าง ไม่มีค่าจ้างหรือค่าตอบแทนที่แน่นอน หรือเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระ หรือเป็นผู้ที่ทำงานชั่วคราว แรงงานอกระบบจึงเป็นแรงงานที่ไม่ได้อยู่ในกรอบความคุ้มครองของกฎหมายคุ้มครองแรงงาน กฎหมายประกันสังคม ทำให้ไม่มีหลักประกันความมั่นคงใดๆ ในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานที่มั่นคง ค่าตอบแทนแรงงานที่เป็นธรรม สุขภาพความปลอดภัยในการทำงาน และความมั่นคงในการดำรงชีวิตเมื่อเข้าสู่วัยชรา

ลักษณะอาชีพที่เป็นตัวอย่างของแรงงานนอกระบบ เช่น ผู้รับงานไปทำที่บ้าน ผู้รับเหมาช่วงงานอุตสาหกรรมไปทำที่บ้าน (Industrial Outworkers) คนงานที่ทำงานไม่ประจำ ลูกจ้างชั่วคราว ลูกจ้างชั่วคราวตามฤดูกาล และลูกจ้างที่ทำงานไม่เต็มเวลา (Part-time workers) ลูกจ้างในโรงงานห้องแถว (Sweatshop) และคนงานที่ทำกิจการของตนเอง (Own Account Workers) อยู่ที่บ้านและโรงงานที่ไม่มีการตรวจสอบจดทะเบียน นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงแรงงานอิสระที่ทำงานเพื่อความอยู่รอด เช่น หาบเร่ริมถนน คนขัดรองเท้า คนเก็บขยะ และแรงงานรับใช้ในบ้าน เป็นต้น

เนื่องจากสังคมขาดระบบข้อมูลของแรงงานนอกระบบ ทำให้แรงงานเหล่านี้เข้าข่าย “ไม่มีตัวตน” ส่งผลให้แรงงานเหล่านี้มีเงื่อนไขการจ้างงานที่ไม่เป็นธรรม มีรายได้ไม่แน่นอน ขาดการคุ้มครองทั้งทางด้านแรงงานและหลักประกันทางสังคม ต้องเผชิญความเสี่ยงในทางเศรษฐกิจและสังคมที่รุนแรงและบ่อยครั้งกว่าแรงงานในระบบ ในขณะที่มีความสามารถในการจัดการความเสี่ยงน้อยที่สุด

สำนักงานแรงงานระหว่างประเทศ หรือ ILO (International Labour Office) ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ให้ความสนใจและกำหนดภารกิจในการทำงานเรื่องของเศรษฐกิจนอกระบบ(Informal economy) ไว้อย่างจริงจัง ประมาณว่า ประเทศส่วนใหญ่ในโลกมีการจ้างงานภาคนอกระบบมากกว่าในระบบ และประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่มีภาคนอกระบบใหญ่กว่าภาคในระบบมาก โดยมีกำลังแรงงานอยู่ในภาคนอกระบบถึงร้อยละ 80–90 ของกำลังแรงงานทั้งหมด (มูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ(มรอ.) http://www.homenetthailand.org/index.php/th/ aboutus-th-th-2/whos-worker-th-th-2)

<u>แรงงานนอกระบบในประเทศไทย</u>

จากรายงานสถานการณ์ด้านแรงงานของกระทรวงแรงงานไตรมาสที่ 2 ปี 2550 ระหว่างเมษายน-มิถุนายน ประเทศไทยมีประชากรเฉลี่ย 65.68 ล้านคน มีผู้อยู่ในวัยทำงานคือ อายุ 15 ปีขึ้นไปจำนวน 50.97 ล้านคน และอยู่ในกำลังแรงงาน 36.69 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นผู้มีงานทำ 35.80 ล้านคน เป็นแรงงานในภาคเกษตร 13.33 ล้านคน และนอกภาคเกษตร 22.47 ล้านคน ซึ่งเป็นแรงงานที่อยู่ภายใต้ระบบประกันสังคมจำนวนประมาณ 8.7 ล้านคน และจากผลการสำรวจแรงงานนอกระบบของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี 2548 รายงานว่า มีแรงงานอยู่ในระบบที่ได้รับความคุ้มครองและหลักประกันทางสังคมประมาณ 13.7 ล้านคน และเป็นแรงงานนอกระบบซึ่งไม่ได้รับการคุ้มครองและหลักประกันทางสังคมจำนวน 21.8 ล้านคน แรงงานนอกระบบสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. แรงงานนอกระบบภาคการผลิต เป็นแรงงานนอกระบบกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่ง คือ แรงงานที่ทำการผลิตสินค้า หรือทำงานอยู่ที่บ้านของตนเอง ปัจจุบันผู้ทำการผลิตที่บ้านกระจายตัวอยู่ทั่วไปในห้องแถวตรอกซอกซอย ชุมชนแออัดในเมือง และชุมชนชนบทที่รายได้จากเกษตรกรรมไม่สามารถจะยังชีพครอบครัวเกษตรกร แรงงานนอกระบบกลุ่มผู้ทำการผลิตที่บ้านประกอบด้วย

2. ผู้รับงานไปทำที่บ้าน(Sub Contracted Workers) เกิดจากการจ้างงานที่นายจ้างในภาคอุตสาหกรรมพยายามลดต้นทุนการผลิต เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจการค้าเสรี ด้วยการอาศัยช่องว่างการคุ้มครองของพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานปี 2541 จ้างแรงงานให้ทำการผลิตในบางขั้นตอน หรือทุกขั้นตอน การประกอบชิ้นส่วน ตลอดจนการบรรจุหีบห่อ อยู่ภายนอกสถานประกอบ การด้วยค่าจ้างแรงงานราคาถูก งานที่ผู้รับงานไปทำที่บ้านกำลังทำอยู่นั้นมีมากมายหลายประเภท ทั้งการเย็บเสื้อผ้า ผลิตเครื่องหนัง ทำรองเท้า ดอกไม้พลาสติก เจียระไนพลอย และอื่นๆ

3. ผู้ผลิตเพื่อขาย (Self Employed) คือ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ ที่ผลิตสินค้าขึ้นจากภูมิปัญญาทักษะความสามารถของตนเอง นำไปจำหน่าย ที่เรารู้จักกันดีในฐานะผู้ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) หรือวิสาหกิจชุมชน บางครั้งผู้ผลิตเพื่อขายก็อาจจะรับคำสั่งซื้อ (order) มาจากผู้ประกอบธุรกิจการขาย หรือธุรกิจการผลิตที่มีขนาดใหญ่กว่า ผู้ผลิตเพื่อขายมีทั้งที่เป็นปัจเจกบุคคล และที่เป็นกลุ่ม ซึ่งในหลายกรณีพบว่าในบุคคลคนเดียวกัน กลุ่มอาชีพกลุ่มเดียวกัน มีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพไปมาระหว่างผู้รับงานไปทำที่บ้านกับผู้ผลิตเพื่อขาย คือเมื่อไม่มีงานส่งมาจากโรงงาน หรือผู้ว่าจ้างก็จะผลิตไว้เพื่อขาย

4. แรงงานนอกระบบภาคบริการ เช่นลูกจ้าง และพนักงานบริการตามร้านอาหาร หาบเร่และแผงลอย คนเก็บขยะ คนรับซื้อของเก่า หมอนวดแผนโบราณ คนขับรถมอร์เตอร์ไซด์รับจ้างและรถแท็กซี่สาธารณะ คนทำงานบ้าน เป็นต้น

5. แรงงานนอกระบบภาคเกษตร หมายถึงลูกจ้างภาคเกษตร และเกษตรกรพันธะสัญญา เป็นต้น

ปัญหาของแรงงานนอกระบบ

1. ไม่เป็นที่รับรู้ของสังคม (invisible) เนื่องจากสังคมไทยขาดระบบข้อมูลของแรงงานนอกระบบ ทำให้แรงงานเหล่านี้เข้าข่าย “ไม่มีตัวตน” ส่งผลให้แรงงานเหล่านี้มีเงื่อนไขการจ้างงานที่ไม่เป็นธรรม มีรายได้ไม่แน่นอน ขาดการคุ้มครองทั้งทางด้านแรงงานและหลักประกันทางสังคม ต้องเผชิญความเสี่ยงในทางเศรษฐกิจและสังคมที่รุนแรงและบ่อยครั้งกว่าแรงงานในระบบ ในขณะที่มีความสามารถในการจัดการความเสี่ยงน้อยที่สุด

2. ไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายคุ้มครองแรงงาน เนื่องจากกฎหมายสำคัญๆ ด้านแรงงานคือ คือ พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 พ.ร.บ.เงินทดแทน พ.ศ. 2537 พ.ร.บ.ประกันสังคม พ.ศ. 2533 พ.ร.บ.ความปลอดภัยในสถานประกอบการ พ.ร.บ.แรงงานสัมพันธ์และกฎหมายฉบับอื่นๆ ที่มีอยู่ล้วนแต่ครอบคลุมเฉพาะแรงงานในระบบ แรงงานนอกระบบจึงไม่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายเหล่านี้ แม้ในปี 2547 กระทรวงแรงงานจะได้ออกกฎกระทรวงว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานในงานรับไปทำที่บ้าน แต่ก็ยังไม่ได้ให้ความคุ้มครองในหลักการที่สำคัญอีกหลายประการ โดยเฉพาะค่าตอบแทนที่เป็นธรรม สาระสำคัญที่กฎกระทรวงให้การคุ้มครองก็คือเรื่องสุขภาพความปลอดภัย แต่ก็ยังคงมีปัญหาในเรื่องกลไก มาตรการการปฏิบัติ และการบังคับใช้กฎหมายอยู่มาก

3. ค่าตอบแทนไม่เป็นธรรมและรายได้ไม่แน่นอน แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ไม่ได้รับค่าแรงขั้นต่ำ และมีรายได้ไม่แน่นอน แม้จะทำงานในลักษณะและมีคุณค่าเดียวกันกับที่ผลิตอยู่ในโรงงานก็ตาม เนื่องเพราะแรงงานเหล่านี้ไม่ได้รับการคุ้มครองจาก พ.ร.บ.คุ้มครองแรงงาน พ.ศ.2541 และขาดการรวมกลุ่มเพื่อต่อรองค่าแรงของตน

4. งานไม่ต่อเนื่อง ไม่สม่ำเสมอ ขึ้นอยู่กับภาวะการขาย การตลาดของสินค้า หรือสถานการณ์ของสังคม ทำให้ไม่มีความมั่นคงในการทำงาน ไม่สามารถวางแผนการผลิตและแผนการทำงานได้

5. เข้าไม่ถึงประกันสังคม เนื่องจาก พ.ร.บ.ประกันสังคมฉบับปัจจุบันยกเว้นการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ ทำให้ผู้ทำการผลิตขาดหลักประกันที่จำเป็นในการดำรงชีวิตที่ผู้ใช้แรงงานในระบบได้รับ ไม่ว่าจะเป็น กรณีการเจ็บป่วย ทุพพลภาพ ตาย คลอดบุตร สงเคราะห์บุตร ชราภาพ และว่างงาน

6. เข้าไม่ถึงทรัพยากรและการสนับสนุนจากรัฐ จึงเป็นเหตุให้ขาดโอกาสในการพัฒนาทักษะฝีมือการใช้กองทุนหมุนเวียน รวมทั้งการได้รับบริการด้านสาธารณสุขที่เหมาะสม

7. ไม่มีองค์กร ไม่มีตัวแทน ไม่มีอำนาจต่อรอง ลักษณะการทำงานของแรงงานนอกระบบ มักจะกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปจึงขาดการรวมกลุ่ม หรือแม้จะมีการรวมกลุ่มก็เป็นกลุ่มขนาดเล็ก ประกอบกับการไม่เข้าใจในเรื่องสิทธิของตนเองในฐานะแรงงาน จึงไม่มีอำนาจในการต่อรองทั้งกับนายจ้าง หรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

8. มีปัญหาสุขภาพและสภาพการทำงานที่ไม่ปลอดภัย เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงาน รวมทั้งมีความเสี่ยงจากสภาพแวดล้อมการทำงานที่ไม่ปลอดภัย จึงทำให้ แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับปัญหาด้านสุขภาพ และความเสี่ยงจากอุบัติเหตุในการทำงาน(มูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพ(มรอ.)http://www.homenetthailand.org/index.php/th/ aboutus-th-th-2/whos-worker-th-th-2)

แนวคิดดังกล่าวข้างต้นเป็นการอธิบายถึงสถานการณ์ปัญหาของแรงงานนอกระบบที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการศึกษาลักษณะการทำงานของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านที่อพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ลักษณะของแรงงานที่อพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย

2.6 แนวคิดการเรียนรู้

การเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน เนื่องด้วยการเรียนรู้ทำให้มนุษย์ทุกคนได้รับประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทั้งภายในและภายนอกระบบห้องเรียนโรงเรียน การเรียนรู้จึงเป็นกิจกรรมและกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมช่วงเวลายาวนานตลอดชีวิตของบุคคลทุกเพศทุกวัย

2.6.1 ความหมายของการเรียนรู้

นักการศึกษาไทยได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ดังนี้

ศิริชัย กาญจนวาสี (2543) กล่าวว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ของการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งคำว่าพฤติกรรมนั้นให้รวมทั้งพฤติกรรมภายนอกที่สามารถเห็นได้และพฤติกรรมภายในที่มองไม่เห็น และการเปลี่ยนแปลงนี้รวมถึงการเปลี่ยนแปลงปริมาณหรือคุณภาพของพฤติกรรมด้านเรียนรู้ ความคิด อารมณ์และทักษะการปฏิบัติการ

ชนาทิป พลกุล (2544) ให้ความหมาย การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่องหรือการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการแสดงพฤติกรรมในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกปฏิบัติ หรือการได้รับประสบการณ์

ฤกษ์ชัย คุณูปการและคณะ (2546) ให้ความหมาย การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพของบุคคลอย่างค่อนข้างถาวร อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์เดิม เป็นกระบวนการที่คนเราเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์เพื่อให้บรรลุผลสมตามความมุ่งหมาย คือสามารถสนองความต้องการของร่างกายได้

ลาเฮย์ (2001) ให้ความหมาย การเรียนรู้ว่า เป็นการเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างถาวร ซึ่งเป็นผลจากประสบการณ์ของผู้นั้น การเปลี่ยนพฤติกรรมดังกล่าวอาจไม่ชัดเจนทันทีทันใด

จากความหมายดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีจากการเลียนแบบ ถ่ายโอน หรือกระทำอย่างซ้ำๆ กัน โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นเป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ หรือการฝึกฝนที่แต่ละบุคคลเผชิญและได้รับ

2.6.2 จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญที่บุคคลต้องเกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ที่แท้จริงจึงเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล เนื่องด้วยทุกคนมีจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ในทางจิตวิทยาการศึกษานั้นนิยมจำแนกจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ตามพฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลตามทฤษฎีของบลูม ซึ่งจำแนกเป็นพฤติกรรม 3 ด้าน คือ

(1) ด้านสติปัญญา เป็นความสามารถทางด้านสมองในการคิดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ซึ่งมีพฤติกรรมแยกย่อยเป็น 6 ขั้น คือความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินค่า

(2) ด้านจิตใจหรือความรู้สึก เป็นความสามารถในการรู้สึกต่อสิ่งต่างๆ รวมถึงทัศนคติ ความเชื่อถือ หรือค่านิยม มีพฤติกรรมที่แยกย่อยเป็น 5 ขั้น การรับรู้ การให้ความสนใจและตอบสนอง การประเมินและสร้างคุณค่า การจัดระบบและการสร้างลักษณะนิสัย

(3) ด้านทักษะหรือการปฏิบัติ เป็นความสามารถในการปฏิบัติหรือการเคลื่อนไหวทางร่างกาย แยกเป็นพฤติกรรม 5 ขั้น คือ การเลียนแบบ การทำตามแบบ การหาความถูกต้อง การทำอย่างต่อเนื่อง และการทำโดยธรรมชาติ

2.6.3 ประเภทของการเรียนรู้

ครอส, 1996 ได้แบ่งการเรียนรู้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

- การเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆซึ่งจัดขึ้นโดยหน่วยงานต่างๆ
- การเรียนรู้ด้วยตัวเอง
- การเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา

2.6.4 หลักการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- **การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน**

เมคเบรียนและเบรน,1997 กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน เป็นการบูรณาการวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบเข้าด้วยกันโดยอยู่บนพื้นฐานของการวิจัยเกี่ยวสมองตลอดจนการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

- **การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง**

เป็นการเรียนรู้ชนิดหนึ่งที่สนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตในฐานะที่เป็นสมาชิกของชุมชนและสนับสนุนสภาพชุมชนแห่งการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองให้ความสำคัญกับการรับผิดชอบในเบื้องต้นของผู้เรียนในการเรียนรู้และเชื่อในศักยภาพที่ไม่สิ้นสุดของมนุษย์

- **การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน**

เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากแนวคิดตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้ โดยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ จากการใช้ปัญหาที่เกดขึ้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์และคิดแก้ปัญหาการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จึงเป็นผลมาจากกระบวนการทำงานที่ต้องอาศัยความเข้าใจและการแก้ไขปัญหาเป็นหลัก

- **การเรียนรู้จากการปฏิบัติการ**

เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความคิด ทัศนคติ ค่านิยมของตนเองขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหาของตนเอง โดยคิดคำถามของตนเอง และแสวงหาคำตอบด้วยการลงมือปฏิบัติ

- **การเรียนรู้จากประสบการณ์**

เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเอง และมีลักษะเป็นวงจรแห่งการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้อาจเกิดจากจุดใดจุดหนึ่งของวงจรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย

1) ประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience) เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในชีวิตคนเรา ซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคล โดยสัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่และนำไปสู่ความสามารถในเรื่องใดเรื่องหนึ่งต่อไป ประสบการณ์ดังกล่าวซึ่งอาจะมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของบุคคลทั้งการยอมรับและการปฏิเสธได้

2) การสังเกตและการไตร่ตรอง (Observing and Reflection) เป็นการเรียนรู้จากการสังเกตและการไต่ตรอง การสะท้อนความคิดกลับสู่ประสบการณ์ที่ได้รับนั้น โดยพิจารณาไตร่ตรองอย่างลึกซึ้งว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์

3) การพิจาณาลงความเห็นและการสร้างแนวคิด (Generalizing and Conceptualizing)เป็นการรวบรวมความคิด ความรู้ต่างๆจากประสบการณ์ที่ผ่านมา จากการกระทำ หรือการได้รับข้อมูลจากเพื่อน หรือการสนทนาเปลี่ยนประสบการณ์และการพูดคุยเพื่อนำมาสร้างเป็นกรอบความคิดของตน

4) การทดลองและบูรณาการ (Experiment and Integration) เมื่อบุคคลได้สร้างแนวคิดของตนแล้ว จากนั้นก็มีการลองผิดลองถูก เพื่อตรวจสอบแนวคิดที่ตนตั้งไว้ เพื่อหาคำตอบในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน และเมื่อยอมรับในแนวคิดดังกล่าวแล้ว ก็นำไปสู่การบูรณาการระหว่างประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของบุคคลนั้นต่อไป

- **การเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน (Research –Based Learning)**

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (อ้างโดย บุญเลี้ยง ทุมทอง.2556, น.30) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียน การสอนแบบเน้นวิจัย (Research –Based Learning: RBL) เป็นการสอนเนื้อหาวิชา เรื่องราว กระบวนการ ทักษะและอื่นๆโดยใช้รูปแบบการสอนชนิดที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหาหรือสิ่งต่างๆที่ต้องการสอนนั้นโดยอาศัยพื้นฐานจากกระบวนการวิจัย โดยรวมแก่นการเรียนการสอนแบบวิจัย คือ **"กระบวนการวิจัย"** ซึ่งเป็นวิธีการค้นหา แสวงหาความจริงโดยอาศัยพื้นฐานจากการคิดอนุมานและอุปมาน ตามแนวคิดของชาล์ส ดาวิน (อ้างโดย บุญเลี้ยง ทุมทอง. 2556, น.30) และวิธีการคิดแบบใคร่ครวญรอบคอบตามแนวคิดของจอห์น ดิวอี้ (อ้างโดย บุญเลี้ยง ทุมทอง. 2556, น.30)

เพราะฉะนั้นสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ หรือวุฒิภาวะ หรือพิษยาต่าง ๆ หรืออุบัติเหตุ หรือความบังเอิญ พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจะต้องเปลี่ยนไปอย่างค่อนข้างถาวร จึงจะถือว่าเกิดการเรียนรู้ขึ้น หากเป็นการ เปลี่ยนแปลงชั่วคราวก็ยังไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้

แนวคิดการเรียนรู้ได้นำมาใช้ในการอธิบายกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนต่อสถานการณ์การอพยพย้ายถิ่นของชุมชนในปัจจุบันทั้งในด้านปรากฏการณ์การอพยพย้ายถิ่น การปรับตัวของผู้อพยพ ปัญหาที่เกิดขึ้นและผลกระทบที่ได้รับ เพื่อให้เกิดการรวบรวมข้อมูลและตกผลึกเป็นความรู้ในการนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจไปทำงานหรือการเตรียมรับกับสถานการณ์ต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อไปทำงานที่มาเลเซีย

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชิดชนก ราฮิมมูลา,2551.ศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดสวัสดิการ การกำหนดค่าธรรมเนียม ที่มีผลต่อการสร้างแรงจูงใจให้แรงงานร้านอาหารไทยผันเข้าสู่ระบบการจ้างแรงงานต่างด้าวของมาเลเซียอย่างถูกกฎหมาย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อประมาณการจำนวนร้านอาหารและแรงงานร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซีย ตลอดจนคำนวณมูลค่าการส่งเงินกลับมาในประเทศไทย 2) เพื่อคำนวณต้นทุนพร้อมจัดสวัสดิการที่เหมาะสมกับการเจรจากำหนดค่าธรรมเนียมสำหรับผู้ประกอบการและแรงงานร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซีย ภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่า ทำให้ทราบจำนวนร้านอาหารประมาณ 5,000 ร้าน จำนวนแรงงานอยู่ในราว 100,000 –150,000 คน มูลค่าของการส่งเงิน

กลับประมาณ 300 -400 ล้านบาทต่อเดือน รัฐบาลควรลดอคติต่อแรงงานเรื่องบุคคลสองสัญชาติอย่างแยกแยะและกำหนดแผนเจรจาลดค่าธรรมเนียมสำหรับแรงงานต่างด้าวลงเหลือปีละ 5,000 บาทต่อคน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ร้านอาหารไทยในมาเลเซียเข้าสู่ระบบการจ้างงานที่ถูกกฎหมาย โดยเปรียบเทียบผลดีที่เกิดขึ้นกับประเทศมาเลเซียในการกระตุ้นวงจรเศรษฐกิจ การควบคุมแรงงานต่างด้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกเหนือจากการจัดเก็บภาษี ค่าธรรมเนียมจากแรงงานได้อย่างเต็มจำนวนแล้ว

นิสากร วิทยาปรีชากร (2533) ศึกษาบทบาทโครงข่ายทางสังคมในการเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานในประเทศมาเลเซีย กรณีศึกษาหมู่บ้านยะรัง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี พบว่า โครงข่ายทางสังคมมีบทบาทในการเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานในประเทศมาเลเซียโดย 1) ทำหน้าที่เป็นแหล่งของข่าวสารเกี่ยวกับงาน สภาพการทำงาน ค่าจ้างแรงงาน ลักษณะการจ้างงาน สวัสดิการต่างๆ ที่ได้รับ วิธีการเดินทาง ค่าใช้จ่ายในการเดินทางและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ตลอดจนแหล่งงานในชุมชนปลายทาง 2)ให้ความช่วยเหลือในการให้งานทำ การเงิน ที่พักอาศัย และการดูแลสมาชิกในวัยเด็กของผู้เคลื่อนย้ายแรงงาน

ปิยะ กิจถาวร, 2550. ศึกษาเรื่อง ผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน กรณี:การอพยพย้ายถิ่นในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และแนวทางแก้ไข ผลการวิจัย พบว่า

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อประเมินสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในช่วงปี 2547-2549 ศึกษาผลกระทบกรณีการอพยพ ย้ายถิ่น และหาข้อเสนอแนะในการลดผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชาวบ้าน และชุมชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในการประเมินสถานการณ์ในพื้นที่โดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 160 คนใน 27 ตำบล 9 อำเภอ สรุปได้ว่า เจ้าหน้าที่รัฐยังไม่สามารถลดอิทธิพล และการเคลื่อนไหวของกลุ่มก่อความไม่สงบในหมู่บ้านได้ รวมทั้งยังไม่เชื่อมั่นต่อมาตรการเจ้าหน้าที่รัฐในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในหมู่บ้าน ชาวบ้านกลัวกลุ่มก่อความไม่สงบมากขึ้น แต่ก็ไม่เห็นด้วยกว่าครึ่งว่าพื้นที่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงได้ขยายตัวออกไป ขณะเดียวกันก็เห็นว่าชาวบ้านทั้งพุทธ และมุสลิม สามารถปฏิบัติศาสนกิจรักษาวิถีชีวิตประเพณีวัฒนธรรมของตนเองได้ ต้องการร่วมสร้างสันติสุข และอยากให้โรงเรียนของรัฐเปิดการเรียน การสอนตามปกติ แม้ว่าจะเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ก็ตาม และผลกระทบที่สำคัญจากเหตุการณ์ความไม่สงบ คือ การประกอบอาชีพ ปากท้องของชาวบ้านมากที่สุด

สำหรับการอพยพย้ายออกเพราะเหตุการณ์ความไม่สงบ ในพื้นที่ที่ทำการศึกษาใน 27 ตำบล 9 อำเภอ พบว่าตั้งแต่ปี 2547 -มิถุนายน 2550 มีชาวไทยพุทธอพยพย้ายออกจากพื้นที่รวม 319 คนเท่านั้น และทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิมในพื้นที่ต่างก็ไม่คิดที่จะอพยพย้ายออกจากพื้นที่ และถ้าเหตุการณ์มีความรุนแรงขึ้นก็ไม่คิดที่จะอพยพย้ายออก สาเหตุเพราะตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยมานาน ทำการเกษตรเป็นหลัก เมื่อย้ายออกไปแล้วไม่รู้จะไปอยู่ที่ไหน ไปทำอาชีพอะไร ข้อเสนอแนะจากการศึกษาเพื่อสร้างความสงบในพื้นที่และแก้ปัญหาการอพยพ ต้องมีการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการอพยพย้ายถิ่นที่ถูกต้อง ต้องรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ให้ได้ โดยการปราบปรามจับกุมผู้ก่อความรุนแรงตามกฎหมาย และช่วยแก้ปัญหาผลผลิตทางการเกษตร ผลไม้ราคาตกต่ำ เพราะเป็นอาชีพของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ รวมทั้งส่งเสริมเรื่องอาชีพให้ประชาชนมีรายได้ การศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาเบื้องต้น เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงภาพรวมของสถานการณ์ความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และการอพยพย้ายถิ่นของประชากรในพื้นที่

พัชราวลัย วงศ์บุญสิน และคณะ(2544 : บทคัดย่อ)ศึกษาเรื่อง การย้ายถิ่นข้ามชาติกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอาเซียน : นโยบายและผลกระทบ ผลการวิจัยสรุปได้ว่าวิกฤตเศรษฐกิจได้มีผลต่อการปรับเปลี่ยนทั้งในแง่ของกระแสของการย้ายถิ่นและนโยบายของการย้ายถิ่นในประเทศสมาชิกประเทศอาเซียนด้วยมิติและระดับความเข้มข้นที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ภาพรวมที่ชัดเจนมิใช่เพียงการที่ภาครัฐได้เพิ่มบทบาทของตนพร้อมด้วยมาตรการรองรับในหลายประเภททั้งในการสกัดกั้นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายของทางการในประเทศปลายทางและในการส่งเสริมแรงงานไปทำงานในต่างประเทศของทางการในประเทศต้นทาง หากแต่ประเด็นที่สำคัญและมีความจำเป็นต้องพัฒนาต่อไปในอนาคต คือ

1. ตระหนักถึงความจำเป็นในการกำกับดูแลและควบคุมกระแสการย้ายถิ่นของแรงงานให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งของภูมิภาคและในระดับประเทศ

2. ความจำเป็นในการแสวงหามาตรการในการจัดการให้กระแสการย้ายถิ่นเป็นไปอย่างเหมาะสมกับอุปสงค์และอุปทานของแรงงานภายในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเป็นที่ประจักษ์ว่าความต้องการแรงงานต่างด้าวนั้นมีอยู่จริงในโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจปัจจุบัน

3. ความจำเป็นในการขจัดการลักลอบย้ายถิ่นของแรงงานให้หมดไป ทั้งนี้การยกระดับทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝีมือของแรงงานให้ทัดทียมและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของของการพัฒนาการทางเศรษฐกิจอาจเป็นทางสำคัญที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต้องให้ความสำคัญ ตราบใดที่เป้าหมายทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาคยังคงเป็นเป้าหมายที่อิง

อยู่กับการศักยภาพมนการแข่งขันความร่วมมือกันทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติระหว่างประเทศต้นทางและทางภายในภูมิภาคในการบริหารจัดการในการเทาปัญหาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นทั้งที่มีต่อประเทศที่เกี่ยวข้องและต่อตัวย้ายถิ่น รวมทั้งความร่วมมือในลักษณะที่สามารถเพิ่มคุณประโยชน์ของการย้ายถิ่นให้รับได้ทั่วถึงระหว่างประเทศต้นทางและปลายทางอาจเป็นจุดเริ่มต้นต้องเร่งรัดให้เกิดขึ้น

ศุภรัตน์ พิณสุวรรณ และ พรพันธุ์ เขมคุณาศัย จากการศึกษาสาเหตุและผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานสตรีมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าไปในประเทศมาเลเซีย พบว่า สาเหตุของการเคลื่อนย้ายแรงงานสตรีมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าไปในประเทศมาเลเซียมีปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้แรงงานสตรีมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ตัดสินใจเดินทางเข้าไปเป็นแรงงานรับจ้างและผู้ประกอบการร้านอาหารในประเทศมาเลเซียง่ายขึ้นและมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ได้แก่

1. ความยากจนและการว่างงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่สามารถหางานทำที่เหมาะสมหรือหางานที่มีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงตัวเองในประเทศไทยได้

2. สภาพสังคม ภาษา ศาสนา และประเพณีที่คล้ายคลึงกัน เพราะนับถือศาสนาอิสลามเหมือนกัน ประเพณีปฏิบัติคล้ายคลึงกัน ทำให้ไม่ยุ่งยากในการปรับตัว สามารถสื่อสารกันเข้าใจ และเริ่มงานได้ทันที

3. การมีความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งเครือข่ายเครือญาติและเครือข่ายการเป็นคนชุมชนหรือหมู่บ้านเดียวกัน เป็นปัจจัยช่วยให้แรงงานรู้สึกอุ่นใจในการเดินทางเข้ามาทำงาน และครอบครัวไว้วางใจในการเข้ามาทำงานต่างแดน

4. สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนที่ไม่สามารถดำเนินไปได้ตามปกติ การประกอบอาชีพบางอย่างไม่ปลอดภัย จึงเกิดการเคลื่อนย้ายไปเป็นแรงงานรับจ้างในร้านอาหาร

5. ระยะทางที่ไม่ไกลระหว่างชุมชนต้นทางในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยกับชุมชนปลายทางในรัฐทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย (ปะลิส เกดะห์ เประ และกลันตัน) และความสะดวกในการเดินทางทั้งทางรถยนต์ รถไฟและทางเรือ

สำหรับผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานสตรีมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าไปในประเทศมาเลเซีย ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อครัวเรือนในชุมชนต้นทางมีผลกระทบในเชิงบวกโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนและความสัมพันธ์ที่ดีและการยอมรับจากสมาชิกในครัวเรือน เนื่องจากการไปทำงานร้านอาหารที่ประเทศมาเลเซียของแรงงานสตรีมุสลิมส่วนใหญ่จะได้รับอนุญาตจากพ่อแม่

เพราะเห็นว่าไปทำงานกับญาติ หรือไม่ก็เป็นคนในหมู่บ้านหรือคนรู้จัก มีบางรายที่ตัดสินใจไปด้วยตัวเอง แต่ทุกคนได้รับการยอมรับจากครอบครัว เนื่องจากแรงงานได้ส่งเงินกลับเข้ามาช่วยเหลือครอบครัวทำให้สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น แรงงานผู้หญิงมุสลิมชายแดนภาคใต้จำนวนไม่น้อยที่สามารถเลื่อนฐานะของตนจากแรงงานรับจ้างไปเป็นผู้ประกอบการร้านอาหาร หรือตำแหน่งที่สูงขึ้น ทั้งนี้โดยอาศัยช่องทางต่างๆ แม้จะเป็นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการก็ตาม เช่น การเขยิบตำแหน่งไปทีละขั้น จากคนล้างจาน ไปเป็นพนักงานเสิร์ฟหรือหน้าที่รับรายการอาหาร (Order) ขึ้นไปเป็นผู้ช่วยกุ๊กและเป็นกุ๊ก จนกระทั่งเก็บเงินเช่าร้านอาหารเป็นของตนเอง บางรายขยับขยายจำนวนร้านเพิ่มขึ้น จากหนึ่งร้าน เป็นสองร้าน หรือมากกว่า บางคนเมื่อเก็บเงินได้ระยะหนึ่งจะนำทุนกลับมาเปิดร้านขายอาหารที่บ้านของตนเอง เป็นต้น ถึงแม้ว่าการเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียทำให้แรงงงานสตรีมีรายได้และเลื่อนฐานะดีขึ้น แต่แรงงานสตรีเหล่านั้นมีความกดดันในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน ต้องใช้ชีวิตแบบหลบๆ ซ่อนๆ ไม่สามารถไปไหนมาไหนได้อย่างอิสระใช้เวลาส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดอยู่ที่ร้านอาหารซึ่งเป็นที่ทำงาน หรือไม่ก็ที่พักเท่านั้น การดำเนินชีวิตประจำวันและการทำงานต้องตกอยู่ภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ ทั้งข้อจำกัดของกฎหมายและข้อจำกัดของร้านอาหาร เนื่องจากการหลบเลี่ยงภาษีหรือค่าธรรมเนียมการทำงานของแรงงานผู้หญิงจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งข้ามแดนไปทำงานในประเทศมาเลเซีย โดยใช้ใบผ่านแดน (Border pass) และไม่มีใบอนุญาตทำงาน (Work permit) ประกอบกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศมาเลเซีย ซึ่งทางการมาเลเซียเข้มงวดและกวดขันแรงงานต่างชาติที่เข้าประเทศอย่างผิดกฎหมายมากขึ้น ทำให้แรงงานผู้หญิงไทยทำงานด้วยความหวาดกลัว และต้องคอยระแวดระวังตัวเองจากเจ้าหน้าที่ที่จะเข้ามาตรวจจับอยู่เสมอ

ธีรนนท์ นันทขว้าง ได้กล่าวถึง ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างสันติสุขที่ยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น มีเป้าประสงค์ประกอบด้วย

- **สร้างสังคมและชุมชนเข้มแข็ง :** การสร้างชุมชนในสังคมไทยให้มีความเข้มแข็งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะเมื่อชุมชนแต่ละชุมชนมีความเข้มแข็งแล้ว การช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกในชุมชน ชุมชนข้างเคียง และชุมชนอื่น ๆที่อยู่ห่างไกล เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นตามมา การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยในแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนตนเองในด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม โดยการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้นอาจพัฒนาความ

เข้มแข็งได้เพียงบางด้านเท่านั้น เนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละด้านของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน

- **สร้างสังคมแห่งความพอเพียง :** การสร้างความพอเพียงและความเอื้ออาทรต่อกันระหว่างบุคคลต่อบุคคลหรือชุมชนต่อชุมชนให้เกิดขึ้นในสังคมไทยโดยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินการจะช่วยให้สังคมหรือชุมชนในพื้นที่ฯ สามารถขับเคลื่อนไปอย่างมีภูมิคุ้มกันเป็นระบบบนความมีเหตุผล ประชาชนในพื้นที่ มีความซื่อสัตย์สุจริต รอบรู้ในองค์ความรู้ที่เหมาะสม มีการดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ขยันหมั่นเพียร มีสติปัญญา รอบคอบ เพื่อให้มีความพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆที่เกิดขึ้น อย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากสังคมภายนอกได้เป็นอย่างดี

- **สร้างสังคมแห่งความเท่าเทียม** : การทำให้ประชาชนในแต่ละชุมชนมีความรู้สึกและสัมผัสได้ถึงความเป็นรูปธรรมของความเท่าเทียมกันในชุมชน ในสังคม และในฐานะของความเป็นพลเมืองไทยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะปัญหาหลัก ๆ ของความแตกแยกที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ส่วนหนึ่งแล้วรากของปัญหาที่แท้จริงจะเกิดจากเงื่อนไขของความไม่เท่าเทียมกันในสังคม การปล่อยปละละเลยของรัฐบาลในแต่ละยุคแต่ละสมัยนั้น ล้วนแต่สร้างปมปัญหาให้กับชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สร้างเงื่อนไขลุกลามขยายผล จนกลายมาเป็นปัญหาการก่อความไม่สงบที่มีโอกาสพัฒนาไปสู่ความขัดแย้งอย่างรุนแรงในสังคม และอาจนำไปสู่สงครามกลางเมืองในที่สุด

- **สร้างการสื่อสารจากภาครัฐที่ชัดเจน**: การสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐกับประชาชนในทุกๆ ชุมชนด้วยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่มีความถูกต้องแม่นยำทันเวลา เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะข้อมูลข่าวสารที่มีความถูกต้อง แม่นยำและทันเวลาสามารถช่วยป้องกันและต่อต้านข่าวลือ อันเป็นการลดความสับสนในสังคมจากข่าวสารที่บิดเบือนความจริงที่นำไปสู่การขาดความเชื่อมั่นต่อรัฐบาล นอกจากนี้การสื่อสารระหว่างรัฐกับผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำและผู้สอนศาสนา องค์กรภาคเอกชน หรือแม้กระทั่งบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความเห็นแตกต่าง จะช่วยให้เกิดความร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหา อีกทั้งการสื่อสารกับประเทศเพื่อนบ้าน และองค์กรสากลต่าง ๆ ยังจะช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดี ทราบถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย อันนำไปสู่การร่วมมือกันในการดำเนินการต่อปัญหาในที่สุด

- **สร้างสังคมแห่งความสมานฉันท์**: การอยู่ร่วมกันในสังคมไทยอย่างสงบสุขบนพื้นฐานของความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ชาติพันธุ์และความเชื่อ เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ความปรองดองของคนในชาติเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง การส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาการก่อความไม่สงบจะนำไปสู่บรรยากาศแห่งความสมานฉันท์ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อาทรซึ่งกันและกันจะก่อให้เกิดบรรยากาศแห่งความสมานฉันท์

ในการศึกษาประเด็นนี้ ทางโครงการฯได้นำเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มาใช้ในการศึกษาทำความเข้าใจถึงปรากฏการณ์การอพยพย้ายถิ่นกับการสร้างสันติสุขในชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี เพื่อที่จะนำไปสู่การสร้างการเรียนรู้ให้กับสมาชิกในชุมชนทั้งกับกลุ่มเครือข่ายที่อพยพไปทำงานที่มาเลเซียและกลุ่มที่ไม่ได้อพยพไปทำงานที่มาเลเซีย ให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมชุมชนที่สันติสุข กล่าวคือสำหรับ กลุ่มคนที่เลือกไม่ไปทำงานที่มาเลเซีย ก็จะต้องวิเคราะห์ให้ชัดเจนว่าเหตุที่ทำให้สมาชิกในชุมชนต้องอพยพไปหางานทำที่มาเลเซียมาจากเหตุปัจจัยใดบ้าง เช่น หากเกิดจากปัจจัยในเรื่องทรัพยากรประมงเสื่อมโทรม พวกเขาจะสามารถช่วยกันฟื้นฟูทรัพยากรให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ได้อย่างไร และจะมีการเปิดรับคนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อนำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็งได้อย่างไรบ้าง และสำหรับกลุ่มคนที่นิยมการไปหางานทำที่มาเลเซีย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนวัยหนุ่มสาวที่ต้องการไปเรียนรู้ ไปเผชิญกับโลกภายนอก ผู้วิจัยมุ่งหวังว่า การเรียนรู้จากการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นนี้ จะก่อให้เกิดการรับรู้และเข้าใจถึงสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้พวกเขาสามารถไปทำงานแบบรู้เท่าทันกับสถานการณ์ มีข้อมูลความรู้เบื้องต้นที่จะลดการเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง นายหน้า เพื่อนร่วมงาน ผู้ที่อพยพไปทำงานนั้นก็จะนำรายได้กลับเข้ามาสู่ชุมชน และเมื่อชุมชนมีงานทำ มีรายได้ ได้ประกอบศาสนกิจได้อยู่กันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ได้ร่วมกันทำ ก็จะนำไปสู่การสร้างสันติสุขได้ในอนาคต

บทที่ 3

วิธีการศึกษาและการบริหารโครงการวิจัย

โครงการสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ระยะที่ 2 ผู้วิจัยจะมุ่งศึกษาถึงแนวทางสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน และแสวงหาแนวทางในการพัฒนาภาคีในการดำเนินงานวิจัยร่วมกันระหว่างชุมชนประมงพื้นบ้านกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากโครงการวิจัยนี้มีส่วนของการบริหารโครงการอันประกอบด้วย การติดตามโครงการวิจัย ที่ดำเนินการโดยชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ในบทนี้จึงขอกล่าวถึงวิธีการศึกษาวิจัยและการบริหารโครงการวิจัยโดยมีรายละเอียดประกอบด้วย

3.1 วิธีการศึกษาวิจัย

3.1.1 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

3.1.2 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2 การบริหารจัดการพัฒนาชุดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

3.2.1 กิจกรรมการจัดเวทีประชุมเสริมสร้างความรู้/ความเข้าใจด้านการดำเนินงานโครงการกับกลุ่มเป้าหมาย

3.2.2 กิจกรรมการเสริมสร้างและพัฒนาทักษะด้านกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับทีมวิจัย

3.2.3 การติดตามและร่วมสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

3.3 การถอดบทเรียน…“เหลียวหลังแลหน้าชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

3.4 การขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 วิธีการศึกษาวิจัย

3.1.1 กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้ เป็นสมาชิกจากชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ในพื้นที่ 4 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอหนองจิก อำเภอเมือง อำเภอยะหริ่งและอำเภอไม้แก่น

ในส่วนของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key-informant) ใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นการพูดคุยสนทนากับกลุ่มคนที่เป็นสมาชิกชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีจากพื้นที่เป้าหมายใน 3 กลุ่มด้วยกัน ประกอบด้วย

- กลุ่มคนที่เคยทำงาน และ/หรือปัจจุบันยังคงทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ที่มาเลเซีย โดยจะเป็นการพูดคุยถึงการทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ที่มาเลเซีย
- กลุ่มคนที่เคยทำงาน และ/หรือปัจจุบันยังคงทำงานร้านอาหารที่มาเลเซียโดยจะเป็นการพูดคุยถึงการทำงานร้านอาหารที่มาเลเซีย
- กลุ่มคนที่เป็นนักวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีส่วนรับผิดชอบในโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุดที่เกี่ยวข้องกับการอพยพ และได้รับการสนับสนุนโครงการจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ทั้งนี้ในส่วนของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวข้างต้นทางโครงการฯจะให้ความสำคัญทั้งกับผู้ให้ข้อมูลที่เป็นทั้งชายและหญิง ที่มีความหลากหลายของช่วงอายุ เพื่อที่จะได้นำไปสู่ข้อมูลเชิงลึกที่อาจจะมีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันได้ รวมทั้งยังจะเป็นกระบวนการในการช่วยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลให้มีความแม่นยำมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

3.1.2 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จะประกอบไปด้วยแนวการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการอพยพของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี เพื่อเป็นแนวทางการสนทนากับกลุ่มเป้าหมาย

นอกจากนี้ได้มีการนำผลการศึกษาเชิงปริมาณบางส่วนจากโครงการศึกษาปรากฏการณ์การอพยพของชาวประมงพื้นบ้าน กรณีศึกษาชุมชนชาวประมงพื้นบ้านบางแห่งในจังหวัดปัตตานี รหัส

โครงการ RDG58S0024 ซึ่งเป็นหนึ่งโครงการวิจัยในชุดโครงการนี้มาประกอบการประมวลสังเคราะห์ความรู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อสะท้อนให้เห็นภาพรวมของการอพยพย้ายถิ่นในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีได้ชัดเจนมากขึ้น

3.1.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้มีวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 2 ลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

- **การศึกษาจากเอกสาร** เป็นการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมาและการรวบรวมเอกสารทางราชการ สิ่งพิมพ์ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการศึกษาต่างๆที่มีความเกี่ยวข้องกับการอพยพเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาและการวิเคราะห์ สำหรับการศึกษาในครั้งนี้
- **การรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม** โดยมี 3 วิธีคือ

(1) การสัมภาษณ์เดี่ยว

ทีมวิจัยได้สัมภาษณ์ผู้รู้เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาทั้งหมด ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้อาวุโส ,ปราชญ์ชาวบ้าน, ผู้นำชุมชน, ชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ในประเด็น ปรากฏการณ์การอพยพของชาวประมงพื้นบ้าน,การปรับตัวของแรงงานชาวประมงพื้นบ้านปัตตานีที่มาเลเซีย,ปัญหาของแรงงานรับจ้างนอกระบบที่ประเทศมาเลเซียและผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้าน

(2) การสัมภาษณ์กลุ่มแบบเจาะลึก (Focus Group interview)

ผู้เข้าร่วมในการสัมภาษณ์กลุ่มแบบเจาะลึก (Focus Group interview) เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีนี้ ประกอบไปด้วยผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีและปัจจุบันนี้ยังเป็นผู้ที่อพยพย้ายถิ่นไปทำงานยังต่างถิ่นอยู่ รวมทั้งผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการอพยพย้ายถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ผู้อาวุโส ในพื้นที่ที่ติดชายฝั่งทะเลทั้ง 4 อำเภอของจังหวัดปัตตานีและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

ในการสัมภาษณ์กลุ่มแบบเจาะลึก ทีมวิจัยได้สร้างแนวคำถาม (Guideline) ที่เกี่ยวข้องกับการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี เพื่อเป็นเครื่องนำทางในการสัมภาษณ์และให้ได้ข้อมูลที่ต้องการอย่างแท้จริงเกี่ยวกับสถานการณ์และการปรับตัวที่เป็นปัจจุบันของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีที่อพยพไปทำงานร้านอาหารประเภทต้มยำที่มาเลเซียและการเรียนรู้ถึงภูมิปัญญาในการทำประมงของชาวประมงที่มาเลเซีย เพื่อนำไปสู่การปรับใช้อย่างเหมาะสม

ภาพที่ 3.1 : การสัมภาษณ์กลุ่มแบบเจาะลึก

นอกจากนี้ในการสัมภาษณ์กลุ่มแบบเจาะลึก(Focus Group interview) ทีมผู้วิจัยใช้สำหรับการศึกษาข้อมูลโดยการพูดคุยสนทนากับชาวบ้านในชุมชนเป็นกลุ่มตามกลุ่มบ้าน ทั้งนี้เพราะการสัมภาษณ์พูดคุยเรื่องบางประเด็นนั้นต้องอาศัยคนหลายคนช่วยกันตอบเรื่องถึงจะปะติดปะต่อกัน เพื่อให้แต่ละคนได้บอกเล่าเรื่องที่ตนรู้อย่างเต็มที่ ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยถ่ายทอดเรื่องราวหรือความรู้จากคนรุ่นก่อนสู่คนรุ่นหลังไปในตัวด้วย

โดยการสัมภาษณ์กลุ่มแบบเจาะลึก (Focus Group interview)ได้จัดขึ้นในวันที่ 13 – 15 พฤษภาคม 2559 ณ ที่ทำการสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

(3) การจัดเวทีระดมความคิดเห็น

ทางโครงการมีการจัดเวทีระดมความคิดเห็นเบื้องต้น เรื่อง การอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี โดยมุ่งเน้นการระดมความคิดเห็นร่วมกัน โดยมีทั้งผู้ประสานงานโครงการฯ , ทีมที่ปรึกษาโครงการ, ผู้ที่อยู่ในช่วงการอพยพย้ายถิ่นและผู้ที่เคยอพยพย้ายถิ่นมาแล้ว มาร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและบอกเล่าประสบการณ์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการการเคลื่อนย้ายแรงงานของชาวประมงพื้นบ้านเพื่อเป็นการสร้างเสริมความเข้าใจระหว่างกัน

นอกจากนี้การระดมความคิดเห็นเบื้องต้นดังกล่าวเป็นการเปิดโลกทัศน์ เปิดมุมมองให้กับผู้ที่สนใจจะพัฒนาข้อเสนอโครงการได้มีความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการจะทำ รวมทั้งเป็นต้นทุนที่สำคัญในการสนับสนุนให้การออกแบบงานวิจัยมีน้ำหนักมากขึ้นทั้งนี้เพราะผู้ที่ต้องการพัฒนาโจทย์วิจัยสามารถ ผนวกรวมข้อเท็จจริงในระดับพื้นที่ กับโจทย์วิจัยที่นักวิจัยสนใจจะพัฒนาอันจะเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับสมาชิกในชุมชนอีกด้วย

การจัดเวทีการระดมความคิดเห็นเป็นการรวบรวม แลก เปลี่ยนความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายต่อเรื่องการอพยพย้ายถิ่นและเป็นการกำหนดทิศทาง การดำเนินวิจัยให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนมากที่สุด เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปสู่การพัฒนาโจทย์วิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยผลที่เกิดขึ้นทำให้เกิดทิศทางการดำเนินงานวิจัยที่ตรงตามความต้องการของชุมชนและเห็นแนวคิดของกลุ่มเป้าหมายที่มีการอพยพย้ายถิ่นพร้อมทั้งทำให้เห็นความต้องการและความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายที่มีการอพยพย้ายถิ่นมากยิ่งขึ้น

โดยการจัดเวทีระดมความคิดเห็น ได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 24 -25 ตุลาคม 2558 ณ ที่ทำการสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี มีผู้เข้าร่วมจำนวน 75 คน

(4) การจัดเวทีสัมมนา

การจัดเวทีสัมมนาเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการอพยพแรงงานไปมาเลเซีย เป็นการจัดเวทีที่เป็นการสรุปและรวบรวมข้อมูลแล้วนำไปสู่การสังเคราะห์ความรู้เพื่อการสร้างความรู้ให้ชุมชนเกิดการนำไปปรับใช้ โดยทางทีมวิจัยได้ประสานทีมที่ปรึกษาโครงการและนักวิชาการที่มีความเข้าใจในกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นและสามารถช่วยยกระดับจากข้อเท็จจริงต่างๆในพื้นที่เป็นองค์ความรู้หรือมโนทัศน์ เพื่อทำให้ข้อมูลมีความหมายมากพอที่จะบอกได้ว่าปรากฏการณ์ที่เราเห็นนั้นหมายถึงอะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร

ทั้งนี้ทางทีมวิจัยได้ให้น้ำหนักกับกระบวนการในการนำประเด็นข้อเท็จจริงต่างๆที่รวบรวมได้มาสังเคราะห์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับองค์ความรู้ที่เผยแพร่ต่อวงวิชาการและสาธารณะทั่วไป ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จากโครงการวิจัยเมื่อนำมาสังเคราะห์เชื่อมโยงเพื่อยกระดับองค์ความรู้แล้วสามารถนำไปสู่การผลักดันแนวคิด มาตรการ นโยบาย หรือระบบและกลไกที่จะเอื้อต่อการการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชาวประมงพื้นบ้านและผู้ที่สนใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีได้ในท้ายที่สุด

โดยการจัดเวทีสัมมนาได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 1 – 2กรกฎาคม 2559 ณ ทีทำการสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

3.2 การบริหารจัดการพัฒนาชุดโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ประกอบด้วย

3.2.1 กิจกรรมการจัดเวทีประชุมเสริมสร้างความรู้/ความเข้าใจด้านการดำเนินงานโครงการกับกลุ่มเป้าหมาย

การดำเนินงานของโครงการสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ระยะที่ 2 ทางโครงการฯ ได้ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจกับกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ทั้งนี้เพราะกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านเป็นกลุ่มคนเป้าหมายหลักของการศึกษาในครั้งนี้ เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับการอพยพย้ายถิ่นที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งเป็นกลุ่มคนที่มุ่งหวังจะลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการอพยพย้ายถิ่นเพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนตนเอง

กิจกรรมนี้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 1 -2 ธันวาคม 2558 ณ ที่ทำการสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี มีเป้าหมายหลักที่ต้องการสร้างความเข้าใจ การรับรู้และการสนับสนุนของสังคมต่อการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งจากกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านเองและภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการดำเนินงานโครงการ แบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ 1) ความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และ 2) ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการประชาสัมพันธ์การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดโดยสังเขปดังนี้

1) ความรู้ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ในการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในบางพื้นที่คนในชุมชนมีส่วนรับรู้และเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของโครงการอย่างต่อเนื่อง แต่สำหรับบางชุมชนที่เป็นชุมชนเป้าหมายใหม่ คนในชุมชนยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับวิจัยเพื่อท้องถิ่น ถึงแม้ว่าคนในชุมชนจะเคยเป็นแหล่งข้อมูลให้กับหน่วยงานต่างๆที่เคยมาศึกษาวิจัยในพื้นที่ แต่ก็เป็นเพียงการบอกเล่าข้อมูลเพียงอย่างเดียว

ทางโครงการวิจัยจึงได้มีการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผนและค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบโดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ ได้ผลงานและเก่งขึ้นในการแก้ปัญหาของตนเอง ตลอดจนยกระดับการแก้ปัญหาให้มีความน่าเชื่อถือสูงและสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น มีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุ เป็นผล ดังนั้น จุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ก็คือ เน้นที่“กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง ให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของ

ชาวบ้าน และเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา ถกเถียง) เป็นเครื่องมือเพื่อให้คนในชุมชนได้ส่วนร่วม ทั้งกลุ่มชาวบ้าน ครูโรงเรียน องค์กรพัฒนาเอกชน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้าราชการหรือกลุ่มคนอื่นๆ ที่จะมาเข้ามาร่วมใช้“ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

2) ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการประชาสัมพันธ์การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ทางโครงการฯได้ใช้โอกาสที่ภาคีอื่นๆได้มีการจัดประชุมพูดคุยในประเด็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งต่างๆร่วมนำเสนอเนื้อหาในเรื่องการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในชุมชนประมงพื้นบ้าน เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การดำเนินโครงการ โดยพยายามให้ฝ่ายต่างๆเข้ามาร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด เช่น หน่วยราชการ หน่วยงานเอกชน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอื่นๆ เพื่อให้กลุ่มคนดังกล่าวได้เข้าใจงานการวิจัยเพื่อท้องถิ่น และนำไปสู่การเผยแพร่ต่อในวงกว้าง ซึ่งรูปแบบของการประชาสัมพันธ์เช่นนี้ เป็นรูปแบบที่ใช้ต้นทุนงบประมาณที่ไม่สูงนัก แต่ประเด็นที่ควรคำนึงถึงเป็นอย่างยิ่งก็คือ การให้น้ำหนักในการทำความเข้าใจกับชาวบ้านในพื้นที่ที่เป็นคนเล็กคนน้อยในสังคม เพื่อให้พวกเขาได้เรียนรู้ และสามารถใช้กระบวนการในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นการสร้างองค์ความรู้ให้กับตนเอง ซึ่งท้ายที่สุดความรู้ต่างๆเหล่านี้ก็คืออำนาจที่ชาวบ้านสามารถนำไปสู่การต่อรองอย่างสร้างสรรค์กับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมของพวกเขาอย่างยั่งยืนในที่สุดนั่นเอง เช่น

- การนำเสนอผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในช่วงเวลาที่ทางสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีจัดกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งหรือกิจกรรมเรื่องการเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวประมงพื้นบ้านผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน
- การนำเสนอกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในช่วงเวลาที่สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีได้มีการประสานงานกับสื่อมวลชนแขนงต่างๆเพื่อร่วมไปศึกษาข้อเท็จจริงจากพื้นที่และรับฟังข้อมูลจากชาวประมงพื้นบ้านเพื่อให้เห็นถึงการนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปใช้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนประมงพื้นบ้าน
- การนำเสนอผลงานวิจัยในช่วงที่ทีมวิจัยซึ่งเป็นคณะกรรมการของสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีเข้าร่วมประชุมในเวทีต่างๆ ในระดับพื้นที่ ระดับจังหวัด และระดับประเทศที่เกี่ยวโยงกับการจัดทำแผน นโยบายและกฎหมายต่างๆ เพื่อให้เกิดการนำกิจกรรมของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปบรรจุในแผนงาน นโยบายด้วย

3.2.2 กิจกรรมการเสริมสร้างและพัฒนาทักษะด้านกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้กับทีมวิจัย

จากเวทีระดมความคิดเห็นเบื้องต้นพร้อมทั้งเวทีประชุมเสริมสร้างความรู้/ความเข้าใจด้านการดำเนินงานโครงการ ได้มีการพูดคุยเนื้อหาเพิ่มเติม สามารถสรุปได้ดังนี้

การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นงานที่มุ่งเน้นให้ชาวบ้านใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือตามแนวคิดและวิธีการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทั้งในเชิงเนื้อหาและกระบวนการ ภายใต้หลักการว่า “เป็นปัญหาของชาวบ้าน ชาวบ้านเป็นทีมวิจัย และมีปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหา”

ในการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทางโครงการได้มีเสริมสร้างความรู้และพัฒนาทักษะในการทำงานวิจัย ใน 2 รูปแบบ คือ

(1) การฝึกอบรมกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

“กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง **การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน** เพื่อตอบ “**คำถาม**” หรือ **“ความสงสัย”** บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น **“คำถาม” ต้องคมชัด** โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา **“ข้อมูล”** ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ **“วางแผน”** การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่และในระหว่างลงมือทำการ **“บันทึก”** มีการ **“ทบทวน”** ความ ก้าวหน้า **“วิเคราะห์”** ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ**“ถอด”** กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ **“สรุปบทเรียน”** ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอด จนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่นๆต่อไปซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย**“ผู้ที่สงสัย”**

การวิจัยในลักษณะเช่นนี้ เป็นงานวิจัยอีกรูปแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ให้กับตัวคนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น มุ่งแก้ไข ปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการที่จะขอตำแหน่ง ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น)

ลักษณะสำคัญของโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

1) <u>เป็นเรื่องอะไรก็ได้ โจทย์อะไรก็ได้</u> ที่ชุมชนหรือคนในท้องถิ่นเห็นว่ามีความสำคัญ และอยากจะค้นหาคำตอบร่วมกัน ซึ่งชุมชนในที่นี้มีความหมายที่หลากหลาย หมายรวมถึงกลุ่มคนในพื้นที่ที่มี

ความสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการที่มีเป้าหมายหรือดำเนินกิจกรรมบางอย่างเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอนุรักษ์ป่า กลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ หน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้ประกอบการ ครู เด็กและเยาวชน คนชรา พระสงฆ์ ชนเผ่า

2) <u>ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการค้นหาคำตอบร่วมกัน</u> กล่าวคือ เปิดโอกาสให้ชุมชนหรือคนในท้องถิ่นต้องร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเรียนรู้ร่วมวิเคราะห์ ร่วมตรวจสอบและแปลความหมาย รวมทั้งคาดว่าจะเกิดความเปลี่ยนแปลงภายหลังการดำเนินงานวิจัย

<u>3) มีการดำเนินงานรวบรวมข้อมูล และทดลองปฏิบัติการ</u> มีการดำเนินงานใน 2 ระยะ

ระยะแรก วิจัยให้ทราบสภาพที่เป็นอยู่ ได้แก่

- สภาพหรือบริบทชุมชน ภูมิปัญญาในชุมชน
- สภาพของปัญหานั้น
- ทราบสาเหตุ ปัจจัย เงื่อนไขของปัญหา
- เลือกทางเลือกในการแก้ไขปัญหา

ระยะที่สอง เป็นการทดลองทำ (วิจัยปฏิบัติการ) เพื่อแก้ปัญหา และวิเคราะห์สรุปบทเรียน รวมทั้งสิ่งที่ได้เรียนรู้

นอกเหนือจากลักษณะดังกล่าว ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช ยังให้ทัศนะเพิ่มเติมว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่นควรมีลักษณะ ดังนี้

1) เป็นการวิจัยปลายทาง เพื่อทดลองประยุกต์ใช้ความรู้หรือเทคโนโลยีในบริบทของท้องถิ่นมากกว่าเป็นการวิจัยเพื่อสร้างความรู้ใหม่ โดยอาจมีลักษณะเป็น

1. R & D คือ การวิจัยและพัฒนา
2. D & R คือ การพัฒนามากกว่าวิจัย การวิจัยเป็นเพียงส่วนเล็กๆ หรือ
3. D & R & M คือ นอกจากการวิจัย พัฒนา แล้วยังอาจมีการเคลื่อนไหวสังคม (Movement) อยู่ด้วย

2) อาจมีการสร้างทฤษฎีใหม่จากข้อมูลภายในประเทศ หมายความว่า ข้อมูลจากหลายๆ โครงการย่อยเมื่อนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ร่วมกันอาจเกิดทฤษฎีใหม่ ซึ่งผู้ที่จะทำเช่นนี้ได้จะต้องเป็นนักวิจัยเชิงทฤษฎีที่มีความสามารถสูงมาก การวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงควรมีนักวิจัยเชิงทฤษฎีที่มีความสามารถและประสบการณ์สูงเข้าร่วมด้วย

3) เป็นการวิจัยแบบองค์รวม (Holistic หรือ Integrated) ไม่แยกสาขาวิชา มีลักษณะการดำเนินการเป็นสหวิชา และจะต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการวิจัยด้านการจัดการเพื่อชุมชนท้องถิ่นให้มากขึ้น เพราะในปัจจุบันการวิจัยในท้องถิ่นด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และด้านการจัดการยังมีน้อยมาก

ผลที่คาดหวังของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

1) ในระดับโครงการ

1.1 ชุมชนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยอาศัยการตัดสินใจผ่านข้อมูลความรู้ที่ได้จากการศึกษา

1.2 เกิดความรู้ในท้องถิ่นและเป็นประโยชน์กับท้องถิ่นโดยตรง เช่น การฟื้นฟูและถ่ายทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนให้กับเด็ก ๆ รุ่นต่อไป

1.3 เกิดกระบวนการเรียนรู้โดยคนท้องถิ่นเอง ทำให้คนท้องถิ่น “เก่ง” ขึ้น และดำเนินงานในเรื่องอื่นได้ดีขึ้น

1.4 เกิดกลไกการจัดการหรือองค์กรภายในชุมชนที่จะดำเนินงานต่อไป กรณีนี้ อาจเป็นการหนุนเสริมให้องค์กรที่มีอยู่ทำงานได้ดีขึ้น เช่น การเสริมศักยภาพของ อบต. ในด้านต่างๆ หรือ การสร้างกลไกใหม่ในชุมชน เช่น เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์และกองทุนในระดับตำบล เพื่อประสานกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนต่างๆ และบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

2) ในระดับเหนือโครงการ

องค์ความรู้ที่ได้จากโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นต่าง ๆ หลาย ๆ โครงการ สามารถนำมาสังเคราะห์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยและพัฒนาที่ดำเนินการโดยฝ่ายต่างๆของ สกว. เพื่อยกระดับองค์ความรู้ และสามารถผลักดันแนวคิด มาตรการ นโยบาย หรือระบบและกลไกภายในประเทศที่จะเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น เช่น ระบบการกระจายสินค้าชุมชน ระบบการตลาดมาตรฐานสินค้า การรวมกลุ่มผู้บริโภคเพื่อซื้อผลิตภัณฑ์จากชุมชน และการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงแนวคิดสู่การพัฒนาระดับนานาชาติเพื่อการพัฒนาประเทศ

<u>รูปแบบการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น</u>

การวิจัยเพื่อท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1) <u>การวิจัยแบบเต็มรูปแบบ (PAR)</u>

เป็นงานวิจัยที่มีลักษณะสมบูรณ์แบบตามแนวความคิดการวิจัยเพื่อท้องถิ่นทั้งในเชิงเนื้อหาและในเชิงกระบวนการ ภายใต้หลักการว่า "เป็นปัญหาของชาวบ้าน ชาวบ้านเป็นทีมวิจัย และมีปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหา" กล่าวคือ มีการสร้างความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ชุมชนสั่งสมมาและจากบทเรียนการทำงานของท้องถิ่นในอดีต เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการทดลองแก้ปัญหาของตนเอง ทั้งระดับบุคคล ครอบครัว กลุ่มคน ชุมชน ท้องถิ่นและระดับเครือข่าย ผ่านการวางแผน ดำเนินการ ติดตามประเมิน สรุปผล และรับผิดชอบร่วมกันของชุมชน โดยใช้ระยะเวลาดำเนินการไม่เกิน 2 ปี งานวิจัยแบบนี้ มี 2 ลักษณะ กล่าวคือ

1.1) การวิจัยที่เน้นกระบวนการแก้ปัญหาสังคมในทุกประเด็น

เป็นการศึกษาในเชิงกระบวนการเคลื่อนตัวของชุมชนท้องถิ่นในบริบทหนึ่ง ๆ ต่อการแก้ปัญหาต่างๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นร่วมกันดำเนินการ ได้แก่ ชุมชนกับการจัดการปัญหาต่าง ๆ การรวมกลุ่มหรือการสร้างเครือข่ายปัญหาหรืออาชีพ การเรียนรู้และการศึกษาทางเลือก ซึ่งสามารถใช้เกณฑ์การสนับสนุนตามปกติของ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีอยู่แล้ว

1.2) การวิจัยที่เน้นการทดลองเปรียบเทียบและทดสอบปัจจัยต่าง ๆ

เป็นการศึกษาเพื่อที่จะทดลอง/ทดสอบทางเลือกจากหลาย ๆ ทางเลือก เพื่อที่จะหาทางเลือกที่มีประสิทธิภาพ คุ้มค่าและคุ้มทุนที่สุดของชุมชนโดยเน้นการพึ่งตนเองของชุมชนเป็นหลัก ได้แก่ การทดลองปัจจัยต่าง ๆ ในการผลิต การแปรรูป และ การตลาด โดยเน้นทางเลือกอาชีพเป็นหลัก มีการพัฒนาเกณฑ์การสนับสนุนที่เหมาะสมกับแต่ละประเด็นที่ต้องการทดลอง เงื่อนไขของแต่ละท้องถิ่นและกลุ่มชาติพันธุ์

<u>ระบบสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น</u>

ด้วยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นแนวคิดใหม่ในการสนับสนุนให้ชุมชนได้เรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง จึงจำเป็นต้องมีพี่เลี้ยงที่คอยให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางการดำเนินงาน หนุนเสริมนักวิจัย ตลอดจนเป็นเพื่อนร่วมคิด ให้กำลังใจ และร่วมเรียนรู้ไปกับทีมวิจัยและชุมชนในโครงการวิจัยต่าง ๆ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงได้หนุนเสริมระบบสนับสนุนงานวิจัยเพื่อ

ท้องถิ่น หรือศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Node) และพี่เลี้ยง (Research counselors : RC) ในเชิงพื้นที่ และประเด็นเพื่อกระจายโอกาสสู่ชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ต่าง ๆ และสนับสนุนให้เป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการโครงการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การพัฒนาโครงการ การติดตามสนับสนุนโครงการในด้านต่าง ๆ ให้กับโครงการวิจัย อาทิ การรวบรวมข้อมูล การใช้กระบวนการมีส่วนร่วม การคิด การวิเคราะห์ การเขียนรายงาน การจัดการงบประมาณ การเงิน การบัญชี ตลอดจนการจัดทำสัญญา การบริหารจัดการทั่วไป การนำเสนอผลงานสู่ชุมชน การจัดการความรู้ ทั้งนี้ พี่เลี้ยงในแต่ละศูนย์ หรือแต่ละพื้นที่จะมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการโครงการให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ คุณสมบัติของพี่เลี้ยงที่เหมาะสมจึงควรเป็นดังนี้

1) มีประสบการณ์ในการทำวิจัยมาก่อนหรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การพัฒนามาก่อนเน้นที่ประสบการณ์การพัฒนา

2) มีทักษะในการประสานงาน / ให้คำปรึกษา / มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี / รักการเรียนรู้

3) รู้จักชุมชน / รู้จักพื้นที่ทำงาน

4) มีเวลาทำงานอย่างเพียงพอ

5) มีจิตวิญญาณในการให้

6) ต้องการให้งานประสบความสำเร็จ

7) รับฟังความคิดเห็น

(2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

เป็นการวิจัยที่ผสมผสานการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) รวมทั้งวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research) เข้าด้วยกัน เพื่อได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยคณะวิจัย ชุมชนและแกนนำชาวบ้านมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน ตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบและร่วมรับประโยชน์ ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-Centered Development) และแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ (Problem-Learning Process)

กมล สุดประเสริฐ (2540 : 8) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) คือ การวิจัย ค้นว้า และหาความรู้ตามหลักการของการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์แบบเดิมๆ ต่างกันเพียงแต่ว่า PAR นั้นมีวัตถุประสงค์มุ่งไปที่การแก้ปัญหาในการพัฒนา และเป็นการวิจัยที่ดำเนินไปด้วยการมีส่วนร่วมของ ชุมชน ผู้ร่วมงาน รวมทั้งในกระบวนการวิจัย และในการมีหุ้นส่วนใช้ประโยชน์ของ

การวิจัย ซึ่งสอดคล้อง กับ สุภางค์ จันทวานิช (2547 : 67) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) หมายถึง วิธีการที่ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการวิจัย นับตั้งแต่การกำหนดปัญหา การดำเนินการ การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนหาแนวทางในการแก้ปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรม

<u>หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม</u>

1. ให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิความรู้ของชาวบ้าน โดยยอมรับว่าความรู้พื้นบ้านตลอดจนระบบ การสร้างความรู้ และกำเนิดความรู้ในวิธีอื่นที่แตกต่างไปจากของนักวิชาการ

2. ปรับปรุงความสามารถและศักยภาพของชาวบ้านด้วยการส่งเสริม ยกระดับและพัฒนาความเชื่อมั่น ในตัวเองของเขาให้สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขาเอง

3. ให้ความรู้ที่เหมาะสมกับชาวบ้านและคนยากจนโดยให้สามารถได้รับความรู้ที่เกิดขึ้นในระบบ สังคมของเขา และสามารถที่จะทำความเข้าใจ แปลความหมายตลอดจนนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสม

4. สนใจปริทัศน์ของชาวบ้านโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ ตรงกับปัญหาของชาวบ้าน

5. ปลดปล่อยความคิด การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยให้ชาวบ้านและคนยากจนสามารถใช้ความคิดเห็นของตนอย่างเสรี

<u>การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม</u> สรุปได้ดังนี้

1. ประชากรผู้ทำการวิจัย ได้เปลี่ยนจากผู้วิจัยภายนอก โดยให้ประชาชนในชุมชนได้มีโอกาสเข้ามา เป็นนักวิจัยร่วมกันในการร่วมคิด วางแผนและตัดสินใจในการวิจัย

2. ขอบเขตของการมีส่วนร่วม จากเดิมที่การมีส่วนร่วมจะอยู่ในวงจำกัดเพียงบางขั้นตอนมาสู่การมี ส่วนร่วมตลอดกระบวนการการวิจัย ตั้งแต่การศึกษาชุมชน วิเคราะห์ปัญหา วางแผน ลงมือปฏิบัติ และ ติดตามประเมินผล

3. การเป็นประชาธิปไตย หลักของความเป็นประชาธิปไตยจะเพิ่มมากขึ้นใน PAR เนื่องจากการมีส่วน ร่วมของประชาชนในชุมชนก่อให้เกิดการพัฒนาที่มาจากชุมชนเอง ลดการพึ่งพิงจากสังคมภายนอก ให้ ประชาชนตัดสินใจร่มกัน ชาวบ้านเป็นศูนย์กลาง ก่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้ในที่สุด

4. การสร้างองค์ความรู้ เนื่องจากเป็นการผสมผสานความรู้ของนักวิชาการกับความรู้พื้นบ้านให้เกิดความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน และการผสมผสานความรู้จากทฤษฎีและการปฏิบัติเข้าด้วยกัน

5. ความรู้ที่ประชาชนได้รับ PAR เป็นการปฏิบัติที่ไม่ใช่การเข้าใจเพียงอย่างเดียวดังการวิจัยที่ผ่านมา หากแต่ต้องลงมือกระทำให้ความเข้าใจที่เป็นนามธรรมออกมาสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และพัฒนาความรู้ ที่ได้รับอย่างต่อเนื่อง

6. การวิจัยนำไปสู่การพัฒนา PAR เป็นการวิจัยที่นำไปสู่การพัฒนาทั้งวิธีการวิจัยและการพัฒนามนุษย์

<u>ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม</u>

1. ชาวบ้าน ประชาชน จะตื่นตัว ได้รับการศึกษามากขึ้น สามารถคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆได้ อย่างถูกต้อง

2. ประชาชนได้รับการแก้ไขปัญหา การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ มีการกระจายอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม รวมทั้งข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น

3. ผู้วิจัยและนักพัฒนาจะได้เรียนรู้จากชุมชน ได้ประสบการณ์ในการท างานร่วมกับชุมชน อัน ก่อให้เกิดความเข้าใจชุมชนได้ดีขึ้น และเกิดแนวคิดในการพัฒนาตนเองอย่างแท้จริง

<u>จุดเริ่มต้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม</u>

1. ขั้นการศึกษาพื้นที่เป้าหมาย ในขั้นนี้นักวิจัยจะทำการกำหนดพื้นที่หรืออาณาบริเวณที่จะทำการศึกษาวิจัย โดยมีตอนสำคัญดังนี้

1.1 ในกรณีพื้นที่วิจัยใหม่ ศึกษาแหล่งข้อมูลพื้นที่เบื้องต้นจากเวปไซต์และบุคคลที่เป็นผู้นำกลุ่ม ได้แก่ ผู้นำของกลุ่มเป้าหมาย กับผู้นำชุมชน

- ประสานงานกับหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลโดยตรง
- ลงพื้นที่พบปะพูดคุยประเด็นปัญหาวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับประเด็นโจทย์งานวิจัย
- สังเกตบุคคลที่จะสามารถเป็นผู้ประสานงานในพื้นที่ ซึ่งจะต้องเป็นคนในพื้นที่มี มนุษย์สัมพันธ์ กระตือรือร้น และเป็นที่ยอมรับในกลุ่ม

1.2 ในกรณีพื้นที่วิจัยเก่า จะใช้วิธีการ โดยการเข้าร่วมศึกษากับทีมวิจัยที่กำลังทำวิจัยในพื้นที่นั้น โดยหาโอกาสพูดคุยกับชุมชนในการพัฒนาโจทย์ใหม่ร่วมกัน

2. ขั้นตอนนี้เมื่อโครงการได้รับการอนุมัติ แล้ว ทีมวิจัยจะต้องสรุปคำถามหรือปัญหา รวมทั้ง อธิบายเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการแก้ไขปัญหาให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เห็นภาพและเกิดความเข้าใจ ตรงกัน ทำความเข้าใจประเด็นปัญหาและมองถึงผลของการวิจัยได้อย่างชัดเจน ว่าทุกคนเป็นทีมวิจัยร่วมกัน

3. ก่อนการลงพื้นที่วิจัยแต่ละครั้งนักวิจัยจะต้องมีความชัดเจนในการปฏิบัติงานวิจัยให้ชัดเจน รวมทั้งระบุด้วยว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำวิจัยแต่ละฝ่ายจะมีส่วนร่วมอะไร และอย่างไร เมื่อใดบ้าง และ เป้าหมายในการลงพื้นที่แต่ละครั้งจะต้องเห็นผลการวิจัยอย่างชัดเจน และในระหว่างการทำกิจกรรม ร่วมกับกลุ่มเป้าหมายจะต้องสังเกตและจับประเด็นสำคัญที่เกิดขึ้นในขณะที่ดำเนินการ เพราะประเด็นเหล่านี้ จะเป็นข้อค้นพบใหม่ ซึ่งหัวข้อนี้เป็นหัวข้อสำคัญหัวข้อหนึ่งในวิจัยฉบับสมบูรณ์

4. นักวิจัยจะต้องสามารถปรับตัวและแสดงความจริงใจในการลงพื้นที่ แต่อย่างไรก็ตามในการดำเนินงานต้องยึดวัตถุประสงค์และกรอบการวิจัยอย่างเข้มงวด เนื่องจากในขณะที่ทีมวิจัยลงพื้นที่ทำงาน ร่วมกับชุมชน มักจะเกิดความผูกพัน และถูกดึงไปทำกิจกรรมนอกเหนือจากกรอบการวิจัย ซึ่งจะส่งผลทำให้ การวิจัยล่าช้าและเกินงบประมาณ

ทางโครงการฯได้มีการจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลที่ชุมชนต้องการในการพัฒนาโครงการ วิจัย ซึ่งเป็นการดำเนินการที่ต่อเนื่องมาจากการจัดฝึกอบรมกระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นโดยกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีการนำเสนอโจทย์ประเด็นที่ตนเองสนใจในการศึกษาหาคำตอบโดยผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภายหลังจากนั้นทางโครงการฯก็ได้มีการไปติดตามในชุมชนต่างๆอย่างต่อเนื่อง เพื่อร่วมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชนและร่วมสนับสนุนการค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่ชุมชนสนใจในการพัฒนาโครงการวิจัยอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

3.2.3 การติดตามและร่วมสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ทางโครงการฯได้ทำหน้าที่ในการติดตามและสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในระหว่างการดำเนินโครงการวิจัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยแต่ละโครงการที่ได้กำหนดไว้ก่อนหน้านี้ นอกจากนี้ทางโครงการฯยังได้มีการติดตามและเฝ้าสังเกตทั้งในด้านกระบวนการเคลื่อนไหวของชาวบ้านในการดำเนินโครงการวิจัยในทุกระยะและผลที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัย เพื่อเป็นต้นทุนข้อมูลในการนำไปสู่การสังเคราะห์งาน เพื่อยกระดับความรู้ที่ได้จากการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชุมชนให้เป็นความรู้ที่เผยแพร่สาธารณะทั่วไปได้

การติดตามโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในปี 2558 และอยู่ในระหว่างการปิดโครงการ ประกอบด้วย 4 โครงการ คือ

(1) โครงการศึกษาปรากฏการณ์การอพยพของชาวประมงพื้นบ้านกรณีศึกษาชุมชนชาวประมงพื้นบ้านบางแห่งในจังหวัดปัตตานี

โครงการนี้ได้มีการดำเนินการศึกษาใน 2 วิธีหลักคือ การศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณและการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ ในส่วนการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ ได้มีการเก็บข้อมูลโดยกลุ่มเยาวชนและอาสาสมัครของทางสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี จากกลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี จำนวน 700 ตัวอย่าง จำนวน 7 หมู่บ้านๆ ละ 100 ตัวอย่าง ทั้งที่อยู่ในเขตอ่าวไทยและเขตอ่าวปัตตานีที่เป็นกลุ่มผู้ที่เคยอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียและปัจจุบันยังคงทำงานอยู่,กลุ่มผู้ที่เคยอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียและปัจจุบันได้เลิกทำแล้วและกลุ่มผู้ที่มีเครือญาติและสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้ที่อพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย

สิ่งที่โครงการประสบ คือ ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยกลุ่มเยาวชนและอาสาสมัครของทางสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ในเบื้องต้นมีปัญหาในด้านการอธิบายคำถามให้กับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์และการแปลระหว่างภาษามลายูถิ่นกับภาษาไทย จึงทำให้ทางโครงการวิจัยต้องมีการคัดเลือกเยาวชนที่สามารถเข้าใจและสื่อสารภาษามลายูถิ่นซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นและภาษาไทยได้ในระดับหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริงและมีความถูกต้องตรงกัน

(2) โครงการศึกษาเรียนรู้การปรับตัวของแรงงานชาวประมงพื้นบ้านปัตตานีที่มาเลเซีย กรณีศึกษาชุมชนชาวประมงพื้นบ้านบางแห่งในจังหวัดปัตตานี

โครงการนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ การดำเนินโครงการได้มีการไปศึกษาดูงาน ณ ประเทศมาเลเซีย เพื่อศึกษาสภาพข้อเท็จจริงของผู้ที่อพยพไปทำงานที่มาเลเซีย ในระหว่างการดำเนินโครงการได้มีการปรับเปลี่ยนหัวหน้าโครงการ เนื่องจาก นางสาวฟาดีละห์ สะอะ หัวหน้าโครงการ มีความประสงค์ขอลาออกจากการเป็นหัวหน้าโครงการ เนื่องจากมีความจำเป็นต้องเดินทางไปปฏิบัติภารกิจที่ประเทศมาเลเซียเป็นระยะเวลานาน ทางโครงการวิจัยจึงได้ประชุมร่วมกับคณะกรรมการสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีและได้เลือก นายเจะรานิง มะลาลม ซึ่งเป็นผู้นำธรรมชาติคนหนึ่งในชุมชนประมงพื้นบ้านและเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาก่อน รวมทั้ง

เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากทั้งในชุมชนประมงพื้นบ้านที่เป็นพื้นที่ทำการศึกษาและมีเครือญาติทำงานอยู่ที่มาเลเซีย จึงส่งผลบวกต่อการเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกในการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ

(3) โครงการ สร้างการเรียนรู้เรื่องปัญหาของแรงงานรับจ้างนอกระบบที่ประเทศมาเลเซีย ศึกษากรณี ชุมชนประมงพื้นบ้านบางแห่งของจังหวัดปัตตานี

ในการดำเนินโครงการวิจัย นักวิจัยได้ค้นพบว่า ปัจจุบันการอพยพไปหางานทำในประเทศมาเลเซียของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยผู้ที่ไปหางานทำจะมีเกือบทุกเพศ ทุกวัย ตั้งแต่คนวัยหนุ่มสาว คนวัยทำงาน ทั้งหญิงและชาย โดยกลุ่มคนเหล่านี้ไม่ได้ไปเป็นแรงงานในงานที่ต้องใช้ทักษะ ฝีมือเฉพาะมากนัก มักนิยมไปทำงานเป็นแรงงานบนเรือประมง หรือไปทำงานด้านบริการในร้านอาหารประเภทต้มยำโดยส่วนใหญ่ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียได้ใช้เพียงหนังสือเดินทางนักท่องเที่ยว จะไม่มีใบอนุญาตทำงาน (Work Permit) จึงเป็นแรงงานนอกระบบและเมื่อพวกเขาเป็น“แรงงานรับจ้างนอกระบบ”ก็นำไปสู่การเกิดปัญหาอื่นๆตามมาอีกมากมาย เช่น การถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง การถูกตรวจค้น จับกุมเพราะกระทำผิดกฎหมายของประเทศมาเลเซีย ท้ายที่สุดบางส่วนก็ต้องไปถูกจำคุกอยู่ในต่างประเทศ โดยนายจ้างบางรายก็ใช้ช่องโหว่ของการที่พวกเขาเป็น “แรงงานรับจ้างนอกระบบ” เอาเปรียบอย่างหนักหน่วง จากสภาพปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับสมาชิกชาวประมงพื้นบ้าน ทีมวิจัยจากโครงการได้มีการพูดคุย ปรึกษาหารือกับทางสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีเพื่อหาทางออกให้กับกลุ่มคนเหล่านี้ จึงได้เข้าไปติดต่อกับสำนักงานแรงงานจังหวัดปัตตานีเพื่อประสานข้อมูลและศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านแรงงานจังหวัดและสถานภาพของแรงงานไทยในมาเลเซีย เพื่อหาแนวทางให้สมาชิกชาวประมงพื้นบ้านที่เป็นแรงงานนอกระบบได้รับการคุ้มครองมากขึ้น จากนั้นนักวิจัยก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี ตามคำสั่งจังหวัดปัตตานีที่ 9847/2558 โดยมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านแรงงานนอกระบบของจังหวัดปัตตานี รวมทั้งนโยบายที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ สนับสนุนการดำเนินงาน กำกับและติดตามผลการดำเนินงานด้านแรงงานนอกระบบของจังหวัด

(4) โครงการสร้างการเรียนรู้ เรื่อง ผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ศึกษากรณีชุมชนประมงพื้นบ้านบางแห่งของจังหวัดปัตตานี

การดำเนินโครงการวิจัยได้มีการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ที่เคยอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียทั้งที่เป็นชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มคนทั่วไปที่ไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมใน

ชุมชนหรือมีส่วนเกี่ยวข้องใดๆเลย เมื่อทีมวิจัยได้ไปศึกษาหาข้อมูลจากกลุ่มคนทั่วไปเหล่านี้ ทำให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์กันและเมื่อมีกิจกรรมใดๆในชุมชนประมงพื้นบ้าน พวกเขาก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านั้น

การติดตามโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในปี 2558 จำนวน 4 โครงการ ดังนี้

ตารางที่ 3.1: ตารางแสดงจำนวนโครงการที่อยู่ในระหว่างการติดตามโครงการในปี 2558

ปีโครงการ	ชื่อโครงการ	หัวหน้าโครงการ	วัตถุประสงค์	สถานะโครงการ
2558	โครงการศึกษาปรากฏการณ์การอพยพของชาวประมงพื้นบ้าน กรณีศึกษาชุมชนชาวประมงพื้นบ้านบางแห่งในจังหวัดปัตตานี RDG58S0024	มูหามะสุกรี มะสะนิง	● เพื่อศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดการอพยพไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซียของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ● เพื่อศึกษาพัฒนาการการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ● เพื่อนำผลการศึกษาในเรื่องปัจจัยที่ก่อให้เกิดการอพยพในข้อที่ 1และพัฒนาการการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ในข้อที่ 2 มาเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีในอนาคต	ส่งรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์แล้ว
2558	โครงการศึกษาการปรับตัวของแรงงานชาวประมงพื้นบ้านปัตตานีที่มาเลเซีย กรณีศึกษาชุมชนชาวประมงพื้นบ้านบางแห่งในจังหวัดปัตตานี RDG58S0025	เจะรานิง มะลาลม	● เพื่อศึกษาถึงรายละเอียดการทำงานใน 2 อาชีพหลักที่สมาชิกในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี นิยมไปทำ เมื่ออพยพไปหางานทำที่มาเลเซีย ● เพื่อศึกษาถึงการปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีเมื่อไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ใน 2 อาชีพหลัก	ส่งรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์แล้ว

ปีโครงการ	ชื่อโครงการ	หัวหน้าโครงการ	วัตถุประสงค์	สถานะโครงการ
2558	โครงการสร้างการเรียนรู้เรื่อง ผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ศึกษากรณี ชุมชนประมงพื้นบ้านบางแห่งของจังหวัดปัตตานี RDG58S0026	รุซยี มะสะนิง	●เพื่อศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ●เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชนระหว่างกลุ่มคนต่างๆในประเด็นด้านผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนตนเอง อันจะนำไปสู่การร่วมกันเรียนรู้และปรับใช้ข้อมูลอย่างเหมาะสมต่อไป	ส่งรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์แล้ว
2558	โครงการ สร้างการเรียนรู้เรื่องปัญหาของแรงงานรับจ้างนอกระบบที่ประเทศมาเลเซีย ศึกษากรณี ชุมชนประมงพื้นบ้านบางแห่งของจังหวัดปัตตานี RDG58S0027	ดอเลาะ สะอะ	● เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของแรงงานรับจ้างนอกระบบจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีที่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ● เพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับแรงงานรับจ้างนอกระบบที่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ● เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับสมาชิกในชุมชนถึงสภาพปัญหาที่ต้องประสบเมื่อไปเป็นแรงงานรับจ้างนอกระบบที่มาเลเซีย	ส่งรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์แล้ว

3.3 การถอดบทเรียน…“เหลียวหลังแลหน้าชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

นอกจากโครงการวิจัยจะทำหน้าที่ในการบริหารโครงการวิจัยแล้ว โครงการยังทำหน้าที่ในการสรุปรวบรวม/ประมวลความรู้และถอดบทเรียนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชาวประมงพื้นบ้านที่อ่าวปัตตานีงานวิจัยที่ได้จากการศึกษาวิจัย ซึ่งจะให้ความสำคัญกับการสกัดความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในแต่ละบุคคลและองค์ความรู้ของท้องถิ่นออกมาเป็นบทเรียนที่สามารถนำไปสรุปและสังเคราะห์เป็นชุดความรู้ **ซึ่งจะกล่าวต่อไปในบทที่ 5**

3.4 การขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ในรอบปีที่ผ่านมาทางโครงการฯ ได้มีการนำทั้งกระบวนการบริหารโครงการวิจัยและผลของการศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปขยายสู่สาธารณะในรูปแบบต่างๆ เช่น

- **การนำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปสร้างการเรียนรู้ผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน**
- **การใช้ช่องทางสื่อมวลชนในการเผยแพร่ความรู้**
- **การเข้าร่วมประชุมและเป็นวิทยากรในโอกาสต่างๆ**
- **การได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการต่างๆ**
- **การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์: RE (Research Exploitation)**

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.4.1 การนำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปสร้างการเรียนรู้ผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน

ในปี 2559 ทางโครงการวิจัยยังคงให้ความสำคัญกับการสร้างการเรียนรู้ผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้านซึ่งเป็นเป็นเสมือนเวทีหรือกิจกรรมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีความรู้ทั้งมากและน้อยมาถ่ายทอดให้กันและกันด้วยไมตรีจิต เป็นเวทีที่ผู้ที่ต้องการเรียนรู้ได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างอิสระ สร้างความรู้และเทคโนโลยีต่างๆในการประดิษฐ์เครื่องมือที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าถึงทรัพยากรสัตว์น้ำจากภูมิปัญญาของตนเอง เป็นการนำทุนความรู้ในชุมชนที่เป็นสิ่งที่ชุมชนได้สร้างขึ้น เพื่อการดำรงชีวิตที่เป็นประโยชน์ต่อปัจเจก, ครอบครัวและเพื่อการดำรงอยู่ของชุมชน มาผสมผสานความรู้ใหม่จากภายนอกและนำมาปรับใช้อย่างเหมาะสม ให้เข้ากับบริบทสังคมแบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยผ่านกระบวนการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพและเป็นไปอย่างเรียบง่าย สอดคล้องกับวิถีชีวิตรวมทั้งสามารถเชื่อมโยงความรู้ภูมิปัญญาดั้งเดิมกับความรู้ใหม่อันจะนำไปสู่การทำประมงพื้นบ้านแบบยั่งยืน

ในการดำเนินโครงการวิจัย ทีมวิจัยได้มีการเชื่อมโยงความรู้ในเรื่องการอพยพย้ายถิ่นเข้ากับโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน เพื่อให้ชุมชนมีความรู้เท่าทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งพบว่า สมาชิกในชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี โดยเฉพาะกลุ่มคนวัยหนุ่มสาวนิยมไปทำงานในร้านอาหารที่ประเทศมาเลเซียเพิ่มมากขึ้น เพราะเห็นว่ามีรายได้ดี ไม่ต้องลงทุนอะไรมากมาย ซึ่งความคิดดังกล่าวนั้นเป็นการมองเพียงด้านเดียวของชุมชน ที่มองว่าการไปทำงานที่มาเลเซียนั้น ทำให้ครอบครัวได้สร้างบ้านหลังใหญ่โต มีรถยนต์ขับ มีเงินใช้จ่ายสบาย แต่เบื้องหลังของการทำงานที่มาเลเซีย ผู้ที่ไปทำงานต่างประสบปัญหาหลายๆอย่าง ซึ่งคนที่ยังไม่เคยไปไม่เคยได้รับรู้จากการบอกเล่าของผู้ที่เคยไปทำงานแล้ว

เลย ทำให้ชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี จึงนิยมไปทำงานเป็นจำนวนมาก หากได้มีการสะท้อนมุมมองในเรื่องการอพยพไปทำงานที่มาเลเซียให้กับผู้ที่ต้องการไปทำงานที่มาเลเซีย หรือการถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชนในประเด็นที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์การอพยพแรงงานในปัจจุบัน, การปรับตัวของแรงงาน, ปัญหาที่เกิดขึ้นกับแรงงานและผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งกับชุมชนและตัวผู้อพยพเอง ความรู้ความเข้าใจดังกล่าวก็จะเป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อประกอบการตัดสินใจในการไปทำงานที่มาเลเซีย และเพื่อให้เกิดการรู้เท่าทันสถานการณ์ต่างๆที่อาจจะเกิดขึ้น

นอกจากนี้ทางโครงการวิจัยเห็นว่าการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มคนในชุมชนมีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างสันติสุขในชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ซึ่งแนวทางในการลดผลกระทบจากการอพยพย้ายถิ่นอย่างยั่งยืนแนวทางหนึ่งก็คือ การชักชวนสมาชิกในชุมชนต่างๆมาร่วมกันสร้างกระบวนการในการเรียนรู้, รวบรวม, จัดระบบข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพในประเด็นต่างๆที่เกี่ยวเนื่องกับการอพยพย้ายถิ่นตั้งแต่การให้นิยาม ความหมาย ถึงการอพยพย้ายถิ่นของคนในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีเอง,สาเหตุและแรงจูงใจที่แท้จริงของการอพยพย้ายถิ่นของกลุ่มคนที่แตกต่างกันด้วยเพศ วัย และสถานภาพต่างๆ,เมื่ออพยพไปแล้วพวกเขาไปทำอะไร มีความเป็นอยู่อย่างไร ประสบปัญหาอะไร มีวิธีการจัดการกับปัญหาที่ประสบอย่างไร แนวทางในการลดผลกระทบจากการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ควรเป็นอย่างไร

ในการสร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ที่สนใจจะเรียนรู้ในเรื่องการอพยพย้ายถิ่นของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานี ในปีที่ผ่านมาได้มีการรวบรวม จัดระบบภูมิปัญญาให้เป็นฐานความรู้ของชุมชน และพัฒนาเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ในโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้านผ่านการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ

3.4.1.1 ลักษณะการเรียนรู้การอพยพย้ายถิ่น ผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน ประกอบด้วย

- การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานให้เกิดความรู้ (Problem –Based Learning)
- การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning)
- การเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน (Research –Based Learning)
- การเรียนรู้โดยให้ชุมชนเป็นผู้แสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

(1) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานให้เกิดความรู้ (Problem –Based Learning)

การเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นของสมาชิกจากชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ได้มีการเรียนรู้ผ่านปัญหาที่ชุมชนประสบ ซึ่งพบว่า จากปรากฏการณ์การอพยพย้ายถิ่นไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียของสมาชิกในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี ส่งผลกระทบต่อชุมชนประมงพื้นบ้านทั้งในด้านครอบครัวและชุมชน เช่น บุตรหลานขาดการอบรมเลี้ยงดู การได้รับการศึกษาที่น้อยลง และปัญหายาเสพติดที่แพร่ระบาดในชุมชน ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ จากการศึกษาวิจัยพบว่า ในกลุ่มวัยทำงาน ได้ประสบกับปัญหาในลักษณะนี้เกิดขึ้นจากปัจจัยต้นเหตุ คือ ทรัพยากรประมงมีความเสื่อมโทรมเป็นอย่างหนัก เป็นผลให้ชาวประมงไม่สามารถประกอบอาชีพในชุมชนต่อไปได้ เพราะรายได้ไม่เพียงต่อต่อรายจ่ายในชุมชน ส่วนในกลุ่มคนวัยหนุ่มสาว ที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น ทำให้ไม่สามารถหางานทำในพื้นที่ได้ จึงต้องอพยพไปหางานทำในประเทศมาเลเซีย โดยส่วนใหญ่จะนิยมไปทำงานในร้านอาหาร และเมื่อไปทำงานที่มาเลเซียก็ประสบปัญหาอื่นๆที่ตามมาอีกด้วย เช่น ปัญหาการถูกจับกุมเพราะไม่มีใบอนุญาตทำงาน , ปัญหาการดำรงชีวิตและปัญหาภาระค่าใช้จ่าย จากปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงทำให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้เพื่อที่จะได้นำปัญหาเหล่านั้นมาคิดวิเคราะห์และค้นหาทางออกเพื่อเตรียมรับกับสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อต้องไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ซึ่งลักษณะการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของชุมชนประมงพื้นบ้านนั้นมีความสอดคล้องกับ แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน(Problem-based learning) โดย จอห์น ดิวอี้ (อ้างโดย บุญเลี้ยง ทุมทอง. 2556 ,น.23) ได้อธิบายว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการเรียนรู้โดยการสร้างความรู้ใหม่ และเป็นตัวกระตุ้นให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้คนที่เรียนรู้ได้เกิดการคิดวิเคราะห์และคิดแก้ปัญหาได้หลากหลายทาง ซึ่งจะเป็นการแสวงหาข้อมูลใหม่ๆ ด้วยเช่นกัน

(2) การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning)

การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นลักษณะการเรียนรู้ที่ได้นำมาใช้ในโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน เพื่อเป็นการบอกเล่าประสบการณ์ตรงจากผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในเรื่องการอพยพย้ายถิ่นมาแล้ว เช่น การบอกเล่า เรื่องราวการเข้าไปทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ในประเทศมาเลเซีย จากกลุ่มผู้เฒ่าในชุมชนประมงพื้นบ้าน หรือ การบอกเล่าปัญหา การปรับตัวของการไปทำงานในร้านอาหารที่ประเทศ

มาเลเซียจาก เจ้าของร้านอาหาร, กลุ่มผู้ที่เคยไปทำงาน หรือกลุ่มผู้ที่มีลูกหลานเครือญาติทำงานอยู่ในร้านอาหาร เป็นต้น

ประสบการณ์จึงเป็นแหล่งที่มาของการเรียนรู้และเป็นพื้นฐานสำคัญของการเกิดความคิด ความรู้ และการกระทำต่างๆ การเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์จากคนเฒ่าคนแก่ จากสมาชิกชาวประมงพื้นบ้าน กลุ่มผู้หญิงในชุมชน สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนและมีความหมาย เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ที่เริ่มจากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมเห็นได้ชัด ซึ่งสามารถนำไปสู่การเรียนรู้เชิงนามธรรมอันส่งผลต่อการคิด การปฏิบัติหรือการกระทำใหม่ต่อไป การที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงและค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง จะช่วยทำให้การเรียนรู้นั้นมีความหมายต่อตนเอง ได้เกิดการเรียนรู้ การพิจารณาไตร่ตรอง ทบทวนและสะท้อนความคิดของตนออกมา เพื่อประกอบการพิจารณาการตัดสินใจในการไปทำงานที่มาเลเซีย หรือหากมีการตัดสินใจไปทำงานก็ต้องไปทำงานอย่างรู้เท่าทัน ไม่โดนเอารัดเอาเปรียบ สอดคล้องกับที่ Kolb,1984(อ้างโดย บุญเลี้ยง ทุมทอง.2556,น.25) ได้อธิบายวงจรแห่งการเรียนรู้ ดังนี้ คือ

การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเอง และมีลักษะเป็นวงจรแห่งการเรียนรู้ โดยการเรียนรู้อาจเกิดจากจุดใดจุดหนึ่งของวงจรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย

1) ประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience) เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในชีวิตคนเรา ซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคล โดยสัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่และนำไปสู่ความสามารถในเรื่องใดเรื่องหนึ่งต่อไป ประสบการณ์ดังกล่าวซึ่งอาจะมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของบุคคลทั้งการยอมรับและการปฏิเสธได้

2) การสังเกตและการไตร่ตรอง (Observing and Reflection) เป็นการเรียนรู้จากการสังเกตและการไต่ตรอง การสะท้อนความคิดกลับสู่ประสบการณ์ที่ได้รับนั้น โดยพิจารณาไตร่ตรองอย่างลึกซึ้งว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์

3) การพิจาณาลงความเห็นและการสร้างแนวคิด (Generalizing and Conceptualizing)เป็นการรวบรวมความคิด ความรู้ต่างๆจากประสบการณ์ที่ผ่านมา จากการกระทำ หรือการได้รับข้อมูลจากเพื่อน หรือการสนทนาเปลี่ยนประสบการณ์และการพูดคุยเพื่อนำมาสร้างเป็นกรอบความคิดของตน

4) การทดลองและบูรณาการ (Experiment and Integration) เมื่อบุคคลได้สร้างแนวคิดของตนแล้ว จากนั้นก็มีการลองผิดลองถูก เพื่อตรวจสอบแนวคิดที่ตนตั้งไว้ เพื่อหาคำตอบในสถานการณ์ที่

แตกต่างกัน และเมื่อยอมรับในแนวคิดดังกล่าวแล้ว ก็นำไปสู่การบูรณาการระหว่างประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของบุคคลนั้นต่อไป

(3) การเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน (Research –Based Learning)

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (อ้างโดย บุญเลี้ยง ทุมทอง.2556, น.30) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียน การสอนแบบเน้นวิจัย (Research –Based Learning: RBL) เป็นการสอนเนื้อหาวิชา เรื่องราว กระบวนการทักษะและอื่นๆโดยใช้รูปแบบการสอนชนิดที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เนื้อหาหรือสิ่งต่างๆที่ต้องการสอนนั้นโดยอาศัยพื้นฐานจากกระบวนการวิจัย โดยรวมแก่นการเรียนการสอนแบบวิจัย คือ **“กระบวนการวิจัย”** ซึ่งเป็นวิธีการค้นหา แสวงหาความจริงโดยอาศัยพื้นฐานจากการคิดอนุมานและอุปมาน ตามแนวคิดของชาล์ส ดาวิน (อ้างโดย บุญเลี้ยง ทุมทอง. 2556, น.30) และวิธีการคิดแบบใคร่ครวญรอบคอบ ตามแนวคิดของจอห์น ดิวอี้ (อ้างโดย บุญเลี้ยง ทุมทอง. 2556, น.30)

การเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นในโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้านก็เช่นเดียวกัน นอกจากการเรียนรู้ผ่านปัญหา, ผ่านการถ่ายทอดประสบการณ์แล้ว โรงเรียนชาวประมงพื้นบ้านยังได้มีการนำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสวงหาความรู้ที่คนในชุมชนสามารถกำหนดเป้าหมายที่เกิดจากความต้องการของคนในท้องถิ่นเองได้ โดยการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการสร้างการเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหา โดยเน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบโดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ ได้ผลงานและเก่งขึ้นในการแก้ปัญหาของตนเอง ตลอดจนยกระดับการแก้ปัญหาให้มีความน่าเชื่อถือสูง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่นๆในท้องถิ่น มีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผลเป็นสำคัญ

ซึ่งผลที่เกิดขึ้นทำให้ชุมชนประมงพื้นบ้านได้รับทราบข้อมูล สถานการณ์ของชุมชนในแง่มุมต่างๆและสาเหตุของปัญหาต่างๆ อย่างแท้จริง และได้เผยแพร่ข้อมูลจากงานวิจัยให้แก่คนในชุมชนรับทราบ ทำให้คนในชุมชนได้มีความตระหนักถึงปรากฏการณ์การอพยพย้ายถิ่นที่เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งจะเป็นการช่วยให้คนในชุมชนสามารถแสวงหาแนวทางในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน อันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ชุมชนในการรับมือกับวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งถือเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ชุมชนสามารถยกระดับเป็นองค์ความรู้เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ และนอกเหนือจากผลที่เกิดขึ้นจากการนำกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาใช้ในการ

แก้ไขปัญหาแล้ว การที่คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ชุมชนของตนเองอย่างเป็นระบบ ผ่านกระบวนการวิจัยท้องถิ่น ทำให้คนในชุมชนได้รู้จักการทำงานร่วมกันระหว่างคนในชุมชน เข้าใจการวิเคราะห์แก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ กล้าคิด กล้าแสดงออก รวมถึงได้รับประสบการณ์จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมิตรภาพดีๆ จากชุมชนอื่นๆ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งของงานวิจัยท้องถิ่นที่คาดหวังว่าจะเป็นกระบวนการในการพัฒนาศักยภาพของ “คน” เพื่อให้เกิดกระบวนการจัดการชุมชนของตนเองได้อย่างเหมาะสม อันเป็นกระบวนการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยแท้จริง

(4) การเรียนรู้โดยให้ชุมชนเป็นผู้แสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

การเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นของสมาชิกจากชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีในปี 2558 ที่มีข้อค้นพบว่า ปรากฏการณ์การอพยพย้ายถิ่นไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียของสมาชิกในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี ส่งผลกระทบต่อชุมชนประมงพื้นบ้านทั้งในด้านครอบครัวและชุมชน ทำให้ในปีนี้นักวิจัยได้มีการแสวงหาความรู้ ปัจจัยต้นเหตุที่ทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่น รวมทั้งปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับผู้อพยพย้ายถิ่นอย่างละเอียด โดยการจัดทำแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เคยอพยพไปทำงานที่มาเลเซีย เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นกับชุมชน ซึ่งลักษณะการเรียนรู้โดยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองนั้น ทำให้ชุมชนได้มีการเรียนรู้อย่างแท้จริง ได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตนเองเป็นผู้เผชิญสถานการณ์ผ่านกระบวนการคิด กระบวนการปฏิบัติจนตกผลึกเป็นความรู้ใหม่ แล้วใช้กระบวนการคิดเชื่อมโยงสรุปสิ่งที่เรียนรู้ ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้อย่างถ่องแท้ เข้าใจในสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น สามารถนำไปบอกเล่า และอธิบายถึงผลได้ ผลเสียที่จะได้รับจากการอพยพไปทำงานที่มาเลเซียให้กับคนอื่นๆในชุมชนได้ เช่น การไปศึกษาดูงานจากพื้นที่การทำงานของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีทั้งผู้ที่ไปทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่และผู้ที่ไปทำงานในร้านอาหาร ทำให้นักวิจัยสามารถมองเห็นองค์ประกอบต่างๆหลากหลายด้านมากขึ้น

ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ดังกล่าวทำให้ชุมชนประมงพื้นบ้านได้รับทราบข้อมูลสถานการณ์ของชุมชนในแง่มุมต่างๆและสาเหตุของปัญหาต่างๆ อย่างแท้จริง และได้เผยแพร่ข้อมูลจากงานวิจัยให้แก่คนในชุมชนรับทราบ ทำให้คนในชุมชนได้มีความตระหนักถึงปรากฏการณ์การอพยพย้ายถิ่นที่เพิ่มสูงขึ้น

3.4.1.2 วิธีการสร้างการเรียนรู้ (รูปแบบการเรียนรู้/วิธีการของการถ่ายทอดความรู้)

การสร้างการเรียนรู้ในโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน **จะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ** ดังคำกล่าวของโนเวค (อ้างโดย บุญเลี้ยง ทุมทอง. 2556, น.270) ที่ว่า *"ความมุ่งหมายหลักของการศึกษาอยู่ที่การให้อำนาจกับผู้เรียนที่จะต้องรับผิดชอบในการสร้างความหมายของการเรียนรู้ให้กับตนเอง การสร้างความหมายของการเรียนรู้ เกี่ยวข้องกับการใช้ความคิดความรู้สึก และการกระทำที่จะต้องบูรณาการเพื่อให้เกิดเป็นองค์ความรู้ที่สร้างขึ้นโดยผู้เรียนเอง"* ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ขึ้นอยู่กับการใช้ความคิด ความรู้สึก และการกระทำ ช่วยให้มนุษย์สร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง วิธีการสร้างการเรียนรู้ในโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้านจึงประกอบด้วย

- **การเรียนรู้ด้วยตนเอง** เป็นการเรียนรู้ที่มีพื้นฐานจากความสนใจ ความเพียรพยายาม มีการตั้งคำถาม การสะท้อนกลับต่อประสบการณ์ และความรู้เดิม เช่น การศึกษาข้อมูลในการอพยพไปทำงานที่มาเลเซียจากแหล่งความรู้ต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต งานศึกษาต่างๆเกี่ยวกับการอพยพ เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจไปทำงานหรือไม่ไปทำงาน ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบ หาข้อสรุป เป็นการเรียนรู้ และปรับตัว เพื่อสามารถตั้งรับและแก้ไขสถานการณ์ปัญหาและนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

- **การเรียนรู้จากผู้อื่น** เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ทั้งการเรียนรู้ที่มีรูปแบบและไม่มีรูปแบบจากบุคคล กลุ่มบุคคลที่ใกล้ชิดด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัว ซึ่งสามารถแบ่งวิธีการเรียนรู้จากผู้อื่นได้ดังนี้ คือ

  - **การเรียนรู้จากบรรพบุรุษ** เป็นการส่งผ่านความรู้เรื่องราวจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง ในลักษณะการเรียนรู้แบบตัวต่อตัว คือ การบอกเล่าประสบการณ์โดยตรงเกี่ยวกับวิธีคิด ประสบการณ์ที่พบเจอ และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นของบรรพบุรุษต่อการอพยพย้ายถิ่นไปทำงานต่างถิ่นในยุคนั้นๆ การเรียนรู้จากบรรพบุรุษ มีทั้งการรับการถ่ายทอดความรู้ และทักษะเดิม และการคิดประยุกต์ให้สอดคล้องเหมาะสมกับเงื่อนไขของตนเอง โดยสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้เหล่านั้นจะรวมกันเป็นข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ทำให้เกิดความคิด เทคนิคและทักษะใหม่ ๆ

  - **การเรียนรู้จากเครือญาติหรือเพื่อนบ้านภายในชุมชนเดียวกัน** เป็นการเรียนรู้ที่มีพื้นฐานความเชื่อ เคารพ ศรัทธา ไว้วางใจ และยอมรับในแบบกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยการบอกเล่าให้ฟัง หรือการพูดคุยสนทนากัน จนผู้ที่ต้องการเรียนรู้เกิดความเข้าใจในประเด็นนั้นๆ

▪ **การเรียนรู้จากบุคคลภายนอกชุมชนท้องถิ่น** เป็นการเรียนรู้จากผู้รู้ เช่น นักพัฒนา นักวิชาการ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ เกี่ยวกับการอพยพแรงงานในลักษณะการบรรยาย เช่น ปรากฏการย้ายถิ่นของแรงงานไทยในประเทศมาเลเซีย , การเตรียมตัวไปทำงานที่มาเลเซีย, กฎหมายต่างๆของประเทศมาเลเซีย และสิทธิประโยชน์และการคุ้มครองแรงงาน เป็นต้น

- **การสนทนากลุ่ม** เป็นการสร้างพื้นที่ให้มีการสื่อสารระหว่างกันโดยใช้การพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นระหว่างกัน และการถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆที่พบเจอ

- **การเรียนรู้โดยใช้สื่อประกอบการเรียนรู้**

การใช้สื่อการเรียนรู้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการอพยพไปทำงานที่มาเลเซีย จะเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อให้บุคคลทั่วไปเกิดความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวดังกล่าวเหล่านั้น โดยสื่อที่ใช้ไม่ได้ยึดรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเสมอไป ซึ่งทีมวิจัยเองสามารถปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับการนำเสนอข้อมูลต่อไป เช่น

การจัดทำชุดนิทรรศการเรื่อง การอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียของชาวประมงพื้นบ้านปัตตานี ประกอบด้วย หัวข้อหลักๆ ดังต่อไปนี้

- ปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดในการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย
- พัฒนาการการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี
- เส้นทางการไปทำงานของแรงงานชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีสู่มาเลเซียตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
- ปัญหาของแรงงานนอกระบบที่มาเลเซีย
- การปรับตัวของแรงงานชาวประมงพื้นบ้านปัตตานีที่มาเลเซียเมื่อไปทำงานในร้านอาหารและทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่
- ผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานี

(สามารถดูรายละเอียดได้จากภาคผนวก ข)

3.4.2 การใช้ช่องทางสื่อมวลชนในการเผยแพร่ความรู้ วิธีการนี้ทางโครงการฯได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะว่า ประเด็นการวิจัยที่ชุมชนได้ร่วมกันดำเนินการอยู่นั้น หากทีมวิจัยสามารถสื่อสารผ่านช่องทางของสื่อสาธารณะรูปแบบต่างๆไปยังสาธารณชนทั่วไปได้ก็จะก่อให้เกิดพลังในการเปลี่ยนแปลง

ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นได้ เพราะในสภาพสังคมปัจจุบันที่อยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ การทำงานกับสื่อมวลชนนับว่าเป็นเรื่องที่จำเป็นสำหรับชุมชนท้องถิ่น

ตารางที่ 3.2 : ตารางแสดงการใช้ช่องทางสื่อมวลชนในการเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน

การเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะ	
วันที่	**การดำเนินการ**
วันที่ 30 กันยายน 2559	สถานีวิทยุ ม.อ.หาดใหญ่ คลื่นความถี่ FM 88.0 Mhz ออกอากาศการสัมภาษณ์นักวิจัยประมงพื้นบ้าน นายมูหามะสุกรี มะสะนิง เรื่อง รางวัลอนุสรณ์สงขลานครินทร์ เวลา 10.00 -11.00 น. ใน รายการสภากาแฟ
วันที่ 20 กันยายน 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้าน บันทึกรายการวิทยุ ม.อ. เรื่อง รางวัลอนุสรณ์สงขลานครินทร์ ประจำปี 2559 ในฐานะผู้อุทิศตนทำประโยชน์แก่ชุมชนในภาคใต้ ซึ่งจะมีการออกอากาศในวันที่ 30 กันยายน 2559 เวลา 10.00 -11.00 น. ใน รายการสภากาแฟ
วันที่ 10 กันยายน 2559	เว็บไซด์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้เผยแพร่ข่าว “ม.อ. มอบรางวัลอนุสรณ์สงขลานครินทร์ ปี 59 แก่ 3 ผู้ยังประโยชน์ให้ภาคใต้” โดย นายมูหามะสุกรี มะสะนิง นายกสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี เป็นผู้ได้รับการคัดเลือกให้ได้รับรางวัลอนุสรณ์สงขลานครินทร์ ประจำปี 2559 ในฐานะผู้อุทิศตนทำประโยชน์แก่ชุมชนในภาคใต้ เป็นตัวอย่างและเป็นแรงบันดาลใจในการทำประโยชน์แก่ชุมชนให้อนุชนรุ่นหลัง
วันที่ 7 มิถุนายน 2559	หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ปีที่ 67 ฉบับที่ 21322 ได้เผยแพร่บทความ เรื่อง โรงเรียนชาวประมงภูมิปัญญาปัตตานี ในคอลัมน์ สกู๊ป หน้า 1
	หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ วันเสาร์ ที่ 28 พฤษภาคม 2559 หน้า 12 คอลัมน์ @ THAILAND เรื่อง Fishermen give up age-old secrets
วันที่ 28 พฤษภาคม 2559	เว็ปไซด์ บางกอกโพสต์ ได้เผยแพร่บทความ เรื่อง Fishermen give up age-old secrets เขียนโดย คุณสุภาภรณ์ อัยฎมงคล
วันที่ 16 ธันวาคม 2558	สถานีโทรทัศน์ TPBS ออกอากาศ เรื่อง การสร้างแนวป้องกันคลื่นกัดเซาะชายฝั่งด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน ผ่านรายการทุกทิศทั่วไทย ในช่วงชุมชนทั่วไทย

ตารางที่ 3.2 : (ต่อ)

การเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะ	
วันที่	**การดำเนินการ**
วันที่ 3 พฤศจิกายน 2558	หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ในคอลัมน์ภูมิภาค ได้นำเสนอบทความข่าวเรื่อง ชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีวอนรัฐเร่งปราบเครื่องมือผิดกฎหมาย หลังจากที่มีกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านกว่า 200 คนได้รวมตัวกันยื่นหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี เพื่อเรียกร้องให้ทางรัฐบาลใช้กฎหมายในการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมายอย่างจริงจัง เนื่องจากยังมีการลักลอบใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายอยู่
วันที่ 30 ตุลาคม 2558	ไทยรัฐออนไลน์ ได้นำเสนอข่าว เรื่อง “ประมงพื้นบ้านปัตตานียื่น 6 ข้อเสนอนายกฯ ช่วยบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง” เพื่อเรียกร้องให้ใช้ กฎหมายในการแก้ปัญหาประมงผิดกฎหมายอย่างจริงจัง พร้อมขอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรวจสอบการ ทำงานประมงจังหวัดปัตตานี
วันที่ 29 ตุลาคม 2558	สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ ได้นำเสนอข่าว เรื่อง ชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ยื่นหนังสือขอความเป็นธรรม หน้าศาลากลางจังหวัดปัตตานี โดยมีตัวแทนชาวประมงอวนลอยรอบอ่าวปัตตานี ประกอบด้วย เมือง อ.ยะหริ่ง อ.หนองจิก ประมาณ 150 คน นำโดยนายมูหามะสุกรี มะสะนิง นักวิจัยประมงพื้นบ้าน (นายกสมาคมชาวประมงพื้นบ้านปัตตานี) เดินยื่นหนังสือต่อศูนย์ดำรงธรรม เพื่อส่งผ่านถึง ผวจ.ปัตตานี แม่ทัพภาคที่4 ศอ.บต.และนายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา .กรณีให้บังคับใช้กฎหมายห้ามทำประมงเครื่องมือผิดกฎหมายตามคำสั่ง คสช.ฉบับที่24/2558
วันที่ 23 ตุลาคม 2558	ASTV ผู้จัดการออนไลน์ ได้เผยแพร่บทความข่าว เรื่อง “ประมงพื้นบ้านปัตตานีประชุมหาทางแก้ปัญหาความขัดแย้ง และส่งเสริมอาชีพประมงที่ถูกกฎหมาย” จากการที่มีตัวแทนแกนนำชาวประมงพื้นบ้านอวนลอยในรอบอ่าวปัตตานี ได้รวมการหารือเพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่อชาวประมงอวนลอย จากกรณีที่มีผู้ไม่หวังดีนำเศษไม้ปักไว้กลางอ่าวฯซึ่งเป็นพื้นที่ทำประมงอวนลอยกุ้งโดยเฉพาะ เพื่อกลั่นแกล้งชาวประมงอวนลอย สร้างความเสียหายให้แก่ชาวประมงอวนลอยเป็นจำนวนมาก รวม 1 เดือนเต็ม แต่กลับไม่ได้รับการดูแลจากหน่วยงานรัฐต่อกรณีดังกล่าวแต่อย่างใด

ตารางที่ 3.2 : (ต่อ)

การเผยแพร่ผ่านสื่อสาธารณะ	
วันที่	**การดำเนินการ**
วันที่ 9 ตุลาคม 2558	ASTVผู้จัดการออนไลน์ ได้เผยแพร่บทความข่าว เรื่อง ร้องสื่อ!ชาวประมงเดือดร้อนเศษไม้กลางอ่าวปัตตานีทำอวนพังยับกลับถูกเพิกเฉยจาก จนท.รัฐ
วันที่ 9 ตุลาคม 2558	ASTVผู้จัดการออนไลน์ ได้เผยแพร่บทความข่าว เรื่อง ประมงอวนลอยปัตตานีโร่แจ้งความ โอดโดนกลั่นแกล้งข่มขู่“อย่าหวังทำประมงได้”
วันที่ 8 ตุลาคม 2558	ASTVผู้จัดการออนไลน์ ได้เผยแพร่ข่าว เรื่อง ประมงปัตตานี เจรจา กอ.รมน.ได้ผลน่าพอใจ..ด้านนายกประมงพื้นบ้านยังคิดต่าง จากกรณีที่มีชาวประมงอวนลากข้าง นำเรือประมงลากข้างปิดร่องน้ำปัตตานี เพื่อชุมนุมประท้วงที่ได้รับผลกระทบ จากการบังคับใช้กฎหมายจับกุม เรือประมงลากข้างดังกล่าวได้มีการเสนอข้อเรียกร้อง 2 ข้อ ประกอบด้วย ให้ชะลอการบังคับใช้กฎหมาย และศึกษาวิจัยว่าเครื่องมือประมงลากข้างขนาดเล็ก ปัจจุบันมีผลกระทบต่อสัตว์อย่างไรบ้าง และพร้อมที่จะปฏิบัติตามผลการวิจัยอย่างเคร่งครัด ด้านนายกสมาคมชาวประมงพื้นบ้านปัตตานี ไม่เห็นด้วย**ต่อการแก้ไขของหน่วยงานของรัฐที่ยอมอ่อนตามความต้องการของกลุ่มประมงที่ใช้เครื่องมือผิดกฎหมายในครั้งนี้ โดยไม่บังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง อาจจะนำสู่กับปัญหาต่อการจัดการกับประมงที่ผิดกฎหมายที่จะมีมากยิ่งขึ้น เหมือนในอดีตเมื่อ 30 ปีที่แล้ว ที่เจ้าหน้าที่รัฐเคยปล่อยปละละเลยไม่บังคับใช้กฎหมาย จึงทำให้ประมงผิดกฎหมายกลายเป็นกลุ่มมีอำนาจต่อรองกับอำนาจรัฐ**
วันที่ 7 ตุลาคม 2558	ASTVผู้จัดการออนไลน์ ได้เผยแพร่ บทสัมภาษณ์พิเศษ “นายมูหามะสุกรี มะสะนิง” นายกสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี เกี่ยวกับนิยาม คำว่า ประมงพื้นบ้าน ในบทความ เปิดใจ “นายกฯ ประมงพื้นบ้านปัตตานี” กับการทำความเข้าใจนิยาม “ประมงพื้นบ้าน”
วันที่ 6 ตุลาคม 2558	**สำนักข่าวอิศรา ได้นำเสนอข่าวเรื่อง จาก "ไอ้โง่" ถึง "เสาไม้สกัดอวนลอย"** ปัญหาซ้ำซ้อนของอ่าวปัตตานี โดยได้นำเสนอความคิดเห็นของชาวประมงพื้นบ้านจากการที่ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาลอบพับดักกุ้ง
วันที่ 5 ตุลาคม 2558	ASTV ผู้จัดการออนไลน์ ได้สำเนอข่าว เรื่อง ประมงพื้นบ้านลงแขก! ถอนเศษไม้ปักใต้น้ำกลาง “อ่าวปัตตานี” หลังทำอวนลอยเสียหายยับ ใน ASTV ผู้จัดการภาคใต้

3.4.3 การเข้าร่วมประชุมและเป็นวิทยากรในโอกาสต่างๆ

นอกจากการเปิดพื้นที่ของโครงการวิจัยเป็นแหล่งเรียนรู้และการเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชนแล้ว ทางโครงการได้นำทีมวิจัยเข้าร่วมเป็นวิทยากรในโอกาสต่างๆ รวมทั้งการจัดทำเอกสารการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ (Research Exploitation: RE) ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดผลการขยายผลงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆของโครงการวิจัยภายใต้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานี ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.3 : ตารางแสดงการเข้าร่วมประชุมติดตามการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนประมงพื้นบ้านในปี 2558-2559

การเข้าร่วมประชุมติดตามการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนประมงพื้นบ้าน	
วันที่	**การดำเนินการ**
วันที่ 17 กันยายน 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นร่างแผนพัฒนาจังหวัดปัตตานี พ.ศ. 2561 – 2564 และแผนปฏิบัติราชการของจังหวัดปัตตานี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 และประชุมคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดปัตตานี (กบจ.ปน.) ครั้งที่ 5/2559 ณ ห้องสะบารัง 1 โรงแรมซีเอส จังหวัดปัตตานี
วันที่ 1 กันยายน 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะทำงานด้านประมง ครั้งที่ 3/2559 เพื่อพิจารณาข้อเกี่ยวข้องกับการประมงในจังหวัดปัตตานี ณ ห้องประชุมสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี
วันที่ 31 สิงหาคม 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดปัตตานี ครั้งที่ 2 /2559 ณ ห้องประชุมพญาตานี ศาลากลางจังหวัดปัตตานี เพื่อรับฟังการชี้แจง เรื่อง การออกกฎหมายลำดับรองภายใต้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 และร่วมพิจารณาประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบของคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดในเขตทะเลชายฝั่ง พ.ศ. 2559
วันที่ 11 สิงหาคม 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี ครั้งที่ 2 /2559 เพื่อรับทราบแผนยุทธศาสตร์บริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี พ.ศ. 2560 -2564 และแผนปฏิบัติการส่งเสริม คุ้มครองและพัฒนาแรงงานนอกระบบ ประจำปี 2559 ณ ห้องประชุมสำนักงานแรงงานจังหวัดปัตตานี

ตารางที่ 3.3 : (ต่อ)

การเข้าร่วมประชุมติดตามการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนประมงพื้นบ้าน	
วันที่	**การดำเนินการ**
วันที่ 11 สิงหาคม 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นในการกำหนดมาตรการและแผนที่เขตการจัดการภายใต้โครงการจัดทำมาตรการในการสงวน อนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อประกาศพื้นที่ป่าชายเลน ปีงบประมาณ 2559 (ระดับพื้นที่) ณ โรงแรมปาร์ควิว จ.ปัตตานี
วันที่ 1-3 สิงหาคม 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการโครงการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดปัตตานี พ.ศ. 2561-2564 และแผนปฏิบัติราชการของจังหวัดปัตตานี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561ณ ห้องประชุมสะบารัง 2 โรงแรมซีเอสปัตตานี
วันที่ 27 มิถุนายน 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดปัตตานี (ก.บ.จ.ปน.) ครั้งที่ 4/2559 ณ ห้องประชุมศรีนครา ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
15 มิถุนายน 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมการพิจารณาโครงการพสกนิกรรอบอ่าวปัตตานีสู่สันติสุข ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
30 พฤษภาคม 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมการอบรมโครงการสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีสู่ชุมชน เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ณ โรงแรมหาดแก้ว รีสอร์ท อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
30 พฤษภาคม 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมการพิจารณาโครงการพสกนิกรรอบอ่าวปัตตานีสู่สันติสุข ณ ห้องประชุมห้องโถง อาคารอเนกประสงค์ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้
วันที่ 27 -29 เมษายน 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็น “(ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564)” เพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ (ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ที่ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี นำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่มีความครบถ้วนและสมบูรณ์ ณ โรงแรมพีซ ลากูน่า รีสอร์ท แอนด์ สปา ต.อ่าวนาง จ.กระบี่

ตารางที่ 3.3 : (ต่อ)

การเข้าร่วมประชุมติดตามการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนประมงพื้นบ้าน	
วันที่	**การดำเนินการ**
วันที่ 4 เมษายน 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะทำงานด้านประมง เพื่อพิจารณาแนวทางการช่วยเหลือชาวประมงในช่วงฤดูฝน ณ ห้องประชุมสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี
วันที่ 24 มีนาคม 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี ครั้งที่ 3/2559 ณ ห้องประชุมสำนักงานแรงงานจังหวัดปัตตานี
วันที่ 14-15 มีนาคม 2559	นักวิจัยชาวบ้านเข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง กฎหมายและนโยบายการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย (IUU Fishing) เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 แผนการบริหารจัดการประมงทะเลของประเทศไทย (FMP) และแผนปฏิบัติการระดับชาติของประเทศไทยในการป้องกัน ยับยั้ง และขจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุมได้อย่างถูกต้อง ณ โรงแรมหาดใหญ่พาราไดซ์ โฮเทล แอนด์ รีสอร์ท อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
วันที่ 7 มีนาคม 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการและคณะทำงานการจัดงานมหกรรมของดีเมืองปัตตานี ได้เข้าร่วมประชุมการเตรียมความพร้อมการจัดงานมหกรรมของดีเมืองปัตตานีครั้งที่ 1/2559 ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมหารือเกี่ยวกับรูปแบบการขุดลอกอ่าวปัตตานี ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมหารือการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนและชุมชนรอบอ่าวปัตตานี ณ ห้องประชุม 3 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า ค่ายสิรินธร
วันที่ 29 ธันวาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านประชุมร่วมกับรองเลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ผศ.ปิยะ กิจถาวร ณ โรงเรียนตาดีกา บ้านบานา ต.บานา
วันที่ 24 ธันวาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมเตรียมการสำรวจและออกแบบร่องน้ำ โครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมอ่าวปัตตานี ณ ห้องประชุมสำนักงานสหกรณ์จังหวัดปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี

ตารางที่ 3.3 : (ต่อ)

การเข้าร่วมประชุมติดตามการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนประมงพื้นบ้าน	
วันที่	**การดำเนินการ**
วันที่ 24 ธันวาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดปัตตานี ครั้งที่ 1/2558 ณ โรงแรม ซี.เอส. ปัตตานี จัดโดย กรมทรัพยากรกรทางทะเลและชายฝั่งและจังหวัดปัตตานี
วันที่ 17 ธันวาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะทำงานด้านการประมง ครั้งที่ 3/2558 ณ ห้องประชุมสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานีโดยมีระเบียบวาระการประชุมที่เสนอใหม่ คือ 1. พิจารณาแนวทางการส่งเสริมเพาะเลี้ยงปลาเศรษฐกิจในกระชังและบ่อดิน 2. สถานการณ์ประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานีกับการประกาศตามความในมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว)
วันที่ 14 ธันวาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมฝึกอบรมหลักสูตร โครงการราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลและชายฝั่ง (รสทช.) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้เข้ารับการอบรม มีความรู้เรื่องระบบนิเวศป่าชายเลนและชายฝั่งในท้องถิ่น เข้าใจในหลักการ วิธีการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรป่าชายเลนและชายฝั่งอย่างยั่งยืนและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถนำไปดำเนินจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครตลอดจนเป็นศูนย์กลางการประสานงานและร่วมบริหารจัดการทรัพยากรระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชนท้องถิ่นแก่กลุ่มภาคประชาชน ชาวประมงพื้นบ้านและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอยะหริ่งจังหวัดปัตตานี
วันที่ 8 ธันวาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
วันที่ 8 ธันวาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี ครั้งที่ 7 /2558 ณ สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี
วันที่ 18 พฤศจิกายน 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจจังหวัดปัตตานี ณ ห้องประชุมลังกาสุกะ ศาลากลางจังหวัดปัตตานี (หลังเก่า)
วันที่ 18 พฤศจิกายน 2558	ผู้ประสานงานสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี เข้าร่วมประชุม Consultation on CSOs Study จัดโดย สหภาพยุโรปร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ตารางที่ 3.3 : (ต่อ)

การเข้าร่วมประชุมติดตามการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนประมงพื้นบ้าน	
วันที่	**การดำเนินการ**
วันที่ 12 พฤศจิกายน 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี,รองผู้ว่าฯ ประมงจังหวัดปัตตานีและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง พร้อมยื่นหนังสือเพื่อทวงถามความคืบหน้าของการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวประมงฯ ตามข้อเรียกทั้ง 6 ข้อ มีความคืบหน้าอย่างไรบ้างหลังจากครบกำหนดเวลาการแก้ไขประมงผิดกฎหมาย 2 สัปดาห์
วันที่ 4 พฤศจิกายน 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดปัตตานี (ก.บ.จ.ปน.) ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
วันที่ 15 ตุลาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจจังหวัดปัตตานี ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
วันที่ 15 ตุลาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุม กิจกรรมส่งเสริมการรวมกลุ่ม การรับขึ้นทะเบียนองค์กรเกษตรกรจังหวัดปัตตานี จัดโดย สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี
วันที่ 15 ตุลาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุม กิจกรรมส่งเสริมการรวมกลุ่ม การรับขึ้นทะเบียนองค์กรเกษตรกรจังหวัดปัตตานี จัดโดย สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี

3.4.4 การได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการต่างๆ

ตารางที่ 3.4 : ตารางแสดงการแต่งตั้งเป็นคณะทำงานในภาคส่วนต่างๆในปี 2558 -2559

การได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะทำงานในภาคส่วนต่างๆในปี 2558 -2559	
วันที่	**คณะทำงาน**
วันที่ 20 มิถุนายน 2559	นักวิจัยจากชุมชนได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะทำงานยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดปัตตานี ในด้านพัฒนาผลผลิตด้านประมง
วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2559	นักวิจัยจากชุมชนได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด ด้านการประมงทะเลและชายฝั่งและด้านการประมงทะเลนอกชายฝั่ง

ตารางที่ 3.4 : (ต่อ)

การได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะทำงานในภาคส่วนต่างๆในปี 2558 -2559	
วันที่	**คณะทำงาน**
วันที่ 23 กันยายน 2558	นักวิจัยจากชุมชนได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดปัตตานี *ด้านการประมงและด้านการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง* ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 ตามคำสั่งจังหวัดปัตตานีที่ 11739/2558
วันที่ 20 สิงหาคม 2558	นักวิจัยจากชุมชนได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี ตามคำสั่งจังหวัดปัตตานีที่ 9847/2558 เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี
วันที่ 27 มีนาคม 2558	นักวิจัยจากชุมชนได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการอำนวยการและคณะทำงานฟื้นฟูและพัฒนาอ่าวปัตตานีและแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งตามคำสั่งจังหวัดปัตตานีที่ 3584/2558 เรื่องแต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาและฟื้นฟูอ่าวปัตตานีและพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี
วันที่ 18 มีนาคม 2558	นักวิจัยจากชุมชนได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดปัตตานี(ก.บ.จ.ปน.)จังหวัดปัตตานี ตามคำสั่งจังหวัดปัตตานีที่ 3110/2558 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดปัตตานี (ก.บ.จ.ปน.) และคณะอนุกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดปัตตานี
วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2558	นักวิจัยจากชุมชนได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะทำงานโครงการพสกนิกรรอบอ่าวปัตตานี ตามคำสั่งกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า (เฉพาะ) ที่ 190/58 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานโครงการพสกนิกรรอบอ่าวปัตตานี สู่สันติสุข

3.4.5 : การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์: RE (Research Exploitation)

ตารางที่ 3.5 : ตารางแสดง RE (Research Exploitation) ของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานี (รายละเอียดเพิ่มเติมศึกษาได้จาก ภาคผนวก ก)

ลำดับที่	ชื่อเรื่อง RE	โครงการวิจัย
1	ทีมวิจัยชาวประมงพื้นบ้านได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี	โครงการการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี (RDG58S0004)

ตารางที่ 3.5 : (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อเรื่อง RE	โครงการวิจัย
2	นักวิจัยชาวประมงพื้นบ้านได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดปัตตานี	โครงการรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน (RDG53S0014)
3	จากงานวิจัยท้องถิ่นต่อยอดสู่โครงการศึกษาเรียนรู้การใช้เครื่องมือในการส่งเสริมและประกอบอาชีพชุมชน	โครงการวิจัยเรื่องการสร้างการเรียนรู้ภูมิปัญญาในการแปรรูปอาหารของชุมชนประมงพื้นบ้านบางแห่ง ในพื้นที่ จ.ปัตตานี (RDG57S0018)
4	นักวิจัยจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานี ยื่นข้อเสนอต่อรัฐให้แก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย	โครงการปัญหาความขัดแย้งจากการทำประมงและการเสริมสร้างการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดการความขัดแย้งการเข้าถึง และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของชุมชนประมงพื้นบ้าน ในพื้นที่อ่าวปัตตานีระยะที่ 1(RDG55S0013)
5	สื่อมวลชนร่วมติดตามแนวทางการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งในพื้นที่ปัตตานี	โครงการแนวทางแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง โดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านตันหยงเปาว์ หมู่ที่ 4 ตำบลท่ากำชำ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี (RDG52S0039)
6	ทีมวิจัยประมงพื้นบ้านร่วมกับกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สำรวจสถานภาพของหญ้าทะเลในอ่าวปัตตานี	โครงการปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากการจับสัตว์น้ำบริเวณแหล่งหญ้าทะเลอ่าวปัตตานีและการสร้างบทบาทของเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี กรณีศึกษาบ้านตะโละสมิแล ม.2 และบ้านปาตาบูดี ม.3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี (RDG55S0004)
7	นักวิจัยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด	โครงการศึกษาการแก้ปัญหาการใช้อวนลากในการทำประมงโดยประสบการณ์เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายของชาวประมงพื้นบ้าน กรณีศึกษาชุมชนชาวประมงพื้นบ้านบางแห่งในจังหวัดปัตตานี ระยะที่ 1 (RDG55S0012)
8	นักวิจัยชาวประมงพื้นบ้านใช้ภูมิปัญญาชุมชนเสนอให้รัฐทบทวนการออกกฎหมายประมงบางมาตรา	โครงการศึกษาการแก้ปัญหาการใช้อวนลากในการทำประมงโดยประสบการณ์เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายของชาวประมงพื้นบ้าน กรณีศึกษาชุมชนชาวประมงพื้นบ้านบางแห่งในจังหวัดปัตตานี ระยะที่ 2 (RDG56S0006)

ตารางที่ 3.5 : (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อเรื่อง RE	โครงการวิจัย
9	ภาคีเครือข่ายทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูฐานทรัพยากรชุมชน	(1) โครงการ พัฒนาการเรียนรู้เพื่อการปรับตัวของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดปัตตานี : ศึกษากรณีการจัดการกับปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ (RDG54S0024) (2) โครงการสร้างการเรียนรู้เพื่อผลิตซ้ำภูมิปัญญาในการทำการประมงของชุมชนประมงพื้นบ้านอ่าวปัตตานี (RDG56S0001) (3) โครงการสร้างการเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูภูมิปัญญาในการทำการประมงของชุมชนประมงพื้นบ้านอ่าวปัตตานี : ศึกษากรณีการเรียนรู้ลักษณะทางกายภาพเพื่อเข้าถึงทรัพยากรประมง (RDG56S0009) (4) โครงการการสร้างการเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูภูมิปัญญาในการต่อเรือกอและท้ายตัดของชุมชนประมงพื้นบ้าน บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี (RDG56S0010) (5) โครงการสร้างการเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูภูมิปัญญาในการประดิษฐ์เครื่องมือประมงของชุมชนประมงพื้นบ้านบางแห่งในพื้นที่จังหวัดปัตตานี (RDG56S0011)
10	ศึกษาปัจจัยและการปรับตัวในการอพยพไปขายแรงงานที่มาเลเซีย...การเรียนรู้จากพื้นที่จริงสู่การเสริมสร้างศักยภาพชาวประมงพื้นบ้าน	ชุดโครงการการสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี (RDG58S0004)
11	บางกอกโพสต์ร่วมขยายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่สาธารณชน	โครงการวิจัยเรื่อง สร้างการเรียนรู้เพื่อผลิตซ้ำภูมิปัญญาในการทำการประมงของชุมชนประมงพื้นบ้านอ่าวปัตตานี ระยะที่ 2 (RDG57S0001)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง **การสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ระยะที่ 2** นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาโครงการวิจัยที่เป็นโจทย์ร่วมของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีอย่างน้อย รวมทั้งแสวงหาแนวทางในการพัฒนาภาคีในการดำเนินงานวิจัยร่วมกันระหว่างชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอันจะเป็นการ “สร้างเวที” ให้กับชุมชนได้พัฒนาทิศทางในการแก้ไขปัญหาของตนเองอย่างเป็นรูปธรรมโดยผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษา ในบทนี้ได้กล่าวถึง 4 ประเด็น คือ

4.1 บริบทของพื้นที่ที่ศึกษา

4.1.1 บริบทพื้นที่ของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

4.1.2 บริบทพื้นที่ของประเทศมาเลเซีย

4.2 การสัมภาษณ์เจาะลึก กรณีศึกษาผู้ที่อพยพไปทำงานที่มาเลเซีย

4.2.1 กรณีศึกษาที่ 1 : “แบมะ”

4.2.2 กรณีศึกษาที่ 2 : “เปาะจิการี”

4.2.3 กรณีศึกษาที่ 3 : “แบนิ”

4.2.4 กรณีศึกษาที่ 4 : “กะแวแมะโมง”

4.3 การประมวลความรู้ เรื่องการอพยพย้ายถิ่น

4.3.1 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการอพยพไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซียของชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานี

4.3.2 การปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้านที่ไปทำงานที่มาเลเซีย

4.3.3 ปัญหาจากการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียและความต้องการให้เกิดการแก้ปัญหา

4.3.4 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

4.4 แรงงานไทยที่มาเลเซียภายใต้บริบทสถานการณ์เศรษฐกิจโลก

4.4.1 สภาวการณ์ของแรงงานไทยที่มาเลเซีย

4.4.1.1 จำนวนแรงงานไทยในประเทศมาเลเซีย

4.4.1.2 ข้อระมัดระวังประกอบการตัดสินใจไปทำงานที่มาเลเซีย

4.4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการไปทำงานมาเลเซียของแรงงานไทยกับเศรษฐกิจโลก

4.4.2.1 สถานการณ์เศรษฐกิจไทย

4.4.2.2 สถานการณ์เศรษฐกิจมาเลเซียในปัจจุบัน

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 บริบทพื้นที่

4.1.1 บริบทพื้นที่ของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

จังหวัดปัตตานี เป็นหนึ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งอยู่ฝั่งทะเลด้านตะวันออกของภาคใต้ติดกับอ่าวไทยมีชายฝั่งยาว 116 กิโลเมตร เป็นจังหวัดที่ไม่มีพรมแดนทางบกติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 1,100 กิโลเมตร ห่างจากพรมแดนประเทศมาเลเซีย อำเภอสุไหงโกลก จังหวัดนราธิวาส 167 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 1,940.35 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 2.7 ของเนื้อที่ภาคใต้ และร้อยละ 0.37 ของเนื้อที่ทั้งหมด เป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กเป็นอันดับสองของภาคใต้รองจากภูเก็ต และมีขนาดเล็กเป็นอันดับที่ 67 ของประเทศ โดยที่อำเภอโคกโพธิ์มีเนื้อที่มากที่สุด คือ 316.60 ตารางกิโลเมตร และอำเภอไม้แก่นมีเนื้อที่น้อยที่สุด คือ 55.20 ตารางกิโลเมตร อำเภอที่ไกลจากที่ตั้งจังหวัดมากที่สุดคืออำเภอ กะพ้อ 68 กิโลเมตร (สุวิมล พิริยธนาลัย และคณะ,2552 น: 8)

อาณาเขต

จังหวัดปัตตานีมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ จดอ่าวไทย

ทิศใต้ ติดต่อเขตอำเภอเมือง ยะลา จังหวัดยะลา

ทิศตะวันออก จดอ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อเขตอำเภอเทพา จังหวัดสงขลา

พื้นที่ชายฝั่งจังหวัดปัตตานี

จังหวัดปัตตานีมีความยาวของชายฝั่งทะเลทั้งหมด 116.40 กิโลเมตร ความยาวของชายฝั่งอยู่ในเขตพื้นที่ต่างๆ ดังนี้

- เขตอำเภอหนองจิก 16 กิโลเมตร
- เขตพื้นที่อำเภอเมือง 6 กิโลเมตร
- เขตพื้นที่อำเภอยะหริ่งตั้งแต่ปลายแหลมตาชี 24 กิโลเมตร
- เขตพื้นที่อำเภอปะนาเระ 15 กิโลเมตร
- เขตพื้นที่อำเภอสายบุรี 12 กิโลเมตร
- เขตพื้นที่อำเภอไม้แก่น 12 กิโลเมตร

ชายฝั่งทะเลที่เหลือล้อมรอบอ่าวปัตตานี มีพื้นที่ผิวน้ำที่วัดจากปากแม่น้ำปัตตานี เขตพื้นที่อำเภอเมืองจนถึงปลายแหลมตาชี เขตพื้นที่อำเภอยะหริ่ง ครอบคลุมพื้นที่ 52.572 ตารางกิโลเมตร ในทะเลมีเกาะอยู่ 2 เกาะคือ เกาะเล่าปีอยู่ในเขตอำเภอไม้แก่น สามารถมองเห็นจากแม่น้ำสายบุรี และเกาะโลซินอยู่ในเขตอำเภอปะนาเระ การเดินทางของเรือประมงขนาดใหญ่ไปทำการประมงบริเวณเกาะโลซินจะต้องเดินเรือผ่านร่องน้ำปัตตานี จึงนิยมวัดระยะห่างของเกาะจากปลายแหลมตาชี ระยะทางประมาณ 50 ไมล์ทะเล ทั้งสองเกาะมีลักษณะเป็นเป็นหิน ไม่มีต้นไม้ขึ้นเลย (สุวิมล พิริยธนาลัย และคณะ ,2552 น: 9)

อ่าวปัตตานี

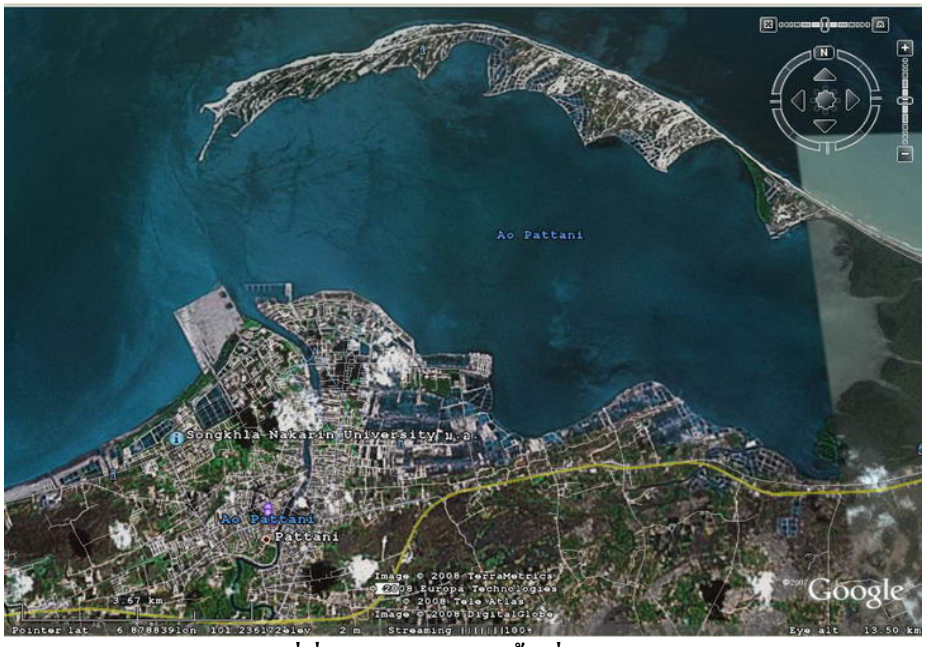

แผนที่ที่ 4.1 : ภาพแสดงพื้นที่อ่าวปัตตานี

ภาพโดย : Google Map

อ่าวปัตตานีเป็นอ่าวที่สำคัญแห่งหนึ่งของภาคใต้ตอนล่างฝั่งอ่าวไทย อ่าวปัตตานีตั้งอยู่ในเขตการปกครอง 2 อำเภอ คือ เขตอำเภอเมืองและอำเภอยะหริ่ง จากลักษณะรูปร่างทั่วไปของอ่าวแห่งนี้ ลักษณะอ่าวเป็นรูปรียาว ฝั่งอ่าวด้านนอกมีลักษณะเป็นแนวสันทรายที่ถูกกระแสน้ำพัดทับถมมาเป็นเวลานานจนกลายเป็นแหลมยาวกว่า 20 กิโลเมตรยื่นโค้งโอบอ่าวไว้ ชาวบ้านเรียกแหลมนี้ว่าแหลมตาชี ตรงกลางอ่าวมีความกว้างมากกว่าปากอ่าว ทำให้สามารถคาดประมาณว่าสันทรายคงจะถูกพัดพามาทับถมโดยลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์- เมษายนของทุกปี โดยค่อยๆ กองทับถมสะสมมาเป็นเวลานาน

อ่าวปัตตานีเป็นเขตน้ำกร่อยเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทยและของเอเชีย อ่าวปัตตานีมีพื้นผิวน้ำ 74 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่บนฝั่งรอบอ่าวประมาณ 70,000 ไร่ แม่น้ำที่นำน้ำจืดไหลลงสู่อ่าวคือ แม่น้ำปัตตานี และแม่น้ำยะหริ่งได้นำเอาธาตุอาหารไหลลงสู่อ่าวเพิ่ม ความอุดมสมบูรณ์ให้กับพืชและสัตว์ในอ่าวปัตตานี และมีผลทำให้อ่าวปัตตานีมีลักษณะระบบ นิเวศวิทยาแบบผสมผสานระหว่างน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม อ่าวปัตตานีจัดเป็นพื้นที่ที่มีความอุดม สมบูรณ์เป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีกระแสน้ำขึ้น กระแสน้ำลง คลื่น ตลอดจนการทับถมของ ตะกอน แร่ธาตุและสัตว์หน้าดินต่างๆ เช่น หอย สาหร่ายทะเล อ่าวปัตตานีมีความอุดมสมบูรณ์ตาม ธรรมชาติ มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์เป็นทั้งแหล่งอาหาร แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน ไปจนถึงแหลมโพธิ์หรือแหลมตาชี และมีป่าชายเลนในเขตอำเภอในเขตอำเภอยะหริ่งยังได้ชื่อว่าเป็นป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งบนฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย สภาพพื้นที่รอบอ่าวซึ่งเป็นที่ราบลุ่มริมทะเล ทำให้อ่าวปัตตานีเป็นทำเลที่เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานของชุมชนที่ดำรงชีพบนพื้นฐานการพึ่งพาทรัพยากรหลาก หลายประเภท ทรัพยากรเหล่านี้ได้กลายเป็นแหล่งที่ทำกินและที่มาของกิจกรรมในการดำรงชีพของผู้คนในชุมชนรอบอ่าวปัตตานีมาช้านาน (เรวดี ประเสริฐ เจริญสุขและเกศินี แก่นเจริญ.อ้างถึงใน สุวิมล พิริยธนาลัย,2556.น: 94)

อ่าวปัตตานีมีอัตราการผลิตทางชีวภาพสูงกว่าอ่าวไทยในเชิงเปรียบเทียบสูงกว่าอ่าวที่เม็กซิโก อินเดีย และแอฟริกา ในอ่าวปัตตานีจะมีหอยธรรมชาติอยู่เป็นจำนวนมาก มีกุ้ง ปู ปลา ที่อุดมสมบูรณ์และให้ผลผลิตสูง อ่าวปัตตานีเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติที่สำคัญพบว่ามีหอยธรรมชาติอยู่เป็นจำนวนมาก มีกุ้ง ปู ปลา ที่อุดมสมบูรณ์และให้ผลผลิตสูง การจับปลาที่ปัตตานีจึงมีปริมาณการจับสูงเพราะมีอ่าวปัตตานีเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำตัวอ่อนก่อนที่จะออกสู่ทะเลนอก (ปิยะ กิจถาวรและคณะ, 2543) สภาพนิเวศและทรัพยากรที่หลากลายและแตกต่างกันของพื้นที่รอบอ่าว ทำให้แต่ละชุมชนมีพัฒนาการ

ของระบบและโครงสร้างการผลิตและกิจกรรมด้านเศรษฐกิจที่แตกต่างกันไป เช่น สภาพพื้นที่ชุมชนเป็นดินทราย ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถพึ่งพากิจกรรมเกษตรอื่นๆได้ นอกจากการทำประมง การปลูกมะพร้าว การลี้ยงและการแปรรูปสัตว์น้ำ ส่วนชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณก้นอ่าวติดกับปากแม่น้ำยะหริ่ง พื้นที่ซึ่งเป็นหาดโคลนทับถมและสภาพน้ำกร่อย ทำให้ชาวบ้านสามารถเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและปลูกข้าวได้ ขณะที่ชาวบ้านที่ตั้งอยู่ชายฝั่งอ่าวด้านในซึ่งมีสภาพื้นที่ซึ่งเป็นที่ราบลุ่มริมทะเล มีการพัฒนากิจกรรมเศรษฐกิจได้ค่อนข้างหลากหลายกว่า เช่น การทำประมง นาเกลือ และนาข้าว เป็นต้น นอกจากนี้ลักษณะเครื่องมือประมงที่ใช้ก็แตกต่างกันไปตามลักษณะของทำเลและแหล่งจับสัตว์น้ำด้วย เช่น ในการจับสัตว์น้ำใกล้ชายฝั่งและในบริเวณอ่าวซึ่งน้ำค่อนข้างตื้นและไม่ค่อยมีลม ชาวประมงจะใช้เรือขนาดเล็กและเครื่องมือประมงหลากหลายชนิด เนื่องจากสามารถจับสัตว์น้ำได้เกือบตลอดทั้งปี ขณะที่การจับสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งซึ่งเป็นทะเลเปิดและนอกบริเวณอ่าว ชาวประมงจะใช้เรือขนาดใหญ่กว่า เป็นต้น(วัฒนา สุกัณศีล, 2549)

4.1.1.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

- **ลักษณะภูมิประเทศ**

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดปัตตานีประกอบด้วยพื้นที่ราบลุ่ม เป็นที่ราบชายฝั่ง และพื้นที่ภูเขาราบลุ่ม อยู่บริเวณส่วนกลางและตอนใต้ของจังหวัดปัตตานี มีแม่น้ำปัตตานีไหลผ่าน มีความเหมาะสมทางด้านการเกษตรมาก พื้นที่ราบชายฝั่งอยู่ทางตอนเหนือและตะวันออก ขนาดกว้าง 10- 30 กิโลเมตร มีหาดทรายยาว สำหรับพื้นที่ภูเขาอยู่ทางตอนใต้ของอำเภอกะพ้อ เป็นแนวเทือกเขาสันกาลาคีรี

ตามประวัติความเป็นมา ปัตตานีเป็นที่ตั้งของอาณาจักรลังกาสุกะ และเป็นศูนย์กลางการค้าทางทะเลในซีกโลกตะวันออก สภาพภูมิประเทศเหมาะสำหรับการจอดพักเรือเพื่อหลบมรสุม สามารถกำบังคลื่นลมเป็นอย่างดี และมีแผ่นดินที่ยื่นออกไปเป็นแหลมในทะเล

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดปัตตานีจำแนกตามลักษณะธรณีสัณฐานออกเป็นหน่วยย่อยได้ดังนี้

1. หาดทราย (Beach) พบตามแนวชายฝั่งที่มีการทับถมโดยมีวัตถุกำเนิดดินเป็นสันทรายจากทะเลและเปลือกหอยต่างๆ บางแห่งมีการทับถมทำให้หาดทรายกว้างขึ้นเรื่อยๆบางแห่งมีการกัดเซาะพังทลาย ถูกคลื่นและกระแสน้ำพัดพาเม็ดทรายไปยังที่อื่น หาดทรายจึงมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตาม

ทิศทางของกระแสในแต่ละฤดู บางแห่งมีลักษณะแคบเนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของสันทรายที่อยู่ติดกับชายทะเล

2. สันทราย (Sand ridge) ส่วนใหญ่วางตัวขนานกับชายฝั่งทะเล โดยมีขนาดรูปร่าง ความยาวแตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับทิศทางของกระแสน้ำ ความแรงของคลื่น และอิทธิพลของแม่น้ำลำคลองที่พัดพาดินตะกอนมาผสมกัน สันทรายที่อยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลเป็นสันทรายที่มีอายุมากกว่าสันทรายที่อยู่ใกล้ชายฝั่งมาก

3. หาดเลน (Mud flat) และที่ลุ่มน้ำทะเลขึ้นถึง (Recent tidal Flat) ได้แก่ บริเวณที่เป็นหาดโคลน และบริเวณที่อยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดิน ซึ่งมักอยู่ระหว่างสันทรายแต่น้ำทะเลยังขึ้นถึง เช่น บริเวณชายฝั่งอ่าวบางปู ปากแม่น้ำยะหริ่ง ชายฝั่งทะเลด้านในของแหลมโพธิ์ ชุดดินบริเวณนี้เป็นดินเหนียวที่เกิดจากตะกอนทะเล มีสภาพการระบายน้ำไม่ดี

4. ที่ลุ่มน้ำทะเลเคยขึ้นถึง (Former tidal Flat) มีพื้นที่กว้างขวางกระจายอยู่ทั่วไป เช่น เขตตำบลบางปู และตะโละกาโปร์

5. ที่ราบตะกอนน้ำพาและลานตะพักลุ่มลำน้ำ (Alluvial plain and Alluvial terracd) เป็นพื้นที่ที่มีระดับความสูงมาก ดินมีความอุดมสมบูรณ์สูงมาก เนื่องจากแม่น้ำมีตะกอนมาทับถมสองฝั่งน้ำ และนำธาตุอาหารมาด้วย จึงทำให้บริเวณนี้เหมาะแก่การปลูกพืชผัก

6. พรุ ที่ลุ่มน้ำขัง (Swamp, Bog) เป็นพื้นที่ที่มีน้ำขังตลอดเวลา มีชั้นของอินทรีย์ที่ยังไม่สลายตัว พบบริเวณชายฝั่งทะเลและสองฝั่งแม่น้ำ (สุวิมล พิริยธนาลัย และคณะ, 2552 น: 9-10)

- **ลักษณะภูมิอากาศ**

จากที่ตั้งของจังหวัดปัตตานี ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณอ่าวไทยด้านตะวันตกจะได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดเข้าฝั่งในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ นำอากาศเย็นและแห้งจากประเทศจีนลงมาทางใต้สู่มหาสมุทรอินเดียที่มีอากาศอบอุ่น ลมมรสุมนี้จะมีผลต่อคลื่นลมในอ่าวไทยด้านตะวันตก นอกจากนี้ จังหวัดปัตตานียังได้รับอิทธิพลเล็กน้อยจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ที่นำความชุ่มชื้นจากมหาสมุทรอินเดีย พัดผ่าน ทำให้เกิดฝนตกและเกิดลมกำลังค่อนข้างแรง รวมทั้งอิทธิพลจากหย่อมความกดอากาศต่ำ และพายุหมุนเขตร้อนต่างๆ (พายุดีเปรสชั่น พายุโซนร้อน พายุไต้ฝุ่น) อิทธิพลจากลมมรสุม ความกดอากาศ และพายุดังกล่าว ประกอบกับสถิติจากกรมอุตุนิยมวิทยาสามารถแบ่งฤดูกาลของจังหวัดปัตตานีออกได้เป็น 2 ฤดูกาลใหญ่ คือ

1) ฤดูฝน จะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมไปจนถึงเดือนมกราคม เป็นระยะเวลา 9 เดือน โดยแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรกจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมไปจนถึงเดือนกันยายนเป็นระยะเวลา 5 เดือน ช่วงนี้จะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งพัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย ในช่วงนี้ฝนจะตกอย่างสม่ำเสมอแต่มีปริมาณไม่มากนัก ช่วงที่สองเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคมเป็นช่วงที่ได้รับมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่านอ่าวไทย เป็นช่วงที่มีฝนตกมากโดยเฉพาะในเดือนพฤศจิกายนและธันวาคม

2) ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน เป็นเวลาประมาณ 3 เดือนเป็นช่วงที่ได้รับลม ซึ่งพัดมาจากบริเวณความกดอากาศสูงในทะเลจีนใต้ ในช่วงนี้จะมีฝนตกบ้าง อุณหภูมิโดยทั่วไปจะสูงกว่าช่วงอื่น ๆ ช่วงเวลาที่ร้อนที่สุดอยู่ในเดือนเมษายน และเดือนพฤษภาคม (สุวิมล พิริยธนาลัย และคณะ, 2552 น: 11)

4.1.1.2 ทรัพยากรธรรมชาติ

- **ทรัพยากรป่าไม้**

พื้นที่ป่าไม้ของลุ่มน้ำปัตตานีเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำซึ่งมีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำปัตตานี มีจำนวน 1 แห่ง ประกอบด้วย อ่าวปัตตานี ซึ่งเป็นที่ตั้งของพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญ ซึ่งอ่าวปัตตานีมีพรุน้ำเค็มเป็นบางแห่ง พื้นที่บางส่วนถูกใช้ประโยชน์เป็นนากุ้ง นาเกลือ ชุมชน และโรงงานอุตสาหกรรม (ข้อมูลลุ่มน้ำภาคใต้. 2552) นอกจากนี้แล้วในบริเวณรอบอ่าวปัตตานียังมีทรัพยากรป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์อีกแห่งหนึ่งคือ ***ป่าชายเลนยะหริ่ง*** ซึ่งเป็นป่าชายเลนที่อยู่บริเวณอ่าวปัตตานี มีพื้นที่ประมาณ 9,081 ไร่ เป็นป่าชายเลนที่มีความอุดมสมบูรณ์ที่สุดของอ่าวปัตตานี เนื่องจากมีสภาพภูมิศาสตร์ และระบบนิเวศที่เหมาะสม มีน้ำทะเลขึ้นถึงเป็นประจำ คลื่นลมไม่แรง เนื่องจากมีแหลมโพธิ์คอยกำบังลม มีหาดเลนอ่อนเนื่องจาก การตกตะกอนของแม่น้ำยะหริ่ง บริเวณปากแม่น้ำที่เป็นแหล่งป่าชายเลนมีลำคลอง 3 ส่วนไหลออกสู่ทะเล คือ คลองกอและ คลองตือเงาะ (คลองกลาง) และคลองบางปู พรรณไม้ที่พบมีหลากหลายกว่าบริเวณอื่น กล่าวคือ มีจำนวนถึง 34 ชนิด ได้แก่ โกงกางใบเล็ก โกงกางใบใหญ่ แสมดำ แสมขาว แสมทะเล ลำพูทะเล ลำพู ลำแพน ตะบูนดำ ตะบูนขาว ตาตุ่มทะเล ถั่วขาว ถั่วดำ โปรงขาว โปรงดำ ฝาดออกขาว สำมะง่า เหงือกปลาหมอ ดอกขาว เหงือกปลาหมอดอกม่วง ปรงหนู ปรงทะเล พังคาพัวสุม ดอกขาว หงอนไก่ทะเล จาก สมอทะเล หยีทะเล เป้ง เถาถอบแถบ ชะเลือด ตีนเป็ดทะเล โพธิ์ทะเล ปอทะเล หวายลิงและเถามันแดง

ป่าชายเลนรอบอ่าวปัตตานี มีความสำคัญมากทั้งในทางนิเวศวิทยา สังคมและเศรษฐกิจในทางนิเวศวิทยาป่าชายเลนยะหริ่ง มีส่วนช่วยให้อ่าวปัตตานีมีความสมบูรณ์ อินทรีย์สารจากป่าเป็นอาหารของสัตว์น้ำและพืชน้ำ บริเวณป่าเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำ ผืนป่าช่วยดักตะกอนไม่ให้ลงสู่อ่าวจนตื้นเขินเร็วเกินไป ป่าชายเลนช่วยชะลอความเร็วของคลื่นลมในช่วงฤดูมรสุม นอกจากนั้นยังช่วยป้องกันชายฝั่งไม่ให้ถูกคลื่นกัดเซาะรุนแรงเป็นต้น ด้านสังคมและเศรษฐกิจชุมชนรอบอ่าว ได้พึ่งพิงใช้ประโยชน์จากป่าชายเลน มาเป็นเวลาช้านาน การใช้ประโยชน์โดยตรงได้แก่ การใช้ไม้ชายเลนเพื่อการก่อสร้าง ที่จอดเรือ ทำกระชัง ทำซั้ง ล่อปลา รวมทั้งเป็นไม้ใช้สอย เช่น ทำฟืน เป็นต้น และที่สำคัญสำหรับอาชีพประมงพื้นบ้าน เป็นอาชีพที่ต้องพึ่งพาป่าชายเลนโดยตรง ถ้าไม่มีป่าชายเลน ประมงพื้นบ้านก็ไม่สามารถประกอบอาชีพได้และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน เนื่องจากป่าชายเลนเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ และเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อนซึ่งเมื่อไม่มีป่าชายเลนแล้ว สัตว์น้ำต่างๆก็จะไม่มีที่อยู่อาศัยก็ทำให้มีจำนวนลดน้อยลง ประชาชนที่มีอาชีพประมงก็จะไม่มีสัตว์น้ำให้จับเพื่อเลี้ยงชีพ

4.1.1.3 อาชีพ

ชุมชนในพื้นที่เป้าหมายเป็นชุมชนที่มีลักษณะพื้นที่ทางกายภาพอยู่ติดกับชายฝั่งทะเลและอ่าวปัตตานี ทำให้ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการประมงแบบพื้นบ้านเป็นหลัก และเนื่องด้วยลักษณะพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนใน 2 ตำบลนั้น มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน วิถีการทำประมงจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านที่ไม่ใช้เรือและเครื่องยนต์ ชาวประมงกลุ่มนี้จะใช้ความสามารถที่ตัวเองมีอยู่ในการหาสัตว์น้ำ เช่น การงมหอย หาหอยเสียบตามริมลำคลอง หรือทอดแหตามชายฝั่งทะเล เป็นต้น

(2) กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านที่มีเรือ แต่ไม่มีเครื่องยนต์ จะเป็นลักษณะของเรือแจวหรือเรือพาย จะใช้เครื่องมือประมงที่หากันได้ง่าย ๆ เช่น แร้วดักปูดำ ลอบปูดำ อวนปลากระบอก เป็นต้น

(3) กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านที่มีเรือและเครื่องยนต์ ซึ่งเป็นชาวประมงกลุ่มใหญ่ที่สุดของหมู่บ้าน จะมีเรือขนาดตั้งแต่ 5 – 10 เมตร เครื่องยนต์ที่ใช้มีขนาดตั้งแต่ 3 – 10 แรงม้า จะทำการประมงไม่ไกลจากฝั่งมากนัก คือ ห่างจากฝั่งไม่เกิน 7 กิโลเมตร ทั้งนี้เพราะขนาดของเรือและกำลังของเครื่องยนต์ทำให้ไม่สามารถออกไปไกลได้

- <u>เรือประมง</u>

เรือที่ใช้ในการประมง แบ่งได้เป็น 3 ประเภท

<u>เรือใช้เครื่องยนต์แบบหางยาวขนาดกลาง</u>

เรือมีขนาดความยาวประมาณ 8-12 เมตร ส่วนที่กว้างที่สุดของเรือประมาณ 1.5 เมตร เป็นเรือที่มีขนาดใหญ่กว่าเรือประเภทอื่นๆ ที่มีใช้ในอ่าวปัตตานี และบริเวณใกล้เคียง ใช้เครื่องยนต์ประกอบเรือขนาดกำลัง 10-15 แรงม้า วางตั้งลงไปบริเวณท้ายเรือ การบังคับทิศทางจะบังคับโดยตรงจากหางเสือและใบพัด เรือประเภทนี้ใช้ประกอบเครื่องมือที่ห่างออกไปจากชายฝั่งหรือใช้ประกอบอาชีพประมงในอ่าวไทย ชาวประมงนิยมใช้เรือประเภทนี้ประกอบเครื่องมือประมงประเภท อวนลาก อวนล้อมปลาหมึก เบ็ดราวปลาอินทรีย์ เป็นต้น จำนวนเรือประมงชนิดนี้มีมากในตำบลตะโละกาโปร์ และตำบลตะโละอาโห

<u>เรือใช้เครื่องยนต์แบบหางยาวขนาดเล็ก</u>

เป็นเรือที่มีจำนวนและการใช้งานกันมากที่สุดในอ่าวปัตตานีเนื่องจากมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ประหยัดน้ำมัน และมีความคล่องตัวในการใช้งาน เหมาะแก่การใช้ประกอบเครื่องมือประมงจัดสัตว์น้ำบริเวณในอ่าว ชายฝั่ง และในลำคลองสายใหญ่ๆ เรือมีความยาวทั้งลำประมาณ 7-10 เมตร ใช้เครื่องยนต์จัดวางไว้บริเวณท้ายเรือเช่นกัน แต่กำลังของเครื่องยนต์จะต่ำกว่าเรือที่ใช้เครื่องยนต์แบบหางยาวขนาดกลาง คือเครื่องยนต์จะมีขนาดกำลังประมาณ 6-9 แรงม้า เรือประเภทนี้มีใช้ประกอบการในทุกหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ชาวประมงใช้ประกอบเครื่องมือประมงชนิดต่างๆ เช่น อวนลอยกุ้ง อวนลอยปลากระบอก อวนลอยปลาทราย ไซปลาเก๋า อวนลอยปลาทู และเบ็ดราว เป็นต้น

ภาพที่ 4.1 : ภาพเรือใช้เครื่องยนต์หางยาว

ภาพโดย : สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี,2558.

<u>เรือพายหรือเรือแจว</u>

ภาพที่ 4.2 : ภาพเรือพาย

ภาพโดย : สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี,2558.

มีลักษณะเรือคล้ายกับเรือใช้เครื่องยนต์แบบหางยาวขนาดเล็ก แต่มีขนาดเล็กกว่าเรือหางยาวขนาดเล็ก และไม่มีเครื่องยนต์ประกอบการขับเคลื่อนแต่จะใช้การพายหรือแจวแทน ความยาวของเรือประเภทนี้ประมาณ 4-6 เมตร ส่วนใหญ่ชาวประมงใช้เรือชนิดนี้จับสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งน้ำตื้นและในลำคลองที่อยู่ใกล้กับหมู่บ้าน มีมากในหมู่บ้านต่างๆ เป็นต้นบริเวณก้นอ่าวปัตตานี และในแม่น้ำยะหริ่ง เช่น บ้านบางปู กำปงบูดี และบ้านดาโต๊ะ ชาวประมงนิยมใช้เรือพายและเรือแจวประกอบเครื่องมือประมงชนิดต่างๆ เช่น แร้วปูดำ แห ฉมวกเบ็ดตกปลา อวนลอยกุ้ง และอวนลอยปลากระบอก เป็นต้น

4.1.1.4 ต้นทุนทางสังคมของชุมชน

- **ต้นทุนทางสังคมในเรื่องฐานทรัพยากร** เช่น ป่าชายเลนรอบๆชุมชนซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อชุมชนมาก เช่น ป่าชายเลนจะช่วยเป็นแหล่งกำบังลมพายุ แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน แหล่งอาหารของสัตว์น้ำและช่วยเพิ่มความหลากหลายของทรัพยากรสัตว์น้ำ ซึ่งส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของสัตว์น้ำ ทำให้ชุมชนสามารถจับสัตว์น้ำได้ในแต่ละวันเพิ่มขึ้น มีรายได้มากขึ้นและส่งผลต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของชาวบ้าน

- **ต้นทุนทางสังคม ในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากร**

ภูมิปัญญาชุมชนเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและอยู่กับชุมชนมาอย่างช้านาน ซึ่งจะมีผลต่อการประกอบอาชีพของชาวบ้านเนื่องจากชาวบ้านจะมีการเรียนรู้ภูมิปัญญาต่างๆเพื่อนำมาใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น ภูมิปัญญาในการประดิษฐ์เครื่องมือเพื่อจับสัตว์น้ำโดยจะมีการจับสัตว์น้ำตามฤดูกาลและใช้

เครื่องมืออวนจับสัตว์น้ำตามชนิดของสัตว์น้ำ และขนาดตาอวนก็จะมีการกำหนดอย่างชัดเจน ซึ่งมีขนาดตาอวนที่ใหญ่เพื่อการอนุรักษ์และปกป้องสัตว์น้ำวัยอ่อนเพื่อให้มีโอกาสเจริญเติบโตได้อีก นอกจากนั้นชุมชนยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องของการเรียนรู้ลักษณะทางกายภาพของชุมชน, การเรียนรู้เพื่อเตรียมรับกับภัยพิบัติของชุมชนซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ชุมชนประมงพื้นบ้านจำเป็นต้องเรียนรู้เพราะการประกอบอาชีพจะต้องมีความเกี่ยวข้องและใช้ประโยชน์จากสภาพอากาศ เช่น การสังเกตสีของท้องฟ้าเพื่อแสดงถึงการชุกชุมของสัตว์น้ำบางชนิด

- **ต้นทุนทางสังคมในเรื่องการดำรงชีวิตและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่** การประกอบอาชีพประมงของชาวบ้านในชุมชนไม่สามารถประกอบอาชีพได้เพียงลำพังเนื่อง จากในการออกทะเลเพื่อไปจับสัตว์น้ำ ชาวประมงจะมีการถามไถ่พื้นที่ในการจับสัตว์น้ำจากเพื่อนบ้าน เพื่อไปวางอวนในบริเวณดังกล่าวโดยลักษณะการวางอวนของชาวบ้านจะวางอวนในบริเวณใกล้เคียงกันและจะใช้สิทธิการมาก่อนได้วางอวนก่อนโดยจะไม่แย่งพื้นที่วางอวนซึ่งทำให้เกิดปัญหาขึ้นในภายหลัง เช่น อวนทับกัน แต่ชาวบ้านจะมีการแบ่งพื้นที่ให้ผู้อื่นได้มีบริเวณในการวางอวนด้วย

นอกจากนี้แล้วความสามัคคีและความร่วมมือของชุมชนก็เป็นต้นทุนทางสังคมอีกประการหนึ่ง โดยชาวบ้านจะมีความสามัคคีและช่วยเหลือกันในการทำกิจกรรมต่างๆของชุมชน เช่น กิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำซึ่งไม่สามารถทำได้เพียงลำพังแต่ต้องอาศัยความร่วมมือกันของชุมชนเพื่อให้กิจกรรมบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ในขณะเดียวกันเมื่อเพื่อนบ้านหรือผู้ที่ทำประมงในหมู่บ้านข้างเคียงเกิดเครื่องยนต์เสียหรือเรือจมในขณะไปออกทะเล ชาวประมงพื้นบ้านด้วยกันก็จะไม่นิ่งเฉยหรือไม่สนใจแต่จะให้การช่วยเหลืออย่างเต็มที่โดยการช่วยซ่อมเครื่องยนต์ การลากเรือเข้าสู่ฝั่ง หรือแม้กระทั้งในขณะวางอวน เมื่อวนเกิดสูญหายหรือถูกเรือขนาดใหญ่ เช่น เรืออวนรุน เรืออวนลาก ลากกู้อวนไป ชาวบ้านก็จะมีการบอกต่อกันในกรณีที่อวนสูญหายเนื่องจากอวนทับกัน ชาวบ้านก็จะมีการเจรจาตกลงกันเอง โดยจะมีการแบ่งสัตว์น้ำที่ได้มาและมีการชดใช้อวนคืนให้กับผู้ที่เสียหาย แต่ในกรณีที่เครื่องมือถูกเรืออวนลาก ลากไปชาวบ้านจะเจ้าของอวนเองก็จะพยายามติดต่อเจ้าของเรือเมื่อมาเจราจาตกลงให้มีการชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้น

- **ต้นทุนทางสังคมในเรื่องกลุ่มอาชีพชุมชน**

1. กลุ่มผู้ทำการประมงชายฝั่งและแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมง เช่น กะปิ บูดู ปลาแห้ง ปลาเค็ม ข้าวเกรียบปลา ซึ่งการทำข้าวเกรียบปลาในหมู่บ้านนั้น เกิดจากการที่ผู้หญิงในหมู่บ้านจะไม่ค่อย

ทำงาน ส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน ทำความสะอาดบ้านและเลี้ยงดูลูก แต่เมื่อประมาณ 40 ปีก่อน กระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้จำนวนชาวบ้านเพิ่มขึ้น ผู้ชายทำงานเพียงคนเดียวไม่เพียงพอ ผู้หญิงจึงเริ่มที่จะช่วยงานเพื่อแบ่งเบาภาระของครอบครัว การทำข้าวเกรียบปลาแปรรูปมาจากขนมชนิดหนึ่งคือ *จอลัน* ไม่มีชื่อภาษาไทยเพราะเป็นขนมของชาวมลายู มีวิธีทำคือนำเอาปลา แป้ง น้ำตาล เกลือ มาผสมกันแล้วนวดเสร็จแล้วนำไปทอด แต่จอลันจะเก็บไว้ได้ไม่นาน จึงมีการปรับปรุงการทำจอลันจากการทอดมาเป็นการต้มเรียกว่า หัวข้าวเกรียบ แต่หัวข้าวเกรียบจะเก็บไวได้ไม่นานเช่นกันเพราะจะขึ้นรา จึงนำหัวข้าวเกรียบหั่นเป็นชิ้นแล้วตากแห้งเป็นข้าวเกรียบปลาในปัจจุบัน

การทำข้าวเกรียบปลาในอดีตเป็นสิ่งที่ยากลำบากเพราะไม่มีอุปกรณ์ช่วย ทุกอย่างทำด้วยมือจึงต้องใช้ความอดทนสูง มีขั้นตอนในการทำหลายอย่าง เริ่มจากการเตรียมสถานที่ ซึ่งใช้ใต้ถุนบ้าน เตรียมเครื่องมือในการทำ เช่น มีดหั่น กะละมัน เตา ไม้ฟืน จะใช้เวลา 3-5 วันและเมื่อก่อนจะมีการรับจ้างหั่นข้าวเกรียบในราคาเข่งละ 10 บาท แต่ปัจจุบันการทำข้าวเกรียบใช้เครื่องนวดแป้ง เครื่องหั่นข้าวเกรียบขั้นตอนการทำจึงง่ายขึ้น ใช้เวลาไม่นาน และมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกทำให้เกิดการคล่องตัวในการติดต่อซื้อขาย ปัจจุบันมีการพัฒนาข้าวเกรียบปลาให้มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น ข้าวเกรียบปลาสาหร่าย ข้าวเกรียบปลาต้มยำ เป็นต้น ข้าวเกรียบปลาเหล่านี้เป็นที่ยอมรับของตลาดในปัตตานี สงขลา ยะลา และนราธิวาส ส่วนใหญ่จะส่งขายในตลาดสด

ปัจจุบันข้าวเกรียบปลากลายเป็นอาชีพหลักของชาวบ้าน ซึ่งชาวบ้านมีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงครอบครัวเฉลี่ยราว 5,000 -30,000 ต่อเดือน ในหมู่บ้านมีการรวมกลุ่มเป็นแม่บ้านเกษตรกรทำข้าวเกรียบและได้มีสมาชิกมากมายในตอนนี้

2. กลุ่มผู้ประกอบการค้า ผู้รับซื้อสัตว์น้ำ ร้านค้าในหมู่บ้าน ผู้ค้าเร่ ขายอาหาร ตัวแทนจำหน่ายสินค้าที่มาจากภายนอก

3. กลุ่มแรงงานรับจ้าง กลุ่มรับจ้างเย็บอวน รับจ้างที่สะพานปลา กรรมกรทั่วไปทำงานต่างประเทศ โดยเฉพาะมาเลเซีย

4. กลุ่มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อขาย

5. กลุ่มวิชาชีพต่างๆ เช่น **<u>ช่างต่อเรือ</u>** ซึ่งในหมู่บ้านชาวประมงนั้นจะมีช่างทำเรือเกือบทุกหมู่บ้าน ไม้ที่ใช้ในการต่อเรือคือไม้ตะเคียนและไม้สยา แต่ส่วนใหญ่จะใช้ไม้ตะเคียนเพราะเป็นไม้เนื้อแข็งทนต่อน้ำได้ดีที่สุด ความยาวของเรือแต่ละลำประมาณ 5-7 เมตร ค่าจ้างในการต่อเรือลำเล็กขนาดกว้าง 1.5 เมตร ยาวประมาณ 7 เมตร ราคา 10,000-12,000 บาท ค่าจ้างในการต่อเรือลำใหญ่ขนาดกว้าง 2

เมตร ยาว 7 เมตร 20,000-25,000 บาท ระยะเวลาในการต่อเรือแต่ละลำ คือ เรือลำเล็กประมาณ 1 เดือน เรือลำใหญ่ใช้เวลาประมาณ 2 เดือน

ช่างวาดลายเรือ ภาษามลายูเรียกว่า *ซอแบะ* การเขียนลายเรือนั้น เป็นศิลปะที่ช่างเขียนลายจะได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ นิยมเขียนเพื่อความสวยงาม แต่ชาวบ้านบางคนมีความเชื่อในเรื่องการเขียนลายเรือและตั้งชื่อเรือเพื่อเป็นสิริมงคลแก่เรือด้วย ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านเล่าว่ารูปแบบการเขียนลายเรือในอดีตส่วนใหญ่จะเป็นลายไม้ดอกประดับเท่านั้น บางลำไม่มีการเขียนลายเลย สีที่ใช้ในการทาเรือและวาดลวดลายคือสีน้ำมัน ค่าจ้างในการวาดแต่ละลำถ้าหากเป็นเรือขนาดเล็กประมาณ 2,500-3,000 บาท เรือลำใหญ่ประมาณ 4,000-6,000 บาท ใช้เวลาไม่เท่ากันคือ เรือลำเล็กจะใช้เวลาประมาณ 5-7 วัน ส่วนลำใหญ่ประมาณ 14-15 วัน

การเรียนรู้และการสืบทอดงานเขียนลายเรือกอและที่ผ่านมา ผู้สนใจศึกษาการเขียนลายเรือจะต้องศึกษาด้วยตนเองโดยไม่มีการเรียนการสอนแต่ใช้วิธีสอบถามความรู้จากช่างผู้ชำนาญ สังเกตขั้นตอนการเขียนรวมทั้งการผสมสีจากช่างผู้ชำนาญก่อน แล้วลองมาหัดวาดบนเรือเก่าๆ ของเพื่อนบ้านที่เป็นชาวประมงด้วยกันโดยไม่มีค่าจ้าง แต่อาจจะได้ค่าตอบแทนบ้างเล็กน้อย เช่น การเลี้ยงข้าว เลี้ยงน้ำชา กาแฟ หากมีใจรักและมีพรสวรรค์ในตัวอยู่แล้ว ประกอบกับการสะสมความรู้ที่ได้ศึกษามานาน

4.1.1.5 ปัญหาของชุมชนประมงพื้นบ้าน

ปัญหาที่ชุมชนประมงพื้นบ้านประสบมีหลากหลายปัญหาด้วยกัน แต่มีปัญหาหลักๆซึ่งเป็นปัญหาที่หนักสำหรับชาวประมงพื้นบ้าน คือ

- **ปัญหาเครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายล้างสูง**

ในอดีตที่ผ่านชาวประมงพื้นบ้านประสบปัญหาการใช้เครื่องมือประมงอวนรุนอย่างหนักหน่วง จากการศึกษาของศูนย์พัฒนาประมงอ่าวไทยตอนล่าง กรมประมง ผลจากการศึกษาสภาวะการประมงอวนรุนบริเวณอ่าวไทยตอนล่าง พบว่า ในปีหนึ่ง ๆ อวนรุนบริเวณอ่าวไทยตอนล่างทำลายลูกสัตว์น้ำที่ถูกจับขึ้นมาก่อนวัยอันเหมาะสมคิดเป็นมูลค่ามหาศาล ทั้งนี้เพราะอวนรุนจะทำการประมงบริเวณใกล้ฝั่งหรือกล่าวได้ว่าอยู่ในเขต 3,000 เมตรทั้งสิ้น ซึ่งเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน ยกเว้นการทำประมงอวนรุนใหญ่ในบางฤดูกาลเท่านั้น นับเป็นการใช้ทรัพยากรทางทะเลอย่างขาด ประสิทธิภาพ กล่าวคือแทนที่จะปล่อยให้สัตว์น้ำที่ยังเติบโตไปอีกระยะหนึ่ง ซึ่งจะเป็นการเพิ่มขนาดและมูลค่าและได้รับผลตอบแทนที่สูงกว่า กลับนำเอาสัตว์น้ำนั้นมาใช้เมื่อยังมีขนาดเล็กและขายใน ราคาต่ำรวมกับปลาเป็ด

หากมีการชะลอการจับสัตว์น้ำเศรษฐกิจเหล่านี้ โดยรอให้เจริญเติบโตขึ้นมาถึงขนาดพอสมควร สัตว์น้ำต่าง ๆ จะมีโอกาสขยายพันธุ์สัตว์น้ำไว้สืบต่อทดแทนสัตว์น้ำขนาดใหญ่ที่ถูกจับไป ทรัพยากรก็ไม่เสื่อมโทรมอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

มาในปัจจุบันนี้ปัญหาของชาวประมงพื้นบ้านก็ยังคงดำรงอยู่และเป็นไปตามพลวัตรของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ประสบกับปัญหาการใช้เครื่องมือประมงอวนลากซึ่งเป็นเครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงเช่นเดียวกับเครื่องมืออวนรุน ลักษณะการทำประมงอวนลากเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นการลักลอบทำประมงอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งการกระทำดังกล่าวนอกจากจะเป็นการทำลายทั้งแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็กแล้ว ยังเป็นการทำลายเครื่องมือประมงแบบพื้นบ้านของชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่อีกด้วย

อวนลากจัดได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ส่งผลกระทบต่อชาวประมงพื้นบ้านเป็นอย่างมาก โดยเครื่องมืออวนลากนี้เกิดขึ้นในประเทศไทยประมาณปี พ.ศ.2503 ซึ่งเป็นระยะแรกเริ่มของการพัฒนาประมงทะเลของไทย ด้วยศักยภาพของเครื่องมืออวนลากทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรสัตว์น้ำหน้าดินสูงสุด ส่งผลให้ชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีประสบความเดือดร้อน ซึ่งเกิดจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งซึ่งเป็นต้นทุนชีวิต ต้นทุนอาชีพ ที่ได้ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็วจากการทำประมงด้วยเครื่องมือทำลายประเภทต่างๆ การจับสัตว์น้ำอย่างไม่ยั้งมือ โดยใช้วิธีการประมงที่ทำลายล้าง ได้แก่ การใช้ระเบิด ยาเบื่อ โพงพาง อวนรุน อวนลาก เรือปั่นไฟจับปลากะตัก ฯลฯ และยังมีพัฒนาการของเครื่องมือประมงใหม่ๆออกมาอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งหลายชนิดมีสภาพทำลายทรัพยากร เช่นกัน

นโยบายการผลิตสัตว์น้ำจำนวนมากเพื่อขายส่งออก นำรายได้เข้าประเทศ เป็นฐานคิดสำคัญที่ส่งผลให้มีการจับสัตว์น้ำจำนวนมหาศาลเพื่อขาย สร้างความร่ำรวย แต่ข้อเท็จจริงคือ มีคนเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่ได้ประโยชน์ ในขณะที่ได้ทำลายความมั่นคงของประชาชนจำนวนมากไป เมื่อทรัพยากรเสื่อมโทรม กลับกล่าวโทษซ้ำเติมชาวประมงพื้นบ้านผู้ที่เสียเปรียบอยู่แล้ว เป็นด้านหลัก โดยพยายามชี้ว่าชาวประมงพื้นบ้านมีจำนวนมากเกินไป จนทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากร ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำของไทยเสื่อมโทรมจนวิกฤติในปัจจุบัน

จากสถานการณ์การประมงทะเลในน่านน้ำไทยที่นับวันจะประสบปัญหา อันเนื่องมาจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีมากขึ้น เรือประมงไทยจำเป็นต้องออกทำการประมงไกลฝั่งมากและนานขึ้น จนกระทั่งกระจายไปทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียใต้ โดยเรือประมงไทยทำ

การประมงอยู่ บริเวณตอนใต้ของทะเลจีนใต้ ไหล่ทวีปซุนดา (บริเวณตอนใต้ของเวียดนาม) ฝั่งตะวันออกของมาเลเซีย ซาราวัค น่านน้ำอินโดนีเซีย ช่องแคบมะละกา มะริด อ่าวเมาะตะมะ ฝั่งอาระกันตอนใต้ของบังคลาเทศ อินเดียฝั่ง ตะวันออก และมหาสมุทรอินเดีย ในช่วงต้นทศวรรษที่ 70 ประเทศไทยกลายเป็นประเทศที่ทำการประมงระยะไกล (Distant Water Fishing Nation)

ปัญหาเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรประมงที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปนั้น มีสาเหตุสืบเนื่องจากลักษณะของทรัพยากรประมงเอง ทั้งนี้เพราะทรัพยากรประมงเป็นทรัพยากรร่วม (Common property resource) ไม่มี ผู้หนึ่งผู้ใดเป็นเจ้าของทรัพยากรประมงโดยเฉพาะ หรืออาจกล่าวได้ว่าทรัพยากรประมงของประเทศใดก็มี ประชาชนของประเทศนั้นเป็นเจ้าของ ดังนั้น จึงไม่มีผู้ใดมีสิทธิ์เด็ดขาดในการใช้ทรัพยากรประมง หรือ ป้องกันไม่ให้ผู้อื่นมาใช้ได้ ในการประกอบกิจการประมงจึงเปิดโอกาสให้ผู้มีทุนมีความสามารถเข้ามา ประกอบอาชีพได้โดยเสรี (Open access) โดยต้นทุนทำประมงของชาวประมงไม่ได้สะท้อนต้นทุนที่แท้จริง และตราบใดที่มีผู้เข้ามาทำประมงใหม่อยู่เรื่อยๆ ผลที่ตามมาก็คือ มีการใช้ทรัพยากรประมงมากเกินควร ทำให้ทรัพยากรประมงเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว จากการที่ทรัพยากรประมงเสื่อมโทรมจึงเป็นสาเหตุของการอพยพไปขายแรงงานในมาเลเซีย

ด้วยบริบทพื้นที่และบริบทต่างๆของชุมชนประมงพื้นบ้านดังกล่าวข้างต้น ที่มีลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่มีพรมแดนใกล้กับประเทศมาเลเซีย รวมทั้งการมีเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรมประเพณีที่มีความใกล้เคียงกันนั้น จะเป็นปัจจัยหลักที่นำชาวประมงพื้นบ้านไปสู่การทำงานในมาเลเซีย ได้ง่ายขึ้น รวมทั้งการประสบกับปัญหาทรัพยากรประมงเสื่อมโทรม , การหางานทำในประเทศไทยไม่ได้ ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ตัดสินใจในการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย

4.1.2 บริบทพื้นที่ของประเทศมาเลเซีย

มาเลเซีย (มาเลย์: Malaysia) เป็นประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วยพื้นที่ 2 ส่วนโดยมีทะเลจีนใต้กั้น ส่วนแรก คือ มาเลเซียตะวันตก อยู่ทางตอนใต้ของคาบสมุทรมลายูและคาบสมุทรอินโดจีน มีพรมแดนติดประเทศไทยทางรัฐกลันตัน เปรัก เปอลิส และเคดาร์ และติดกับสิงคโปร์ทางรัฐยะโฮร์ ส่วนที่ 2 คือ มาเลเซียตะวันออก อยู่ทางตอนเหนือของเกาะบอร์เนียว มีพรมแดนทิศใต้ติดอินโดนีเซียทุกส่วนของมาเลเซียตะวันออก แต่ล้อมรอบประเทศบรูไนดารุสซาลามด้วยรัฐซาราวักเพียงรัฐเดียว มาเลเซียเป็นสมาชิกก่อตั้งของกลุ่มประเทศอาเซียน วันชาติคือวันที่ 31 สิงหาคม

แผนที่ 4.2 : ภาพแสดงแผนที่ประเทศมาเลเซีย

ที่มา : https://112cb610183940.wordpress.com

4.1.2.1 ประวัติศาสตร์ของมาเลเซีย

ประเทศมาเลเซียปัจจุบันไม่ค่อยมีหลักฐานแสดงความยิ่งใหญ่ในอดีตเหมือนประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างที่ กัมพูชามีเมืองพระนคร อินโดนีเซีย มี โบโรบูดูร์ หลักฐานทางโบราณคดีเก่าแก่ที่สุดที่พบได้แก่ กะโหลกศีรษะมนุษย์ ยุคโฮโมเซเปียน ในถ้ำนียะห์ รัฐซาราวัก โรงเครื่องมือหินที่พบในโกตาตัมปัน รัฐเปรัค หลักฐานดังกล่าวบ่งชี้ว่ามนุษย์ในยุคแรกเริ่มของบริเวณนี้เป็นนักล่าสัตว์ และผู้เพาะปลูกเร่ร่อนของ ยุคหินกลาง อาศัยอยู่ตามเพิงหินและถ้ำในภูเขาหินปูนของคาบสมุทร ใช้เครื่องมือหินตัดบดและล่าสัตว์ป่า ราว 2,500 ปีก่อนคริสต์ศักราช มีกลุ่มคนยุคหินใหม่อพยพมาจากจีนตอนใต้เข้ามาสู่บริเวณนี้ และด้วยความที่มีเครื่องมือทันสมัยกว่า รู้จักวิธีเพาะปลูก ในที่สุดจึงขับไล่พวกที่มาอยู่ก่อนเข้าไปในภูเขาและป่าชั้นในของแหลมมลายู หลังจากนั้นราว 300 ปีก่อนคริสต์ศักราช ก็มีกลุ่มคน ยุคเหล็กและยุคสำริด ใช้โลหะเป็นอาวุธ รู้จักค้าขาย ก็มาขับไล่พวกเดิมให้อยู่ในป่าลึกเข้าไปอีก พวกที่มาใหม่นี้ต่อมากลายเป็นบรรพบุรุษโดยตรงของชาวมาเลเซียในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของมาเลเซียในยุคโบราณมีไม่มากนัก นักประวัติศาสตร์จึงมักถือเอาช่วงเวลาที่ มะละ

กา ปรากฏตัวขึ้นเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญทางชายฝั่งคาบสมุทรมลายูเป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์มาเลเซีย

มะละกา ตามพงศาวดารมลายูกล่าวว่ากษัตริย์ปรเมศวรเป็นผู้ตั้งชื่อเมืองนี้ตามชื่อต้นมะละกา (A Malaka tree-ต้นมะขามป้อม) ซึ่งในขณะที่พระองค์ทรงผักผ่อนใต้ร่มต้นไม้นี้ ได้ทอดพระเนตรเห็นกระจงหันมาเตะสุนัขล่าสัตว์ แสดงให้เห็นว่าในพื้นที่นี้ แม้แต่สัตว์ก็ยังมีเลือดนักสู้ จึงนับเป็นลางที่ดีที่ทำให้พระองค์ตัดสินใจตั้งหลักปักฐานที่นี่ และสร้างมะละกาให้กลายเป็นอาณาจักรชายฝั่งทะเลที่รุ่งเรืองต่อมา อีกคำสันนิษฐานหนึ่งกล่าวว่ามะละกามาจากคำอาหรับที่ว่า มะละกัด (Malakat)หรือศูนย์กลางการค้าอันเป็นชื่อที่พ่อค้ามักใช้เรียกเกาะวอเตอร์ (Water Island) ที่อยู่ใกล้ๆนานแล้ว

4.1.2.2 พื้นที่ของมาเลเซีย มีขนาด **330,257**ตารางกิโลเมตร โดยมี **เมืองหลวงคือ** กรุงกัวลาลัมเปอร์ (Kuala Lumpur) **ภูมิอากาศ** เป็นเขตร้อนชื้น (Tropical Climate) อุณหภูมิโดยเฉลี่ย 22-36 องศาเซลเซียส ซึ่งไม่สูงนักเนื่องจากภูมิประเทศเป็นเขตป่าร้อนชื้นมีฝนตกชุกตลอดทั้งปี ฝนตกโดยเฉลี่ย 250 เซนติเมตรต่อปี

4.1.2.3 ประชากรของประเทศมาเลเซีย มีจำนวน 29.72 ล้านคน (ปี 2556สำรวจโดยธนาคารโลก) ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวมลายูร้อยละ 50.4 เป็นชาวภูมิบุตร (Bumiputra) คือ บุตรแห่งแผ่นดิน รวมไปถึงชนดั้งเดิมของประเทศอีกส่วนหนึ่ง ได้แก่ กลุ่มชนเผ่าในรัฐซาราวัก และรัฐซาบาห์มีอยู่ร้อยละ 11 ซึ่งตามรัฐธรรมนูญของมาเลเซียนั้น ชาวมลายูนั้นคือมุสลิม และอยู่ในกรอบวัฒนธรรมมลายู แต่ชาวภูมิบุตรที่ไม่ใช่ชาวมลายูนั้น มีจำนวนกว่าครึ่งของประชากรในรัฐซาราวัก (ได้แก่ ชาวอิบัน ร้อยละ 30) และ ร้อยละ 60 ของประชากรรัฐซาบาห์(ได้แก่ชาวกาดาซัน-ดูซุน ร้อยละ18 และชาวบาเจา ร้อยละ 17) นอกจากนี้ยังมีชนพื้นเมืองดั้งเดิมของคาบสมุทรมลายูอีกกลุ่มหนึ่ง คือ โอรัง อัสลี

ประชากรกลุ่มใหญ่ที่ไม่ใช่ชาวภูมิบุตรหรือชนดั้งเดิมเป็นพวกที่เข้ามาใหม่ โดยเป็นชาวมาเลเซียเชื้อสายจีน มีอยู่ร้อยละ 23.7 ซึ่งมีประจายอยู่ทั่วประเทศ มีชาวมาเลเซียเชื้อสายอินเดีย อีกร้อยละ 7.1 ของประชากร ส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากชาวทมิฬ แต่ยังมีชาวอินเดียกลุ่มอื่นอย่าง เกรละ, ปัญจาบ, คุชราต และปาร์ซี นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาวมาเลเซียเชื้อสายไทย โดยอาศัยอยู่ในรัฐทางตอนเหนือของประเทศ มีคนเชื้อสายชวาและมีนังกาเบาในรัฐทางตอนใต้ของคาบสมุทรอย่าง รัฐยะโฮร์

ชุมชนลูกครึ่งคริสตัง (โปรตุเกส-มลายู) ที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก และชุมชนลูกครึ่งอื่น ๆ อย่าง ฮอลันดาและอังกฤษ ส่วนมากอาศัยในรัฐมะละกา ส่วนลูกครึ่งเปอรานากัน หรือชาวจีนช่องแคบ (จีน-มลายู) ส่วนมากอาศัยอยู่ในรัฐมะละกา และมีชุมชนอยู่ในรัฐปีนัง

4.1.2.4 การนับถือศาสนา ประชากรร้อยละ 61.3 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 19.8 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 9.2 นับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ 6.3 นับถือศาสนาฮินดู และร้อยละ 1.3 นับถือลัทธิขงจื๊อ ลัทธิเต๋า และความเชื่อดั้งเดิมอื่น ๆ ของจีน แต่การหันไปนับถือศาสนาอื่นที่ไม่ใช่อิสลามเป็นปัญหาอย่างมากเนื่องจากทางภาครัฐจะไม่เปลี่ยนข้อมูลทางราชการให้ มาเลเซียบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้อิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ และผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามจะมีสิทธิพิเศษ คือ ได้รับเงินอุดหนุนเรื่องค่าครองชีพตามนโยบายภูมิบุตรของรัฐบาล

4.1.2.5 ภาษาที่ใช้ในมาเลเซีย: มาเลย์ (Bahasa Malaysia เป็นภาษาราชการ) อังกฤษ จีน ทมิฬ

4.1.2.6 วัฒนธรรมของมาเลเซีย

มาเลเซียประกอบด้วยชนจากหลายเผ่าพันธุ์(พหุสังคม) รวมกันอยู่ บนแหลมมลายูมากว่า 1,000 ปี ประกอบด้วยเชื้อชาติใหญ่ๆ 3 กลุ่ม คือ ชาวมลายู ชาวจีน และชาวอินเดีย อาศัยอยู่บนแหลมมลายู ส่วนชนพื้นเมืองอื่นๆ เช่น อิบัน (Ibans) ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในรัฐซาราวัค และคาดาซัน (Kadazans) อาศัยอยู่ในรัฐซาบาห์ ด้วยประชากรหลากหลายเชื้อชาติภายในประเทศ ทำให้เกิดการหล่อหลอมของวัฒนธรรมและส่งผลต่อ การดำรงชีวิตของชาวมาเลเซีย จึงเกิดประเพณีที่สำคัญมากมาย อาทิเช่น 1.การรำซาบิน (Zapin) :เป็นการแสดงการฟ้อนรำหมู่ ซึ่งเป็นศิลปะพื้นเมืองของชาวมาเลเซีย โดยเป็นการฟ้อนรำที่ได้รับอิทธิพลมาจาก ดินแดนอาระเบีย โดยมีผู้แสดงเป็นหญิง ชาย จำนวน 6 คู่ เต้นตามจังหวะของกีตาร์แบบอาระเบียน และ กลองเล็กสองน้าที่บรรเลงจากช้าไปเร็ว 2.เทศกาลทาเดา คาอามาตัน (Tadau Kaamatan) : เป็นเทศกาลประจำปีในรัฐซาบาห์ จัดในช่วงสิ้นเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงสิ้นสุดของฤดูการเก็บเกี่ยวข้าวและเริ่มต้นฤดูกาลใหม่ โดยจะมีพิธีกรรมตามความเชื่อในการทำเกษตร และมีการแสดงระบำพื้นเมือง และขับร้องบทเพลงท้องถิ่นเพื่อเฉลิมฉลองอีกด้วย

4.1.2.7 สกุลเงิน: ริงกิตมาเลเซีย (Malaysian Ringgit: MYR) อัตราแลกเปลี่ยนประมาณ 7.91 บาท/1 ริงกิต (14 ตุลาคม 2559)

4.1.2.8 การเมืองการปกครอง

มาเลเซียมีการปกครองแบบสหพันธรัฐ มีรัฐบาลกลางทำหน้าที่ดูแลเรื่องสำคัญๆ เช่น การต่างประเทศ การป้องกันประเทศ ความมั่นคง ตุลาการ การคลัง และอื่นๆ เช่น การต่างประเทศ การป้องกันประเทศ ความมั่นคง ตุลาการ การคลัง และอื่นๆ ขณะที่ในแต่ละรัฐมีรัฐบาลของรัฐดูแลด้านศาสนา ประเพณี สังคม เกษตรกรรม การคมนาคมภายในรัฐ บางรัฐ เช่น กลันตัน มีระบบราชการในรูปแบบของตนเอง นอกจากนี้ในแต่ละรัฐจะมีสภาแห่งรัฐที่มาจากการเลือกตั้งทุกๆ 4 ปี เหมือนกันหมด

4.1.2.9 ประมุข

สมเด็จพระราชาธิบดี เป็นประมุขอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ มาจากการเลือกตั้งสุลต่าน 9 รัฐ ได้แก่ ยะโฮร์ ตรังกานู ปะหัง สลังงอร์ เคดาห์ กลันตัน เนกรีเซมบีลัน เปรัคและเปอลิส ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนขึ้นดำรงตำแหน่ง วาระละ 5 ปี ส่วนอีก 4 รัฐ คือ ปีนัง มะละกา ซาบาร์ และซาราวัก ไม่มีสุลต่านปกครอง

ตามปกติสุลต่านที่มีอาวุโสสูงสุดจะได้รับเลือก โดยต้องได้เสียงมากกว่าครึ่งหนึ่ง นอกจากนี้ยังอาจได้รับเลือกเข้ามาเป็นสมัยที่ 2 อีกได้ หากสุลต่านจากรัฐอื่นๆ ได้ดำรงตำแหน่ง ยัง ดี เปอร์ตวน อากง เรียบร้อยแล้ว

อำนาจส่วนใหญ่ของ ยังดีเปอร์ตวน อากง เกี่ยวข้องกับพิธีการต่างๆ นอกจากนั้นมีอำนาจในทางบริหาร และนิติบัญญัติ คือ กฎหมายที่ออกมาจะต้องประกาศใช้ ถูกยับยั้ง หรือ ได้รับการแก้ไขในนามพระองค์ มีอำนาจเกี่ยวกับการกำหนดสมัยประชุมสภา แต่งตั้งหัวหน้าพรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากหรือที่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีอำนาจอภัยโทษ แต่งตั้งประธานศาลและผู้พิพากษาตามคำแนะนำของนายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐบาล นอกจากนี้ยังสามารถประกาศภาวะฉุกเฉิน พอเสียชีวิต โดยถ้ารัฐบาลเห็นว่ามีความจำเป็น ยังดี เปอร์ตวน อากง จะเป็นผู้ประกาศพระบรมราชโองการ และเมื่อประกาศใช้แล้วจะไม่มีพระบรมราชโองการใดมาเปลี่ยนแปลงได้

4.1.2.10 รัฐบาลมาเลเซีย

นายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำสูงสุด มาจากหัวหน้าพรรคการเมืองที่สมาชิกได้รับเลือกเข้ามานั่งในสภามากที่สุด หรืออาจเป็นหัวหน้าพรรคที่เป็นแกนนำในสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้ ยัง ดี-เปอร์ตวน อากง จะเป็นผู้แต่งตั้ง ผู้ที่จะมาเป็นนายกรัฐมนตรี ต้องเป็นพลเมืองของสหพันธรัฐโดยกำเนิดเท่านั้น และต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายกรัฐมนตรีสามารถแต่งตั้งบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงสุดในระบบราชการ รวมทั้งมีหน้าที่ถวายคำแนะนำชี้แจงนโยบายการปกครองและการบริหารรัฐให้แก่ ยัง ดี-

เปอร์ตวน อากง ส่วนรองหัวหน้าพรรคจะได้รับตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีไปด้วย ถือเป็นผู้มีอำนาจรองจากนายกรัฐมนตรีและเป็นบุคคลที่จะสืบทอดอำนาจต่อจากนายกรัฐมนตรี

ภายใต้การนำของนายกรับมนตรี มีกลุ่มผู้ทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินคือคณะรัฐมนตรี โดยมีการเลือกรัฐมนตรีกระทรวงต่าง ๆ เอาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งด้วยระบบการเมืองของมาเลเซียที่มีพรรคร่วมรัฐบาลจำนวนมาก อีกทั้งหลายพรรคตั้งขึ้นมาโดยอาศัยเชื้อชาติ ศาสนา การเลือกสรรบุคคลจึงเป็นเรื่องยากเพราะต้องคำนึงถึงอัตราส่วนตัวแทนพรรค และตัวบุคคลว่าจะทำงานร่วมกันกับตัวแทนของเชื้อชาติอื่นๆได้หรือไม่

4.1.2.11 ตลาดแรงงานไทย

ประเทศมาเลเซียเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา และมีเป้าหมายจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาแล้วในปี 2020 อีกทั้งมีนโยบายในการพัฒนาประเทศเพื่อดึงดูดชาวต่างประเทศให้เข้ามาลงทุนในมาเลเซีย โดยเร่งให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบุคลากรในประเทศเพื่อรองรับการลงทุนดังกล่าว ทำให้เกิดความต้องการจ้างงานเพิ่มมากขึ้นทั้งในระดับล่างจนถึงระดับสูง ตลาดแรงงานของมาเลเซียมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคการก่อสร้าง อุตสาหกรรม และการบริการ

อย่างไรก็ตามปัญหาคือ คนมาเลเซียส่วนใหญ่ไม่นิยมทำงานในระดับล่างและในภาคบริการ มาเลเซียจึงยังคงต้องพึ่งพาการใช้แรงงานต่างชาติอยู่เป็นจำนวนมาก ในสาขาอาชีพต่างๆ และจำเป็นต้องผ่อนปรนนโยบายด้านแรงงานโดยอนุญาตให้มีการจ้างแรงงานต่างชาติใน 6 สาขาอาชีพ ได้แก่ แม่บ้าน ก่อสร้าง อุตสาหกรรม ธุรกิจบริการ การเกษตร (ปาล์ม ยางพารา) และการเพาะปลูก (พืชไร่)

4.1.2.12 กฎหมายที่ใช้ในมาเลเซีย

- **กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law)** คือ ระบบกฎหมายที่ไม่มีเป็นลายลักษณ์อักษร มีกำเนิดและวิวัฒนาการจารประเทศอังกฤษ โดยจะใช้คำพิพากษาที่ศาลเคยวางหลักไว้แล้วเป็นหลักในการพิจารณาประเทศที่ในระบบกฎหมายนี้ เช่น อังกฤษ สหรัฐเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยใช้ ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) หรือระบบกฎหมายลายลายลักษณ์ ซึ่งมีหลักว่า ผู้พิพากษาจะต้องค้นหาข้อกฎหมายที่จะนำมาตัดสินคดีความจากประมวลกฎหมายก่อนหากไม่ได้จึงจะใช้หลักกฎหมายทั่วไปและกฎหมายจารีตประเพณี

- **กฎหมายอิสลามหรือกฎหมายชารีอะห์** เป็นกฎหมายที่กำหนดการปฏิบัติ ข้อห้าม การพิพากษาคดี บนพื้นฐานคัมภีร์อัลกุรอานตามหลักศาสนาอิสลาม

- **กฎระเบียบเกี่ยวกับเงินตรา** ผู้เดินทางเข้าออกประเทศมาเลเซียต้องแจ้งจำนวนเงินซึ่งมีอยู่ขณะเดินทาง ผู้ที่มีถิ่นพำนักและไม่มีถิ่นพำนักในประเทศมาเลเซีย ได้รับอนุญาตให้นำเงินมาเลเซียเข้าและออกจากประเทศได้ เป็นจำนวนไม่เกินคนละ 1,000 ริงกิต หรือประมาณ 10,000 บาทต่อครั้งไม่จำกัดจำนวนเงินตราต่างประเทศที่นำเข้ามาเลเซียต่อครั้ง ผู้มีถิ่นพำนักในมาเลเซียได้รับอนุญาตให้นำเงินตราต่างประเทศออกจากประเทศได้ต่อคนต่อครั้ง ไม่เกิน 10,000 ริงกิต ผู้ไม่มีถิ่นพำนักในประเทศมาเลเซียได้รับอนุญาตให้นำเงินตราต่างประเทศออกจากประเทศมาเลเซียได้ ตามจำนวนเงินไม่เกินจำนวนที่ได้แจ้งการนำเงินเข้าไว้เมื่อเดินทางเข้าประเทศมาเลเซีย (http://www.bkkfly.com/N_malaysia.html)

- **นโยบายการจ้างงานแรงงานต่างชาติของรัฐบาลมาเลเซีย** รัฐบาลมาเลเซีย โดยกระทรวงมหาดไทย (Ministry of Home Affairs) ได้กำหนดนโยบายและวางกฎระเบียบในการพิจารณาอนุมัติการขอจ้างงานแรงงานต่างชาติ ดังนี้

<u>การคำนึงถึงสิทธิของแรงงานท้องถิ่นเป็นหลัก</u>

ในการว่าจ้างแรงงานในประเทศมาเลเซียนั้น บริษัทจะต้องคำนึงถึงสิทธิของแรงงานท้องถิ่นเป็นหลัก หากจะมีการจ้างงาน ควรเสนอตำแหน่งงานให้แรงงานท้องถิ่นก่อน โดยบริษัทจะต้องพยายามในทุกวิถีทาง เพื่อให้ได้มาซึ่งแรงงานท้องถิ่น เช่น การลงทะเบียนกับกรมแรงงานมาเลเซียเพื่อจัดหาแรงงานท้องถิ่นผ่านระบบ Job Clearance System (JDS) การลงประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

<u>ภาคประกอบการที่ได้รับการอนุมัติให้จ้างงาน</u>

ประเทศมาเลเซียอนุญาตให้แรงงานต่างชาติเข้ามาทำงานใน 5 ภาคประกอบการ ต่อไปนี้

1. ภาคการเกษตร (Agriculture/Pertanian)
2. ภาคการเพาะปลูก (Plantation/Perladangan)
3. ภาคอุตสาหกรรม (Factory/Kilang) ต้องเป็นอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกเท่านั้น
4. ภาคการก่อสร้าง (Construction/Pembinaan)
5. ภาคบริการ (Service) ประกอบด้วยตำแหน่ง ผู้ประกอบอาหาร พนักงานทำความสะอาด พนักงานควบคุมคาโก้ พนักงานซักอบรีด ช่างทอง ช่างตัดผม พนักงานขายปลีกและส่ง พนักงานร้านสิ่งทอ พนักงานร้านโลหะ ของเก่าและของมือสอง พนักงานบ้านพักตากอากาศหรือรีสอร์ท พนักงานนวดและแม่บ้าน

ประเทศที่ได้รับการอนุมัติการจ้างงาน

จะต้องเป็นแรงงานจากประเทศที่ได้รับอนุญาตเท่านั้น จึงจะสามารถจ้างงานได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ประเทศกัมพูชา เนปาล พม่า ลาว เวียดนาม ฟิลิปปินส์ ปากีสถาน ศรีลังกา เตอร์กเมนีสถาน อุซเบกิสถาน คาซัคสถาน อินเดีย อินโดนีเซีย และประเทศไทย

ระยะเวลาของการจ้างงาน

การจ้างแรงงานต่างชาติเข้ามาทำงานในประเทศมาเลเซีย จะมีกำหนดระยะเวลาการจ้างงานที่แน่นอน โดยทั่วไปแล้ว ระยะเวลาที่รัฐบาลมาเลเซียกำหนดคือ 5 ปี ต่อได้อีก 5 ปี ดังนั้นแรงงานต่างชาติมีระยะเวลาการจ้างงานสูงสุดเท่ากับ 10 ปี อย่างไรก็ตาม ในการต่อใบอนุญาตทำงานในปีที่ 6 รัฐบาลมาเลเซียมีเงื่อนไข 2 ประการ คือ

(1) แรงงานต่างชาติจะต้องได้รับประกาศนียบัตรแรงงานฝีมือจากสภาฝึกอบรมแรงงานฝีมือแห่งชาติ (National Vocational Training Council: NVTC) หรือจากคณะกรรมการพัฒนาอุตสาหกรรมก่อสร้าง (Construction Industry Development Board: CIDB) โดยจะต้องได้รับประกาศนียบัตร 3 เดือนก่อนที่ใบอนุญาตทำงานในปีที่ 5 จะหมดอายุ

(2) เมื่อการจ้างงานในปีที่ 5 สิ้นสุดลง นายจ้างจะต้องไปยกเลิกใบอนุญาตทำงานของแรงงาน และแรงงานต้องเดินทางกลับประเทศต้นทางเป็นระยะเวลา 3 เดือน จึงจะสามารถเดินทางเข้ามาทำงานในปีที่ 6 ต่อไปได้

อย่างไรก็ตาม การอนุมัติใบอนุญาตทำงานในปีที่ 6 จะได้หรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของกระทรวงมหาดไทยของมาเลเซีย

- **พระราชบัญญัติการคุ้มครองสิทธิประโยชน์คนงาน 1952 (Workman's Compensation Act 1952)** ระบุว่าแรงงานต่างชาติได้รับความคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติฯ นี้เช่นเดียวกับชาวมาเลเซีย โดยประเทศมาเลเซียกำหนดให้นายจ้างทำประกันให้กับคนงาน โดยมีค่าเบี้ยประกัน 86 ริงกิตต่อปี ซึ่งจะได้รับผลประโยชน์จากเงินประกันและการจ่ายเงินทดแทนในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. กรณีเสียชีวิต (รวมถึงการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุนอกเวลาทำงาน แต่ไม่รวมการเสียชีวิตตามธรรมชาติ การฆ่าตัวตาย และการตายเนื่องจากเสพยาเสพติด)

- ได้รับค่าทดแทนไม่เกิน 18,000 ริงกิต หรือ 60 เท่าของเงินเดือนแล้วแต่จำนวนใดจะต่ำกว่า

2. กรณีบาดเจ็บ

- พิการทุพพลภาพ จนไม่สามารถทำงานได้ หรือเป็นอัมพาตได้รับค่าทดแทนไม่เกิน 23,000 ริงกิต

- พิการบางส่วน คิดเป็นสัดส่วนตามสภาพความพิการ โดยได้รับเงินทดแทนสูงสุดไม่เกิน 20,000 ริงกิต

- ทุพพลภาพชั่วคราว ได้รับเงินช่วยเหลือเดือนละ 183 ริงกิต หรือ 1 ใน 3 ของค่าจ้างรายเดือน แล้วแต่จำนวนใดจะต่ำกว่า

- ค่ารักษาพยาบาล ในวงเงินไม่เกิน 520 ริงกิตต่อครั้ง (ค่ารักษาพยาบาล ค่าผ่าตัด ค่าเอ็กซเรย์ ค่าฉายรังสีอื่นๆ)

3. การส่งคนงานกลับประเทศภูมิลำเนา

- กรณีเสียชีวิตหรือทุพพลภาพถาวร จะได้รับสิทธิประโยชน์ 48,000 ริงกิต

4. สิทธิประโยชน์จากการประสบอุบัติเหตุนอกเวลาทำงาน

- กรณีถึงแก่ชีวิตและทุพพลภาพถาวร ได้รับเงินค่าชดเชย 20,000 ริงกิต

<u>การพิจารณาสิทธิประโยชน์ ตามพระราชบัญญัติการคุ้มครองสิทธิประโยชน์คนงาน 1952</u>

- สำนักงานแรงงานประจำรัฐ จะเป็นผู้พิจารณาตามคำวินิจฉัยของแพทย์ และตรวจสอบกับคนงานประกอบการพิจารณา ใช้เวลาพิจารณาประมาณ 1 เดือน

- สำนักงานแรงงานประจำรัฐสั่งให้บริษัทประกันจ่ายเงินทดแทนให้กับคนงานที่ได้รับบาดเจ็บ

- กรณีนายจ้างไม่ได้ทำประกันให้คนงาน สำนักแรงงานประเทศมาเลเซียจะบังคับให้นายจ้างเป็นผู้จ่ายเงินค่าทดแทนนั้นๆ

4.1.2.13 วันหยุดสำคัญของมาเลเซียแบ่งเป็นวันหยุดประจำชาติ (National Holiday) กำหนดให้หยุดเหมือนกันทั่วประเทศและวันหยุดประจำรัฐ (State Holiday) ซึ่งแต่ละรัฐกำหนดวันสำคัญไว้แตกต่างกัน หารวันหยุดใดตรงกับวันอาทิตย์กำหนดให้หยุดชนเชยในวันถัดไป นอกจากนี้เกิดของประมุขในแต่ละรัฐก็นับเป็นวันหยุดประจำรัฐนั้นด้วย

4.1.2.14 การแบ่งเขตการปกครอง

มาเลเซียแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 รัฐ (states - negeri-negeri) อยู่ในมาเลเซียตะวันตก หรือ มาเลเซียส่วนที่เป็นคาบสมุทร (Peninsular Malaysia) 11 รัฐ ได้แก่ ปะหัง สลังงอร์ เนกรีเซมบีลัน มะละกา ยะโฮร์ เปรัค กลันตัน ตรังกานู ปีนัง เคดาห์ และปะลิส กับอยู่ในมาเลเซียตะวันออก(East Malaysia) หรือบนเกาะบอร์เนียวอีก 2 รัฐ ได้แก่ ซาบาร์ กับ ซาราวัก และ 3 ดินแดนสหพันธ์* (federal territories - wilayah-wilayah persekutuan)เป็นดินแดนที่รัฐบาลกลางปกครอง เขตการปกครองต่างๆ ได้แก่ กัวลา ลัมเปอร์ เมืองปุตราจายา (เมืองราชการ) และ ลาบวน (ศูนย์กลางทางการเงินระหว่างประเทศนอกชายฝั่ง) โดยทั้งกัวลาลัมเปอร์และปุตราจายาอยู่ในพื้นที่รัฐสลังงอร์ ส่วนลาบวนอยู่ใกล้รัฐซาบาร

- **<u>มาเลเซียตะวันตก (คาบสมุทรมลายู)</u>**

- กลันตัน (โกตาบารู)
- เกดะห์ (ไทรบุรี) (อลอร์สตาร์)
- ตรังกานู (กัวลาตรังกานู)
- เนกรีเซมบีลัน (สเรมบัน)
- ปะหัง (กวนตัน)
- ปะลิส (กางาร์)
- ปีนัง (จอร์จทาวน์)
- เประ (อีโปห์)
- มะละกา (มะละกา)
- ยะโฮร์ (ยะโฮร์บาห์รู)
- สลังงอร์ (ชาห์อาลัม)

- **มาเลเซียตะวันออก (เกาะบอร์เนียวตอนเหนือ)**
  - ซาบาห์ (โกตากินะบะลู)
  - ซาราวัก (กูชิง)

- **ดินแดนสหพันธ์**

<u>มาเลเซียตะวันตก</u>

- กัวลาลัมเปอร์ (กัวลาลัมเปอร์)
- ปุตราจายา (ปุตราจายา)

<u>มาเลเซียตะวันออก</u>

- ลาบวน (วิกตอเรีย)

ตารางที่4.1 ข้อมูลทั่วไปของรัฐต่างๆ ในมาเลเซีย

รัฐ	เมืองหลวง/เขต	พื้นที่ (พันตร.กม.)	ประชากร (ล้านคน)	รายได้/คน/ปี(US$)	สินค้าสำคัญ
เมืองหลวง					
1. กัวลาลัมเปอร์	Kuala Lumpur	0.2	1.5	n.a.	
แหลมมลายู					
1. เปอร์ลิส	Kangar	0.8	0.2	n.a.	ข้าว ผลไม้ ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ ผลิตภัณฑ์จากไม้
2. เคดาห์	Alor Setar	9.4	1.6	1,000	พืชผลเกษตรเครื่องใช้ไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์ เคมีภัณฑ์ เครื่องจักร ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม
3. ปีนัง	George Town	1.1	1.2	2,050	เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เซมิคอนดักเตอร์ คอมพิวเตอร์
4. กลันตัน	Kota Baharu	14.9	2.8	n.a.	เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม
5. เปรัค	Ipoh	21.0	2.0	1,638	เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ สิ่งทอ เคมีภัณฑ์ เครื่องจักร ยาง ผลิตภัณฑ์จากไม้

6. ตรังกานู	Kuala Terengganu	13.0	0.9	n.a.	เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม ก๊าซธรรมชาติ เหล็ก ไม้สัก น้ำมันปาล์ม ผลิตภัณฑ์ยาง
7. ปาหัง	Kuantan	35.9	1.3	1,597	เคมีภัณฑ์ น้ำมันปาล์ม ปิโตรเลียม ผลไม้ ยางพารา
8. สลังงอ	Shah Alam	8.0	4.0	2,904	เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เซมิคอนดักเตอร์ คอมพิวเตอร์
9. เนกริเซมบิเลิน	Seremban	6.6	0.9	n.a.	เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เคมีภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ยาง น้ำมันปาล์ม
10. มะละกา	Malacca Town	1.7	0.6	1,430	เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เคมีภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม
11. ยะโฮร์	Johore	20.0	2.8	1,488	น้ำมันปาล์ม พริกไทย สับปะรด ยางพารา
เกาะบอร์เนียว					
1. ซาบาห์	Kota Kinabalu	72.5	2.5	n.a.	ไม้สัก น้ำมันปาล์ม มะพร้าว ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ
2. ซาราวัค	Kuching	124.5	2.2	n.a.	ปิโตรเลียม ก๊าซธรรมชาติ น้ำมันปาล์ม ผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ
เขตพิเศษ					
1. ปุตราจายา	Putrajaya	n.a.	n.a.	n.a.	ศูนย์กลางการบริหารราชการและเทคโนโลยีสารสนเทศ
2. ไซเบอร์จายา	Cyberjaya	n.a.	n.a.	n.a.	ศูนย์กลางเทคโนโลยีสารสนเทศ
3. ลาบวน	Labuan	0.1	0.1	942	แหล่งบริการทางการเงิน

4.1.2.15 ความสัมพันธ์กับราชอาณาจักรไทย

- **ภาพรวมความสัมพันธ์ทั่วไป**

ไทยสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับมาเลเซียเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2500 และมีสถานเอกอัครราชทูต ณ กัวลาลัมเปอร์ เอกอัครราชทูต ณ กัวลาลัมเปอร์ คนปัจจุบันคือ นายกฤต ไกรจิตติ ซึ่งเดินทางไปรับหน้าที่เมื่อวันที่ 2 เดือนตุลาคม 2555 นอกจากนี้ ไทยยังมีสถานกงสุลใหญ่ในมาเลเซีย 2 แห่ง ได้แก่ (1) สถานกงสุลใหญ่ ณ เมืองปีนัง และ (2) สถานกงสุลใหญ่ ณ เมืองโกตาบารู สำหรับส่วนราชการและหน่วยงานต่าง ๆ ของไทย ซึ่งตั้งสำนักงานในมาเลเซียได้แก่ สำนักงานผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารทั้ง

สามเหล่าทัพ สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ สำนักงานแรงงาน และสำนักงานประสานงานตำรวจ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย บริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) มาเลเซีย

มาเลเซียมีสถานเอกอัครราชทูตมาเลเซียประจำประเทศไทย และเอกอัครราชทูตมาเลเซียประจำประเทศไทย ได้แก่ ดาโต๊ะ นาซีระห์ บินตี ฮุสซัยน์ ซึ่งเข้ารับตำแหน่งเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2554 และมีสถานกงสุลใหญ่มาเลเซียประจำจังหวัดสงขลา และกงสุญใหญ่มาเลเซียประจำจังหวัดสงขลา ได้แก่ นายไฟซัล แอต มุฮัมมัด ไฟซัล บิน ราซาลี ซึ่งเข้ารับตำแหน่งเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม 2555

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมาเลเซียแบ่งออกเป็น 2 ด้านหลัก ได้แก่ (1) การดำเนินความร่วมมือภายใต้กลไกต่าง ๆ ที่มีอยู่ อาทิ คณะกรรมาธิการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีระหว่างไทยกับมาเลเซีย (Joint Commission : JC) คณะกรรมการว่าด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมสำหรับพื้นที่ชายแดน (Joint Development Strategy : JDS) คณะกรรมการด้านความมั่นคง ได้แก่ คณะกรรมการชายแดนทั่วไป (General Border Committee : GBC) คณะกรรมการระดับสูง (High Level Committee : HLC) และคณะกรรมการชายแดนส่วนภูมิภาค (Regional Border Committee : RBC) ซึ่งทั้ง 3 ระดับเป็นกรอบความร่วมมือของฝ่ายทหารเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคง และความร่วมมือชายแดน คณะกรรมการด้านความมั่นคงกรอบอื่น ๆ เฉพาะเรื่อง อาทิ คณะกรรมการร่วมด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และความร่วมมือในกรอบ Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle (IMT-GT) และอาเซียน และ (2) ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วยการเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่ชายแดนร่วมกัน การร่วมกันพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ชายแดนของทั้งสองประเทศและการเสริมสร้างมาตรการสร้างความไว้วางใจ (Confidence Building Measures) บนพื้นฐานของกรอบ 3Es ได้แก่ การศึกษา (Education) การจ้างงาน (Employment) และการประกอบกิจการ (Entrepreneurship)

- **ความสัมพันธ์ด้านการเมือง**

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมาเลเซียมีพลวัตร รวมทั้งตั้งอยู่บนผลประโยชน์ร่วมกัน โดยทั้งสองฝ่ายตระหนักถึงการมี “จุดมุ่งหมาย” ร่วมกัน โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความร่วมมือทวิภาคีเพื่อสนับสนุนความเชื่อมโยงในอาเซียนทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน การอำนวยความสะดวกด้านการเดินทางและความสัมพันธ์ระหว่างประชาชน

- **ความสัมพันธ์ด้านความมั่นคง**

กองทัพไทยกับมาเลเซียมีการฝึกทางทหารระหว่างกันเป็นประจำ ได้แก่ (1) LAND EX THAMAL ซึ่งเป็นการฝึกประจำปีเริ่มเมื่อปี 2536 (2) THALAY LAUT ซึ่งมีการฝึกครั้งแรกเมื่อปี 2523 จัดขึ้นทุก 2 ปี โดยไทยกับมาเลเซียสลับกันเป็นเจ้าภาพ (3) SEA EX THAMAL เริ่มเมื่อปี 2522 มีพื้นที่ฝึกบริเวณพื้นที่ปฏิบัติการร่วมชายแดนทางทะเลระหว่างไทย-มาเลเซียทั้งด้านอ่าวไทยและทะเลอันดามัน (4) AIR THAMAL เป็นการฝึกการปฏิบัติการทางอากาศยุทธวิธีตามบริเวณชายแดนไทย-มาเลเซีย ตั้งแต่ปี 2525 โดยทำการฝึกทุกปี ประกอบด้วยการฝึกภาคสนามสลับกับการฝึกปัญหาที่บังคับการ และสลับกันเป็นเจ้าภาพ และ (5) JCEX THAMAL เป็นการฝึกร่วม/ผสมภายใต้กรอบการปฏิบัติการทางทหารนอกเหนือจากสงครามในการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและการบรรเทาภัยพิบัติ และการช่วยเหลือประชาชน

อนึ่ง เมื่อวันที่ 3 - 7 มีนาคม 2555 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมมาเลเซียและผู้บัญชาการทหารสูงสุดมาเลเซียเดินทางเยือนไทยอย่างเป็นทางการ เพื่อเข้าร่วมพิธีเปิดงานแสดงอาวุธยุทโธปกรณ์ทางทหารและเทคโนโลยีด้านการรักษาความปลอดภัยประจำปี 2555 ซึ่งจัดขึ้นที่ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพค เมืองทองธานี และเมื่อวันที่ 17-19 เมษายน 2555 รองผู้บัญชาการทหารบกและผู้แทนระดับสูงจากกระทรวงกลาโหมได้เดินทางเยือนมาเลเซียเพื่อเข้าร่วม Defence Services Asia – DSA 2012) ครั้งที่ 13 และมาเลเซียได้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมคณะกรรมการระดับสูงไทย - มาเลเซีย (HLC) ครั้งที่ 28 ระหว่างวันที่ 14 - 16 พฤษภาคม 2555 ที่กัวลาลัมเปอร์ โดยมีผู้บัญชาการทหารสูงสุดของทั้งสองฝ่ายเป็นประธานร่วม

- **ความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ**

<u>การค้า</u>

ในปี 2554 มาเลเซียเป็นคู่ค้าอันดับที่ 4 การค้ารวมระหว่างไทยกับมาเลเซียมีมูลค่า 24,724.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (749,626.68 ล้านบาท) ไทยส่งออก 12,398.75 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (373,606.62 ล้านบาท) และนำเข้า 12,326.06 ล้านดอลลาร์สหรัฐ(376,020.05 ล้านบาท) โดยไทยได้เปรียบดุลการค้า 72.69 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (เสียเปรียบดุลการค้าเนื่องจากอัตราแลกเปลี่ยน 2,4613.43 ล้านบาท) เพิ่มขึ้นร้อยละ 16.10 เมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าการค้ารวมปี 2553 การค้าชายแดนระหว่างไทยกับมาเลเซียมีมูลค่า 18,688.49 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (560,654.99 ล้านบาท) โดยไทยได้เปรียบดุลการค้า 6,602.44 ล้านดอลลาร์

สหรัฐ (198,073.34 ล้านบาท) ทั้งนี้ การค้าชายแดนประกอบเป็นสัดส่วนร้อยละ 74 ของการค้ารวมระหว่างไทยกับมาเลเซีย

สินค้าส่งออกของไทยไปมาเลเซีย ได้แก่ ยางพารา คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ รถยนต์อุปกรณ์และส่วนประกอบ น้ำมันสำเร็จรูป แผงวงจรไฟฟ้า เคมีภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ยาง เครื่องจักรและส่วนประกอบของเครื่องจักรกล เม็ดพลาสติก เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ สินค้าที่ไทยนำเข้าจากมาเลเซียประกอบด้วย น้ำมันดิบ เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เคมีภัณฑ์ เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ สื่อบันทึกข้อมูล ภาพ เสียง แผงวงจรไฟฟ้า เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน น้ำมันสำเร็จรูป สินแร่และโลหะอื่น ๆ เศษโลหะและผลิตภัณฑ์

<u>การลงทุน</u>

ในปี 2554 มาเลเซียลงทุนในไทยจำนวน 34 โครงการ มีมูลค่า 6,135 ล้านบาท โดยส่วนใหญ่เป็นการลงทุนในสาขาการบริการยานยนต์ การเกษตร และอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้ ได้รับการอนุมัติจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน จำนวน 21 โครงการ คิดเป็นมูลค่า 3,863 ล้านบาท มาเลเซียสนใจมาลงทุนในอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์และอิเล็กทรอนิกส์ การแปรรูปยางพาราและปาล์มน้ำมัน เนื่องจากมาเลเซียมีศักยภาพในการลงทุน และการลงทุนในไทยจะช่วยลดต้นทุนการผลิตเนื่องจากไทยมีแรงงานและอุตสาหกรรมสนับสนุนที่ดีกว่ามาเลเซีย ทั้งนี้ Malaysia Industrial Development Authority (MIDA) อนุมัติส่งเสริมการลงทุนในโครงการที่มีภาคการลงทุนของไทยลงทุนด้วยจำนวน 3 โครงการ มีมูลค่า 2,415 ล้านบาท นักลงทุนไทยที่สนใจไปลงทุนในมาเลเซียได้แก่ บริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ กลุ่มบริษัทไทยซัมมิท เครือซีเมนต์ไทย กลุ่มบริษัทสามารถ และร้านอาหารไทย

<u>การท่องเที่ยว</u>

ในปี 2554 มีนักท่องเที่ยวจากมาเลเซียเดินทางมาประเทศไทยมากเป็นอันดับหนึ่งจำนวน 2.47 ล้านคน ขณะที่มีนักท่องเที่ยวไทยไปมาเลเซียจำนวน 1.52 ล้านคน

<u>แรงงานไทย</u>

ปัจจุบัน มีแรงงานไทยในมาเลเซียประมาณ 210,000 คน โดยเป็นแรงงานถูกกฎหมายประมาณ 6,600 คน ทั้งนี้ ในปี 2553 มีแรงงานต่างชาติที่ทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายในมาเลเซียจำนวน 458,698 คน โดยแรงงานจากอินโดนีเซียจัดเป็นลำดับหนึ่ง ร้อยละ 55.81 และแรงงานไทยจัดอยู่ในลำดับ

9 ร้อยละ 1.45 มาเลเซียมีความต้องการแรงงานไทยสาขาก่อสร้าง งานนวดแผนไทย งานบริการ การเกษตรชายแดน อุตสาหกรรมและงานแม่บ้าน ทั้งนี้ รัฐบาลมาเลเซียไม่มีการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำขึ้นบังคับใช้ ค่าจ้างขึ้นอยู่กับการตกลงระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ไทยกับมาเลเซียมีความร่วมมือด้านแรงงานในกรอบคณะทำงานร่วมด้านความร่วมมือแรงงานภายใต้คณะกรรมาธิการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคี (JC) ไทย-มาเลเซีย

- **ความสัมพันธ์ด้านสังคมและวัฒนธรรม**

ชาวไทยที่อาศัยอยู่ในมาเลเซียประกอบด้วย (1) กลุ่มแรงงานไทยในร้านต้มยำของมาเลเซีย (ร้านอาหารไทย) จำนวนมากกว่า 10,000 คน และ (2) กลุ่มนักเรียนทุนรัฐบาลมาเลเซีย ซึ่งศึกษาระดับมัธยมต้น - มัธยมปลายในโรงเรียนสอนศาสนาของรัฐบาลมาเลเซียจำนวน 350 คน นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มคนมาเลย์เชื้อสายสยาม ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีบรรพบุรุษเป็นชาวไทยอาศัยอยู่ใน 4 มณฑลในภาคใต้ตอนล่างของสยาม เนื่องจากเมื่อปี 2452 รัฐบาลสยามตกลงมอบ 4 มณฑลให้อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษกับการให้อังกฤษยอมรับอธิปไตยของสยามในส่วนอื่นของประเทศ คนเหล่านี้จึงตกค้างและกลายเป็นพลเมืองของมาเลเซียในปัจจุบัน คนสยามดังกล่าวมีการสืบทอดวัฒนธรรมไทย เช่น ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง เข้าพรรษา ออกพรรษา กฐิน และใช้ภาษาไทยเป็นภาษาสื่อสารในท้องถิ่น

- **ความร่วมมือทางวิชาการ**

ไทยและมาเลเซียมีความร่วมมือทางวิชาการภายใต้บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างไทยกับมาเลเซีย ลงนามเมื่อ 21 สิงหาคม 2550 และบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านอุดมศึกษาระหว่างไทยกับมาเลเซีย ลงนามเมื่อ 19 มกราคม 2554 ซึ่งดำเนินความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาของไทยและมาเลเซีย การแลกเปลี่ยนบุคลากรทางการศึกษาและการให้ทุนการศึกษา นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายยังมีความร่วมมือระหว่างสถาบันวิชาการไทย - มาเลเซีย (Thailand-Malaysia Think Tank and Scholar Network)โดยมีศูนย์ดิเรก ชัยนาม คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ Institute of Strategic and International Studies ของมาเลเซียเป็นผู้ประสานงานหลัก

4.2 การสัมภาษณ์เจาะลึก กรณีศึกษาผู้ที่อพยพไปทำงานที่มาเลเซีย

ทีมวิจัยได้มีการสัมภาษณ์เจาะลึกชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียตามแนวประเด็นการสนทนา ซึ่งสามารถสรุปข้อมูลที่สำคัญโดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 กรณีศึกษาที่ 1 *"แบมะ"* *

แบมะ มีภูมิลำเนาเดิม อยู่ใน อ.หนองจิก จ.ปัตตานี เป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียทั้งการทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่และการทำงานในร้านอาหาร ซึ่งแบมะเล่าว่าตนเองได้ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียตั้งแต่อายุ 18 ปี ซึ่งปัจจุบันอายุ 52 ปีแล้ว ในตอนสมัยที่ตนเองยังหนุ่มๆ ตนเองเป็นลูกน้องเรือประมงพื้นบ้านของแบโอ๊ะ คนในหมู่บ้านตันหยงเปาว์ ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก พอแต่งงานจึงซื้อเรือและหาลูกน้องออกทะเลเอง แบมะออกทะเล อยู่พักหนึ่ง รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย จึงตัดสินใจไปหางานที่ประเทศมาเลเซีย ครั้งแรกที่ไป เพื่อไปหาเพื่อนที่เป็นคนตันหยงเปาว์ซึ่งทำงานบนเรือประมงที่รัฐกลันตัน ชื่อ นายมะตา (ภรรยา ชื่อ ก๊ะซือบะ) และนายรอเซะ (ภรรยา ชื่อ คอตีเยาะ)ที่ทำงานกับไต๋เรือซึ่งเป็นคนเทพา จังหวัดสงขลา ชื่อ นายนิเดร์ ซึ่งปัจจุบันนายนิเดร์ได้รับสัญชาติมาเลเซียแล้ว แบมะเล่าว่า ความรู้สึกแรกที่ไปถึงประเทศมาเลเซียและพบกับนายมะตา ตัวเองดีใจมาก เพราะไม่เคยไปประเทศมาเลเซียมาก่อน และครั้งนี้ที่ไปก็ไม่มีพาสปอร์ตด้วย จึงกลัวตำรวจจับมาก เพราะในสมัยก่อนนั้นการทำพาสปอร์ตนั้นมีความยากลำบากมาก ผู้ที่ไปทำงานที่มาเลเซียจึงอาศัยการลักลอบเข้าเมืองมาโดยลอด และเป้าหมายในการไปหางานทำก็ไปหวังพึ่งน้ำบ่อหน้า ซึ่งไม่รู้ว่าเมื่อไปถึงจะมีงานให้ทำไหม

แบมะเล่าว่า ในช่วงแรกที่ไปทำงานที่มาเลเซีย งานแรกที่ทำ คือ เป็นลูกน้องเรือประมงขนาดใหญ่ ซึ่งเวลาทำงาน คือ ออกเรือตอนเช้า ตอนเย็นกลับเข้าฝั่ง หน้าที่แรกที่ทำคือ การสาวอวน ทำซั้ง ซ่อมอวน ซึ่งแบมะนั้นเป็นคนตำบลบางเขา อ.หนองจิก จึงไม่มีทักษะในเรื่องการปะชุนอวน จึงต้องมาศึกษาเรียนรู้การปะชุน ซ่อมแซมอวนก่อน รวมถึงตำแหน่งหน้าที่อื่นๆที่ต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติม ในการไปเป็นคนสาวอวนบนเรือประมงขนาดใหญ่นั้น ในช่วงแรกที่ไปทำงานจะไปเป็นฤดูกาลเท่านั้น คือ ในช่วงเดือนมีนาคม – ตุลาคม ซึ่งเป็นฤดูกาลที่สัตว์น้ำในชุมชนค่อนข้างน้อย เมื่อถึงฤดูมรสุมซึ่งเป็นช่วงที่กุ้งชุกชุม แบมะก็จะกลับมาทำอวนกุ้งที่บ้าน เพราะถึงอยู่มาเลเซียก็ไม่สามารถออกทะเลได้ การไปทำงานที่มาเลเซียก็จะเป็นลักษณะอย่างนี้ตลอดเป็นระยะเวลา 10 ปี ในช่วงเวลา 10 ปีนี้ ในขณะที่ไปทำงานที่

*** นามสมมติ**

ประเทศมาเลเซีย นอกจากการออกทะเลแล้วแบมะยังไปทำงานประเภทอื่นๆด้วย เช่น การไปทำงานเป็นช่างทาสีบ้านกับเพื่อนที่กวนตัน รัฐตรังกานู และพอถึงฤดูมรสุมก็กลับมาออกทะเลที่บ้านเช่นเดิม

หลังจากผ่านฤดูมรสุม แบมะก็กลับมาทำงานที่ประเทศมาเลเซียอีกครั้ง โดยครั้งนี้เข้ามาทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ที่กวนตัน รัฐตรังกานู จากเป็นคนสาวอวนก็เริ่มเรียนรู้งานในหน้าที่อื่นๆ จนได้เลื่อนหน้าที่มาเป็นคนเล่นแสงไฟล่อปลา ดำน้ำและแกะอวนติดใบพัด ซึ่งทำงานอยู่ในหน้าที่นี้อยู่เป็นเวลา 5 ปี จากนั้นก็ขยับมาทำงานในตำแหน่งไต๋เรือมือ 2 ซึ่งทำหน้าที่จดบันทึกรายละเอียดสัตว์น้ำที่จับได้ในแต่ละเที่ยว แบมะบอกว่า ค่าจ้างสำหรับคนทำงานบนเรือประมงเมื่อ 30 ปีที่แล้วนั้น จะแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ เช่น ที่กือดาบูโละ เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้ว ก็จะแบ่งสัดส่วนนายจ้าง 50 % ลูกจ้าง 50% (50 % ในส่วนของลูกจ้างก็จะนำมาเฉลี่ยกับจำนวนลูกจ้าง) ซึ่งลูกจ้างแต่ละคนก็จะมีรายได้ประมาณ 2,000-3,000 บาท เพราะปลามีราคาค่อนข้างถูก ส่วนที่เมืองกวนตัน รัฐตรังกานู รายได้จะแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ เถ้าแก่เรือ 1 ส่วน ลูกจ้าง 2 ส่วน ซึ่งลูกจ้างจะมีรายได้ประมาณ 7,000 –10,000 บาท/เที่ยว แบมะบอกว่า ถึงแม้ว่าในช่วงนั้นจะมีรายได้เยอะแต่ก็ยังคงไปทำงานในบางช่วงฤดูกาลเท่านั้น และแบมะก็จะตระเวนไปทำงานเกือบทุกพื้นที่ เช่น กัวลาลังกาวี เกอเดาะ กัวลาเบอซุร อุมเปง ซึ่งใช้เวลาประมาณในการไปทำงานประมาณ 3-4 เดือน ถึงจะกลับบ้านที่ประเทศไทย แบมะเล่าว่า การไปทำงานในหลายๆแห่งนั้น ทำให้เขาได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ อีกทั้งเพื่อต้องการหาทางเลือกที่ดีกว่า และต้องการทำงานกับไต๋เรือที่มีความชำนาญเพื่อให้ตนเองสามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้ ครั้งหนึ่งมีเพื่อนสนับสนุนให้แบมะเป็นไต๋เรือ แต่แบมะปฏิเสธเพราะแกคิดว่าเป็นงานที่หนักต้องแบกรับภาระที่เยอะมาก

หลังจากที่แบมะมีครอบครัว จึงคิดวางแผนครอบครัว ซึ่งเห็นเพื่อนบางคนที่เคยออกทะเลด้วยกันไปเปิดร้านอาหารที่กัวลาลัมเปอร์ บางคนก็ไปทำงานเริ่มจากเป็นคนล้างจานก่อน แล้วค่อยๆขยับเป็นพ่อครัว จากนั้นก็เปิดร้านอาหารเป็นของตนเอง แบมะเมื่อเห็นเพื่อนๆประสบผลสำเร็จจึงอยากจะเป็นเหมือนเพื่อนบ้าง จึงตัดสินใจไปกัวลาลัมเปอร์ เริ่มแรกแบมะไปทำงานเป็นคนล้างจานก่อน จากนั้นก็มาทำหน้าที่รับรายการอาหารแล้วขยับมาเป็นคนอ่านรายการอาหารให้พ่อครัวคอยช่วยพ่อครัวจัดเตรียมอาหารสดต่างๆ จึงได้เรียนรู้วิธีการปรุงอาหารจากพ่อครัว จึงได้เลื่อนตำแหน่งเป็นพ่อครัวมือ 2 ซึ่งทำงานอยู่ในหน้าที่นี้เป็นเวลา 5- 6 ปี จึงได้เลื่อนเป็นพ่อครัวมือ 1

จากนั้นมีเพื่อนสนับสนุนให้แบมะไปเปิดร้านอาหารที่กวนตัน รัฐตรังกานู แบมะก็ขายเรือประมงของตนเองที่อยู่ที่บ้าน และเลิกไปทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ โดยหันมาเปิดร้านอาหารเพียงอย่างเดียว เพราะเห็นความสำเร็จของเพื่อนที่เคยทำ จึงคิดว่าการเปิดร้านอาหารจะทำให้ฐานะของ

ตัวเองดีขึ้น โดยที่ตอนนั้นแบมะไม่มีประสบการณ์และไม่มีความรู้ในเรื่องการเปิดร้านอาหารเลย ทำให้เปิดร้านได้เพียง 3 เดือนเท่านั้น ร้านก็ขาดทุนและก็ต้องปิดตัวลง เพราะตนเองยังไม่มีประสบการณ์ เห็นคนอื่นทำก็อยากทำด้วย จากนั้นแบมะก็เริ่มไปเรียนรู้การเป็นพ่อครัว โดยไปทำงานในร้านอาหารที่รัฐยะโฮร์ โดยการเป็นพ่อครัว มือ 2 ก่อน จากนั้นก็เลื่อนตำแหน่งเป็นพ่อครัว มือ 1 ซึ่งทำงานอยู่เป็นเวลา 4 ปี จึงมั่นใจแล้วว่าตัวเองมีความรู้และมีประสบการณ์ในการทำงานร้านอาหารแล้ว จึงเดินทางไปกัวลาลัมเปอร์และได้เปิดร้านเป็นของตัวเอง ซึ่งก็เปิดร้านได้เพียง 3 เดือนเท่านั้น ก็ขาดทุนอีก ซึ่งครั้งนี้เกิดจากการเช่าสถานที่ของเทศบาล โดยมิเตอร์จ่ายน้ำเป็นมิเตอร์รวม เมื่อถึงกำหนดจ่ายค่าน้ำไม่มีคนยอมจ่าย ซึ่งแบมะนั้นต้องการเปิดร้านให้มีความสะดวก จึงจ่ายค่าน้ำเองทั้งหมด แต่พอเดือนต่อๆมาก็ยังไม่มีใครยอมจ่ายค่าน้ำประปาเหมือนเดิม แบมะจึงตัดสินใจเลิก แบมะบอกว่าในช่วงเริ่มแรกที่เปิดร้านมีรายได้ 200-300 เหรียญ/วัน ก็คิดว่ายังอยู่ในช่วงระยะเริ่มต้นอยู่ แต่เมื่อเวลาผ่านไปทุนก็เริ่มลดลงๆ ในที่สุดเงินก็หมด แล้วก็ขาดทุน

เมื่อร้านขาดทุนถึง 2 ครั้ง แบมะก็เริ่มท้อ จึงหันกลับไปทำงานบนเรือประมงที่กวนตัน รัฐตรังกานูเช่นเดิม เพื่อให้ได้มีเวลาในการคิดทบทวนและตั้งเป้าหมายใหม่ แบมะบอกว่า ตัวเองเคยคิดที่จะกลับไปตั้งหลักที่บ้าน แต่เมื่อมาคิดอีกที ว่าถ้ากลับไปบ้านแล้วตัวเองจะไม่สามารถจ่ายหนี้คืนได้ ก็เลยต้องอดทนสู้ทำงานต่อ แบมะทำงานบนเรือประมงอยู่ประมาณปีกว่า น้องชายของแบมะก็ได้มาส่งข่าวให้แบมะทราบว่าที่รัฐเปรัคมีร้านอาหารทำเลดีซึ่งเจ้าของเป็นคนบ้านน้ำบ่อ อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี ให้เซ้งร้านต่อ โดยยอมให้ผ่อนชำระได้ แบมะมีความสนใจจึงได้ไปหยิบยืมเงินจากญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง นำมาเปิดร้านซึ่งประสบผลสำเร็จ สามารถสร้างรายได้ในการเลี้ยงดูครอบครัว จ่ายหนี้สิน สร้างบ้านและซื้อรถยนต์ และตอนนี้ร้านของแบมะเปิดขายมาเป็นเวลา 10 ปีแล้ว ซึ่งแบมะก็ได้มอบกิจการให้กับลูกๆของแบมะ จากนั้นแบมะก็ได้ขยับขยายร้านเพิ่มเป็น 3 ร้านในรัฐเปรัคให้ลูกๆดูแล

แบมะเล่าย้อนไปเมื่อ 30 ปีก่อนให้ฟังถึงปัญหาอุปสรรคและความยากลำบากในการหางานทำในประเทศมาเลเซียให้ฟังว่า เมื่อก่อนร้านอาหารประเภทร้านต้มยำกุ้งที่ประเทศมาเลเซียไม่มีเลย ตอนไปหางานใหม่ๆ บางวันแทบไม่มีข้าวกิน หวังเพียงให้ได้เจองานอะไรก็ได้ สามารถทำได้ทุกอย่าง บางคนที่สูบบุหรี่เมื่อไม่มีเงินซื้อบุหรี่ก็นำก้นบุหรี่ที่สูบแล้วนำมาสูบใหม่ และเมื่อไม่มีเงินซื้อข้าวกิน เพื่อนๆก็จะไปซื้อทุเรียน และนำเมล็ดไปต้มกินแทนข้าว และในเวลาทำงานแทบอาบเหงื่อต่างน้ำ ทำทุกอย่างเพื่อให้เถ้าแก่ เห็นถึงความตั้งใจในการทำงานและเพื่อให้เถ้าแก่เอ็นดู บางคนนั้นยังถูกโกงค่าจ้างจากเถ้าแก่ โดยเฉพาะคนทำงานก่อสร้าง ที่จำเป็นต้องอดออมเพื่อส่งเงินกลับมายังครอบครัว แบมะเล่าว่าใน

ช่วงหนึ่งที่ไปทำงานก่อสร้างโรงพยาบาลมีคนไปติดต่อให้ขึ้นเครนโดยให้ค่าจ้าง 8 เหรียญ แบมะจะนำไปซื้อบะหมี่ 2 เหรียญ น้ำดื่ม 1 เหรียญ เงินที่เหลือก็จะเก็บไว้ เมื่อ 2 สัปดาห์ผ่านไป เพลาเรือหัก เรือลอยกลับเข้าฝั่ง ลูกเรือจะต้องดึงเรือให้ตั้งตรงตลอด พยายามอย่าให้เรือตะแคง แบมะบอกว่า ตัวเองต้องอดทนมากถึงแม้ว่ามือจะบวมพองจากการดึงเชือก แต่ก็ต้องอดทนเพื่อแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจ เพราะบางคนนั้นมีการอู้งาน แบมะได้ปรึกษากับเพื่อนเพื่อไปหางานทำที่ตรังกานู ตอนแรกที่ไปถึงกัวลาตรังกานู เรือได้ออกไปหาปลาหมดแล้ว โดยที่ตัวเองมีเงินเพียง 12 เหรียญ ซึ่งต้องให้อยู่ให้ได้ 4 วัน จากนั้นจึงขึ้นแท็กซี่ไปกัวลาบือซุ และได้ขอหยิบยืมเงินเพื่อนมาจ่ายค่าแท็กซี่ และเมื่อถึงกัวลาบือซุก็ยังไม่มีคนรับทำงานเลย แบมะจึงได้รู้จักกับคนแก่คนหนึ่งชวนแบมะไปหาปูดำมาเป็นอาหาร โดยเวลาผ่านไป 1 เดือน จึงได้งานทำ แบมะรู้สึกว่าตนเองเป็นหนี้บุญคุณชายแก่คนนั้นมาก เมื่อแบมะได้อะไรมาก็จะนำไปฝากชายแก่คนนั้นตลอด จากนั้นก็มีคนมาติดต่อให้ไปทำนาก็ไปทำนาได้ไม่ถึง 2 สัปดาห์ จึงตัดสินใจมาอยู่กวนตัน กับนิเดร์ โดยที่ยังไม่ออกทะเล แต่ทำหน้าที่ ขายปลา และหลังจากที่นิเดร์ได้เป็นไต๋เรือ ก็ชักชวนแบมะมาทำงานด้วย ซึ่งโดยอุปนิสัยหลักๆของแบมะส่วนใหญ่ไปไหนมาไหน มักจะมีคนเอ็นดู เพราะแบมะเป็นคนช่างเจรจา และเป็นคนที่จริงใจ แบมะบอกว่า ตนเองผ่านความยากลำบากมามาก เมื่อคนอื่นที่ลำบากมาขอความช่วยเหลือ ตนเองก็จะให้ความช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ

แบมะบอกว่าปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานที่ประเทศมาเลเซีย มีอยู่ 3 เรื่อง คือ (1) ยาเสพติดประเภทใบกระท่อม (2) การใช้เครื่องมือสื่อสารในเวลาทำงาน ส่งผลให้เด็กไม่มีความตั้งใจและไม่มีความอดทนในการทำงาน และ (3) ปัญหาการไม่มีใบอนุญาตทำงาน เพราะประเทศมาเลเซียค่อนข้างเข้มงวดในเรื่องกฎหมาย ผู้ที่ลักลอบไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียมักโดนจับและปรับเงิน

ประสบการณ์ที่ผ่านมาของแบมะทั้งการทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่และการทำงานในร้านอาหาร ได้สอนให้รู้ว่า เราต้องตั้งใจ อดทนและเรียนรู้ สำคัญที่สุดจะต้องตั้งเป้าหมายของตัวเอง คือต้องเป็นไต๋เรือให้ได้ หรือต้องเป็นเจ้าของร้านให้ได้ ซึ่งจะต้องขยันอดทน สู้งาน จึงจะประสบผลสำเร็จ

4.2.2 กรณีศึกษาที่ 2: *"เปาะจิการี"* **

เปาะจิการี เล่าให้ฟังว่า ตัวของเปาะจิการีไม่ใช่คนในชุมชนบ้านตันหยงเปาว์มาตั้งแต่เกิด เปาะจิการีมีภูมิลำเนาเดิม อยู่ในบ้านท่ายามู ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดกับบ้านตันหยงเปาว์ ตอนเด็กๆ เปาะจิการีถูกพ่อส่งไปเรียนในปอเนาะ ต้องกินอยู่ในปอเนาะ จะกลับบ้านเฉพาะในช่วงเดือนรอมฎอน (เดือนถือศีลอด) และช่วงวันฮารีรอยอเท่านั้น เมื่อเรียนปอเนาะจบแล้ว เปาะจิจึงกลับมาอยู่

** นามสมมติ

บ้านช่วยพ่อแม่ทำการประมงทั้งในทะเล และในคลองหน้าบ้าน ซึ่งเป็นสิ่งที่เปาะจิการีถนัดมากที่สุก เพราะที่บ้านเปาะจิมีคลองเส้นหนึ่ง เรียกว่า คลองปูลารอแระ สองข้างคลองเต็มไปด้วยป่าโกงกาง และพันธุ์ไม้ป่าชายเลนหลากหลายชนิดในคลองแห่งนี้เปาะจิบอกว่ามีความอุดมสมบูรณ์มาก ทั้งปูดำ ปลากระบอก กุ้งขาว กุ้งกุลาดำ และยังมีปลาขนาดใหญ่ทั้งปลากะพงขาว กะพงแดง ปลาเก๋า อยู่เป็นจำนวนมากล้วนเป็นสัตว์น้ำที่มีราคามาก ในช่วงน้ำขึ้นตอนหัวค่ำเปาะจิการีจะแบกแหกุ้งไปทำการทอดแห บริเวณแนวลำคลองคืนหนึ่งๆ ได้กุ้งเป็นจำนวนมาก เปาะจิการีบอกว่า เมื่อก่อนไม่มีเถ้าแก่ในหมู่บ้านที่รับซื้อกุ้งสด เมื่อได้กุ้งมาจะนำไปต้มและตาก ขายเป็นกุ้งแห้งให้กับแม่ค้าในหมู่บ้านเพื่อนำไปขายต่อในตลาดตามชุมชนต่างๆที่เปิดเป็นตลาดนัด ในช่วงกลางวันเปาะจิการีจะทอดแหปลากระบอกตามลำคลองโดยใช้เรือพาย พายตามลำคลองเรื่อยๆ เห็นฝูงปลากระบอกเล่นน้ำอยู่เป็นจำนวนมาก จึงจะเหวี่ยงแหครั้งหนึ่ง เปาะจิการีบอกว่า ถ้าจะทำกับข้าว ทำแกงส้ม แกงเหลืองปลากระบอกไว้กินในครอบครัวจะทอดแหเพียง 4-5 ครั้ง ก็จะได้ปลากระบอกเพียงพอที่จะเป็นกับข้าวไว้กินในครอบครัว และยังเหลือแบ่งปันให้กับเพื่อนบ้านได้อีกด้วย

เปาะจิการี บอกว่า พ่อของเปาะจิการีมีเรือที่ใช้เครื่องยนต์อยู่ลำหนึ่ง มีเครื่องมือที่ใช้จับสัตว์น้ำในทะเลอยู่ 2 ชนิด คือ อวนลอยกุ้ง ที่จะใช้จับกุ้งแชบ๊วยในช่วงก่อนฤดูมรสุมและหลังฤดูมรสุมซึ่งเป็นช่วงที่น้ำทะเลค่อนข้างจะขุ่นเมื่อพ้นช่วงฤดูมรสุมหมดหน้ากุ้งแล้ว น้ำทะเลเริ่มใส พ่อของเปาะจิการีจะจับปลาหลังเขียวโดยใช้อวนล้อมปลาหลังเขียว และนำปลาหลังเขียวที่จับได้ไปทำเป็นปลาแห้ง ขายในตลาดนัดตามชุมชนต่างๆ เปาะจิการีบอกว่าครอบครัวของเปาะจิการีมีฐานะความเป็นอยู่ไม่ขัดสน พออยู่พอกินตามอัตภาพ เป็นเพราะเมื่อก่อนทรัพยากรทั้งในคลองและในทะเลมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ ถึงแม้จะเป็นช่วงฤดูมรสุม คลื่นลมแรงจัด เรือไม่สามารถทำการประมงในทะเลได้ ก็ยังสามารถใช้เครื่องมือแบบประเภท แร้วดักปูดำ(บีโตกือแต)แหกุ้ง แหปลา ก็สามารถจับสัตว์น้ำได้พอเพียงกับการเลี้ยงดูครอบครัวได้อย่างไม่ขัดสน

เปาะจิการีเล่าให้ฟังว่า เปาะจิการีแต่งงานมีครอบครัวเมื่อ อายุ 19 ปี พ่อเป็นคนเลือกภรรยาให้เป็นลูกสาวที่บ้านตันหยงเปาว์ หลังแต่งงานเปาะจิการีได้ย้ายมาอยู่ในหมู่บ้านตันหยงเปาว์หลังจนถึงปัจจุบันนี้ เปาะจิการีมีลูกทั้ง 5 คน เป็นหญิง 4 คน ชาย 1 คน เปาะจิการีเล่าว่าตัวเองไปทำงานมาเลเซียพร้อมๆ กับเพื่อนบ้าน ในช่วงที่ทรัพยากรสัตว์หน้าบ้านเสื่อมโทรมอย่างหนัก ประกอบอาชีพประมงพื้นฐานบ้านด้วยเครื่องมือหลักที่มีอยู่แล้วไม่ได้เลย จำเป็นต้องทิ้งบ้าน ทิ้งเรือนเพื่อหารายได้เลี้ยงดูครอบครัวทั้งๆที่การไปทำงานในมาเลเซียไม่เคยอยู่ในหัวคิดของเปาะจิเลย เปาะการีบอกว่าก่อนที่เปาะ

จิการีจะเดินทางไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ต้องคิดหนักมากเป็นห่วงสารพัด ห่วงลูกเมียจะอยู่อย่างไร ตัวเองจะทำงานได้หรือไม่ จะต้องปรับตัวอย่างไรกับพื้นที่ใหม่ จะกินนอนได้หรือไม่ แต่สุดท้ายความยากจน ความไม่มีกิน การไม่มีงานทำในหมู่บ้านของตัวเองเป็นตัวที่ทำให้ต้องตัดสินใจไปทำงานที่มาเลเซีย

การไปทำงานที่มาเลเซียเกิดจากกการมีเพื่อนบ้านมาชักชวนให้ไปทำงานก่อสร้างเพราะรู้ว่าเปาะจิการี มีทักษะในเรื่องการก่อสร้างอยู่และเคยช่วยเพื่อนบ้านก่อสร้าง ต่อเติมบ้านอยู่เป็นประจำในช่วงที่หยุดออกทะเล เปาะจิบอกว่าตัวเองมีทักษะในด้านนี้อยู่แล้ว พอจะมีรายได้พิเศษจาการที่เพื่อนบ้านชักชวนให้ต่อเติมบ้าน แต่หลังจากทรัพยากรสัตว์น้ำหน้าบ้านลดลง การทำอาชีพประมงพื้นบ้านมีรายได้น้อยลง จนถึงขนาดไม่พอเลี้ยงดูครอบครัวการต่อเติมบ้านเรือนจึงเป็นเรื่องที่ห่างไกลจากคนในหมู่บ้าน เปาะจิการีจึงไม่มีรายได้พิเศษและรายได้หลักจากการออกทะเลก็แทบจะเลี้ยงดูครอบครัวไม่ได้ เมื่อเพื่อนบ้านมาชักชวนจึงตัดสินใจเดินทางไปทำงานที่มาเลเซีย ก่อนออกเดินทางเพื่อนบ้านที่ชักชวนได้นำเงินมาให้เปาะจิการี2,000 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายให้กับครอบครัวเปาะจิการี ในช่วงที่เปาะจิการีเดินทางไปทำงานมาเลเซีย เงิน 2,000 บาท เป็นค่าจ้างล่วงหน้าให้เปาะจิการีเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว

เปาะจิการีเดินทางไปมาเลเซียกับเพื่อนบ้านจำนวน 10 คน เดินทางโดยไม่มีหนังสือเดินทาง แต่ทางนายจ้างได้จ้างรถแท็กซี่ จำนวน 2 คน ให้มารับไปส่งที่ด่านนอก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา หลังจากนั้นจะมีรถจากฝั่งมาเลเซียมารับอีกทอดหนึ่งเพื่อเดินทางไปถึงสถานที่ทำงานกัวลาลัมเปอร์ เมืองหลวงของประเทศมาเลเซีย ซึ่งในช่วงที่เปาะจิการีไปทำงานเป็นช่วงที่มาเลเซียกำลังมีการก่อสร้างบ้านเรือนขนาดใหญ่ ซึ่งจำเป็นต้องใช้แรงงานก่อสร้างเป็นจำนวนมาก

เปาะจิการีบอกว่า การไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียช่วยต่อเติมลมหายใจของครอบครัวได้อย่างดี เป็นผลกระทบในด้านบวกที่ทำให้คนในชุมชนโดยเฉพาะชุมชนประมงพื้นบ้านในปัตตานีได้มีรายได้เลี้ยงดูครอบครัว เพราะชุมชนประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานีพึ่งพิงอยู่กับฐานทรัพยากรสัตว์น้ำเป็นหลักเพียงด้านเดียวซึ่งแตกต่างจากชุมชนประมงพื้นบ้านที่อื่นๆ ที่สามารถทำอาชีพเกษตรกรรมทั้งกรีดยาง ปลูกปาล์มน้ำมัน บางพื้นที่ผันตัวเองไปสู่แรงงานภาคบริการท่องเที่ยว ในขณะที่จังหวัดปัตตานีเองพื้นที่การทำเกษตรกรรมแถบชายฝั่งทะเลไม่เหมาะสมในการปลูกพืชเศรษฐกิจดังกล่าวได้ การศึกษาของคนในชุมชนประมงพื้นบ้านเองที่ศึกษาในด้านอาชีพก็ต่ำเพราะเน้นในด้านศาสนาเป็นหลัก ประกอบอาชีพกับอัตราความต้องการแรงงานของภาคอุตสาหกรรมมีความต้องการน้อยไม่เพียงพอต่ออัตราการว่างงานที่เกิดขึ้นจากการไม่สามารถออกทำการประมงในช่วงทรัพยากรสัตว์น้ำเสื่อมโทรม เปาะจิการี

บอกว่าวัฒนธรรมการดำรงอยู่ตามวิถีของคนมุสลิม การใช้ภาษาที่เน้นภาษามาลายูท้องถิ่นเป็นหลัก ล้วนเป็นปัญหาอุปสรรที่ทำให้ภาคแรงงานประมงพื้นบานในจังหวัดปัตตานี แทบจะไม่มีทางเลือกมากนักในการทำงานในประไทย การไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียจึงเป็นความหวัง และกำลังใจที่จะทำให้คนในชุมชนประมงสามารถอยู่รอดได้ การทำงานในประเทศมาเลเซียในยุคแรกๆ ไม่ค่อยจะมีปัญหามากนัก เพราะความต้องการแรงงานในภาคแรงงานที่ขาดแคลน เพราะคนในท้องถิ่นของมาเลเซียไม่ต้องการทำ ยังมีความต้องการอยู่มาก ค่าจ้างแรงงานโดยเฉพาะภาคการก่อสร้างถือว่าอยู่ในอัตราค่างจ้างสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานภาคก่อสร้างในประเทศไทย การมีรายได้ การมีงานทำเปาะจิการีมองว่าเป็นปัจจัยด้านบวก ต่อการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียรายได้ที่ได้จากการทำงานในประเทศมาเลเซียช่วยสร้างความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ดีขึ้น บางคนที่ประสบผลสำเร็จจากการทำงานที่ประเทศมาเลเซียที่มองเห็นสู่ทางประกอบธุรกิจใหม่ๆ ในมาเลเซียทั้งการเปิดร้านอาหาร การทำธุรกิจทำลูกชิ้นปลา ทำข้าวเกรียบปลา สามารถสร้างรายได้อย่างงดงาม ทำให้สามารถสร้างบ้านใหม่ ซื้อรถคันหรูๆ ได้สวมเสื้อผ้าราคาแพงๆ แต่งตัวด้วยแฟชั่นใหม่ๆ เปาะจิการีบอกว่า รายได้กับการมีงานทำ ทำให้คนในชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีหลั่งไหลเข้าไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียอย่างมากมาย วัยหนุ่มสาวเยาวชนในชุมชนประมงพื้นบ้านต่างใฝ่ฝันที่จะไปทำงานที่มาเลเซียเกือบทุกคน พ่อแม่ของเด็กๆ เหล่านี้ก็พร้อมจะสนับสนุนอย่างเต็มที่เพื่อให้ลูกหลานของตัวเองไปทำงานที่มาเลเซียเพื่อสร้างรายได้จุนเจือครอบครัว และลูกหลานของตัวเองมีงานทำ เปาะจิการีมองปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถาวรยั่งยืน แนวทางที่ถูกต้องเปาะจิการีเห็นว่าจะต้องทำให้ในหมู่บ้านของตัวเองมีทางเลือกในการประกอบอาชีพที่หลากหลาย โดยการเอาทุนของชุมชนที่มีอยู่มาสร้างงาน สร้างอาชีพ ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องที่ยากมากๆ ต้องอาศัยความร่วมมือกันของหลายๆ ฝ่ายทั้งจากภาครัฐภาคท้องถิ่น และที่สำคัญคือชุมชนเองที่จะต้องช่วยกันทำในสิ่งที่ยากๆให้เกิดขึ้นให้ได้สิ่งที่สามารถทำได้เลยคือ ความร่วมมือในการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำให้อุดมสมบูรณ์ขึ้นมาเป็นฐานอาชีพให้คนในชุมชนมีอาชีพประมงพื้นบ้านที่มั่นคงและยั่งยืน ในชุมชนมีสิ่งดีๆอยู่มากทั้งภูมิปัญญาในการประดิษฐ์เครื่องมือประมงที่สอดคล้องกับธรรมชาติ ไม่ใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายล้าง ซึ่งในชุมชนเองก็เห็นผลจากเครื่องมือประมงที่ทำลายล้างประเภทอวนรุน อวนลาก มาแล้วจนถึงขั้นที่ทำให้ชุมชนเกือบล่มสลาย แตกกระสาน ซ่านเซ่น แยกย้ายไปหางานทำถึงประเทศมาเลเซียมาแล้ว จึงเป็นบทเรียนสำคัญที่เราจะต้องบอกกับลูกหลานในชุมชนไม่ให้ใช้เครื่องมือที่ทำลายล้างเหล่านี้ต่อไปในอนาคต ในขณะเดียวกันเปาะจิการียังมองว่าในชุมชนยังมีภูมิปัญญาในการฟื้นฟูทรัพยากรให้กลับมาให้อุดมสมบูรณ์เหมือนในอดีตได้โดยการทำซั้งปะการังเทียมที่

ถือว่าเป็นภูมิปัญญาที่ผ่านการลองผิด ลองถูกจนแน่ใจได้ว่า ภูมิปัญญาในเรื่องการทำซั้งปะการังเทียม สามารถฟื้นฟูทรัพยากรให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ได้ เปาะจิการีบอกว่าในชุมชนเองมีคนรุ่นใหม่ ที่พร้อมจะเสียสละ เป็นแกนนำการติดต่อประสานงานกับคนภายนอกได้อย่างดี คนในชุมชนเองจะต้องรู้จักปรับตัว ยอมรับวิธีการใหม่ๆ ที่เราไม่เคยทำมาก่อน เช่น การปล่อยพันธ์สัตว์น้ำเพื่อเพิ่มจำนวนสัตว์น้ำให้มากขึ้น การที่ชุมชนจะต้องคิดค้นวิธีการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำใหม่ๆ ขึ้นมา ซึ่งสามารถทำได้ถ้าเราไม่รู้ เราต้องพร้อมที่จะเรียนรู้จากเพื่อนๆชาวประมงพื้นบ้านในที่อื่นๆที่สำคัญที่สุดคือ ความร่วมมือของคนในชุมชน ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความสามัคคีความเป็นปึกแผ่นของคนในชุมชนจะเป็นพลังที่มหาศาลที่จะทำให้ชุมชนของเราอยู่รอดมีอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืน

สำหรับเยาวชนและกลุ่มแม่บ้านเปาะจิการีมองว่า จะต้องให้กลุ่มคนเหล่านี้มีงานทำที่เขาสามารถใช้ทักษะที่มีอยู่ในชุมชนผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่ๆเพื่อสร้างงานสร้างอาชีพ เปาะจิการีมองว่าสิ่งที่สามารถทำได้ในทันทีคือ การสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนหรือจากสัตว์น้ำที่จับได้นำมาแปรรูป ทำเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน ส่วนหนึ่งเพื่อกินในครอบครัวเหลือก็นำไปขาย แม่บ้านจะได้ช่วยลดค่าใช้จ่ายในครอบครัวได้บางส่วน ถ้าทรัพยากรมีมากก็จะร่วมกลุ่มกันแปรรูป ให้เด็กๆเยาวชนได้มาเรียนรู้ฝึกฝน ฝึกปรือเพื่อเป็นนักธุรกิจรุ่นใหม่ต่อไป แนวทางที่เปาะจิการีมองเห็นเพราะส่วนหนึ่งได้โอกาสไปเห็นไปเรียนรู้จากการทำงานที่ประเทศมาเลเซียที่เห็นและได้มีโอกาสพูดคุยกับชุมชนที่เปาะจิไปทำงาน เพราะเห็นธุรกิจในระดับชุมชนเกิดขึ้นมากในประเทศมาเลเซียโดยเฉพาะแถบชายฝั่งทะเลเห็นมีโรงงานทำลูกชิ้น โรงงานทำข้าวเกรียบอยู่เป็นจำนวนมากและลูกหลานคนรุ่นใหม่เข้าสู่ธุรกิจจำนวนมากแทบจะไม่มีใครแยกย้ายออกจากหมู่บ้านเลย เปาะจิการีจึงแสดงความมั่นใจอย่างมาก ชุมชนแต่ละชุมชนถ้าร่วมมือกันคิดค้น ปรึกษาหารือ ลงมือทำด้วยกันจะต้องประสบผลสำเร็จอย่างแน่นอน

เปาะจิการีเล่าด้วยความสะท้อนใจและหดหู่ว่า ที่เปาะจิต้องแสดงความคิดเห็นมาอย่างนี้เพราะตัวเองประสบกับผลกระทบในด้านลบที่คิดว่าทุกคนคงไม่อยากให้เกิดขึ้นกับตัวเองอย่างแน่นอน เป็นสิ่งที่ไม่คิดฝันว่าตัวเองจะได้รับทดสอบจากองค์อัลเลาะห์ องค์อัลลาะห์ยังรักและห่วงใยมนุษย์ทุกคนที่เป็นผู้ที่ศรัทธาต่อพระองค์ให้ทุกคนยึดมั่นในความดี ปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระองค์อย่างเคร่งครัดต้องใช้ความพยายามอย่างถึงที่สุดที่ต้องแก้ไขในสิ่งที่ผิดพลาด หลงลืมในอดีตที่ผ่านมาเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับเปาะจิการี เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการอพยพแรงงานไปทำงานที่มาเลเซีย เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากต้นทาง คือในชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี เปาะจิการีบอกว่าปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นมาจากหลั่งไหลของแรงงานจากประเทศไทยรวมทั้งจากชุมชนชาวประมงพื้นบานจังหวัดปัตตานี

ที่มาจากปัจจัยต้นทางทั้งจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ต้องพึ่งพิงในการประกอบอาชีพ ฐานะความเป็นอยู่ที่ยากจน คนในชุมชนไม่มีงานทำ การศึกษาที่ต่ำในด้านการประกอบอาชีพ ความใฝ่ฝันความท้าทายที่อยากมีงานทำที่มาเลเซียของคนหนุ่มสาวที่กลายเป็นค่านิยมของผู้คนวัยหนุ่มสาวของชุมชนประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานีและอีกหลายๆปัจจัย การหลั่งไหลของแรงงานที่มากมายจนทำให้รัฐบาลของประเทศมาเลเซียต้องจัดระเบียบและมีความเข้มงวดกับการเดินทางเข้าออก การทำงานในประเทศมาเลเซีย เปาะจิการีบอกว่าในตอนที่เปาะจิการีเดินทางไปทำงานที่มาเลเซียในช่วงแรกๆ แทบจะไม่มีการตรวจจับเลย สามารถเข้าออกประเทศมาเลเซียได้ในหลายช่องทาง การหลั่งไหลของแรงงานที่ไปทำงานในมาเลเซียไม่ใช่เฉพาะคนจากประเทศไทยเท่านั้น แรงงานที่เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดคือแรงงานจากประเทศอินโดนีเซีย โดยเฉพาะแรงงานอินโดนีเซียที่ทำงานก่อสร้างจึงเกิดการแข่งขันกันอย่างหนักระหว่างแรงงานที่ทำงานภาคก่อสร้าง เปาะจิ การีบอกว่า ในช่วงตอนที่เดินทางไปทำงานก่อสร้างที่มาเลเซียจะต้องหยุดทำงานเป็นอาทิตย์เพื่อรองานใหม่เข้ามา จึงทำให้รายได้ที่เคยได้รับอย่างสม่ำเสมอขาดช่วงไปส่งผลทำให้รายได้จากการทำงานที่มาเลเซียที่จะต้องเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัวที่ชุมชนแทบจะไม่พอกับค่าใช้จ่ายในบางเดือนจะต้องเป็นหนี้สินยืมญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน เปาะจิการีจึงตัดสินใจไม่ไปทำงานที่มาเลเซีย กลับมาประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและทำงานรับจ้างก่อสร้างต่อเติมบ้านในชุมชน ซึ่งพอจะมีรายได้เลี้ยงดูครอบครัวได้อย่างพอกินพอใช้

เปาะจิการี บอกว่า ถึงแม้นหลายคนจะประสบปัญหาจากการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียแต่ก็มีหลายคนเช่นกันที่กลับประสบความสำเร็จจากการไปทำงานที่มาเลเซีย การประกอบธุรกิจร้านอาหารในประเทศมาเลเซียกำลังไปได้สวย จึงทำให้เกิดร้านใหม่ๆเกิดขึ้นตลอดเวลา ความต้องการแรงงานโดยเฉพาะวัยแรงงานคนหนุ่มสาวมีความต้องการที่มากขึ้น เจ้าของร้านอาหารจึงพยายามติดต่อญาติพี่น้องของตัวเอง เพื่อนบ้านเพื่อให้ลูกหลานของตัวเองไปทำงานในร้าน เปาะจิการีมองปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนประมงพื้นบ้านของคนหนุ่มสาวว่าเป็นค่านิยมที่ทุกคนใฝ่ฝันอยากจะทำสักครั้งหนึ่งในชีวิต ถึงแม้ว่าการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียจะมีความยากลำบาก ปัญหาอุปสรรคและผลกระทบที่ทุกคนได้ยินได้ฟังแต่คนหนุ่มสาวเหล่านี้ก็พร้อมจะท้าทาย เพราะอยู่บ้านก็ไม่มีงานทำ

เรื่องราวที่เกิดขึ้น เปาะจิการีเล่าให้ฟังว่า เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นกับครอบครัวเปาะจิการีโดยตรงซึ่งเป็นช่วงที่คนหนุ่มสาวหลั่งไหลไปทำงานในมาเลเซีย ลูกสาวคนที่ 3 ของเปาะจิการีก็ไม่แตกต่างจากลูกสาวบ้านอื่นๆ ที่ใฝ่ฝันอยากไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ถึงแม้ว่าเปาะจิการีจะพูดคุยบอกเล่าถึงปัญหาอุปสรรคในการทำงานที่เปาะจิการีเคยประสบพบเจอมา และยังมองว่าลูกสาวอายุยังน้อยเพียง 16 ปี

เท่านั้น เปาะจิกลัวว่าลูกสาวตัวเองจะปรับตัวไม่ได้กับการทำงานมาเลเซีย แต่ลูกสาวก็ยังร่ำร้องอยากไปทำงานที่มาเลเซีย สุดท้ายเปาะจิการีก็ต้องยอมให้ลูกสาวของตัวเองเดินทางไปทำงานที่มาเลเซีย เป็นเพราะน้องสาวของเปาะจิการีไปเปิดร้านอาหารที่มาเลเซีย เปาะจิการีจึงจำใจยอมให้ลูกสาวไปทำงานในร้านของน้องสาว

เปาะจิการีบอกว่า ลูกสาวทำงานอยู่ในร้านของน้องสาวอยู่ 2 ปี ในช่วงนั้นลูกสาวจะกลับมาเยี่ยมบ้าน ปีละ 2 ครั้ง คือในช่วงถือศีลอด ซึ่งร้านของน้องสาวเปาะจิการีจะหยุดประมาณ 1 เดือน อีกช่วงหนึ่งคือช่วงวันฮารีรายอฮัจย์จะกลับมาอยู่ประมาณ 1 สัปดาห์ เปาะจิการีเล่าให้ฟังว่า ลูกสาวให้เหตุผลกับเปาะจิการีว่า ที่ไม่กลับมาบ้านในแต่ละเดือนเป็นเพราะต้องมีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก แทบจะไม่มีเงินเหลือเก็บเลยทั้งค่าเดินทางไปกลับ ทั้งค่าที่ต้องเสียไปกับการประทับตราและค่าใช้จ่ายอื่นๆอีกมากมาย ลูกสาวของเปาะจิการีบอกว่าเพื่อไม่ให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายดังกล่าวจึงตัดสินใจที่จะไม่ไปประทับตราเข้าออกของหนังสือเดินทางจึงทำให้หนังสือเดินทางหมดสภาพไป เวลาจะกลับบ้านก็ใช้วิธีการลักลอบกลับเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย เวลาต้องเดินทางเข้าประเทศมาเลเซียก็เข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายเช่นเดียวกัน แต่เปาะจิการีไม่ค่อยห่วงเรื่องนี้เท่าไรนั้น เป็นเพราะสามีของน้องสาวของเปาะจิการีเป็นคนมาเลเซีย ค่อนข้างเป็นคนที่กว้างขวางอยู่ น่าจะช่วยได้เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นแต่ที่น่าเป็นห่วงในสายตาของเปาะจิการีคือ การแต่งตัวของลูกสาวที่ดูเหมือนจะแตกต่างจากคนในชุมชนเป็นอย่างมาก ลูกสาวให้เหตุผลกับเปาะจิการีว่า มันเป็นแฟชั่นเป็นการแต่งตัวของคนหนุ่มสาวที่มาเลเซีย เปาะจิการีกลัวว่าลูกสาวของตัวเองจะใจแตกก่อนวัยอันควร เปาะจิการีก็พยายามว่ากล่าวตักเตือนให้แต่งตัวเหมือนกับผู้คนในชุมชนอย่าทำตัวให้รู้สึกแปลกแยกกับคนในหมู่บ้านมากนัก เดี๋ยวเขาจะติฉันนินทาได้ ว่าพ่อแม่ไม่สั่งสอน สิ่งที่เปาะจิการีสังเกตอีกเรื่องหนึ่งคือ ลูกสาวมักจะไม่ค่อยพูดคุยกับชาวบ้านทั่วไปหรือสาวๆในชุมชนแต่มักจะพูดคุยกับพรรคพวกเพื่อนฝูงที่ทำงานที่มาเลเซียด้วยกัน ซึ่งเปาะจิการีรู้สึกว่าการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ทำให้ลูกสาวรู้สึกมีความแปลกแยกกับคนที่อยู่ในชุมชนมากนัก ภาษาการพูดคุยมักจะใช้ศัพท์แสลงของประเทศมาเลเซีย ซึ่งเปาะจิการีเองฟังไม่รู้เรื่อง ความรู้สึกของเปาะจิการีเห็นว่าการทำงานที่ประเทศมาเลเซีย กำลังทำให้ลูกสาวของตัวเองเป็นคนละพวกกับสาวๆในชุมชนพูดจากันไม่ค่อยจะรู้เรื่อง เวลาพูดคุยมักจะเล่าเรื่องราวของตัวเองที่ประสบพบเจอให้กับคนอื่นๆ ได้ฟังและมักจะไม่ค่อยอยากจะฟังเรื่องราวของคนในชุมชนมากนัก เปาะจิการีบอกว่าสิ่งที่สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงอีกเรื่องหนึ่งซึ่งแตกต่างมากกับตอนที่อยู่ในบ้านสมัยที่ยังไม่ไปมาเลเซีย คือ แต่ก่อนลูกสาวจะเป็นคนพูดน้อยไม่กล้าพูดคุยกับคนแปลกหน้ามากนัก แต่หลังจากๆไปทำงานที่มาเลเซีย เปาะจิการี

รู้สึกว่า ลูกสาวเปลี่ยนไปเหมือนเป็นคนละคน คือ เป็นที่กล้าจะพูดคุยกับคนแปลกหน้ามากขึ้น ถึงแม้นจะเป็นผู้ชายต่างหมู่บ้านที่แวะเวียนมาหาที่หมู่บ้านแต่เป็นคนที่ไปทำงานที่มาเลเซียด้วยกันเปาะจิการีมองลูกสาวด้วยความเป็นห่วงอย่างมากต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

หลังจากที่ทำงานกับน้องสาวได้ 2 ปี ในช่วงก่อนหน้านั้นน้องสาวของเปาะจิการีได้มาหาที่หมู่บ้าน บอกเล่ากับเปาะจิการี ว่าลูกสาวของเปาะจิการีเปลี่ยนไปมากมักจะมีผู้ชายมาหาที่ร้านอยู่บ่อยๆ เปาะจิการีก็บอกให้น้องสาวช่วยว่ากล่าวตักเตือนลูกสาวด้วยเพราะตัวเองอยู่ไกลมากไม่สามารถดูแลลูกสาวได้ หลังจากนั้นน้องสาวของเปาะจิการีฝากตนมาบอกว่าลูกสาวของเปาะจิการีหนีไปทำงานร้านอาหารอื่นแล้ว ตอนนี้คบอยู่กับผู้ชายชาวอินโดนีเซียที่ทำงานก่อสร้างอยู่บริเวณใกล้ๆกับร้านของน้องสาวเปาะจิการี เปาะจิการีจึงเดินทางไปมาเลเซียเพื่อนำลูกสาวกลับมา เปาะจิการีต้องอยู่ที่มาเลเซียอยู่หลายวันเพื่อตามหาลูกสาวจนได้เจอตัวและคบอยู่กับผู้ชายอินโดนีเซียตามที่น้องสาวแจ้งข่าวมาให้ เปาะจิการีจึงนำลูกสาวกับเพื่อนชายชาวอินโดนีเซียกลับมาแต่งงานให้ถูกต้องตามหลักศาสนาแต่คนในหมู่บ้านพูดถึงลูกสาวของเปาะจิการีไปในทางที่ไม่ดี เปาะจิการีอับอายเป็นอย่างมากจึงได้ให้ลูกสาวกลับไปทำงานที่มาเลเซียเพื่อให้พ้นจากการติฉินนินทาของคนในหมู่บ้าน หลังจากแต่งงานลูกสาวของเปาะจิการีก็หายเงียบไปจนเวลาล่วงเลยไปถึง2 ปี ลูกสาวของเปาะจิการีก็กลับมาที่บ้านพร้อมกับลูกคนแรกให้เปาะจิการีเลี้ยงดูนับจากนั้นเป็นต้นมา เปาะจิการีก็ไม่สามารถรับข่าวคราวของลูกสาวอีกเลยจนถึงปัจจุบันนี้หลานของเปาะจิการีมีอายุ 16 ปี แล้วเปาะจิการีบอกว่า พยายามติดตามลูกสาวหลายครั้งพยายามสอบถามคนที่ไปทำงานมาเลเซียที่อยู่ในหมู่บ้าน ก็ไม่มีใครพบเห็นเลย เปาะจิการีบอกว่า นับจากวันนั้นมาตัวเองก็ไม่ได้พบเห็นลูกสาวคนที่ 3 ของตัวเองอีกเลยไม่รู้เป็นตายร้ายดีอย่างไร

เปาะจิการีบอกว่า นี้คือผลกระทบของคนที่อยู่ต้นทางหรือในชุมชนเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นกับครอบครัวตัวเองโดยตรงเป็นผลกระทบทางสภาวะจิตใจที่ทำให้ต้องเป็นห่วงเป็นใยและต้องรับภาระจากสิ่งที่เกิดขึ้น ต้องเลี้ยงดูหลานให้ดีที่สุดแต่คงไม่ดีเท่ากับที่พ่อแม่ของเขาเลี้ยงเอง หลานของเปาะจิการีตอนนี้โตเป็นหนุ่มแล้ว ไม่ได้เรียนหนังสืออีกแล้วเป็นเด็กที่เงียบไม่ค่อยจะมีเพื่อน ซึ่งเปาะจิการีพยายามพูดกับหลานตลอดว่าให้เรียนหนังสือให้มากจะได้มีงานทำดีๆแต่สุดท้ายก็บังคับไม่ได้จนต้องปล่อยเลยตามเลย ตอนนี้หลานชายของเปาะจิการีก็เดินทางไปทำงานที่มาเลเซียอีกแล้ว ทั้งๆที่เปาะจิการีเองพยายามห้ามปรามแต่ก็ไม่สามารถหยุดยั้งความต้องการหลายชายได้ เปาะจิการีบอกว่า นี่คือหนทางเลือกของหนุ่มสาวที่ไม่มีการศึกษาหรือมีการศึกษาที่ต่ำ ความใฝ่ฝันของพวกเขาคือการได้ไปทำงานที่มาเลเซียเพื่อให้มีงานทำ มีรายได้รู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่าต่อครอบครัว

เรื่องราวผลกระทบที่เกิดขึ้นในครอบครัวของเปาะจิการีไม่ใช่มีเพียงแค่นี้ เปาะจิการีบอกว่าเรื่องที่แกจะเล่าต่อไปนี้ เคยเกิดขึ้นกับครอบครัวทั้งที่อยู่ในหมู่บ้านแห่งนี้ และที่แกได้ยินมาเป็นผลกระทบโดยตรงที่เกิดขึ้นจากการอพยพแรงงานไปทำงานที่มาเลเซีย เกิดขึ้นพร้อมๆกับที่ลูกสาวคนที่ 3 ของแกเดินทางไปทำงานที่มาเลเซียกับน้องสาวของเปาะจิการี เรื่องมีอยู่ว่า ลูกชายของเปาะจิการีซึ่งเป็นลูกคนที่ 2 ได้มาขอเปาะจิการีว่าจะเดินทางไปทำงานที่มาเลเซีย เปาะจิการีพยายามห้ามปรามเพราะเห็นว่าอายุยังน้อยเพียงแค่ 18 ปี เท่านั้น กลัวจะสู้งานหนักไม่ได้ เปาะจิการีรู้มาว่าลูกชายจะไปทำงานแปลงปลูกยาสูบขนาดใหญ่ของบริษัทแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่ที่ฆูวอมูแซ รัฐกลันตันซึ่งเป็นพื้นที่ป่าเขาหนาทึบแต่เพื่อนๆที่ไปด้วยซึ่งล้วนแต่เป็นผู้ใหญ่ทั้งนั้น ส่วนหนึ่งก็เป็นญาติของเปาะจิการีด้วยต่างก็รับรองว่าดูแลลูกชายของเปาะจิการีให้ เปาะจิการีจึงต้องยอมให้ลูกชายของตัวเองไปทำงานที่มาเลเซีย เปาะจิการีรู้สึกห่วงใยลูกมาก แต่ใจหนึ่งก็รู้สึกว่า ถ้าลูกอยากจะทำงานจริงก็ถือว่าเป็นโอกาสที่ลูกจะได้เรียนรู้ชีวิตจริง เรียนรู้คุณค่าของเงินหยาดเหงื่อแรงกายกว่าจะได้เงินมา และเปาะจิการีคิดว่าถ้าลูกชายมีรายได้ที่มากพอจะได้เป็นเงินทุนสำหรับจะขอสาวแต่งงานเป็นเงินค่าสินสอด เงินทุนสำหรับสร้างครอบครัวตัวเองต่อไป

ลูกชายของเปาะจิการีเดินทางไปทำงานที่มาเลเซียโดยใช้เพียงเอกสารผ่านแดนในขณะที่คนอื่นๆใช้หนังสือเดินทาง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะเปาะจิการีเองไม่มีเงินให้ลูกชายได้ไปทำหนังสือเดินทางและไม่อยากเป็นหนี้เป็นสินเพิ่มขึ้น เพราะตอนนี้ก็เป็นมีหนี้สินอยู่มาแล้ว ลูกชายเปาะจิการีพร้อมกับเพื่อนๆจำนวน 8 คน เดินทางไปถึงที่ทำงานโดยไม่มีปัญหา เพื่อนๆที่ไปทำงานกลับมาเล่าให้ฟังว่าพื้นที่ที่ไปทำงานมีลักษณะอยู่ในป่า มีเพิงพักคนงานอยู่ประมาณ 10 หลัง แต่ละหลังจะต้องอยู่รวมกันประมาณ 5-7 คน พวกที่ไปทั้งหมด 8 คน อยู่ร่วมกันในเพิงพักหลังที่ 2 ซึ่งด้านหลังเพิกพักมีถ้ำอยู่ มีต้นไม้ใหญ่ปกคลุมอยู่ทั่วไป ดูแล้วน่ากลัวมาก พวกเราที่ไปด้วยกันทั้งหมดถูกแบ่งงานกันทำให้อยู่ในแต่ละแผนก แผนกตักดินใส่ในถุงเพาะชำเมล็ดพันธุ์ต้นยาเส้น แผนกปลูกต้นกล้า แผนกฉีดสารเคมีป้องกันแมลงแทะกินใบยาสูบ แผนกเก็บใบยาสูบ สำหรับลูกชายเปาะจิการีถูกแบ่งงานให้อยู่แผนกฉีดสารเคมีป้องกันแมลง ทุกเช้าลูกชายเปาะจิการีจะฉีดสารเคมีที่แปลงปลูกใบยาสูบ ซึ่งพื้นที่ในการปลูกต้นยาเส้น มีพื้นทีที่กว้างมาก ต้องทำงานทั้งวัน พักกินข้าวมื้อเที่ยงและเลิกงานในช่วง 5โมงเย็น หลังเลิกงานลูกชายของเปาะจิการี จะนั่งเหม่อลอยเฝ้ามองถ้ำที่อยู่หลังเพิงพัก จะเก็บตัวเงียบๆอยู่คนเดียว เพื่อนๆที่ทำงานด้วยกันส่วนใหญ่จะเป็นคนอินโดนีเซียซึ่งอยู่ใกล้เพิงพัก จะเข้ามาพูดคุยบ้างในช่วงเย็นๆหลังเลิกงาน มีคนหนึ่งเล่าให้ฟังว่าเพื่อนที่มาทำงานด้วยกันเกิดคลุ้มคลั่งไม่ได้สติ หลังจากที่เดินทางเข้าไปในถ้ำหลังเพิงพัก หัวหน้าคนงานเคยมาบอกว่าถ้าไม่มีเหตุจำเป็นอะไรไม่ควรเข้าไปกล้ำกลายในบริเวณถ้ำแห่งนั้น

เพราะมีเจ้าที่คุ้มครองอยู่ เจ้าที่แรงมากและหวงถิ่นมาก ใครที่ล่วงเกินมักจะมีอันเป็นไปทุกราย หลังจากที่ได้รับรู้ข้อมูลจากการบอกเล่าของเพื่อนคนงานอินโดนีเซีย ทางกลุ่มที่ไปทำงานจึงได้เรียกมาพูดคุย รวมทั้งลูกชายของเปาะจิการี ทุกคนถูกย้ำให้อย่าเข้าไปใกล้ถ้ำหลังเพิงพักโดยเด็ดขาด

ลูกชายของเปาะจิการีและเพื่อนๆ ทำงานในสวนยาสูบอยู่ประมาณ 20 วัน แต่ละคนต้องรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายในแต่ละแผนกอย่างเต็มที่ ลูกชายของเปาะจิการียังทำงานฉีดพ่นสารเคมีอยู่เหมือนเดิม ต้องทำงานฉีดพ่นสารเคมีทีละแปลง ๆ และต้องเดินทางจากเพิงพักไกลขึ้นๆ ในบางวันจะต้องพกข้าวห่อไปกินในแปลงยาสูบ เพราะเดินทางไกลจากที่พักมาก เดินไปกลับเพื่อมากินข้าวกลางวันไม่ไหว เพื่อน ๆ ที่ไปทำงานกับลูกชายเปาะจิการีเล่าให้ฟังว่า อาหารการกินค่อนข้างจะยากลำบากมาก ส่วนใหญ่จะเป็นไข่เจียวและปลาแห้งเป็นหลัก ปลาแห้งก็เค็มมาก ๆ เวลาจะทอดกินจะต้องไปแช่น้ำจืดเป็นชั่วโมง ๆ เพื่อให้คายความเค็มออกมาให้มากที่สุด แต่ก็ยังคงเค็มอยู่เหมือนเดิม แต่ในบางวันทางหัวหน้าคนงานจะนำอาหารสดประเภทเนื้อวัว เนื้อไก่ และปลาน้ำจืดมาให้บ้าง แต่ก็เก็บได้เพียงวันสองวันเท่านั้นเพราะที่แปลงปลูกยาสูบอยู่ไกลจากหมู่บ้านมาก ไม่มีน้ำแข็งสำหรับจะเก็บอาหารได้ ไม่มีไฟฟ้าใช้ พอตกกลางคืนจะต้องจุดตะเกียงน้ำมันก๊าดเพื่อให้แสงสว่าง พวกที่ไปทำงานในแปลงยาสูบที่มาเลเซีย ต้องกินอยู่อย่างลำบากมาก อากาศในช่วงเช้ามืดเย็นมากถึงค่อนข้างจะหนาว เพราะแปลงปลูกยาสูบอยู่ในบริเวณหุบเขาอยู่บนพื้นที่เขาสูง พวกที่ไปทำงานก็ไม่ได้เตรียมเสื้อผ้าหนา ๆ ที่จะช่วยให้ร่างกายอบอุ่น จึงต้องช่วยกันเข้าเวรยามก่อกองไฟให้ความอบอุ่นกับร่างกาย จึงพอจะช่วยให้ร่างกายหายหนาวได้บ้าง

เปาะจิการีบอกว่า เพื่อนที่ไปทำงานกับลูกชายเปาะจิการีเล่าให้ฟังว่า ในช่วงวันที่ 21 ของการทำงานในแปลงยาสูบคืนนั้นเป็นเวรของลูกชายเปาะจิการีต้องดูแลกองไฟที่ก่อไว้เพื่อช่วยในการคลายหนาวให้กับเพื่อน ๆ รุ่งเช้าทุกคนตื่นขึ้นมาเพื่อจะละหมาดซูโบะหรือซุบฮี ต่างก็ไม่เห็นลูกชายของเปาะจิการีอยู่ในเพิงพัก ทุกคนพยายามตามหาในบริเวณเพิงพักแต่ก็ไม่พบตัว ต่างคนต่างวิพากษ์วิจารณ์ว่าลูกชายเปาะจิการีหายไปไหน ทุกคนต่างตกใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาก แรงงานชาวอินโดนีเซียบอกว่าให้ช่วยกันไปตามหาในถ้ำหลังเพิงพัก เพราะเห็นลูกชายเปาะจิการีนั่งเหม่อมองถ้ำแห่งนั้นอยู่หลายวันแล้ว ในช่วงเย็นๆ ทุกคนจึงช่วยกันไปตามหาในถ้ำ พบลูกชายเปาะจิการีนอนสลบอยู่ภายในถ้ำลึกจากปากถ้ำประมาณ 100 เมตร ตัวร้อนมากไม่ได้สติ เพื่อที่ไปทำงานด้วยกันช่วยกันแบกหามลูกชายเปาะจิการีมาที่เพิงพัก มาเช็ดตัวเพื่อให้ร่างกายคลายร้อน พยายามปลุกให้รู้สึกตัว เวลาผ่านไปครึ่งวันลูกชายเปาะจิการีก็ยังไม่รู้สึกตัว

มีชาวอินโดนีเซียคนหนึ่ง เปาะจิการีเล่าให้ฟังว่า เพื่อนๆที่ไปทำงานด้วยกันเล่าให้เปาะจิการีฟังว่าเป็นหมอไสยศาสตร์ที่เก่งมาก มาช่วยปัดเป่าน้ำมนต์ มาเช็ดตามเนื้อตามตัว จนถึงช่วงเย็นๆ ลูกชายเปาะจิการีรู้สึกตัว ไข้ก็ลดลง เพื่อนๆ จึงได้นำข้าวต้มกับปลาแห้งมาให้ลูกชายเปาะจิการีได้กินและได้ซักถามลูกชายเปาะจิการีว่าทำไมจึงเข้าไปในถ้ำแห่งนั้น ทั้งๆ ที่ทุกคนถูกห้ามไม่ให้เข้าไปในบริเวณถ้ำแห่งนั้น ลูกชายเปาะจิการีเล่าให้ฟังว่า คืนนั้นเป็นเวรของลูกชายเปาะจิการี ต้องอยู่เฝ้ายามเพื่อดูแลกองไฟให้ลุกโชนอยู่เสมอ ๆ เพราะถ้าไฟมอดดับลงจะเป็นควัน ซึ่งทุกคนคงจะนอนไม่ได้ อยู่เวรยามจนเวลาเลยเที่ยงคืนรู้สึกง่วงนอนมาก จึงลุกขึ้นเดินไปมาบริเวณเพิงพัก เห็นผู้หญิงหน้าตาสวยงามมากแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าแบบมาเลย์โบราณ นุ่งโสร่ง เสื้อสีทองลายฉลุดอกไม้ คืนนั้นเป็นคืนพระจันทร์เต็มดวง ไฟจากที่กองไฟให้แสงสว่าง จึงสามารถมองเห็นได้ค่อนข้างจะชัดเจนมาก ผู้หญิงคนนั้นมาโบกมือเรียกลูกชายของเปาะจิการี ลูกชายของเปาะจิการีจึงตามไปเหมือนถูกมนต์สะกด เมื่อเข้าไปในถ้ำลูกชายเปาะจิการีบอกว่า มีห้องที่สวยงามมากมีเตียงโบราณอันนั้น มีมุ้งที่เป็นลักษณะกระโจมล้อมรอบเตียงโบราณอันนั้น แต่ด้านหนึ่งของเตียง ลูกชายของเปาะจิการีบอกว่าดูเหมือนจะเป็นด้านหน้าเปิดโล่งอยู่ รวมทั้งมีผลไม้ที่ลูกชายเปาะจิการีก็ไม่เคยพบเห็นมาก่อนตั้งอยู่ในจานดูแล้วน่ากินมาก ผู้หญิงหน้าตาสวยงามคนนั้นได้เชิญประทานอาหารอย่างเอร็ดอร่อยเป็นอย่างมาก เมื่อกินจนอิ่มแล้ว ผู้หญิงหน้าตาสวยงามคนนั้นได้จูงมือลูกชายเปาะจิการีไปนอนบนเตียงจนหลับไป มารู้สึกตัวอีกครั้งก็เห็นเพื่อนๆนั่งล้อมอยู่ แต่ไม่อยู่ในถ้ำที่สวยงามนั้นอีกแล้ว ลูกชายของเปาะจิการีกินข้าวต้มได้ครึ่งถ้วยก็เอนตัวนอนต่อเพราะรู้สึกอ่อนเพลียมาก

เพื่อนๆที่ไปทำงานกับลูกชายของเปาะจิการีเล่าให้ฟังว่า ในช่วงเย็นๆหลังจากลูกชายของเปาะจิการีนอนหลับไป กลับพบว่ามีไข้ขึ้นสูงมากตัวร้อนเป็นไฟ แต่ตัวสั่นเป็นเหมือนลูกนกที่ถูกฝน ทุกคนช่วยกันเอาผ้าห่มมาห่มตัว 3-4 ผืน ลูกชายของเปาะจิการีก็ไม่คลายหนาว ปากก็พร่ำพูดว่า “บีแดดารี” ซึ่งหมายถึง นางฟ้ามาตามให้ไปหาและลุกขึ้นยืนจะเดินออกไปนอกเพิงพัก เพื่อนๆช่วยกันจับ แต่ลูกชายเปาะจิการีไม่รู้ไปเอาเรี่ยวแรงมาจากไหน คน 2-3 คนจับไม่อยู่ต้องใช้แรงผู้ชาย 4-5 คน ถึงจะจับลูกชายเปาะจิการีอยู่ ยื้อยุดฉุดกระชากอยู่เป็นพักๆ สุดท้ายลูกชายเปาะจิการีก็เอนตัวนอนต่อ พอตกเที่ยงคืนลูกชายของเปาะจิการีก็ลุกขึ้นยืนอีกปากก็พร่ำบอกว่า บีแดดารีมาตาม จะไปหาบีแดดารี เพื่อนๆ 4-5 คนที่เฝ้าไข้อยู่ต่างช่วยกันจับไม่ให้เดินออกไปนอนเพิงพัก อาการของลูกชายเปาะจิการีเป็นอยู่เป็นระยะๆ คืนหนึ่งประมาณ 4-5 ครั้ง จนถึงรุ่งเช้า อาการไข้ลดลง เป็นอันว่าคืนนั้นเพื่อนๆที่เฝ้าไข้อยู่ไม่เป็นอันหลับนอนกัน เมื่อรุ่งเช้าขึ้นมาเพื่อนๆที่มาทำงานด้วยกันต่างปรึกษาหารือกัน ตกลงกันว่าจะต้องพาลูกชายเปาะจิการีกลับไปก่อน แต่ละคนก็ต่างบอกว่ากลัวมากกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น งานที่ทำก็หนักมาก แต่ละ

คนเริ่มรู้สึกว่ารับสภาพไม่ไหว จึงได้ไปบอกกับหัวหน้าคนงานว่าจะเดินทางกลับ เพราะต้องส่งคนป่วยกลับไปรักษาที่บ้าน หัวหน้าคนงานจึงได้พาไปพบกับเจ้าของแปลงยาสูบ เพื่อเบิกค่าแรงที่ทำงานมาได้ทั้งหมดคนละ 6,500 บาท หลังจากเบิกค่าแรงแล้วหัวหน้าคนงานได้ขับรถของสวนไปส่งที่รัฐกลันตัน หลังจากนั้นเพื่อนๆ ที่ไปทำงานด้วยกันเหมารถแท็กซี่ 2 คัน เพื่อมาส่งที่ด่านตากใบ จ.นราธิวาสแล้วนั่งเรือข้ามฟากมาฝั่งไทย มาถึงช่วงค่ำที่อำเภอตากใบ จึงแวะไปกินข้าวที่ตลาดตากใบทุกคนต่างก็กินข้าวด้วยกันอย่างเอร็ดอร่อยมาก เพราะทุกคนไม่ได้กินข้าวมื้อเที่ยงกันแต่จู่ๆ ลูกชายเปาะจิการีลุกขึ้นไปข้ามถนน เข้าไปกอดผู้หญิงหนึ่งที่กำลังเดินอยู่กับผู้ชายคนหนึ่งซึ่งตอนหลังรู้ว่าเป็นตำรวจ ลูกชายเปาะจิการีเข้าไปกอดจูบผู้หญิงคนนั้นปากพร่ำว่า บีแดดารี ผู้ชายที่มาด้วยกับผู้หญิงคนนั้นจึงเข้ามาแกะลูกชายเปาะจิการีให้ออกไปจากตัวของผู้หญิงคนนั้น พร้อมกับทั้งเตะทั้งต่อยลูกชายของเปาะจิ การี เพื่อนๆที่ไปทำงานด้วยกันต่างเข้าไปแยกลูกชายเปาะจิการีกับผู้ชายคนนั้นออกจากกัน ผู้ชายคนนั้นบอกว่าจะเอาเรื่องลูกชายของเปาะจิการีให้ถึงที่สุด พร้อมกับสวมกุญแจมือแล้วพาลูกชายเปาะจิการีไปที่โรงพักตากใบ เพื่อนๆ ที่ไปทำงานด้วยกันต่างไปกล้าเข้าไปปรามเพราะกลัวตำรวจ ลูกชายของเปาะจิการีจึงถูกคุมขังที่โรงพักตากใบ เพื่อนๆ ที่ไปทำงานด้วยกันปรึกษากันว่าจะต้องกลับไปแจ้งให้เปาะจิการีได้รับรู้ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยเหมารถกระบะกลับมาถึงหมู่บ้านเกือบเที่ยงคืน เมื่อมาถึงหมู่บ้านจึงไปบอกเปาะจิการีถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเปาะจิการี นี้คือผลกระทบจากการที่เปาะจิการีปล่อยให้ลูกชายไปทำงานที่มาเลเซีย เป็นความทุกข์อย่างแสนสาหัส กับชีวิตของแกและครอบครัว เพราะหลังจากที่เปาะจิการีรู้เรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เปาะจิการีแทบจะนอนไม่หลับ ในหัวคิดหาหนทางที่จะช่วยลูกชายของตัวเองที่ถูกคุมขังอยู่ที่โรงพักตากใบ รุ่งเช้าเปาะจิการีได้ไปหาสามีของน้องสาวที่อยู่ที่บ้านสายหมอ ตำบลบางเขา อ.หนองจิก ซึ่งมีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เปาะจิการีได้เล่าเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นรวมทั้งเหตุการณ์ที่ทำให้ถูกจับกุม สามีของน้องสาวของเปาะจารีคิดหาหนทางโดยไปที่สถานีอนามัยที่บ้านตันหยงเปาว์ให้หมออนามัยช่วยออกใบรับรองว่าลูกชายเปาะจิการีเป็นคนวิกลจริต เป็นโรคประสาท เปาะจิการีกับสามีของน้องสาวเปาะจิการีจึงได้เดินทางไปที่โรงพักตากใบ ได้ไปคุยกับตำรวจคนนั้นและพนักงานสอบสวน เปาะจิการีได้ยื่นใบรับรองจากสถานีอนามัยของบ้านตันหยงเปาว์ให้พนักงานสอบสวน เปาะจิการีต้องอ้อนวอนให้ตำรวจคนนั้นไม่เอาเรื่องและเปาะจิการียินดีจะชดเชยค่าเสียหายให้ตำรวจคนนั้นเรียกร้องค่าเสียหาย 5,000 บาท เปาะจิการีบอกว่าตัวเองเป็นคนยากจนลดเหลือ 2,000 บาท ตำรวจคนนั้นเห็นใจเปาะจิการี จึงยอมลดให้เหลือ 2,000 บาท พนักงานสอบสวนจึงให้ทำบันทึก

ให้ตำรวจคนนั้นเซ็นรับรองว่าไม่ติดใจเอาเรื่อง เปาะจิการีจึงรับลูกชายของตัวเองกลับมาที่หมู่บ้าน เพื่อทำการรักษาอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นจากการไปทำงานที่มาเลเซีย

เปาะจิการีบอกว่า แกต้องย้ำตัวเองตลอดเวลาว่า "นี้คือบททดสอบจากองค์อัลเลาะห์" เพราะความทุกข์ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวมันแสนสาหัสมากจริงๆ ลูกชายคนเดียวของครอบครัว เด็กหนุ่มที่มุ่งมั่นขยันขันแข็ง เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงของครอบครัว กลายเป็นคนวิกลจริต กลายเป็นคนที่เป็นโรคประสาทจากการที่มุ่งมั่นจะหารายได้ มาจุนเจือครอบครัว ต้องทิ้งบ้านไปทำงานที่มาเลเซีย ไม่ถึง 1 เดือน ชีวิตกลับตาลปัตรจากคนดีๆ กลายเป็นคนบ้า จากการที่จะช่วยเหลือครอบครัวกลายเป็นภาระหนักหนักอึ้งให้ครอบครัวต้องแบกรับเป็นเวลาถึง 20 กว่าปี นี้คือผลกระทบในด้านร้ายที่เกิดขึ้นกับชีวิตของแก จากการไปทำงานที่มาเลเซียของลูกชายคนเดียวของครอบครัว วันนี้ลูกชายของแกได้จากโลกนี้ไปแล้วเมื่อช่วงต้นปีที่ผ่านมา หลังจากใช้ความพยายามอย่างมากในการรักษาทั้งกับแพทย์แผนปัจจุบัน และหมอพื้นบ้าน ต้องเสียเงินทองมากมาย แต่โรคร้ายก็รักษาไม่หายกลายเป็นคนบ้าจนถึงวินาทีสุดท้ายของชีวิต

4.2.3 กรณีศึกษาที่ 3 : "แบนิ"*

แบนิ เป็นคนในบ้านตันหยงเปาว์ ม.4 ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก จ.ปัตตานี พ่อแม่เป็นชาวประมงพื้นบ้าน แบนิมีพี่น้องทั้งหมด 7 คน ชาย 4 คน หญิง 3 คน เขาเป็นลูกคนที่ 4 พ่อของแบนิสอนลูกๆให้รู้จักวิธีการทำประมงพื้นบ้านทุกคน พ่อของแบนิเป็นชาวประมงพื้นบ้านที่จับปลา จับสัตว์น้ำในทะเลที่เก่งมากมีชื่อเสียงในการจับปลาลำดับต้นๆของหมู่บ้าน เพราะพ่อของแบนิเป็นคนขยัน เป็นคนช่างจดจำและเรียนรู้ในการทำเครื่องมือประมงพื้นบ้านแบบใหม่ๆโดยการประยุกต์จากเครื่องมือเดิมที่ใช้อยู่เป็นประจำ เช่น การเปลี่ยนจากอวนชั้นเดียว มาเป็นอวนสามชั้น เพื่อใช้ในการจับกุ้ง ในขณะที่คนอื่นๆในหมู่บ้านยังใช้เครื่องมืออวนลอยกุ้งแบบชั้นเดียวอยู่เลย พ่อของแบนิเป็นคนแรกๆที่ใช้อวนจมปูที่เป็นเชือกเอ็น ในขณะที่คนในหมู่บ้านยังใช้อวนจมปูที่เป็นเชือกไนล่อน พ่อของแบนิสอนแบนิตลอดว่า "การเรียนรู้ แบบลองผิดลองถูกเป็นสิ่งที่ควรต้องเรียนรู้ เพื่อที่เราจะได้ปรับเปลี่ยนเครื่องมือให้มีความเหมาะสมกับชนิดของสัตว์น้ำ แต่ละฤดูกาล แต่การลองผิดลองถูกต่างๆ จะต้องไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นหรือคนในหมู่บ้าน เพราะจะทำให้ความสงบสุขของชุมชนต้องหมดไป" แบนิยังจำคำสอนของพ่อเสมอจนถึงปัจจุบันถึงแม้นจะได้ข่าวว่าการทำอวนลากข้าง การทำเครื่องมือไอ้โง่ จะจับสัตว์น้ำได้มาก แต่แบนิไม่คิดจะทำ เพราะจะทำให้คนอื่นเดือดร้อน ชุมชนแตกแยก ถึงจะได้รายได้ที่มากขึ้น แต่ก็ไม่มีความสุข รู้สึกเป็นบาปที่ติดตัวเราตลอดไป

*** นามสมมติ

ในวัยเด็กแบนิจะรบเร้าพ่อขอออกทะเลด้วย และมีความรู้สึกตื่นเต้นทุกครั้ง เฝ้ารอที่จะออกทะเลไปกับพ่อจนนอนไม่หลับ แบนิรู้สึกว่าการเป็นชาวประมงพื้นบ้านช่างเป็นความโชคดีมากเพราะวางอวนครั้งใดจะได้สัตว์น้ำมาเป็นจำนวนมาก แต่ละช่วงฤดูกาลจะได้สัตว์น้ำไม่เหมือนกัน แบนิรู้สึกสงสัยมากว่าทำไมเราไม่จับกุ้งทั้งปี ทำไมเราต้องไปจับปู ในเมื่อปูมีราคาที่ถูกกว่ากุ้งเยอะ พ่อของแบนิไขข้อสงสัยให้แบนิ โดยเล่าให้ฟังว่า กุ้งจะมีเป็นจำนวนมากเฉพาะในฤดูมรสุม ที่ลมเริ่มเปลี่ยนจากลมตะวันตกเฉียงใต้(อาเงิงบาระ)มาเป็นลมตะวันออกเฉียงเหนือ(อาเงิงการอ) เพราะในช่วงนั้นคลื่นลมค่อนข้างจะแรง น้ำจะขุ่นข้น น้ำไหลเชี่ยวกว่าปกติ น้ำที่ขุ่นข้นจะนำอาหารของกุ้งที่มีมากเป็นพิเศษประกอบกับคลื่นลมจะพัดตะกอนดินที่กุ้งซ่อนตัวอยู่ ทำให้กุ้งไม่ฝังตัวอยู่ในดิน ทำให้กุ้งดีดติดอวนง่าย เราจึงต้องใช้เครื่องมืออวนลอยกุ้งมาจับกุ้งในช่วงนี้เพราะกุ้งมีจำนวนมาก แต่พอหมดฤดูมรสุม น้ำเริ่มใสธาตุอาหารในทะเลที่เป็นอาหารของกุ้งจะน้อยลง กุ้งจะฝังตัวในดินเป็นเวลานาน น้ำก็จะไม่ค่อยไหลเชี่ยวเราจึงจับกุ้งได้น้อย แต่ในขณะเดียวกันในช่วงที่น้ำใสขึ้น ประกอบกับบางครั้งมีลมตะวันตกเฉียงเหนือ(อาเงิงบาระลาวโอะ) ที่มีคลื่นลมแรงเป็นช่วงเวลาสั้นๆ จะเป็นช่วงที่ปูชอบหากิน ปูเป็นสัตว์ที่ชอบเคลื่อนไหวหาเหยื่อไม่อยู่กับที่ การวางอวนจมปูให้อยู่กับที่เพื่อให้ปูที่ชอบเคลื่อนไหวหาเหยื่อติดอวนขึ้นมา จึงเป็นช่วงเวลาที่เราจะจับปู พราะปูมีจำนวนมากในช่วงนี้ แบนิเล่าให้ฟังว่าการเรียนรู้จากการออกทะเลกับพ่อในวัยเด็กทำให้แบนิใช้เป็นหลักปฏิบัติในการทำประมงพื้นบ้านสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน คนในหมู่บ้านก็ได้เรียนรู้เหมือนๆกันทุกครัวเรือน

แบนิบอกว่าชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนประมงพื้นบ้าน ขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเล พวกเราจึงต้องรักทะเลและช่วยกันดูแลทะเลด้วยกัน แบนิจำได้ว่า ในตอนเด็กๆคนในชุมชนจะช่วยกันทำซั้งปะการังเทียมเพื่อให้สัตว์น้ำมีบ้านเป็นแหล่งอาศัยและยังเป็นสถานที่ตกปลาในยามที่เราไม่สามารถจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมืออวนชนิดต่างๆที่เรามีอยู่ เราจึงมีหลักประกันว่าเรามีกับข้าวไว้กินในครอบครัวได้อย่างแน่นอน

เมื่อโตเป็นหนุ่มพี่ชายคนโตและพี่ชายคนรองต่างแยกย้ายไปมีครอบครัว แต่งงานกับคนในชุมชน แบนิจึงต้องออกเรือไปกับพ่อ แบนิได้เรียนรู้แหล่งพื้นที่ทำการประมงที่เหมาะสมกับเครื่องมือที่ตัวเองมีอยู่แต่ละฤดูกาลจึงค่อนข้างแม่นยำมากเป็นเพราะพ่อของแบนิได้ลองผิดลองถูกวางเครื่องมือประมงในแต่ละพื้นที่จนมั่นใจว่า แต่ละพื้นที่ในช่วงฤดูกาลนั้นสัตว์น้ำที่จับมักจะอยู่บริเวณไหน แบนิมีความรู้สึกว่าการเป็นชาวประมงพื้นบ้านสามารถเป็นอาชีพที่มั่นคง สามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้เป็นอย่างดี ไม่ต้องดิ้นรนมากนัก ในช่วงที่ไม่สามารถออกทะเลได้ ในช่วงคลื่นลมแรง เรายังมีความหวังว่าเมื่อคลื่นลมสงบเรา

จะต้องจับสัตว์น้ำได้เป็นจำนวนมาก ถึงจะมีหนี้สินบ้างที่หยิบยืมใช้จ่ายในช่วงที่ไม่สามารถออกทะเล แต่เมื่อเราออกทะเลได้เราก็จะปลดหนี้สินได้ในทันที

เมื่อแบนิโตเป็นหนุ่มผ่านการเกณฑ์ทหารแล้ว แบนิได้แต่งงานกับลูกสาวเจ้าของแพปลาในหมู่บ้าน แบนิซื้อเรือเป็นของตัวเอง ใช้ทักษะที่ได้เรียนรู้จากพ่อออกทำการประมงด้วยการใช้เครื่องมืออวนลอยกุ้งในช่วงฤดูมรสุม พอคลื่นลมสงบแบนิก็เปลี่ยนมาใช้เครื่องมืออวนจมปู บางช่วงเวลาก็ใช้อวนปลาทราย ซึ่งต้องใช้ทักษะในการจดจำพื้นที่ในท้องทะเลเป็นอย่างมากเพราะปลาทรายชอบที่จะหากินในบริเวณที่เป็นดอนทรายใต้ท้องทะเล เพราะเมื่อวางอวนเสร็จแล้วจะต้องกะทุ้งน้ำเพื่อให้ปลาทรายที่หากินบริเวณดอนทรายตกใจ แล้วแหวกว่ายไปสู่น้ำลึก การวางอวนในบริเวณริมดอนทราย จึงเป็นการวางอวนที่ถูกต้อง แม่นยำที่จะทำให้อวนติดปลาทรายได้เป็นจำนวนมาก วิธีการวางอวนในพื้นที่ที่เหมาะสมเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผ่านการลองผิดลองถูกจนกลายเป็นทักษะการเรียนรู้เฉพาะตัว ที่ชาวประมงพื้นบ้านจำเป็นต้องเรียนรู้ เพื่อให้การใช้เครื่องมือมีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งหมายถึงการมีได้รายเพื่อมาดูแลเลี้ยงครอบครัวของตัวเองอย่างมั่นคงและใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

แบนิเล่าให้ฟังว่า ตนเองเริ่มมีปัญหาในการทำประมงเมื่อตอนที่เมียคลอดลูกสาวคนแรกจำได้ว่าเป็นปี พ.ศ.2534 ในช่วงนั้นมีเรืออวนรุนเป็นจำนวนมาก ทั้งเรืออวนรุนขนาดเล็กและเรืออวนรุนขนาดใหญ่ คืนหนึ่งๆเท่าที่นับได้มีถึง 30-40 ลำ เฉพาะหน้าบ้านตันหยงเปาว์ที่เดียว ส่วนหมู่บ้านที่อยู่ข้างเคียงบาราพา สายหมอและบางตาวาก็มีสภาพเช่นเดียวกัน พื้นที่ที่เคยทำประมง ที่มักจะพบเจอสัตว์น้ำประเภทกุ้ง ปู ปลา ถูกทำลายจากเรืออวนรุนจนแทบไม่มีสัตว์น้ำให้จับเลย ประกอบกับข้างนอกเขต 3 กิโลเมตรก็จะเจอปัญหาอวนลากขนาดใหญ่ทั้งอวนลากเดี่ยวและอวนลากคู่ จริงๆแล้วแบนิเล่าให้ฟังว่าปัญหาอวนรุนอวนลากที่แบนิรู้สึกว่าเริ่มมีปัญหาตั้งแต่ 4-5 ปีก่อนหน้านั้นแล้ว แต่เป็นเพราะเรืออวนรุนยังมีไม่มาก ก็ยังพอจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือประมงพื้นบ้านอยู่ได้ถึงแม้นจะจับสัตว์น้ำได้ไม่มากพอเหมือนสมัยที่ออกทะเลกับพ่อ แต่เพราะสัตว์น้ำมีราคาแพงกว่าแต่ก่อนมาก เช่น เมื่อตอนแบนิออกทะเลกับพ่อ ราคาของกุ้งแชบ๊วยราคาเพียงกิโลกรัมละ 90 บาท แต่ตอนที่แบนิออกเรือเองราคาของกุ้งแชบ๊วยราคาโดยเฉลี่ยแล้วจะประมาณ 120 บาท

ปัญหาเครื่องมืออวนรุน อวนลากเริ่มหนักหน่วงมาก เพราะเครื่องมือเหล่านี้มีการจับสัตว์น้ำแบบไม่เลือกชนิดและขนาด มีการทำลายที่อยู่อาศัยสัตว์น้ำหน้าดิน แหล่งหากิน แหล่งผสมพันธุ์ของสัตว์น้ำจนสัตว์น้ำแทบไม่มีให้เราได้จับเลย และที่สำคัญแบนิรู้สึกว่าอาชีพประมงพื้นบ้านที่เคยเป็นอาชีพที่มั่นคงเลี้ยงดูครอบครัวได้อย่างพอเพียง กลายเป็นอาชีพที่ต้องอยู่กับความเสี่ยงที่จะเลี้ยงดูครอบครัวไม่ได้อีก

ต่อไป เพราะเครื่องมือประมงพื้นบ้านที่แบนิใช้ถูกทำลาย ถูกรุน ถูกลากจนแทบไม่มีเครื่องมือทำมาหากินอีกต่อไป แบนิจำได้ว่า ครั้งหนึ่งหลังฤดูมรสุมเป็นช่วงที่ใช้เครื่องมืออวนลอยกุ้งซึ่งจริงๆแล้วในช่วงก่อนฤดูมรสุมประมาณ 1 เดือนและในช่วงฤดูมรสุมลมตะวันออกเฉียงเหนือจะเป็นช่วงที่กุ้งแชบ๊วยบริเวณหน้าบ้านและหมู่บ้านข้างเคียงมีอยู่อย่างชุกชุมเป็นจำนวนมาก แต่หลังจากมีอวนรุนอวนลาก การใช้เครื่องมืออวนลอยกุ้งในฤดูมรสุมเริ่มจับกุ้งได้ยากขึ้น แต่แบนิก็พยายามเก็บหอม รอมริบ เก็บเงินจากรายได้จากเครื่องมืออวนลอยกุ้งได้พอที่จะไปซื้ออวนจมปู เพื่อที่จะนำไปใช้เป็นเครื่องมือทำมาหากินในช่วงหลังฤดูมรสุม ในช่วงที่น้ำทะเลเริ่มใสขึ้น ซึ่งจะเป็นช่วงที่มีปูม้าอยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อซื้ออวนจมปูมาแล้ว แบนิจะใช้เวลาว่างที่กลับจากทะเล มาผูกอวน เข้าตะกั่วผูกทุ่น ซึ่งการผูกอวนต้องใช้เวลาเกือบ 1 วันต่ออวน 1 ผืน แบนิใช้เวลาในการผูกอวน 10 ผืนประมาณเกือบ 20 วัน เพราะต้องใช้เวลาหลังการออกทะเลเท่านั้น ซึ่งบางวันแทบจะไม่มีเรี่ยวแรงสำหรับผูกอวนเพราะหมดแรงจากการออกทะเล เนื่องจากแบนิต้องไปทะเลตั้งแต่เช้ามืดหลังจากละหมาดซุบฮีหรือซูโบ๊ะจะกลับเข้าฝั่งอีกทีก็เกือบ 4โมงเย็นแล้ว เพราะบางวันน้ำจะไหลในช่วงเวลาบ่ายๆ

หลังจากผูกอวนเสร็จแล้ว แบนิก็เฝ้ารอให้พ้นจากฤดูมรสุมและหมดช่วงฤดูจับกุ้งแชบ๊วย แบนิมีความหวังว่าช่วงที่เปลี่ยนลมจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นลมตะวันตกซึ่งเป็นช่วงน้ำทะเลเริ่มใส ปูม้าที่เคยจับได้เป็นจำนวนมากในทุกปี และปีนี้ก็คงจะจับปูด้วยอวนจมปูได้เป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน ประกอบกับปีนี้แบนิพึ่งจะทำอวนผืนใหม่ซึ่งมีอยู่ถึง 10 ผืน มีจำนวนมากกว่าทุกๆปี เพราะในช่วงปีที่ผ่านมาอวนจมปูของแบนิมีมากสุดเพียง 8 ผืนเท่านั้น แบนิจำได้ว่าก่อนที่จะวางอวนจมปู แบนิจะต้องดูคลื่นลมก่อน สำรวจในเรื่องของลักษณะน้ำว่ามีความขุ่นความใสของน้ำเหมาะสมกับการหาอาหารของสัตว์น้ำประเภทปูหรือไม่ ซึ่งแบนิรู้สึกว่าความรู้ที่ตัวเองสะสมมาตั้งแต่เมื่อครั้งที่ออกทะเลกับพ่อ บวกกับความรู้ที่ตัวเองได้เรียนรู้มา น่าจะเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้การใช้เครื่องมืออวนจมปูน่าจะประสบความสำเร็จมีรายได้เลี้ยงดูครอบครัวได้เป็นอย่างดี

แบนิจำได้เป็นอย่างดีว่า วันที่แบนิไปวางอวนจมปูในปีนั้น เป็นวันที่เลวร้ายที่สุดในชีวิตความหวังในการที่จะใช้อาชีพประมงพื้นบ้านเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงกลับพังทลายลงไปจากความรู้สึกที่มีอยู่ เป็นเพราะอวนจมปูที่ใช้เงินเก็บหอมรอมริบเป็นเวลานาน 4-5 เดือนในช่วงฤดูมรสุมหวังเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการดักจับปูม้าเพื่อมีรายได้เลี้ยงดูครอบครัวกลับถูกเรืออวนรุน รุนลากจนเครื่องมืออวนจมปูหายไปเพียงเวลาชั่วข้ามคืน เพราะแบนิไปวางอวนจมปูในช่วงเช้า จะไปกู้อวนขึ้นมาอีกครั้งในช่วงเช้าของวันรุ่งขึ้น แต่ปรากฏว่าในบริเวณที่วางอวนจมปูไม่เห็นธงที่เป็นสัญลักษณ์อวนของ

แบนิเลย ธงของเพื่อนๆที่วางอยู่บริเวณนั้นก็ไม่มีให้เห็นเช่นเดียวกัน แบนิพยายามใช้สมอเรือลากหาอวนของตัวเอง ใช้เวลา 3-4 ชั่วโมงจนน้ำมันใกล้จะหมดก็ไม่พบอวนจมปูของตัวเอง ทั้งๆที่ลากสมอเรือทั้งบริเวณที่ตัวเองวางอวนอยู่และบริเวณข้างเคียงห่างออกไป 4-5 กิโลเมตรรอบด้านก็ไม่พบอวนของตัวเอง แบนิบอกว่าในใจของแบนิร้อนรุ่มมาก โกรธเกลียดเครื่องมืออวนรุนที่มาลากรุนเครื่องมือของตัวเองจนหายไป เมื่อหาอวนจมปูของตัวเองไม่เจอแล้วแบนิก็ขับเรือกลับเข้ามาในหมู่บ้านด้วยใจที่หดหู่ สิ้นหวัง กลับมาถึงที่จอดเรือหน้าบ้านตัวเองเห็นเมียกำลังรออยู่ เพื่อจะมาช่วยปลดปูที่ติดมากับอวน เมื่อเห็นในเรือไม่มีอวนอยู่และฟังที่แบนิเล่าว่าพยายามหาอวนเป็นเวลา 3-4 ชั่วโมงแล้วไม่เจอ เมียของแบนิน้ำตาไหลพร่าไม่หยุด ยิ่งทำให้แบนิหดหู่สิ้นหวังมากยิ่งขึ้น ในช่วงชั่วโมงนั้นแบนิรู้สึกว่าตัวเองสิ้นหวังจริงๆกับอาชีพประมงพื้นบ้านในชุมชนของตัวเอง

แบนิบอกว่าช่วงเวลานั้นเป็นช่วงยากลำบากมากของครอบครัวแบนิ เงินที่จะใช้จ่ายในครอบครัวก็ไม่มีเพราะหมดไปกับการซื้ออวนจมปูหมดแล้ว จะไปออกอวนลอยทั้งที่มีอยู่ กุ้งก็ไม่มีให้จับเพราะหมดฤดูของกุ้งแล้ว ค่าใช้จ่ายในครอบครัวที่จะต้องใช้อยู่ในชีวิตประจำวันก็หยิบยืมจากแม่ยายบ้างกับเพื่อนบ้านญาติพี่น้องบ้าง แต่เขาก็ไม่มีมากมายนักที่จะให้หยิบยืมเพราะแต่ละคนก็หวังพึ่งทะเล ซึ่งในตอนนี้แทบจะคาบหวังอาชีพประมงพื้นบ้านไม่ได้อีกแล้ว ประมาณ 1 สัปดาห์จากที่อวนของแบนิหายไป แบนิไม่ได้ออกทะเลเลยอยู่ที่บ้านด้วยความหดหู่ ท้อแท้ สิ้นหวัง

ในช่วงที่ไม่ได้ออกทะเล แบนิครุ่นคิดอย่างหนักว่าจะหารายได้เพื่อดูแลครอบครัวได้อย่างไร จะไปหวังจับสัตว์น้ำที่มีอยู่ตามฤดูกาลก็ไม่มีเครื่องมือให้จับแล้ว จะไปจับกุ้งก็หมดฤดูกาลไม่มีกุ้งให้จับถึงแม้นจะมีเครื่องมืออยู่ก็ตาม ในช่วงเวลานั้นมีไต๋เรือจากบ้านน้ำบ่อ อ.ปานาเระ จ.ปัตตานี มาหาลูกเรือเพื่อไปทำงานบนเรืออวนดำที่มาเลเซีย แบนิได้ปรึกษากับภรรยาของแบนิว่าอยากลองไปทำงานที่มาเลเซียเพราะอยู่ที่บ้านก็ไม่มีงานทำ ถ้ายังอยู่อย่างนี้อยู่คงได้อดตายกันแน่ ภรรยาของแบนิบอกว่าแล้วค่าใช้จ่ายในการเดินทางจะหามาจากไหน ไหนจะต้องทำหนังสือเดินทางค่าใช้จ่ายก็สูง แบนิบอกว่าได้ไปลองถามเพื่อนๆในหมู่บ้านเห็นว่าตอนนี้มีคนไปสมัครไว้แล้ว 12 คน รวมกับแบนิถ้าไปก็จะเป็น 13 คน ไต๋เรือที่มาหาลูกน้องเรือเห็นว่าต้องการ 14-15 คน ตอนนี้เขามีลูกเรืออยู่แล้วประมาณ 12 คน ซึ่งเป็นคนที่น้ำบ่อ อ.ปะนาเระ เขาจะเตรียมรถไว้ให้ไม่ต้องทำหนังสือเดินทางและให้ค่าใช้จ่ายสำหรับเตรียมตัวเดินทางอีกคนล่ะ 1,000 บาท ภรรยาของแบนิจึงเห็นด้วยกับแบนิให้แบนิเดินทางไปทำงานที่มาเลเซีย ทั้งๆที่ในใจเป็นห่วงมากๆเพราะรู้ว่าแบนิแทบจะไม่เคยออกไปจากบ้านเลย แบนิเป็นคนที่ติดบ้านมากไม่รู้จะปรับตัวกับชีวิตความเป็นอยู่ที่ต้องอยู่ห่างบ้านได้มากน้อยขนาดไหน จะเข้ากับคนงานบนเรือได้

มากน้อยแค่ไหน ภรรยาของแบนิเป็นห่วงมาก แต่แบนิก็ตัดสินใจอย่างเหนียวแน่นว่าจะต้องไปทำงานที่มาเลเซียให้ได้ เพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัวเพื่อให้ชีวิตอยู่รอดได้ เป็นการตัดสินใจที่ยากลำบากมากครั้งหนึ่งในชีวิตของแบนิ เพราะตัวเองก็ยังไม่รู้สถานที่ที่จะไปทำงานเป็นอย่างไรจะต้องเผชิญกับอะไรบ้างข้างหน้า แต่แบนิก็จะเผชิญกับมันเพราะเห็นว่าน่าจะดีกว่าอยู่บ้านแน่ๆ

แบนิออกเดินทางจากบ้านในช่วง แรม 1 ค่ำ ซึ่งแบนิก็ไม่เข้าใจเหมือนกันว่าทำไมต้องเดินทางในช่วง 1 ค่ำ แต่เพื่อนๆที่ไปด้วยกันบอกกับแบนิว่าที่ต้องไป 1 ค่ำ เพื่อเตรียมตัวในการออกทำประมงในช่วงแรม 4 ค่ำ เป็นต้นไปจนกว่าจะถึงเดือนแจ้ง เพราะเมื่อถึงช่วงของเดือนแจ้งหรือพระจันทร์เต็มดวงจะเป็นช่วงของการหยุดออกทะเล เพราะคืนเดือนแจ้งจะมองฝูงปลาไม่เห็น แบนิรู้สึกว่าคำตอบของเพื่อนๆที่ไปด้วยกันคือความรู้ใหม่ที่แบนิต้องเรียนรู้และคิดว่าคงมีความรู้ใหม่ๆที่ต้องเรียนรู้ เหมือนกับสมัยออกทะเลกับพ่อตอนเด็กๆ การเดินทางของแบนิและเพื่อนๆทั้งหมดรวมกันทั้งหมด 13 คน ไปด้วยรถเก๋งหรือรถแท็กซี่จำนวน 3 คัน โดยที่ไต๋เรือที่มาหาลูกเรือเป็นคนติดต่อและจ่ายค่าใช้จ่ายหมดแล้ว แบนิและเพื่อนๆเข้ามาเลเซียทางด่านตากใบ โดยขึ้นเรือฟากขึ้นฝั่งมาเลเซียทางรัฐกลันตัน โดยมีรถแท็กซี่ทางฝั่งมาเลเซียมารอรับเพื่อส่งถึงท่าเทียบเรือที่กัวลอบือสุ เมืองโกตาบารู รัฐกลันตัน

แบนิบอกว่า การเดินทางไปถึงท่าเทียบเรือที่กัวลอบือสุ ประมาณบ่าย 2 โมง เถ้าแก่มีการเตรียมสถานที่พักให้กับลูกเรือซึ่งเป็นเพิงเล็กๆ ฝาบ้านเปิดโล่ง หลังคามุงสังกะสี มีมุ้งกันยุงและหมอนไว้ให้ส่วนผ้าห่ม แบนิเตรียมมาจากบ้านอยู่แล้ว ทางไต๋เรือมารอรับที่เพิงที่พักและเตรียมอาหารห่อกระดาษมาให้ เสร็จจากการกินข้าวก็ละหมาด เสร็จจากละหมาดแบนิกับเพื่อนๆได้ทำความรู้จักกับเพื่อนๆที่มาจากบ้านน้ำบ่อ อ.ปะนาเระที่เดินทางมาทั้งหมด 12 คน เมื่อเสร็จสิ้นภารกิจส่วนตัวแล้ว ทางไต๋เรือได้เรียกลูกเรือทั้งหมดไปที่ท่าเทียบเรือ เมื่อไปถึงที่จอดเรือ แบนิเห็นสภาพเรือที่ค่อนข้างจะเก่า แต่ผ่านการซ่อมแซมมาเป็นอย่างดี มีสภาพพร้อมที่จะออกทะเลได้และไต๋เรือได้นัดหมายในวันรุ่งขึ้นให้ลูกเรือทุกคนช่วยกันทำซั้งเพื่อไปจัดวางในทะเลให้เป็นแหล่งวางอวนประจำของตนเอง เมื่อเสร็จสิ้นจากการไปดูเรือและอวนแล้วทางไต๋เรือก็ให้ลูกเรือกลับไปพักผ่อนที่เพิงพักเพื่อพรุ่งนี้จะได้ตื่นแต่เช้าช่วยกันทำซั้งปะการังเทียมและขนขึ้นเรือต่อไป

เช้ามืดวันของวันรุ่งขึ้นหลังจากละหมาดซุบฮีหรือซูโบ๊ะ ลูกเรือทุกคนช่วยกันทำซั้งและขนขึ้นเรือจำนวน 100 ลูก พร้อมกับกิ่งไม้ประเภทต้นมะขาม ต้นแสมเพื่อให้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและเป็นแหล่งวางอวนประจำของเรือลำนี้ การทำซั้งเสร็จสิ้นในตอนสายๆ ทุกคนขึ้นเรือไปจัดวางซั้ง ใช้เวลาในการเดินเรือประมาณ 6 ชั่วโมงกว่าจะไปถึงแหล่งที่จะจัดวางซั้ง ทุกคนในเรือช่วยกันจัดวางซั้งแต่ละ

จุดประมาณ 30-35 ต้น รวมทั้งจัดวางกิ่งไม้ที่พามาด้วย เมื่อจัดวางครบ 3 จุด ตามที่ไต๋เรือกำหนดแล้ว ก็ขับเรือกลับไปที่ท่าเทียบเรือ กลับมาถึงก็ช่วงค่ำๆแล้ว แยกย้ายกันละหมาด กินข้าวเสร็จ ไต๋เรือก็เรียกลูกเรือทุกคนมาประชุมเพื่อแบ่งงานกันทำในเรือ โดยมีตำแหน่งงานที่ไต๋เรือให้ลูกเรือทุกคนสมัครใจจะทำ เช่น พ่อครัว 2 คน, คนดำน้ำ 1 คน, คนเล่นไฟ 1 คน, คนจัดห่วงและเชือก 2 คน, คนดูแลห้องเย็น 3 คน , สำหรับผู้ช่วยไต๋เรือและช่างเครื่องยนต์ทางไต๋เรือเป็นคนคัดเลือกเอง สำหรับแบนิทำหน้าที่เป็นลูกเรือทั่วไป ไม่มีตำแหน่งพิเศษเพราะตัวของแบนิเองรู้สึกว่าตัวเองไม่มีความรู้ ความสมารถมากพอ จำเป็นต้องเรียนรู้อีกสักระยะหนึ่งก่อน แบนิคิดว่าถ้าตัวเองไม่มีความรู้ แล้วสมัครใจทำงานที่เป็นหน้าที่พิเศษนี้ ถึงแม้นจะได้ค่าจ้างที่พิเศษกว่าคนอื่น แต่ถ้าไม่มีความรู้ความสามารถจริงก็จะทำให้งานของส่วนรวมเสียหายได้ แบนิบอกว่าตำแหน่งงานพิเศษบางประเภทเป็นงานที่หนักและอันตรายอย่างมาก เช่น คนดำน้ำ จะต้องรับผิดชอบลงไปดำน้ำแกะอวนที่อาจติดกับซั้งหรือบางครั้งอวนอาจไปติดกับใบพัดเรือ ซึ่งคนที่จะทำหน้าที่นี้ได้ดีจะต้องเป็นคนที่ว่ายน้ำแข็งแรง กลั้นลมหายใจได้นาน และจะต้องเป็นคนที่ว่องไวจึงจะทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้รับการแก้ไขได้อย่างรวดเร็ว

สำหรับคนเล่นไฟ ก็เป็นคนที่มีความสามารถพิเศษในการดูแลทิศทางการไหลของกระแสน้ำเป็นอย่างดี เพราะจะต้องเป็นคนที่คอยให้สัญญาณกับทางไต๋เรือว่าจะวางอวนได้เมื่อไร คนเล่นไฟจึงต้องเป็นคนที่มีความกล้าเป็นอย่างมาก เพราะจะต้องอยู่บนเรือลำเล็กๆ(คนเรือเรียกว่า ซาแป)แล้วขับเรือลำเล็กๆนั้นคนเดียว ไปตรวจดูฝูงปลาในบริเวณซั้งที่จัดวางไว้ เมื่อเห็นฝูงปลาในบริเวณซั้งมีจำนวนมากก็จะจุดตะเกียงไฟล่อปลาให้ออกมาจากแนวซั้งและเมื่อน้ำไหลไม่แรงมากนักคาดคะเนว่าอวนที่จะปล่อยลงน้ำไม่พันกับซั้งแน่นอนแล้วจึงส่งสัญญาณไฟให้กับไต๋เรือเพื่อลงอวนต่อไป คนเล่นไฟจึงมือความสำคัญมากกับความอยู่รอดของคนในเรือซึ่งหมายถึง รายได้ที่จะได้จากการจับปลาในการลงอวนแต่ละครั้ง จึงเป็นหน้าที่พิเศษที่จะต้องอาศัยความชำนาญการเรียนรู้มาก่อน ซึ่งแบนิบอกว่าตัวเองไม่มีความรู้ ความชำนาญมากพอที่จะต้องแบกรับความคาดหวังของคนงานในเรือทั้งหมด

แบนิเล่าในฟังว่า สำหรับตำแหน่งพิเศษอื่นๆที่ไต๋เรือให้ลูกเรือสมัครใจ ไต๋เรือจะดูความพร้อมของสภาพร่างกาย ความแข็งแรง โดยเฉพาะคนดูแลห้องเย็นที่จะต้องช่วยกันขนปลาไปเก็บในห้องเย็นในเรือ การจัดเตรียมน้ำแข็งสำหรับลงไว้ในห้องเย็นในเรือ คนที่ทำหน้าที่ในการจัดห่วงและเชือกต้องเป็นคนที่มีร่างกายแข็งแรงและมีความจดจำ ความมีระเบียบเป็นสำคัญ เพราะถ้าจัดห่วงไม่ดีเกิดสลับกันจะทำให้การวางอวนติดขัดไปทั้งหมด อวนจะพันกันจนวางอวนไม่ได้ในที่สุด ซึ่งจัดว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญมากเช่นเดียวกับหน้าที่พิเศษอื่นๆในเรือ

แบนิบอกว่าตัวเองขอทำหน้าที่เป็นลูกเรือทั่วไปดีกว่าและพยายามเรียนรู้งานในเรือให้มากขึ้นแต่แบนิก็คาดหวังว่าจะต้องทำหน้าที่พิเศษในเรือให้ได้ในวันข้างหน้า เพราะหมายถึงการได้รับเงินส่วนแบ่งพิเศษมากกว่าแรงงานลูกเรือธรรมดาในเรือทั่วๆไป

เช้าของวันรุ่งขึ้นซึ่งเป็นวันที่ 3 ที่แบนิมาทำงานบนเรืออวนดำที่กัวลอบือสุ รัฐกลันตัน ไต๋เรือได้สั่งลูกเรือให้ไปสาวอวนที่ท่าเทียบเรือของเจ้าของเรือ เพื่อนำอวนขึ้นเรือออกไปทำการประมงในช่วงบ่าย 4 โมงในวันนี้ ทุกคนที่เป็นลูกเรือดูมีความกระตือรือร้นมากเป็นพิเศษ เพราะทุกคนคาดหวังจะออกทะเลไปจับปลาเป็นครั้งแรก แบนิรู้สึกว่าตัวเองตื่นเต้นเป็นพิเศษเพราะนี้เป็นครั้งแรกที่ได้ออกทำการประมงบนเรือใหญ่ ทั้งๆที่เกือบทั้งชีวิตของแบนิลงเรือทำการประมงมาตลอด แต่มันก็แตกต่างกันทั้งสภาพของพื้นที่ที่แปลกใหม่ ระยะทางในการออกเรือทำการประมงที่ต้องไกลจากฝั่งมาก ในหมู่บ้านแบนิทำการประมงไม่เกิน 5 กิโลเมตรจากชายฝั่ง เดินเรือใช้เวลาไม่ถึงครึ่งชั่วโมงก็ถึงจุดหมายที่จะวางอวนแล้ว แต่กับเรืออวนดำที่มาเลเซียเห็นเพื่อนๆบอกว่าต้องเดินเรือไม่ต่ำกว่า 4-6 ชั่วโมง แล้วแต่จะเจอฝูงปลาหรือไม่ แต่กับการทำงานในเรือแบนิบอกว่าไม่ได้หนักใจอะไรมากมายนัก เพราะด้วยทักษะเรี่ยวแรงที่ตัวเองมีอยู่น่าจะทำงานบนเรือได้สบายๆอยู่แล้ว เมื่อถึงเวลาบ่าย 4 โมงเย็น ไต๋เรือได้บีบแตรเรียกลูกเรือขึ้นเรือและเดินเรือออกสู่ทะเลลึก วันนั้นแบนิจำได้ดีมาก เพราะเป็นวันที่ออกเรือทำการประมงวันแรก ไต๋เรือขับเรือไปเรื่อยๆ ใช้เวลาเดินเรือประมาณ 3 ชั่วโมง ลูกเรือที่อยู่ในเรือทำการละหมาดมักริบ(ช่วงพระอาทิตย์ตก) ละหมาดเสร็จเรียบร้อย พ่อครัวทำอาหารเสร็จแล้ว ทุกคนกินข้าวอย่างเร่งรีบเพราะไต๋เรือได้ให้ผู้ช่วยไต๋เรือมาบอกว่า เรามาถึงแหล่งที่ทำการประมงแล้ว สักพักหนึ่งไต๋เรือได้ส่งสัญญาณให้ลงอวนเพราะเจอฝูงปลาฝูงใหญ่ ทุกคนช่วยกันลงอวนอย่างรวดเร็วเป็นวงกลม หลังจากนั้นประมาณครึ่งชั่วโมงคนงานในเรือก็ช่วยกันสาวอวนขึ้นเรือ ปรากฏว่าเราได้ปลาทูแขกกับปลาข้างเหลืองเกือบเต็ม 2 ห้องเย็น (ในเรือมีห้องเย็น 4 ห้อง) ใช้เวลาในการสาวอวนประมาณเกือบ 3 ชั่วโมง หลังจากนั้นแบนิบอกว่าวางอวนอีก 2 ครั้งคืนนั้นได้ปลามาเกือบเต็ม 3 ห้อง ถือว่าได้ปลามาค่อนข้างมาก เช้ามืดไต่เรือก็ขับเรือกลับเข้าฝั่ง ในระหว่างทางที่ไต๋เรือขับเรือกลับเข้าฝั่ง คนงานในเรือทั้งหมดพักผ่อนนอนหลับกันทุกคน แต่แบนิบอกว่าตัวเองนอนไม่หลับเพราะรู้สึกตื่นเต้นกับการทำงานบนเรือครั้งแรกในชีวิต หลังจากนั้นแบนิก็ออกเรือทำประมงทุกวัน ยกเว้นวันศุกร์ที่เรือทุกลำจะหยุดทำการประมงเพื่อร่วมละหมาดวันศุกร์ แบนิสังเกตเห็นว่าในการออกทะเลในช่วงเดือนแจ้ง จะต้องให้พระจันทร์ตกเสียก่อนจึงจะหาฝูงปลาได้ ซึ่งในบางวันต้องรอเวลาให้พระจันทร์ตกต้องใช้เวลา 3-4 ชั่วโมง แบนิจึงร่วมกับเพื่อนๆ 2-3 คน ช่วยกันตกหมึกหารายได้พิเศษ ซึ่งบางวันจะได้รายได้พิเศษถึงวันละ 500-700 บาท แต่ก็ไม่บ่อยมากนัก โดยรวมๆแล้วในรอบ 1

เดือนจะตกหมึกได้ประมาณ 7-8 วันเท่านั้น การออกเรือทำการประมงด้วยเครื่องมืออวนดำที่มาเลเซีย เป็นไปด้วยดีมากเพราะทรัพยากรสัตว์น้ำที่มาเลเซียยังอุดมสมบูรณ์มาก แบนิบอกว่าในแต่ละวันที่ออกทำการประมงจะได้ปลาไม่น้อยกว่า 2 ห้อง ในช่วงเดือนแรกที่ไป แบนิได้รับส่วนแบ่ง 13,000 บาทบวกกับเงินที่เก็บได้จากการตกหมึกและเบี้ยเลี้ยงประจำที่ไต๋เรือได้ให้ไว้วันล่ะ 100-200 บาทขึ้นอยู่กับปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ว่าได้มากน้อยขนาดไหน แต่แบนิก็บอกว่าเบี้ยเลี้ยงที่ให้กับลูกเรือก็จะถูกบวกเป็นค่าใช้จ่ายที่จะต้องถูกหักในรอบเดือนที่จะต้องแบ่งรายได้ให้กับคนงานที่ทำงานบนเรือและบางส่วนจะต้องหักให้กับคนงานที่ทำงานบนบก เช่น คนงานที่ช่วยหาไม้ไผ่ ทางมะพร้าวเพื่อทำซั้ง คนงานที่ช่วยขายปลาให้ที่ท่าเทียบเรือ โดยรวมๆแล้วแบนิบอกว่ามีเงินเก็บเพื่อให้ภรรยาที่บ้านประมาณ 15,000 บาท ซึ่งก็ถือว่าเป็นรายได้ที่มากในสมัยนั้น

ทางไต๋เรือได้ให้ลูกเรือกลับบ้านทุกคนในช่วงขึ้น 14 ค่ำ ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเดือนแจ้งเป็นช่วงหยุดออกเรือของเครื่องมืออวนดำ เพราะเมื่อเดือนแจ้งจะมองฝูงปลาไม่เห็น แบนิบอกว่าทางไต๋เรือได้กำหนดให้ลูกเรือกลับมาทำงานในอีก 6 วันข้างหน้า แบนิมีโอกาสอยู่กับครอบครัวประมาณ 5-6 วันเท่านั้น แบนิบอกว่าตัวเองมีความสุขมากที่สามารถหารายได้มาเลี้ยงดูครอบครัว ความคิดตอนแรกที่รู้สึกกลัวที่จะต้องไปทำงานต่างถิ่น ต่างพื้นที่เป็นอันหมดไป กลายเป็นความรู้สึกที่ท้าทายที่จะทำให้รายได้ครอบครัวมีความมั่นคง สามารถปลดหนี้สินที่หยิบยืมจากแม่ยาย และญาติพี่น้องเพื่อนบ้าน ในช่วงที่ตัวเองประสบปัญหาเครื่องมืออวนจมปูสูญหายจากการรุนการลากของอวนรุนเมื่อเดือนก่อน

แบนิกลับไปถึงบ้านเกือบบ่าย 2 โมง ก่อนจะกลับเข้าหมู่บ้านแบนิได้แวะที่ตลาดตากใบซื้อข้าวซื้อของมาฝากครอบครัวและญาติพี่น้อง และแบนิยังได้ทำหมึกแห้งตัวใหญ่ในช่วงที่ตกหมึกในเรือกลับมาเป็นของฝากให้กับครอบครัวและญาติพี่น้องเพื่อนฝูงอีกด้วย แบนิหมดเงินไปกับการซื้อของฝากประมาณเกือบ 1,000 บาท แต่แบนิบอกว่ามันคือความจำเป็นที่จะต้องจัดหาข้าวของของฝากให้กับครอบครัวและญาติพี่น้องเพื่อแสดงน้ำใจต่อกัน ถึงแม้นจะเป็นของเล็กของน้อยก็ตาม ทางครอบครัวของแบนิดีใจมา ภรรยาของแบนิบอกว่าตัวเองเป็นห่วงแบนิมาก เพราะกังวลว่าแบนิจะปรับตัวกับงานใหม่ที่จะไปทำงานได้หรือเปล่าและจะปรับตัวกับเพื่อนร่วมงานได้มากน้อยขนาดไหน แบนิเล่าให้ภรรยาฟังว่าการทำงานในเรืออวนดำที่มาเลเซียถึงแม้นจะหนักมากกว่าทำงานหมู่บ้านแต่ก็ปรับตัวได้ เพื่อนๆร่วมงานทุกคนทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดี ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งระหว่างคนทำงานในเรือไต๋เรือเป็นคนดี มีความเด็ดขาดจึงทำให้การทำงานเป็นไปได้ด้วยดี เมื่อถึงเวลาละหมาดทางไต๋เรือก็ให้ทุกคนละหมาดอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ภรรยาของแบนิบอกกับแบนิว่าในหมู่บ้านตอนนี้ทุกคนเดือดร้อน

มาก ไม่สามารถทำการประมงพื้นบ้านได้ เพราะมีเรืออวนรุนอวนลากจำนวนมาก เข้ามาทำการประมงหน้าบ้านทุกวัน บางคืนมีถึง 30-40 ลำ คนในหมู่บ้านโดยเฉพาะพ่อบ้านและแม่บ้านต่างก็พยายามที่จะหางานทำในประเทศมาเลเซียกันทั้งนั้น และที่สำคัญหลังฤดูมรสุมปากคลองของหมู่บ้านมีทรายมาทับถมจนปากร่องของหมู่บ้านที่เรือเข้าออก เกือบปิดสนิท ต้องรอให้น้ำขึ้นใหญ่เท่านั้นจึงจะสามารถนำเรือเข้าออกได้ จึงทำให้ชาวประมงพื้นบ้านมีความยากลำบากในการออกไปทำการประมงพื้นบ้านได้

ภรรยาของแบนิเล่าต่อว่า ก่อนแบนิจะกลับมา 1 อาทิตย์ มีเพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้ละแวกบ้านแบนิประมาณ 20 กว่าคน ได้ออกเดินทางไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย เห็นว่ามีชาวมาเลเซียมาติดต่อคนในหมู่บ้านให้ไปทำงานในสวนปาล์มน้ำมัน ซึ่งต้องการคนจำนวนมากและมีรายได้ที่ดี และเมื่อ 2-3 วันก่อนก็มีคนในหมู่บ้านที่อยู่ฝั่งตะวันตกประมาณ 10 คนก็ไปทำงานที่มาเลเซีย เห็นว่าจะไปทำงานเป็นช่างก่อสร้าง มีนายหัวเป็นคนเมืองปัตตานีมาติดต่อให้ไปทำงานร่วมกัน ภรรยาแบนิบอกว่าในหมู่บ้านตอนนี้เงียบเหงามาก ไม่คึกคักเหมือนเมื่อก่อนแล้ว ตอนนี้มีคนแก่กับเด็กๆอยู่ในหมู่บ้านเท่านั้น คนวัยทำงานต่างแยกย้ายกันไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียเกือบหมดแล้ว

แบนิได้มอบเงินให้กับภรรยาของแบนิทั้งหมดที่เหลืออยู่ประมาณ 14,000 บาท ภรรยาของแบนิบอกว่าจะเอาเงินไปจ่ายหนี้ให้หมดที่เป็นหนี้อยู่กับทุกคนราวๆ7,000-8,000 บาท เพราะถ้าเดือดร้อนในวันข้างหน้าจะได้มาหยิบยืมใหม่ เขาจะได้ไว้ใจเราในยามที่เราเดือดร้อน ส่วนเงินที่เหลือจะนำไปใช้จ่ายในช่วงที่แบนิต้องไปทำงานที่มาเลเซียต่อไป แบนิได้นำหมึกแห้งที่ได้จากการตกหมึกที่มาเลเซีย นำมาแจกจ่ายให้กับญาติพี่น้องเพื่อนฝูง ที่อยู่ในละแวกบ้านของแบนิ คนล่ะ 2-3 ตัวจนหมด ทุกคนขอบคุณแบนิมากเพราะถือว่าเป็นของฝากที่ไม่เคยได้มาก่อน และเป็นสิ่งของที่ค่อนข้างจะมีราคามากในสายตาของคนในหมู่บ้าน ในช่วงที่อยู่ในหมู่บ้าน แบนิได้แวะเวียนไปนั่งตามแคร่ในหมู่บ้าน ถามไถ่ทุกข์สุขของคนในหมู่บ้าน คนที่นั่งอยู่บนแคร่ต่างบอกเล่าถึงความเดือดร้อนที่ตัวเองประสบอยู่และแบนิเองก็ได้บอกเล่าสิ่งที่ตัวเองได้รับประสบการณ์จากการทำงานที่มาเลเซีย ต่างฝ่ายต่างก็ได้แลกเปลี่ยนกันในยามที่ห่างหายกันนานเป็นเดือนๆ

แบนิเล่าให้ฟังว่าในช่วงที่กลับมาอยู่ที่บ้านหลังจากการกลับจากการทำงานที่มาเลเซีย แบนิได้ขอช่วยเพื่อนบ้านที่เป็นผู้ชายซึ่งหายากมากในช่วงนี้ มาช่วยกันลากเรือขึ้นมาเก็บไว้บนบกและจัดเก็บอวนลอยกุ้งไว้บนบ้าน แบนิหาทางมะพร้าวมาคลุมเรือเพื่อไม่ให้แดดเผาจนเรือทุดโทรมมากนัก แบนิบอกว่าที่ต้องมาทำในช่วงนี้เป็นเพราะตอนที่ตัดสินใจไปทำงานที่มาเลเซียเมื่อเดือนก่อนเป็นไปอย่างเร่งรีบไม่ได้

จัดเก็บเครื่องไม้เครื่องมือในการทำประมงของตัวเองเลย เห็นว่าถ้าปล่อยไว้โดยไม่ได้จัดเก็บเรือและเครื่องมือจะต้องเสียหายอย่างแน่นอน

หลังจากครบกำหนดนัดหมายลูกเรือทุกคนได้เดินทางไปทำงานที่มาเลเซียกันทุกคน วันแรกที่ไปถึงทุกคนช่วยกันปะอวนที่ฉีกขาดในระหว่างที่ทำการประมงในช่วงที่ผ่านมา เมื่อเสร็จแล้วทุกคนจะช่วยกันสาวอวนขึ้นเรือเพื่อเตรียมไปทำการประมงในวันรุ่งขึ้น แบนิบอกว่าตัวเองเริ่มปรับตัวกับการใช้ชีวิตที่เป็นแรงงานที่ประเทศมาเลเซียได้ดีกว่าที่มาในช่วงเดือนแรก ไม่ว่าจะเป็นอาหารการกินในเรือ การหลับนอนที่เพิงพักและบนเรือ แต่แบนิก็สังเกตว่าเพื่อนบางคนยังปรับตัวไม่ได้ พักผ่อนหลับนอนไม่ได้เต็มที่บางคนเจ็บป่วยก็ต้องหาหยูกยามาให้ เพราะทุกคนได้จัดเตรียมยามาจากบ้านอยู่แล้ว โดยส่วนใหญ่จะเป็นยาแก้ไข้ ยาแก้ปวดท้อง ยาทาแผลสด เป็นต้น แบนิทำงานบนเรือในตำแหน่งแรงงานทั่วไปและยังใช้เวลาว่างที่รอพระจันทร์ตกในช่วงเดือนแจ้งตกหมึกกับเพื่อนๆ 2-3 คนเพื่อหารายได้พิเศษอยู่ตลอด แต่ละเดือนแบนิได้รับส่วนแบ่งจากการทำงานบนเรือไม่ต่ำกว่าเดือนละ 10,000 บาท บวกกับรายได้พิเศษที่ลงแรงในการตกหมึก เดือนละ 2,000-3,000 บาทและยังมีเงินเก็บจากเบี้ยเลี้ยงประจำวันประมาณเดือนๆ ละ1,000 บาท แบนิสามารถนำเงินรายได้ให้กับครอบครัวในแต่ละเดือน ประมาณ 13,000-15,000 บาท ซึ่งเป็นรายได้ที่ดีมาก ครอบครัวพอที่จะมีเงินเก็บอยู่บ้าง แบนิได้บอกภรรยาที่บ้านให้ช่วยจัดซื้ออวนลอยกุ้งให้ได้ 30 ผืน และให้ภรรยาถักให้เป็นอวน 3 ชั้น เพื่อไว้ใช้ทำการประมงในช่วงฤดูมรสุมเพราะเมื่อถึงฤดูมรสุมคลื่นลมแรงจัด การทำประมงด้วยอวนดำที่มาเลเซียจะหยุดออกทะเล แล้วให้ลูกเรือกลับไปอยู่บ้านทำการประมงในหมู่บ้านของตัวเองประมาณ 2-3 เดือน เมื่อคลื่นลมสงบทางไต๋เรือจะติดต่อมาอีกครั้งหนึ่ง

แบนิเล่าให้ฟังว่าในช่วงที่ทำงานในเรือใหญ่ที่มาเลเซียผ่านไป 4-5 เดือน บริเวณท่าเทียบเรือประจำที่แบนิจอดเรืออยู่เห็นเรือใหม่ๆเพิ่มขึ้นเป็น 10 ลำ ซึ่งบ่งบอกถึงรายได้จากการทำประมงมีรายได้ที่ดีมาก ทุกคนอยากทำงานบนเรือใหญ่เพิ่มมากขึ้นเป็นเพราะทรัพยากรสัตว์น้ำในประเทศมาเลเซียยังมีมากอยู่ การทำประมงบนเรือใหญ่ยังจำเป็นต้องอาศัยภูมิปัญญาในการสังเกตดูฝูงปลา การใช้ซั้งทำปะการังเทียมเพื่อล่อปลาให้มาอยู่รวมกันแล้วเป็นแหล่งการวางอวนของแต่ละลำที่ทำซั้งประจำของเรือตนเอง การทำงานบนเรือใหญ่ในสมัยนั้นยังไม่มีการพึ่งพาเทคโนโลยีมากนัก แรงงานในการสาวอวนต้องใช้แรงงานคนเท่านั้น ไม่มีเครื่องยนต์ เครื่องจักรมาใช้ในการทุ่นแรงแต่อย่างใดในท่าเทียบเรือ แบนิบอกว่าบรรยากาศมีความคึกคักเป็นอย่างมาก ผู้คนมากหน้าหลายตาทั้งที่เป็นคนมารับซื้อปลา คนขายปลาเต็มไปหมด มีร้านค้าในบริเวณท่าเทียบเรือเพิ่มขึ้นหลายร้าน เพียงเวลา 4-5 เดือน มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่าง

รวดเร็วมาก เป็นเพราะเศรษฐกิจบริเวณแถบนี้ดีขึ้นอย่างชัดเจน รายได้จากการจับปลาดูเหมือนมีความมั่นคงมาก ในเมืองบริเวณข้างเคียงก็มีการพัฒนาเพิ่มขึ้น มีการสร้างโรงแรมหลายแห่ง มีโรงแรมแปรรูปอาหารทะเลเกิดขึ้นหลายราย โดยเฉพาะโรงงานผลิตข้าวเกรียบซึ่งมีความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก

แบนิทำงานอยู่ที่มาเลเซีย บนเรืออวนดำจนถึงฤดูมรสุมประมาณเดือนพฤศจิกายน ก็หยุดออกเรือกลับมาทำงานประมงในหมู่บ้าน โดยการประมงด้วยอวนลอยกุ้ง แต่รายได้จากการออกอวนลอยกุ้งไม่ค่อยดีมากนัก เพราะยังเจอปัญหาเหมือนเดิมคือ ปัญหาอวนรุน อวนลาก ที่เข้ามาทำการประมงในเขตกฎหมายควบคุมเรือเขตใกล้ชายฝั่ง 3,000 เมตร ถึงแม้นแบนิจะมีอวนลอยกุ้งที่ทำขึ้นมาใหม่จากการเก็บเงินที่ได้จากการไปทำงานที่มาเลเซีย แต่ก็ช่วยไม่ได้มากเพราะกุ้งที่จะให้จับถูกอวนรุนอวนลากที่เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูง กวาดจับไปเป็นจำนวนมาก จนแทบจะไม่เหลือให้ชาวประมงพื้นบ้านดักจับได้เลย สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานี เกือบทุกหมู่บ้านก็เจอปัญหาสภาพเดียวกันทั้งหมด เมื่อสิ้นฤดูกาลจับกุ้ง คลื่นลมเริ่มสงบลง ชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่จังหวัดปัตตานีต่างหลั่งไหลไปทำงานในมาเลเซียกันมากขึ้นจากปีที่ผ่านมาเป็นอย่างมาก สำหรับแบนิทางไต๋เรือได้ติดต่อมาพร้อมกับเพื่อนๆชุดเดิมให้ไปทำงานที่มาเลเซียต่อไป

<u>ปัญหาในการทำงานที่มาเลเซีย</u>

แบนิบอกว่าจากการหลั่งไหลของแรงงานในจังหวัดปัตตานี โดยเฉพาะจากชุมชนประมงเพื่อไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซีย ทำให้ทางด้านราชการด้านตรวจคนเข้าเมืองของมาเลเซียเริ่มกวดขัน ตรวจตราผู้คนที่เข้าออกในประเทศมาเลเซียเข้มงวดมากขึ้น แต่แบนิยังใช้วิธีการเดินทางแบบเดิมคือใช้เรือข้ามฝากที่ตากใบ แต่ต้องไปในพื้นที่ห่างไกลจากด้าน ค่าจ้างเรือข้ามฝากแพงขึ้นเพราะต้องคอยหลบหลีกเจ้าหน้าที่ของประเทศมาเลเซีย เมื่อไปถึงที่ฝั่งของมาเลเซียก็ไปติดต่อรถแท็กซี่เพื่อเดินทางไปถึงท่าเทียบเรือที่กัวลอบือสุ รัฐกลันตัน แต่แท็กซี่หลายรายตอบปฏิเสธเพราะไม่กล้าพาไปกลัวถูกจับ แบนิจึงต้องเพิ่มค่าจ้างแท็กซี่เพิ่มขึ้นจากแต่เดิมที่เคยให้คนละ 500 บาท ต้องให้เพิ่มขึ้นคนละ 800 บาท คือต้องเพิ่มขึ้นคนละ300 บาทแต่แบนิก็ต้องยอม แท็กซี่ได้พาแบนิลัดเลาะไปตามถนนในหมู่บ้าน ไม่ใช่ถนนเส้นทางหลัก การเดินทางเป็นไปอย่างยากลำบากมาก บางครั้งต้องแวะจอดก่อนเพื่อไม่ให้เสี่ยงต่อการถูกตรวจค้น กว่าแบนิจะเดินทางไปถึงก็ล่วงเลยไปถึงเกือบค่ำ แบนิเริ่มรู้สึกว่าการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียเริ่มมีปัญหาแล้ว

แบนิบอกว่าได้ออกเรือไปทำงานอยู่ 4-5 วัน ทางไต๋เรือก็มาบอกว่าจะหยุดออกเรือประมาณ 4-5 วัน ให้ทุกคนอยู่ที่เพิงพักไม่ต้องออกไปไหน เพราะตอนนี้หน่วยงานของของรัฐมาเลเซียนำเรือมาตรวจ

แรงงานที่ผิดกฎหมายบริเวณปากร่องน้ำที่เรือเข้าออก และตรวจค้นในเรือด้วย แบนิรู้สึกกลัวเป็นอย่างมากเพราะเป็นเหตุการณ์ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนเลย แบนิไม่กล้าเดินทางไปไหน นอนก็ไม่ค่อยจะหลับเพราะห่วงกังวลเกรงว่าทางเจ้าหน้าที่รัฐของมาเลเซียจะมาตรวจค้นที่เพิงพัก ทางไต๋เรือได้มาพูดคุยกับลูกเรือทุกคนว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพราะทางเจ้าหน้าที่รัฐได้มาบอกกับเถ้าแก่เรือตอนนี้คนที่มาทำงานในเรือส่วนใหญ่เป็นพวกผิดกฎหมายลักลอบมาทำงานโดยไม่ถูกต้องจำเป็นต้องตรวจตราอย่างเคร่งครัดเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาใหญ่ตามมา เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติดและทางเจ้าหน้าที่รัฐของมาเลเซียยังบอกให้เถ้าแก่เรือ ให้ไปจัดการให้ลูกเรือไปดำเนินการให้ถูกต้อง ทั้งการทำใบซีแมนบุกส์ การทำใบอนุญาตทำงาน ทางไต๋เรือยังกำชับให้ลูกเรือทุกคนไม่ต้องออกไปไหนให้อยู่แต่เพิงที่พัก อาหารการกินจะมีการจัดหามาให้ ลูกเรือทุกคนเชื่อฟังเป็นอย่างดีเพราะแต่ละคนก็กลัวที่จะถูกจับ ครอบครัวต้องยากลำบากแน่นอนถ้าถูกจับ เมื่อครบกำหนดตามที่ไต๋เรือบอก แบนิบอกว่าเราก็ได้ออกเรืออีกประมาณ 1 อาทิตย์ ทางไต๋เรือก็มาบอกให้พวกเรากลับบ้านไปก่อนเพราะหลังจากนี้ทางรัฐของมาเลเซีย จะตรวจจับอย่างจริงจัง แบนิบอกว่ากลัวและกังวลมากจึงได้ปรึกษาและพูดคุยกับเพื่อนๆและเห็นว่าแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้ทำงานได้อย่างถูกต้องไม่ต้องห่วงกังวล คือ จะต้องดำเนินการต่างๆให้ถูกต้องตามที่ทางราชการมาเลเซียต้องการให้ทำ แบนิและเพื่อนๆจึงได้เดินทางกลับบ้านโดยที่ทางไต๋เรือได้ให้เงินคนละ 5,000 บาทเพื่อให้ไปดำเนินการตามกฎหมายต่างๆ

เมื่อกลับมาถึงหมู่บ้านแบนิได้เล่าให้ภรรยาฟังถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับการทำงาน ภรรยาของแบนิให้แบนิไปดำเนินการให้ถูกต้องคือจะต้องทำPassport (หนังสือเดินทาง),หนังสือซีแมนบุกส์หรือใบอนุญาตคนทำงานบนเรือ ซึ่งทางไต๋เรือได้รับปากว่าจะให้เพราะต้องขออนุญาตจากทางการมาเลเซีย แบนิได้ชักชวนเพื่อนๆไปทำหนังสือเดินทางที่กระทรวงการต่างประเทศที่กรุงเทพมหานคร เพราะเมื่อก่อนในภูมิภาคไม่มีการทำหนังสือเดินทาง แบนิเดินทางกับเพื่อนๆด้วยรถไฟแต่แบนิต้องไปขอช่วยคนในหมู่บ้านที่เคยไปทำงานที่กรุงเทพฯให้เขาช่วยพาไป แบนิและเพื่อนๆต้องเสียค่าใช้จ่ายคนละ 3,000 บาท ทั้งค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่ากินอยู่และค่าธรรมเนียมทำหนังสือเดินทาง แบนิบอกว่าเมื่อก่อนเงิน 3,000 บาทถือว่ามากสำหรับชาวประมงพื้นบ้านจนๆอย่างเรา แต่แบนิค่อนข้างจะโชคดีเพราะทางไต๋เรือที่ทำงานที่มาเลเซียได้ให้เงินกับแบนิและเพื่อนๆคนละ 5,000 บาท ก็ได้ใช้เงินส่วนนี้ไปจัดการทำหนังสือเดินทางจนได้หนังสือเดินทางที่พร้อมจะใช้ในการไปทำงานที่มาเลเซีย แบนิกับเพื่อนๆได้ไปที่สำนักงานเจ้าท่าเพื่อไปทำหนังสือคนทำงานบนเรือหรือซีแมนบุคส์โดยต้องเสียค่าใช้จ่ายคนละ 500 บาท

แบนิเล่าให้ฟังว่า เมื่อก่อนนั้นคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ต่างก็เดินทางไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียกันมาก แต่ทุกคนเข้าเมืองในประเทศมาเลเซียอย่างผิดกฎหมาย แต่ทางมาเลเซียก็ไม่ได้เข้มงวดมากนัก เป็นเพราะทางมาเลเซียก็ต้องการแรงงานจากประเทศไทยไปทำงานในอาชีพที่คนมาเลเซียไม่ต้องการทำ เช่น แรงงานก่อสร้าง แรงงานภาคการเกษตร และที่สำคัญมากแรงงานที่เป็นความต้องการของนักธุรกิจของมาเลเซีย คือ แรงงานประมงบนเรือใหญ่ เพราะด้วยทักษะความสามารถในการประมงแล้ว แรงงานประมงที่มาจากประเทศไทยเป็นแรงงานที่มีความสามารถมาก ถ้าเปรียบเทียบกับแรงงานที่เป็นคนในท้องถิ่น แรงงานที่มาจากประเทศไทยมีความขยัน อดทน อยู่อย่างเรียบง่าย จึงทำให้ภาคประมงของมาเลเซียต้องการแรงงานประมงจากประเทศไทยเป็นอย่างมาก ในขณะเดียวกันแรงงานที่มาจากประเทศไทยต่างก็หลั่งไหลเข้าหางานทำเพราะทนต่อสภาพความยากจนในชุมชนตัวเองไม่ไหวโดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานที่มาจากชุมชนประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานี ต่างประสบปัญหาทรัพยากรเสื่อมโทรมอย่างหนัก ที่เกิดจากการใช้เครื่องมือทำลายล้างจำพวกอวนรุน อวนลาก จึงทำให้ชาวประมงพื้นบ้านจะหวังยึดอาชีพจับปลาตามวิถีดั้งเดิมไม่ไหว จึงพยายามหาหนทางให้ชีวิตครอบครัวอยู่รอด จึงเกิดการอพยพแรงงานครั้งใหญ่

เมื่อผู้คนหลั่งไหลเพื่อไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียเพิ่มมากขึ้น จนก่อให้เกิดการแย่งงานกับคนในท้องถิ่น ประกอบกับทางการมาเลเซียต้องการจัดระบบแรงงานให้เป็นไปตามกฎหมายจึงทำให้มีการกวดขัน จับกุมแรงงานที่ผิดกฎหมายอย่างหนัก การแก้ปัญหาที่ถูกต้องที่สุด คือ การทำให้การทำงานเป็นไปตามกฎหมายของมาเลเซีย แต่แบนิบอกว่าลำพังแค่จะทำหนังสือเดินทางก็ต้องใช้จ่ายต่อหัวไม่ต่ำกว่า 3,000 บาท จึงเป็นภาระสำหรับแรงงานที่ยังไม่มีงานเป็นหลักแหล่งที่แน่นอน ทุกคนก็หวังเพียงไปหางานที่ดี มีค่าตอบแทนที่สมเหตุสมผล ทางครอบครัวก็ต้องไปหยิบยืมเป็นหนี้เป็นสิน เป็นภาระของครอบครัวเป็นอย่างมาก บางคนหยิบยืมเงินไม่ได้ก็ลักลอบเข้ามาเลเซียอย่างผิดกฎหมายถูกจับ ถูกทำร้ายร่างกาย ครอบครัวก็เป็นทุกข์ แบนิบอกว่านี้คือชะตากรรมของแรงงานที่ไปทำงานที่มาเลเซีย

แบนิบอกว่าตัวเองกลัวการถูกจับจากการเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมายมาก จึงทำทุกอย่างให้ถูกต้องตามกฎหมาย ทางไต๋เรือก็ได้ช่วยให้แบนิและเพื่อนๆได้ทำใบประกอบอาชีพบนเรือใหญ่ ซึ่งแบนิก็ต้องทำงานบนเรือลำนั้นตลอดไป จนกว่าใบอนุญาตนั้นจะหมดอายุไป ซึ่งบางคนในหมู่บ้านก็มักจะพบเจอปัญหาในการทำใบประกอบอาชีพบนเรือใหญ่ เพราะเรือบางลำไต๋เรือไม่ชำนาญ เรือมีสภาพเก่า อวนก็เก่าหาปลาไม่ค่อยได้ ก็จำเป็นต้องทนทำงานอยู่บนเรือลำนั้นจนบางคนหนีกลับบ้านและไม่ไปทำงานในเรือลำนั้นอีกเลย

แบนิบอกว่าตัวเองกับเพื่อนๆได้ทำงานบนเรือลำนั้นกับไต๋เรือเรือคนเดิมที่กัวลาบือสุ อยู่ถึง 6 ปี แต่ในช่วงฤดูมรสุมก็จะกลับมาออกทะเลในหมู่บ้าน ซึ่งในช่วงหลังๆรู้สึกว่ากุ้ง ปลาเริ่มมีมากขึ้นเพราะคนในหมู่บ้านได้รวมตัวกันฟื้นฟูทรัพยากร มีการทำซั้งปะการังเทียมเหมือนพวกเรือใหญ่ที่มาเลเซียเพื่อทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกันทางชาวบ้านก็ได้เชิญผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานีลงมาช่วยแก้ไขปัญหา เริ่มมีการตรวจจับอวนรุนอวนลาก จนเรืออวนรุนอวนลากน้อยลง แต่ก็ยังมีทำกันอยู่ แต่การที่เรืออวนรุนอวนลากลดลงทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำเริ่มมีมากขึ้น ชาวประมงพื้นบ้านเริ่มมีรายได้จากการทำประมงพื้นบ้าน พอที่จะเลี้ยงดูครอบครัวได้พอสมควร ในขณะเดียวกันที่กัวลาบือสุ รัฐกลันตันการทำประมงด้วยเครื่องมืออวนดำ เริ่มจับปลาได้น้อยลง เท่าที่แบนิสังเกตเห็น คือ ที่กัวลาบือสุ มีเรืออวนลากเพิ่มมากขึ้นและอวนดำก็เพิ่มขึ้นหลายสิบลำ จึงทำให้สัตว์น้ำที่จะให้จับลดลงเป็นอย่างมาก ในบางเดือนแทบจะแบ่งส่วนกันไม่ได้ เพราะจับปลาได้น้อยมาก ค่าใช้จ่ายสูงกว่ารายได้ที่ได้จากการจับปลา แบนิต้องหยิบยืมจากไต๋เรือ 3,000-4,000 บาท เพื่อนำมาให้กับครอบครัว แบนิรู้สึกว่าการทำงานบนเรือใหญ่ที่มาเลเซียน่าจะไปไม่รอดแล้ว แบนิจึงตัดสินใจที่จะบอกกับไต๋เรือว่าจะไม่มาทำงานอีกแล้ว จะกลับมาออกเรือที่หมู่บ้านดีกว่า

หลังจากนั้นแบนิไม่ได้ไปทำงานที่กัวลาบือสุอีกเลย ได้กลับมาทำงานประมงพื้นบ้านในหมู่บ้านออกอวนลอยกุ้งในฤดูมรสุม เมื่อหมดฤดูมรสุม แบนิก็ทำอวนปูและอวนปลาทราย พอมีรายได้เลี้ยงดูครอบครัวได้เป็นอย่างดี

4.2.4 กรณีศึกษาที่ 4 : “กะแวแมะโมง”[****]

กะแวแมะโมง เล่าให้ฟังว่า ตนเองไม่ใช่คนที่ปัตตานี แต่เป็นคนนราธิวาส เมื่อแต่งงานแล้วก็ย้ายมาอยู่กับสามีที่หมู่บ้านตันหยงเปาว์แห่งนี้ เมื่อก่อนมีฐานะความเป็นอยู่แร้นแค้นมาก อดมื้อกินมื้อ ไม่มีบ้านเป็นของตัวเอง อาศัยอยู่กับพี่ชายของสามี หลังจากคลอดลูกคนแรกซึ่งเป็นผู้ชาย ก็ได้ปลูกกระต๊อบเล็กๆ อยู่ริมคลองหลังบ้านพี่ของสามี พื้นที่ที่ใช้ปลูกกระต๊อบเป็นดินโคลน ตนเองและสามีต้องไปตักทรายบริเวณริมชายหาดเอามาถมวันละนิด วันละหน่อยเท่าที่กำลังมีอยู่ แต่ทรายที่เอามาถมเมื่อเวลาน้ำขึ้นสูง น้ำก็พัดพาทรายที่ถมไว้ไปจนหมด สามีจึงไปขอต้นมะพร้าวที่โค่นล้มจากการถูกน้ำทะเลกัดเซาะจากคนในหมู่บ้าน เขาก็สงสารจึงให้ต้นมะพร้าวมา สามีก็ตัดต้นมะพร้าวเป็นท่อนๆ แล้วนำมาปักเป็นแนวและไปขนทรายจากชายหาดมาถมจนพอสามารถเดินไปมาได้

[****]**นามสมมติ**

สามีของกะแวแมะโมงประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านในหมู่บ้าน ซึ่งทั้ง 2 คนช่วยกันออกทะเล หลังจากกลับจากทะเล กะแวแมะโมงจะนำปลาที่ติดอวนมา ซึ่งเป็นปลาที่ไม่มีราคาและไม่เป็นความต้องการของตลาด มาทำเป็นปลาแห้งเอาไว้กินในยามที่ออกทะเลไม่ได้ หรือในช่วงที่มีคลื่นลมแรงในฤดูมรสุม

กะแวแมะโมง เล่าว่า ถึงจะทำงานหนักขนาดไหนแต่ฐานะความเป็นอยู่ก็ยังยากจนเหมือนเดิม เพราะกะแวแมะโมงมีลูกทั้งหมด 10 คน เป็นชาย 5 คน หญิง 5 คน ต่างก็อยู่ในช่วงที่กำลังเติบโต ลูกชายคนโตของกะแวแมะโมงไม่ได้เรียนหนังสือ เมื่ออายุ 6-7 ปี ก็ต้องออกเรือทำการประมงกับพ่อ เพราะกะแวแมะโมงออกทะเลไม่ได้ ต้องเลี้ยงดูลูกๆซึ่งยังเล็กอยู่ สามีของกะแวแมะโมงต้องดิ้นรนอย่างหนัก เพื่อหารายได้มาเลี้ยงดูครอบครัว ในช่วงที่คนในหมู่บ้านเจอปัญหาอวนรุนอวนลากเข้ามาทำการประมงหน้าหมู่บ้าน กุ้งปลาแทบจะจับไม่ได้เลยด้วยเครื่องมือประมงที่มีอยู่ สามีต้องไปทำงานก่อสร้างที่ประเทศมาเลเซีย บางช่วงก็มีรายได้ที่พอจะเลี้ยงดูครอบครัวได้ แต่บางช่วงสามีไม่มีงานรับจ้างที่ประเทศมาเลเซีย เพราะเถ้าแก่ที่สามีทำงานอยู่ประมูลงานไม่ได้ ตัวเองที่อยู่ที่บ้านแทบจะไม่มีข้าวให้ลูกกินต้องไปหยิบยืมเงินจากเพื่อนบ้าน และจากพี่ชายของสามีแต่เมื่อมีการหยิบยืมบ่อยครั้งเขาก็ไม่มีให้ยืม เพราะแต่ละคนก็มีฐานะความเป็นอยู่ที่ยากจนมากเช่นเดียวกัน เมื่อสามีเห็นว่าการทำงานที่ประเทศมาเลเซียแทบจะหาความแน่นอนไม่ได้ จึงกลับมาทำงานในหมู่บ้าน ไปรับจ้างทำงานก่อสร้างในเมืองปัตตานีบ้าง เพื่อนๆจากต่างหมู่บ้านมาชักชวนไปทำงานก่อสร้างในต่างจังหวัดบ้าง ความเป็นอยู่ในช่วงนั้น ก็อดๆอยากๆเหมือนเดิม แต่สามีก็ดิ้นรนเต็มที่เพื่อให้ครอบครัวมีกิน ในช่วงที่ไม่มีงานจากข้างนอกสามีก็จะออกทะเลกับลูกชายในทะเลหน้าหมู่บ้าน กะแวแมะโมงจะช่วยสามีทำปลาแห้งไว้ขายในหมู่บ้านจะมีเพื่อนบ้านในหมู่บ้านมาซื้อปลาแห้งจากกะแวแมะโมงเกือบทุกวัน ได้รายได้วันละ 40-50 บาท ก็ถือว่าได้ช่วยหารายได้ให้ครอบครัวแล้ว กะแวแมะโมงบอกว่า ชาวบ้านมักจะมาหาซื้อปลาแห้งที่บ้านเสมอๆ เพราะกะแวแมะโมงจะทำปลาแห้งทุกวันที่สามีออกทะเล เมื่อชาวบ้านขอซื้อจึงมักจะมีปลาแห้งไว้ขายเกือบทุกวัน ยกเว้นในช่วงที่สามีไม่ได้ออกทะเลเท่านั้น

กะแวแมะโมง เล่าว่า สามีของตัวเองเป็นคนที่มีเพื่อนฝูงมาก ทั้งเพื่อนที่เป็นอิสลามและพุทธ มีทั้งทหาร ตำรวจ เพราะตอนเด็กๆ สามีเคยอยู่ที่ตำบลม่วงงาม จังหวัดสงขลามาก่อน จึงสามารถพูดภาษาไทย ภาษาปักษ์ใต้ได้ดี ทำให้สามารถพูดจาโต้ตอบกับทหาร ตำรวจได้ดี เมื่อทหารตำรวจมาที่บ้าน สามีจะจัดหาสัตว์น้ำดีๆ มีคุณภาพ ฝากกลับบ้านไปเสมอ ๆ ทั้งปูดำ ปูม้า กุ้งแชบ๊วยตัวใหญ่ บางครั้งถ้าได้แมงดาทะเลสามีจะนำไปฝากให้กับเพื่อนของสามีที่โรงพักหรือที่ค่ายทหารเสมอ ๆ ส่วน

หนึ่งเป็นเพราะแมงดาทะเลเป็นสัตว์น้ำหายาก ยิ่งถ้าเป็นแมงดาทะเลที่มีไข่ จะยิ่งเป็นที่ต้องการมากของคนไทยพุทธ แต่สำหรับมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ถือว่าเป็นสัตว์น้ำต้องห้ามกินไม่ได้ ซื้อขายไม่ได้เพราะผิดหลักคำสอนในศาสนาอิสลาม สามีของกะแวแมะโมงบอกว่า ที่จำเป็นต้องมีเพื่อนมากเพราะในยามที่เขาเดือดร้อน เพื่อนๆจะช่วยเราถึงแม้จะเป็นคนต่างศาสนาแต่ถ้าเขาเป็นคนดีก็พึ่งพาอาศัยกันได้ แต่กะแวแมะโมงเคยบอกสามีว่า เพื่อนบ้านในหมู่บ้านไม่ค่อยชอบใจนักที่สามีไปคบหากับทหารตำรวจ แต่สามีก็ไม่เคยเชื่อ เพราะถือว่าตัวเองคิดถูก ที่จะเลือกคบคนไม่ว่าจะเป็นคนพุทธหรือมุสลิมขอให้เป็นคนที่พึ่งพาอาศัยกันได้เท่านั้น

กะแวแมะโมง บอกว่ามรสุมชีวิตได้ถาโถมมาสู่ครอบครัวตัวเองอย่างหนักจำได้ว่าเป็นปีพุทธศักราช 2549 เป็นช่วงที่สถานการณ์ความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ รุนแรงขึ้นมาก มีทั้งการเผาโรงเรียน วางระเบิด การไล่ยิงผู้บริสุทธิ์ทั้งคนพุทธ คนมุสลิม ตำรวจแก่ๆที่มาตกปลาในหมู่บ้านและเป็นเพื่อนกับสามีถูกยิงเสียชีวิต ระหว่างทางในขณะขับขี่รถจักรยานยนต์กลับมาบ้านพักที่โรงพักอำเภอหนองจิก ในขณะที่บนรถจักรยานยนต์มีปลากะพงขาวที่ตกเบ็ดได้ห้อยอยู่กับจักรยานยนต์อยู่เลย แล้วหลังจากนั้นสามีของกะแวแมะโมงก็ถูกลอบยิงเสียชีวิตระหว่างทางกลับบ้านที่ตำบลบางเขาจากเหตุการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ครอบครัวของกะแวแมะโมงแตกกระสานซ่านเซ็นไปคนละทิศละทาง ลูกชายคนโตต้องอพยพไปขายแรงงานที่ประเทศมาเลเซีย รวมทั้งลูกๆ ผู้หญิงที่โตแล้ว 4 คน ต้องแยกย้ายไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียทั้งหมด ส่วนลูก ๆ ที่ยังเล็กอยู่ต้องให้พี่ชายสามีช่วยดูแล 2 คน ตัวกะแวแมะโมงเองต้องย้ายกลับไปอยู่กับญาติพี่น้องกับลูกๆ ที่ยังเล็กอยู่อีก 4 คน

กะแวแมะโมงบอกว่าที่ครอบครัวต้องกระจัดกระจายไปคนละทิศละทางเป็นเพราะหวาดกลัวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่รู้ว่าเหตุการณ์ที่รุนแรงอย่างนี้จะเกิดเพิ่มขึ้นกับครอบครัวอีกหรือไม่ กะแวแมะโมงบอกว่าสาเหตุที่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงกับครอบครัวตัวเองเป็นเพราะสามีไปคบหากับทหารตำรวจ ทั้งๆที่เคยเตือนแล้ว แต่สามีไม่ยอมที่จะเชื่อฟัง กะแวแมะโมงบอกว่าต้องใช้เวลาในการคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้น เกือบ 2 ปี จึงจะกลับมาอยู่ในหมู่บ้านได้ แต่ต้องอยู่อย่างหวาดระแวง หวาดกลัวตลอดเวลา ทางราชการได้ชดเชยเยียวยาให้เป็นเงิน 200,000 บาท กะแวแมะโมงได้ใช้เงินส่วนนี้ในการสร้างบ้านใหม่ทดแทนกระต๊อบหลังเก่า กะแวแมะโมงบอกว่าท่ามกลางเหตุร้ายๆที่เกิดขึ้นกับครอบครัวก็ยังมีสิ่งดีๆเข้ามาในชีวิตเช่นเดียวกัน เพราะลูก ๆ ที่ไปทำงานที่มาเลเซียต่างก็ทำงานอย่างขยันขันแข็งและใช้จ่ายอย่างประหยัดต่างก็ส่งเงินให้กะแวแมะโมงเก็บไว้ในแต่ละเดือน เงินที่ลูกๆไปทำงานกะแวแมะโมงสามารถเก็บได้ 20,000-30,000 บาท จนทำให้ครอบครัวพอจะลืมตาอ้าปากได้ ไม่เดือดร้อน

เหมือนในอดีตที่ผ่านมา เวลาผ่านไป 4-5 ปี ลูก ๆ ที่ทำงานที่มาเลเซียทั้ง 4 คน ต่างกลับมาแต่งงานกันหมดแล้ว พี่ชายคนโตมีเงินค่าสินสอดสู่ขอภรรยาจากน้ำพักน้ำแรงของตัวเองที่ไปทำงานที่มาเลเซีย ตอนนี้ลูกชายได้ย้ายไปอยู่บ้านของภรรยาในเมืองปัตตานีแล้ว กะแวแมะโมงบอกว่า เป็นการดีแล้วไม่ต้องอยู่ในหมู่บ้าน เพราะกลัวเหตุการณ์ความไม่สงบจะเกิดขึ้นกับลูกชายของตัวเอง

กะแวแมะโมงบอกว่า การอพยพไปขายแรงงานที่ประเทศมาเลเซีย มีส่วนดีที่ทำให้ครอบครัวสามารถผ่านพ้นสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของตัวเอง เพราะทำให้ลูกๆ ปลอดภัยจากภัยร้ายที่จะเกิดขึ้นกับครอบครัว สิ่งที่กะแวแมะโมงหวาดกลัวตลอดเวลา คือ กลัวว่า ลูกๆ ผู้ชายของตัวเองจะเจ็บแค้น แล้วใช้วีการความรุนแรงแก้แค้นกลับคืน ซึ่งทำให้ปัญหาจะยิ่งลุกลามบานปลายไปไม่รู้จบ ลูกๆที่ยังเล็ก อยู่จะได้รับผลกระทบในระยะยาว กะแวแมะโมงบอกว่าตัวเธอเองยึดมั่นต่อองค์อัลเลาะห์ สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นการลิขิตขององค์อัลเลาะห์ จำต้องยอมรับโชคชะตาที่กำหนดโดยองค์อัลเลาะห์ ใครทำกรรมใดไว้องค์อัลเลาะห์จะเป็นผู้ที่กำหนดโทษเอง เมื่อคิดได้อย่างนี้กะแวแมะโมงบอกว่าทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างสงบขึ้น สิ่งสำคัญที่สุดที่กะแวแมะโมงคิดอยู่เสมอ คือ จะประคองครอบครัวให้อยู่อย่างสงบได้อย่างไรถือว่าเป็นโชคของครอบครัวที่มีญาติพี่น้องมาช่วยพาลูกให้รอดพ้นจากเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นโดยการรับไปทำงานถึงแม้แกจะคิดถึงลูกมากมายขนาดไหน แต่เมื่อคิดว่าลูก ๆ อยู่รอดปลอดภัย ก็คือว่าเป็นสิ่งที่ดีประเสริฐที่สุดในชีวิตครอบครัวของกะแวแมะโมงแล้ว

กะแวแมะโมงบอกว่า การอพยพไปขายแรงงานที่ประเทศมาเลเซียของลูก ๆ เป็นเพราะเหตุจากความหวาดกลัวต่อเหตุการณ์ความรุนแรงจะเกิดขึ้นกับครอบครัวอีกแต่การที่ลูก ๆ รู้จักคิด เห็นว่าครอบครัวมีความยากลำบาก มีฐานะความเป็นอยู่ยากจน ขาดพ่อที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงของครอบครัวซึ่งเป็นที่พึ่งหลักของการหารายได้ให้กับครอบครัว ลูกๆ ทุกคนจึงทำงานอย่างขยันขันแข็ง ลูกๆของกะแวแมะโมงเป็นคนที่ขยันขันแข็งมาก ใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดไม่เที่ยวเตร่ ทุกๆเดือนจะส่งเงินให้กับแม่ที่อยู่ในหมู่บ้านคนละ 5,000-6,000 บาท กะแวแมะโมงบอกว่าเป็นความโชคดีของครอบครัวที่ลูก ๆ รู้จักคิด รู้จักใช้ชีวิตที่ถูกต้องเป็นแบบอย่างให้กับน้องๆ

กะแวะแมะโมง บอกว่าถือว่าเป็นความโชคดีมากของครอบครัวที่ลูก ๆ ทุกคนเป็นคนขยันมาก เป็นเพราะลูก ๆ ทุกคนพบเจอความยากลำบากของครอบครัว ลูกสาวซึ่งเป็นลูกคนที่ 5 เป็นคนเดียวที่ไม่ได้ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย เป็นเพราะร่างกายพิการเป็นโรคโปลีโอ ขาลีบ แต่เป็นเด็กที่ขยันมากจะช่วยหารายได้ให้กับครอบครัวโดยการรับจ้างถักอวนลอยกุ้ง 3 ชั้นสามารถถักอวนได้เร็วมาก วันหนึ่งๆ

สามารถถักได้ถึง 3-4 ผืน ซึ่งผืนหนึ่งจะได้รับค่าจ้าง 60-80 บาท ในขณะที่คนปกติทั่วไปใช้เวลาในการถักอวนได้วันละ 2 ผืน ก็ถือว่าเก่งมากแล้ว

กะแวแมะโมงบอกว่าเวลาผ่านไปจนลูกทุกคนโตกันหมดแล้ว แต่ละคนจะช่วยกันหารายได้ให้กับครอบครัว ลูกผู้ชายทั้งหมดของกะแวแมะโมงต่างก็ไปทำงานมาเลเซียกันทุกคน กะแวแมะโมงบอกว่าบางครั้งก็รู้สึกเสียใจเหมือนกันที่ไม่สามารถเลี้ยงดูลูกให้ได้รับการศึกษาที่ดีได้ แต่ละคนเรียนสูงสุดได้เพียง ป.6 ก็ต้องออกจากโรงเรียนเพื่อช่วยเหลือครอบครัวหารายได้มาจุนเจือครอบครัว พี่ชายคนโตไปทำงานมาเลเซีย น้อง ๆ ต้องออกจากโรงเรียนมาออกทะเลกับพ่อในตอนที่พ่อยังชีวิตอยู่ ตอนที่ครอบครัวประสบปัญหาสถานการณ์ความรุนแรงเด็กๆก็ต้องแยกย้ายกันเพื่อเอาตัวรอด จนไม่สามารถไปโรงเรียนได้ บางคนไปอยู่กับพี่ชายของสามีที่ต้องย้ายไปอยู่ที่อื่นเช่นเดียวกัน ลูกๆ อีก 4 คน กะแวแมะโมงก็ต้องเอาไปอยู่กับบ้านญาติที่นราธิวาสทำให้เด็กๆต้องขาดเรียน เมื่อกลับมาอยู่ในหมู่บ้านอีกครั้งหนึ่ง แม้ว่าเด็กๆจะไปโรงเรียนแต่ก็เรียนไม่ทันเพื่อน ทำให้ไม่อยากไปโรงเรียนพออายุ 15-16 ปี ก็ไปทำงานที่มาเลเซียกันหมดแล้ว

กะแวแมะโมงเล่าให้ฟังว่า การไปทำงานที่มาเลเซียของลูก ๆ ถือว่าเป็นส่วนดีที่ทำให้ครอบครัวมีรายได้ สามารถดูแลครอบครัวโดยไม่ขัดสน แต่หัวอกคนเป็นแม่ก็ต้องมีความห่วงใยลูกเป็นธรรมดาไม่รู้ว่าลูกจะปรับตัวกับการทำงานไปหรือไม่ เจ็บไข้ได้ป่วยใครจะช่วยดูแล กินอิ่มไหม ทุกครั้งที่คิดถึงลูก กะแวแมะโมงบอกว่า ตัวเองจะต้องขอดุอาร์อัลเลาะห์ให้ช่วยดูแลลูก ให้ด้วย หลังละหมาดทุกครั้งกะแวแมะโมงจะขอดุอาร์จากอัลเลาะห์ให้ลูก ๆ อยู่อย่างสุขสบาย ให้ลูกๆ เป็นที่รักของทุกคน ทุกครั้งที่ลูกกลับมาเยี่ยมบ้านในช่วงวันเทศกาลต่างๆ กะแวแมะโมงจะสอนลูกเสมอๆ ว่า ให้ตั้งใจทำงาน ทำตัวให้เป็นที่รักของคนอื่นๆ อย่าทะเลาะกับเพื่อนๆ ที่ทำงานด้วยกัน เพราะจะทำให้เราเป็นทุกข์ เจ้าของร้านก็จะเป็นทุกข์จากกการกระทำของเราเช่นกัน ซึ่งลูก ๆ ของกะแวแมะโมงทุกคนก็เชื่อฟังและปฏิบัติตามที่บอกทุกคน กะแวแมะโมงบอกว่าที่สามารถพูดได้อย่างนี้ เพราะเจ้าของร้านทุกคนที่ลูก ๆ ไปทำงานต่างก็ชื่นชมว่าลูกกะแวะแมะโมงเป็นเด็กที่ขยันทำงาน เป็นที่รักของคนที่ทำงานด้วยกัน เห็นใครทำงานหนักก็จะเข้าไปช่วยเหลือตลอดเวลา กะแวแมะโมงรู้สึกภูมิใจกับลูก ๆ ทุกคน

หลังจากผ่านพ้นเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับครอบครัวมาได้ประมาณ 10 ปี เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2559 ที่ผ่านมา กะแวแมะโมงเล่าว่าได้เกิดเหตุการณ์ร้ายขึ้นกับชีวิตครอบครัวของกะแวแมะโมงที่ทำให้ตัวเองรู้สึกสลดหดหู่มาก จนถึงวันนี้ยังทำใจไม่ได้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เรื่องมีอยู่ว่าลูกชายของกะแวแมะโมงซึ่งเป็นคนที่ 8 ของแกไปทำงานที่มาเลเซียตั้งแต่อายุ 19 ปี ลูกชายคนนี้ไป

ทำงานที่มาเลเซียเป็นเวลานานๆ จะกลับบ้านเฉพาะในช่วงเทศกาลวันฮารีรายอเท่านั้น ในรอบ1ปี เขาจะกลับมาบ้านเพียง 2 ครั้งแต่ทุกเดือนจะส่งเงินให้แม่ตลอด เดือนหนึ่งไม่ต่ำกว่า 5,000 บาท บอกแม่ว่าให้แม่เป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว เหลือให้เก็บไว้บ้างจะใช้จ่ายเป็นค่าสินสอดเพื่อสู่ขอผู้หญิงที่ตัวเองชอบพออยู่ ลูกชายทำงานอยู่ 5 ปี จนสามารถจะทำหน้าที่เป็นพ่อครัวในร้านที่เจ้าของร้านเป็นคนอำเภอรามัน จังหวัดยะลา เจ้าของร้านให้ค่าจ้างวันละ 700 บาท ซึ่งถือว่าเป็นรายได้ที่ดีมาก กะแวแมะโมงบอกว่าเงินที่ลูกชายส่งมาตัวเองสะสมได้เป็นแสนบาทตั้งใจว่าถ้าลูกชายกลับมาบ้านเที่ยวนี้ จะไปหมั้นหมายผู้หญิงที่ลูกชายตัวเองชอบพออยู่ ซึ่งกะแวแมะโมงรับรู้จากการที่ลูกชายกลับมาครั้งหลังสุดแล้วเล่าให้ฟังว่าคนที่ลูกชายชอบพออยู่ทำงานอยู่ในร้านเดียวกัน เป็นคนน่ารักและขยันด้วย แต่เหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดก็เกิดขึ้น ซึ่งมันเป็นความทุกข์อย่างแสนสาหัสในชีวิตของกะแวแมะโมง เพราะมีคนมาแจ้งกับกะแวแมะโมงว่า “ลูกชายกะแวแมะโมงเสียชีวิตแล้วที่โรงพยาบาลที่ประเทศมาเลเซีย” กะแวแมะโมงบอกว่านี้คือความทุกข์ของคนที่เป็นแม่ที่ลูก ๆ ต้องไปทำงานมาเลเซีย เจ็บไข้ได้ป่วยแทบจะไม่มีโอกาสได้ดูแล เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมันเป็นความรู้สึกที่แสนสาหัสมากของคนที่เป็นแม่เพราะ “ในยามที่ลูกต้องจากโลกนี้ไป ไม่ทันได้ดูใจลูกเลย” แม้นการเจ็บป่วยของลูก แม่แทบจะไม่ได้รับรู้เลย สิ่งที่แม่ทำได้คือ เอาเงินที่สะสมไว้ที่เป็นน้ำพักน้ำแรงของลูก จัดพิธีศพให้ลูกตามหลักศาสนาอิสลามให้ดีที่สุดเท่านั้น

กะแวแมะโมงเล่าทั้งน้ำตาว่า จนถึงตอนนี้ยังไม่รู้เลยว่าลูกชายตายด้วยสาเหตุอะไร เมื่อเห็นศพลูกแล้วกะแวแมะโมงสงสารลูกอย่างจับใจ เพราะศพของลูกมีร่องรอยของการผ่าตัดท้อง ซึ่งโดยหลักแล้วศพคนตายจะต้องสมบูรณ์ที่สุด แต่เจ้าของร้านที่ลูกไปทำงานด้วย บอกว่ามันเป็นวิธีการของทางการมาเลเซีย ที่จะต้องทำการชั้นสูตรศพ ก่อนที่จะนำศพออกมาจากโรงพยาบาล กะแวแมะโมงบอกว่าพยายามถามสาเหตุการตายของลูก เจ้าของร้านบอกว่าลูกชายของกะแวแมะโมงเป็นไข้มา 3-4 วันแล้วพยายามหาซื้อยามาทาน อาการไข้ก็ไม่ลดลง จนตัดสินใจพาไปรักษาโรงพยาบาลซึ่งค่าใช้จ่ายสูงมากอยู่ที่โรงพยาบาล 3 วันค่าใช้จ่ายเกือบ 50,000 บาท เพราะหมอบอกว่าอาการคนไข้รุนแรงมาก ไข้ขึ้นสูงจนช็อกต้องอยู่ในห้องฉุกเฉิน แต่สุดท้ายก็ไม่สามารถรักษาได้ จนในที่สุดต้องเสียชีวิตที่โรงพยาบาลที่มาเลเซีย สาเหตุการตายจนถึงตอนนี้กะแวแมะโมงก็ยังไม่รู้ว่า ลูกชายตัวเองตายเพราะโรคอะไร

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสร้างความสะเทือนใจให้กับกะแวแมะโมง กะแวแมะโมงบอกกับลูกๆ ทุกคนไม่ให้ไปทำงานที่มาเลเซียอีกต่อไป กะแวแมะโมงบอกว่าแม่แก่ตัวลงทุกวันไม่มีเรี่ยวแรงที่จะไปดูแลลูกในที่ไกล ๆ ถ้าลูกเจ็บไข้ได้ป่วยแม่อยากจะดูแลด้วยตัวเอง ในยามที่เจ็บป่วยก็อยากจะเห็นหน้าลูก ๆ

ทุกคน ไม่ให้เหมือนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับลูกคนที่ 8 ของกะแวแมะโมงแม้แต่อยากจะดูใจก็ไม่มีโอกาส

กะแวแมะโมงบอกว่าถึงแม้ว่าเราจะต้องยากลำบากบ้าง แต่ได้อยู่กันพร้อมหน้า พร้อมตาครอบครัวเราก็มีความสุขแล้ว ถ้าเป็นไปได้อยากให้ทุกคนในหมู่บ้านช่วยกันฟื้นฟูทรัพยากรในหมู่บ้านของเราให้ดีขึ้น จะได้หากินในหมู่บ้านเราไม่ต้องให้ลูกหลานของเราต้องจากไปไกลไม่รู้จะเผชิญกับอะไรในชีวิตอย่างน้อยที่สุดการทำงานในหมู่บ้าน ครอบครัวจะได้รับดูแลทุกข์สุขกันได้ ถึงตอนนี้กะแวแมะโมงบอกว่าถึงจะมีเงินที่มากขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก แต่ใจก็เป็นทุกข์ถ้าเห็นลูกหลานต้องจากไปไกล ยิ่งเป็นทุกข์หนักขึ้นถ้ารู้ว่าลูกหลานต้องประสบกับความเจ็บป่วยที่เราแทบจะช่วยเหลืออะไรไม่ได้เลยแม้แต่น้อย

4.3 การประมวลความรู้ เรื่องการอพยพย้ายถิ่น

ในปี 2559 ทางโครงการวิจัยได้มีการประมวลความรู้ เรื่อง การอพยพไปทำงานที่มาเลเซียของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน ได้ดังนี้

4.3.1 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการอพยพไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซียของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

จากการศึกษา พบว่า ผู้ที่อพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน คือ

(1) บ้านกำปงบูดี ม.1 ต.แหลมโพธิ์อ. ยะหริ่ง จ. ปัตตานี

(2) บ้านตะโละสมิแล ม.2 ต. แหลมโพธิ์ อ. ยะหริ่ง จ. ปัตตานี

(3) บ้านปาตาบูดี ม.3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง

(4) บ้านปาตา ม.1 ตะโละกาโปร์ อ. ยะหริ่ง จ. ปัตตานี

(5) บ้านบานา ม.2 ต.บานา อ.เมือง จ.ปัตตานี

(6) บ้านปาเระ ม.1 ต. บาราโหม อ.เมือง จ.ปัตตานี

(7) บ้านตันหยงเปาว์ ม.4 ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก จ.ปัตตานี

แผนที่ที่ 4.3: แผนที่ชุมชนประมงพื้นบ้านที่เป็นพื้นที่เป้าหมายของโครงการ

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 21-30 ปี นับถือศาสนาอิสลาม จบการศึกษาสายสามัญในระดับมัธยมศึกษา และสายศาสนาในระดับกลาง(มูตาวัตซิส) มีสถานภาพสมรส ผู้อพยพส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว มีสมาชิกในครัวเรือน 7-9 คน มีการอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน 21–30 ปี โดยมีภูมิลำเนาในหมู่บ้านที่อาศัยอยู่ ประกอบอาชีพประมงและสมาชิกในครอบครัวมีการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน 1-2 คน มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 7,001 – 10,000 บาท มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 7,001 – 10,000 บาท และมีภาระหนี้สินประมาณ 20,001 - 30,000 บาท

เมื่อพิจารณาถึงประสบการณ์การทำงานที่ประเทศมาเลเซียของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ มีสมาชิกในครอบครัวไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย 1-2 คน และมีประสบการณ์การทำงานที่ประเทศมาเลเซีย 1-5 ปี ซึ่งปัจจุบันไม่ได้ทำงานที่ประเทศมาเลเซียแล้ว โดยรัฐที่เลือกไปทำงานมากที่สุด คือ รัฐเซอลังงอร์ โดยมีเหตุผลที่เลือกไปทำงานในรัฐต่างๆของมาเลเซีย คือ มีเพื่อนหรือญาติที่อยู่มาเลเซียก่อนแล้วชักชวนไปทำงานและมีร้านของญาติอยู่ที่มาเลเซีย ส่วนใหญ่ผู้ที่ไปทำงานจะทำงานเป็นพนักงานเสิร์ฟอาหารในร้านอาหาร ซึ่งเป็นร้านต้มยำกุ้ง มีรายได้จากการทำงานโดยเฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 5,000 - 10,000 บาท

(1) ปัจจัยดึงดูดและผลักดันให้เกิดการอพยพไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซียของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

จากการศึกษาปัจจัยที่มีส่วนในการผลักดันและดึงดูดที่ส่งผลต่อการอพยพไปทำงานในประเทศมาเลเซีย โดยรวมทั้งสองปัจจัย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละปัจจัย พบว่า

ปัจจัยผลักดันที่ส่งผลต่อการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นด้านปัจจัยผลักดันที่ส่งผลต่อการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และพบว่า ปัจจัยผลักดันที่ส่งผลต่อการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีญาติพี่น้องหรือเพื่อนๆ ที่ไปทำงานอยู่ก่อนที่มาเลเซียชักชวนให้ไปทำงาน, อยู่ที่หมู่บ้านไม่มีงานให้ทำ, สมาชิกในครอบครัวทำการประมงได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว เพราะทรัพยากรประมงเสื่อมโทรม และหางานทำในประเทศไทยได้ยาก มีความสอดคล้องกับการศึกษา ในเชิงคุณภาพที่พบว่า ระบบเครือญาติ, ระดับการศึกษาและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรเป็นปัจจัยผลักดันให้ชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีเกิดการย้ายถิ่น

ปัจจัยดึงดูดที่ส่งผลต่อการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามนั้นมีความคิดเห็นโดยภาพรวมในด้านปัจจัยดึงดูดที่มีผลต่อการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย อยู่ในระดับมาก โดยพบว่า ประเด็นที่น่าสนใจในปัจจัยดึงดูดที่ส่งผลต่อการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียและมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด คือ ที่ประเทศมาเลเซีย สามารถหางานทำได้ง่ายกว่าในประเทศไทย ซึ่งจะมีรายได้ให้กับครอบครัวเพิ่มมากยิ่งขึ้น,ทรัพยากรสัตว์น้ำที่จับได้จากการทำประมงที่มาเลเซีย มีราคาสูงกว่าในประเทศไทย และการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียทำให้รายได้ ในครัวเรือนดีขึ้น ซึ่งจากการศึกษาในเชิงคุณภาพพบว่า ปัจจัยดึงดูดให้ชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีเกิดการอพยพย้ายถิ่น คือ การที่ชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีมีการนับถือศาสนาอิสลามและมีการใช้ภาษาที่ใกล้เคียงกับประชาชนในประเทศมาเลเซีย ทำให้สมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีสามารถดำรงชีวิตและมีความสะดวกใจและมั่นใจในการปฏิบัติศาสนกิจของตนเอง รวมทั้งการอพยพไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซีย จะเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการที่จะสร้างงาน สร้างอาชีพ มีรายได้มาจุนเจือครอบครัว เพื่อเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัวได้

(2) พัฒนาการการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

การอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน แบ่งเป็น 3 ยุค คือ

ยุคที่ 1 : ยุคบุกเบิก เป็นยุคช่วงก่อนปี พ.ศ.2530 สมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีที่ต้องการไปทำงานที่มาเลเซีย มักใช้วิธีการลักลอบเข้าเมืองเกือบทั้งหมดของผู้ที่ไปทำงานไม่นิยมทำหนังสือเดินทางเพราะมีความยุ่งยาก ค่าใช้จ่ายสูงและทางสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองของประเทศมาเลเซีย ไม่ค่อยจะเข้มงวด กวดขันมากนัก สมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีมักเดินทางไปทำงานเป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรมของทางมาเลเซียเป็นหลัก และส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนวัยทำงาน เช่น ไปเป็นแรงงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ แรงงานทำนาเกี่ยวข้าว ทำข้าวเกรียบ ปลูกปาล์มน้ำมัน ตัดผลปาล์ม ซึ่งมีความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมากเพื่อไปพัฒนาประเทศ

ยุคที่ 2 ยุคขยายตัวจากการเป็นแรงงานภาคเกษตร สู่การทำร้านอาหาร (ปี พ.ศ. 2530 - พ.ศ. 2540) เป็นช่วงที่สถานการณ์การทำประมงพื้นบ้านที่ปัตตานีประสบภาวะวิกฤติอย่างรุนแรงอันเนื่องมาจากทรัพยากรประมงเสื่อมโทรม คนจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้รวมทั้งสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีเริ่มทยอยไปเริ่มต้นทำธุรกิจร้านอาหารที่มาเลเซีย เพื่อสร้างฐานะของตนเองประกอบกับเป็นช่วงจังหวะที่เศรษฐกิจที่มาเลเซียก็อยู่ในช่วงขาขึ้น ประชากรมาเลเซียมีการจับจ่ายใช้สอยเพื่อการบริโภคมากขึ้น ร้านอาหารต้มยำกุ้งจึงมีความเฟื่องฟูเป็นอย่างมากในยุคนี้จึงก่อให้เกิดการหลั่งไหลของแรงงานเพิ่มตามมาด้วย

ยุคที่ 3 ยุคร้านอาหารต้มยำกุ้งเฟื่องฟู (ปี พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) ในยุคนี้ร้านอาหารประเภทต้มยำกุ้งมีการพัฒนาให้มีความสมัยใหม่มากขึ้น ทั้งการตกแต่งร้านอาหาร , การเพิ่มเมนูอาหารให้มีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งอาหารมาเลเซีย อาหารไทยและอาหารตะวันตก รวมทั้งการปรับระบบการทำงานภายในร้านให้เป็นระบบมากขึ้น

ผลการศึกษามีความสอดคล้องกับการศึกษาของ คำนวณ นวลสนองและคณะ พบว่า การย้ายถิ่นของประชาชนจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเข้าไปในประเทศมาเลเซีย เป็นพฤติกรรมของกลุ่มคนที่มีความต่อเนื่อง มีลักษณะเป็นกระบวนการที่ใช้เวลานาน เนื่องจากประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย มีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนในประเทศมาเลเซีย โดยเฉพาะกับชุมชนในรัฐตอนเหนือของ

ประเทศมาเลเซียมาโดยตลอด ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมซึ่งการย้ายถิ่นของแต่ละช่วงก็มีเหตุแห่งปัจจัย คือเวลา สถานที่ และกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไป ในแต่ละช่วงของการย้ายถิ่นมีประเด็นที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

(2.1) การย้ายถิ่นช่วงที่หนึ่ง การย้ายถิ่นตั้งแต่อดีต–พ.ศ. 2451 เป็นช่วงที่ประเทศมาเลเซียมีที่ดินว่างเปล่าอยู่มาก พื้นที่มีความอุดมสมบูรณ์ และรัฐตอนเหนือของมาเลเซียในปัจจุบันเป็นเขตอิทธิพลของราชอาณาจักรสยามมีลักษณะสำคัญของการย้ายถิ่น ดังนี้

<u>การบุกเบิกพื้นที่เพื่อการทำมาหากิน</u> ดินแดนในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียในปัจจุบันได้แก่ เกดะห์ ปะลิส เประ และ กลันตันเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ทางด้านทิศเหนือมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทย มีเทือกเขาสันกาลาคีรีทอดขวางตลอดแนวจากทิศตะวันตกไปตะวันออก จากฝั่งอันดามันไปถึงฝั่งทะเลจีนใต้ เทือกเขาสันกาลาคีรีเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำหลายสายไหลผ่านที่ราบในรัฐตอนเหนือของมาเลเซีย เช่น แม่น้ำปะลิส แม่น้ำเกดะห์ แม่น้ำมูดา แม่น้ำเประ แม่น้ำกลันตัน และแม่น้ำสุไหงโกลกเป็นต้น การย้ายถิ่นของคนไทยสู่ดินแดนในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดภัยธรรมชาติ การศึกษาบทบาททางการเมืองของชนกลุ่มน้อยชาวสยามที่อยู่ในอำเภอเป็นดังรัฐเกดะห์ ของ Arun A/L Boontiang(1991 : 6-7 อ้างถึงใน คำนวณ นวลสนองและคณะ) ได้กล่าวว่า ในคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 (พ.ศ.2300-2400) เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจที่เมืองสงขลา และเมืองนครศรีธรรมราช ราษฎรส่วนหนึ่งจึงอพยพมาอาศัยและบุกเบิกที่ทำกินในรัฐเกดะห์ ซึ่งขณะนั้นมีที่ดินกว้างขวาง และอุดมสมบูรณ์ ผู้ปกครองขณะนั้นมีนโยบายส่งเสริมการเพาะปลูกด้วย

<u>หนีความผิดกฎหมายบ้านเมือง</u> มีคนไทยที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้อีกกลุ่มหนึ่งได้ย้ายถิ่นเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในรัฐปะลิสและเกดะห์ก็คือ บุคคลที่ได้กระทำผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง (คำนวณ นวลสนอง, 2549: 32)ที่บ้านปาดังเซราในอดีตมีคนกลุ่มหนึ่งที่ทำผิดกฎหมายบ้านเมืองจากประเทศไทยบางคนทำความผิดด้วยการมีพฤติกรรมเป็นโจรผู้ร้าย เกิดการทะเลาะวิวาทถึงกับเสียชีวิต หรือหนีการถูกเกณฑ์เข้ารับราชการทหาร เป็นต้น คนเหล่านี้จะหนีเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านและได้เปลี่ยนพฤติกรรมมาประพฤติตนประกอบอาชีพที่สุจริต เมื่ออาศัยอยู่หลายปีก็ได้รับสัญชาติเป็นมาเลเซีย

<u>เกิดภาวะสงคราม</u> แต่เดิมหัวเมืองมลายูได้แก่ เมืองปัตตานี กลันตัน ตรังกานู และเกดะห์ (ไทรบุรี) เคยเป็นหัวเมืองที่เคยอ่อนน้อมหรือเป็นเมืองที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของไทยมาก่อน แต่เมื่อไรที่

ไทยอ่อนแอ เมืองเหล่านี้ก็ตั้งตนเป็นอิสระไทยจึงต้องทำสงครามกับหัวเมืองมลายูหลายครั้ง โดยเฉพาะการทำสงครามกันเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะ คือ การหนีภัยสงคราม และการกวาดครัวและการขัดตาทัพ

- การหนีภัยสงคราม การเกิดสงครามระหว่างสยามกับหัวเมืองมลายู แต่ละครั้งได้สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนในหัวเมืองมลายู ถูกจับเป็นเชลย และเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก สุริยะ สนิวา (2551 อ้างถึงใน คำนวณ นวลสนองและคณะ) ได้กล่าวว่า เมื่อประมาณ 25-30 ปีที่ผ่านมา จากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยทำให้ชาวบ้านต้องอพยพหนีตายเข้าไปยังประเทศมาเลเซียประมาณ 3,000 คน ร้อยละ 70 ไม่ยอมกลับมาเมืองไทย ที่เหลือมีความประสงค์จะอยู่ในประเทศมาเลเซียเป็นการถาวร ซึ่งทางการประเทศมาเลเซียให้ไปตั้งรกรากอยู่ที่อำเภอกูวอมูซัง รัฐกลันตัน และรับโอนสัญชาติพร้อมที่ดินทำกินและเงินช่วยเหลือเพื่อลงทุนทำมาหากิน

- การกวาดครัวและการขัดตาทัพ สงครามซึ่งเกิดขึ้นในหัวเมืองมลายูกับหัวเมืองทางปักษ์ใต้ของไทยเกิดขึ้นหลายครั้ง เมื่อฝ่ายใดชนะนอกจากจะริบเอาทรัพย์สินเงินทองแล้วบางครั้งก็มีการกวาดครัวไปด้วย นอกจากนั้นแล้วรัฐทางตอนเหนือของมาเลเซียในอดีตก่อนเสียให้แก่อังกฤษในปี พ.ศ.2452 เคยเป็นเมืองประเทศราชหรือเป็นเมืองในเขตอิทธิพลของสยามมาโดยตลอด ถึงแม้บางช่วงจะมีชนชาติอื่นเข้ามามีอิทธิพล แต่ก็เป็นระยะเวลาที่ไม่ยาวนัก ซึ่งการปกครองของราชอาณาจักรสยามในยุคนั้นจะส่งขุนนางไปประจำควบคุมอยู่ที่รัฐต่าง ๆ โดยเฉพาะขุนนางที่ประจำอยู่ในจังหวัดชายแดน เนื่องจากการรู้จักพื้นที่ และกำลังรักษาการณ์ของท่านไปด้วย ซึ่งสมัยก่อนขุนนางผู้ใหญ่แต่ละท่านจะมีกองกำลังของตนเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นแล้วก็จะอพยพครอบครัวคนไทยไปไว้ตามรัฐต่าง ๆ ด้วยเพื่อประโยชน์ในการปกครอง ยุทธวิธีของคนในสมัยโบราณเรียกกันว่าการขัดตาทัพนั่นเอง ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยที่ย้ายถิ่นเข้าไปตั้งถิ่นฐานในประเทศมาเลเซียในช่วงนี้มีทั้งที่เป็นคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธและคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามดังที่พระญาณโมลีธรรมวาทีสุนทร เจ้าคณะจังหวัดปัตตานี (2479: 5 อ้างถึงใน คำนวณ นวลสนองและคณะ) ได้กล่าวว่า คนไทยที่ไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในหัวเมืองมลายูนั้นมีมานานแล้ว ชนมลายูเดี๋ยวนี้เรียกพวกไทยเดิมที่นับถือศาสนาอิสลามว่า สำสำและเรียกคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธว่าไทยเดิม และเรียกชาวเกาะสุมาตราที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ว่ามลายู ซึ่งกลุ่มคนที่เรียกว่าสำสำมีความแตกต่างกับกลุ่มชนมลายูคือ พูดภาษาไทยในชีวิตประจำวัน แต่นับถือศาสนาอิสลาม และนักโบราณคดีของชาวตะวันตกสันนิษฐานว่า คำว่าสำสำมาจากคำว่าสยามอิสลาม คือเรียกเมื่อภายหลังที่คนสยามเข้ารีตศาสนาอิสลามแล้ว

(2.2) การย้ายถิ่นช่วงที่สอง ตั้งแต่ พ.ศ. 2452-2499 เป็นช่วงที่ไทยเสียดินแดนในรัฐตอนเหนือของมาเลเซียให้แก่อังกฤษถึงก่อนปีที่มาเลเซียได้รับเอกราชในปี พ.ศ. 2452 รัฐบาลไทยซึ่งเรียกกันว่า รัฐบาลสยามในสมัยนั้น ได้ทำสนธิสัญญามอบอำนาจและอำนาจที่เคยครอบครองรัฐเกดะห์ ปะลิส กลันตัน และตรังกานูให้แก่อังกฤษ ซึ่งรัฐบาลอังกฤษได้ใช้บทบาททางการเมืองการปกครองผ่านทางประมุขหรือสุลต่านหรืออาจเป็นข้าราชการที่มีอยู่ของรัฐนั้น ๆ และรัฐบาลอังกฤษก็ไม่ค่อยสนใจทางการเมืองการปกครองที่เกี่ยวเนื่องกับพลเมืองมากนัก แต่จะให้ความสนใจทางการค้าเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการทำเหมืองแร่ดีบุกและการทำสวนยางพารา

(2.3) การย้ายถิ่นช่วงที่สาม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 – 2552 ซึ่งเป็นช่วงที่มาเลเซียได้รับเอกราชจนถึงปัจจุบัน มาเลเซียได้นำประเทศไปสู่ยุคใหม่อย่างเข้มแข็ง ชาวมาเลเซียรู้สึกภาคภูมิใจในความเจริญก้าวหน้าของประเทศความก้าวหน้าที่แสดงให้เห็นได้อย่างดีที่สุดก็คือ โครงการพัฒนาชนบทและการเริ่มต้นนโยบายในการปรับปรุงประเทศให้เป็นอุตสาหกรรม มาตรการเหล่านี้มุ่งนำเอาความเจริญไปสู่ชนบทและการมีงานทำ ซึ่งรัฐบาลมีเงินมากพอในการสร้างถนนและสะพานโครงการชลประทานและพลังงาน ปรับปรุงการเกษตรและการศึกษาในชนบทให้ดีขึ้นทำให้มาเลเซียมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมมาจนถึงปัจจุบันและการย้ายถิ่นของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเข้าไปในมาเลเซียในช่วงนี้ มองเห็นได้ชัดเจนกว่าสองช่วงแรก เนื่องจากระยะเวลาที่ผ่านมาไม่นานนักมีลักษณะสำคัญของการย้ายถิ่นดังนี้

<u>การเข้าไปทำงาน</u> การย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในมาเลเซีย มีทั้งไทยมุสลิมและไทยพุทธ โดยเฉพาะไทยมุสลิมจะมีค่านิยมเข้าไปทำงานในมาเลเซียกันมากเพราะเชื่อว่า จะเป็นแหล่งที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัว การดำเนินชีวิตระหว่างการทำงานก็จะมีความคล่องตัวสะดวกสบายกว่าไปทำงานที่อื่น โดยเฉพาะกรุงเทพฯ เนื่องจากระยะทางไม่ไกลนัก การดำเนินชีวิตอย่างวัฒนธรรมอิสลาม (อาหวัง ล่านุ้ยและคณะ, 2540 อ้างถึงใน คำนวณ นวลสนองและคณะ) สื่อสารด้วยการใช้ภาษามลายูที่เข้าใจกันได้ง่าย รายได้ดี และมีความปลอดภัย ซึ่งประเภทของการเข้าไปทำงานที่สำคัญดังนี้

- รับจ้างทำนา ตั้งแต่ประเทศมาเลเซีย ได้รับเอกราชจนถึงประมาณปี พ.ศ. 2530 จะมีทั้งคนไทยพุทธและไทยมุสลิม เข้าไปรับจ้างดำนา เก็บข้าว และตีข้าว ดังกรณีการเข้าไปรับจ้างทำนาในรัฐเกดะห์ ในรัฐนี้จะมีพื้นที่การทำนามากที่สุดของประเทศ พื้นที่การทำนาจะมีมากในบริเวณอำเภอเป็นดัง กัวลามูดา และปาดังเตอรับ

- ทำงานร้านอาหาร ในประเทศมาเลเซียจะมีร้านอาหารไทยกระจายอยู่ทั่วไป เพราะธุรกิจดังกล่าวได้รับความนิยมจากผู้บริโภคชาวมาเลเซียจำนวนมาก ประมาณการว่าทั่วประเทศจะมีประมาณ 4,000-5,000 ร้าน เฉพาะในกัวลาลัมเปอร์คาดว่าจะมีร้านอาหารไทยประมาณ 3,000 ร้าน และปัจจัยที่ทำให้คนไทยเดินทางไปเปิดร้านอาหารที่มาเลเซียก็คือ รายได้เป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากงานในฝั่งไทยนั้นหายาก และงานที่คล้ายคลึงกันรายได้จะน้อยกว่าเมื่อเทียบกับงานในฝั่งมาเลเซีย จนกระทั่งมีคำกล่าวว่า ใครอยากสร้างเนื้อสร้างตัวต้องไปทำงานที่มาเลเซีย

-รับจ้างกรีดยาง มีประชาชนจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยจำนวนมากที่เข้าไปรับจ้างกรีดยางในประเทศมาเลเซีย จะกระจายอยู่ทั่วไปในรัฐตอนเหนือของมาเลเซีย โดยเฉพาะในอำเภอที่ติดต่อกับชายแดนของไทย เช่นในอำเภอกะงะห์ รัฐปะลิส อำเภอปาเซมัส รัฐกลันตัน เป็นต้น

-รับจ้างก่อสร้าง เป็นงานอีกลักษณะหนึ่งที่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซีย ซึ่งทางนายจ้างชาวมาเลเซียมีความพอใจในฝีมือทางช่างก่อสร้างของคนไทยเป็นอย่างมาก

-รับจ้างทำประมง ประชาชนจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยที่เข้าไปทำการประมงในประเทศมาเลเซีย ส่วนใหญ่จะเข้าไปทำงานที่กัวลาปะลิส และเกาะลังกาวี

<u>เข้าไปเพื่อการศึกษา</u> ในพื้นที่ชายแดนไทย-มาเลเซีย จะมีเยาวชนเดินทางไปเรียนในโรงเรียนของประเทศมาเลเซีย ที่เห็นได้ชัดเจนก็คือนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจากอำเภอสุไหงโกลก จังหวัดนราธิวาสเข้าไปเรียนที่อำเภอปาเสมัส รัฐกลันตัน และนักเรียนจากอำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาสเข้าไปเรียนที่อำเภอเยลลี รัฐกลันตัน ส่วนใหญ่จะไปเช้าและกลับเย็น มีทั้งที่เดินทางผ่านด่านสุไหงโกลก และเดินทางด้วยเรือข้ามแม่น้ำสุไหงโกลก

<u>การเข้าไปประกอบอาชีพอื่น ๆ</u> มีประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียอีกหลายอย่างที่นอกเหนือจากที่กล่าวไปแล้ว และมีอยู่มากพอสมควรกระจายอยู่ทั่วไปทั้งประเทศ เช่น งานนวดแผนโบราณ แม่บ้าน และพนักงานขายของตามร้านค้าต่าง ๆ เป็นต้น

<u>การเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนภาคใต้</u> ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่อง เกิดขบวนการแบ่งแยกดินแดนขึ้นหลายกลุ่มและทางรัฐบาลไทยก็พยายามหาทางแก้ไขมาเกือบทุกรัฐบาล ในบางช่วงความไม่สงบก็ลดน้อยลง แต่ในบางช่วงก็เกิดความ

รุนแรง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวทำให้การเลี้ยงชีพของประชาชนเกิดความทุกข์ยากลำบากวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนก็ไม่สามารถดำเนินไปได้ตามปกติ การประกอบอาชีพบางอย่างก็ไม่ปลอดภัย เช่น การกรีดยาง ทำสวนผลไม้ และการค้าขาย เป็นต้นมีประชาชนจำนวนมากได้ย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซีย(คำนวณ นวลสนองและคณะ)

(3) เส้นทางการไปทำงานของแรงงานของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีสู่มาเลเซียตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

แผนที่ที่ 4.4 : แผนที่แสดงเส้นทางการไปทำงานของแรงงานของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีสู่มาเลเซียตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

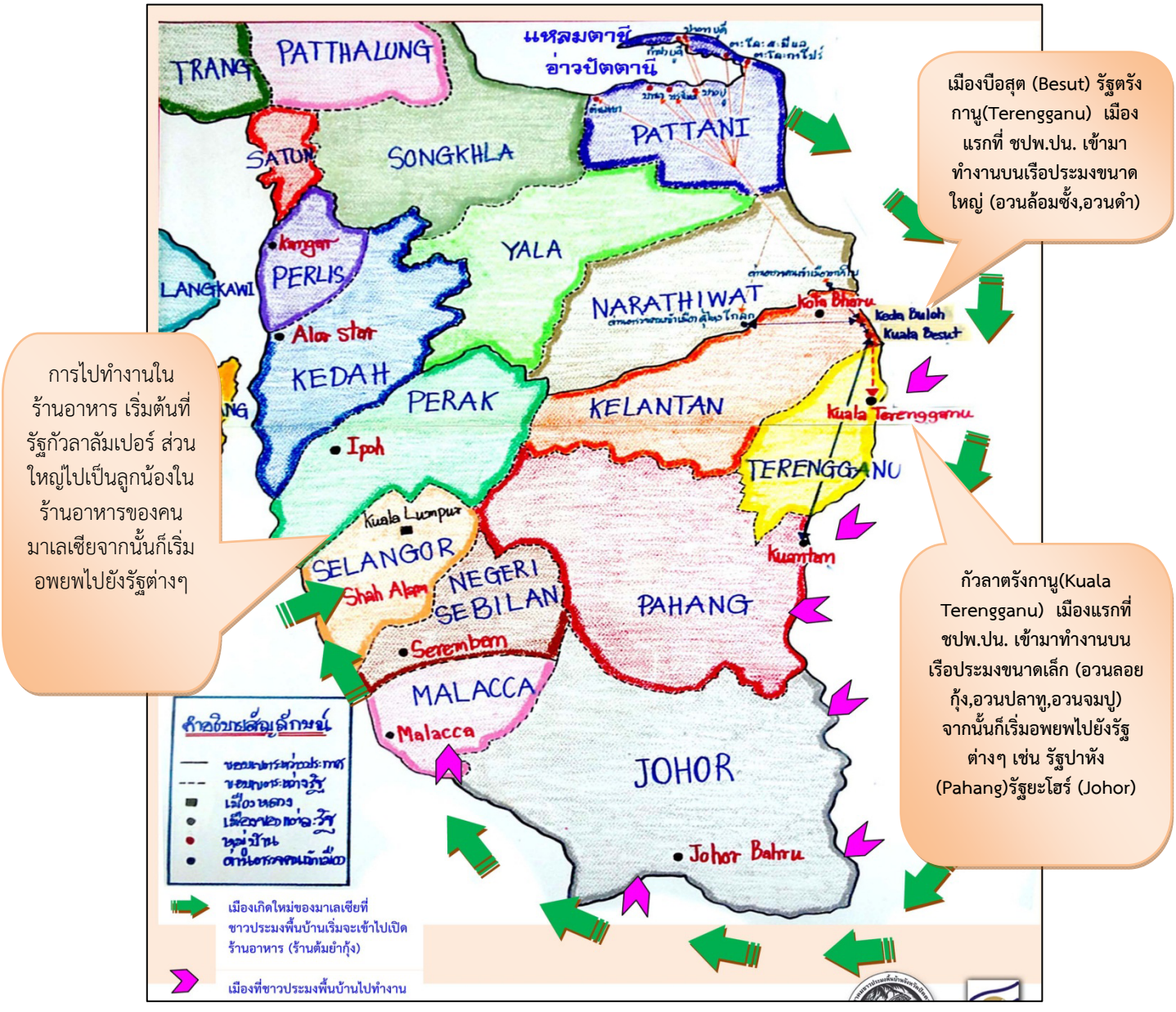

การไปทำงานในร้านอาหารประเภทต้มยำกุ้งของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน เริ่มต้นที่รัฐกัวลาลัมเปอร์ เมืองหลวงของประเทศมาเลเซีย ในช่วงแรกของการไปทำงาน ส่วนใหญ่ไปเป็นลูกน้องในร้านอาหารของคนมาเลเซีย ได้มีการเรียนรู้วัฒนธรรม รสชาติอาหารที่คนมาเลเซียชื่นชอบ รวมทั้งเรียนรู้พื้นที่แหล่งค้าขายในประเทศมาเลเซีย จนมีเงินทุนสำหรับการเปิดร้าน ต่อมาก็เริ่มมีร้านอาหารไทยเกิดใหม่จำนวนหลายร้านในรัฐต่างๆ เช่น รัฐปาหัง (Pahang) รัฐยะโฮร์ (Johor) ประเทศมาเลเซีย รัฐเนกรีเซมบีลัน (Negeri Sembilan) ประเทศมาเลเซีย รัฐเซอลังงอร์ (Salangor)และรัฐกัวลาลัมเปอร์ (Kuala Lumpur) จนร้านอาหารไทยได้รับความนิยมจากชาวมาเลเซียมากขึ้น สมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านก็เริ่มหลั่งไหลเข้ามาทำงานในแทบทุกรัฐของประเทศมาเลเซีย และปัจจุบันได้มีการเริ่มไปเปิดร้านอาหารที่เมืองเกิดใหม่ของมาเลเซีย

ส่วนในด้านการทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ เกิดจากปัจจัยต่างๆ เช่น ฐานทรัพยากรที่ประเทศมาเลเซียมีความอุดมสมบูรณ์กว่าที่ประเทศไทย, ส่วนแบ่งและรายได้มีความเป็นธรรมและสามารถมีรายได้ดีกว่าการทำงานอยู่ที่บ้าน ชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีจึงเลือกไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย โดยอาศัยคนมาชักชวนไปทำ บ้างก็ไปเสี่ยงโชคเอาเอง โดยการเข้าไปตระเวนหางานในหลายๆ พื้นที่ โดยเริ่มต้นที่รัฐกลันตัน (Kelantan) ประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทย จากนั้นก็มีการเดินทางเพื่อแสวงหาพื้นที่แห่งใหม่ไปเรื่อยๆ โดยขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร, รายได้และส่วนแบ่งที่มีความเป็นธรรม เช่น รัฐตรังกานู (Terengganu) และรัฐปาหัง (Pahang) ที่มีการทำประมงและมีท่าเทียบเรือ

(3.1) การเดินทางตามรอยแรงงานไทยในมาเลเซียมีเส้นทางเข้าออกไทย – มาเลเซียหลายเส้นทาง คือ

1. ด่านปาดังเบซาร์ ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา – Padang Besar รัฐเปอร์ลิส

2. ด่านสะเดา ตำบลสำนักขาม อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา – Bukit Kayu Hitam อำเภอ Kubang Pasu รัฐเคดาห์

3. ด่านเบตง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา – ด่าน Bukit Berapit กิ่งอำเภอ Pengkalan Hulu รัฐเปรัค

4. ด่านสุไหงโก-ลก อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส – ด่าน Rantau Panjang อำเภอ Pasir Mas รัฐกลันตัน

5. ด่านตากใบ เทศบาลตำบลตากใบ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส – ด่าน Pengkalan Kubor อำเภอ Tumpat รัฐกลันตัน

6. ด่านวังประจัน ตำบลวังประจัน อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล – ด่าน Wang Kelian รัฐเปอร์ลิส

อย่างไรก็ตาม เส้นทางที่แรงงานร้านอาหารไทยนิยมเดินทางไปมาเลเซีย คือ ด่านทางด้านอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา เนื่องจากมีระบบคมนาคมที่สะดวกให้เลือก ได้แก่ 1) ใช้บริการรถบัสปรับอากาศของบริษัทนำเที่ยวที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เดินทางตรงไปยังกัวลาลัมเปอร์ 2) ใช้บริการรถตู้ข้ามชายแดนเข้าไปที่เมือง Alor Setar เพื่อนั่งรถไฟไปลงที่สถานีบัทเตอร์เวิร์ธ และนั่งรถบัสประจำทางต่อไปยังกรุงกัวลาลัมเปอร์ 3) ใช้บริการรถตู้ข้ามชายแดนเข้าไปที่เมือง Alor Setar เพื่อนั่งรถบัสประจำทางต่อไปยังกรุงกัวลาลัมเปอร์ หรือ 4) ขึ้นเครื่องบินที่เมือง Alor Setar เพื่อลงจอดที่สนามกัวลาลัมเปอร์ (เฉพาะผู้ประกอบการร้านอาหารไทยในมาเลเซียหรือแรงงานบางคนที่มีรายได้สูง) ขณะที่ด่านชายแดนจังหวัดอื่นๆ มีทางเลือกไม่มากนัก

(3.2) รูปแบบการเดินทางเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซีย

สำนักงานแรงงานจังหวัดปัตตานี (2551 : 2 – 7) ได้ประมวลรูปแบบการเดินทางเข้าไปทำงานยังประเทศมาเลเซีย มี 4 ลักษณะ คือ

1. การเดินทางเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียโดยใช้หนังสือเดินทาง (Passport)

ประชาชนที่เดินทางเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียโดยใช้หนังสือเดินทาง Passport แยกเป็น 2 กรณี ดังนี้

1.1 กรณีที่ใช้หนังสือเดินทาง (Passport) แล้วลักลอบทำงานโดยไม่ได้ยื่นขอรับใบอนุญาตทำงาน (work Permit) ให้ถูกต้องตามกฎหมาย คือ จะเดินทางเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียเดือนละครั้ง ชนิดของวีซ่า คือ On Arrival Visa ได้รับการตรวจลงตราประเภท Social Visit ณ ด่านตรวจคนเข้าเมืองของมาเลเซีย ที่ตั้งอยู่ติดกับชายแดนไทย ซึ่งมาเลเซียจะอนุญาตให้อยู่ในประเทศได้ 30 วัน เมื่อครบ 30 วันแล้วจะต้องเดินทางออกจากรประเทศไทยไม่น้อยกว่า 7 วัน จึงจะเดินทางกลับเข้าไปได้หากอยู่นานเกินกำหนดการอนุญาต Over Stay ก็จะต้องถูกปรับวันละ300 ริงกิต

ภาพที่ 4.3 การประทับตรา เข้า-ออก มาเลเซียที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง

1.2 กรณีที่ใช้หนังสือเดินทาง Passport แล้วไปยื่นขอรับใบอนุญาตทำงาน (Work Permit) โดยถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งก็จะมีวีและขั้นตอนในการยื่นขอรับใบอนุญาตทำงาน (work Permit) ดังนี้

1.2.1 จะต้องถ่ายสำเนาหนังสือเดินทาง Passport เฉพาะหน้าที่ปรากฏชื่อ-สกุล โดยหนังสือเดินทาง Passport ต้องมีอายุไม่น้อยกว่า 6 เดือน และจะต้องมีจำนวนหน้ากระดาษหนังสือเดินทางที่ยังไม่ประทับตรวจลงตราเหลืออยู่ไม่น้อยกว่า 5 หน้า รูปถ่ายสีขนาด 2 นิ้ว จำนวน 4 รูป ใบรับรองผลการตรวจสุขภาพ (Medical Report) สำหรับการตรวจสุขภาพเดินทางไปทำงานต่างประเทศออกให้โดยสถานพยาบาลที่ได้รับอนุญาตจากกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน ให้เป็นสถานพยาบาลที่สามารถรับตรวจสุขภาพขอคนงานไปทำงานต่างประเทศ ซึ่งทางกรมการตรวจคนเข้าเมืองกระทรวงมหาดไทยของประเทศมาเลเซีย ให้การับรอง ในภาคใต้มีโรงพยาบาลที่กรมการจัดหางานอนุญาตให้เป็นสถานพยาบาลที่สามารถรับตรวจสุขภาพของคนหางานไปทำงานต่างประเทศได้ จำนวน 6 แห่ง คือ โรงพยาบาลประจำจังหวัดชุมพร โรงพยาบาลกรุงเทพภูเก็ต โรงพยาบาลกรุงเทพหาดใหญ่ โรงพยาบาลประจำจังหวัดสงขลา โรงพยาบาลสงขลานครินทร์ (โรงพยาบาล มอ.หาดใหญ่ และโรงพยาบาลสุไหงโก-ลก)

1.2.2 ส่งเอกสารทั้งหมดตามข้อ 1.2.1 ไปให้นายจ้างนาประเทศมาเลเซีย เพื่อที่นายจ้างจะนำเอกสารดังกล่าวไปดำเนินการยื่นขอรับใบอนุญาตทำงานจากสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองประเทศ

มาเลเซียซึ่งนายจ้างจะต้องเสียค่าธรรมเนียมใบอนุญาตทำงานล่วงหน้า โดยสำนักตรวจคนเข้าเมืองประเทศมาเลเซีย จะออกหนังสือเดินทางโควตา อนุญาตให้จ้างแรงงานต่างด้าว (K.D.N. Letter) K.D.N. Letter เป็นภาษาบาอาซามาเลเซีย ย่อมาจาก K= Kementerian แปลว่า กระทรวง, D = Dalam แปลว่า ภายใน N = Nageri แปลว่า ประเทศ (K.D.N. Letter) รวมกันแล้วแปลความหมายว่า หนังสือกระทรวงภายในประเทศ ซึ่งก็คือหนังสือกระทรวงมหาดไทย (Ministry of Interior letter) หนังสืออนุญาตให้ทำงานจากตรวจคนเข้าเมืองประเทศมาเลเซีย (Letter of Approval from Malaysia Immigration) ใบเสร็จชั่วคราวย่อมาจาก Pas lawatan Kerga Sementara ตรงกับความหมายของภาษาอังกฤษก็คือ Visit Pass Temporary Employment (VPTE)

1.2.3 นายจ้างจะต้องทำสัญญาจ้าง (Employment Contract) โดยผ่านการตรวจและรับรองจากทนายความในประเทศมาเลเซียที่มีใบอนุญาตให้ทำการรับรองได้ (Notary Public) สัญญาจ้างจะต้องผ่านการตรวจรับรองจากสำนักงานแรงงานไทยในประเทศมาเลเซีย

1.2.4 นายจ้างหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากนายจ้างซึ่งจะต้องเป็นคนมาเลเซียเท่านั้น มีหนังสือมอบอำนาจ (Power of Attorney) จากนายจ้าง รำตัวลูกจ้างที่เป็นคนไทยไปดำเนินการขอวีซ่าทำงาน (Employment Visa) ที่สถานกงสุลมาเลเซียประจำจังหวัดสงขลา พร้อมด้วยเอกสารตามข้อ 2 และ 3

1.2.5 เมื่อได้รับวีซ่าทำงานจากสถานกงสุลมาเลเซียประจำจังหวัดสงขลาแล้ว ให้นายจ้างจัดหางานจังหวัดจะออกแบบรายการแจ้งการเดินทางไปทำงานต่างประเทศ (แบบ จง.12) ต่อจากนั้น ให้ลูกจ้างไปยื่นเอกสารเกี่ยวกับการไปทำงานต่างประเทศพร้อมแบบรายการแจ้งการเดินทางไปทำงานนอกราชอาณาจักร

1.2.6 ให้นายจ้างพร้อมด้วยเอกสารทั้งหมดเดินทางเข้าประเทศมาเลเซียเพื่อยื่นขอรับใบอนุญาตทำงาน (Work Permit) ซึ่งทางสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองของประเทศมาเลเซียจะติดสติ๊กเกอร์การอนุญาตทำงานพร้อมด้วยวีซ่าทำงานในหน้าหนังสือเดินทาง Passport ของนายจ้าง

1.2.7 เมื่อลูกจ้างได้เดินทางไปถึงประเทศมาเลเซียและได้รับใบอนุญาตทำงานแล้วก็ให้ไปแจ้งด้วยตนเองหรือแจ้งเป็นหนังสือถ้าแจ้งเป็นหนังสือก็ให้ระบุชื่อ นามสกุล ภูมิลำเนาในประเทศไทย สถานที่อยู่ สถานที่ทำงาน ในประเทศมาเลเซียพร้อมระบุหมายเลขโทรศัพท์ของนายจ้างและหมายเลขโทรศัพท์ของสถานที่ทำงานให้เจ้าหน้าที่สำนักงานแรงงานไทยในประเทศมาเลเซียทราบภายใน 15 วัน นับแต่วันเดินทางไปถึงซึ่งลูกจ้างจะได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครอง

คนหางาน พ.ศ. 2528 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2537

2. การเดินทางเข้าทำงานในประเทศมาเลเซียโดยใช้ใบเบิกทางผ่านแดน (Border Pass)

การออกใบเบิกทางผ่านแดน (Border Pass) เป็นไปตามความตกลงว่าด้วยการเจราจาเขตแดนระหว่างมลายู อังกฤษ กับประเทศไทย พ.ศ.2483 ซึ่งการออกใบเบิกทางผ่านแดน (Border Pass) นั้น จะออกให้กับราษฎรในจังหวัดที่มีชายแดนติดกับประเทศมาเลเซีย คือจังหวัดสตูล สงขลา ยะลา และนราธิวาส ยกเว้นจังหวัดปัตตานี แม้จะไม่มีชายแดนติดกับประเทศมาเลเซีย ราษฎรของจังหวัดปัตตานีก็สามารถขอใบเบิกทางผ่านแดนได้ โดยให้ยื่นคำร้องขอใบเบิกทางผ่านแดนได้ ณ ที่ว่าการอำเภอที่ตัวเองมีภูมิลำเนาอยู่หลังจากนั้นก็ให้นำคำร้องที่ได้รับการพิจารณาอนุญาตแล้วไปยื่นขอรับใบเบิกทางผ่านแดน ณ ที่อำเภอชายแดนที่พื้นที่ติดกับประเทศมาเลเซีย สำหรับราษฎรในจังหวัดที่มีพื้นที่ติดกับประเทศมาเลเซีย (ปัจจุบันนี้การออกใบเบิกทางผ่านแดน (Border Pass)สามารถยื่นคำร้องของได้ ณ ที่ว่าการอำเภอในจังหวัด และที่ทำการปกครองจังหวัด

ผู้ที่จะขอใบเบิกทางผ่านแดน (Border Pass) ได้จะต้องเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย ซึ่งอาศัยอยู่ในท้องที่อำเภอที่จะรับขอรับใบเบิกทางผ่านแดน (Border Pass) มาแล้วไม่ต่ำกว่า 3 ปี การจัดทำใบเบิกทางผ่าน ปัจจุบันจะจัดทำพิมพ์และถ่ายรูปด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ใบเบิกทางผ่านแดน (Border Pass) ให้มีอายุใช้ได้ไม่เกิน 6 เดือน แต่ปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่จะออกใบเบิกทางให้มีอายุได้ไม่เกิน 3 เดือน ผู้ถือใบเบิกทางผ่านแดน (Border Pass) สามารถใช้เดินทางเข้าประเทศมาเลเซียได้เพียง 4 รัฐ ที่ชายแดนติดกับประเทศไทย คือ รัฐกลันตัน เปรัค เคดาห์ และเปอร์ลิส เท่านั้น ไม่สามารถเดินทางเข้าไปเกินกว่า 4 รัฐนี้ เพราะผิดกฎหมาย แต่สามารถเดินทางเข้าทางรัฐหนึ่งรัฐใดใน 4 รัฐ นี้ไปออกอีกทางรัฐหนึ่งใน 4 รัฐนี้ได้ ซึ่งไม่ได้ตามระยะทาง 25 กิโลเมตร จากเส้นทางเขตแดนตามความตกลงว่าด้วยการจราจรข้ามแดนระหว่างมลายู อังกฤษ กับประเทศไทย พ.ศ. 2483 ระยะทางที่สามารถเดินทางเข้าไปในประเทศมาเลเซียได้ คือ สุดชายแดนของรัฐทั้ง 4 ซึ่งอยู่ติดกับรัฐอื่น โดยเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองประเทศมาเลเซียที่ผ่อนผันให้กับคนไทยที่ถือใบเบิกทางผ่านแดน

ประชาชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นิยมทำใบเบิกทางผ่านแดน (Border Pass) เพื่อเดินทางเข้าไปในประเทศมาเลเซีย เพราะว่าการดำเนินการจัดจ่ายทำง่าย สะดวก รวดเร็วและประหยัด ประชาชนที่เดินทางเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียโดยใช้ใบเบิกทางผ่านแดน (Border Pass) สามารถแยกออกได้เป็น 2 กรณี ดังนี้

2.1 กรณีใช้ใบเบิกทางผ่านแดน (Border Pass) แล้วลักลอบทำงานโดยไม่ได้ยื่นขอรับใบอนุญาตทำงาน (Work Permit) ให้ถูกต้องตามกฎหมาย คือ จะต้องตามกฎหมาย คือจะเดินทางเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียแล้วจะเดินกลับเดือนละครั้ง โดยขอรับการตรวจลงตราตามประเทศ Social Visit ณ ที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียที่ตั้งอยู่ติดกับชายแดนไทย ซึ่งทางด่านตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียจะอนุญาตให้อยู่ในประเทศได้ 30 วัน เมื่อครบกำหนด 30 วัน แล้วจะต้องเดินทางออกจากประเทศมาเลเซีย ถ้าจะกลับเข้ามาเลเซียอีกก็จะต้องพักอยู่ใน ประเทศไทยไม่น้อยกว่า 7 วัน จึงจะกลับเข้าไปประเทศมาเลเซียได้ หรือใช้ใบเบิกทางผ่านแดนทางเข้าไปในประเทศมาเลเซียไกลเกินกว่า 4 รัฐ ที่อนุญาต คือเข้าไปไกลเกินกว่ารัฐกลันตัน ตรังกานู เปรัค และเปอร์ลิส หากถูกเจ้าหน้าที่ทางการของประเทศมาเลเซียตรวจพบก็จะต้องถูกจับกุมดำเนินคดี

2.2 กรณีใบเบิกทางผ่านแดน Border Pass แล้วไปยังขอรับใบอนุญาตทำงาน (Work Permit) โดยถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งทางตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียจะอนุญาตให้ทำงานได้เฉพาะใน 4 รัฐที่อยู่ติดกับชายแดนไทย คือรัฐกลันตัน ตรังกานู เปรัค และเปอร์ลิส อนุญาตให้ทำงานได้ใน 4 ประเภทงาน คือ งานรับใช้ในบ้าน งานเลี้ยงเด็ก งานร้านอาหาร และงานในภาคการเกษตร จะออกใบอนุญาตให้ 3 เดือน ตามอายุของใบอนุญาตทำงาน ถ้าใบเบิกทางผ่านแดนมีอายุการใช้งาน 6 เดือนก็จะออกใบอนุญาตให้ครั้งละ 3 เดือน ซึ่งค่าธรรมเนียมในการอนุญาตจะเก็บแตกต่างกันแยกตามประเภทวิชาชีพงาน จะจัดเก็บไม่เท่ากัน

วิธีและขั้นตอนในการยื่นขอรับอนุญาตทำงาน (Work Permit) กรณีใช้ใบเบิกทางผ่าน (Border Pass) มีดังนี้

1. นายจ้างจะต้องยื่นเรื่องของจ้างแรงงานต่างชาติ ณ สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองประจำรัฐ ซึ่งนายจ้างจะต้องแสดงหลักฐานต่างๆ ตามประเภทงานอาชีพที่ยื่น

2. นายจ้างพาลูกจ้างของตนเข้าไปตรวจสุขภาพ ณ โรงพยาบาลของรัฐ ในประเทศไทย หรือจะพาลูกจ้างไปตรวจสุขภาพที่คลินิก หรือโรงพยาบาลในประเทศมาเลเซียก็ได้

3. นายจ้างนำใบเบิกทางผ่านแดน (Border Pass) ฉบับจริงของลูกจ้างที่ได้รับการตรวจลงตราการเดินทางเข้าประเทศมาเลเซียแล้ว พร้อมรูปถ่ายสี ขนาด 2 นิ้ว จำนวน 4 รูปใบรับรองผลการตรวจสุขภาพของลูกจ้างแสดงต่อเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง ณ สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองประจำรัฐ พร้อมเสียค่าธรรมเนียม

3. การเดินทางเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียโดยถือบัตรประจำตัวประชาชนสองสัญชาติ

คาดว่ามีประชาชนคนไทยที่ถือบัตรประจำตัวประชาชนสองสัญชาติ ไม่ต่ำกว่า 20,000 คน ซึ่งผู้ถือบัตรประจำตัวประชาชนสองสัญชาติสามารถประกอบธุรกิจและทำงานได้โดยไม่ต้องขอใบอนุญาตทำงาน เสมือนเป็นคนมาเลเซีย มีสิทธิและหน้าที่ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สาเหตุที่ประชาชนคนไทยถือบัตรประจำตัวประชาชนสองสัญชาติ คือสัญชาติไทยและมาเลเซียนั้น เป็นเพราะอดีตที่ผ่านมาพรรคปาส (Pertubuhan Angkatan Sabilullah - PAS)ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านของประเทศมาเลเซีย แพ้การเลือกตั้งในระดับสหพันธรัฐ ไม่ได้เป็นผู้บริหารรัฐบาลแห่งสหพันธ์ แต่ชนะการเลือกตั้งในระดับรัฐตลอดมา โดยชนะการเลือกตั้งในรัฐกลันตัน จึงได้เป็นผู้บริหารแห่งรัฐกลันตันโดยมีหัวหน้าพรรคเป็นมุขมนตรี (Menteri Besar) แห่งรัฐกลันตัน เมื่อมีการเลือกตั้งระดับสหพันธ์ระดับประเทศ พรรคปาส (PAS) ซึ่งมีอำนาจบริหารรัฐบาลแห่งกลันตันต้องการชัยชนะจากากรเลือกตั้ง โดยมีคู่แข่งคือพรรค (Berisan Nasional) หรือ (United Malay National Organisation) จึงออกบัตรประจำตัวประชาชนของมาเลเซียให้กับคนไทยมุสลิม ซึ่งมีลักษณะทางเชื้อชาติ ภาษาศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งได้เดินทางเข้าไปอยู่ในหรือทำงานในประเทศมาเลเซียให้ช่วยลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้กับพรรคปาส (PAS) เพื่อให้ได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้ง

4. การเดินทางเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียโดยไม่มีเอกสารการเดินทาง

การเดินทางไปทำงานที่มาเลเซีย ในสมัยก่อนนั้นมีความยากลำบากมากในการทำหนังสือเดินทาง เพราะกว่าจะได้หนังสือเดินทางต้องใช้เวลา 2-3 เดือน และถ้าเป็นหนังสือเดินทางเล็กก็มีอายุเวลาเพียงสั้นๆ ทำให้ผู้ไปทำงานมาเลเซีย ไม่ค่อยทำกัน ประกอบกับในสมัยนั้นทางมาเลเซียก็ไม่ได้มีความเข้มงวดมากนัก เนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังไม่เกิดขึ้น การเดินทางก็เพียงแค่นั่งเรือข้ามฝั่งไป และไปถามเส้นทางการเดินทางไปท่าเทียบเรือจากชาวมาเลเซียจากที่ได้ทราบข่าวคราวว่าสถานที่แห่งนั้นมีท่าเทียบเรือและมีเรือประมงขนาดใหญ่ที่ต้องการลูกเรือ และเมื่อไปถึงท่าเทียบเรือก็จะมีการซักถามงาน รายได้ จากไต๋ก๋งเรือ แต่ปัจจุบันที่รัฐบาลมีความเข้มงวดในหนังสือเดินทาง ผู้ที่ไปทำงานมาเลเซียจึงต้องมีการทำหนังสือเดินทางทุกคนแต่ก็ยังมีประชาชนจาก 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้อีกจำนวนไม่น้อยที่เดินทางเข้าไปเยี่ยมญาติหรือทำงานในประเทศมาเลเซีย ด้วยการลักลอบเข้าไปประเทศมาเลเซียโดยไม่มีเอกสารการเดินทาง ซึ่งหากถูกเจ้าหน้าที่ทางการของประเทศมาเลเซียตรวจพบก็จะต้องถูกจับกุมดำเนินคดี

(3.3) จุดริเริ่มในการทำร้านอาหารต้มยำกุ้งที่มาเลเซีย

ภาพที่ 4.4 : ร้านอาหารประเภทต้มยำกุ้งที่ประเทศมาเลเซีย

ภาพโดย : สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

ในช่วงแรกๆของการเปิดร้านอาหารในมาเลเซีย ส่วนใหญ่อยู่ในกัวลาลัมเปอร์ เมืองหลวงของประเทศมาเลเซีย คนมาเลเซียจะมีวัฒนธรรมในการกินอาหารที่เป็นแบบของเขา ไม่ค่อยนิยมทานอาหารรสชาติอื่น ทำให้ผู้ที่ไปเปิดร้านอาหารที่มาเลเซียแต่ละวันมีรายได้น้อยมาก เพราะคนมาเลเซียยังไม่รู้จักอาหารไทย แต่เมื่อวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว ไม่นิยมทำอาหารกินเอง เนื่องจากทั้งผู้หญิงและผู้ชายต้องทำงานนอกบ้าน ไม่มีเวลาในการทำอาหาร จึงนิยมรับประทานอาหารนอกบ้าน ประกอบกับเมื่อเจ้าของร้านได้มีการนำเสนออาหารหลากหลายเมนูเพื่อให้ลูกค้าชาวมาเลย์ได้ชิม ซึ่งปรากฏว่า รสชาติถูกปากชาวมาเลย์เป็นอย่างมาก ก็ได้มีการบอกต่อๆกันไป จนมีการพูดถึงร้านอาหารไทยอย่างแพร่หลาย และมีการกล่าวถึงว่า ถ้าจะกินต้มยำกุ้งต้องเป็นร้านอาหารไทยเท่านั้น คำว่า **"ต้มยำ"** จึงเป็นเอกลักษณ์ของอาหารไทยไปแล้ว จึงทำให้ธุรกิจร้านอาหารต้มยำกุ้งมีความเฟื่องฟูเป็นอย่างยิ่ง

คนที่ไปเปิดร้านในมาเลเซีย ส่วนใหญ่จะมีร้านอาหารในเมืองไทย เมื่อเห็นว่าการเปิดร้านที่มาเลเซียมีรายได้ดี ก็ลองไปเปิดบ้าง บางคนก็ประสบผลสำเร็จก็จะมีการบอกต่อญาติพี่น้องและชักชวนไปทำงาน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จเหมือนกัน

การหาทำเลในการตั้งร้าน อย่างแรกสุด คือ การเรียนรู้ตำแหน่งงานในร้าน ระบบการจัดการภายในร้าน และมีการสื่อสารระหว่างคนภายในร้านและระหว่างร้านว่ามีการพัฒนาไปอย่างไรบ้าง ในระหว่างนั้นก็จะเริ่มหาทำเลที่เหมาะสมในการจัดตั้งร้าน แต่ถ้าไม่มีการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นต่างๆมาก่อน การเปิดร้านส่วนใหญ่อยู่ได้ไม่นานก็ล่ม

4.3.2 การปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้านที่ไปทำงานที่มาเลเซีย

(1) ลักษณะการทำงานของแรงงานชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี เมื่อไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย

ส่วนใหญ่แล้วสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีจะทำงานในสองอาชีพหลัก คือ 1) การทำงานในร้านอาหารประเภทต่างๆทั้งร้านขายข้าวราดแกง,ร้านต้มยำ และ 2) การไปทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่

การทำงานในร้านอาหารประเภทต้มยำกุ้งนั้นมีตำแหน่งงานและบทบาทหน้าที่การทำงาน 6 ระดับ คือ ระดับที่ 1 พนักงานทำความสะอาดร้านและล้างจาน, ระดับที่ 2 พนักงานรับออเดอร์ (Order)และเสิร์ฟอาหาร , ระดับที่ 3 พนักงานทำเครื่องดื่มและอ่านออเดอร์ (Order)ให้พ่อครัว - แม่ครัว, ระดับที่ 4 ผู้ช่วยพ่อครัว-แม่ครัว,ระดับที่ 5 พ่อครัว- แม่ครัว และระดับที่ 6 เจ้าของร้าน

ภาพที่ 4.5 : พนักงานล้างจาน

ภาพโดย : สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

ภาพที่ 4.6 : พนักงานรับออเดอร์(Order)และเสิร์ฟอาหาร

ภาพโดย : สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

ภาพที่ 4.7: พนักงานทำเครื่องดื่ม

ภาพโดย : สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

ภาพที่ 4.8: พ่อครัว-แม่ครัวในร้านอาหาร

ภาพโดย : สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

ส่วนการทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ที่ประเทศมาเลเซียนั้นมีตำแหน่งงานและบทบาทหน้าที่การทำงาน 7 ตำแหน่งด้วยกัน คือ การทำซั้งปะการังเทียมและจัดเตรียมอวน,การวางอวนและสาวอวน,การจัดเรียง ร้อยห่วง/สาวเชือกใหญ่/และดูแลห้องเย็นในเรือ, คนดำน้ำเพื่อตัดอวนที่ติดใบพัดหรือติดซั้งปะการังเทียม/คนเล่นไฟและดูแลตะเกียงไฟ,พ่อครัว,เอ็นจิเนียร์(Engineer)หรือช่างเครื่องและผู้ช่วยไต๋เรือและไต๋เรือหรือผู้ควบคุมเรือ

ภาพที่ 4.9: คนทำงานวางอวน-สาวอวนบนเรือประมงขนาดใหญ่

ที่มาของภาพ : http://pantip.com/topic/33921070

ภาพที่ 4.10: การลงน้ำแข็งในเรือสำหรับการแช่เย็นปลา

ภาพโดย : สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

(2) การปรับตัวของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีเมื่ออพยพไปทำงานที่มาเลเซีย ในสองอาชีพหลัก คือ 1) การทำงานในร้านอาหารประเภทต่างๆทั้งร้านขายข้าวราดแกง, ร้านต้มยำ และ 2) การไปทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ มีการปรับตัวในลักษณะต่างๆ ดังนี้

- **การปรับตัวเพื่อสร้างเสริมทักษะการทำงานในร้านอาหารและบนเรือประมง** คือ การเรียนรู้ เสริมสร้างทักษะต่างๆ เพื่อให้ตัวเองสามารถทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้มีประสิทธิภาพเป็นที่พึงพอใจของนายจ้าง โดยมักจะเริ่มการทำงานจากตำแหน่งงานในระดับล่างๆเป็นหลักก่อน ภายหลังจากนั้นก็จะต้องเรียนรู้โดยการฝึกฝน ปฏิบัติการจริงจากการทำงาน และสั่งสมประสบการณ์ไปเรื่อย ๆ จนตนเองมีความความชำนาญเพียงพอ เจ้าของร้านหรือเถ้าแก่เรือก็จะขยับให้ไปรับผิดชอบงานในตำแหน่งงานที่ต้องใช้ทักษะเฉพาะด้านมากขึ้น

ภาพที่ 4.11: พนักงานในร้านอาหารจะเริ่มทำงานในตำแหน่งระดับล่างๆ ก่อนเช่น พนักงานล้างจาน พนักงานเสิร์ฟอาหาร

ภาพโดย : สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

- **การปรับตัวในเรื่องการสื่อสาร** ในส่วนของผู้ที่ไปทำงานร้านอาหารที่มาเลเซีย มีความจำเป็นที่จะต้องสื่อสารพูดคุยกับเพื่อนพนักงานในร้าน,พ่อครัว-แม่ครัวและเจ้าของร้าน และประการที่สำคัญที่สุด ก็คือ การสื่อสารกับลูกค้า หากพนักงานของร้านอาหารสามารถสื่อสารกับลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิ ภาพ ลูกค้าก็จะมีความพึงพอใจ และมีแนวโน้มเชิงบวกที่จะกลายเป็นลูกค้าประจำของร้านได้ ซึ่งนั่นหมายถึง ร้านอาหารนั้นก็จะได้ลูกค้าประจำ มีรายได้เข้าร้าน พนักงานที่สามารถสื่อสารกับลูกค้าจนทำให้ลูกค้าเป็นลูกค้าประจำได้ ก็มักจะได้โบนัสหรือค่าตอบแทนพิเศษ เป็นรายได้พิเศษนอกเหนือจากค่าจ้างที่แต่ละคนได้รับประจำอยู่แล้ว

ภาพที่ 4.12:ในการรับออเดอร์จากลูกค้า พนักงานต้องมีการพูดคุย ไถ่ถามลูกค้าเพื่อสร้างความเป็นกันเอง และทำให้ลูกค้าเกิดความประทับใจ

ภาพโดย : สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

ในส่วนการสื่อสารบนเรือประมงขนาดใหญ่ที่มีคนทำงานเป็นจำนวนมาก คนทำงานเหล่านี้ก็มาจากหลากหลายพื้นที่ หลากหลายภูมิหลัง หลากหลายเป้าหมายในชีวิต รวมทั้งมีพฤติกรรม อุปนิสัย ความคิดความอ่าน ความรับผิดชอบและความมุ่งมั่นต่อการทำงานที่แตกต่างกันออกไป ไต่เรือจึงเป็นบุคคลที่มีอำนาจสั่งการสูงสุดบนเรือผ่านการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ โดยอาจจะมอบหมายให้ผู้ที่มีอาวุโสสูงสุด เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นหัวหน้ากลุ่มเล็กๆนั้นเพื่อรับสารจากไต๋เรือแล้วนำมาสื่อสารกับสมาชิกในกลุ่มของตนเอง

ภาพที่ 4.13: การทำงานเรือจะใช้คนงานจำนวนมากการสั่งการบนเรือจึงมีการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ

ภาพโดย : สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

- **การปรับตัวในเรื่องเวลา**

ร้านอาหารประเภทต้มยำที่มาเลเซีย โดยส่วนใหญ่จะเปิดร้านตั้งแต่เวลา 15.00น.- 03.00 น. หรือ เปิดเวลา 14.00 น.- 02.00 น.ส่งผลให้สมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีที่ไปทำงานในร้านอาหารที่มาเลเซียในระยะแรกต้องปรับตัวอย่างมาก บางคนใช้เวลาในการปรับตัวประมาณ 1 สัปดาห์ แต่บางคนต้องใช้เวลาในการปรับตัวมากกว่า 1 เดือน ส่งให้ร่างกายอ่อนแอ ทำงานได้ไม่เต็มที่ การปรับตัวในเรื่องเวลาการทำงานกับเวลาพักผ่อน จึงเป็นเรื่องที่ความสำคัญมาก เพราะจะส่งผลต่อสุขภาพร่างกายของพนักงานโดยตรง รวมทั้งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการทำงานของพนักงานอีกด้วย

ในส่วนการทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่จะออกทำการประมงรอบละ 1- 2 วันเท่านั้น แต่จะต้องมีการปรับตัวกับเวลาที่ไม่มีความแน่นอนในแต่ละวัน ซึ่งขึ้นอยู่กับการพบฝูงปลา หากไม่สามารถจับปลาได้ก็จะค้นหาแหล่งของปลาในที่ใหม่ หรือหากเจอฝูงปลาขนาดใหญ่ก็จะต้องใช้เวลาในการสาวอวนหลายชั่วโมง ซึ่งคนที่ทำงานบนเรือประมงจะต้องยอมรับและปรับตัวกับสภาพเวลาที่เปลี่ยนแปลงต่างๆให้ได้

- **การปรับตัวในเรื่องปัจจัย 4** ทั้งในด้านการรับประทานอาหาร การพักอาศัย เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มและการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งมีการปรับตัวแตกต่างกันไปตามลักษณะของงาน เช่น ที่พักอาศัยของคนทำงานในร้านอาหารก็จะมีที่พักเป็นห้องๆในขณะที่คนทำงานเรือประมงขนาดใหญ่ก็จะพักอยู่รวมๆกันไปโดยให้แต่ละคนหาพื้นที่ในการนอนหลับพักผ่อนเอง หรือการรับประทานอาหารก็จะขึ้นอยู่กับการทำงานเป็นหลัก หากมีลูกค้าเข้าร้านเยอะก็ต้องสลับกันรับประทานอาหารหรือการทำงานบนเรือหากต้องมีการสาวอวนหลายๆชั่วโมงก็จะต้องเลื่อนเวลารับประทานอาหารออกไป

ภาพที่ 4.14: ลักษณะที่พักอาศัยของคนที่ทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่

ภาพโดย : สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

ภาพที่ 4.15: ลักษณะการแต่งกาย สำหรับการทำงานเรือประมง

ที่มา: http://pantip.com/topic/33921070

ภาพที่ 4.16: พนักงานในร้านอาหารที่มีการแต่งการด้วยยูนิฟอร์มของร้าน

ภาพโดย : สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

- **การปรับตัวในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ การรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายของร้านอาหารที่มาเลเซีย** เช่น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานในร้านเดียวกัน , ระหว่างพนักงานที่อยู่ต่างร้านกัน, การรวมกลุ่มของเจ้าของร้านอาหาร และการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า ซึ่งการสร้างความสัมพันธ์ต่างๆนี้ ในส่วนตัวลูกจ้างเองจะทำให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้แต่ละบุคคลสามารถปรับตัวเพื่อก้าวไปข้างหน้าในชีวิตการทำงานที่ต่างแดนได้ และในส่วนตัวนายจ้างก็จะทำให้การประกอบธุรกิจร้านอาหารของตนเองสามารถอยู่รอดและพัฒนายิ่งขึ้นไปได้เรื่อยๆ

ภาพที่ 4.17: การสร้างความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐของมาเลเซีย

ภาพโดย : สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

4.3.3 ปัญหาจากการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียและความต้องการให้เกิดการแก้ปัญหา

ปัญหาของแรงงานรับจ้างนอกระบบจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีที่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย มีปัญหาหลักๆ ดังนี้

(1) ปัญหาที่เกี่ยวเนื่องกับหนังสือเดินทาง (Passport) เพราะส่วนใหญ่จะใช้เพียงหนังสือเดินทาง (Passport) ในการเข้าไปหางานทำที่มาเลเซีย ซึ่งเป็นการใช้หนังสือเดินทางแบบนักท่องเที่ยว และหนังสือเดินทางดังกล่าวนั้นสามารถพำนักอยู่ในประเทศมาเลเซียได้ 30 วันเท่านั้นที่ เมื่อครบกำหนดก็ต้องมาต่ออายุที่ด่านตรวจคนเข้าเมือง ซึ่งต้องมีใช้ค่าใช้จ่ายจำนวนมากในการเดินทางไปประทับตรา

หนังสือเดินทาง ส่วนบางคนที่ไม่เดินทางไปประทับตราหนังสือเดินทาง (Passport) เลย ทำให้หนังสือเดินทางสิ้นสภาพ และพวกเขาก็จะกลายเป็นบุคคลที่ลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย

(2) ปัญหาการไม่มีใบอนุญาตทำงาน (Work permit) ทั้งใบอนุญาตทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ และใบอนุญาตทำงานในร้านอาหาร

ภาพที่ 4.18: หนังสือเดินทาง (Passport)

ที่มา : http://daruss.ac.th/news-detail_209_12510

ใบอนุญาตทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ที่เรียกว่า ซีแมนบุ๊ค (Seaman Book)ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ เจ้าของเรือจะมอบหมายให้ไต๋เรือทำหน้าที่รวบรวมหนังสือเดินทาง(Passport) และหนังสือคนประจำเรือซีแมนบุ๊ค (Seaman Book) เพื่อไปจัดทำใบอนุญาตทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ (Work permit) โดยที่คนทำงานทุกคนยังไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในทันที แต่ทางเจ้าของเรือจะรวบรวมไว้เป็นค่าใช้จ่ายในการออกทำการประมง เมื่อไปจับสัตว์น้ำมีรายได้ ก็จะไปหักออกจากรายได้ที่ได้จากการจับสัตว์น้ำ โดยที่คนทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ไม่เคยรับทราบข้อมูลที่แท้จริงถึงค่าใช้จ่ายในการจัดทำใบอนุญาตทำงานบนเรือประมงที่มาเลเซีย เพราะเจ้าของเรือเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด และเป็นการผูกมัดให้คนทำงานจะต้องทำงานบนเรือประมงของตนเองไม่สามารถหลีกหนีไปทำงานกับเรือประมงลำอื่นได้ จนกว่าใบอนุญาตทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ (Work permit) จะหมดอายุ

ภาพที่ 4.19: หนังสือคนประจำเรือ (Seaman Book)
ที่มา:http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=thaiseaman&date=02-05-2015&group =2&gblog=2

ในส่วนการทำใบอนุญาตทำงานตามร้านอาหารที่มาเลเซีย (Work permit) มีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างจะสูงมาก ทำให้นายจ้างไม่อยากทำ รวมทั้งหลังจากที่ทำใบอนุญาตทำงาน (Work permit) แล้ว ตัวนายจ้างเองก็ไม่มีความมั่นใจว่าลูกจ้างจะอยู่กับตนเองตลอดอายุของใบอนุญาตทำงาน ในขณะที่ตัวลูกจ้างเองก็ต้องการแสวงหางานใหม่ที่ได้ค่าตอบแทนที่ดีกว่าตามที่ตนเองพึงพอใจ

(3) ปัญหาในเรื่องปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต

ที่พักอาศัย สำหรับกลุ่มคนที่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย มักจะประสบปัญหาในเรื่องที่อยู่อาศัย กล่าวคือ พวกเขาจะต้องอยู่กันอย่างแออัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนที่ทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ ช่วงที่พวกเขาต้องนำเรือออกจากฝั่งเพื่อทำการประมงนั้น จะต้องใช้ชีวิตอยู่บนเรือ ที่นอนบนเรือประมงมีสภาพคับแคบมาก

ภาพที่ 4.20: ลักษณะที่พักของคนทำงานบนเรือจะอยู่รวมกัน ตามห้องหรือมุมต่างๆของเรือ เพียงแค่อาศัยหลังคาเรือเพื่อกำบังแดดกำบังฝนเท่านั้น
ที่มา: http://pantip.com/topic/33921070

<u>เครื่องนุ่งห่ม</u>

คนทำงานที่ทำงานกับเรือประมงขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่เสื้อผ้าที่สวมใส่มักจะไม่ค่อยสะอาดนัก ทั้งนี้เพราะพวกเขาต้องทำงานที่อยู่กับเครื่องยนต์ อยู่กับเครื่องมือประมง อยู่กับน้ำทะเลและดินโคลน การชำระล้างร่างกายให้สะอาดก็เป็นเรื่องยากเช่นกัน จึงทำให้ร่างกายของพวกเขาอยู่ในสภาพหมักหมก จึงเป็นสาเหตุให้คนทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ มักเป็นโรคผิวหนัง จำพวกกลากเกลื้อน เป็นแผลพุพองและเป็นผื่นคันตามตัว

ภาพที่ 4.21:การตากเสื้อผ้าของคนทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ที่มาเลเซียจะมัดผูกกับเชือกราวตากผ้า
ภาพโดย: สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี,2558

สำหรับคนทำงานในร้านอาหาร ซึ่งต้องดูแลและให้บริการกับลูกค้า คนทำงานเหล่านี้ก็จะประสบปัญหาในอีกลักษณะหนึ่ง ก็คือ พวกเขาจำเป็นต้องมีเสื้อผ้าที่สวยงาม สะอาดและต้องมีจำนวนมากเพียงพอ จึงเป็นภาระในเรื่องการซักล้างรวมทั้งเป็นภาระในเรื่องค่าใช้จ่ายของแต่ละคน

<u>อาหาร</u>

ผู้ที่ไปทำงานที่มาเลเซียทั้งไปทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่และร้านอาหารมักจะประสบปัญหาที่เหมือนกัน คือ การกินอาหารที่ไม่ตรงเวลา ทั้งนี้เป็นเพราะภาระงานที่แต่ละฝ่ายจะต้องรับผิดชอบและเป็นงานซึ่งไม่สามารถกำหนดเวลาในการรับประทานอาหารได้แบบชัดเจน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อสุขภาพของคนทำงาน

ภาพที่ 4.22: การกินอาหารของคนทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ที่มาเลเซีย ถึงแม้จะเป็นผู้ที่หาอาหารทะเลเอง แต่ก็ได้ทานอาหารเพียงแค่ที่ทำให้อิ่มท้องและมีพละกำลังในการทำงานเท่านั้น
ที่มา: http://pantip.com/topic/33921070

ยารักษาโรค

กลุ่มคนที่ไปทำงานที่มาเลเซีย เมื่อพวกเขาเจ็บไข้ได้ป่วยก็จำเป็นต้องรักษาพยาบาลไปตามสภาพการณ์ที่จำกัด คือ การไปซื้อยาตามร้านทั่วไป หรือยาที่แต่ละบุคคลจัดเตรียมมาจากบ้านในกรณีที่มีโรคประจำตัวอยู่ การรักษาพยาบาลที่ต้องไปที่โรงพยาบาลหรือสถานพยาบาล เป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนือความคาดหมายของพวกเขาทั้งนี้เพราะค่ารักษาพยาบาลที่ค่อนข้างจะแพงและการที่พวกเขาเป็นแรงงานนอกระบบ จึงไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในการรักษาพยาบาลจากรัฐได้เมื่ออยู่ที่มาเลเซีย

(4) ปัญหาภาระค่าใช้จ่ายที่สูง ที่เกิดขึ้นกับคนทำงานในร้านอาหารเป็นหลัก ก็คือ ค่าใช้จ่ายในเรื่องการซื้อหาเสื้อผ้า เครื่องสำอาง ในทางตรงกันข้าม คนทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ ไม่มีภาระค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ หากแต่ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นกับพวกเขา กลับเป็นค่าบุหรี่กับอาหารการกินเมื่ออยู่บนฝั่งในยามที่ไม่ได้ไปออกทำการประมง

(5) ปัญหาการทะเลาะเบาะแว้ง ความขัดแย้งในการทำงาน ซึ่งเกิดขึ้นได้ง่ายมาก เพราะอุปนิสัยใจคอของแต่ละคนแตกต่างกัน บางคนช่างฟ้อง บางคนอู้งาน คอยหลบหลีกงานหนัก ความขัดแย้งหลักของคนทำงานด้วยกันมักจะเกิดจากการอู้งาน กินแรงเพื่อน ทำให้เพื่อนๆไม่พอใจ

(6) ปัญหาการลักเล็กขโมยน้อย จากพนักงานในร้านด้วยกันเอง เจ้าของร้านจำเป็นจะต้องสร้างระบบและมาตรการในการควบคุมดูแลการเงินของร้านให้ดี ทั้งนี้เพราะร้านอาหารเป็นพื้นที่ทำงานที่มีเงินเข้า-ออก ตลอดเวลา

(7) ปัญหาการไม่สามารถขอใบอนุญาตผู้ประกอบการร้านอาหารได้ด้วยตนเอง เนื่องจากตามกฎหมายของมาเลเซีย ผู้ที่ขอใบอนุญาตต้องเป็นชื่อเจ้าของร้านและเป็นคนมาเลเซียเท่านั้น ดังที่คุณอดุลย์ โชตินิสากร **ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ เคยกล่าวไว้ว่า** เราต้องยอมรับว่ามาเลเซียกีดกันคนต่างชาติที่จะเข้ามาทำธุรกิจ ซึ่งต่างกับประเทศไทยที่เปิดโอกาสให้คนต่างชาติถือหุ้นได้ร้อยละ 49 ห่างกันร้อยละ 2 แต่ของมาเลเซียเปิดโอกาสให้คนต่างชาติถือหุ้นได้เพียงร้อยละ 30 หากมองไปที่ร้านต้มยำ มีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ เจ้าของร้าน กุ๊ก และเด็กเสิร์ฟ ในส่วนของความเป็นเจ้าของเราต้องใช้คนมาเลเซียเป็นเจ้าของ เราทำร้านได้ดีก็อยู่ต่อไม่ได้ เขาจะยึดร้านเอาไป ลักษณะนิสัยของคนมาเลเซียเป็นแบบนี้ แรงงานของเราเหมือนน้ำ ไหลไปตามที่อยากไป อยู่ในประเทศไทยไม่มีอะไรให้ทำได้ข่าวว่าทำงานมาเลเซียได้เงินดี คนก็อยากจะมา มีปัจจัยดึงดูดให้คนอยากทำ ไม่มีความรู้ว่าถ้าจะเปิดร้านอาหารอย่างถูกกฎหมายที่มาเลเซียนั้นเขาทำกันอย่างไร และที่ผิดกฎหมายมันเป็นอย่างไร ส่วนกุ๊กหรือ Chef ถือว่าเป็นคนส่วนน้อย ร้านอาหารร้านหนึ่งเฉลี่ยแล้วจะมีกุ๊ก 2 – 3 คน การเข้ามาของคนกลุ่มนี้จะไม่มีใบอนุญาตทำงาน (Work Permit) เช่นเดียวกับเด็กเสิร์ฟและคนงานในร้านอาหารซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมาก และมีความผิดอย่างอื่นอีกคือการเข้ามา**ผิดประเภท** ใช้หนังสือเดินทางเป็นนักท่องเที่ยวแต่มาทำงาน **ผิดที่อยู่เกินกำหนด**ที่วีซ่าให้แค่ 30 วัน **ผิดที่ใช้คนอื่นไปทำวิซ่าแทน** ผ่านระบบนายหน้า รัฐบาลมองแค่ประโยชน์ที่จะได้รับในเรื่องค่าจ้างแรงงาน เงินอย่างเดียวคงไม่ใช่ แต่ปัญหาสังคมในเชิงลบ (Negative) ไม่ได้ มอง”

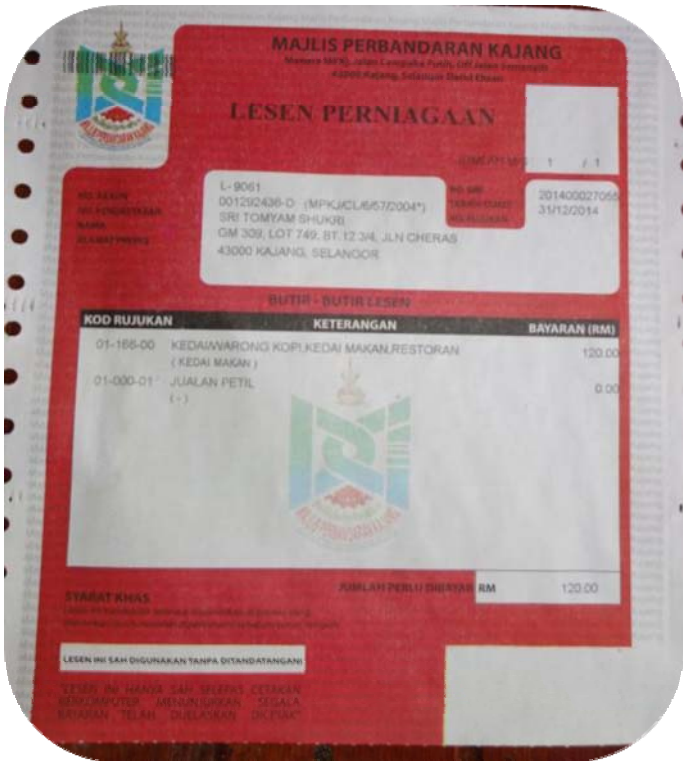

ภาพที่ 4.23: ใบอนุญาตประกอบร้านอาหารที่ประเทศมาเลเซีย
ภาพโดย: สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี,2558

นายกสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี (นายมูหามะสุกรี มะสะนิง) ได้กล่าวว่า ปัญหาที่สมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีพบเจอจากการไปทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ คือ การจับสัตว์น้ำได้ปริมาณน้อยมาก ทำให้ได้รับส่วนแบ่งน้อยไม่คุ้มค่า และอีกเรื่องหนึ่ง คือ จัดทำใบอนุญาตทำงานหรือ Work Permit มีความยุ่งยากและมีค่าใช้จ่ายเยอะ ทำให้ผู้ที่ไปทำงานมาเลเซียไม่ค่อยอยากไปทำงานและผู้ที่ไปส่วนใหญ่ก็ไม่มีใบอนุญาตทำงาน

สภาพปัญหาดังได้กล่าวมาข้างต้น เป็นปรากฏการณ์ของปัญหาที่ได้รับจากการศึกษาข้อมูล ของทางโครงการฯ ซึ่งทางโครงการมุ่งหวังที่จะนำข้อมูลดังกล่าวไปเป็นต้นทุนในการสร้างการเรียนรู้ให้กับสมาชิกในชุมชนถึงสภาพปัญหาที่สมาชิกในชุมชนต้องประสบเมื่อไปเป็นแรงงานรับจ้างนอกระบบที่มาเลเซีย ทั้งนี้เพราะพ่อแม่ เครือญาติบางคนไม่เคยได้รับรู้สภาพที่แท้จริงที่ลูกหลานของตนเมื่อไปทำงานที่มาเลเซียนั้น ใช้ชีวิตอยู่อย่างไร อาหารการกิน ที่พัก เป็นอย่างไร ประพฤติตนอย่างไร ต้องคอยหลบหลีกเจ้าหน้าที่มาเลเซียอย่างไร บางครอบครัวรับรู้เพียงแค่ลูกหลานของตนได้ส่งเงินกลับมาให้สมาชิกในครอบครัวได้ใช้จ่ายเพื่อการยังชีพ การสร้างการเรียนรู้ผ่านกระบวนการการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนี้ จะเป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นไปด้วยกัน และท้ายที่สุดมุ่งหวังว่าข้อเท็จจริงที่ได้รับผ่านกระบวนการวิจัยนี้จะทำให้สมาชิกในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีได้มีแนวทางทั้งเชิงรับและเชิงรุกต่อการอพยพไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซียมากขึ้น เช่น หากยังต้องการที่จะอพยพไปหางานทำยังต่างประเทศ ก็จำเป็นจะต้องทำให้ตนเองเป็นแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมายของประเทศนั้นๆ หรืออาจจะเกิดแนวทางในการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุที่ทำให้คนในชุมชนจำเป็นต้องอพยพไปขายแรงงานยังต่างประเทศ เป็นต้น

<u>แนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับแรงงานรับจ้างนอกระบบที่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย</u>

จากผลการวิจัยทีมวิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหาแรงงานไทยในมาเลเซีย ดังนี้

(1) แรงงานไทยควรมีการศึกษาข้อมูลด้านกฎหมายแรงงานจากหน่วยงานภาครัฐ

(2) แรงงานไทยควรมีการจัดทำหนังสือเดินทาง และใบอนุญาตทำงานให้ถูกต้องตามกฎหมาย

(3) รัฐบาลควรมีการพิจารณาลดค่าธรรมเนียมและอำนวยความสะดวกในการจัดทำใบอนุญาตทำงานหรือ Work Permit

(4) เสนอให้มีการจัดทำหนังสือเดินทาง สำหรับบุคคลที่ไปทำงานมาเลเซียโดยเฉพาะ

(5) ต้องการให้มีการขยายระยะเวลาของหนังสือเดินทางจาก 1 เดือนเป็น 2 เดือนเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปประทับตราในหนังสือเดินทาง

(6) การจัดการสัมมนาพบปะแรงงานไทยในมาเลเซีย ปีละ1 ครั้งเพื่อเป็นการอบรมให้ความรู้ในด้านกฎหมายของมาเลเซีย

(7) จัดตั้งศูนย์ประสานงานสำหรับผู้ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียประจำตำบล อำเภอ พร้อมมีอาสาสมัครประจำศูนย์

(8) นายจ้างที่ประทศมาเลเซียควรดูแลด้านสวัสดิการให้แก่แรงงานไทย เช่น ค่ารักษาพยาบาลในกรณีที่ประสบอุบัติเหตุ

(9) การกำหนดมาตรฐานของอัตราจ้างกับค่าครองชีพให้ชัดเจน

(10) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง

(11) ในด้านการทำประมง ต้องการให้รัฐบาลมีการประกันราคาสัตว์น้ำ เพื่อลดการกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง และต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนอุปกรณ์ประมง

(12) ให้ชาวประมงทุกกลุ่มช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

(13) ต้องการให้รัฐบาลไทยจัดหางานรองรับแรงงานเพื่อไม่ต้องไปทำงานต่างประเทศ

นายเปาะเซ็ง สมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี แสดงความคิดเห็นต่อแนวทางแก้ไขปัญหาว่า คนที่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ก็จะได้รับความคุ้มครองจากภาครัฐไม่ว่ารัฐไทยหรือมาเลเซีย แต่คนที่ไปแบบผิดกฎหมาย ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีความลำบากยากจนมาก แต่ก็ไม่มีทางเลือกเพราะอยู่ในชุมชนไม่มีงานทำ ทรัพยากรมีความเสื่อมโทรมทำให้ประกอบอาชีพประมงไม่ได้ นายเปาะเซ็งบอกว่าการไปทำงานที่มาเลเซียจะต้องไปอย่างถูกกฎหมาย มีสัญญาจ้างงาน และต้องมีสวัสดิการต่างๆด้วย เพราะเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเจ้าหน้าที่ทางการมาเลเซียก็ไม่สามารถติดต่อกับญาติพี่น้องที่ประเทศไทยได้ นายเปาะเซ็ง บอกว่า ลูกชายของตนเองไปทำงานในร้านอาหารที่มาเลเซีย ถูกจับเนื่องจากไม่มีใบอนุญาตทำงาน ผ่านมา 3 เดือนแล้ว เจ้าของร้านอาหารที่เป็นเถ้าแก่ยังไม่ได้แจ้งข่าวให้กับทางบ้านได้รับรู้ เพราะลูกจ้างไม่มีใบอนุญาตทำงาน ซึ่งเจ้าของร้านก็มีความผิดเช่นกัน

นายเปาะเซ็งเสนอว่า มีความเป็นไปได้ไหมในตอนที่ไปทำหนังสือเดินทางให้ทางหน่วยงานที่รับผิดชอบรับดำเนินการจัดทำใบอนุญาตทำงานควบคู่ไปด้วย เพื่อที่จะทำให้การไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียมีความถูกต้อง เพราะถ้าเราเป็นผู้ดำเนินการเองไม่ต้องเกี่ยวพันกับร้านอาหาร เราก็สามารถเลือกสถานที่ทำงานได้ หรือเมื่อมีปัญหาในการจ่ายค่าตอบแทนหรือไม่ได้รับความเป็นธรรม เราก็สามารถย้ายไปทำงานที่อื่นได้ และเมื่อเจ้าหน้าที่ของทางการมาเลเซียมาตรวจสอบเราก็สามารถแสดงเอกสารการทำงานได้ แต่เมื่อในขณะนี้เจ้าของร้านเป็นผู้รับผิดชอบในการทำใบอนุญาตให้กับลูกจ้างถึงแม้จะจ่ายค่าทำใบอนุญาตคนละครึ่ง แต่สัญญามีการผูกมัดจะต้องทำงานอยู่กับนายจ้างคนนี้ ถ้ามีการเปลี่ยนงานใบอนุญาตทำงานก็ไม่สามารถนำไปใช้กับที่อื่นได้อีก จึงขอความช่วยเหลือทางรัฐบาลในการจัดทำใบอนุญาตทำงานควบคู่กับการทำหนังสือเดินทางเฉพาะผู้ที่ประสงค์ไปทำงาน เพราะทุกคนที่ไปทำงานที่มาเลเซียล้วนมีความลำบาก อยู่ในสภาวะว่างงาน ไม่มีงานรองรับในประเทศ จึงทำให้ต้องอพยพไปทำงานต่างประเทศ

ผศ.ปิยะ กิจถาวร รองเลขาธิการ ศอ.บต. กล่าวว่า ปัญหาใหญ่ของการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย คือการไม่มีใบอนุญาตทำงานหรือ Work Permit ทำให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบ การอบรมสัมมนาผู้ที่จะไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียจึงจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยลดปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ เนื่องจากการสัมมนาทำให้ผู้ที่ต้องการไปทำงานได้รับความรู้และสามารถเตรียมรับกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ในส่วนประเด็นขั้นตอนวิธีการทำใบอนุญาตทำงานหรือ Work Permit นั้น จะมีการแจ้งประชาสัมพันธ์ไปทุกหน่วยงานและผู้ที่เข้าร่วมประชุมทุกคนผ่านทางจดหมาย ในส่วนของศูนย์ข้อมูลที่ได้มีการเสนอมานั้น ในเบื้องต้นจะพยายามประสานงานให้มีการส่งผ่านข้อมูล ไปยังจังหวัดและสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีเพราะทางสมาคมฯมีเครือข่ายชาวนาที่มาจากจังหวัดยะลาและจังหวัดนราธิวาสเพื่อให้ได้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

4.2.4 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

สามารถจำแนกได้เป็น 2 ด้าน คือ ผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบ

<u>ผลกระทบด้านบวก</u>จากการเคลื่อนย้ายแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ประกอบด้วย

- **การมีงานทำ** คือ การมีงานทำที่สอดคล้องกับทักษะและความสามารถของผู้ที่อพยพไปทำงาน

- **การมีรายได้** สำหรับการดำรงชีวิตทั้งของตนเองและครอบครัว

<u>ผลกระทบด้านลบ</u>จากการเคลื่อนย้ายแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ประกอบด้วย

- **ภาวะหนี้สิน** ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการไปหยิบยืมเงินจากเพื่อนบ้านหรือเจ้าของเรือเพื่อนำมาใช้จ่ายภายในครัวเรือน ซึ่งเป็นผลกระทบด้านลบที่หนักในลำดับต้นๆที่จะนำไปสู่การเกิดปัญหาอื่นๆตามมา ทั้งการทะเลาะเบาะแว้งกันในครัวเรือน การทะเลาะเบาะแว้งกับเพื่อนบ้านที่ไปยืมเงินมาหรือท้ายที่สุดก่อให้ เกิดปัญหาแม้กระทั่งไม่สามารถกลับไปทำงานที่มาเลเซียได้อีกเพราะการไปกู้หนี้ยืมกับเถ้าแก่ที่มาเลเซียสินแล้วไม่จ่ายคืน

- **ผลกระทบในเรื่องการไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาในระบบ** เนื่องมาจากบุตรหลานที่จบการศึกษาในระดับสูงไม่สามารถหางานทำได้ในทั้งในจังหวัดปัตตานีและจังหวัดใกล้เคียง จึงเลือกไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย จึงทำให้ผู้ปกครองไม่นิยมส่งบุตรหลานให้เรียนต่อตามระบบในระดับที่สูงขึ้น

<u>ผลกระทบในมิติทางสังคม</u> **มี**อยู่ 2 ระดับ คือ

- **ผลกระทบในระดับครอบครัว ในเรื่อง**การเลี้ยงดู อบรมขัดเกลาบุตรหลานซึ่งส่วนใหญ่จะปล่อยให้เป็นหน้าที่ของคนรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย เป็นหลัก ในขณะที่ความเป็นจริงกลุ่มผู้สูงอายุเหล่านี้ก็ไม่สามารถดูแลบุตรหลานของตนเองได้อย่างเต็มที่ ทำให้เด็กเยาวชนไม่ค่อยเชื่อฟัง และส่วนใหญ่เยาวชนจะติดเพื่อนมากขึ้น มีการนัดหมาย พบปะกันได้รวดเร็วขึ้นผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่

- **ผลกระทบในระดับของชุมชน** เกิดขึ้นจากที่กลุ่มคนที่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย เมื่อกลับมาเยี่ยมบ้านที่ชุมชนประมงพื้นบ้านพวกเขาจะไม่ค่อยพูดคุย ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนๆ ในชุมชนที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน และมักจะรวมกลุ่มเฉพาะเพื่อนๆ ที่ไปทำงานในร้านอาหารที่มาเลเซียด้วยกันเองเท่านั้น อีกทั้งได้นำการแต่งกายตามแฟชั่นของหนุ่มสาวที่ประเทศมาเลเซีย ทั้งการแต่งตัวตามสมัยนิยมที่อาจจะดูไม่เหมาะสม มีการนิยมใช้สิ่งของส่วนตัวที่มีราคาแพง ทั้งเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย โทรศัพท์ รถยนต์ และการนิยมสูบบุหรี่นอก และคนที่ทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่จะมีการทดลองใช้สารเสพติดจากการชักชวนของผู้ที่ทำงานบนเรือเหมือนกันทำให้บุคคลเหล่านี้ติดยาเสพติดจนท้ายที่สุดก็ไม่สามารถเหลือเงินเก็บส่งกลับไปให้ครอบครัวที่อยู่ทางบ้านได้

4.4 แรงงานไทยที่มาเลเซียภายใต้บริบทสถานการณ์เศรษฐกิจโลก

มาเลเซีย เป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน 10 ประเทศ ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการฑูตกับประเทศไทย เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2500 ตั้งอยู่ในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีเนื้อที่ 329,758 ตารางกิโลเมตร มีขนาดประมาณ 64 เปอร์เซ็นต์ของประเทศไทย มาเลเซีย มุ่งเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วภายในปี พ.ศ. 2563 และมีแผนพัฒนาต่อเนื่อง เป็นแนวทางการพัฒนาจนถึงปี พ.ศ. 2600 มีบทบาทสำคัญในอาเซียนและองค์การความร่วมมืออิสลาม (OIC) ต้องการเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจการค้าของ OIC โดยใช้ศักยภาพด้านการบริหารธนาคารอิสลาม และอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล รวมทั้งยังเป็นคู่ค้าสำคัญของไทย (สมพงษ์ กางทอง,2555)

ประเทศมาเลเซียกับประเทศไทยมีลักษณะคล้ายกันคือ เป็นประเทศมีจำนวนแรงงานย้ายถิ่นเข้าประเทศสุทธิ เป็นประเทศขาดแคลนแรงงานระดับล่างเหมือนกันโดยประเทศไทยมีแรงงานต่างด้าวระดับล่างทำงานอยู่แล้วประมาณ 3 ล้านคนเศษ มาเลเซียมีแรงงานต่างด้าวทำงานอยู่ประมาณ 4 ล้านคนเศษเช่นกัน จุดที่แตกต่างกันระหว่างไทยกับมาเลเซีย คือ การนำเข้าแรงงานระดับฝีมือระดับกลางและระดับสูง ซึ่งมาเลเซียนำเข้าเฉพาะแรงงานฝีมือระดับสูงเป็นส่วนใหญ่ แต่ประเทศไทยนำเข้าแรงงานฝีมือระดับกลาง (เทคนิเชียน) และระดับผู้บริหารนักวิชาการและนักกฎหมาย เป็นต้น สิ่งที่เห็นได้ชัดคือมาเลเซียมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าไทย มีกำลังแรงงานน้อยกว่าไทย 3 เท่า

มาเลเซียเป็นประเทศที่มีความน่าสนใจประเทศหนึ่งในกลุ่มอาเซียน นอกจากในความหลากหลายของชาติพันธุ์ ประเพณี วัฒนธรรมแล้ว ยังมีความน่าสนใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการเป็นประเทศที่นำเข้าแรงงานต่างชาติจากหลากหลายชาติ เป็นจำนวนมากที่สุดประเทศหนึ่งในเอเชีย

ซึ่งนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 มาเลเซียมีนโยบายเปิดรับแรงงานต่างชาติ โดยเริ่มจากภาคการเพาะปลูก ต่อมาขยายมาที่ภาคการผลิตทางอุตสาหกรรม เมื่อค่าจ้างแรงงานเริ่มเพิ่มสูงขึ้นในช่วงต้นทศวรรษที่ 1990 ผู้ผลิตและโรงงานได้พยายามนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อลดการใช้แรงงาน แต่ต้องสะดุดลงเมื่อรัฐบาลมาเลเซียอนุญาตให้ผู้ผลิตจ้างแรงงานต่างชาติเพิ่มขึ้น ตราบจนปัจจุบัน แม้ว่ามาเลเซียจะพยายามลดแรงงานต่างชาติลงก็ตาม เพื่อสงวนงานไว้ให้แรงงานท้องถิ่น แต่ในความเป็นจริงเศรษฐกิจของมาเลเซียในขณะนี้ต้องพึ่งพาแรงงานต่างชาติอย่างมาก ทั้งในด้านอุตสาหกรรมการผลิต (ร้อยละ 39) การก่อสร้าง (ร้อยละ 19)ภาคการเพาะปลูก (ร้อยละ 14) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การปลูกยางพารา การปลูกปาล์มน้ำมัน ภาคบริการ (ร้อยละ 10) คนทำงานบ้าน (ร้อยละ 12) ฯลฯ

4.4.1 สภาวการณ์ของแรงงานไทยที่มาเลเซีย

ไทยและมาเลเซียมีพรมแดนติดกัน และชาวมาเลเซียนิยมเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยสถานที่ที่นักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียนิยมเดินทางมาท่องเที่ยว คือ หาดใหญ่ สุไหงโกลก เบตง ภูเก็ต และกรุงเทพมหานคร ซึ่งนักท่องเที่ยวจะเพิ่มมากขึ้นในช่วงวันหยุดติดต่อกันของมาเลเซีย เช่น เทศกาลตรุษจีน วันปีใหม่ วันฮารีรายอ และช่วงปิดภาคเรียน เป็นต้น รวมทั้งเข้าร่วมเทศกาลสำคัญของไทย เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง และคาดว่าในอนาคต กรุงเทพฯ จะเป็นสถานที่สำคัญสำหรับ Weekend Holiday ของนักท่องเที่ยวมาเลเซีย ปัจจุบันชาวมาเลเซียเป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยสูงสุดเป็นอันดับ 2 รองจากจีน โดยมีสัดส่วนกว่าร้อยละ 11 ของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติทั้งหมด (ปี 2556) และจัดเป็นอันดับ 1 ของอาเซียน ดังนั้น จึงนับเป็นโอกาสของผู้ประกอบการไทยที่มีจุดแข็งและความเชี่ยวชาญในธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยวจะเข้าไปขยายธุรกิจท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวเนื่องในมาเลเซีย (สำนักประสานด้านการต่างประเทศ สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.)พ.ย. 2557)

ประเทศมาเลเซียยังมีความจำเป็นที่ต้องจ้างแรงงานต่างชาติ แต่ในส่วนของแรงงานไทยในอนาคต หากพิจารณาจากนโยบายรัฐบาลของมาเลเซีย ยังมีความต้องการแรงงานไทย ในสาขาต่างๆ ดังนี้

(1) สาขาก่อสร้าง ยังมีความจำเป็นและต้องพึ่งพาแรงงานต่างชาติอยู่ ซึ่งแรงงานจากประเทศไทยจะมีข้อได้เปรียบแรงงานชาติอื่น เนื่องจากมีระดับฝีมือดีกว่า แต่การจ้างแรงงานในภาคการก่อสร้างของมาเลเซียนั้น จะจ่ายค่าจ้างในระดับที่ไม่สูงนัก เมื่อเปรียบเทียบกับค่าจ้างขั้นต่ำที่คนงานก่อสร้างสามารถทำงานและมีรายได้ในประเทศไทย รวมไปถึงการที่นายจ้างมาเลเซียยังไม่จัดสวัสดิการให้เพียงพอ เช่น ที่พักและอาหาร ซึ่งจะผลักภาระให้คนงานเป็นผู้รับผิดชอบในส่วนนี้ อย่างไรก็ตามหากจะมีการส่งเสริมแรงงานจากประเทศไทยในภาคของการก่อสร้างก็คงจะสามารถดำเนินการได้ในส่วนที่เป็นบริษัทขนาดใหญ่ที่มีการจ่ายค่าจ้างค่อนข้างสูง และแน่นอนว่าแรงงานจากประเทศไทยจะต้องเป็นแรงงานที่มีฝีมือด้วย เช่น สาขาเชื่อมใต้น้ำ ซึ่งอาจมีความต้องการช่างฝีมือในด้านนี้ในโครงการที่บริษัทของไทยเข้ามาลงทุนในรัฐซาบา และโครงการสำรวจและขุดเจาะน้ำมันของบริษัท Petronus ในเขตทะเลรัฐซาบา รวมทั้งการก่อสร้างเมืองท่าเรือเมืองตันจงมานิส ทางตอนเหนือของรัฐซาราวัก

(2) ตำแหน่งงานนวดแผนไทย นวดสปา ยังเป็นที่นิยมในประเทศมาเลเซียและมีแนวโน้มของความนิยมต่อไปเรื่อยๆ จึงเป็นสาขาอาชีพที่ควรมีการส่งเสริม อย่างไรก็ตามรัฐบาลมาเลเซียเข้มงวดใน

การออกใบอนุญาตให้แก่พนักงานนวดมาก เนื่องจากกังวลเรื่องการทำงานที่อาจจะส่อไปถึงข้อห้ามในทางศีลธรรม

(3) งานบริการในร้านอาหารประเภท "ต้มยำ" ซึ่งในธุรกิจประเภทนี้เป็นที่นิยมของผู้บริโภคมาเลเซียทำให้มีผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่จากจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยเป็นจำนวนมากหลั่งไหลเข้ามาทำงานในกิจการประเภทนี้ ประมาณว่ามีอยู่กว่า 150,000 คน ส่วนใหญ่เป็นการทำงานที่ใช้วีซ่าผิดประเภทและไม่มีใบอนุญาตทำงาน

(4) การเกษตรชายแดน ได้แก่ แรงงานเกษตรในสวนปาล์มน้ำมัน และไร่อ้อย มักเป็นการจ้างงานตามฤดูกาล ยังคงเป็นที่ต้องการเนื่องจากมาเลเซียมีพื้นที่สวนปาล์มอยู่เป็นจำนวนมากในรัฐติดชายแดนประเทศไทย ได้แก่ เปอร์ลิส เประ เคดาห์ และกลันตัน คนงานส่วนใหญ่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย และมักเดินทางเข้ามาโดยใช้เอกสารใบเบิกทาง (Boarder Pass) ซึ่งมีอายุการใช้งาน 6 เดือนและสามารถเข้ามาเลเซียได้ระยะทาง 25 กิโลเมตร

(5) สาขาอุตสาหกรรม แรงงานฝีมือในโรงงานอุตสาหกรรม เช่น โรงงานตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป โรงงานผลิตแหอวน โรงงานเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น ยังมีความต้องการคนงานไทย แต่บางแห่งค่าจ้างไม่สูง ต้องพิจารณาแต่ละสถานประกอบการ

ปัญหาคนมาเลเซียส่วนใหญ่ไม่นิยมทำงานในระดับล่างและในภาคบริการ มาเลเซียจึงยังคงต้องพึ่งพาการใช้แรงงานต่างชาติอยู่เป็นจำนวนมาก ในสาขาอาชีพต่างๆ และผ่อนปรนนโยบายด้านแรงงานโดยอนุญาตให้มีการจ้างแรงงานต่างชาติใน 6 สาขาอาชีพ ได้แก่ แม่บ้าน ก่อสร้าง อุตสาหกรรม ธุรกิจบริการ การเกษตร (ปาล์ม ยางพารา) และการเพาะปลูก (พืชไร่)

งานที่แรงงานต่างชาติทำนี้ ส่วนใหญ่เป็นงานที่ใช้แรงงานหนัก งานให้บริการ งานทำความสะอาด อีกทั้งเป็นงานที่ที่มีลักษณะ 3D นั่นคือ Dirty Difficult Dangerous หรือ สกปรก ยากลำบาก และอันตราย ซึ่งเป็นงานที่คนมาเลย์ไม่นิยมทำ แต่จ้างคนต่างชาติมาทำแทนหากจะแยกแยะงานอย่างคร่าวๆ ว่าใครทำอะไร เราจะพบว่า คนอินโดนีเซียจะทำงานในโรงงานซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง บางส่วนทำงานบ้าน เลี้ยงเด็กซึ่งเป็นแรงงานหญิงทั้งสิ้น บางส่วนทำก่อสร้าง บางส่วนปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมันซึ่งเป็นแรงงานชาย บางส่วนทำงานอยู่ในร้านขายของ บางส่วนทำงานรักษาความสะอาดตามสถานที่ต่างๆ

ในส่วนของคนไทย จะทำทั้งงานก่อสร้าง งานการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม ร้านอาหาร พนักงานนวดแผนไทย พนักงานขาย การปลูกปาล์ม ยางพารา เป็นต้น

หลังจากการเปิดเสรีอาเซียนในปี 2558 จะเห็นได้ว่ากลุ่มคนไทยที่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียจะมี 2 กลุ่ม คือ

- กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่จบการศึกษาระดับปริญญาและเข้าไปทำงานในองค์กรหน่วยงานต่างๆ ของประเทศมาเลเซีย
- กลุ่มคนที่เข้าไปทำงานในภาคการเกษตรและภาคบริการ

กลุ่มคนกลุ่มแรกนั้น เป็นกลุ่มคนที่ต้องการไปแสวงหาประสบการณ์การทำงานในต่างประเทศ ต้องการความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและต้องการค่าตอบแทนที่ค่อนข้างสูงกว่าในประเทศไทย โดยกลุ่มคนกลุ่มนี้จะเข้ามาทำงานโดยผ่านบริษัทจัดหางานหรือมีการจัดทำเอกสารการทำงานที่ถูกต้องตามกฎหมายของมาเลเซีย จึงทำให้กลุ่มคนกลุ่มนี้ไม่ต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับการถูกตรวจค้นหรือถูกจับกุมเนื่องจากการเข้ามาทำงานโดยผิดกฎหมาย

เช่น ในกรณีของนางสาวพัชรินทร์ สุขนาน บัณฑิตคณะศิลปศาสตร์ สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ซึ่งปัจจุบันเป็นเทรนเนอร์สอนเทคนิคและปรับทัศนคติเด็ก ๆ ผ่านการจัดค่ายที่เน้นสร้างการเรียนรู้แบบ Speed Learning ให้กับบริษัท SuperChampz โดยเธอกล่าวว่า การทำงานในต่างประเทศ ทำให้เรากล้าคิด กล้าตัดสินใจได้เด็ดขาดมากขึ้น เนื่องจากไม่ได้มีคนมาคอยเข้าใจและช่วยเหลือตลอดเวลา รวมทั้งช่วยเปลี่ยนแปลงให้ตัวเธอเปิดตัวเองมากขึ้น และไม่ตัดสินคนที่ภายนอก เพราะบรรยากาศการทำงานแบบหลากหลายวัฒนธรรมทำให้เราเข้าใจคนอื่นมากขึ้น และได้เรียนรู้วัฒนธรรมของเพื่อนร่วมงานชาวต่างชาติไปพร้อมๆ กัน การไปทำงานในต่างประเทศนั้นขอแค่เตรียมใจที่จะเปิดรับ และเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปจากเมืองไทย และก่อนมาก็ศึกษาวัฒนธรรมของบ้านเมืองเค้าให้ดีก่อน อย่างเช่น การรับประทานอาหาร การแต่งกาย สิ่งเหล่านี้อาจต้องใช้สำนวนว่า “เข้าเมืองตาหลิ่ว ต้องหลิ่วตาตาม”

และอีกหนึ่งคน คือ **นางสาวฮานาน มะหนับเด็น** สาวมุสลิมจากจังหวัดนราธิวาส จบการศึกษาจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เอกภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยทักษิณ ปัจจุบันทำงานในตำแหน่งsupport ให้กับบริษัท Sutherland Global Services โดยฮานานเปิดเผยว่า แรกเริ่มเดิมทีทำงานเป็นผู้ช่วยอาจารย์ที่วิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราช จากนั้นได้มีญาติชักชวนให้มาทำงานที่กัวลาลัมเปอร์ ซึ่งตนเองมองว่าวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ประเทศแห่งนี้สอดคล้องกับตัวเองจึงตัดสินใจย้ายมาทำงานที่นี่

เธอกล่าวว่า ข้อดีของการมาทำงานที่นี่มีหลายประการ เช่น ค่าตอบแทนที่สูงกว่าไทย หรือสภาพแวดล้อมที่ต้องใช้ภาษาอังกฤษ แต่สิ่งที่เธอคิดว่าดีที่สุด ก็คือ บรรยากาศของการทำงานที่เอื้อต่อการทำกิจกรรมและการดำรงชีวิตตามหลักศาสนา เนื่องจากประเทศนี้เป็นประเทศอิสลาม ดังนั้น บริษัทส่วนใหญ่จึงจะเข้าใจวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาวมุสลิม เช่นการอนุญาตให้ละหมาดได้ หรือการจัดหาอาหารฮาลาล เป็นต้น ทำให้สามารถใช้ชีวิตได้โดยไม่ต้องกังวลถึงข้อจำกัดต่าง ๆ และมีเงินเหลือเก็บพอที่จะส่งกลับบ้านได้เป็นจำนวนมาก

เธอบอกว่า การใช้ชีวิตในประเทศมาเลเซียไม่ใช่เรื่องยากสำหรับคนศาสนาอื่น เพราะประเทศนี้เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม มีคนหลากหลายเชื้อชาติ ทั้งจีน อินเดีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ดังนั้นหากมีโอกาสก็เป็นเรื่องที่ดี เพราะสิ่งสำคัญอาจไม่ใช่เฉพาะเพียงเงินรายได้ที่สูงกว่าประเทศไทย แต่การได้เรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนหลากเชื้อชาติก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจไม่น้อยไปกว่ากันเลย (ข้อมูลจาก : http://www.manager.co.th/qol/viewnews.aspx?NewsID=9590000076635)

- สำหรับกลุ่มคนที่เข้าไปทำงานในภาคการเกษตรและภาคบริการนั้น ส่วนใหญ่เป็นแรงงานไทยที่มีภูมิลำเนาไม่ไกลจากชายแดนมาเลเซียหรือมาจากภาคอื่นๆของประเทศไทยที่ต้องการเข้าไปหางานทำเพื่อแสวงหารายได้มาจุนเจือครอบครัว ส่วนใหญ่จะทำงานในร้านอาหารประเภทต้มยำ,ร้านนวดแผนไทยและเป็นแรงงานประมง ซึ่งแรงงานกลุ่มนี้เป็นแรงงานที่มีความน่าใจในการศึกษาถึงสถานการณ์ของแรงงานและผลกระทบต่างๆที่เกิดขึ้นกับแรงงานกลุ่มนี้

4.4.1.1 ปัจจุบันประเทศมาเลเซียมีแรงงานไทยประมาณ 210,000 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

(1) แรงงานถูกกฎหมาย ได้แก่ แรงงานที่ไปทำงานโดยมีหนังสือเดินทาง (Passport) หรือใบผ่านแดน (กรณีทำงานชายแดน) และได้รับใบอนุญาตทำงานถูกต้องตามกฎหมาย

(2) แรงงานเข้าเมืองถูกกฎหมาย แต่ทำงานผิดกฎหมายเนื่องจากไม่มีใบอนุญาตทำงาน ผิดวัตถุประสงค์การเข้าเมือง ได้แก่ ถือหนังสือเดินทางถูกต้องแต่อาศัยช่องว่างความตกลงยกเว้นการตรวจลงตราระหว่างไทย – มาเลเซีย เพื่อการท่องเที่ยวไม่เกิน 30 วัน แต่หลบซ่อนทำงานและเดินทางเข้าออกทุก 30 วัน เรียกว่า Job in job out หรือ return visa โดยอาศัยรถโดยสารเส้นทางกัวลาลัมเปอร์ – หาดใหญ่หรือรถตู้รับส่ง เป็นตัวเลขมากถึง 195,000 คน เป็นแรงงานจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลานราธิวาส 65 % เป็นพนักงานบริการและคนครัวในร้านอาหารประเภทต้มยำ ซึ่งปัจจุบันมีมากกว่า 6,000 ร้าน ประเภทประกอบอาชีพผิดกฎหมาย คือ งานที่ทางการมาเลเซียไม่อนุญาต ส่วนใหญ่มาจาก

จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคกลาง มีประมาณ 35 % ของแรงงานผิดกฎหมาย เป็นกลุ่มงานที่มักถูกกดขี่แรงงานและถูกจับกุมดำเนินคดีที่สถานเอกอัคราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ต้องเข้าให้การคุ้มครองและมีปัญหามากที่สุด

ตารางที่ 4.2 : แรงงานไทยในประเทศมาเลเซียที่ข้าเมืองถูกกฎหมายแต่ทำงานผิดกฎหมาย ปี 2552

อาชีพ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ร้านอาหารประเภทต้มยำ	150,000	76.92
แม่บ้าน	5,000	2.56
ค้าขายชายแดน	10,000	5.13
เกษตรชายแดน	15,000	7.69
ประมง	5,000	2.56
อื่นๆ (พนักงานนวด นักร้อง สถานบริการแอบแฝง)	10,000	5.13
รวม	**195,000**	**100.00**

ที่มา : สำนักงานแรงงานไทยในประเทศมาเลเซีย (http://malaysia.mol.go.th/benefits_thailabour ณ 5 ตุลาคม 2559) หมายเหตุ : ข้อมูล พ.ศ. 2552

(3) แรงงานเข้าเมืองผิดกฎหมายและทำงานผิดกฎหมาย ได้แก่ แรงงานเรือประมงที่พบเป็นแรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่รู้หนังสือ ถูกนายหน้าเจ้าของเรือหลอกไปทำงาน โดยการเลี้ยงอาหารปนยาสลบ บางกรณีนายหน้าให้เงินล่อใจก่อนเดินทางไม่มีเอกสารเดินทาง เจ้าของเรือจัดทำเอกสารคนประจำเรือ พบเป็นเอกสารปลอม ในปัจจุบันคนไทยสมัครใจทำงานในเรือประมงน้อยมาก แต่ธุรกิจเรือประมงต้องการแรงงานคน เมื่อเรือเข้าเทียบท่าในเขตมาเลเซีย ไต๋ก๋งต้องยื่นเอกสารคนเรือให้เจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองตรวจสอบ พบว่า เกินกว่า 50 % เป็นเอกสารปลอม บางคนทนงานหนักไม่ไหวหลบหนีไปมอบตัวกับทางการมาเลเซีย ถูกควบคุมตัวดำเนินคดีตามกฎหมายเข้าเมืองและไม่มีเอกสารเดินทาง ถูกลงโทษจำคุกและโบย บางคนเข้าข่ายเป็นเหยื่อขบวนการค้ามนุษย์ทางการมาเลเซียต้องขอรับความคุ้มครองจากศาล และถูกกันตัวไว้เป็นพยาน สถานเอกอัคราชทูตต้องให้ความคุ้มครองดูแลเยี่ยมเยียน และอาจใช้เวลานานกว่า 6-9 เดือน จึงจะสามารถส่งกลับภูมิลำเนา

จากเวทีการประชุมวิชาการระดับชาติ'สหวิชาการ 2559 วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์(มธ.) ในหัวข้อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความมั่นคงของมนุษย์ อาจารย์อัลญาณ์

สมุห์เสนีโต อาจารย์จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องสาเหตุการย้ายถิ่นของประชากรมุสลิมวัยแรงงานในพื้นที่ชายแดนใต้ กล่าวว่า สังคมไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในขณะที่ประชากรวัยเด็กมีแนวโน้มลดลง ดังนั้นปัญหาการย้ายถิ่นฐานของวัยแรงงาน (15-59 ปี) ซึ่งถือเป็นวัยที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศจึงเป็นเรื่องที่ต้องตระหนัก และที่มุ่งศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เพราะเป็นพื้นที่ที่ยังมีอัตราการเกิดสูงกว่าพื้นที่อื่นเนื่องจากความเชื่อทางศาสนา แต่ถึงแม้จะมีประชากรเพิ่มขึ้น แต่วัยแรงงานชาวมุสลิมใน 3 จังหวัด กลับออกไปทำงานต่างประเทศแทนที่จะทำงานในประเทศ

จากการศึกษาในพื้นที่ชายแดนใต้มีครัวเรือนที่ย้ายถิ่น 1,101 ครัวเรือน และจากกลุ่มตัวอย่างวัยแรงงานชาวมุสลิมใน 3 จังหวัดที่ไปทำงานในมาเลเซียทั้งหมด 187 คน พบว่าผู้ชายย้ายถิ่นมากกว่าผู้หญิงและเกือบร้อยละ 50 มีอายุประมาณ 25-35 ปี โดยสาเหตุของการย้ายถิ่นพบว่าคนร้อยละ 76 ย้ายถิ่นโดยคำนึงถึงถิ่นที่อยู่ปลายทาง เช่น รายได้ที่ดีกว่าในประเทศ มีเครือญาติอยู่ที่นั่น หรือสามารถใช้ภาษามลายูในการสื่อสารได้ เป็นต้น

"พอย้ายถิ่นจาก 3 จังหวัด ทุกคนก็จะมองว่ามันเป็นเรื่องของสถานการณ์ความรุนแรงหรือเปล่า ปรากฏว่าเหตุผลของการย้ายถิ่นไปทำงานประเทศมาเลเซีย เป็นเรื่องของการคิดว่ามีรายได้ดีกว่าถิ่นต้นทาง"

อาจารย์ อัลญาห์ ยังกล่าวอีกว่า ประเทศไทยในแต่ละปีขาดแรงงานถึงสี่แสนคน ซึ่งการย้ายถิ่นฐานของแรงงานทำให้ไทยสูญเสียแรงงาน และทำให้ต้องมีแรงงานต่างชาติเข้ามาทดแทน

"เมื่อเรารับแรงงานต่างชาติเข้ามา มันจะมีเรื่องของแรงงานที่เข้ามาถูกกฎหมาย แรงงานที่จะต้องรักษาสิทธิของเขา ในส่วนนี้ก็เลยเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มองว่าการผลักดันหรือว่าให้โอกาสของแรงงานต่างชาติมีมากกว่าที่จะให้กับคนพวกเขา เขามองว่าจริงๆแล้วสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มันเป็นคนชายขอบ"

*สุดท้าย อาจารย์อัลญาห์ มีข้อเสนอแนะให้กระตุ้นทักษะฝีมือให้กับแรงงานให้สามารถทำงานในไทยได้ และสร้างนโยบายที่จูงใจและให้ความสำคัญกับประชากรชาวมุสลิมวัยแรงงาน สร้างความตระหนักว่าประชากรชาวมุสลิมเป็นส่วนหนึ่งในประเทศไทย มีสิทธิและสามารถทำประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยได้ (*http://www.deepsouthwatch.org/dsj/9082)

แต่ในขณะนี้ประเทศมาเลเซียเอาจริงกับการกวาดล้างแรงงานต่างด้าว และเรื่องการทำผิดกฎหมายและโทษรุนแรงมาก ดังนั้น การเข้าไปทำงานที่มาเลเซียจำเป็นต้องคิดให้ดีก่อนที่จะหลงเชื่อคำชักชวน

หรือตั้งใจทำความผิด อย่าเดินทางเข้าไปทำงานผิดกฎหมายทุกประเภทในประเทศมาเลเซีย อย่าเชื่อนายหน้าที่อ้างว่าจะหาใบอนุญาตทำงานให้ภายหลัง โดยเฉพาะงานนวด โคโยตี้ นักร้อง นั่งเชียร์ดื่ม ฯลฯ การทำงานอย่างถูกต้องในมาเลเซียจะต้องได้รับเอกสารยืนยันการอนุญาตให้ไปทำงาน (Calling Visa) จากสถานทูต/สถานกงสุล ของมาเลเซียในไทย โดยนายจ้างจะต้องเป็นผู้ดำเนินการอย่างถูกต้องเท่านั้น

4.4.1.2 ข้อระมัดระวังประกอบการตัดสินใจไปทำงานที่มาเลเซีย เช่น

- การเดินทางเข้ามาเลเซียโดยการยกเว้นวีซ่าเพื่อการท่องเที่ยว แต่เข้า-ออกหลายครั้ง ครั้งละ 30 วัน หรือการใช้ใบผ่านแดนเข้ามาเลเซียเกินกว่า 25 กิโลเมตร จะทำให้ถูกสงสัยว่ามีเจตนาทำงานผิดกฎหมาย และอาจถูกจับกุมได้ง่าย

- สำหรับการเดินทางท่องเที่ยวตามสถานบันเทิงหรือแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะในเวลากลางคืน ให้มีความระมัดระวังคนต่างชาติโดยเฉพาะชาวอัฟริกันที่อาจพยายามตีสนิททำความรู้จัก ซึ่งจะเป็นเหตุให้มิจฉาชีพเหล่านี้ฉกชิงทรัพย์สินหรือชักชวนเข้าสู่ขบวนการขนยาเสพติด

- ตามกฎหมายของประเทศมาเลเซีย ผู้หญิงจะเข้าไปเที่ยวตามสถานบันเทิงต้องมีสามีไปด้วย ดังนั้น ถ้าท่านเข้าไปเพียงลำพังมีความผิดอยู่แล้ว

- การได้รับการชักชวนไปทำงานมาเลเซียไม่ว่าจากใคร อ้างว่าไปทำงานในร้านอาหารไทย มีรายได้ดี มีที่พัก ไม่ต้องทำวีซ่า มีผู้คุ้มครอง ไม่มีค่าใช้จ่าย อย่าได้หลงเชื่อ เพราะนั่นคือขบวนการชักนำเข้าเครือข่ายค้าประเวณีประเภทจัดส่งถึงที่ (Delivery) ซึ่งนอกจากจะไม่ได้ค่าตัวแล้ว อาจถูกบังคับให้เสพยาไอซ์อีกด้วย

ดังที่นายสมพงษ์ กางทอง อัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ กล่าวว่า ขณะนี้ทางการประเทศมาเลเซียประกาศเอาจริงจับแรงงานต่างด้าว และการทำผิดกฎหมายในประเทศอย่างจริงจัง ซึ่งขณะนี้คนไทยที่ทำความผิดและถูกจับในประเทศนี้ ด้วยเรื่องยาเสพติด มากเป็นอันดับ 2 รองจากประเทศไนจีเรีย ล่าสุด ศาลได้ตัดสินประหารชีวิตแล้ว 7 คน เป็นผู้หญิงทั้งหมด และยังรอศาลชั้นต้นตัดสินอีก 29 คน ในเขตกัวลาลัมเปอร์ ส่วนในเขตปีนัง ศาลตัดสินประหารชีวิตแล้ว 4 คน รอคำตัดสินอีก 10 คน ถ้ารวมนักโทษที่ต้องโทษประหารชีวิตทั้งหมดในขณะนี้ ประเทศไทยมีสูงมากเป็นอันดับหนึ่ง

กฎหมายที่ประเทศมาเลเซียแรงมาก ถ้าเป็นการกระทำความผิดเรื่องยาเสพติด มีกัญชา 1 กิโลกรัม หรือยาเสพติดชนิดอื่น 1 กรัม ก็มีโทษขั้นประหารชีวิตได้แล้ว และเหตุที่ผู้หญิงไทยเป็นเหยื่อมาก เพราะผู้หญิงไทยใจอ่อน เชื่อคนง่าย แล้วก็ต้องการมีสามีเป็นชาวต่างชาติ หรือต้องการเข้าไปทำงานต่างประเทศโดยอาศัยชาวต่างชาติ ขณะเดียวกัน ค่านิยมที่สอนให้ลูกหลานแต่งงานกับชาวต่างชาติ ก็ทำให้กลายเป็นปัญหา เพราะผู้หญิงเหล่านี้จะมองหาแต่ฝรั่งแต่งงานด้วย จึงกลายเป็นเหยื่อได้ง่าย เพราะอย่างกรณีของสาวไทยขนยาเสพติดอยู่ที่โน่น แต่งงานกับสามีชาวไนจีเรีย ซึ่งเขายอมลงทุนแต่งงานด้วยเพื่อให้ตายใจ สุดท้ายก็เลยต้องโทษประหารชีวิตเพราะขนยาเสพติดที่โน่น(http://www.komchadluek.net /news/ local/124604#.V-zkVIv4v38.facebook)

ในปี 2555 สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ได้เปิดเผยว่า ปัญหาคนไทยถูกจับข้อหาการไปทำงานผิดกฎหมาย รวมทั้งการไปทำงานนวดอย่างผิดกฎหมาย มีมาอย่างต่อเนื่อง ขณะที่บางครั้งข่าวการถูกจับที่เกิดขึ้นนี้ สอท. ไม่สามารถรายงานเหตุการณ์ได้ทั้งหมด ซึ่งกรมการกงสุลได้ออกข่าวเตือนภัยหญิงไทยทางสื่อต่างๆ เป็นประจำ แต่ก็ยังมีหญิงไทยฝ่าฝืนจงใจไปทำงานผิดกฎหมาย ทำลายภาพลักษณ์ของประเทศไทยในสายตาคนมาเลเซีย กลับมีขึ้นอย่างต่อเนื่องและไม่ได้ลดลง เช่น

ประมาณกลางเดือนมกราคม 2555 สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ได้รายงานการจับกุมหมอนวดไทยทั้งชายและหญิงจำนวน 14 คน ในเมืองมะละกา ในข้อหาทำงานโดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งได้หลงเชื่อนายหน้าหรือนายจ้างว่าจะยื่นขอใบอนุญาตทำงานให้หลังจากที่เข้าประเทศไปแล้ว ซึ่งระหว่างนี้หมอนวดฯ จะถูกหักค่าแรงไว้ล่วงหน้า โดยอ้างว่าเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการออกใบอนุญาตฯ

และก่อนหน้านั้นสถานเอกอัครราชทูตฯ ยังได้รับแจ้งว่ามีโคโยตี้และนักดนตรีชาวไทยถูกจับกุมในข้อหาเดียวกันนี้ อีก 69 คน จากที่เมืองยะโฮร์บารู และกัวลาลัมเปอร์ รวมไปถึงสาวเชียร์เบียร์และสาวประเภทสองอีก 28 คนด้วย

เมื่อครั้งเดือนกันยายน ปี 2555 ตร.กองปราบปรามอาญชญากรรมและค้าประเวณี ได้เข้ากวาดล้างสถานบันเทิงและได้จับกุมคนไทย หญิง 28 ชาย 1 รวม 29 คน อายุระหว่าง 20-23 ปี ขณะทำงานเชียร์แขกและเต้นโคโยตี้ (Guest Relation officer) ใน Luxxy pub เลขที่ 20-22 ย่านสถานบันเทิง Vile Crystal Plaze ถนน Sri Hatames (พัฒน์พงษ์ กัวลาลัมเปอร์) โดยทั้งหมดถูกจับข้อหาทำงานไม่ได้รับอนุญาต และหญิงไม่อนุญาตให้เข้าเที่ยวในสถานบันเทิงโดยไม่มีสามี เข้าข่ายเตรียมการค้าประเวณี c]t ทุกคนถูกคุมขังอยู่ สน.ท้องที่ jinjang กัวลาลัมเปอร์

สำหรับกรณีของการจับกุมที่เพิ่งเกิดขึ้น ขณะนี้คดีอยู่ระหว่างการสอบปากคำ คาดว่าจะใช้เวลาไม่น้อยกว่า 7 วัน ทั้งนี้ ตาม กม.มซ จนท.ตร. มีอำนาจคุมขังระหว่างสอบสวนไม่เกิน 28 วัน ความผิดทำงานไม่มีใบอนุญาตปรับไม่เกิน 1,000 ริงกิต จำคุกไม่เกิน 6 เดือน หากเข้าข่ายค้าประเวณี โทษปรับไม่เกิน 5,000 ริงกิต จำคุกไม่เกิน 5 ปี

อนึ่ง เจ้าหน้าที่กงสุลเคยไปเยี่ยมเพื่อให้ความช่วยเหลือในกรณีถูกจับกุมจำนวนมากมาแล้วหลายครั้ง แต่หญิงไทยที่ทำงานลักษณะนี้จะร้องขอไม่ให้บอกพ่อแม่หรือไม่ต้องการความช่วยเหลือ ดังนั้นในครั้งต่อๆมาสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ จะติดตามให้ความช่วยเหลือเฉพาะผู้ที่แจ้งขอความช่วยเหลือเท่านั้น(กรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ)

*การที่มาเลเซียกวาดล้างแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบทำงานโดยไม่ได้รับอนุญาตอย่างหนัก เป็นผลมาจากนโยบาย**โครงการนิรโทษกรรม (6P)** ที่ทางการมาเลเซียได้ประกาศให้นายจ้างนำลูกจ้างที่ประสงค์จะทำงาน เข้ายื่นเอกสารขอใบอนุญาตภายในวันที่ 10 มกราคม 2555 ซึ่งหลังจากนี้ หากทางการมาเลเซียตรวจพบการลักลอบทำงาน ทั้งแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายและนายจ้างที่ฝ่าฝืน จะถูกลงโทษหนักเป็น 3 เท่าของอัตราเดิม*

การทำงานในมาเลเซียไม่ใช่สิ่งที่ง่ายนักสำหรับแรงงานไทย (อาจจะเหมือนกับในหลายประเทศ) ทั้งในด้านสภาพการทำงาน ความมั่นคงในการทำงาน สภาพความเป็นอยู่ ความคุ้มค่าของค่าจ้างตอบแทน ความคุ้มครองด้านสิทธิของผู้ใช้แรงงาน เป็นต้น ไม่ว่าจะเป็นแรงงานถูกกฎหมาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเป็นแรงงานที่ไม่ได้จดทะเบียน หรือ แรงงานผิดกฎหมายก็จะมีความยากลำบากและความเสี่ยงนานัปการ เช่น หากพบว่าแรงงานเข้าไปทำงานอย่างผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการทำงานโดยไม่มีใบอนุญาต, ทำงานเกินกำหนดวีซ่า หรือใช้วีซ่าของบริษัทอื่นทำงาน จะมีโทษทั้งจำคุกและปรับเงินซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วแรงงานไทยที่เข้าข่ายผิดกฎหมายมักจะเป็นแรงงานที่ถือวีซ่าประเภทท่องเที่ยวและมีสิทธิในการอาศัยเพื่อลักลอบทำงานอยู่ในประเทศมาเลเซียได้เพียง 30 วัน ส่วนใหญ่แรงงานไทยนี้จะอยู่ใน 5 จังหวัดชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซีย ซึ่งจะเดินทางเข้าออกตามด่านต่าง ๆ ของชายแดนไทยเพื่อประทับตราวีซ่าในทุกๆเดือน

ในช่วงที่ผ่านมารัฐบาลมาเลเซียมีความเข้มงวดในการเคลื่อนย้ายแรงงานที่ผิดกฎหมายมากขึ้นและพยายามจัดระบบให้การเคลื่อนย้ายอยู่ในระบบที่รัฐบาลดูแลได้

ประเทศมาเลเซีย ห่วงปัญหาแรงงานไทยลักลอบเดินทางไปทำงานมาเลเซียที่ยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้ทางเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลมาเลเซียจะมีการปราบปรามอย่างหนักตลอดโดยพบว่า กลุ่มนายหน้าเถื่อนจะใช้กลอุบายในการชักจูงให้คนไทยหลงเชื่อว่า การเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียจะได้รับค่าตอบแทนที่มากกว่าในประเทศไทย แม้จะลักลอบเข้าไปอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งกลุ่มของแรงงานจากภาคเหนือ และภาคอีสาน เป็นกลุ่มแรงงานส่วนใหญ่ที่ถูกหลอกเข้าไปขายแรงงานผิดกฎหมายในประเทศมาเลเซีย และยังคงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่อง

สำหรับลักษณะงานภายหลังกลุ่มแรงงานไทยถูกหลอกเข้าไปในประเทศมาเลเซียอย่างผิดกฎหมาย มักจะเป็นงานกรรมกรก่อสร้าง และขายแรงงานในโรงงานขนาดเล็ก โดยจะให้ไปพักรวมกันในบ้านพัก หรือสถานที่ที่จัดไว้ให้ ถึงแม้จะมีงานให้ทำก็ต้องหลบซ่อนจากเจ้าหน้าที่ ขาดอิสรภาพ ได้ค่าตอบแทนรายวัน หากวันใดไม่มีการจ้างงานก็จะขาดรายได้ไปเลย ซึ่งทำให้แรงงานไทยกลุ่มดังกล่าวไม่ได้รับรายได้ตามที่คาดหวังไว้ และอาจถูกลอยแพโดยปล่อยให้เผชิญชะตากรรมในประเทศมาเลเซียเองโดยไม่เหลียวแลหากถูกจับกุม ซึ่งที่ผ่านมา มีคนไทยจำนวนมากที่ถูกจับกุมได้ บางรายอาจถูกส่งกลับและบางรายจะถูกตั้งข้อหาหลบหนีเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย ส่วนอีกกรณีคือ การปลอมแปลงเอกสารวีซ่าเข้าทำงานในประเทศมาเลเซีย โดยกลุ่มนายหน้าหลอกว่า สามารถดำเนินการขอวีซ่าเข้าทำงานในประเทศมาเลเซียได้ โดยต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณ 15,000-20,000 บาท และจะมีการหักค่านายหน้า จากเงินค่าจ้างที่ลูกจ้างจะได้รับด้วย ซึ่งในกรณีนี้น่าเป็นห่วงมาก เพราะหากถูกจับกุมจะถูกต้องข้อหาในคดีอาญาโทษฐานลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย และปลอมแปลงเอกสารทางราชการ ซึ่งเป็นคดีที่มีโทษหนักมาก

ข้อมูลจาก คมชัดลึกออนไลน์ คอลัมน์ภูมิภาคทั่วไทย ลงวันที่ 5 มีนาคม 2555 ระบุว่า *คนไทยที่เข้าไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียอย่างถูกกฎหมายมีประมาณ 8 พันกว่าคน ส่วนที่เข้าไปแบบผิดกฎหมายมีอยู่ประมาณ 1 แสนกว่าคน จึงทำให้เกิดปัญหาและถูกจับอยู่บ่อยครั้ง ในปี 2553 มีคนไทยที่กระทำความผิดและได้รับการช่วยเหลือมาได้ประมาณ 800 กว่าคน ปี 2554 ประมาณ 500 กว่าคน แต่ในปี 2555 นี้ ตั้งแต่เดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ มีคนไทยถูกจับกุมไปแล้ว 103 คน ซึ่งเป็นตัวเลขที่เกิดขึ้นเฉพาะในเขตการดูแลของสถานทูต ไม่นับเขตที่อยู่ในความดูแลของสถานกงสุลไทยที่เมืองปีนังและโกตาบารู ส่วนใหญ่ถูกจับกุมในข้อหาทำงานผิดกฎหมาย ทั้งเป็นหมอนวด ค้าประเวณี โคโยตี้ นั่งชั่วโมงในบาร์หรือคอกเทลเลาจน์*

4.4.1.3 บทลงโทษเกี่ยวกับการเข้ามาทำงานโดยไม่มีใบอนุญาตทำงาน หรือการเข้าเมืองโดยไม่ถูกกฎหมาย

(1) การเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซีย ในทุกอาชีพและทุกประเภท จะต้องได้รับอนุญาตให้ทำงาน (WORK PERMIT) โดยจะประทับการอนุญาตให้ทำงานในหนังสือเดินทาง ซึ่งหากถูกตรวจพบว่า เข้ามาทำงานโดยไม่มีใบอนุญาตทำงาน จะถูกจับกุมและดำเนินคดีในข้อหาใช้วีซ่าหรือเข้าเมืองผิดประเภท มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ปรับตามระยะเวลาของโทษ คือ 6 เดือน-1 ปี ปรับ 2,100 ริงกิต, มากว่า 2 ปี-6 ปี ปรับ 3,000 ริงกิต(สูงสุด) หรือทั้งจำทั้งปรับ

(2) การเข้าเมืองโดยไม่ถูกกฎหมาย มีโทษดังนี้

- ผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายปรับ 10,000 ริงกิต /จำคุก 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และถูกเฆี่ยน 6 ครั้ง
- นายจ้างที่รับคนงานต่างด้าวผิดกฎหมาย 1-5 คน ปรับ 10,000-50,000 ริงกิต จำคุก 1 ปีต่อลูกจ้าง 1 คน หรือทั้งจำทั้งปรับ
- นายจ้างที่รับคนงานต่างด้าวผิดกฎหมาย มากกว่า-5 คน ถูกเฆี่ยน และจำคุก 5 ปี
- เจ้าของอาคารที่อนุญาตให้ผู้เข้าเมืองผิดกม พักอาศัย มีโทษปรับไม่น้อยกว่า 30,000 ริงกิต หรือจำคุกไม่เกิน 1 ปี ต่อคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย 1 คน หรือทั้งจำทั้งปรับ
- ผู้ปกป้องหรือให้ความคุ้มครองผู้เข้าเมืองผิด กม ปรับไม่น้อยกว่า 10,000 ริงกิตไม่เกิน 50000 ริงกิต จำคุก 6 เดือนถึง 5 ปี และถูกเฆี่ยนไม่เกิน 6 ครั้ง
- Over stay ปรับวันละ 30-50 ริงกิต และกักกัน รอส่งกลับ

นอกจากนี้ ยังมีโทษในส่วนของการปลอมแปลงเอกสาร ดังนี้

- การแก้ไขปลอมแปลงใบอนุญาตทำงาน ปรับไม่เกิน 1,000 ริงกิตหรือจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ
- การแก้ไขปลอมแปลงใบอนุญาตเข้าเมือง ปรับไม่เกิน 30,000 ริงกิตแต่ไม่เกิน 100,000 ริงกิต หรือจำคุกไม่น้อยกว่า 5 ปีแต่ไม่เกิน 10 ปี และถูกเฆี่ยนไม่เกิน 6 ครั้ง (http://intra.polsci.pn.psu.ac.th/edu_sha/filesha/03-06-2015_15-02-28_2-116.pdf..)

4.4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการไปทำงานมาเลเซียของแรงงานไทยกับเศรษฐกิจโลก

ในยุคเศรษฐกิจแบบโลกาภิวัตน์ที่มีการติดต่อสื่อสารไร้พรมแดนและมีการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างมหาศาลอย่างรวดเร็ว เศรษฐกิจประเทศหนึ่งมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโลก สามารถไปกระทบภูมิภาคอื่นในประเทศอีกซีกโลกหนึ่งได้ สถานการณ์ เศรษฐกิจโลกปี 2559 จึงน่าจับตามองอย่างมากในแต่ละประเทศที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่ เพราะจะมีผลกระทบอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจโลก ตั้งแต่ประเทศอย่างสหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป จีน ญี่ปุ่น และอีกหลายประเทศที่เศรษฐกิจกำลังเติบโตโดยเฉพาะประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่อย่างอินเดีย อินโดนีเซีย รวมไปถึงเขตเศรษฐกิจต่างๆ ทั่วโลก ล้วนแล้วแต่มีผลต่อเศรษฐกิจโลกทั้งสิ้น

ปัจจัยที่ทำให้การฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกยังไม่มีความแน่นอน รวมถึงความผันผวนของตลาดทุนประกอบกับราคาน้ำมันที่ลดลงเป็นประวัติการณ์ของโลก

สหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจที่ใหญ่เป็นลำดับหนึ่งของโลก มีภาวะเศรษฐกิจถดถอยมาหลายปีจนถึงปัจจุบันเศรษฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกาก็ยังไม่ฟื้นตัวเท่าที่ควรแม้ประเทศสหรัฐอเมริกาจะมีมาตรการต่างๆ ออกมา โดยธนาคารกลางของสหรัฐอเมริกาจะมีการขึ้นดอกเบี้ยแล้วก็ตาม แต่ฟื้นตัวก็เป็นไปอย่างช้าๆ นักวิเคราะห์ทางด้านเศรษฐศาสตร์ ส่วนใหญ่มองว่าแนวโน้มโดยรวมของเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกาน่าจะใช้ระยะเวลานานหลายปี และก็ดูเหมือนว่า**ปัญหาเศรษฐกิจของอเมริกาจะส่งผลกระทบต่อประเทศอื่นๆโดยรอบ รวมถึงประเทศไทยก็ด้วยเช่นกัน** แต่ทั้งนี้หากมีการป้องกันภาวะเศรษฐกิจอย่างดี ก็อาจทำให้ไทยไม่ได้รับผลกระทบมากนักก็ได้

จีน เป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจเป็นลำดับสอง รองจากประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาที่ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจอย่างมาก และต่อเนื่องมาจนถึงปี 2558 เกิดมีภาวะเศรษฐกิจชะลอตัวเกิดความผันผวนในตลาดหุ้นจีน นักวิเคราะห์ทางด้านเศรษฐกิจ เตือนว่าอาจเกิดฟองสบู่ในระบบเศรษฐกิจจีนได้ หรือมีการชะลอตัวไปอีกหลายปี ซึ่งไทยเองก็ต้องเตรียมรับมือกับสภาวะเศรษฐกิจที่อาจจะเกิดขึ้นในจีนด้วย เพื่อไม่ให้ไทยได้รับผลกระทบมากเกินไปนั่นเอง โดยเฉพาะในเรื่องของการค้าต่างๆ

ผลจากเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศ ทำให้เกิดผลกระทบเศรษฐกิจไปทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศที่เป็นประเทศตลาดเกิดใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นประเทศที่มีขนาดเล็ก อย่างประเทศไทยโดยก่อนหน้านั้นมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจอย่างมาก ประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ จากภาวะ

เศรษฐกิจโลกที่ถดถอย โดยเฉพาะสาเหตุหลักก็คือ เศรษฐกิจของประเทศจีน เศรษฐกิจเริ่มชะลอตัวลงอย่างต่อเนื่อง จากที่เคยมี GDP ถึง 10 % ต่อปี ณ ปัจจุบัน GDP เริ่มลดลง **ซึ่งประเทศจีนเป็นคู่ค้าสำคัญกับประเทศไทย ถ้าประเทศจีนมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจดี ประเทศไทยก็จะได้อานิสงค์ไปด้วย** เพราะประเทศไทยกับประเทศจีนมีการค้าขายกันมาตั้งแต่ในอดีตอย่างดีมาตลอด และยังมีสหภาพยุโรปตลอดจนประเทศในอาเซียนด้วย ที่ต้องวิเคราะห์เพราะมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจอยู่ด้วยไม่มากก็น้อย เพราะประเทศเหล่านี้ก็ได้รับผลกระทบเหมือนกัน จึงทำให้การส่งออกของประเทศไทยต้องลดลงอย่างต่อเนื่องมาหลายเดือนแล้ว และยังไม่มีแนวโน้นที่จะฟื้นตัวอาจทำให้เศรษฐกิจของไทยต้องย่ำแย่กว่านี้ (Money Hub.22 มกราคม 2559. เศรษฐกิจโลกปี 2559 ส่งผลต่อเศรษฐกิจไทย อย่างไรบ้าง ?. ข่าวสถานการณ์,เศรษฐกิจ. https://moneyhub.in.th/article/world-economic-2559/)

4.4.2.1 สถานการณ์เศรษฐกิจไทย

ผลกระทบจากสภาวะความผันผวนของเศรษฐกิจโลกที่ทำให้สภาวะเศรษฐกิจภายในของประเทศไทยเกิดการชะลอตัว ซึ่งส่งผลต่อผู้ใช้แรงงาน เนื่องจากโรงงานและบริษัทหลายบริษัทประกาศเลิกจ้างพนักงานเป็นผลมาจากการเพิ่มค่าแรงขั้นต่ำ ทำให้ต้นทุนรายจ่ายในการจ้างงานเพิ่มมากขึ้นและการสั่งซื้อที่ลดลง ทำให้โรงงานหรือบริษัทขาดสภาพคล่องทางการเงิน จึงมีการปรับลดกำลังการผลิตลง และการปรับลดชั่วโมงการทำงาน จึงส่งผลให้รายได้ของพนักงานลดลง และเมื่อการปรับลดแรงงานในประเทศลง ทำให้แรงงานผิดกฎหมายมีการหลั่งไหลเข้าสู่ระบบมากขึ้น เพราะค่าแรงที่สูงกว่าในประเทศของตนเอง จึงทำให้เกิดปัญหาแรงงานผิดกฎหมายมากขึ้น รวมถึงปัญหาความมั่นคง สวัสดิการสังคมอื่นๆ ตามมา

นอกจากการลดอัตราการจ้างงานแล้วการขึ้นค่าแรงขั้นต่ำอาจส่งผลให้หลายธุรกิจต้องปิดกิจการหรือย้ายฐานการผลิตไปสู่ประเทศอื่นๆ อันจะนำไปสู่การลดลงของความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในอาเซียน อีกทั้งผลกระทบอื่นๆที่ตามมาหลังจากการเลิกจ้างแรงงาน คือ

(1) การบริโภคชะลอตัวลงเนื่องจากแรงงานที่ถูกเลิกจ้างขาดรายได้ ทำให้ต้องลดการบริโภคลง และในขณะเดียวกัน แรงงานคนอื่น ๆ ถึงแม้ว่ายังมีงานทำอยู่ แต่ก็ขาดความเชื่อมั่นในภาวะเศรษฐกิจ จึงทำให้ต้องลดการบริโภคลงเช่นกัน

(2) การลงทุนชะลอตัว เนื่องจากการบริโภคที่ลดลง ส่งผลให้ผู้ประกอบการลดปริมาณการผลิต เมื่อภาคการผลิตหดตัวการลงทุนใหม่ก็จะไม่เกิดขึ้น

(3) เกิดหนี้เสียมากขึ้นในสินเชื่อส่วนบุคคล เนื่องจากแรงงานที่ถูกเลิกจ้างขาดรายได้ในการชำระหนี้ แนวทางการแก้ปัญหา รัฐบาลควรใช้นโยบายในการกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อลดความรุนแรงของปัญหานี้ ที่อาจลุกลามจนสร้างความเสียหายให้กับเศรษฐกิจมากกว่าที่ควรจะเป็น โดยการทุ่มงบประมาณเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจระดับรากหญ้า เพื่อให้เกิดการจ้างงาน สร้างรายได้

ในช่วงดังกล่าวนั้น จะเห็นได้ว่าแรงงานไทยได้มีการอพยพไปทำงานต่างประเทศมากขึ้น รวมทั้งการไปทำงานที่มาเลเซีย เนื่องจากค่าจ้างแรงงานที่ประเทศมาเลเซียสูงกว่าประเทศไทยและมาเลเซียมีความต้องการแรงงานในระดับทักษะฝีมือเป็นจำนวนมาก เช่น งานด้านการเกษตร ประกอบด้วย อาชีพกรีดยาง ทำนา และตัดอ้อย เป็นต้น งานด้านการประมงและอาชีพในภาคบริการของไทยมีโอกาสและมีความเป็นไปได้สูงที่จะมีการเคลื่อนย้ายเข้าไปทำงานในมาเลเซียเพิ่มมากขึ้น เช่น ผู้ประกอบการอาหาร พนักงานบริการในร้านอาหาร และการนวดแผนไทย ซึ่งถือว่า มาเลเซียเป็นตลาดที่มีศักยภาพและเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่แรงงานไทยได้เป็นอย่างดี อีกทั้ง ร้านอาหารไทยในมาเลเซียยังเป็นที่นิยมของคนมาเลเซีย จึงถือเป็นโอกาสของแรงงานไทยในอาชีพผู้ประกอบอาหารไทยที่จะเข้าไปทำงานในมาเลเซียเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน

4.4.2.2 สถานการณ์เศรษฐกิจมาเลเซียในปัจจุบัน

มาเลเซียเป็นตลาดส่งออกอันดับ 1 ของไทยในอาเซียน และอันดับ 5 ของโลก ในปีที่ผ่านมาอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของมาเลเซียในปี 2558 อยู่ที่ร้อยละ 4.7 ลดลงจากร้อยละ 6 ในปี 2557 สาเหตุหลักมาจากราคาน้ำมันดิบในตลาดโลกที่ตกต่ำอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากว่าร้อยละ 30 ของรายรับทั้งหมดของรัฐบาลมาเลเซียมาจากการส่งออกน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ประกอบกับการชะลอตัวของเศรษฐกิจจีนซึ่งเป็นตลาดส่งออกสำคัญ และความไม่แน่นอนทางการการเมืองที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อค่าเงินริงกิตที่อ่อนค่าลงอย่างมาก IMF คาดการณ์ว่า สำหรับปี 2559 การเติบโตทางเศรษฐกิจของมาเลเซียจะมีอัตราการขยายตัวลดลงอีกเล็กน้อยที่ร้อยละ 4.5

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจมาเลเซียฉบับที่ 11 (ปี 2559-2563) ซึ่งเป็นแผน 5 ปีสุดท้ายก่อนบรรลุเป้าหมายการยกสถานะเป็นประเทศพัฒนาแล้วในปี 2563 มาเลเซียกำหนดให้ภาคบริการเป็นตัว

ขับเคลื่อนเศรษฐกิจในระยะต่อไป โดยเฉพาะธุรกิจก่อสร้าง โดยจะพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เมืองสำคัญของประเทศ 4 เมือง คือ กัวลาลัมเปอร์ ยะโฮร์บาห์รู กูชิง และโกตากินะบะลู ด้วยการก่อสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย-ปานกลาง การพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะให้เพียงพอและการเชื่องโยงระบบขนส่งต่างๆรวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในชนบท นอกจากนี้ จะส่งเสริมธุรกิจการเงินการธนาคาร (โดยเฉพาะ Islamic finance) น้ำมันและก๊าซ ไอซีที สุขภาพ การศึกษา บริการวิชาชีพ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และอุตสาหกรรมฮาลาล ทั้งนี้ แผนพัฒนาฉบับใหม่นี้ ให้ความสำคัญกับคน (rakyat) ให้ทุกภาคส่วนในสังคม สามารถเข้าถึง มีส่วนร่วม และได้รับประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยรัฐบาลจะลงทุนด้านการพัฒนาความสามารถพิเศษและทักษะ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และพัฒนาองค์ความรู้แก่ประชาชน และสนับสนุนการเจริญเติบโตของ SMEs

แผนพัฒนาฉบับใหม่ของมาเลเซียแสดงให้เห็นว่า มาเลเซียพยายามที่จะปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อลดการพึ่งพารายได้จากน้ำมันและก๊าซลง และเน้นการพัฒนาคน เพื่อให้การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศมีความมั่งคงและยั่งยืนมากขึ้น อย่างไรก็ดี ในระยะสั้นหากการจัดเก็บรายได้ของรัฐยังน้อย จากราคาน้ำมันและราคาสินค้าโภคภัณฑ์ (ปาล์มน้ำมัน และยางพารา) ที่ตกต่ำและมีแนวโน้มทรงตัวอยู่ในระดับต่ำ การเพิ่มรายจ่ายภาครัฐอาจส่งผลกระทบต่ออัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจได้(ประเทศมาเลเซีย – กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ www.ditp.go.th/contents_ attach/143805/143805.pdf)

และเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2559 นายกรัฐมนตรีมาเลเซียได้ประกาศปรับแก้ไขงบประมาณปี 2559 ทั้งที่เพิ่งเสนอต่อคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2558 โดยการปรับลดแผนการใช้จ่ายงบประมาณเนื่องจากราคาน้ำมันที่ตกต่ำส่งผลกระทบต่อรายรับของรัฐบาล นอกจากนี้ ยังประกาศปรับลดคาดการณ์อัตราการเติบโตของเศรษฐกิจจาก 4%-5% เป็น 4%-4.5% เป็นการสะท้อนว่า ปี 2559 จะเป็นอีกปีหนึ่งของความยากลำบากของมาเลเซีย

สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กรุงกัวลาลัมเปอร์ มองว่า ขณะนี้เศรษฐกิจของมาเลเซียอยู่ในภาวะอึมครึมและยังเผชิญกับความท้าทายจากหลายปัจจัย ตัวเลข FDI ของมาเลเซียในปีที่ผ่านก็มีสัดส่วนลดลงมากเมื่อเทียบกับปีก่อนหน้า การตกต่ำของราคาน้ำมันดิบ ส่งผลให้ราคานำเข้าสินค้าจากต่างประเทศของมาเลเซียเพิ่มสูงขึ้น จีนซึ่งเป็นคู่ค้าหลักของจีนก็มีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ชะลอตัวและความต้องการจากจีนที่ดูเหมือนจะยังไม่กระเตื้องขึ้นก็จะถ่วงการส่งออกของมาเลเซียต่อเนื่องในปีนี้ รวมทั้งปัญหาเศรษฐกิจโลก นอกจากนี้ชาวมาเลเซียยังชะลอการจับจ่ายใช้สอยลงเนื่องจากราคาสินค้า

ภายในประเทศที่เพิ่มสูงขึ้น อันเป็นผลมาจากการเก็บภาษี GST ซึ่งส่งผลต่อสินค้า ต่าง ๆ ที่นำเข้าจากไทย และจากการสอบถามผู้นำเข้าสินค้าไทยหลายรายต่างก็ประสบปัญหายอดขายสินค้าลดลงและแบกรับภาระต้นทุนนำเข้าสูงขึ้น ผู้ประกอบการรายใหม่ ๆ ที่ต้องการขยายตลาดส่งออกสินค้าไทยมายังมาเลเซียในช่วงที่มาเลเซียกำลังเผชิญกับปัญหาเศรษฐกิจขณะนี้ จึงอาจต้องใช้ทั้งความอดทน ความพยายาม และเวลา รวมทั้งควรติดตามสถานการณ์เศรษฐกิจมาเลเซียอย่างใกล้ชิด (สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กรุงกัวลาลัมเปอร์. 12 กุมภาพันธ์ 2559. บทความด้านเศรษฐกิจ : มาเลเซียเกินดุลการค้าเพิ่มขึ้น. http://www.thaiembassy.org/kualalumpur/th/business/5724/64476)

ด้วยสภาวะที่ประเศรษฐกิจของประเทศมาเลเซียอยู่ในช่วงขาลง จึงส่งผลให้รัฐบาลมาเลเซียได้มีโครงการที่จะพัฒนาชายฝั่งตะวันออกของประเทศภายใต้ชื่อ East Coast Economic Region Development Council (ECERDC) หรือ สภาพัฒนาเศรษฐกิจชายฝั่งตะวันออกโดยจะพัฒนา กลันตัน ตรังกานู ปาฮัง โดยหนึ่งในโครงการถูกดำเนินการโดย ECERDC คือ การพัฒนาของ Kuala Terengganu City Centre (KTCC)เพื่อเป็นศูนย์กลาง โดยมีเป้าหมายในการจัดทำโครงการเพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่เพื่อหวังจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของมาเลเซียในอนาคต

4.4.2.2.1 การจัดเก็บภาษีสินค้าและบริการ (GST) ของมาเลเซีย

ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2558 มาเลเซียจะใช้วิธีการเก็บภาษี GST (Goods and Services Tax) มาใช้โดยกำหนด GST โดยจะจัดเก็บทุกครั้งที่มีการชำระเงินเพื่อซื้อขายสินค้าหรือบริการ ในอัตราร้อยละ 6 ของมูลค่าสินค้าหรือบริการนั้นๆ โดยระบบภาษี GST เป็นระบบที่นำมาใช้ทดแทนระบบภาษีการซื้อขายสินค้าและบริการเดิม ซึ่งมีความซับซ้อนในการคำนวณและการจัดเก็บ เนื่องจากมีการเรียกเก็บภาษีจากแหล่งผลิตในหลายอัตรา ซึ่งสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ได้สรุปข้อมูลที่น่าสนใจไว้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการจัดเก็บภาษีระบบ GST

ระบบภาษี GST มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีทางอ้อม (indirect tax) ซึ่งเดิมมีการจัดเก็บจากโรงงานและผู้ให้บริการ ทำให้มีความซับซ้อน โดย GST จะทำให้การจัดเก็บภาษีมีความโปร่งใสและชัดเจนมากยิ่งขึ้น ช่วยลดอัตราการขาดดุลงบประมาณของภาครัฐ และทำให้ภาครัฐให้บริการต่างๆแก่ประชาชนได้มากขึ้น คาดว่าระบบ GST จะทำให้รัฐบาลมาเลเซียมีรายได้

จากภาษีทางอ้อมมากขึ้น รัฐบาลมาเลเซียจึงมีแผนลดอัตราการเก็บภาษีทางตรง (direct tax) ด้วยการลดอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและนิติบุคคลในปีภาษี 2015 ประมาณ 1-3 จุด

รูปแบบการจัดเก็บภาษี

รัฐบาลมาเลเซียจะจัดเก็บภาษีจากการซื้อขายสินค้าและบริการในลักษณะเดียวกันกับภาษีมูลค่าเพิ่ม (Value added tax : VAT) ของไทย คือ ผู้ขายทำหน้าที่เสมือนจัดเก็บภาษีจากผู้ซื้อและรวบรวมส่งให้รัฐบาลมาเลเซียในแต่ละปีภาษี และผู้ผลิตสามารถขอรับคืนภาษีที่ชำระไปแล้วมาจัดซื้อสินค้าที่นำมาเป็นวัตถุดิบแปรรูปได้ อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนแปลงระบบภาษีหลายอัตรามาเป็นระบบอัตราเดียว อาจทำให้ราคาสินค้าและบริการบางประเภทเพิ่มสูงขึ้นได้ ถึงกระนั้นก็ดี ก็ยังมีสินค้าอุปโภคและบริโภคพื้นฐานบางส่วนจะได้รับการยกเว้น GST เช่น เนื้อสัตว์และอาหารทะเลสดหรือแช่แข็งไข่ไก่ และไข่เป็ดสดหรือดองเค็ม ขนมปังแถวเกลือ น้ำตาล น้ำมันพืชปรุงอาหาร ยาสามัญ น้ำมันดีเซลและเบนซิน 95 ไฟฟ้าและน้ำประปา เป็นต้น

ผลกระทบต่อชาวมาเลเซีย

ชาวมาเลเซียส่วนใหญ่ไม่พอใจต่อการริเริ่มระบบ GST โดยเห็นว่า เป็นระบบที่เน้นการจัดเก็บภาษีคนจนเพื่อลดภาษีเงินได้ของคนรวย ขณะที่บางส่วนเห็นว่าเป็นแนวทางของรัฐบาลที่จะเรียกเก็บภาษีจากประชาชนมากขึ้น และอาจเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตและผู้ขายฉวยโอกาสขึ้นราคาสินค้าทำให้อัตราเงินเฟ้อเพิ่มสูงขึ้น ขณะที่ผู้บริโภคชาวมุสลิมบางส่วนเห็นว่าการจัดเก็บ GST ขัดต่อหลักศาสนาเพราะเป็นการรีดไถประชาชน โดยตั้งแต่รัฐบาลมาเลเซียประกาศแนวคิดการใช้ระบบ GST ในช่วงปี 2556 เป็นต้นมา ก็มีการชุมนุมประท้วงหลายครั้ง โดยการประท้วงครั้งที่ใหญ่ที่สุด คือ การชุมนุมประท้วงเมื่อเดือนพฤษภาคม 2557 และมีนาคม 2558 ซึ่งมีผู้ประท้วงถูกจับกุมรวมกว่า 70 คน นอกจากนี้ กลุ่มผู้ผลิตบางส่วนยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับระบบภาษี GST ขณะที่ผู้ขายสินค้าส่วนมากเห็นว่า รัฐบาลขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับรายการสินค้าที่จะจัดเก็บหรือยกเว้น GST ทำให้การคำนวณราคาทำได้ยากลำบาก

คาดการณ์ผลกระทบหลังการใช้ระบบภาษี GST

ในภาพรวมของการเริ่มจัดเก็บ GST เห็นได้ว่า การเพิ่มจำนวนของร้านค้าเป็นไปอย่างราบรื่น แม้ร้านค้ารายย่อยบางแห่งยังประสบปัญหาในการปรับปรุงระบบการคำนวณภาษี ขณะที่ห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่บางส่วนยังประสบปัญหาในการปรับเปลี่ยนป้ายราคา นอกจากนี้ สินค้าหลาย

ชนิดที่มีการจัดเก็บ GST เช่น น้ำดื่มบรรจุขวด ปลากระป๋อง กระดาษชำระ ผ้าอนามัย มีการปรับราคาสูงขึ้นตามอัตรา GST แต่ยังไม่มีรายงานการฉวยโอกาสขึ้นราคาสินค้าในวงกว้างแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามกลุ่มนักการเมืองพรรคฝ่ายค้านยังคงใช้การจัดเก็บ GST เป็นประเด็นโจมตีรัฐบาลมาเลเซีย ว่าเป็นความล้มเหลวของการบริหารและการผลักภาระด้านงบประมาณให้แก่ประชาชน ซึ่งเป็นการซ้ำเติมคะแนนนิยมที่กำลังลดลงของนายกรัฐมนตรีราจิบ ราซัค และเบี่ยงเบนความสนใจของสื่อออกจากความขัดแย้งภายในพรรคฝ่ายค้านเกี่ยวกับประเด็นกฎหมายอาญาอิสลาม (Hudud)

ผลกระทบต่อคนไทยในมาเลเซีย

คนไทยที่ทำงานหรืออาศัยอยู่ระยะยาว (Permanent resident) ในมาเลเซียจะต้องจ่าย GST เช่นเดียวกับชาวมาเลเซีย โดยเฉพาะผู้ประกอบการร้านอาหารไทยที่มาเลเซียเมื่อมีการจ่ายภาษี GST ทำให้ค่าใช้จ่ายในการซื้อวัตถุดิบสำหรับประกอบอาหารมีราคาสูงขึ้น และนักท่องเที่ยวชาวไทยมีหน้าที่ต้องจ่าย GST สำหรับสินค้าและบริการที่ได้อุปโภคหรือบริโภคในประเทศมาเลเซีย รวมถึงสินค้าประเภทสุราและยาสูบ และสินค้าควบคุมบางประเภท โดยนักท่องเที่ยวและนักศึกษาที่จะเดินทางกลับประเทศไทยโดยเครื่องบิน และประสงค์จะนำสินค้ากลับไปอุปโภคและบริโภคในประเทศทั้งหมด เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า เครื่องใช้ไฟฟ้า สามารถขอรับคืน GST (หักค่าธรรมเนียม)ได้ โดยดำเนินการผ่านบริษัทนายหน้าที่ได้รับการรับรองจากทางการมาเลเซีย ทั้งนี้ สินค้าต้องซื้อภายใน 3 เดือนก่อนวันเดินทาง โดยมีมูลค่าการซื้อจากร้านเดียวกันในวันเดียวกันรวมไม่น้อยกว่า 300 ริงกิต นอกจากนี้ การเดินทางกลับไทยโดยเครื่องบิน นักท่องเที่ยวและนักศึกษาสามารถสอบถามร้านค้านั้นๆ เกี่ยวกับแนวทางและขั้นตอนการขอรับภาษี (ค่าธรรมเนียม) คืนได้ที่ท่าอากาศยานนานาชาติทั้ง 8 แห่งในมาเลเซียก่อนเดินทางกลับประเทศไทย (บทความด้านเศรษฐกิจ : การจัดเก็บภาษีสินค้าและบริการ (GST) ของมาเลเซีย, http://www.thaiembassy. org/kualalumpur/th/business/5724/63517)

ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับผลกระทบจากการจัดเก็บภาษี GST ต่อผู้ประกอบการร้านอาหารไทยในมาเลเซีย คือ เมื่อมีการจัดเก็บภาษีทำให้ราคาสินค้าแพงขึ้น แต่ผู้ประกอบการร้านอาหารจำเป็นที่จะต้องซื้อวัตถุดิบสำหรับการประกอบอาหารจึงต้องยอมรับต่อสภาวการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้กำไรที่ได้รับในแต่ละวันลดน้อยลง ร้านอาหารไทยที่มีลูกค้ามากก็อาจจะสามารถประคับประคองร้านต่อไปได้อีกระยะหนึ่ง แต่สำหรับบางร้านที่ลูกค้าค่อนข้างน้อยก็ไม่สามารถตั้งรับกับสภาวการณ์เช่นนั้นก็ได้มีการปิดตัวลงหลังจากเทศกาลฮารีรายอที่ผ่านมา เช่น *ร้านอาหาร STEAMBOAT BBQ ซึ่งตั้งอยู่ที่เมืองกวนตัน*

(Kuantan รัฐปาหัง(Pahang) ประเทศมาเลเซีย มีเจ้าของร้าน ชื่อ นายมะยาลี เจะนิ เป็นสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านบ้านตันหยงเปาว์ ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก จ.ปัตตานี ที่มองว่าสถานการณ์การเปิดร้านอาหารที่ประเทศมาเลเซียค่อนข้างลำบาก และเห็นว่าสถานการณ์การค้าขายที่ประเทศไทยน่าจะทำกำไรได้ดีกว่าที่มาเลเซีย เช่นเดียวกันกับแรงงานไทยที่ไปทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ที่มาเลเซีย ถึงแม้ผลผลิตของสัตว์น้ำที่จับได้จะมีราคาเท่าเดิมแต่ต้นทุนในการทำประมงสูงขึ้นจึงทำให้ได้รับส่วนแบ่งรายได้น้อยลง

4.4.2.2.2 อัตราแลกเปลี่ยนเงินริงกิตมาเลเซีย

นอกจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากภาษี GST แล้วผู้ที่อพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียในปัจจุบันยังต้องประสบกับปัญหาค่าเงินริงกิตมาเลเซียแข็งค่า ทำให้อัตราการแลกเปลี่ยนเงินริงกิตเป็นเงินบาทไทย จาก 1 ริงกิต = 10 บาท เหลือแค่ 1 ริงกิต = 8.66 บาท (เว็บไซต์ธนาคารกรุงไทย,Currency Exchange Rateข้อมูล ณ วันที่ 11 ตุลาคม 2559) เช่น เงินริงกิต 1,000 ริงกิต เมื่อแลกเป็นเป็นเงินบาทก็จะได้ประมาณ 10,000 บาท แต่ในขณะนี้ 1,000 ริงกิต สามารถแลกเป็นเงินบาทได้แค่ 8,000 กว่าบาท ทำให้ผู้ที่ไปทำงานมาเลเซียประสบภาวะขาดทุนเมื่อต้องนำเงินริงกิตมาแลกเปลี่ยนเป็นเงินบาทเมื่อกลับประเทศไทย จึงเป็นผลให้ผู้ที่อพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียจำนวนหนึ่งตัดสินใจไม่ไปทำงานต่อและพยายามหางานทำในประเทศไทยมากขึ้น

ในวันฮารีรายออิดิลอัฎฮาของทุกปีผู้ประกอบการร้านอาหารไทยในมาเลเซียจะกลับมาทำกุรบานที่บ้านของตนเองที่ประเทศไทย โดยวัว 1 ตัวต่อผู้ทำกุรบาน 1 คน แต่ปัจจุบันผู้ประกอบการร้านอาหารไทยก็จะมีการหุ้นส่วนกับคนอื่นๆในชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า เมื่อค่าเงินถูกลงและการได้รับผลกระทบจากภาษี GST ทำให้ทั้งผู้ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียและผู้ประกอบการร้านอาหารไทยได้รับผลกระทบตามลำดับ

จากสภาวะดังกล่าว ก่อให้เกิดผลกระทบอื่นๆตามมา เช่น เมื่อเศรษฐกิจของมาเลเซียตกต่ำ ทำให้ประชาชนมีการจับจ่ายน้อยลง การบริโภคอาหารนอกบ้านลดลง จึงเป็นผลให้รายได้ของร้านอาหารไทยที่มาเลเซียลดลงไปด้วย จึงทำให้ผู้ประกอบการร้านอาหารมีรายรับไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ในขณะที่ต้นทุนสูงและรายได้ลดลง จึงเป็นผลให้มีการปิดตัวลงของร้านอาหาร และผู้ประกอบการร้านอาหารไทยในมาเลเซียก็เริ่มมีการมองหาช่องทางในการกลับมาเปิดร้านอาหารที่ประเทศไทย ในขณะที่ผู้ที่ไปทำงานบนเรือประมงที่มาเลเซียก็เริ่มหวนกลับมาทำการประมงแบบพื้นบ้านที่ชุมชนตนเอง โดยเริ่มมีการจัดเตรียมทยอยซื้อหาเครื่องมือประมงบางประเภท เช่นอวนกุ้ง อวนปลาฯลฯ เป็นต้น

บทที่ 5

การถอดบทเรียน...“เหลียวหลังแลหน้าชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานี ผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น”

ในบทนี้จะขอกล่าวถึงการถอดบทเรียนการทำงานของเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งของโครงการวิจัย ทั้งนี้เพราะ ทางโครงการวิจัยฯได้มีการดำเนินงานสร้างเสริมศักยภาพชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีโดยการใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาตั้งแต่ปี 2552 ซึ่งนับรวมเวลาได้ 6 ปีแล้ว จึงเห็นสมควรที่จะได้มีการถอดบทเรียนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชาวประมงพื้นบ้านที่อ่าวปัตตานีอย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตาม การถอดบทเรียนนี้ได้ให้ความสำคัญกับการร่วมมองย้อนหลังกลับไปสู่อดีต นับตั้งแต่ทางชุมชนประมงพื้นบ้านได้มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเพื่อรักษาฐานทรัพยากรของชุมชนตนเอง เรื่อยมาจนถึงช่วงที่งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทในการเสริมการทำงานให้กับชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี โดยกระบวนการในการถอดบทเรียนนี้ ทางโครงการฯได้มีการเชิญผู้แทนชาวประมงพื้นบ้าน ที่มีบทบาทในแต่ละยุคสมัย รวมทั้ง ผู้แทนชาวประมงพื้นบ้านที่เคยทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในช่วง 6 ปีที่ผ่านมา ผู้รู้/ปราชญ์ชุมชน และนักวิชาการมาร่วมพูดคุยโดยมีเป้าหมายหลักเพื่อเป็นการสรุปรวบรวม/ถอดความรู้ที่ได้จากการทำงานของชาวประมงพื้นบ้านปัตตานี โดยทางโครงการฯมุ่งหวังว่า การถอดบทเรียนของชาวประมงพื้นบ้านปัตตานีในครั้งนี้ จะก่อให้เกิดการพิจารณา ทบทวนเพื่อค้นหาคำตอบว่า การทำงานที่ผ่านมารวมทั้งการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชาวประมงพื้นบ้านที่อ่าวปัตตานีก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไร และหากมีผลสืบเนื่องที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในนัยยะที่คล้ายคลึงกันจะต้องพยายามตอบให้ได้ว่า "อะไรสำคัญที่สุด" และ "ทำไมจึงสำคัญ"การถอดบทเรียนในที่นี้ จะพยายามค้นหาให้เห็นถึงความแตกต่าง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี และ "อะไร" ที่ทำให้เกิดความแตกต่าง เปลี่ยนแปลงนั้น รวมทั้งความแตกต่างนั้นได้ก่อให้เกิดผลต่อพฤติกรรมอย่างไร เป็นต้น

ทั้งนี้ มีเนื้อหาที่จะขอกล่าวถึงจากการถอดบทเรียน **“เหลียวหลังแลหน้าชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีผ่านกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น”** ใน 4 ประการด้วยกัน ประกอบด้วย

5.1 ชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานี

5.2 การรุกล้ำของเรืออวนรุน…การปรับตัวครั้งใหญ่ของชุมชน

5.3 การเข้ามาของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น..เครื่องมือหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนประมงพื้นบ้าน

5.3.1 ชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

5.3.2 ความคืบหน้าในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี

5.3.3 ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานี

5.4 บทสรุปและทิศทางอนาคต

เนื้อหาสามารถสรุปได้ดังนี้

5.1 ชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานี

จังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดขนาดเล็กของภาคใต้รองมาจากจังหวัดระนองซึ่งเป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กที่สุด แต่เนื่องจากจังหวัดปัตตานีมีดินแดนด้านทิศตะวันออก ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และทิศเหนือติดต่อกับทะเลโดยตลอด จึงมีชายฝั่งด้านนอกยาวถึง 85 กิโลเมตร และที่ฝั่งทะเลตอนบนมีอ่าวปัตตานีซึ่งมีชายฝั่งรอบอ่าวรวมกันยาว 31 กิโลเมตร

ณ ชายฝั่งดังกล่าวมีชุมชนประมงพื้นบ้านเกิดขึ้นมาแต่อดีต อย่างน้อยเมื่อประมาณ 200 ปีที่แล้วมีชุมชนประมงพื้นบ้านไม่ต่ำกว่า 20 หมู่บ้านเกิดขึ้นแล้ว โดยในปัจจุบันมีชุมชนประมงพื้นบ้านอยู่ในเขตจังหวัดปัตตานีมากกว่า 50 หมู่บ้าน ชาวบ้านที่รวมตัวกันตั้งชุมชน ณ ริมฝั่งทะเลดังกล่าวก็ด้วยความตั้งใจที่จะอาศัยทรัพยากรในทะเลเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตและสืบทอดชุมชน ด้วยข้อเท็จจริงว่าบริเวณชายฝั่งในจังหวัดปัตตานีนั้นมีทรัพยากรอื่นที่จะเป็นฐานการผลิตให้แก่ประชาชนน้อยมาก เช่น ที่ดินก็ไม่เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชที่พอขึ้นได้ส่วนใหญ่ก็คือมะพร้าว ซึ่งมีประโยชน์ไม่มากนักในการบริโภคหรือซื้อขาย ดังนั้นนับแต่เกิดชุมชนต่างๆ ขึ้น ณ ชายฝั่ง ชุมชนเหล่านี้ก็ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการจับสัตว์น้ำเป็นหลักมาแต่ต้น

เศรษฐกิจของชาวประมงพื้นบ้านปัตตานี สามารถดำเนินมาได้อย่างต่อเนื่องด้วยการอาศัยทรัพยากรในทะเล ก็เพราะว่าในอดีตทะเลในเขตจังหวัดปัตตานีมีความอุดมสมบูรณ์มาก เพราะนอกจากจะมีสัตว์น้ำอุดมสมบูรณ์อย่างทะเลทั่วไปแล้ว ในเขตดังกล่าวนี้ยังมีอ่าวปัตตานี ซึ่งเป็นเขตน้ำกร่อยและเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญของประเทศไทยและของเอเชีย เป็นแหล่งที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นแหล่งอาหาร แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ แหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน ถึงแม้ว่าในช่วงระยะเวลามากกว่า 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ในพื้นที่ชายฝั่ง จ.ปัตตานีได้เกิดขบวนเรือประมงพาณิชย์เข้ามารุกรานและทำลายทรัพยากรในเขตทำกินของประมงพื้นบ้าน จนทะเลเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ผลกระทบที่เกิดต่อชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีจึงมีมาก และมากเกินกว่าคนที่อยู่ในระบบการผลิตอย่างอื่นที่ไม่เคยสนใจเรื่องของชาวประมงพื้นบ้านในเขตดังกล่าวจะเข้าใจได้ แต่ในอีกด้านหนึ่ง ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ก็จะได้เห็นไปพร้อม ๆ กันว่าชาวประมงพื้นบ้านในเขตจังหวัดปัตตานีก็ได้พยายามต่อสู้รักษาพื้นที่ของตนอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง ซึ่งก็เกินกว่าที่คนในระบบการผลิตอย่างอื่นจะเข้าใจได้เช่นกัน ทั้งนี้เพราะเมื่อทรัพยากรประมงคือความอยู่รอดและเป็นฐานการสร้างตัวตนของชุมชนประมงพื้นบ้าน ชุมชนประมงพื้นบ้านย่อมให้คุณค่าต่อการปกป้องรักษาทรัพยากรดังกล่าวอย่างเข้มแข็ง จริงจังและต่อเนื่อง

แม้ชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีจะจับสัตว์น้ำเป็นหลัก ตั้งแต่ตลาดลักษณะต่างๆ ยังไม่ได้รับการพัฒนา แต่ว่าชาวประมงพื้นบ้านก็สามารถจะมีอาหารและสิ่งของเครื่องใช้ได้อย่างเพียงพอ โดยในส่วนที่ชุมชนไม่สามารถผลิตเองได้ ชุมชนสามารถสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนกับชุมชนในเขตทำนาและทำสวนซึ่งอยู่ลึกเข้าไปข้างใน บางชุมชนต้องเดินทางไกลข้ามภูเขาไปอีกด้านจึงจะถึงชุมชนเป้าหมายดังกล่าว ลักษณะเช่นนี้ก่อให้เกิดประเพณีของการผูกสัมพันธ์ของคนต่างชุมชน ต่างภูมินิเวศ รวมทั้งต่างวัฒนธรรม เพื่อสร้างหลักประกันของความอยู่รอด โดยมิต้องอาศัยตลาดเป็นกลไกของการแลกเปลี่ยนและจัดสรรสิ่งที่ชุมชนขาดแคลน กลไกการแลกเปลี่ยนของชุมชนดังกล่าวสามารถเป็นพลังขับเคลื่อนชุมชนประมงพื้นบ้านมาได้เป็นระยะเวลาอันยาวนาน แม้ตลาดในท้องถิ่นจะเกิดขึ้นแล้ว กลไกดังกล่าวก็ยังคงอยู่พร้อม ๆ กับการเข้าไปซื้อขายแลกเปลี่ยนในตลาด กลไกการแลกเปลี่ยนแบบเดิมเพิ่งหมดไปอย่างเด็ดขาดเมื่อประมาณ 20 กว่าปีที่ผ่านมานี้เอง

ในอดีตที่ผ่านมา ชาวประมงพื้นบ้าน คือ คนกลุ่มแรกที่เข้าไปใช้ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง โดยที่รัฐท้องถิ่นไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องและสนใจ และยังคงไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรต่างๆ รัฐท้องถิ่นยังคงสนใจชุมชนหมู่บ้านจากการเกณฑ์แรงงานและการเก็บภาษีบางลักษณะ ดังนั้นชุมชนจึงมีอิสระในการใช้ทรัพยากรดังกล่าวอย่างเต็มที่ ซึ่งหมายความว่าชุมชนสามารถสร้างสรรค์ภูมิปัญญาของ

ตนเองในการเข้าใจและเข้าถึงทรัพยากร การจัดการทรัพยากรให้คนในชุมชนและต่างชุมชนสามารถร่วมกันหากินในทะเลได้บนพื้นฐานของการไม่ทำลายทะเลและทุกคนสามารถใช้ทรัพยากรได้เท่าเทียมกันและมีความรับผิดชอบต่อทะเลร่วมกัน

แม้ในช่วงการพัฒนาหลังเกิดรัฐชาติจะส่งผลให้มีการเคลื่อนไหวของผู้คนออกไปบุกเบิกที่ทำกินและตั้งชุมชนเพิ่มมากขึ้น ตลาดในท้องถิ่นพัฒนามากขึ้น แต่ชุมชนประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นชาวมุสลิมเกือบทั้งหมดก็ไม่ได้เข้าไปผูกติดกับตลาดในลักษณะเข้าไปพึ่งพิงตลาด พวกเขาเพียงแต่นำสัตว์น้ำบางส่วนไปขายยังตลาดดังกล่าว ทั้งนำไปขายเองหรือมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อไปขายต่ออีกทอดหนึ่งและการซื้อหาสิ่งของจำเป็นบางอย่างได้จากตลาด แต่ก็มิได้หมายความว่าเครือข่ายแบบเดิมจะหายไปทั้งหมด เนื่องจากการซื้อขายในท้องตลาดนั้นยังมีความจำกัดทั้งคุณภาพและปริมาณ กล่าวคือสัตว์น้ำก็ยังขายได้จำกัด เงินที่ชาวบ้านได้มาจึงไม่เพียงพอที่จะทำให้เศรษฐกิจของชาวบ้านจะเป็นเศรษฐกิจแบบซื้อขายทั้งหมด ในขณะที่ความสัมพันธ์ของคนต่างภูมินิเวศดังกล่าวได้ตกผลึกเป็นความผูกพันที่เกินกว่าการแลกเปลี่ยนผลผลิต ดังคำที่ชาวบ้านใช้ว่า ***"สือดาฆอกีตอ"***หมายถึงความเป็น"พวกเดียวกัน" ซึ่งมีความหมายตรงกับ"เกลอ"ที่ใช้อยู่ในท้องถิ่นภาคใต้ทั่วไป อันแสดงถึงความสัมพันธ์ในลักษณะที่มีความผูกพันกันด้านจิตใจเป็นสำคัญ ดังนั้น จึงพบในระยะต่อมาว่า แม้ความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาแลกเปลี่ยนกันในด้านผลผลิตหมดไป แต่ความสัมพันธ์ของคนจากชุมชนประมงพื้นบ้านกับชุมชนในภูมินิเวศอื่นในลักษณะของการเป็น ***"สือดาฆอกีตอ"*** ยังสืบทอดต่อมาอีกยาวนาน รวมถึงการสืบต่อกันมาถึงรุ่นลูกด้วย

ส่วนในชุมชนเดียวกันนั้นชาวประมงพื้นบ้านจะมีความสนิทสนมกันมาก ด้วยเงื่อนไขที่สำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ **<u>ประการแรก</u>** เนื่องจากการทำประมงในทะเลนั้นทุกคนต้องทำมาหากินแบบพึ่งพาอาศัยกัน เพราะไม่มีใครออกทะเลได้แต่เพียงลำพัง หากแต่ต้องพึ่งพาอาศัยกันด้านแรงงาน และความปลอดภัยในทะเล โดยในด้านการใช้แรงงานนั้นการทำประมงแต่เดิมชาวประมงพื้นบ้านอาศัยแรงงานคนในการออกทะเล ในขณะที่เครื่องมือประมงก็ยังเป็นเครื่องมือแบบง่าย ๆ ที่มักต้องใช้คนหลายคนช่วยกัน จึงพบได้ว่าชุมชนที่ใช้เครื่องมือประเภทต่าง ๆ ล้วนต้องใช้แรงงานคนอย่างน้อย 3 คนออกทะเลไปด้วยกันเสมอ แม้แต่การใช้เบ็ดซึ่งเป็นเครื่องมือที่แรงงานคนเดียวสามารถใช้ได้ แต่สมัยนั้นการออกเรือไปในทะเลซึ่งต้องใช้ใบประกอบการพายจะต้องใช้แรงงานอย่างน้อย 3 คน โดยแต่ละคนจะมีหน้าที่ในการช่วยกันบังคับเรือ เช่น คนหนึ่งถือท้าย คนหนึ่งผูกเชือก คนหนึ่งขึงใบเรือส่วนความปลอดภัยในเรื่องการใช้ทะเลนั้นส่งผลให้ชาวประมงพื้นบ้านต้องออกหากินในทะเลเป็นกลุ่ม ไม่มีใครออกไปทะเลเพียงคนเดียว

เพราะว่ามีอะไรจะได้ช่วยเหลือกัน เนื่องจากทะเลนั้นอาจมีอันตรายเมื่อใดก็ได้จากคลื่นและลม และด้วยลักษณะเช่นนี้เองชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีจึงมีกฎเกณฑ์ของตนเองมาแต่เดิมที่จะต้องให้ความช่วยเหลือต่อผู้ประสบภัยในทะเลเป็นอันดับแรก สำคัญกว่าการทำกินของตนเอง เช่น หากใครเกิดอุบัติเหตุเรือล่ม ทุกคนจะต้องช่วยเหลือก่อนจะไปลงเครื่องมือประมงของตนเอง หรือขณะลงเครื่องมือประมงก็ต้องหยุดก่อน แม้ในยุคที่มีเรือติดเครื่องยนต์ใช้แล้ว ซึ่งเริ่มต้นมาเมื่อประมาณ 40 กว่าปีที่ผ่านมา ชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีสามารถออกเรือได้เองโดยใช้แรงงานครอบครัว หรือออกทะเลได้เพียงคนเดียว แต่ความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันก็ยังคงอยู่ ที่สำคัญก็คือการช่วยเหลือกันเมื่อเครื่องยนต์เรือเสียอยู่กลางทะเล ซึ่งถือว่าเป็นอันตรายมากสำหรับประมงขนาดเล็ก ประกอบกับเครื่องยนต์เรือของชาวประมงพื้นบ้านนั้นพวกเขาจะใช้มันอย่างคุ้มค่า ถึงจะเก่าเพียงไหนก็พยายามซ่อม เพราะสำหรับชาวประมงพื้นบ้านการซื้อเครื่องยนต์เรือใหม่ไม่ใช่เรื่องที่พวกเขาจะทำได้ง่ายๆ เพราะต้องใช้เงินมาก ส่วนใหญ่ต้องเข้าสู่ความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์-ผู้ใต้อุปถัมภ์กับเถ้าแก่ เพื่อนำเงินมาลงทุนซื้อเครื่องยนต์เรือดังกล่าว ดังนั้น ความเสี่ยงต่อเครื่องยนต์เรือเสียกลางทะเลของชาวประมงพื้นบ้านแต่ละคนจึงมีอยู่ตลอดเวลา การมีกลไกของการช่วยเหลือกันจึงมีความจำเป็นอย่างมาก การช่วยเหลือกันอีกประการหนึ่งซึ่งก็มีความจำเป็นเช่นกัน คือ การนำเรือขึ้นฝั่ง สำหรับชุมชนส่วนใหญ่จะตั้งชุมชนที่มีคลองแยกมาจากทะเล จึงสามารถจอดเรือในคลองเพื่อหลบลมและคลื่นได้ ชาวประมงพื้นบ้านที่อาศัยอยู่ริมอ่าวปัตตานีอ่าวก็ช่วยกำลังลมและคลื่นได้เช่นกัน แต่ในชุมชนลักษณะนี้ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องนำเรือขึ้นฝั่งเป็นระยะเพื่อซ่อมแซม ซึ่งเฉลี่ยแล้วเรือแต่ละลำจะต้องถูกนำขึ้นมาซ่อมแซมประมาณ 3 เดือนต่อ 1 ครั้ง การนำเรือขึ้นฝั่งดังกล่าวต้องใช้แรงงานมาก ซึ่งต้องอาศัยชาวประมงในชุมชนช่วยเหลือกัน บางชุมชนที่ตั้งอยู่ริมทะเลเลย ไม่มีคลองให้จอดเรือหลบคลื่นลม ทำให้ต้องลากเรือขึ้นฝั่งทุกวัน ลักษณะเช่นนี้การช่วยเหลือซึ่งกันและกันของชาวประมงก็ยิ่งเข้มข้นขึ้น ประกอบกับท้องทะเลนั้นกว้างใหญ่ไพศาล และมีความอุดมสมบูรณ์ วิถีชีวิตการทำมาหากินในทะเลแบบแก่งแย่งกัน ซึ่งจะนำไปสู่การอยู่แบบตัวใครตัวมัน จึงไม่มีโอกาสก่อตัวขึ้นง่ายนัก

<u>ประการที่สอง</u> การเกิดขึ้นของชุมชนสมัยก่อนจะเกิดขึ้นบนพื้นฐานการอพยพมาของกลุ่มญาติพี่น้อง โดยเฉพาะชาวมุสลิมจะมีความเป็นกลุ่มก้อนในการอพยพย้ายถิ่น เนื่องจากต้องตั้งชุมชนอยู่เฉพาะชาวมุสลิมด้วยกัน และต่อมามีผู้อพยพเข้ามาสมทบก็มักเป็นการสร้างเครือข่ายของระบบเครือญาติ ทั้งการอพยพเข้ามาสมทบของญาติพี่น้อง การแต่งงานกันของคนต่างตระกูล และแม้แต่วิถีชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยกันก็สามารถสร้างความใกล้ชิดกันของคนในชุมชนเหมือนญาติสนิท ดังจะเห็นว่ามีคำหลายคำที่ใช้

พูดกันที่แสดงถึงความสนิทสนมใกล้ชิดกันเช่นนี้ เช่น คำว่า “ซายฮ์ซอฮาบะ” โดยคำว่า “ซอฮาบะ” เป็นชื่อของสหายท่านนบีที่ได้ติดตามท่านนบีไปทุกสถานที่ทั้งในการออกรบและการเผยแพร่หลักคำสอนทางศาสนา ดังนั้นคำว่า “ซายฮ์ซอฮาบะ” จึงมีความหมายในหมู่พี่น้องมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าเพื่อนแท้หรือเพื่อนตาย

<u>ประการที่สาม</u> การนับถือศาสนาอิสลามก็มีส่วนสำคัญในการสร้างและผลิตซ้ำความสัมพันธ์แบบสนิทชิดเชื้อหรือญาติพี่น้อง เพราะทั้งความเชื่อและพิธีกรรมล้วนเน้นเรื่องนี้อย่างชัดเจน เช่น ความเชื่อที่ว่ามุสลิมทั้งหลายล้วนพี่น้องกัน และพิธีกรรมที่กำหนดให้ทุกคนต้องทำร่วมกันซึ่งมีหลายอย่างและทำอยู่อย่างต่อเนื่อง เช่น การทำละหมาด นอกจากนี้ยังมีประเพณีอันเนื่องมาจากหลักศาสนาหลายอย่างที่สะท้อนถึงการช่วยเหลือกันอย่างชัดเจน เช่นการจ่ายซากาต ลักษณะเช่นนี้ทำให้ความใกล้ชิดของคนในชุมชนมุสลิมนั้นถูกทำลายได้ยาก

จึงกล่าวได้ว่าชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีสามารถสร้างตัวตนขึ้นมาได้บนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยทรัพยากรชายฝั่ง การมีวิถีชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และการเป็นชาวมุสลิมคนสมัยก่อนไม่สามารถสร้างตัวตนของตนเองขึ้นมาได้จากคุณลักษณะส่วนตัวของตนเอง แต่มีตัวตนได้ก็ในฐานะของการเป็นสมาชิกชุมชนและเป็นชาวมุสลิมเป็นสำคัญ

และเมื่อรัฐประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาตินับแต่ปี 2504 เป็นต้นมา ถ้าเทียบกับชุมชนหมู่บ้านทั่วไป กล่าวได้ว่าชุมชนประมงพื้นบ้านใน จ.ปัตตานีถูกผนวกเข้าสู่อิทธิพลของตลาดในระบบทุนนิยามและการพัฒนาแบบใหม่น้อยกว่าและช้ากว่าชุมชนหมู่บ้านทั่วไป ด้วยสาเหตุที่สำคัญ 3 ประการ

ประการแรก ชุมชนประมงพื้นบ้านไม่ใช่เป้าหมายในการกระตุ้นการผลิตเท่ากับการทำสวนและทำนา โดยเฉพาะในจังหวัดปัตตานีเห็นได้ชัดเจนถึงการเติบโตของการทำสวนยางพาราแบบใหม่ในลักษณะของการใช้ยางพันธุ์ใหม่และปลูกเป็นพืชเชิงเดี่ยวโดยการสนับสนุนของรัฐแพร่หลายมากแล้วตั้งแต่กลางทศวรรษ 2510 ดังนั้นถนนหนทาง และไฟฟ้า ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการพัฒนาแบบใหม่ที่เข้ามาสนับสนุนการพัฒนาการผลิตของชุมชนจึงเข้าไปสู่ชุมชนทำนาทำสวนก่อนชุมชนประมง นอกจากนี้การมีความขัดแย้งกันระหว่างรัฐกับประชาชนในท้องถิ่น 4 จังหวัดภาคใต้ในปัญหาที่รัฐบาลเรียกว่าการแบ่งแยกดินแดน ก็มีส่วนสนับสนุนให้เกิดโครงสร้างพื้นฐานประเภทถนนไฟฟ้าขึ้นด้วย เพื่อความสะดวกในการลำเลียงกำลัง และเพื่อสร้างความทันสมัยให้แก่ชุมชนหมู่บ้านในเขตที่มีปัญหาดังกล่าว ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์การพัฒนาของรัฐที่เชื่อว่าเมื่อรัฐสามารถพัฒนาความทันสมัยให้แก่หมู่บ้านในท้องถิ่นแล้วปัญหาต่าง ๆ จะหมดไป ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในท้องถิ่นข้างบนมากกว่าท้องถิ่นในเขต

ชายทะเล ดังนั้นโครงสร้างพื้นฐานที่มีส่วนสำคัญในการผนวกชุมชนหมู่บ้านเข้ากับตลาดสมัยใหม่ เช่น ถนน ไฟฟ้า จึงเข้ามาทีหลังชุมชนหมู่บ้านในเขตข้างบน เช่น ถนนที่เข้ามาในหมู่บ้านที่สะดวกมากพอที่จะทำให้ชาวบ้านในชุมชนประมงพื้นบ้านติดต่อกับตลาดแทนทางเรือเพิ่งมีมาเมื่อประมาณ 15 มานี้เอง ในขณะที่ชุมชนหมู่บ้านข้างบนมีมาก่อนหน้านี้ไม่ต่ำกว่า 10 ปี

ประการที่สอง โรงเรียนแบบใหม่ของรัฐซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนวิธีคิดและค่านิยมให้แก่คนในท้องถิ่นให้เป็นคนสมัยใหม่ที่ระบบการพัฒนาและตลาดสมัยใหม่ต้องการไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่ในชุมชนมุสลิมในเขต 4 จังหวัดภาคใต้ เนื่องจากชุมชนมีระบบการศึกษาของตนที่เข้มแข็ง คือ โรงเรียนสอนศาสนาหรือโรงเรียนปอเนาะ ที่มีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมคนตามแบบแผนที่สังคมมุสลิมต้องการ ในขณะที่โรงเรียนภาคบังคับของรัฐที่เกิดขึ้นให้ชาวมุสลิมเข้าศึกษา หรือแม้แต่ที่ตั้งอยู่ในชุมชนมุสลิมเองก็มีรูปแบบแข็งตัวเป็นแบบแผนเดียวกันกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตอื่น จึงไม่สามารถเข้าไปมีอิทธิพลเหนือวิถีชีวิตของลูกหลานของชาวประมงพื้นบ้านได้ เพราะในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี เป็นชุมชนที่ทุกคนพูดภาษามลายูท้องถิ่น(ยาวี) ในขณะที่ในโรงเรียนสอนด้วยภาษาไทยกลาง และโรงเรียนพยายามให้เด็กใช้ภาษาไทยกลางในขณะที่อยู่ในโรงเรียน แต่สิ่งที่โรงเรียนสอนคือความรู้ สมัยใหม่ที่มุ่งปลูกฝังให้เด็กศึกษาต่อ หรือไม่ก็เข้าไปทำงานในภาคการผลิตและการบริการ สมัยใหม่ ในขณะที่ชุมชนมุสลิมขัดเกลา(socialization)ให้เด็กอยู่ในชุมชน ถือมั่นในวิถีแบบมุสลิม และเตรียมตัวเป็นชาวประมง ประกอบกับการสอนด้วยภาษากลางไม่อาจทำให้เด็กเข้าถึงหรือซาบซึ้งกับเรื่องที่ครูสอน เพราะไม่สามารถเข้าใจเรื่องราวผ่านภาษาไทยกลางได้มากนัก เนื่องจากเป็นภาษาที่พวกเขาใช้เฉพาะเวลาเรียน เวลาอื่นแม้ในโรงเรียน เด็กก็ยังคงใช้ภาษายาวี แม้ทางโรงเรียนจะบังคับให้ใช้ภาษาไทยกลางก็ตาม ยิ่งออกนอกโรงเรียนยิ่งไม่มีใครใช้ภาษาไทยกลาง และพบว่าเมื่อสำเร็จการศึกษาออกไปใช้ชีวิตในชุมชนแล้วเด็กก็ค่อยๆลืมภาษาไทย ดังนั้นโรงเรียนสมัยใหม่จึงไม่สามารถสร้างคนสมัยใหม่ (modern man)ได้ตามอย่างที่รัฐและสังคมทุนนิยมต้องการ

ประการที่สาม ระบบทุนนิยมในประเทศโลกที่สามจะมีพลังในการผนวกชุมชนในท้องถิ่นเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ผ่านวัฒนธรรมการบริโภค คือการกระตุ้นให้คนบริโภคสินค้าของระบบทุนนิยมอย่างเต็มที่และไม่หยุดยั้ง ซึ่งจะส่งผลให้คนดิ้นรนทำการผลิตหรือทำงานหนักเพื่อหาเงินมาใช้จ่ายสำหรับการบริโภคดังกล่าว แต่ในชุมชนประมงพื้นบ้านมุสลิมในเขตจังหวัดปัตตานีลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นได้ไม่เต็มที่ เพราะเป็นชุมชนที่เคร่งครัดในหลักศาสนาอิสลามซึ่งมีคำสอนหลายอย่างที่ขัดแย้งกับวัฒนธรรมการบริโภคที่ระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ต้องการ ปลูกฝัง ในขณะที่การใช้ภาษาท้องถิ่นดั้งเดิม

อย่างภาษามลายูท้องถิ่นหรือภาษายาวีก็ไม่สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความเป็นมาตรฐานเดียว (Standardization) ดังนั้นคนในชุมชนประมงพื้นบ้านในเขตนี้จึงออกไปข้องเกี่ยวกับตลาดแบบใหม่น้อย พวกเขายังคงติดต่อกับคนในแวดวงที่ใช้ภาษายาวีเป็นหลัก หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือคนจากชุมชนประมงพื้นบ้านไม่ใช่ผู้บริโภคที่ดีตามทัศนะของระบบทุนนิยม

จึงกล่าวได้ว่าแม้รัฐจะดำเนินการพัฒนาแบบใหม่ที่เน้นความเติบโตของระบบเศรษฐกิจแล้ว ชุมชนประมงพื้นบ้านในเขต จ.ปัตตานียังสามารถปรับตัวรักษาระบบคุณค่าของวิถีชีวิตและตัวตนในแบบของตนไว้ได้ ดังจะเห็นว่าถึงแม้ผลผลิตของชาวประมงถูกนำไปขายในท้องตลาด แต่พวกเขาก็บริโภคอย่างจำกัด ดังนั้นพวกเขายังคงออกไปทำงานในทะเลเพียงวันละเที่ยวก็พอแล้ว เช่น ออกไปตอนเช้ามืด แล้วกลับเข้ามาตอนเที่ยงวัน ไม่มีใครออกไปตอนบ่ายอีก ทั้งที่ถ้าจะออกไปก็ได้ เขากลับพอใจที่จะใช้ชีวิตในช่วงบ่ายเพื่อการพักผ่อน ซ่อมเครื่องมือ หรือทำกิจกรรมอื่นของชีวิต ทั้งนี้เพราะวิถีชีวิตของเขาอยู่แบบสบาย ๆ พอมีพอกิน ไม่เคร่งเครียดกับความต้องการบริโภคและการหาค่าใช้จ่าย ไม่ต้องเก็บและกักตุน เพราะพรุ่งนี้ออกทะเลก็ได้อีก

แต่ระบบวิถีชีวิตดังกล่าวก็มีจุดอ่อนทันทีที่ต้องเผชิญกับอำนาจภายนอกที่เข้มแข็งกว่าเข้ามาแย่งชิงทรัพยากร ทั้งนี้เพราะระบบวิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานีทั้งหมดนั้นเกิดขึ้น ดำรงอยู่และพัฒนามาบนพื้นฐานการอาศัยทรัพยากรประมง หากไม่มีทรัพยากรประมงวิถีชีวิตต่าง ๆ แม้แต่ตัวตนของพวกเขาก็ต้องพังทลายลงและเป็นการพังทลายในลักษณะขุดรากถอนโคน เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวประมงนั้นถนัดแต่การทำมาหากินในทะเล และอยู่ด้วยเศรษฐกิจแบบวันต่อวัน จึงยากที่จะปรับไปใช้ชีวิตในระบบการผลิตอื่นอีกทั้งการพูดได้เฉพาะภาษายาวีก็เป็นอุปสรรคต่อชาวประมงที่จะปรับตัวไปทำงานที่อยู่ภายนอกชุมชน รวมทั้งชาวประมงยังได้รับการศึกษาในระบบน้อย จึงยิ่งยากที่จะออกไปทำงานในเมืองที่ต้องการทักษะและวิธีคิดของคนที่สอดคล้องกับระบบอุตสาหกรรมและภาคบริการสมัยใหม่

นอกจากนี้ชาวบ้านในชุมชนประมงพื้นบ้านแต่อดีตจะมุ่งมั่นอยู่กับการหากินในทะเลและสร้างความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ รวมทั้งการตกผลึกอุดมการณ์จากการใช้ชีวิตดังกล่าว ดังนั้นชาวบ้านจึงไม่สนใจที่จะจับจองที่ดินไว้มากๆทั้งที่ดินในหมู่บ้านและที่อยู่ห่างออกไป นอกจากการมีที่ดินพอปลูกบ้านเท่านั้นและก็เป็นเพียงบ้านหลังเล็กๆพออยู่ได้ ไม่มีการออกแบบหรือตกแต่งให้สวยงาม เพราะชีวิตของเขาอยู่ในทะเล งานศิลปะจึงไปแสดงออกที่เรืออย่างจริงจัง ดังกรณีของเรือกอและที่มีการออกแบบสร้างและเขียน

ลายอย่างงดงาม ดังนั้นหากชาวประมงไม่สามารถจะหากินในทะเลได้พวกเขาก็ไม่มีที่ดินที่พอจะใช้เป็นฐานการผลิตได้

เมื่อเกิดขบวนเรือประมงพาณิชย์เข้ามารุกรานและแย่งชิงทรัพยากรในเขตทำกินของประมงพื้นบ้านจนทะเลเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ผลกระทบที่เกิดต่อชาวประมงและชุมชนประมงพื้นบ้านจึงมีมากและมากเกินกว่าคนที่อยู่ในระบบการผลิตอย่างอื่นที่ไม่เคยสนใจเรื่องของชาวประมงพื้นบ้านในเขตดังกล่าวจะเข้าใจได้

แต่ในอีกด้านหนึ่งก็จะได้เห็นไปพร้อม ๆ กันว่าชาวประมงพื้นบ้านในเขตจังหวัดปัตตานีก็จะต่อสู้รักษาพื้นที่ของตนอย่างเข้มแข็ง และต่อเนื่อง ซึ่งก็เกินกว่าที่คนในระบบการผลิตอย่างอื่นจะเข้าใจได้เช่นกัน

ทั้งนี้เพราะเมื่อทรัพยากรประมงคือความอยู่รอดและเป็นฐานการสร้างตัวตนของชุมชนประมงพื้นบ้าน ชุมชนประมงพื้นบ้านย่อมให้คุณค่าต่อการปกป้องรักษาทรัพยากรดังกล่าวอย่างเข็มแข็งจริงจังด้วย

5.2 การรุกล้ำของเรืออวนรุน...การปรับตัวครั้งใหญ่ของชุมชน

จากทิศทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นจะผลักดันให้ประเทศก้าวไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรม นับตั้งแต่การประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ได้ก่อให้เกิดทิศทางการพัฒนาแบบไม่สมดุล คือ เน้นการพัฒนาที่ภาคอุตสาหกรรมใช้ภาคเกษตรเป็นเพียงฐานรองรับการพัฒนา ด้วยการเป็นแหล่งผลิตอาหารราคาถูก และแหล่งสำรองแรงงานราคาถูกเท่านั้น จากทิศทางการพัฒนาดังกล่าวส่งผลให้รัฐได้ก้าวเข้ามาเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติทุกชนิดเพื่อนำมาแปรเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ ทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้ทรัพยากร ต่างๆ อยู่ในการดูแลของชุมชนเป็นหลัก

ในช่วงปี 2490 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 โดยรัฐได้รวบอำนาจในการจัดการทรัพยากรทางทะเลไว้เพียงผู้เดียว และให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลในการเข้าถึงและใช้ทะเล โดยมิได้ผูกพันอยู่กับชุมชน ด้วยจะเห็นได้จากการกำหนดเขตจับสัตว์น้ำเป็น 4 เขต คือ ที่รักษาพันธุ์สัตว์น้ำ ที่ว่างประมูล ที่อนุญาต และที่สาธารณประโยชน์ นอกจากที่รักษาพันธุ์สัตว์น้ำแล้ว นอกเหนือจากนั้นล้วนเป็นที่ที่พิจารณาให้เข้าถึงโดยปัจเจกบุคคลทั้งสิ้น แม้แต่ที่สาธารณประโยชน์ ก็บัญญัติไว้ว่าเป็นที่จับสัตว์น้ำ ซึ่งบุคคลทุกคนมีสิทธิทำการประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้ และทั้งหมด

นั้นรัฐโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ควบคุมดูแลให้เป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมาย ซึ่งเสมือนเป็นการตัดบทบาทของชุมชนซึ่งมีส่วนสำคัญในการจัดการทรัพยากรในทะเลมาตั้งแต่อดีตออกไป

แต่กฎหมายดังกล่าวได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการทำประมงในทะเลไทยอย่างจริงจังก็นับแต่หลังการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเช่นเดียวกัน เพราะเป็นช่วงเวลาที่รัฐมีนโยบายอย่างชัดเจนที่จะสนับสนุนให้มีการจับสัตว์น้ำขึ้นมาใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจคราวละมาก ๆ ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐมอบหมายให้ทางราชการฝึกอบรมให้ประชาชนและภาคธุรกิจรู้จักใช้เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพสูง มีการส่งเสริมให้บริษัทต่างชาติเข้ามาดำเนินการโฆษณาสาธิตและจำหน่ายเครื่องมือประมงสมัยใหม่อย่างเต็มที่ พร้อม ๆ กับการส่งเสริมให้มีการสร้างโรงงานแปรรูปสัตว์น้ำ เป็นต้น (เลิศชาย ศิริชัย, 2544 : 54)

ภายหลังการส่งเสริมอย่างเต็มที่ของภาครัฐ ได้ส่งผลให้ผลผลิตทางด้านการประมงของไทยเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่ปี 2515 เป็นต้นมา จนกระทั่งประเทศไทยเป็นประเทศที่ติดอันดับหนึ่งในสิบของประเทศที่มีผลผลิตทางการประมงสูงสุดในโลกมาโดยตลอด

ลักษณะของการทำประมงเชิงพาณิชย์ตามที่รัฐส่งเสริมนั้น จะเป็นไปในลักษณะที่ว่าไม่ว่าบุคคลใดที่มีทุนอยู่มากเท่าใด มีเรืออยู่มากเท่าใด ก็สามารถวิ่งเรือไปจับสัตว์น้ำได้ทั่วสารทิศในเขตประเทศไทยได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องคำนึงว่าน่านน้ำชายฝั่งที่ตนเข้าไปนั้นเป็นน่านน้ำของชุมชนใด ในขณะที่ชุมชนประมงพื้นบ้านจะทำการประมงบริเวณท้องทะเลหน้าชุมชนของตนหรือบริเวณชุมชนใกล้เคียงเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะโดยคุณสมบัติของเรือประมงพื้นบ้านนั้นไม่สามารถไปได้ไกลมากนัก เนื่องจากการทำประมงของชาวประมงพื้นบ้านในอดีตที่ผ่านมา เป็นการทำการประมงแบบยังชีพ ชาวบ้านจึงไม่สามารถจะสะสมทุนสำหรับการทำประมงเชิงพาณิชย์ได้ นอกจากนี้อุดมการณ์ในการทำประมงของชาวบ้านที่ถูกหล่อหลอมมาเป็นระยะเวลายาวนานให้ทำประมงโดยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ไม่กอบโกย รู้จักแบ่งปัน จึงทำให้ชาวประมงพื้นบ้านไม่ได้ ปรับเปลี่ยนไปทำการประมงเชิงพาณิชย์เหมือนที่รัฐส่งเสริม

เครื่องมือประมงพาณิชย์ที่ในอดีตเคยได้รับการส่งเสริมประเภทหนึ่งที่ส่งผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อชุมชนประมงพื้นบ้านหลายต่อหลายชุมชนตลอดแนวชายฝั่งทะเลประเทศไทย รวมทั้งชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีก็ไม่สามารถหลีกหนีได้พ้นจากผลพวงการพัฒนาดังได้กล่าวมาข้างต้น ก็คือเครื่องมือประมงจำพวกอวนรุน เรือประมงอวนรุนเริ่มมีการจดทะเบียนอาชญาบัตรเรือกับกรมประมงเป็นครั้งแรกเมื่อปี 2513 ภายหลังจากนั้นไม่นานนักชาวบ้านในชุมชนก็ได้พบเห็นเครื่องมือประมงประเภทนี้ แต่ในครั้งแรกที่พบเห็นนั้น ผู้อาวุโสในชุมชนเล่าให้ฟังว่า “ไม่รู้สึกอะไร ไม่ต่อต้านเพราะไม่คิดว่าเครื่องมือ

ชนิดนี้จะสร้างปัญหาให้ชาวบ้านได้รู้สึกเพียงแค่ว่า ในช่วงเวลากลางคืนเมื่อมองออกไปสู่ท้องทะเล จะเห็นแสงไฟสว่างไปหมด ซึ่งตอนนั้นในหมู่บ้านยังไม่มีไฟฟ้าใช้ รู้สึกตื่นเต้นที่เห็น ท้องทะเลมีเรือประมงมากมาย ทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่" แต่ภายหลังจากนั้นไม่นานนัก ทรัพยากรในท้องทะเลก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป วิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชนก็เริ่มเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ซึ่งเมื่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้น ชาวบ้านเริ่มรับรู้ถึงผลกระทบจากการใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงประเภทนี้ โดยสังเกตเห็นได้จากทรัพยากรสัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว จึงได้มีการพูดคุยและดำเนินการเพื่อคลี่คลายปัญหาดังกล่าวมาโดยตลอด **ดังตารางที่ 5.1**

ตารางที่ 5.1 : ตาราง แสดงวิธีการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน กรณีปัญหาการทำประมงอวนรุน

การจัดการทรัพยากรโดยชุมชน กรณีปัญหาการทำประมงอวนรุน			
วิธีการจัดการแก้ไขปัญหา	**เหตุผลในการเลือกวิธีการจัดการ**	**การได้รับการเรียนรู้จากภายนอก**	**ผลที่เกิดขึ้น**
1.ปี 2516-2529 : ยุคเริ่มต้นปัญหา ช่วงแรกชาวบ้านไม่มีปฏิกิริยาต่อต้านเพราะทรัพยากรยังมีอยู่	- ทรัพยากรยังมีมาก ยังไม่เห็นผลเสียจากการใช้เครื่องมืออวนรุน		
(ปี 2520) ไปแจ้งเจ้าหน้าที่รัฐ	- คิดว่าเป็นหน้าที่รัฐที่ต้องมาจัดการ - คิดว่ารัฐควรช่วยชาวบ้านที่เป็นคนจนในขณะที่กลุ่มอวนรุนเป็นคนรวยกว่า		
2. ปี 2520 – 2525 : ยุคของการใช้ความรุนแรง - ออกไปห้ามปรามและตักเตือนผู้ที่ใช้อวนรุนว่าไม่ให้มาทำการรุนที่บริเวณหน้าหมู่บ้าน	- อยากจะใช้วิธีการพูดคุยกันก่อน		- กลุ่มอวนรุนไม่สนใจยังคงทำการประมงต่อไป

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

การจัดการทรัพยากรโดยชุมชน กรณีปัญหาการทำประมงอวนรุน			
วิธีการจัดการแก้ไขปัญหา	**เหตุผลในการเลือกวิธีการจัดการ**	**การได้รับการเรียนรู้จากภายนอก**	**ผลที่เกิดขึ้น**
- ทำกับระเบิด ซึ่งทำจากต้นมะพร้าวยาวประมาณ 1 เมตร ตอกตะปูยาว 5 นิ้ว ให้หัวตะปูโผล่ออกมาพันด้วยลวดหนามและไปโยนใส่ถุงเรืออวนรุน มุ่งหวังที่จะให้อวนขาดแล้วทำประมงต่อไม่ได้	- ใช้วิธีพูดคุยแล้ว อวนรุนไม่ฟัง - ต้องการให้หยุดทำอวนรุนเพราะรู้สึกว่าชาวบ้านเดือดร้อน		ไม่เกิดผลอะไร อวนรุนเมื่อถูกกับระเบิดถุงอวนขาดก็เอาถุงอวนสำรองที่มีอยู่บนเรือมาเปลี่ยนแล้วทำการประมงต่อไป
- ใช้ปืนไล่ยิงกลางทะเล : แต่เมื่อลูกเรือตาย เจ้าของเรือก็หาลูกเรือใหม่ ไม่ได้ผลเช่นกัน **- ไปดักจับลูกเรือแล้วตัดหูลูกเรือทิ้ง :** ก็ไม่ได้ผลเช่นกัน **- ไปดักยิงให้เครื่องยนต์เสีย ไปปล้นกลางทะเล :** ก็ไม่ได้ผล	ต้องการให้เกิดความหวาดกลัวไม่ทำการประมงอวนรุนอีก ชาวบ้านในหมู่บ้านเคยไปบอกแล้วว่าไม่ให้มาทำอวนรุนบริเวณนี้ ชาวบ้านคิดว่าเมื่อบอกแล้วไม่เชื่อฟังก็ตัดหูทิ้งเสีย		
3. ปี 2526 – 2532 : ยุคของการประสานให้รัฐช่วยแก้ไขปัญหา - ไปบอกผู้แทนราษฎรให้ช่วยแก้ปัญหา	-ไม่รู้จะหาวิธีไหนมาแก้ปัญหา - คิดว่าผู้แทนฯจะช่วยแก้ปัญหาได้ เพราะเคยรับปากไว้ช่วงหาเสียงว่าถ้าเดือดร้อนให้ไปหา		- ผู้แทนเข้ามาหาชาวบ้านและพูดคุยกันที่มัสยิดรับปากว่าจะแก้ปัญหาให้ - ไม่ก่อให้เกิดผลเพราะอวนรุนก็ยังมาอยู่ทุกวันและมีมากขึ้นเรื่อย ๆ

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

การจัดการทรัพยากรโดยชุมชน กรณีปัญหาการทำประมงอวนรุน			
วิธีการจัดการแก้ไขปัญหา (ร้อยละ)	**เหตุผลในการเลือกวิธีการจัดการ**	**การได้รับการเรียนรู้จากภายนอก**	**ผลที่เกิดขึ้น**
-ไปพบผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้	-อยากลองไปพึ่งเจ้าหน้าที่รัฐ เพราะคิดว่ารัฐมีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของชาวบ้านโดยตรง		- ไม่เกิดผลอะไร
4. ปี 2533 – 2535 : ช่วงแห่งการท้อถอย - ชาวบ้านเริ่มอพยพไปขายแรงงานที่มาเลเซีย (ไปแบบผิดกฎหมาย)	- ทำมาหากินในหมู่บ้านไม่ได้ - รู้สึกท้อถอยและจำนนกับสภาพปัญหา		- ถูกจับกุม - ถูกโกงค่าแรง - บางคนติดคุก - บางคนกลับมามีอาการทางประสาท
(ช่วงปี 2535) - ภายหลังจากที่ชาวบ้านอพยพไปขายแรงงานยังต่างถิ่น ได้ประสบกับปัญหาการถูกจับกุมการถูกโกง เพราะเป็นแรงงานที่ลักลอบเข้าไปยังต่างประเทศอย่างผิดกฎหมายจึงได้กลับมาสู่ชุมชนของตนเองอีกครั้ง	- ไม่มีวิธีการในการแก้ปัญหาให้แก่ชุมชนตนเองแล้ว		
5. กลางปี 2536 – ปีปัจจุบัน : ยุคแห่งการรวมกลุ่ม - ประสานงานกับองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยหลังจากนั้นได้มีการจัดกิจกรรรมต่าง ๆ เช่น	- อยากจะลองดู เพราะได้ยินคนต่างหมู่บ้านเล่าว่าคนกลุ่มนี้ได้ไปช่วยชาวบ้านในหมู่บ้านหนึ่งแถวยะหริ่ง	- เพื่อนจากต่างหมู่บ้านแนะนำ - ชักชวนกันไปเอง	- นักพัฒนาเอกชนมีความตั้งใจที่จะรับฟังปัญหา - ชาวบ้านยังไม่เชื่อมั่นนัก

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

การจัดการทรัพยากรโดยชุมชน กรณีปัญหาการทำประมงอวนรุน			
วิธีการจัดการแก้ไขปัญหา	**เหตุผลในการเลือกวิธีการจัดการ**	**การได้รับการเรียนรู้จากภายนอก**	**ผลที่เกิดขึ้น**
5.1 จัดประชุมพูดคุยในหมู่บ้านทุกวันศุกร์หลังละหมาด โดยมีเนื้อหา คือ ให้ชาวบ้านบอกเล่าสภาพปัญหาที่ประสบต่าง ๆ รวมทั้งเสนอแนวทางออกในการแก้ไขปัญหาในทัศนะของชาวบ้าน			
5.2 การเชื่อมเครือข่ายกับหมู่บ้านชาวประมงพื้นบ้านอื่น ๆ ในเขตอำเภอเดียวกันที่ประสบปัญหาคล้ายคลึงกัน	- อยากรู้จักเพื่อนบ้านในหมู่บ้านอื่นๆ ด้วย	- นักวิชาการที่มาศึกษาเรื่องปลาตีนในหมู่บ้านแนะนำ	- ได้รู้จักเพื่อน - ได้รู้ว่ามีคนประสบปัญหาเดียวกับของหมู่บ้านตนเองมากมาย
5.3 เชื่อมประสานกับชาวประมงพื้นบ้านในอำเภออื่นๆ ที่ประสบปัญหาคล้ายกันและร่วมกันเป็นเครือข่ายระดับจังหวัด		- นักพัฒนาเอกชนแนะนำว่าควรจะร่วมมือกันจะได้มีพลังไม่เป็นการต่อสู้ที่โดดเดี่ยว	- ได้เพื่อนมากขึ้น -ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์
5.4 **ปี 2537 – ปี 2539** - ชาวบ้านในหมู่บ้านร่วมมือกันทำซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน โดยการเรี่ยไรเงินกันเองในชุมชน	- อยากจะฟื้นฟู สัตว์น้ำให้ท้องทะเลหน้าบ้าน	- นักพัฒนาเอกชนแนะนำ - นักพัฒนาเอกชนจัดเวทีพูดคุยในหมู่บ้านโดยให้มีผู้อาวุโสบอกเล่าถึงวิธีการฟื้นฟู สัตว์น้ำในอดีต	- ชาวบ้านเกิดความรู้สึก “เป็นเจ้าของ”ซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้านที่ทำขึ้น มีการดูแลรักษา ซ่อมแซมอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

การจัดการทรัพยากรโดยชุมชน กรณีปัญหาการทำประมงอวนรุน			
วิธีการจัดการแก้ไขปัญหา	**เหตุผลในการเลือกวิธีการจัดการ**	**การได้รับการเรียนรู้จากภายนอก**	**ผลที่เกิดขึ้น**
5.5 ชาวบ้านในหมู่บ้านร่วมมือกันทำซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน โดยการเรี่ยไรเงินกันเองอีกครั้ง และมีการประสานงานเชิญผู้ว่าราชการจังหวัดและส่วนราชการมาร่วมงานด้วย	- อยากจะบอกเล่าปัญหาให้รัฐรับรู้		- เนื่องจากซั้งทำจากวัสดุธรรมชาติ จึงไม่คงทนนักหลังจากนั้น 1 เดือน อวนรุนก็ทำลายจนหมด - ผู้ว่าราชการจังหวัดและสวนราชการได้มารับรู้สภาพปัญหาต่าง ๆ จากชาวบ้านในหมู่บ้าน และ ได้ร่วมบริจาคสมทบเงินในการทำซั้งปะการังเทียมของชาวบ้าน
5.6 ชาวบ้านได้ไปแจ้งทางผู้ว่าฯ ว่า ซั้งปะการังเทียมได้ถูกทำลายหมดแล้ว	- ได้สรุปกับชุมชนว่าหากจะให้ทรัพยากร ฟื้นตัวได้ จะต้องแก้ปัญหาเครื่องมืออวนรุนให้ได้ก่อน	- พูดคุยร่วมกันในชุมชน	- หลังจากนั้นไม่นานอวนรุนก็ทำลายซั้งปะการังเทียมไปอีกครั้ง
5.7 เสนอผู้ว่าฯ ขอมีการตั้งชุดเฉพาะกิจในการลาดตระเวนจับกุมการทำผิดกฎหมายของอวนรุน			- ผู้ว่าฯ จัดส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจออกร่วมตรวจจับกับชาวบ้าน โดยใช้เรือของชาวบ้านและชาวบ้านเรี่ยไรกันจ่ายค่าน้ำมัน -เรืออวนรุนมีลดน้อยลง

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

การจัดการทรัพยากรโดยชุมชน กรณีปัญหาการทำประมงอวนรุน			
วิธีการจัดการแก้ไขปัญหา	**เหตุผลในการเลือก วิธีการจัดการ**	**การได้รับการเรียนรู้จากภายนอก**	**ผลที่เกิดขึ้น**
5.8 เชื่อมประสานกับชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดอื่นๆจนเกิดเป็นเครือข่ายในระดับภาค		- จัดเวทีพูดคุยร่วมกันกับเครือข่าย ชาวบ้านจากหลาย ๆ หมู่บ้านและนักพัฒนาเอกชน	- ได้รู้จักเพื่อนมากขึ้น -ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่าง ๆ
5.9 เข้าร่วมการฝึกอบรมเรื่องการเขียนแผนที่ทรัพยากร โดยสถาบันวิจัยสังคม จุฬาฯ		-นักพัฒนาเอกชนประสานงานให้	- ได้กลับมาทำแผนที่ทรัพยากรในหมู่บ้านของตนเอง
5.10 เข้าร่วมการฝึกอบรมขับเรือของกรมประมง		-นักพัฒนาเอกชนประสานงานให้	- ได้เรียนรู้เรื่องกฎหมายประมงพ.ร.บ.ประมง ฉบับ พ.ศ. 2490 -ได้รับประกาศนียบัตรการขับเรือตรวจการณ์ขนาดเล็ก
5.11 **ปี 2539** มีการจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าในชุมชนเพื่อเป็นที่ซื้อ-ขายอุปกรณ์ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ	- ต้องการแก้ปัญหาพ่อค้าคนกลางโก่งราคาอุปกรณ์ประมง - ต้องการนำผลกำไรมาจัดตั้งกองทุนในการทำงานของหมู่บ้าน		-เกิดสหกรณ์ร้านค้าขนาดเล็ก -เกิดเงินกองทุนส่วนกลางสำหรับใช้ในการทำกิจกรรมส่วนรวมของ หมู่บ้าน
5.12 เข้าร่วมการสัมมนาระดมความคิดการยกร่างแผนพัฒนาฯฉบับที่ 8		-นักพัฒนาเอกชนประสานงานให้	- ได้รับรู้ทิศทางเบื้องต้นของการจัดทำแผนพัฒนาต่าง ๆได้เสนอให้มีการยกเลิกอวนรุนใน แผนฯ 8

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

การจัดการทรัพยากรโดยชุมชน กรณีปัญหาการทำประมงอวนรุน			
วิธีการจัดการแก้ไขปัญหา	**เหตุผลในการเลือก วิธีการจัดการ**	**การได้รับการเรียนรู้จากภายนอก**	**ผลที่เกิดขึ้น**
5.13 เข้าร่วมฝึกอบรมเรื่องการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม			- ได้ความรู้มาทดลองปฏิบัติการจริงในชุมชน
5.14 **ปี 2540** เข้าร่วมการชุมนุมกับสมัชชาคนจนเพื่อผลักดันให้เกิดโครงการ นำร่องฯ ในการยกเลิกอวนรุน	-ต้องการแก้ปัญหาอวนรุน		
5.15 **ปี 2541** กระทรวงเกษตรฯมีการออกประกาศกระทรวงฯให้มีการยกเลิกการใช้อวนรุนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี			ได้ประกาศกระทรวงฯ แต่ไม่มีผลในการบังคับใช้ กลุ่มผู้ใช้อวนรุนขอผ่อนผันการบังคับใช้กับทางจังหวัดออกไปอีก 2 ปี
5.16 **ปี 2541 – 2543** ชาวบ้านยังคงมีกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและการป้องปรามลาดตระเวนจับกุมผู้กระทำผิดกฎหมายอย่างต่อเนื่อง			- ปัญหาอวนรุนไม่ได้ลดน้อยลง
6. ปี 2543 - พ.ศ.2543 ครบกำหนดการขอผ่อนผันการบังคับใช้ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่ทางอวนรุนเคยขอไว้จึงได้ไปขอฟังคำตอบจากทางจังหวัดถึงแนวทางที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว	- ต้องการให้มีการบังคับใช้กฎหมาย	- พูดคุยปรึกษาหารือกันในเครือข่าย	-ข้าราชการในระดับจังหวัดบอกเล่าว่าไม่สามารถแก้ปัญหาได้เพราะไม่มีเงิน ไม่มีอำนาจที่จะไปสามารถบังคับใช้กฎหมายให้เป็นจริงได้ - ชาวบ้านรู้สึกไม่พอใจ

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

การจัดการทรัพยากรโดยชุมชน กรณีปัญหาการทำประมงอวนรุน			
วิธีการจัดการแก้ไขปัญหา	**เหตุผลในการเลือกวิธีการจัดการ**	**การได้รับการเรียนรู้จากภายนอก**	**ผลที่เกิดขึ้น**
- มิ.ย. 2543 ชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีได้ร่วมกันออกไปชุมนุมอย่างสงบที่หน้าศาลากลางจังหวัดปัตตานี	- ต้องการให้มีการบังคับใช้กฎหมาย	- พูดคุยปรึกษาหารือกันในเครือข่าย	- รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ลงมาพูดคุยเจรจากับชาวบ้านและกำหนดมาตรการในการแก้ปัญหา -มาตรการในการแก้ปัญหาไม่มีผลในทางปฏิบัตินักเพราะจะพบกับคำตอบเดิมว่าไม่มีงบประมาณ ไม่มีน้ำมัน ไม่มีเรือตรวจการณ์และเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ฯลฯ
- ร่วมกับสมัชชาคนจนผลักดันให้เกิดโครงการนำร่องฯ ในการยกเลิกอวนรุนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี	- ต้องการให้แก้ปัญหาอวนรุนให้ได้		- คณะรัฐมนตรีอนุมัติงบประมาณให้มีการดำเนินงานโครงการนำร่องฯ ได้
11. ตุลาคม 2543 –2546- ช่วงดำเนินงานโครงการนำร่องโดยมีเป้าหมายหลัก 2 ด้านคือ ● เป็นพื้นที่นำร่องในการยกเลิกการใช้เครื่องมืออวนรุน ● เป็นพื้นที่นำร่องในการองค์กรชาวบ้านมาบริหารจัดการโครงการด้วยตัวเอง			- เกิดกระบวนการเรียนรู้ในองค์กรชุมชน -มีมาตรการในการแก้ปัญหาทรัพยากรเสื่อมโทรมได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งการอนุรักษ์ฟื้นฟูการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายโดยได้รับความร่วมมือจากภาครัฐด้วย

จากตารางดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าเมื่อท้องทะเล ซึ่งชุมชนเคยดูแลโดยใช้สิทธิชุมชนที่คำนึงถึงระบบภูมิปัญญาในการจัดการมาตลอด ได้ถูกทำลายลงโดยเครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูง ซึ่งการทำลายนี้ มิใช่เป็นการทำลายเพียงแค่ทรัพยากรธรรมชาติเท่านั้น หากแต่ได้ทำลายระบบสิทธิชุมชนในการดูแลทรัพยากร รวมทั้งเป็นการท้าทายว่าชุมชนจะสามารถปรับตัวขึ้นมาตั้งรับและตอบโต้กับสถานการณ์ดังกล่าวได้มากน้อยเพียงใด

จะเห็นได้ว่าเมื่อเรืออวนรุนได้เข้ามาสู่ท้องทะเลหน้าหมู่บ้านนั้น ชุมชนได้มีวิธีในการจัดการโดยแบ่งเป็น 4 ช่วงสำคัญ ๆ ด้วยกัน คือ

1) ยุคเริ่มต้นปัญหา : เป็นช่วงที่ชาวบ้านยังไม่รู้ถึงผลกระทบของเครื่องมือประมงอวนรุน จึงไม่รู้สึกต่อต้านอะไร คิดว่าเป็นชาวประมงเหมือนกันอาศัยทะเลเดียวกัน มีอะไรก็ช่วยเหลือแบ่งปันกันไป และเมื่อเริ่มตระหนักว่าเป็นปัญหาเพราะทรัพยากรลดน้อยลงไป ก็ไปแจ้งเจ้าหน้าที่รัฐให้เข้ามาดำเนินการ ในยุคนี้สะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านเองก็ไม่รู้จักเครื่องมือประมงอวนรุนมาก่อน เป็นสิ่งแปลกใหม่ของท้องทะเล เมื่อเห็นว่าเป็นชาวประมงด้วยกัน ก็มีสิทธิใช้ทรัพยากรในท้องทะเลเหมือนกัน เกิดเหตุเภทภัยใด ๆ ในทะเลก็จักต้องช่วยเหลือกันตามสำนึกของคนเป็นลูกทะเล แต่เมื่อเห็นว่าเครื่องมือประมงดังกล่าวส่งผลให้ทรัพยากรลดน้อยลง ก็มิได้ไปดำเนินการอะไรด้วยตนเอง แต่เลือกที่จะไปแจ้งเจ้าหน้าที่รัฐให้เข้ามาจัดการดูแลปัญหา ทั้งนี้เพราะชาวบ้าน คิดว่ากลุ่มเรือประมงอวนรุน มิได้เป็นชาวประมงเหมือนกับพวกเขา ที่ใช้เครื่องมือแบบเรียบง่าย จับสัตว์น้ำเฉพาะอย่าง มีตาอวนขนาดใหญ่ที่สัตว์น้ำตัวเล็กสามารถหลุดรอดไปได้ในทางตรงกันข้ามเครื่องมือประมงอวนรุนจะใช้ตาอวนที่มีความถี่มาก จับสัตว์น้ำทุกประเภททุกขนาด ชาวบ้านจึงคิดว่าเป็นเรื่องที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง นอกจากนี้ยังคิดว่าเครื่องมือชนิดนี้เป็นเครื่องมือที่รัฐ ส่งเสริม รวมทั้งรัฐได้ประกาศให้รู้ว่ารัฐเป็นผู้มีอำนาจในการดูแลจัดการทรัพยากรทั้งหมด จึงตัดสินใจไปแจ้งให้เจ้าหน้าที่รัฐมาแก้ไขปัญหา

2) ยุคแห่งการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา: ภายหลังการไปแจ้งเจ้าหน้าที่รัฐแล้ว ปัญหาต่าง ๆ ก็ไม่ได้ลดน้อยลง กลับทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จึงตัดสินใจหันกลับมาแก้ไขปัญหาด้วย ตนเอง แต่เมื่อผนวกกับความไม่พึงพอใจที่ถูกกระทำสะสมมานานจึงเลือกที่จะใช้ความรุนแรงในการจัดการ แต่ก่อนจะใช้ความรุนแรงนั้น ชาวบ้านยังเลือกที่จะเรียกผู้ทำการประมงอวนรุนมาพูดคุยกันก่อนว่าไม่ให้ทำเพราะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนแต่ไม่เป็นผล จึงได้ใช้ความรุนแรงในขั้นต่อมาแต่เมื่อไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ก็ปรับเปลี่ยนไปใช้วิธีการอื่นต่อไป

3) ยุคการประสานรัฐเพื่อแก้ไขปัญหา: เมื่อจัดการแก้ปัญหาด้วยตัวเองไม่ได้ ก็ย้อนกลับ ไปหาเจ้าหน้าที่รัฐอีกครั้ง แต่เปลี่ยนจากเจ้าหน้าที่รัฐในระดับอำเภอเป็นระดับภูมิภาค รวมทั้งไปประสานกับนักการเมือง เพื่อร่วมคลี่คลายปัญหาด้วย

4) ยุคท้อถอย: เมื่อแก้ไขปัญหาไม่ได้อีก ก็เกิดความรู้สึกท้อถอยอพยพออกจากชุมชนตนเองไปประกอบอาชีพยังต่างถิ่น คือประเทศมาเลเซีย และไปอย่างผิดกฎหมาย เป็นการลักลอบเข้าเมือง รวมทั้งไปประสบปัญหาต่างๆนานา ทั้งการถูกโกงค่าแรง ถูกจับกุม ติดยาเสพติด ฯลฯ

ในช่วง 4 ยุคดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า เมื่อชุมชนเคยใช้สิทธิของตนเองในการดูแลจัดการทรัพยากรมาเป็นระยะเวลานานในอดีต โดยมีกฎเกณฑ์ข้อตกลงธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆของชุมชน รวมทั้งมีมาตรการในการตรวจตราควบคุม ให้สมาชิกในชุมชนดำเนินชีวิตโดยไม่ละเมิดข้อตกลงต่าง ๆ ร่วมกันนั้น ชุมชนสามารถดำรงอยู่มาได้อย่างสันติสุข ไม่มีปัญหาทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคม แต่เมื่อมีปัจจัยภายนอกเข้ามา คือการทำการประมงโดยเครื่องมืออวนรุนนั้น เป็นปัญหาที่รุกคืบเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว จนอยู่ในสภาวะสับสนกับการตั้งรับและตอบโต้ สับสนว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาที่รัฐหรือชุมชนที่มีสิทธิและอำนาจเข้าไปจัดการได้ เมื่อไปแจ้งเจ้าหน้าที่รัฐ ก็ไม่มีการคลี่คลายปัญหา ชุมชนก็กลับมาจัดการกันเอง แต่วิธีการจัดการของชุมชนนั้นเป็นไปในลักษณะที่ยังใช้มาตรการเช่นเดิมในการตรวจตราควบคุมกลุ่มอวนรุน คล้ายกับที่ใช้กับกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในชุมชน ซึ่งเป็นวิธีคิดที่ชาวบ้านมีประสบการณ์มาแต่เดิม จึงทำให้ปัญหาไม่ได้รับการ คลี่คลายเช่นกัน เพราะมาตรการตรวจตราควบคุมที่ใช้ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นการว่ากล่าวตักเตือนไปจนถึงการใช้กำลังในการแก้ปัญหานั้น ในกรอบของชุมชนนั้นสามารถทำได้ เพราะสมาชิกที่อยู่ร่วมกันในชุมชนจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีสถาบันศาสนา ระบบครอบครัวและระบบเครือญาติมาช่วยควบคุม ในขณะที่กลุ่มผู้ทำประมงอวนรุนเป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่ได้ดำรงอยู่เป็นชุมชน เป็นการดำรงอยู่อย่างปัจเจกบุคคล ที่มาตรการในการตรวจตราควบคุมดังกล่าวไม่มีผลในทางปฏิบัติโดยสิ้นเชิง

ชุมชนที่อยู่ในสภาวะสับสนกับสิทธิในการดูแลจัดการทรัพยากร จึงมีการเปลี่ยนแปลงการแก้ปัญหา โดยไปพึ่งรัฐบ้าง กลับมาพึ่งตัวเองบ้าง และย้อนกลับมาพึ่งรัฐอีกครั้ง เมื่อจัดการปัญหา ไม่ได้จึงหมดสิ้นความหวังและอพยพไปทำมาหากินยังต่างถิ่น แต่เมื่ออพยพไปแล้ว ก็ยังประสบปัญหาต่าง ๆ อีกมากมาย เสมือนกับการหนีเสือปะจระเข้ จึงได้ย้อนกลับมายังชุมชนอีกครั้งเพราะสำนึกของการเป็น “ลูกทะเล” ที่ยังคงผูกพันกับท้องทะเล ผูกพันกับชุมชนของตนเองอย่างเหนียวแน่น

5) ยุคแห่งการรวมกลุ่ม: เป็นยุคที่เพิ่งเกิดขึ้น เมื่อประมาณ 9 ปีที่ผ่านมา ภายหลังจากการอพยพไปขายแรงงานยังต่างถิ่น แล้วประสบปัญหา จึงได้กลับมาตั้งหลักที่ชุมชนของตนเอง และเป็นโอกาสที่ได้รับรู้ข้อมูลว่ามีกลุ่มนักวิชาการและเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนได้เข้าไปทำงานอยู่ในพื้นที่อำเภอใกล้เคียง ซึ่งเป็นชุมชนชาวประมงพื้นบ้านเช่นกัน จึงได้ไปพูดคุยติดต่อ ประสานงานให้กลุ่มคนเหล่านั้นลงมายังชุมชนของตนเองบ้าง

ความพยายามในการที่จะกลับมาร่วมกัน พื้นความอุดมสมบูรณ์ให้กับท้องทะเลโดยการควบคุมไม่ให้เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงมาทำลายพันธุ์สัตว์น้ำนั้นเกิดจากความต้องการที่จะอยู่ในชุมชนดั้งเดิมของตนเอง ต้องการที่จะคงอาชีพประมงพื้นบ้านเอาไว้ ซึ่งความพยายามดังกล่าวนั้นได้ไปเชื่อมประสานกับบุคคลภายนอกให้มาร่วมกันคิดวิเคราะห์หาแนวทางในการคลี่คลายปัญหา ซึ่งสามารถสรุปเป็นกระบวนการต่าง ๆ ได้ ดังนี้

ก. การสร้างสำนึกร่วมชุมชน

กระบวนการสร้างสำนึกร่วมชุมชนเป็นการสร้างความภาคภูมิใจประวัติความเป็นมาของชุมชน ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าในวิถีชีวิตและจารีตของชุมชน ในชุมชนแห่งนี้ได้มีการสร้างสำนึกต่อภูมิปัญญาของบรรพบุรุษและผู้อาวุโสในชุมชน และการสร้างอุดมการณ์ร่วมในความเชื่อมั่นต่อพระผู้เป็นเจ้านับเป็นการฟื้นฟูจิตสำนึกและรากเหง้าของชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ และพร้อมที่จะต่อสู้สร้างสรรค์ เพื่อดำรงวิถีชีวิตชุมชนให้ดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างมีศักดิ์ศรี อันนำไปสู่การเกิดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเพื่อการแก้ปัญหาโดยเฉพาะในเรื่องของการจัดการทรัพยากร

การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในเรื่องของทรัพยากรของชุมชนมีอยู่หลากหลายกิจกรรม เช่น ร่วมกันจัดทำปะการังเทียม หรือ “ซั้ง” โดยใช้วัสดุพื้นบ้านที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้านอันได้แก่ ไม้ไผ่ ทางมะพร้าว กระสอบทราย มาผูกติดกันเป็นแหล่งให้สัตว์น้ำได้ใช้เป็นแหล่งอาหารและที่อาศัย ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากเข้าใจธรรมชาติ ถึงแม้ว่าในระยะหลังการทำซั้งจะถูกทำลายจากอวนรุนที่เข้ามา แต่การทำซั้งกลับเห็นผลเป็นรูปธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างความสามัคคี มีการลงแรงทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างความรู้สึก สำนึกร่วมว่าเป็นสมบัติของชุมชนและชุมชนต้องช่วยกันดูแลซั้ง ดูแลทะเล สิ่งเหล่านี้ถ้าอวนลาก อวนรุน เข้ามาทำลายสิ่งเหล่านี้ ชุมชนก็จะเกิดความรู้สึกเหมือนกับมากระทำกับชุมชน ดังนั้น “ซั้ง” จึงไม่ได้เป็นแค่ซั้งในความหมายโดยทั่วไปอีกต่อไป แต่ซั้งถูกให้ความหมายใหม่โดยชุมชนที่มีความหมายลึกซึ้งถึงความเป็นชุมชนและสำนึกร่วมของชุมชนเลยทีเดียว ซั้งจึงเป็นกิจกรรมที่เป็นสื่อในการร่วมแรงร่วมใจ เป็นกิจกรรมร้อยรัดในชุมชน สร้าง

ฐานชุมชนให้มั่นคง อีกทั้งเป็นสื่อสัมพันธ์กับชุมชนหรือกลุ่มประมงพื้นบ้านอื่น ๆ ที่เข้ามาทำกินที่ซั้งด้วย ดังนั้นซั้งจึงไม่ใช่ตัวล่อปลาเพียงอย่างเดียว แต่ซั้งเป็นสื่อสัมพันธ์ของชาวประมงพื้นบ้านด้วย ดังเช่นที่ผู้อาวุโสของชุมชนกล่าวว่า “ซั้งเป็นตัวล่อทั้งคนล่อทั้งปลา ล่อทุกอย่างที่จะมารวมกันได้” และนี่เองที่เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะนำไปสู่กิจกรรมอื่นๆ ต่อไป

ข. การสร้างองค์กรชุมชน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นนั้นจำเป็นที่จะต้องมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มองค์กรเพื่อเพิ่มอำนาจและศักยภาพในการจัดการหรือประสานงานกับองค์กรหรือหน่วยงานของภาครัฐหรืออื่นองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการสร้างความชอบธรรมในการจัดการและการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชน และพัฒนาไปสู่การเคลื่อนไหวในภาคประชาสังคมที่กว้างขึ้น

ชุมชนประมงพื้นบ้านนี้มีกระบวนการการเสริมสร้างจิตสำนึกร่วมในรูปของประชาสังคมของชุมชน เริ่มจากการให้ชุมชนตระหนักต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน โดยการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เช่น การประชุม การสัมมนา การศึกษาดูงาน การทำกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจนการประสานกับภายนอกชุมชน และค่อย ๆ ก่อตัวขึ้นเป็นองค์กรประมงพื้นบ้านของชุมชนจนกระทั่งชุมชนเกิดการเรียนรู้ตระหนักและหวงแหนในสิทธิของชุมชนในการจัดการและเข้าถึงทรัพยากรของชุมชน นำไปสู่การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการประกาศสิทธิของชุมชนอย่างมากมาย เช่น การประสานกับภาครัฐเพื่อให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรของชุมชน การจัดกิจกรรมเชิงรณรงค์ เช่น การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การทำซั้ง หรือปะการังเทียม หรือการจัดกิจกรรมเชิงรุก เช่น การเจรจาให้มีการปรับแก้กฎหมายเพื่อยกเลิกการใช้เครื่องมืออวนรุน เป็นต้น

สิ่งเหล่านี้คือความพยายามในการที่จะสร้างองค์กรของชุมชนให้เข้มแข็งโดยวิธีการหลากหลายวิธี ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำนั้น ไม่ได้กระทำโดยโดดเดี่ยว แต่ชุมชนพยายามดึงเอาองค์กรภาครัฐระดับปฏิบัติ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด กรมประมง ฯลฯ หรือภาครัฐระดับนโยบาย เช่น รัฐมนตรี วุฒิสมาชิก ตลอดจนฝ่ายที่สนับสนุนไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการ เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน และภาคประชาสังคมต่างๆเพื่อสร้างพลังในการเคลื่อนไหวของชุมชน

ดังนั้นกระบวนการเคลื่อนไหวของชุมชนแห่งนี้ในรูปขององค์กรจึงเป็นการแสดงถึงศักยภาพของชุมชนในการที่จะพยายามเคลื่อนไหวอย่างเป็นระบบและชัดเจนยิ่งขึ้น การที่ชุมชนแสดงถึงศักยภาพของชุมชนในการสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาใช้ในการจัดการทรัพยากรนั้นเป็นปฏิกิริยาตอบโต้และ

ต่อรองกับพลังอำนาจต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อสร้างความชอบธรรม (Legitimacy) ในการเข้าถึงทรัพยากรที่ชุมชนแห่งนี้ได้ขับเคลื่อนโดยใช้กฎเกณฑ์ทางสังคมของชุมชนทั้งกฎเกณฑ์ที่จัดการเป็นระบบในรูปแบบขององค์กรและกฎเกณฑ์ตามจารีตโดยธรรมชาติของชุมชน

ค. การประสานกับองค์กรภายนอก

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) ของชุมชนที่ก่อให้เกิดความชอบธรรมในการจัดการทรัพยากร จะต้องมีการเคลื่อนไหวโดยการสร้างเครือข่ายในการประสานงานให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนขบวนเพื่อทำให้เกิดเป็นสิทธิชุมชน (Community Rights) ในการจัดการทรัพยากร ซึ่งชุมชนประมงพื้นบ้านได้มีการเคลื่อนไหวประสานองค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวต่อสู้ โดยได้มีการพัฒนาการผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ได้แก่

- การประสานองค์กรชุมชนภายนอก

ทำให้เกิดความรู้สึกว่าจะต้องมีการรวมตัวกันแก้ปัญหา เพราะถ้าปล่อยให้ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นอนาคตของชุมชนจะเป็นอย่างไร อนาคตลูกหลานจะเป็นอย่างไร จึงได้มีการรวมตัวขึ้นมาเมื่อปี 2536 ตั้งเป็นเครือข่ายระดับอำเภอ และระดับจังหวัดขึ้นมา ซึ่งแต่ก่อนเป็นการต่อสู้แบบหมู่บ้านใครหมู่บ้านมัน ทำให้ไม่มีพลัง โดยได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนหาวิธีการให้ปัญหาหมดสิ้นหรือคลี่คลายโดยมีผู้อาวุโสในชุมชนคอยช่วยแหลือสนับสนุนทั้งข้อคิดเห็น ข้อมูล และกำลังใจ และได้พัฒนาไปสู่กิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในเชิงรณรงค์ การอนุรักษ์ฟื้นฟู ตลอดจนแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลเพื่อให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นำไปสู่การเคลื่อนไหวที่มีพลังและเกิดการยอมรับในสังคม

- การประสานองค์กร/หน่วยงานของรัฐ

ชุมชนได้มีการประสานองค์กรและหน่วยงานของภาครัฐในเชิงรุก เช่น การประสานงานกับภาครัฐ นำเสนอปัญหาของชุมชนให้ภาครัฐได้รับรู้ เพราะสิ่งที่ชุมชนคิดมาตลอดก็คือภาครัฐมีหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาแต่ก็ไม่แน่ใจว่าภาครัฐรู้ปัญหาจริงหรือไม่ จึงได้เกิดความคิดที่จะนำเสนอปัญหาให้ภาครัฐได้รับรู้ และเชิญเข้ามาดูปัญหา รับรู้วิถีชีวิตของชุมชน และประสานในเรื่องการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากร มีการทำเป็นลักษณะการประกาศเขตอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำขึ้นมา เพราะโดยกฎหมายบอกว่า เรืออวนรุนอวนลากห้ามเข้ามาในระยะ 3,000 เมตร ก็เลยมีการประสานงานกับรัฐในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ เพื่อที่จะฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำให้เพิ่มมากขึ้น มีการปลูกป่าชายเลนซึ่งได้ทำมาโดยตลอด มีการจัดทำปะการังเทียมในรูปแบบที่ชาวบ้าน ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและก่อให้เกิดประโยชน์ในการที่จะทำ

ให้ทรัพยากรสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น และพยายามแสวงความรู้เพื่อดำเนินการวิจัยโดยชุมชนต้องมีข้อมูลที่จะไปยืนยันกับเขาได้ว่าที่ผ่านมาเกิดอะไรขึ้นมา จึงได้มีการจัดทำข้อมูลง่ายๆ เป็นข้อมูลพื้นฐานของชุมชน เช่น จำนวนประชากร เรือ เครื่องมือ และการเปลี่ยนแปลงของสัตว์น้ำหลังจากที่มีการทำปะการังเทียมว่าสัตว์น้ำเปลี่ยนแปลงอย่างไร เพิ่มขึ้นหรือลดลง ค่าใช้จ่าย/รายได้เป็นอย่างไร ลดลงหรือเพิ่มขึ้น มีการจัดทำแผนที่ว่าในพื้นที่ของชุมชนมีทรัพยากรอะไรบ้าง เช่น ป่าชายเลน หญ้าทะเล พื้นที่รุกล้ำของอวนรุน อวนลาก ตรงจุดไหนอย่างไร

การเชิญส่วนราชการที่มีอำนาจการตัดสินใจแก้ไขปัญหาเข้ามาไม่ว่าจะเป็น ผู้ว่าราชการจังหวัด เข้ามารับรู้สภาพพื้นที่ วิถีชีวิต และปัญหาของชาวบ้านชุมชน มีการเชิญรัฐมนตรีเข้ามารับรู้ปัญหา ซึ่งชุมชนเชื่อว่าระดับปฏิบัติการได้รับนโยบายที่ดี มีการวางนโยบายที่ดี เรื่องของการฟื้นฟูหรือการแก้ไขปัญหาก็น่าจะมีทิศทางที่ดีขึ้น มีการเชิญนักวิชาการมาแลกเปลี่ยนประเด็นปัญหาที่เกิดกับชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน เพื่อที่จะหาแนวทางที่จะแก้ไขคลี่คลายปัญหา มีการศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้ชุมชนในพื้นที่ต่างๆ มีการเชิญสื่อมวลชนเข้ามาในหมู่บ้าน มีการออกสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ เช่น เวทีชาวบ้าน ซึ่งเป็นวิธีคิดของชุมชนที่ว่าควรจะมีการบอกเล่าสภาพปัญหาให้สาธารณะเข้าใจมากขึ้น ก็จะเป็นพลังในการที่จะแก้ไขปัญหาได้ง่ายยิ่งขึ้นในอนาคตสิ่งเหล่านี้นับเป็นกลยุทธ์ในการทำกิจกรรมเชิงรุกของชุมชนในช่วงที่ผ่านมา

- การประสานภาคประชาสังคมอื่น ๆ

ภาคประชาสังคมอื่น ๆ ที่เข้ามาร่วมขบวนในการต่อสู้เพื่อให้เกิดสิทธิอันชอบธรรมในการจัดการทรัพยากรของชุมชนแห่งนี้มีอยู่อย่างหลากหลาย เช่นนักวิชาการจากสถาบันต่าง ๆ ที่มาสนับสนุนในเรื่องข้อมูลเชิงลึกอีก และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านการวิจัยต่างๆโดยชุมชนมีส่วนร่วมตลอดจนสื่อมวลชนต่าง ๆ ที่เป็นสื่อนำเสนอการดำเนินงานของชุมชนออกสู่สาธารณะ

การดำเนินการต่างๆ ในยุคแห่งการร่วมกลุ่มนี้ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสำนึกร่วมของชุมชน การสร้างองค์กรชุมชน การประสานกับองค์กรภายนอก ล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นจากการร่วมกันคิดวิเคราะห์ของสมาชิกภายในชุมชนโดยยังคงใช้เวทีในการพูดคุยช่วงละหมาดวันศุกร์บ้าง การพูดคุยตามร้านน้ำชาหรือแคร่ใต้ร่มไม้บ้าง โดยในช่วงต้นจะเป็นการได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนที่มาร่วมเรียนรู้และร่วมวิเคราะห์กับชุมชน ทำหน้าที่เป็นเสมือน “พี่เลี้ยง” ให้กับชุมชน ในช่วงสภาวะที่ประสบกับปัญหาอย่างหนักหน่วง และภายหลังจากที่ชุมชนได้มีการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรและสามารถ

ตั้งหลักได้ดับหนึ่ง เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนก็ได้ลดบทบาทของตนเองลง โดยให้ผู้นำ ชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนงานเป็นแกนหลักและเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนเป็นเพียงที่ปรึกษาเท่านั้น

จึงอาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า การดำเนินงานในช่วงยุคนี้เป็นการผสมผสานทั้งการดึงเอาปัจจัยภายในที่แข็งแกร่งของชุมชน เช่น องค์ความรู้ของชุมชน ภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรที่มีมาแต่ดั้งเดิม มาผสานเข้ากับปัจจัยภายนอก ซึ่งก็คือ องค์ความรู้ของโลกสมัยใหม่ เช่น การจัดระบบข้อมูลการดำเนินงานวิจัย หรือการเผยแพร่สื่อสารกับสาธารณชน รวมไปถึงการใช้ช่องทางของข้อมูลข่าวสารจากโลกภายนอก เช่น การระบุถึงสิทธิของชุมชนในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 46 ฯลฯ มาประยุกต์ใช้ร่วมกัน โดยคำนึงถึงการคลี่คลายปัญหาของชุมชน โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ในหลายรูปแบบดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และนำไปสู่การที่รัฐยอมรับประสิทธิภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรเหมือนเช่นในอดีตที่ผ่านมา ดังเช่นที่องค์กรชุมชนในขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินงานโครงการนำร่อง เพื่อการจัดการทรัพยากรและฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่ง โดยมุ่งหวังจะก่อให้เกิดการเป็นโครงการนำร่องในการยกเลิกการใช้เครื่องมืออวนรุน ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังของชุมชนมานาน รวมทั้งมุ่งหวังจะก่อให้เกิดเป็นพื้นที่นำร่องในการให้องค์กรชุมชนได้ขึ้นมาใช้สิทธิในการบริหารจัดการโครงการตามวิถีทางของชุมชนได้ด้วยตนเอง

5.3 การเข้ามาของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น...เครื่องมือหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนประมงพื้นบ้าน

จากสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นับตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมานั้น ชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีก็ได้รับผลกระทบบ้างตามสภาพการณ์ แต่เหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อชุมชนประมงพื้นบ้านก็คือ เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2550 ที่เกิดเหตุกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบได้บุกเผา ทำลายที่ทำการและเรือตรวจการณ์ชายฝั่งของกลุ่มชาวบ้านจนได้รับความเสียหาย โดยกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบดังกล่าวได้กล่าวกับอาสาสมัครชาวประมงพื้นบ้านที่อยู่ร่วมกันในอาคารที่ทำการดังกล่าวว่า *“ให้ทุกคนยืนขึ้น ยกมือขึ้นไว้เหนือหัว อย่าขัดขืน พวกเขาคือกลุ่มนักรบฟาฏอนี ไม่ได้ต้องการทำร้ายใคร หากไม่มีผู้ขัดขืน พวกเขาต้องการทำลายทรัพย์สมบัติของโต๊ะนา ซึ่งหมายถึงรัฐ พวกเขามาจากบันนังสตา มาเพื่อแก้แค้นแทนพรรคพวกของเขาที่อยู่ที่บันนังสตา ที่ถูกเจ้าหน้าที่รัฐกระทำอย่างหนักหนาสาหัส พวกเขาต้องการเพียงแค่ทำลายข้าวของ/ทรัพย์สมบัติที่เป็นของรัฐ และเข้าใจว่าอาสาสมัคร*

ชาวบ้านเหล่านี้มาทำหน้าที่เพียงแค่เฝ้าเท่านั้น ทรัพย์สินทั้งหมดเป็นเงินของรัฐ เป็นเครื่องมือที่ใช้ร่วมมือกับรัฐทั้งสิ้น"

จากสถานการณ์โดยสังเขปดังกล่าวข้างต้น ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านปัตตานีเกิดความตระหนักอย่างลึกซึ้งว่าพวกเขาไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากสถานการณ์ที่ดำรงอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ได้ จึงได้นำไปสู่การจัดเวทีในการประชุมพูดคุยเพื่อกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนงานของเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านในนาม "สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี" คือจะต้องหาแนวทางในการสื่อสาร ทำความเข้าใจกับกลุ่มคนที่ยังไม่เข้าใจในการทำงานของกลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน รวมทั้งตระหนักถึงการหาแนวทางในการสร้าง ตัวตนของตนเองให้เด่นชัด และให้คนอื่นรู้จัก เพื่อว่าปัญหาของตนจะได้รับการตระหนักและแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น การสร้างตัวตนในความหมายนี้คือ ประการแรกชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนต่างๆจะต้องมีความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตของตัวเอง สามารถจะบอกเล่าเรื่องของตัวเองให้ผู้อื่นฟังได้อย่างชัดเจนและมั่นใจ ประการที่สองคนภายนอกควรจะเข้าใจชาวประมงและชุมชนประมงพื้นบ้านอย่างดี ว่าเป็นกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตของตัวเอง มีระบบความรู้และระบบจัดการทรัพยากรเป็นของตัวเอง กระทั่งการยอมรับว่าเป็นกลุ่มคนที่ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับคนอื่น สมควรที่จะมีสิทธิในทรัพยากรที่เป็นฐานการอยู่รอดของพวกเขามาแต่อดีต

ด้วยการตระหนักเช่นนี้การเคลื่อนไหวของสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีภายหลังจากปี 2550 จึงให้ความสำคัญมากขึ้นต่อกิจกรรมเพื่อสร้างตัวตนในการเคลื่อนไหวต่างๆ ที่สำคัญได้แก่ (ก) การสร้างชุดความรู้ของชุมชน (ข) การเผยแพร่ชุดความรู้ของชุมชนผ่านสื่อสารมวลชน (ค) การสร้างผู้นำที่สามารถร่วมเวทีวิชาการในที่ต่างๆ (ง) การเปิดชุมชนให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้สำหรับผู้สนใจ

ก.การสร้างชุดความรู้ของชุมชน

ในเรื่องการสร้างชุดความรู้ของชุมชน ชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนต่างๆและ นักพัฒนาเอกชน มีความเห็นร่วมกันว่าการเคลื่อนไหวเพื่อแก้ปัญหาของชาวบ้านภายใต้บริบทของสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น พวกเขาจำเป็นจะต้องให้ฝ่ายต่างๆได้รู้จักและเข้าใจประมงพื้นบ้านในมิติต่างๆทั้งวิถีชีวิต ปัญหา และความพยายามในการแก้ปัญหา ฯลฯ อย่างถ่องแท้ชัดเจน โดยชาวประมงพื้นบ้านจะต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องของตนเองเพื่อไปบอกกล่าวหรือยืนยันถึงความมีตัวตนและปัญหาของตน โดยแรกสุดชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนต่างๆได้ตกลงร่วมกันที่จะทำการศึกษา

วิจัย ข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวกับชุมชนตนเอง เช่นวิถีชีวิต วิธีคิด ภูมิปัญญาในการทำประมงแบบพื้นบ้าน ปัญหา การเผชิญหน้ากับปัญหาความขัดแย้ง การปรับตัวของชุมชนในมิติต่างๆ ฯลฯ เป็นต้น

ข. การเผยแพร่ความรู้ของชุมชน

นอกจากการมุ่งมั่นที่จะการสร้างชุดความรู้ของชุมชน อีกสิ่งหนึ่งที่ขบวนการของชาวชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี จะต้องทำอย่างต่อเนื่องก็คือการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณะ โดยจุดประสงค์เพื่อให้สาธารณะได้ทราบความเป็นจริง อันจะช่วยให้การดำเนินการเคลื่อนไหวต่างๆของชุมชนเกิดความชอบธรรม และหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องไม่อาจปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนได้ โดยทางชุมชนตระหนักว่าการกระทำดังกล่าว จะเป็นการช่วยแสดงตัวตนของชาวประมงพื้นบ้านให้สังคมได้รับรู้ อันเป็นโอกาสให้ชาวประมงพื้นที่สามารถสร้างพื้นที่ของตัวเองในสังคมได้มากขึ้นเป็นสำคัญ

ค. การสร้างผู้นำ

ตามปกติ ชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองจะมีผู้นำตามธรรมชาติอยู่แล้ว ซึ่งมีหลายคนหลายลักษณะต่างกันออกไป เช่น บางเรื่องผู้นำทางศาสนาเป็นผู้นำ บางเรื่องผู้อาวุโสเป็นผู้นำ บางเรื่องก็ผู้มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆมากว่าคนอื่นเป็นผู้นำ แต่เมื่อสถานการณ์ผลักดันให้ชุมชนต้องติดต่อกับโลกภายนอกอย่างจริงจังดังกล่าว ผู้นำที่เกิดขึ้นในวัฒนธรรมเดิมของชุมชนอย่างเดียวจึงไม่พอ และผู้นำเดิมก็ยากที่จะพัฒนาขึ้นมาเป็นผู้นำในสถานการณ์ใหม่นี้ได้ อุปสรรคสำคัญคือเรื่องภาษา เพราะชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีส่วนใหญ่จะพูดได้เฉพาะภาษายาวี

ดังนั้นผู้นำแบบใหม่ที่ต้องการนี้นอกจากต้องรู้เรื่องของชุมชนดี มีความอุทิศตนที่จะทำงานเพื่อส่วนรวมเป็นพื้นฐานแล้ว ยังต้องมีความแตกฉานในภาษาไทยด้วย เพราะไม่เพียงแต่เขาต้องพูดคุยกับคนภายนอกเป็นภาษาไทยเท่านั้น แต่เขายังต้องช่วยสรุปประเด็นถ่ายทอดการพูดคุยระหว่างชาวประมงพื้นบ้านกับคนภายนอกในเวทีต่างๆ ทั้งเวทีการเจรจาต่อรอง เวทีทางวิชาการ เวทีของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและถ่ายทอดประสบการณ์ ซึ่งต้องอาศัยคนที่มีความรู้และปฏิภาณไหวพริบจึงจะสามารถจับประเด็นที่มีการพูดคุยและเสนอกันด้วยภาษาที่ต่างกันได้

แต่ผู้นำดังกล่าว ทางชุมชนก็ไม่มีการกำหนดตัวไว้ก่อนว่าใครควรจะเป็น ชุมชนยังคงใช้กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นตัวผลักดันให้ผู้นำออกมา ซึ่งก็พบว่าผู้นำลักษณะดังกล่าวปรากฏตัวขึ้นมาจริงๆโดยไม่ได้ตั้งใจมาก่อน เพราะเมื่อมีนักพัฒนาเอกชนเข้าไปทำงานในชุมชน และใช้เวทีการ

พูดคุยเป็นตัวผลักดันให้เกิดการเรียนรู้และหาแนวทางการแก้ปัญหา โดยบางครั้งมีนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเข้ามาร่วมด้วย ซึ่งการพูดคุยเช่นนี้ต้องใช้ภาษาไทย ดังนั้นจึงต้องการคนแปล ซึ่งพบว่าในแต่ละชุมชนจะมีคนพอทำหน้าที่ตรงนี้ได้

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดก็คือกรณีบ้านตันหยงเปาว์ คนหนุ่มที่ออกไปเรียนโรงเรียนสายสามัญจนสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยม 3 แล้วกลับเข้ามาอยู่ในชุมชนและทำประมงเช่นเดียวกับคนอื่น เริ่มต้นประสบการณ์ด้วยการแปลและสรุปประเด็นการพูดคุยของชาวบ้าน นักพัฒนาเอกชน และนักวิชาการ ซึ่งในการทำหน้าที่ดังกล่าวทำให้เขาสามารถพัฒนาตนเองอย่างรวดเร็ว เพราะต้องตั้งใจฟังการพูดของทุกฝ่าย เพื่อจับประเด็นให้ได้ว่าบุคคลผู้นั้นกำลังพูดเรื่องอะไร ทำให้เขารับรู้เรื่องราวมากมายทั้งเรื่องที่เป็นระบบภูมิปัญญา ระบบคุณค่าของชุมชนจากผู้อาวุโส ความรู้ใหม่ ๆ จากคนภายนอก ต่อมาเขาก็กลายเป็นคนกลางในการสื่อสารทุกครั้งที่มีการเจรจากันระหว่างชุมชนประมงพื้นบ้านกับทางราชการหรือฝ่ายการเมือง และเวทีต่าง ๆ ที่มีการจัดขึ้นเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และและประสบการณ์ เขามีโอกาสทำหน้าที่นี้กับบุคคลต่างๆตั้งแต่องคมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ นักวิชาการชั้นนำจนถึงนักเรียนนักศึกษา และชาวบ้านในเขตอื่นหรือภาคอื่นที่มีโอกาสพบปะกัน

ประสบการณ์ดังกล่าวได้สร้างบุคคลดังกล่าวขึ้นเป็นผู้นำของชาวประมงพื้นบ้านทั้งจังหวัด ในนามนายกสมาคมชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี สามารถสร้างพื้นที่การเคลื่อนไหวและแสดงตัวตนของชาวประมงพื้นบ้านชาวปัตตานีได้อย่างกว้างขวาง ดังจะเห็นได้ว่าเขาได้ขึ้นเวทีเสนอความรู้ความคิดปัญหาของชุมชนประมงพื้นบ้านในที่สำคัญต่างๆ อย่างครบถ้วน เช่น เป็นวิทยากรออกโทรทัศน์ เป็นวิทยากรบรรยายในมหาวิทยาลัยหลายแห่งทั้งในท้องถิ่นและส่วนกลาง เป็นวิทยากรในที่ต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งไม่เพียงเป็นการสร้างชื่อเสียงส่วนตัวเท่านั้น แต่ยังมีส่วนสำคัญทำให้คนทั่วไปได้รู้จักชาวประมงพื้นบ้านใน จ.ปัตตานีเพิ่มขึ้นด้วย

ในปัจจุบันขบวนการของชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ตระหนักดีว่าผู้นำของพวกเขาที่จะทำหน้าที่เช่นนี้จะต้องมีหลากหลายจำนวนคน เพราะพื้นที่การเคลื่อนไหวของพวกเขามีมากขึ้น ซึ่งขณะนี้เริ่มเห็น ผู้นำใหม่ๆกำลังบ่มเพาะประสบการณ์ของตนอยู่หลายคน และมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้นำที่มีความสามารถและแสดงตัวตนของชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีได้ในอนาคต

ง. การเปิดชุมชนให้ฝ่ายต่างๆเข้ามาศึกษา

ชุมชนประมงพื้นบ้านในเขตจังหวัดปัตตานีเคลื่อนไหวเพื่อแก้ปัญหาของตนเองบนพื้นฐานการตระหนักว่าการที่ปัญหาของพวกตนจะได้รับความสนใจนั้น จะต้องให้สาธารณะรู้เรื่องและเข้าใจวิถีชีวิตของตนอย่างครบถ้วน ถ้าประเด็นนี้ไม่เกิดขึ้นก็ยากที่ปัญหาของพวกตนจะได้รับความสนใจ ดังนั้นถึงแม้ชุมชนชาวประมงพื้นบ้านแต่เดิมจะเกี่ยวข้องกับภายนอกน้อย และพวกเขาเองก็ไม่ค่อยได้เกี่ยวข้องกับใครนักชุมชนของพวกเขาจึงไม่เคยมีคนแปลกหน้าเข้าไปเลย ยกเว้นกลุ่มคนที่เกิดขึ้นในเครือข่ายวัฒนธรรมของพวกเขาเองเช่นกลุ่มคนในเครือข่ายญาติพี่น้อง เครือข่ายงานทางศาสนาและทางครอบครัวเป็นต้น แต่ในสถานการณ์ใหม่ชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีได้ยอมรับว่าจะต้องเปิดให้คนข้างนอกเข้าไปศึกษาชุมชนของพวกเขามากขึ้น ดังตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาในระยะหลัง จึงมีคนเข้าไปเยี่ยมเยียนชุมชนประมงพื้นบ้านในเขต จ.ปัตตานีมาก ทั้งข้าราชการ นักวิชาการจากหลายมหาวิทยาลัย นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยทั้งในท้องถิ่นและส่วนกลาง รวมทั้งจากต่างประเทศด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสมาชิก ผู้สื่อข่าว องค์กรเครือข่าย ชาวประมงพื้นบ้านจากจังหวัดอื่น และกลุ่มอื่น ๆ อีกมาก

ในการเข้ามาศึกษาชุมชนของกลุ่มต่างๆดังกล่าว ทางชุมชนจะให้ความสำคัญมาก โดยจะมีชาวบ้านจำนวนมากมาร่วมพูดคุย บางครั้งถึงกับยอมที่จะหยุดออกทะเลเพื่อมีส่วนร่วมในการพูดคุยดังกล่าว คนในชุมชนบางส่วนโดยเฉพาะผู้หญิงก็จะจัดเตรียมอาหารไว้ต้อนรับตามวัฒนธรรมที่ดีของชุมชนที่ให้ความสำคัญต่อผู้มาเยี่ยมเยียน

กระบวนการดังกล่าวทำให้สังคมรู้จักชุมชนชาวประมงพื้นบ้านปัตตานีในมิติใหม่ ๆ ที่ไม่เคยรู้จักอีกหลายแง่มุม ทั้งโดยผู้มาศึกษาดูงานได้เห็นด้วยตัวเอง และการนำข้อเท็จจริงไปเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ในขณะที่ชาวประมงพื้นบ้านก็มีความภาคภูมิใจและเห็นความสำเร็จในการเคลื่อนไหวของตนมากขึ้นด้วย

5.3.1 ชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวเนื่องกับทรัพยากรท้องทะเล การดำรงชีวิตจึงต้องอาศัยทรัพยากรในท้องทะเลเป็นหลักหากทรัพยากรมีความอุดมสมบูรณ์ชาวประมงพื้นบ้านก็สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข แต่ในปัจจุบันชาวประมงพื้นบ้านได้ประสบปัญหาต่างๆมากมาย ทั้งปัญหาทรัพยากรเสื่อมโทรมที่เกิดจากการใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการทำลายล้างทำให้ทรัพยากรเริ่มหมดลง นอกจากนั้นชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีก็เป็นชุมชนหนึ่งที่อยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ต้องเผชิญกับปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้น ซึ่งเกิดจากความ

แตกต่างด้วยเงื่อนไขที่สำคัญ 2 ประการคือ **เงื่อนไขแรก** พวกเขาเป็นชาว “มุสลิมมลายู” ทำให้วัฒนธรรมและภาษาที่ใช้มีลักษณะคล้ายกับคนในประเทศมาเลเซีย และประกอบกับชาวบ้านใช้ภาษามลายูท้องถิ่น มีน้อยคนที่พูดภาษาไทยได้ และน้อยมากที่พูดได้คล่องแคล่วพอเพียงที่จะใช้สื่อสารกับคนทั่วไปได้ ทำให้เมื่อเกิดวิกฤติทรัพยากรทางทะเลเสื่อมโทรมจนชาวบ้านไม่สามารถจะดำรงชีวิตด้วยการหากินในทะเลได้อีกต่อไป ชาวประมงพื้นจากจังหวัดปัตตานีส่วนใหญ่ก็จะปรับตัวด้วยการเดินทางเข้าไปทำงานในเขตประเทศมาเลเซีย เพราะว่าพูดภาษาเดียวกัน และมีวิถีปฏิบัติทางศาสนาคล้ายกัน ในขณะที่พวกเขายากจะหางานทำในเขตประเทศไทย เพราะทั้งภาษา การปฏิบัติตามศาสนา และวัฒนธรรมอื่นไม่เปิดโอกาสให้ทำได้โดยง่าย

เงื่อนไขที่สอง พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่เพียงที่คนส่วนใหญ่เป็น “มุสลิมมลายู” เท่านั้น แต่ยังเป็นดินแดนที่มีความขัดแย้งอย่างรุนแรงในด้านการเมือง โดยใน**ด้านแรก** เป็นด้านการเมืองในโครงสร้างของรัฐชาติ ที่รัฐปัตตานีถูกสยามผนวกเข้าสู่ความเป็นรัฐชาติเดียวกัน ทำให้เกิดการต่อสู้ของกลุ่มผู้ปกครองเดิมที่ต้องการปลดแอกปัตตานีจากรัฐชาติสยาม **ด้านที่สอง**เป็นการเมืองเรื่องชาติพันธุ์ที่รัฐชาติต้องการดูดกลืนวัฒนธรรมของชาวมุสลิมมลายูให้เป็นคนไทยในสายตาของคนกรุงเทพฯในขณะที่ชาวมุสลิมมลายูก็พยายามต่อสู้ที่จะรักษาอัตลักษณ์ของพวกตนไว้ โดยเฉพาะอัตลักษณ์อันเนื่องมาจากศาสนา

แผนที่ 5.1 : แผนที่แสดงชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

ที่มา : Google แผนที่

การเข้ามาของวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่ชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีที่ ได้มุ่งเน้นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในบริเวณพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี ดังนั้นทางศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานี ซึ่งได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น และชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี ด้วยเหตุผล 2 ประการด้วยกันคือ **ประการแรก** กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ เป็นกลุ่มคนที่อยู่ใกล้ชิดกับฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมากที่สุด สามารถรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว และในขณะเดียวกันกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีก็เป็นกลุ่มคนที่มีประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติมาอย่างยาวนาน มีภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน **ประการที่สอง** กลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่เป็นคนเล็กคนน้อยในสังคม ที่ควรจะมีการเปิดโอกาสและเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มคนเหล่านี้มากขึ้น เพื่อที่ว่าการสนับสนุนให้ชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานีทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจะเป็นการเสริมสร้างให้เกิด “กระบวนการที่คนใน ชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปคำตอบ และถอดบทเรียนเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” นั่นหมายความว่า งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบโดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ ได้ผลงานและเก่งขึ้นในการแก้ปัญหาของตนเอง ตลอดจนยกระดับการแก้ปัญหาให้มีความน่าเชื่อถือสูง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น มีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล เป็นสำคัญ

โดยการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานีนี้ ทั้งชุมชนและศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานี ไม่สามารถที่จะละเลยกลุ่มบุคคลสาขาอาชีพอื่นๆ ครู เจ้าหน้าที่ประมง ฯลฯ เพราะกลุ่มบุคคลเหล่านี้หากได้เข้ามาเกี่ยวข้องทำการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จะได้ร่วมกันปฏิบัติการเพื่อก่อให้เกิดคุณูปการที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงกับชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ได้ และเป็นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่อีกด้วย

จุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานีจะแบ่งเป็น 2 ระดับด้วยกันคือ

1. ในระดับโครงการ ทางศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานี จะให้ความสำคัญกับ “กระบวนการ” ที่เป็นปฏิบัติการทางสังคมเพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง ให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน และเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ทั้งนี้ชุมชนจะต้องเป็นผู้กำหนดปัญหาและแก้ปัญหาด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นเพียงผู้มีส่วนร่วมในนโยบายที่ถูกกำหนดจากเบื้องบน ซึ่งหมายความว่าการแก้ปัญหาของชุมชนจะเกิดขึ้นได้เมื่อเจ้าของเรื่อง (ชุมชน) มีสำนึกและมีเจตนารมณ์ที่จะเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของตนเอง และสามารถวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมและพัฒนาการทำงานได้ด้วยตนเอง มีการมองปัญหาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม และเป็นเหตุเป็นผลกัน นอกจากนี้ชุมชนยังสามารถใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการช่วยเพิ่มพูนศักยภาพในการวิเคราะห์ และมองเห็นปัญหาของชุมชน เกิดความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ช่วยให้ชุมชนสามารถกำหนดทิศทางในการพัฒนาได้อย่างสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของตนเองและประการสุดท้ายยังมุ่งยกระดับสถานภาพของชุมชน โดยเพิ่มอำนาจการต่อรองกับกระแสการครอบงำจากภายนอกอีกด้วย

2. ในระดับเหนือโครงการ องค์ความรู้ที่ได้จากโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นต่าง ๆ หลาย ๆ โครงการของชุมชน สามารถนำมาสังเคราะห์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับองค์ความรู้ และสามารถผลักดันแนวคิด มาตรการ นโยบาย หรือระบบและกลไกภายในประเทศที่จะเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น

5.3.2 ความคืบหน้าในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี

ภายหลังจากที่ชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีได้เผชิญหน้ากับสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่โดยตรงเมื่อเดือน เมษายน 2550 ตามที่ได้กล่าวถึงข้างต้นนั้น ภายหลังจากนั้น ทางชุมชนได้เริ่มใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งในการปรับยุทธศาสตร์การทำงานของเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานใน 4 แนวทางอันประกอบด้วย **(1) การสร้างชุดความรู้ของชุมชน (2) การเผยแพร่ชุดความรู้ของชุมชนผ่านสื่อสารมวลชน (3) การสร้างผู้นำที่สามารถร่วมเวทีวิชาการในที่ต่าง ๆ และ (4) การเปิดชุมชนให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้สำหรับผู้สนใจ** โดยงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้เข้ามาสู่ชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีอย่างจริงจังเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2552 ซึ่งจวบจนปัจจุบันนับเป็นระยะเวลาร่วม 8 ปี

การดำเนินงานในช่วงที่ผ่านมา สามารถสรุปได้โดยสังเขปดังนี้

5.3.2.1 การสร้างชุดความรู้ของชุมชน

ชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีได้มีการพัฒนาโจทย์ในการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยในระยะแรกของการเริ่มต้นทำงาน ยังเป็นการดำเนินงานในลักษณะการพัฒนาโจทย์ตามความสนใจของปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ ต่อมาในระยะหลังจึงได้มีการวางทิศทางการพัฒนาโจทย์วิจัยให้เป็นลักษณะชุดโครงการวิจัย และทางศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อ่าวปัตตานีทำหน้าที่ในการนำเอาองค์ความรู้ที่ได้จากโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นต่าง ๆหลาย ๆ โครงการของชุมชน นำมาสังเคราะห์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับองค์ความรู้ เพื่อนำไปสู่การผลักดันแนวคิด มาตรการ นโยบาย หรือระบบและกลไกภายในประเทศที่จะเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นมากขึ้น

ทั้งนี้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อ่าวปัตตานี มีจำนวน ทั้งหมด 30 เรื่อง ดังนี้

ตารางที่ 5.2 : ตารางแสดงโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุดโครงการอ่าวปัตตานี ในปี 2552 -2560

ลำดับ	ชื่อโครงการ	รหัสโครงการ	หัวหน้าโครงการ	ระยะเวลา	ปีงบประมาณ
1	โครงการสร้างปฏิบัติการเรื่องการพัฒนาทุนชุมชนสู่ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานี		สุวิมล พิริยธนาลัย		**2560**
2	โครงการการสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ระยะที่ 2	RDG59S0009	สุวิมล พิริยธนาลัย	1 ตุลาคม 2558 – 30 กันยายน 2559	2559
3	โครงการ สร้างการเรียนรู้เรื่องปัญหาของแรงงานรับจ้างนอกระบบที่ประเทศมาเลเซียศึกษากรณี ชุมชนประมงพื้นบ้าน	RDG58S0027	ดอเลาะ สะอะ	15 พฤษภาคม 2558– 14 พฤษภาคม 2559	2558
4	โครงการสร้างการเรียนรู้ เรื่อง ผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ศึกษากรณีชุมชนประมงพื้นบ้านบางแห่งของจังหวัดปัตตานี	RDG58S0026	รุซยี มะสะนิง	15 พฤษภาคม 2558 – 14 พฤษภาคม 2559	2558
5	โครงการศึกษาการปรับตัวของแรงงานชาวประมงพื้นบ้านปัตตานีที่มาเลเซียกรณีศึกษาชุมชนชาวประมงพื้นบ้านบางแห่งในจังหวัดปัตตานี	RDG58S0025	เจะรานิง มะลาลม	15 พฤษภาคม 2558 – 14 พฤษภาคม 2559	2558
6	โครงการศึกษาปรากฏการณ์การอพยพของชาวประมงพื้นบ้านกรณีศึกษาชุมชนชาวประมงพื้นบ้านบางแห่งในจังหวัดปัตตานี	RDG58S0024	มูหามะสุกรี มะสะนิง	15 พฤษภาคม 2558 – 14 พฤษภาคม 2559	2558
7	โครงการสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี	RDG58S0004	สุวิมล พิริยธนาลัย	1 ตุลาคม 2557 – 30 กันยายน 2558	2558

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อโครงการ	รหัสโครงการ	หัวหน้าโครงการ	ระยะเวลา	ปีงบประมาณ
8	โครงการ การปรับตัวของภูมิปัญญาชุมชนในการประดิษฐ์เครื่องมือประมงของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี : กรณีศึกษาอวนสามชั้นบางประเภท	RDG57S0020	เจะมูซอ เจะเลาะ	1 กันยายน 2557 - 30 กันยายน 2558	2557
9	โครงการการสร้างการเรียนรู้ภูมิปัญญาในการแปรรูปอาหารของชุมชนประมงพื้นบ้านบางแห่งในพื้นที่ จ.ปัตตานี	RDG57S0018	มะรอบี เจ๊ะมะ	1 กันยายน 2557- 30 กันยายน 2558	2557
10	โครงการการปรับใช้นวัตกรรมไฟเบอร์กลาส เพื่อซ่อมบำรุงเรือประมงพื้นบ้านที่ชำรุดและหมดสภาพการใช้งาน จ.ปัตตานี	RDG57S0019	รุซยี มะสะนิง	1 กันยายน 2557- 30 กันยายน 2558	2557
11	สร้างการเรียนรู้เพื่อผลิตซ้ำภูมิปัญญาในการทำประมงของชุมชน ประมงพื้นบ้านอ่าวปัตตานี ระยะที่ 2	RDG57S0001	สุวิมล พิริยธนาลัย	1 ตุลาคม 2556 – 30 กันยายน 2557	2557
12	ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้านและการกระจายตัวของพื้นที่การทำประมงโดยประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) บริเวณหมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 3 ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี	RDG56S0012	ฟาดีละห์ สะอะ	1 กันยายน 2556 – 31 สิงหาคม 2557	2556
13	การสร้างการเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูภูมิปัญญาในการประดิษฐ์เครื่องมือประมงของชุมชนประมงพื้นบ้านบางแห่ง ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี	RDG56S0011	มารียะห์ อุเซ็ง	1 กันยายน 2556 – 31 สิงหาคม 2557	2556

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อโครงการ	รหัสโครงการ	หัวหน้าโครงการ	ระยะเวลา	ปีงบประมาณ
14	สร้างการเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูภูมิปัญญาในการต่อเรือกอและท้ายตัดของชุมชนประมงพื้นบ้าน บ้านปาตาบูดี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่งจังหวัดปัตตานี	RDG56S0010	ดอเลาะ สะอะ	1 กันยายน 2556 – 31 สิงหาคม 2557	2556
15	สร้างการเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูภูมิปัญญาในการทำการประมงของชุมชนประมงพื้นบ้านอ่าวปัตตานี : ศึกษากรณีการเรียนรู้ลักษณะทางกายภาพเพื่อเข้าถึงทรัพยากรประมง	RDG56S0009	มูหามะสุกรี มะสะนิง	1 กันยายน 2556 – 31 สิงหาคม 2557	2556
16	การแก้ปัญหาการใช้อวนลากในการทำประมงโดยประสบการณ์เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายของชาวประมงพื้นบ้าน กรณีศึกษาชุมชนชาวประมงพื้นบ้านบางแห่งในจังหวัดปัตตานี (ระยะที่ 2)	RDG56S0006	รุซยี มะสะนิง	1 กันยายน 2556 – 28 กุมภาพันธ์ 2557	2556
17	สร้างการเรียนรู้เพื่อผลิตซ้ำภูมิปัญญาในการทำการประมงของชุมชนประมงพื้นบ้านอ่าวปัตตานี	RDG56S0001	สุวิมล พิริยธนาลัย	1 ตุลาคม 2555– 30 กันยายน 2556	2556
18	ปัญหาความขัดแย้งจากการทำประมงและการเสริมสร้างการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดการความขัดแย้งการเข้าถึง และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของชุมชนประมงพื้นบ้าน ในพื้นที่อ่าวปัตตานี ระยะที่ 1	RDG55S0013	มะรอบี เจ๊ะมะ	1 มิถุนายน 2555– 30 พฤศจิกายน 2555	2555

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อโครงการ	รหัสโครงการ	หัวหน้าโครงการ	ระยะเวลา	ปีงบประมาณ
19	การแก้ปัญหาการใช้อวนลากในการทำประมงโดยประสบการณ์เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายของชาวประมงพื้นบ้าน กรณีศึกษาชุมชนชาวประมงพื้นบ้านบางแห่งในจังหวัดปัตตานี ระยะที่ 1	RDG55S0012	มาวเซ็ง เจะเลาะ	1 มิถุนายน 2555– 30 พฤศจิกายน 2555	2555
20	ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากการจับสัตว์น้ำบริเวณแหล่งหญ้าทะเลอ่าวปัตตานี และการสร้างบทบาทของเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี กรณีศึกษาบ้าน ตะโละสมิแล ม.2 และบ้านปาตาบูดี ม.3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี	RDG55S0004	ฟาดีละห์ สะอะ	20 มีนาคม 2555– 19 มีนาคม 2556	2555
21	การสร้างการเรียนรู้ในการพัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรของชุมชนให้เข้มแข็ง กรณีการจัดทำซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้านของคนหลากกลุ่ม จ.ปัตตานี	RDG55S0003	สาและ เจะนิ	1 กุมภาพันธ์ 2555 – 31 มกราคม 2556	2555
22	พัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการความขัดแย้ง บนฐานทรัพยากรของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี	RDG55S0002	สุวิมล พิริยธนาลัย	1 ตุลาคม 2554– 30 กันยายน 2555	2555
23	พัฒนาการเรียนรู้เพื่อการปรับตัวของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดปัตตานี : ศึกษากรณีการจัดการกับปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ	RDG54S0024	มูหามะสุกรี มะสะนิง	1 กรกฎาคม 2554 – 30 มิถุนายน 2554	2554

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อโครงการ	รหัสโครงการ	หัวหน้าโครงการ	ระยะเวลา	ปีงบประมาณ
24	การปรับตัวของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดปัตตานี	RDG54S0001	สุวิมล พิริยธนาลัย	1 ตุลาคม 2553– 30 กันยายน 2554	2554
25	การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการเพาะเลี้ยงปูนิ่มบ้านตันหยงเปาว์ ตำบลกำชำ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี	RDG53S0019	เจะรานิง มะลาลม	1 กันยายน 2553 – 31 สิงหาคม 2554	2553
26	รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน	RDG53S0014	ดอเลาะ สะอะ	1 กันยายน 2553 – 31 สิงหาคม 2554	2553
27	เสริมศักยภาพชุมชนประมงพื้นบ้าน จังหวัดปัตตานี	RDC53S0001	สุวิมล พิริยธนาลัย	1 ตุลาคม 2552 – 30 กันยายน 2553	2553
28	แนวทางแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง โดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านตันหยงเปาว์ หมู่ที่ 4 ตำบลท่ากำชำ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี	RDG52S0039	มูหามะสุกรี มะสะนิง	1 กันยายน 2552 – 31 สิงหาคม 2553	2552
29	แนวการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำหายากในเขตอ่าวปัตตานี	RDG52S0026	มะรอบี เจ๊ะมะ	1 กันยายน 2552 – 31 สิงหาคม 2553	2552
30	หน่วยสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการเสริมศักยภาพชุมชนประมงพื้นบ้าน	RDC52S0001	สุวิมล พิริยธนาลัย	1 มกราคม 2552 – 30 กันยายน 2552	2552

5.3.2.2 การเผยแพร่ชุดความรู้ของชุมชนผ่านสื่อสารมวลชน

เป็นการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณะ โดยมุ่งหวังให้สาธารณะได้ทราบความเป็นจริง และเป็นการช่วยแสดงตัวตนของชาวประมงพื้นบ้านให้สังคมได้รับรู้ อันเป็นโอกาสให้ชาวประมงพื้นที่สามารถสร้างพื้นที่ของตัวเองในสังคมได้มากขึ้นเป็นสำคัญ

ภาพที่ 5.1 : ภาพแสดงการนำเสนอผลการวิจัยผ่านสื่อต่างๆ

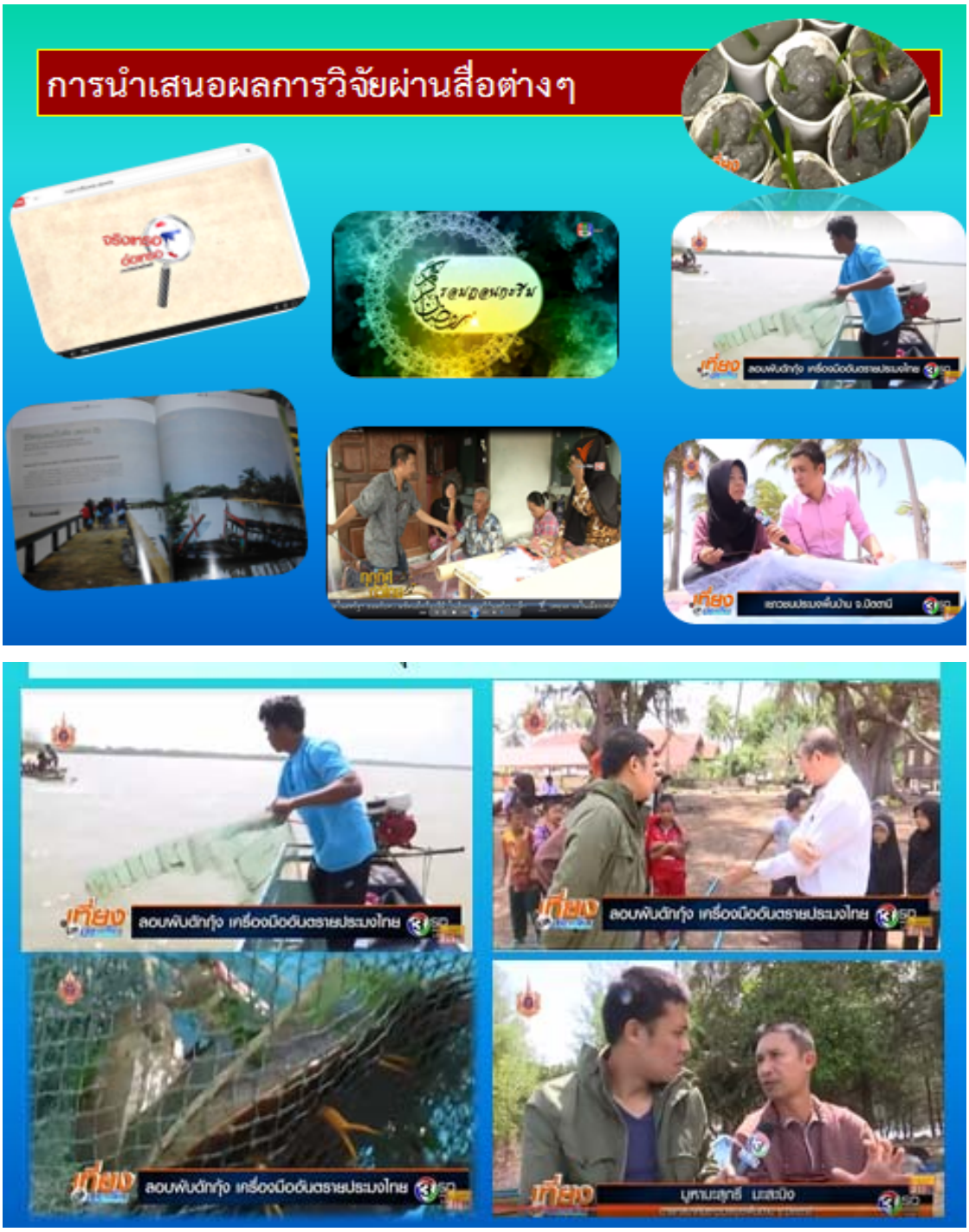

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ทางศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีได้ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ชุดความรู้ของชุมชนผ่านสื่อสารมวลชน ดังนี้

ตารางที่ 5.3 : ตารางแสดงการเผยแพร่ชุดความรู้ของชุมชนผ่านสื่อสารมวลชน

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
1	วันที่ 30 กันยายน 2559	สถานีวิทยุ ม.อ.หาดใหญ่ คลื่นความถี่ FM 88.0 Mhz ออกอากาศการสัมภาษณ์นักวิจัยประมงพื้นบ้าน นายมูหามะสุกรี มะสะนิง เรื่อง รางวัลอนุสรณ์สงขลานครินทร์ เวลา 10.00 -11.00 น. ใน รายการสภากาแฟ
2	วันที่ 20 กันยายน 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้าน บันทึกรายการวิทยุ ม.อ. เรื่อง รางวัลอนุสรณ์สงขลานครินทร์ ประจำปี 2559 ในฐานะผู้อุทิศตนทำประโยชน์แก่ชุมชนในภาคใต้ ซึ่งจะมีการออกอากาศในวันที่ 30 กันยายน 2559 เวลา 10.00 -11.00 น. ใน รายการสภากาแฟ
3	วันที่ 10 กันยายน 2559	เว็บไซต์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้เผยแพร่ข่าว “ม.อ. มอบรางวัลอนุสรณ์สงขลานครินทร์ ปี 59 แก่ 3 ผู้ยังประโยชน์ให้ภาคใต้” โดย นายมูหามะสุกรี มะสะนิง นายกสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี เป็นผู้ได้รับการคัดเลือกให้ได้รับ**รางวัลอนุสรณ์สงขลานครินทร์ ประจำปี 2559** ในฐานะผู้อุทิศตนทำประโยชน์แก่ชุมชนในภาคใต้ เป็นตัวอย่างและเป็นแรงบันดาลใจในการทำประโยชน์แก่ชุมชนให้อนุชนรุ่นหลัง
4	วันที่ 7 มิถุนายน 2559	หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ปีที่ 67 ฉบับที่ 21322 ได้เผยแพร่บทความ เรื่อง โรงเรียนชาวประมง ภูมิปัญญาปัตตานี ในคอลัมน์ สกู๊ป หน้า 1
5		หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ วันเสาร์ ที่ 28 พฤษภาคม 2559 หน้า 12 คอลัมน์ @ THAILAND เรื่อง Fishermen give up age-old secrets

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
6	วันที่ 28 พฤษภาคม 2559	เว็ปไซด์ บางกอกโพสต์ ได้เผยแพร่บทความ เรื่อง Fishermen give up age-old secrets เขียนโดย คุณสุภาภรณ์ อัษฎมงคล
7	วันที่ 16 ธันวาคม 2558	สถานีโทรทัศน์ TPBS ออกอากาศ เรื่อง การสร้างแนวป้องกันคลื่นกัดเซาะชายฝั่งด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน ผ่านรายการทุกทิศทั่วไทย ในช่วงชุมชนทั่วไทย
8	วันที่13 พฤศจิกายน 2558	ASTVผู้จัดการออนไลน์ ได้นำเสนอข่าว เรื่อง **ผู้ว่าฯ ปัตตานีสั่งเข้มคณะทำงานลุยกวาดล้างประมงผิดกฎหมายขั้นเด็ดขาด** หลังจากที่ชาวประมงพื้นบ้านปัตตานี เข้าพบผู้ว่าฯ หลังครบกำหนดเวลาการแก้ไขประมงผิดกฎหมาย 2 สัปดาห์เพื่อมาทวงถามความคืบหน้าของการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวประมงฯ ตามข้อเรียกทั้ง 6 ข้อ มีความคืบหน้าอย่างไรบ้าง หลังจากในพื้นที่จ.ปัตตานี มีการทาประมงเครื่องมือผิดกฎหมายอย่างแพร่หลาย และได้มีการแอบอ้างจากกลุ่มประมงผิดกฎหมายในพื้นที่ว่า ได้มีการตกลงแบบลับกับทางประมงจังหวัด จึงทาให้กลุ่มประมงพื้นบ้านเริ่มไม่พอใจต่อท่าทีของเจ้าหน้าที่รัฐบางคนต่อการแก้ไขปัญหาประมงผิดกฎหมายที่ยืดเยื้อมายาวนาน
9	วันที่ 6 พฤศจิกายน 2558	เวลา 20.15 น. พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวในรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” ออกอากาศทางโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย ในประเด็นเรื่อง IUU
10	วันที่ 4พฤศจิกายน 2558	ASTV ผู้จัดการออนไลน์ ไดนำเสนอข่าวเรื่อง **“สั่งเข้ม! รื้อเครื่องมือประมงผิด กม.รอบอ่าวปัตตานี หลังพบการทำงานยังไร้ประสิทธิผล”** โดย นายเถกิงศักดิ์ ยกศิริ รองผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี ได้เรียกคณะทำงานรื้อถอนเครื่องมือประมงทำประมงผิดกฎหมายในส่วนของ จ.ปัตตานี ตามคำสั่งของศูนย์บัญชาการแก้ไขปัญหาการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ที่ 6/2558เพื่อการสนับสนุนการดำเนินการตามคำสั่งของ คสช.ฉบับที่ 24/2558 เมื่อวันที่ 5 สิงหาคมที่ผ่านมา และทางผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี ได้ลงนามคำสั่งให้ดำเนินรื้อถอนทันทีเมื่อวันที่ 21 กันยายนที่ผ่านแล้วนั้น แต่ผลการดำเนินงานกลับไม่ขยับเท่าที่ควร มีการร้องเรียนว่า มีการใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมายมากขึ้น ในพื้นที่ยังคงมีการใช้เรือประมงลากข้าง มีการทำประมงลอบพับไอ้โง่ มีการวางโพงพางตามแม่น้ำลำคลองได้ตามปกติ

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
11	วันที่ 3 พฤศจิกายน 2558	หนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ในคอลัมน์ภูมิภาค ได้นำเสนอบทความข่าวเรื่อง ชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีวอนรัฐเร่งปราบเครื่องมือผิดกฎหมาย หลังจากที่มีกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านกว่า 200 คนได้รวมตัวกันยื่นหนังสือถึง นายกรัฐมนตรี เพื่อเรียกร้องให้ทางรัฐบาลใช้กฎหมายในการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมายอย่างจริงจัง เนื่องจากยังมีการลักลอบใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายอยู่
12	วันที่ 31 ตุลาคม 2558	ไทยรัฐออนไลน์ ได้นำเสนอข่าว เรื่องชาวประมงอวนลอยรอบอ่าวปัตตานียื่น 7 วัน ให้ จนท.แก้ปัญหาตาม 6 ข้อเสนอหวังยุติความขัดแย้ง
13	วันที่ 30 ตุลาคม 2558	ไทยรัฐออนไลน์ ได้นำเสนอข่าว เรื่อง “ประมงพื้นบ้านปัตตานียื่น 6 ข้อเสนอ นายกฯ ช่วยบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง” เพื่อเรียกร้องให้ใช้ กฎหมายในการแก้ปัญหาประมงผิดกฎหมายอย่างจริงจัง พร้อมขอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรวจสอบการ ทำงานประมงจังหวัดปัตตานี
14	วันที่ 30 ตุลาคม 2558	ไทยรัฐออนไลน์ ได้นำเสนอข่าว เรื่อง “ ยื่น นส.สอบประมง จ.ปัตตานี ไม่เวิร์ค” โดย ชาวประมงพื้นบ้านรอบอ่าวปัตตานี รวมตัวกันยื่นหนังสือถึง พล.อ. ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีเพื่อให้ภาครัฐบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังต่อกลุ่มชาวประมงที่ใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2558
15	วันที่ 29 ตุลาคม 2558	สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ ได้นำเสนอข่าว เรื่อง ชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ยื่นหนังสือขอความเป็นธรรม หน้าศาลากลางจังหวัดปัตตานี โดยมีตัวแทนชาวประมงอวนลอยรอบอ่าวปัตตานี ประกอบด้วย เมือง อ.ยะหริ่ง อ.หนองจิก ประมาณ 150 คน นำโดยนายมูหามะสุกรี มะสะนิง นักวิจัยประมงพื้นบ้าน (นายกสมาคมชาวประมงพื้นบ้านปัตตานี) เดินยื่นหนังสือต่อศูนย์ดำรงธรรม เพื่อส่งผ่านถึง ผวจ.ปัตตานี แม่ทัพภาคที่4 ศอ.บต.และนายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา .กรณีให้บังคับใช้กฎหมายห้ามทำประมงเครื่องมือผิดกฎหมายตามคำสั่ง คสช.ฉบับที่24/2558

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
16	วันที่ 23 ตุลาคม 2558	ASTV ผู้จัดการออนไลน์ ได้เผยแพร่บทความข่าว เรื่อง “**ประมงพื้นบ้านปัตตานีประชุมหาทางแก้ปัญหาความขัดแย้ง และส่งเสริมอาชีพประมงที่ถูกกฎหมาย**” จากการที่มีตัวแทนแกนนำชาวประมงพื้นบ้านอวนลอยในรอบอ่าวปัตตานี ได้รวมการหารือเพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่อชาวประมงอวนลอย จากกรณีที่มีผู้ไม่หวังดีนำเศษไม้ปักไว้กลางอ่าวฯซึ่งเป็นพื้นที่ทำประมงอวนลอยกุ้งโดยเฉพาะ เพื่อกลั่นแกล้งชาวประมงอวนลอย สร้างความเสียหายให้แก่ชาวประมงอวนลอยเป็นจำนวนมาก รวม 1 เดือนเต็ม แต่กลับไม่ได้รับการดูแลจากหน่วยงานรัฐต่อกรณีดังกล่าวแต่อย่างใด
17	วันที่ 9 ตุลาคม 2558	ASTVผู้จัดการออนไลน์ ได้เผยแพร่บทความข่าว เรื่อง ร้องสื่อ!ชาวประมงเดือดร้อนเศษไม้กลางอ่าวปัตตานีทำอวนพังยับกลับถูกเพิกเฉยจาก จนท.รัฐ
18	วันที่ 9 ตุลาคม 2558	ASTVผู้จัดการออนไลน์ ได้เผยแพร่บทความข่าว เรื่อง ประมงอวนลอยปัตตานีโร่แจ้งความ โอดโดนกลั่นแกล้งข่มขู่“อย่าหวังทำประมงได้”
19	วันที่ 8 ตุลาคม 2558	ASTVผู้จัดการออนไลน์ ได้เผยแพร่ข่าว เรื่อง ประมงปัตตานี เจรจา กอ.รมน. ได้ผลน่าพอใจ..ด้านนายกประมงพื้นบ้านยังคิดต่าง จากกรณีที่มีชาวประมงอวนลากข้าง นำเรือประมงลากข้างปิดร่องน้ำปัตตานี เพื่อชุมนุมประท้วงที่ได้รับผลกระทบ จากการบังคับใช้กฎหมายจับกุม เรือประมงลากข้างดังกล่าวได้มีการเสนอข้อเรียกร้อง 2 ข้อ ประกอบด้วย ให้ชะลอการบังคับใช้กฎหมาย และศึกษาวิจัยว่าเครื่องมือประมงลากข้างขนาดเล็ก ปัจจุบันมีผลกระทบต่อสัตว์อย่างไรบ้าง และพร้อมที่จะปฏิบัติตามผลการวิจัยอย่างเคร่งครัด ด้านนายกสมาคมชาวประมงพื้นบ้านปัตตานี ไม่เห็นด้วย**ต่อการแก้ไขของหน่วยงานของรัฐที่ยอมอ่อนตามความต้องการของกลุ่มประมงที่ใช้เครื่องมือผิดกฎหมายในครั้งนี้ โดยไม่บังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง อาจจะนำสู่กับปัญหาต่อการจัดการกับประมงที่ผิดกฎหมายที่จะมีมากยิ่งขึ้น เหมือนในอดีตเมื่อ 30 ปีที่แล้ว ที่เจ้าหน้าที่รัฐเคยปล่อยปละละเลยไม่บังคับใช้กฎหมาย จึงทำให้ประมงผิดกฎหมายกลายเป็นกลุ่มมีอำนาจต่อรองกับอำนาจรัฐ**
20	วันที่ 7 ตุลาคม 2558	ASTVผู้จัดการออนไลน์ ได้เผยแพร่ บทสัมภาษณ์พิเศษ “นายมูหามะสุกรี มะสะนิง”นายกสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี เกี่ยวกับนิยาม คำว่า ประมงพื้นบ้าน ในบทความ เปิดใจ “นายกฯ ประมงพื้นบ้านปัตตานี” กับการทำความเข้าใจนิยาม “ประมงพื้นบ้าน”

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
21	วันที่ 6 ตุลาคม 2558	**สำนักข่าวอิศรา ได้นำเสนอข่าวเรื่อง จาก "ไอ้โง่" ถึง "เสาไม้สกัดอวนลอย"** ปัญหาซ้ำซ้อนของอ่าวปัตตานี โดยได้นำเสนอความคิดเห็นของชาวประมงพื้นบ้านจากการที่ได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาลอบพับดักกุ้ง
22	วันที่ 5 ตุลาคม 2558	ASTV ผู้จัดการออนไลน์ ได้สำเนอข่าว เรื่อง ประมงพื้นบ้านลงแขก! ถอนเสยไม้ปักใต้น้ำกลาง “อ่าวปัตตานี” หลังทำอวนลอยเสียหายยับ ใน ASTV ผู้จัดการภาคใต้
23	วัน ที่ 4 กันยายน 2558	เวลา 10.30–11.00 น.รายการสถานีคลายทุกข์ ได้ออกอากาศ การสัมภาษณ์ตัวแทนสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ในเรื่อง ระบบการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรท้องทะเลและชายฝั่ง ผ่านทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย จังหวัดยะลา (ช่อง11 จ.ยะลา) โดยมี นายสุชาติ สิริประภากร เป็นผู้ดำเนินรายการ
24	วันที่ 19 สิงหาคม 2558	**ASTVผู้จัดการออนไลน์** ได้นำเสนอข่าว เรื่อง นายกประมงพื้นบ้านปัตตานีค้านถวายฎีกา จี้สื่อให้ข้อมูล “ไอ้โง่” ตัวทำลายแท้จริง” หลังจากที่ทราบว่าชาวประมงที่ใช้เครื่องมือลอบไอ้โง่ออกมาเคลื่อนไหวจะยื่นเรื่องถวายฎีกาต่อในหลวง เพื่อให้มีการยกเลิกคำสั่ง คสช.ฉบับที่ 24/2558 ที่ได้ระบุเครื่องมือประมงไอ้โง่ หรือลอบพับเป็นเครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย
25	วันที่ 7 กรกฎาคม 2558	สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ได้ออกอากาศ การสัมภาษณ์นายมูหามะสุกรี มะสะนิง นักวิจัยประมงพื้นบ้าน (นายกสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี)และผศ.ปิยะ กิจถาวร รองเลขาธิการ ศอ.บต. ในประเด็นเรื่อง การจัดการทรัพยากรโดยชุมชนมีส่วนร่วม ดำเนินรายการโดย คุณสัมพันธ์ มูซอดี ในรายการรอมฎอนกะรีม ช่วงรอมฎอนปริทัศน์
26	วันที่ 7 กรกฎาคม 2558	สถานีโทรทัศน์ช่องไทยพีบีเอส ได้ออกอากาศ การสัมภาษณ์ชาวประมงพื้นบ้านในกรณีการที่สหภาพยุโรป (EU) ได้ให้ใบเหลืองแก่ประเทศไทย ในช่วงข่าวค่ำไทยพีบีเอส *ตอน ประมงพื้นบ้านสนับสนุนเรือประมงถูกกฎหมาย*
27		ข่าวหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ เรื่อง Nurturing the sea ฉบับวันเสาร์ ที่ 25 กรกฎาคม 2558 หน้าที่ 12
28		การตีพิมพ์ในนิตยสาร “ครัว” ของสำนักพิมพ์แสงแดด ปีที่ 21 ฉบับที่ 251 หน้าที่ 90 เรื่อง “ชีวิตชุมชนปันตัย” สังคมกลมเกลียวของผู้รักษาท้องทะเล

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
29		การตีพิมพ์ในนิตยสาร “ครัว” ของสำนักพิมพ์แสงแดด ปีที่ 21 ฉบับที่ 250 หน้าที่ 90 เรื่อง “ชีวิตชุมชนปันตัย” สังคมกลมเกลียวของผู้รักษาท้องทะเล
30	วันที่ 1 เมษายน 2558	สถานีโทรทัศน์ทีวีสีช่อง 3 ได้ออกอากาศ กิจกรรมการถ่ายทอดภูมิปัญญาประมงพื้นบ้านผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน ในรายการเที่ยงเปิดประเด็น ตอนโรงเรียนประมงพื้นบ้าน
31	วันที่ 31 มีนาคม 2558	สถานีโทรทัศน์ ทีวีสีช่อง 3 ได้ออกอากาศ กิจกรรมการฟื้นฟูหญ้าทะเล ในรายการเที่ยงเปิดประเด็น ตอน เยาวชนปลูกหญ้าทะเลอนุรักษ์สัตว์น้ำ
32	วันที่ 30 มีนาคม 2558	สถานีโทรทัศน์ ทีวีสีช่อง 3 ออกอากาศเรื่อง ปัญหาของชาวประมงพื้นบ้านในรายการเที่ยงเปิดประเด็น ตอน ลอบพับดักกุ้ง เครื่องมืออันตรายประมงไทย
33	วันที่ 11 มกราคม 2558	ASTV ผู้จัดการออนไลน์ ได้นำเสนอข่าว **“ทหารเปิดฉกรอบ 2 “ประมงพื้นบ้าน-กลุ่มทุนเลี้ยงหอย” อ่าวปัตตานีกว่า 7 ชม.ยังไร้บทสรุป”** เพื่อให้ชาวประมงพื้นบ้านและกลุ่มผู้เลี้ยงหอยแครงได้หารือเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ประกอบการเลี้ยงหอยแครง กับการทำประมงของชาวประมงพื้นบ้านรอบอ่าวปัตตานี
34	วันที่ 9 มกราคม 2558	ASTVผู้จัดการออนไลน์ ได้นำเสนอข่าว **ชาวประมงปัตตานีเฮ! แม่ทัพยอมชะลอโครงการพสกนิกรรอบอ่าวปัตตานี** โดย นายมูหามะสุกรี มะสะนิง นายกสมาคมประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ได้แสดงความยินดีกับชาวประมงพื้นบ้าน ที่ทางกองทัพยอมรับฟังปัญหา และทางชาวประมงพื้นบ้านก็มีความพร้อมที่จะชี้แจงสร้างความเข้าใจร่วมกัน เพราะอยากให้ทุกฝ่ายเข้ามาส่งเสริมอาชีพของชาวประมงพื้นบ้าน สร้างงาน สร้างรายได้ เพื่อให้เขามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าปัจจุบันที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะช่วงมรสุมที่ไม่สามารถออกทะเลได้ จนทำให้หลายครอบครัวไม่มีงานทำ
35	วันที่ 26 พฤศจิกายน 2557	สถานีโทรทัศน์ TPBS ออกอากาศ ภูมิปัญญาประมงพื้นบ้านบ้านปัตตานี ผ่านรายการทุกทิศทั่วไทย
36	วันที่ 26 ตุลาคม 2557	สถานีโทรทัศน์ ช่อง TNN 24 ได้นำเสนอรายการ จริงเหรอ อ๋อเหรอ งานวิจัยช่วยไทยได้ ตอน อ่าวปัตตานี 2

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
37	วันที่ 19 ตุลาคม 2557	สถานีโทรทัศน์ ช่อง TNN 24 ได้นำเสนอรายการ จริงเหรอ อ๋อเหรอ งานวิจัยช่วยไทยได้ ตอน อ่าวปัตตานี 1
38	วันที่ 18 มิถุนายน 2557	สำนักสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ได้นำเสนอบทความชุมชนบ้านตะโละสมิแล ร่วมกันปลูกหญ้าทะเลอ่าวปัตตานีหวังอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้อุดมสมบูรณ์ขึ้นอีกครั้งผ่านเว็บไซต์ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้(ศอ.บต.
39		นิตยสารสารคดี ปีที่ 30 ฉบับที่ 354 ประจำเดือนสิงหาคม 2557 ได้มีการตีพิมพ์เรื่องราวการดำเนินกิจกรรมการปลูกหญ้า เรื่อง *ปลูก "อูปุ๊" รอ "ดูยง"กลับมาอ่าวปัตตานี* โดยได้กล่าวถึงความสำคัญของหญ้าทะเล,สภาพปัญหาที่เกิดกับหญ้าทะเล รวมทั้งการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ฟื้นฟูหญ้าทะเลโดยชุมชน
40	วันที่ 12 พฤษภาคม 2557	สถานีวิทยุ ม.อ. ปัตตานี คลื่นความถี่ 107.25 ได้สัมภาษณ์เยาวชนออกอากาศ ในประเด็นเกี่ยวกับบทบาทของเยาวชนต่อการฟื้นฟูทรัพยากรในอ่าวปัตตานี เวลา 08.05 -08.35 น. ในรายการ ม.อ. วันนี้
41	วันที่ 26 เมษายน 2557	สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ (NBT) ได้ทำการออกอากาศรายการ Suara Patani เสียงจากปาตานี ตอน ประมงจังหวัดชายแดนใต้ ในประเด็นเรื่อง การฟื้นฟูภูมิปัญญาและการจัดการทรัพยากร โดยชุมชนมีส่วนร่วม
42	วันที่ 21 พฤศจิกายน 2556	ASTV ผู้จัดการออนไลน์ นำเสนอข่าว **"ศอ.บต.เข้าช่วยชาวประมง 6 อำเภอ เดือดร้อนมรสุมเข้า ไม่มีรายได้"**
43	วันที่ 10 กันยายน 2556	ASTVผู้จัดการออนไลน์ นำเสนอข่าว **"กมธ.กฎหมายการยุติธรรมเตรียมชง กม.จับ "ไอ้โง่" อุปกรณ์ทำประมงแบบใหม่"**
44	วันที่ 17 สิงหาคม 2556	หนังสือพิมพ์ Bangkok Post นำเสนอบทความ The battle for Pattani's fish เขียนโดย คุณอัจฉรา อัชฌายกชาติ
45	วันที่ 4 กรกฎาคม 2556	ASTVผู้จัดการออนไลน์ นำเสนอข่าว**ชาวประมงปัตตานียื่นหนังสืออธิบดีกรมประมงแก้ปัญหา "ไอโง่"**

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
46		นิตยสารสารคดี ปีที่ 28 ฉบับที่ 340 ประจำเดือนมิถุนายน 2556 นำเสนอบทความ “จับปูใส่กระด้งพาเด็กลงพื้นที่ดูวิถีวัฒนธรรมที่แตกต่าง” ในคอลัมน์โลกใบใหญ่ เขียนโดย คุณสุภาภรณ์ อัยฎมงคล
47	วันที่ 7 มกราคม 2556	ASTVผู้จัดการออนไลน์ นำเสนอข่าว **ปัตตานีเรียกประชุมประมงพื้นบ้าน หวั่น “ไอโง่ กระทบระบบนิเวศชายฝั่ง”**
48	วันที่ 10 ธันวาคม 2555	สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ออกอากาศเรื่อง “ปัญหาประมงชายฝั่ง” ผ่านรายการข่าว 3 มิติ
49		นิตยสารสารคดี ปีที่ 28 ฉบับที่ 334 ประจำเดือนธันวาคม 2555 นำเสนอบทความ “ลูกประมงลงสำรวจอ่าวปัตตานี” ในคอลัมน์ โลกใบใหญ่ เขียนโดย คุณสุภาภรณ์ อัยฎมงคล
50	วันที่ 22 กันยายน 2555	สถานีโทรทัศน์ TPBS ออกอากาศผ่านรายการเวทีสาธารณะ เรื่อง เวทีทบทวนนิรโทษกรรมเรืออวนลาก
51	วันที่ 4 กรกฎาคม 2555	หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ นำเสนอบทความเรื่อง “รักษ์ของชาวเล” ในคอลัมน์จุดประกาย เขียนโดย คุณสุภาภรณ์ อัยฎมงคล เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับการรวมกลุ่มของชาวประมงพื้นบ้าน,การต่อสู้กับปัญหาอวนลาก อวนรุนและการประกอบอาชีพที่เน้นการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน
52	วันที่ 27 พฤษภาคม 2555	สถานีโทรทัศน์ TPBS ออกอากาศ รายการเรื่องเล่าจากปลายด้ามขวาน ตอน ปลูกหญ้าทะเลฟื้นอ่าวปัตตานี
53	วันที่ 3 มกราคม 2555	มติชนออนไลน์ วันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2555นำเสนอ จากอ่าวปัตตานี ถึงผืนป่ามรดกโลก
54	วันที่ 28 ธันวาคม 2554	สถานีโทรทัศน์TPBS นำเสนองานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับการแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง ในข่าวค่ำ TPBS
55	วันที่ 8 ตุลาคม 2554	หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ลงบทความ ยังมีรอยยิ้มที่อ่าวปัตตานี ในคอลัมน์โลกหลากวิถี
56	วันที่ 2 ตุลาคม 2554	สถานีโทรทัศน์ TPBS ออกอากาศรายการ เรื่องเล่าจากปลายด้ามขวาน ตอน เยาวชนฟื้นอ่าวปัตตานี

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
57		จุลสารวิทยาลัยชุมชน ฉบับที่ 4 ปีที่ 1 พ.ศ. 2554 เผยแพร่บทความ “จากปูนิ่มสู่การฟื้นฟูธรรมชาติอย่างยั่งยืนแห่งบ้านตันหยงเปาว์” จากคอลัมน์ปกเล่าเรื่อง
58	วันที่ 15 พฤษภาคม 2554	ASTV ผู้จัดการออนไลน์ ถ่ายทอดเรื่องราวชาวประมงพื้นบ้านผ่านบทความเรื่อง คำสอนจากปัตตานี เขียนโดย ดร.ธรณ์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ เพื่อนำเสนอและถ่ายทอดเรื่องราว ความมือร่วมใจของชุมชนและเยาวชนในการสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเล
59	วันที่ 7 ธันวาคม 2553	รายการที่นี่ทีวีไทย สถานีโทรทัศน์ TPBS ออกอากาศ ตอนผลกระทบจากภัยพิบัติต่อชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี
60	วันที่ 18 พฤศจิกายน 2553	รายการเรื่องจริงผ่านจอ สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ออกอากาศเรื่องพายุดีเปรสชั่นที่เกิดกับชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี
61	วันที่ 8 พฤศจิกายน 2553	รายการสถานีประชาชน สถานีโทรทัศน์ TPBS สัมภาษณ์นักวิจัยประมงพื้นบ้าน (นายกสมาคมชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี) เรื่องผลกระทบของพายุดีเปรสชั่นต่อชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี
62	วันที่ 8 พฤศจิกายน 2553	หนังสือพิมพ์มติชนนำเสนอบทความเรื่อง “ อวนลากที่ปัตตานี ” เขียนโดย อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์
63	วันที่ 7 พฤศจิกายน 2553	รายการที่นี่ทีวีไทย สถานีโทรทัศน์ TPBS ออกอากาศ เรื่องความเสียหายจากพายุดีเปรสชั่นที่ ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี
64	วันที่ 19 กันยายน 2553	รายการเรื่องเล่าจากปลายด้ามขวาน สถานีโทรทัศน์ TPBS ตอนอนุรักษ์อ่าวปะนาเระ จ.ปัตตานี
65	วันที่ 12 สิงหาคม 2553	รายการเที่ยงวันทันเหตุการณ์สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3 (The sea series) ตอนทะเลไทย การวางปะการังเทียม
66	วันที่ 12 สิงหาคม 2553	รายการเที่ยงวันทันเหตุการณ์สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3 (The sea series) ตอนทะเลไทย การวางปะการังเทียม
67	วันที่ 1 กรกฎาคม 2553	นักวิจัยประมงพื้นบ้าน ร่วมออกรายการบ่ายนี้มีคำตอบ ทางช่อง 9 โมเดรินไนท์ทีวี เรื่องแนวทางการส่งเสริมอาชีพด้านการเพาะเลี้ยงปูนิ่ม
68	วันที่ 2 พฤษภาคม 2553	วารสารรูสะมิแล ลงบทความ ตันหยงเปาว์ การจัดการทรัพยากรทางทะเล ฉบับวันที่ 2 พ.ค.-ส.ค. 53

ตารางที่ 5.3 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
69	วันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2553	ไทยรัฐออนไลน์ลงบทความขยับเส้นสายผ่านลายการ์ตูน "จูน"เรื่องเล่าชาวประมงพื้นบ้าน'ตานี
70	วันที่ 20 สิงหาคม 2552	หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ section: News ลงบทความเรื่อง “Extraordinary ordinary women of the South” ซึ่งได้มีการกล่าวถึงคุณสุวิมล พิริยธนาลัย ผู้ประสานงานสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี
71	วันที่ 8 สิงหาคม 2552	หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ section: Spectrum ลงบทความเรื่อง “Youth camp makes human connection” ซึ่งเป็นเรื่องราวของกลุ่มเยาวชนที่ทางโครงการหน่วยสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการเสริมศักยภาพชุมชนประมงพื้นบ้านได้สนับสนุนการดำเนินงานและพัฒนาโครงการวิจัย
72	วันที่ 12 มิถุนายน 2552	รายการ“ดีสลาตัน..ณ แดนใต้” ตอน การกัดเซาะชายฝั่ง ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย TPBS เวลา 11.00 น.- 12.00น.
73	วันที่ 7 มิถุนายน 2552	รายการ“เรื่องเล่าจากปลายด้ามขวาน” ตอน การกัดเซาะชายฝั่ง ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย TPBS ในช่วงเวลาข่าวภาคค่ำ (19.30น.)
74	วันที่ 6 มิถุนายน 2552	รายการปราชญ์เดินดิน ตอน นาย มูหามะสุกรี มะสะนิง ออกอากาศตอนที่ 2 ผลิตโดย บริษัท พาโนราม่า เวิลด์ไวด์ จำกัด
75	วันที่ 30 พฤษภาคม 2552	รายการปราชญ์เดินดิน ตอน นาย มูหามะสุกรี มะสะนิง ออกอากาศตอนที่ 1 ผลิตโดย บริษัท พาโนราม่า เวิลด์ไวด์ จำกัด
76	วันที่ 26 เมษายน 2552	เรื่องเล่าจากปลายด้ามขวาน” ตอนกลุ่มเยาวชนอาเนาะลาวต์ ออกอากาศทาง สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย TPBS ออกอากาศ19.30น.
77	วันที่ 9 มีนาคม 2552	รายการ ทะเลสีคราม ; The Sea Series ตอน ลมหายใจของชาวประมงพื้นบ้าน ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ Modern Nine TV ช่อง 9 ผลิตรายการโดยบริษัท พาโนราม่า เวิลด์ไวด์ จำกัด

การสื่อสารสาธารณะหรือการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการสู่ภายนอกเป็นเป้าหมายหลักในการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานฯ เพื่อให้บุคคลภายนอกได้มีโอกาสรับรู้และมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ชุมชนประมงพื้นบ้านได้ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และให้มีโอกาสเรียนรู้ว่า สิ่งที่ชาวประมงพื้นบ้านได้ทำในขณะนี้ส่งผลอย่างไรต่อชุมชนและทรัพยากรโดยรวม ทั้งนี้นอกจากการเผยแพร่ชุดความรู้ของชุมชน

ผ่านสื่อสารมวลชนที่เป็นกระแสหลักจำพวกโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ ฯลฯ แล้ว ทางศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานียังได้มีการเผยแพร่ชุดความรู้ของชุมชนผ่านรูปแบบอื่นๆเช่น เว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ ฯลฯ เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากการทำข้อมูลการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์: RE (Research Exploitation) ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5.4 : การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์: RE (Research Exploitation)

ลำดับที่	ชื่อเรื่อง RE
ปี 2559	
1	ทีมวิจัยชาวประมงพื้นบ้านได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี
2	นักวิจัยชาวประมงพื้นบ้านได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดปัตตานี
3	จากงานวิจัยท้องถิ่นต่อยอดสู่โครงการศึกษาเรียนรู้การใช้เครื่องมือในการส่งเสริมและประกอบอาชีพชุมชน
4	นักวิจัยจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานี ยื่นข้อเสนอต่อรัฐให้แก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย
5	สื่อมวลชนร่วมติดตามแนวทางการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งในพื้นที่ปัตตานี
6	ทีมวิจัยประมงพื้นบ้านร่วมกับกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง สำรวจสถานภาพของหญ้าทะเลในอ่าวปัตตานี
7	นักวิจัยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด
8	นักวิจัยชาวประมงพื้นบ้านใช้ภูมิปัญญาชุมชนเสนอให้รัฐทบทวนการออกกฎหมายประมงบางมาตรา
9	ภาคีเครือข่ายทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูฐานทรัพยากรชุมชน
10	ศึกษาปัจจัยและการปรับตัวในการอพยพไปขายแรงงานที่มาเลเซีย...การเรียนรู้จากพื้นที่จริงสู่การเสริมสร้างศักยภาพชาวประมงพื้นบ้าน

ตารางที่ 5.4 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อเรื่อง RE
11	บางกอกโพสต์ร่วมขยายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่สาธารณชน
ปี 2558	
12	ความพยายามอีกก้าวของนักวิจัยอ่าวปัตตานี...ผลักดันแก้ปัญหาลอบพับดักกุ้ง
13	จากงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่การร่วมให้ข้อมูลยกร่างพระราชบัญญัติการประมงเพื่อกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น
14	นักวิจัยประมงพื้นบ้านปัตตานีร่วมผลักดันพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
15	นักวิจัยจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีร่วมต้อนรับ ฯพณฯ นายพลากร สุวรรณรัฐ องคมนตรี และร่วมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อเติมเต็มความหลากหลายของระบบห่วงโซ่ทรัพยากร
16	สื่อมวลชนร่วมติดตามทัศนะของนักวิจัยประมงพื้นบ้านกรณีสหภาพยุโรปให้ใบเหลืองแก่ไทย
17	ปลูกหญ้าทะเล...ปลูกสำนึกรักษ์อ่าวปัตตานีสู่คนรุ่นใหม่
18	ซั้ง ปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน เครื่องล่อปลา ล่อคนให้มาอยู่รวมกัน
19	สื่อมวลชน ร่วมเรียนรู้วิถีประมงพื้นบ้านและการฟื้นฟูทรัพยากร..สู่การขยายผล
20	หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ร่วมขยายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่สาธารณะ
21	ทีมวิจัยอ่าวปัตตานีเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการต่างๆของจังหวัดเพื่อนำไปสู่การพัฒนาฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างเป็นระบบ
ปี 2557	
22	เวทีเรียนรู้ภูมิปัญญาการประดิษฐ์เครื่องมือประมงพื้นบ้าน.....เวทีแห่งการสร้างกลไกของชุมชนเพื่อการทำประมงแบบพออยู่พอกิน
23	ประมงพื้นบ้านปลูกหญ้าทะเล...ฟื้นฟูอ่าวปัตตานี
24	งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น.... เครื่องมือหนึ่งในการผลักดันให้เกิดการออกกฎหมายที่เอื้อต่อการอนุรักษ์
25	ค่ายเยาวชนพหุวัฒนธรรม ...เรียนรู้ฐานทรัพยากร ผ่านงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น...
26	..เรือกอและท้ายตัด.. ปัจจัยการผลิตที่งดงามด้านศิลปะและวัฒนธรรมของประมงพื้นบ้านที่ปัตตานี

ลำดับที่	ชื่อเรื่อง RE
27	ลอบพับดักกุ้ง : ปัญหาที่เป็นความท้าทายใหม่ของชาวประมงพื้นบ้านปัตตานี
28	คณะสกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เยี่ยมพื้นที่ติดตามงานและให้คำแนะนำทีมวิจัย
29	เขตอนุรักษ์หญ้าทะเลอ่าวปัตตานี แหล่งเรียนรู้ของผู้ที่ต้องการฟื้นฟูฐานทรัพยากรชุมชน
30	สื่อมวลชน ร่วมเรียนรู้ปัญหา..นำไปสู่การขยายผล
31	นิตยสารสารคดีร่วมขยายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่สาธารณชน
ปี 2556	
32	การเรียนรู้ข้ามฐานทรัพยากรผ่านงานวิจัย
33	ค่ายเยาวชนพหุวัฒนธรรม.....เรียนรู้เพื่ออยู่ร่วมในชายแดนใต้
34	เยาวชนกับงานวิจัย แนวทางสู่การสร้างสันติสุข
35	ศูนย์ฯอ่าวปัตตานีร่วมกับหลายภาคส่วน จัดกิจกรรม“สร้างบ้านให้สัตว์น้ำ...คืนปลาให้ท้องทะเล”
36	นักวิจัยรุ่นเยาว์ปลูกหญ้าทะเล...ฟื้นฟูอ่าวปัตตานี
ปี 2555	
37	ซั้ง ปะการังเทียมพื้นบ้าน “เครื่องล่อปลา และคนให้มารวมกัน”
38	ประสบการณ์ในการบังคับใช้กฎหมายอวนลาก : ความท้าทายใหม่ของทีมวิจัยประมงพื้นบ้าน
39	เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเผชิญหน้ากับภัยพิบัติทางธรรมชาติ
40	กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง หนุนความรู้วิชาการ เรื่องการปลูกหญ้าทะเลแก่ทีมวิจัย
41	สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสร่วมขยายผลงานวิจัยของกลุ่มเยาวชนสู่สาธารณชน
ปี 2554	
42	สมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีร่วมขับเคลื่อนนโยบายการพัฒนาชุมชนประมงพื้นบ้านร่วมกับศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานี
ปี 2553	
43	แนวทางแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง โดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านตันหยงเปาว์ หมู่ที่ 4 ตำบลท่ากำชำอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี
44	แนวการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนด้านการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำหายากในเขตอ่าวปัตตานี

5.3.2.3 การสร้างผู้นำที่สามารถร่วมเวทีวิชาการในที่ต่างๆ

การสร้างผู้นำเพื่อนำไปสู่การเข้าร่วมในเวทีวิชาการต่างๆนั้น มีเป้าหมายเพื่อต้องการสร้างพื้นที่การเคลื่อนไหวและแสดงตัวตนของชาวประมงพื้นบ้านชาวปัตตานีให้กว้างขวางมากขึ้น โดยผู้ที่เป็นตัวแทนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีขึ้นเวทีต่างๆเหล่านี้จะทำหน้าที่ในการนำเสนอความรู้ ความคิด ปัญหาของชุมชนประมงพื้นบ้านต่าง ๆ อย่างครบถ้วน โดยผ่านการเป็นวิทยากรต่างๆ เช่น เป็นวิทยากรออกโทรทัศน์ เป็นวิทยากรบรรยายในมหาวิทยาลัยหลายแห่งทั้งในท้องถิ่นและส่วนกลาง เป็นวิทยากรในเวทีการอบรม สัมมนาต่างๆทั้งของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชากา ร

เวทีต่างๆที่ผู้แทนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีได้เข้าร่วมประชุมและได้ร่วมเป็นวิทยากรภายหลังจากการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี มีดังนี้

ตารางที่ 5.5: ตารางแสดงการเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้ในเวทีต่างๆ

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
1	วันที่ 11 สิงหาคม 2559	ตัวแทนนักวิจัยได้รับเชิญเป็นวิทยากรให้ความรู้ในเรื่อง พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 ,ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของชาวประมงพื้นบ้านปัตตานี,บทบาทของชุมชนชายฝั่งในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและทิศทางการขับเคลื่อนงานของสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี
2	วันที่ 14 ธันวาคม 2558	ตัวแทนนักวิจัยได้รับเชิญเป็นวิทยากรบรรยายความรู้ในหัวข้อ “บทบาทของชุมชนชายฝั่งในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ.2558 ด้านกฎหมายป่าชายเลนและประมงที่เกี่ยวข้อง” ณ โรงแรมเซาเทรินวิว อ.เมือง จ.ปัตตานี
3	วันที่ 28 มกราคม 2558	ตัวแทนนักวิจัยได้รับเชิญเป็นวิทยากรในการเสวนาเรื่อง สิทธิชุมชน ตอน รัฐในฐานะผู้พิทักษ์หรือผู้ละเมิดสิทธิ ณ โรงแรมปาร์ควิว รีสอร์ท อ.เมือง จ.ปัตตานี เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในประเด็นสิทธิชุมนแลเพื่อการพิทักษ์สิทธิอันชอบธรรมตามกฎหมายของประชาชน
4	วันที่ 28 พฤศจิกายน 2557	ตัวแทนนักวิจัยได้รับเชิญเป็นวิทยากรบรรยายในหัวข้อ “แนวทางการเสนอร่างกฎหมายโดยชุมชน” ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

ตารางที่ 5.5 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
5	วันที่ 7 สิงหาคม 2557	ตัวแทนนักวิจัยได้รับเชิญเป็นวิทยากรบรรยายให้ความรู้ เรื่อง การสร้างครือข่ายคณะทำงานการบริหารจัดการทรัพยากรประมงเชิงพื้นที่ ตามโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตร การพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Fisherman) ณ ห้องขวัญจุฑา 1 โรงแรมปาร์ควิว รีสอร์ท ปัตตานี เพื่อส่งเสริมให้ชาวประมงมีความรู้ในการประกอบอาชีพการทำการประมง การใช้เครื่องมือทำการประมงที่เหมาะสม ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และระเบียบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการทำการประมง การจัดทำบัญชีครัวเรือนและการสร้างเครือข่ายในการช่วยดูแลและรักษาทรัพยากรประมง
6	วันที่ 21 พฤษภาคม 2556	ตัวแทนนักวิจัยได้ถ่ายทอดให้ความรู้ในเรื่องภูมิปัญญาการต่อเรือกอและท้ายตัด, ภูมิปัญญาการประดิษฐ์เครื่องมือประมงและการศึกษาลักษณะทางกายภาพ ให้กับบุคลากรวิทยาลัยชุมชนปัตตานี
7	วันที่ 24 สิงหาคม 2554	ตัวแทนนักวิจัยร่วมเป็นวิทยากรในการสัมมนาเรื่อง พัฒนาประมงอย่างยั่งยืนเพื่อพลิกฟื้นทรัพยากรสัตว์น้ำ จัดโดย กรมประมง ณ โรงแรมนครพนมริเวอร์วิว จังหวัดนครพนม เพื่อการเสริมสร้างความรู้และแนวคิดต่อการพัฒนาทรัพยากรประมงสู่สาธารณชน
8	วันที่ 29 กรกฎาคม 2554	ตัวแทนนักวิจัยเป็นวิทยากรในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคณะของศอ.บต. ในประเด็นเรื่องการช่วยเหลือและสนับสนุนเครื่องมือประมงให้กับชาวประมงพื้นบ้านและการแก้ไขปัญหาเรืออวนรุน อวนลาก เพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน ณ ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
9	วันที่ 11 กรกฎาคม 2554	ตัวแทนนักวิจัยร่วมกันนำเสนอข้อมูลในเรื่องของกฎหมายประมงที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรในอ่าวปัตตานีให้กับกลุ่มอาสาสมัครอิสระ ณ บ้านตะโละสมิแล ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เพื่อบอกเล่าเรื่องราวและกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่มีการนำมาใช้ในอ่าวปัตตานีเพื่อการปกป้องทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
10	วันที่ 18 พฤษภาคม 2554	ตัวแทนนักวิจัยร่วมเป็นวิทยากรในการบรรยายพิเศษ เรื่อง การเพาะพันธุ์ปูทะเลและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงปูนิ่มและผลที่เกิดขึ้นจากการเพาะเลี้ยงแก่ผู้อำนวยการสำนักบริหารงานวิทยาลัยชุมชน(นางสาวสุนันทา แสงทอง) และ บุคลากรสำนักบริหารงานวิทยาลัยชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

ตารางที่ 5.5 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
11	วันที่ 11 พฤษภาคม 2554	ทีมนักข่าวช่อง 5 ได้ลงมาศึกษาดูงานการเพาะเลี้ยงปูนิ่มในพื้นที่บ้านตันหยงเปาว์โดยมีตัวแทนนักวิจัยเป็นผู้อธิบายและถ่ายทอดข้อมูลเพื่อนำไปสู่การเผยแพร่สู่สาธารณะ
12	วันที่ 6 – 9 เมษายน 2554	ศูนย์ฯอ่าวปัตตานีเป็นวิทยากรร่วมกับทีมวิจัยในโครงการต่างๆ ในการถ่ายทอดความรู้ เรื่องราวของชาวประมงพื้นบ้านให้กับเยาวชนจากค่ายพหุวัฒนธรรม จากคณะรัฐศาสตร์ มอ.ปัตตานี และพาไปศึกษาสภาพของทรัพยากรในพื้นที่อ่าวปัตตานี เพื่อสร้างความตระหนักให้เยาวชนเกิดการรักษ์ถิ่นฐานบ้านเกิด
13	วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2554	ตัวแทนนักวิจัยร่วมกับวิทยาลัยชุมชนปัตตานีนำคณะนักศึกษาเข้าศึกษาการเพาะเลี้ยงปูนิ่ม รวมทั้งร่วมอาสาช่วยชาวบ้านและทีมวิจัยในพื้นที่จัดสร้างสถานที่สำหรับเพาะเลี้ยงปูทะเลเพื่อการขยายพันธุ์ และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจต่อการเพาะเลี้ยงปูและการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์
14	วันที่ 21 มกราคม 2554	ตัวแทนนักวิจัยร่วมถ่ายทอดความรู้และพาคณะทำงานจากสหภาพยุโรปไปศึกษาเรียนรู้ความอุดมสมบูรณ์ของอ่าวปัตตานีที่เป็นผลมาจากการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสมในอ่าวปัตตานี
15	วันที่ 20 ตุลาคม 2553	ตัวแทนนักวิจัยร่วมเป็นวิทยากรนำเสนอบทบาทเยาวชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรในอ่าวปัตตานีให้แก่นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยทั่วประเทศ
16	วันที่ 7-8 ตุลาคม 2553	ตัวแทนนักวิจัยร่วมเป็นวิทยากรและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคณะกรรมาธิการวิสามัญ ติดตาม เร่งรัด ประเมินผลการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา จ.ชายแดนภาคใต้ วุฒิสภาในประเด็นเรื่องการแก้ไขปัญหาเครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายล้างสูงและส่งผลต่อการจัดการทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน
17	วันที่ 1 ตุลาคม 2553	ตัวแทนนักวิจัยร่วมเป็นวิทยากรให้กับคณาจารย์วิทยาลัยชุมชนปัตตานีในเรื่องกระบวนการเลี้ยงปูนิ่ม
18	วันที่ 26-28 กุมภาพันธ์ 2553	ตัวแทนนักวิจัยร่วมเป็นวิทยากรให้การศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับนักเขียนการ์ตูนจากสมาคมนักเขียนการ์ตูนแห่งประเทศไทยเพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมต่อการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน

ตารางที่ 5.5 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
19	วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2553	ตัวแทนนักวิจัยเป็นวิทยากรให้การศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับคณะทำงานยุติธรรมเพื่อสันติภาพนำโดย คุณอังคณา นีละไพจิตร เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมต่อการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน
20	วันที่ 2-6 กุมภาพันธ์ 2553	ตัวแทนนักวิจัยเป็นวิทยากรนำเสนอการสร้างความรู้ในการพัฒนาชุมชนต้นแบบประมงพื้นบ้านเพื่อการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนให้กับคณะเยาวชนจากค่ายพหุวัฒนธรรม คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลา นครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
21	วันที่11 มกราคม 2553	ตัวแทนนักวิจัยเป็นวิทยากรให้กับนักศึกษาจากวิทยาลัยชุมชนปัตตานีในเรื่องการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน
22	วันที่ 8 ธันวาคม 2552	ทีมวิจัยได้ให้ข้อมูลและพาผู้แทนของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศึกษาสภาพพื้นที่จริงในการแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งบ้านตันหยงเปาว์ ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก จ.ปัตตานี ดูพื้นที่การกัดเซาะชายฝั่ง
23	วันที่ 15 -16 สิงหาคม 2552	ตัวแทนนักวิจัยเป็นวิทยากรให้กับนักศึกษา มอ. ปัตตานี ในเรื่องกระบวนการการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งโดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านตันหยงเปาว์ ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก จ.ปัตตานี
24	วันที่ 27 – 30 เมษายน 2552	ตัวแทนนักวิจัยร่วมเป็นวิทยากรนำเสนอบทบาทเยาวชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรในอ่าวปัตตานีให้แก่สมาชิกค่ายในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
25	20 เมษายน 2552	กลุ่มทีมวิจัยเยาวชนนำเสนอสื่อรณรงค์ในการสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนให้แก่คณะทำงานของมูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร

ตารางที่ 5.6 : ตารางแสดงการเข้าร่วมประชุม/ สัมมนา/อบรมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
1	วันที่ 17 กันยายน 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นร่างแผนพัฒนาจังหวัดปัตตานี พ.ศ. 2561 – 2564 และแผนปฏิบัติราชการของจังหวัดปัตตานี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 และประชุมคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดปัตตานี (กบจ.ปน.) ครั้งที่ 5/2559 ณ ห้องสะบารัง 1 โรงแรมซีเอส จังหวัดปัตตานี

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
2	วันที่ 1 กันยายน 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะทำงานด้านประมง ครั้งที่ 3/2559 เพื่อพิจารณาข้อเกี่ยวข้องกับการประมงในจังหวัดปัตตานี ณ ห้องประชุมสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี
3	วันที่ 31 สิงหาคม 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดปัตตานี ครั้งที่ 2 /2559 ณ ห้องประชุมพญาตานี ศาลากลางจังหวัดปัตตานี เพื่อรับฟังการชี้แจง เรื่อง การออกกฎหมายลำดับรองภายใต้พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 และร่วมพิจารณาประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบของคณะกรรมการประมงประจำจังหวัดในเขตทะเลชายฝั่ง พ.ศ. 2559
4	วันที่ 11 สิงหาคม 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี ครั้งที่ 2 /2559 เพื่อรับทราบแผนยุทธศาสตร์บริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี พ.ศ. 2560 -2564 และแผนปฏิบัติการส่งเสริม คุ้มครองและพัฒนาแรงงานนอกระบบ ประจำปี 2559 ณ ห้องประชุมสำนักงานแรงงานจังหวัดปัตตานี
5	วันที่ 11 สิงหาคม 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นในการกำหนดมาตรการและแผนที่เขตการจัดการภายใต้โครงการจัดทำมาตรการในการสงวน อนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อประกาศพื้นที่ป่าชายเลน ปีงบประมาณ 2559 (ระดับพื้นที่) ณ โรงแรมปาร์ควิว จ.ปัตตานี
6	วันที่ 1-3 สิงหาคม 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ โครงการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดปัตตานี พ.ศ. 2561-2564 และแผนปฏิบัติราชการของจังหวัดปัตตานี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ณ ห้องประชุมสะบารัง 2 โรงแรมซีเอสปัตตานี
7	วันที่ 27 มิถุนายน 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดปัตตานี (ก.บ.จ.ปน.) ครั้งที่ 4/2559 ณ ห้องประชุมศรีนคราชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
8	15 มิถุนายน 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมการพิจารณาโครงการพสกนิกรรอบอ่าวปัตตานีสู่สันติสุข ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
9	30 พฤษภาคม 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมการอบรมโครงการสนับสนุนการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีสู่ชุมชน เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ณ โรงแรมหาดแก้วรีสอร์ท อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
10	30 พฤษภาคม 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมการพิจารณาโครงการพสกนิกรรอบอ่าวปัตตานีสู่สันติสุข ณ ห้องประชุมห้องโถง อาคารอเนกประสงค์ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้
11	วันที่ 27 -29 เมษายน 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็น “(ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564)” เพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ (ร่าง) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ที่ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี นำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่มีความครบถ้วนและสมบูรณ์ ณ โรงแรมพีซ ลากูน่า รีสอร์ท แอนด์ สปา ต.อ่าวนาง จ.กระบี่
12	วันที่ 4 เมษายน 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะทำงานด้านประมง เพื่อพิจารณาแนวทางการช่วยเหลือชาวประมงในช่วงฤดูฝน ณ ห้องประชุมสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี
13	วันที่ 24 มีนาคม 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี ครั้งที่ 3/2559 ณ ห้องประชุมสำนักงานแรงงานจังหวัดปัตตานี

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
14	วันที่ 14-15 มีนาคม 2559	นักวิจัยชาวบ้านเข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง กฎหมายและนโยบายการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย (IUU Fishing) เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจในพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 แผนการบริหารจัดการประมงทะเลของประเทศไทย (FMP) และแผนปฏิบัติการระดับชาติของประเทศไทยในการป้องกัน ยับยั้ง และขจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมายขาดการรายงานและไร้การควบคุมได้อย่างถูกต้อง ณ โรงแรมหาดใหญ่ พาราไดซ์ โฮเทล แอนด์ รีสอร์ท อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
15	วันที่ 7 มีนาคม 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการและคณะทำงานการจัดงานมหกรรมของดีเมืองปัตตานี ได้เข้าร่วมประชุมการเตรียมความพร้อมการจัดงานมหกรรมของดีเมืองปัตตานีครั้งที่ 1/2559 ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
16	วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมหารือเกี่ยวกับรูปแบบการขุดลอกอ่าวปัตตานี ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
17	วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2559	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมหารือการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนและชุมชนรอบอ่าวปัตตานี ณ ห้องประชุม 3 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 ส่วนหน้า ค่ายสิรินธร
18	วันที่ 29 ธันวาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านประชุมร่วมกับรองเลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ผศ.ปิยะ กิจถาวร ณ โรงเรียนตาดีกาบ้านบานา ต.บานา
19	วันที่ 24 ธันวาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมเตรียมการสำรวจและออกแบบร่องน้ำโครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมอ่าวปัตตานี ณ ห้องประชุมสำนักงานสหกรณ์จังหวัดปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี
20	วันที่ 24 ธันวาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดปัตตานี ครั้งที่ 1/2558 ณ โรงแรม ซี.เอส. ปัตตานี จัดโดย กรมทรัพยากรกรทางทะเลและชายฝั่งและจังหวัดปัตตานี

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
21	วันที่ 17 ธันวาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะทำงานด้านการประมง ครั้งที่ 3/2558 ณ ห้องประชุมสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานีโดยมีระเบียบวาระการประชุมที่เสนอใหม่ คือ 1. พิจารณาแนวทางการส่งเสริมเพาะเลี้ยงปลาเศรษฐกิจในกระชังและบ่อดิน 2.สถานการณ์ประมงพื้นบ้านในจังหวัดปัตตานีกับการประกาศตามความในมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว)
22	14 ธันวาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมฝึกอบรมหลักสูตร โครงการราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลและชายฝั่ง (รสทช.) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพผู้เข้ารับการอบรม มีความรู้เรื่องระบบนิเวศป่าชายเลนและชายฝั่งในท้องถิ่น เข้าใจในหลักการ วิธีการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรป่าชายเลนและชายฝั่งอย่างยั่งยืน และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถนำไปดำเนินจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครตลอดจนเป็นศูนย์กลางการประสานงานและร่วมบริหารจัดการทรัพยากรระหว่างเจ้าหน้าที่กับชุมชนท้องถิ่นแก่กลุ่มภาคประชาชนชาวประมงพื้นบ้านและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
23	วันที่ 8 ธันวาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
24	วันที่ 8 ธันวาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี ครั้งที่ 7 /2558 ณ สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี
25	วันที่ 18 พฤศจิกายน 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจจังหวัดปัตตานี ณ ห้องประชุมลังกาสุกะ ศาลากลางจังหวัดปัตตานี (หลังเก่า)
26	วันที่ 18 พฤศจิกายน 2558	ผู้ประสานงานสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี เข้าร่วมประชุม Consultation on CSOs Study จัดโดย สหภาพยุโรปร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
27	วันที่ 12 พฤศจิกายน 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี,รองผู้ว่าฯ ประมงจังหวัดปัตตานีและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง พร้อมยื่นหนังสือเพื่อทวงถามความคืบหน้าของการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวประมงฯ ตามข้อเรียกทั้ง 6 ข้อ มีความคืบหน้าอย่างไรบ้าง

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
28	4 พฤศจิกายน 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดปัตตานี (ก.บ.จ.ปน.) ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
29	วันที่ 15 ตุลาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจจังหวัดปัตตานี ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
30	วันที่ 15 ตุลาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุม กิจกรรมส่งเสริมการรวมกลุ่ม การรับขึ้นทะเบียนองค์กรเกษตรกรจังหวัดปัตตานี จัดโดย สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี
31	วันที่ 15 ตุลาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุม กิจกรรมส่งเสริมการรวมกลุ่ม การรับขึ้นทะเบียนองค์กรเกษตรกรจังหวัดปัตตานี จัดโดย สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดปัตตานี
32	23 กันยายน 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมประชาคมรับฟังความคิดเห็นร่างแผนพัฒนาจังหวัดปัตตานี พ.ศ. 2557-2560 และแผนปฏิบัติราชการประจำปี พ.ศ. 2560 ณ ห้องพิมมาดา โรงแรมปาร์ควิว รีสอร์ท จังหวัดปัตตานี
33	11 กันยายน 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะทำงานพัฒนาและฟื้นฟูอ่าวปัตตานีและพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี เพื่อหารือหาแนวทางการขอรับสนับสนุนงบประมาณ เพื่อการแก้ไขปัญหาน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่ง ณ ห้องประชุมศรีนครา ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
34	3 กันยายน 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดปัตตานี (ก.บ.จ.ปน.) เพื่อเข้าร่วมพิจารณากรอบแนวทางการทบทวนแผนพัฒนาจังหวัดปัตตานี (พ.ศ. 2557-2560) ฉบับทบทวนใหม่ (รอบปี พ.ศ. 2560) แผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัดปัตตานี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2559 ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
35	19 -21 สิงหาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมปฏิบัติการ "หลอมรวมสื่อชายแดนใต้สร้างพื้นที่ข่าวสนองตอบนโยบายสร้างสันติสุข" เพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำรายการให้มีคุณภาพในรูปแบบการจัดรายการวิทยุ "ร่วมด้วยช่วยกัน"

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
36	25 สิงหาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี จากที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นคณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านแรงงานนอกระบบของจังหวัดปัตตานี รวมทั้งนโยบายที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ สนับสนุนการดำเนินงานกำกับและติดตามผลการดำเนินงานด้านแรงงานนอกระบบของจังหวัด ณ ห้องประชุมสำนักงานแรงงานจังหวัดปัตตานี ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
37	3 สิงหาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติ เรื่อง แนวทางการใช้เครื่องมือประมงที่เหมาะสมในแต่ละเขตพื้นที่การทำประมง เพื่อให้ข้อคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางในการกำหนดชนิดและจำนวนเครื่องมือประมงที่เหมาะสมในแต่ละเขตพื้นที่การทำประมง ณ โรงแรมวีว่า อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
38	25 มิถุนายน 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะทำงานพัฒนาและฟื้นฟูอ่าวปัตตานีและพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี เพื่อร่วมพิจารณาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่ง บ้านบางเก่า ตำบลบางเก่า อ.สายบุรี จ.ปัตตานี ณ ห้องประชุมศรีนครา ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
39	23 มิถุนายน 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจจังหวัดปัตตานี ครั้งที่ 5/2558 ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
40	19 มิถุนายน 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมเตรียมการจัดงานเทศกาลอาหารทะเลและของดีเมืองตานี ประจำปี 2558 เพื่อส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์อาหารทะเลและของดีจังหวัดปัตตานี ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
41	12 พฤษภาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดปัตตานี (ก.บ.จ.ปน.) ครั้งที่ 2/2558 เพื่อเข้าร่วมพิจารณาการเปลี่ยนแปลงโครงการตามแผนปฏิบัติการราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
42	29 เมษายน 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมการประชุมหารือการฟื้นฟูอ่าวปัตตานี ครั้งที่ 2 ณ ห้องประชุมคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อร่วมกันอภิปรายประเด็นปัญหาสำคัญของอ่าวปัตตานี และแนวทางการฟื้นฟู
43	26-27 เมษายน 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้เข้าร่วมรับฟัง แลกเปลี่ยนในเวทีการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตามหลักการของ พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 โดยมีคณะผู้บริหารกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ผู้แทนจากจังหวัดชายฝั่ง ผู้แทนเครือข่ายอนุรักษ์ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากจังหวัดชายฝั่งทะเลทั่วประเทศ เข้าร่วมประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ โดยมีพลเอกดาว์พงษ์ รัตนสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ทส.) เป็นประธานในการประชุม ณ โรงแรมมารวยการ์เด้น กรุงเทพฯ
44	10 มีนาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้เข้าร่วมในพิธีเปิดโครงการส่งเสริมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนปี 2558 จัดโดยสภาอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี
45	3 มีนาคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจจังหวัดปัตตานี ครั้งที่ 2/2558 ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
46	23 กุมภาพันธ์ 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนารอบอ่าวปัตตานี ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 3 อาคารเอนกประสงค์ ศอ.บต.
47	17 กุมภาพันธ์ 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมเพื่อแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูอ่าวปัตตานีและพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี เพื่อให้พื้นที่อ่าวปัตตานีเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
48	16 กุมภาพันธ์ 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านจัดเวทีประชุมระดมความคิดเห็นข้อเสนอแนะและความต้องการของตัวแทนชุมชนประมงพื้นบ้านรอบอ่าวปัตตานี ณ มัสยิดบ้านบานา ต.บานา อ.เมือง จ.ปัตตานี
49	5 กุมภาพันธ์ 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดปัตตานี (ก.บ.จ.ปน.) เพื่อเข้าร่วมพิจารณาการเปลี่ยนแปลงโครงการตามแผนปฏิบัติการราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
50	10 มกราคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมหารือการดำเนินงานตาม “โครงการพสกนิกรรอบอ่าวปัตตานีสู่สันติสุข”ครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นเวทีหาทางออกให้กับชาวประมงพื้นบ้านกับกลุ่มทุนเพาะเลี้ยงหอยอ่าวปัตตานี ที่ห้องประชุมกองพล ร.15 ต.บ่อทอง อ.หนองจิก จ.ปัตตานี โดยมีพล.ท.ณ พล คชแก้ว หัวหน้าคณะทำงานกิจการพลเรือนและมวลชน กอ.รมน.ภาค 4 ส่วนหน้าเป็นประธานการประชุม มีผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ตัวแทนกำนันผู้ใหญ่บ้านจาก 9 ชุมชนในและนอกอ่าวปัตตานี ตัวแทนสหกรณ์จังหวัดปัตตานี ตัวแทนสภาเกษตรแห่งชาติ นายกสมาคมประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ตัวแทนชาวประมงพื้นบ้านรอบอ่าวปัตตานี นักวิชาการและนักวิจัยอ่าวปัตตานีจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ม.อ.)
51	8 มกราคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมโครงการพสกนิกรรอบอ่าวปัตตานี ครั้งที่ 1 ณ ห้องประชุมค่ายสิรินธร ต.เขาตูม อ.ยะรัง จ.ปัตตานี มีผู้เข้าร่วมประกอบด้วย กลุ่มประมงพื้นบ้าน ,กลุ่มอนุรักษ์,ภาคประชาสังคมและภาคประชาชน โดยที่ชาวประมงพื้นบ้านไม่เห็นด้วยกับโครงการ พสกนิกรรอบอ่าวปัตตานี สู่สันติสุข ในหลายประเด็น โดยเฉพาะแผนงานการจัดแบ่งพื้นที่ประมง(fishing Ground) และออกใบอนุญาต (Fishing Permit) ให้แก่สหกรณ์แต่ละแห่ง ซึ่งจะนำไปสู่การเลี้ยงหอยแครง เมื่อทางแม่ทัพภาคที่ 4 รับทราบปัญหาข้อเท็จจริงจากทั้งสองฝ่าย จึงเสนอให้มีการชะลอแผนงานดังกล่าวไว้ก่อน

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
52	7 มกราคม 2558	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมหารือโครงการพสกนิกรรอบอ่าวปัตตานีสู่สันติสุข ณ ห้องประชุมศาลากลางจังหวัดปัตตานี ซึ่งสภาเกษตรแห่งชาติ ร่วมกับคณะทำงานด้านกิจการพลเรือนและมวลชนกอ.รมน.ภาค 4 ส่วนหน้า เป็นผู้นำเสนอเพื่อขอสนับสนุนวงเงินงบประมาณ มีผู้เข้าร่วมประกอบด้วย หัวหน้ายุทธศาสตร์จังหวัด ตัวแทนจากสภาเกษตรแห่งชาติ ตัวแทนประมงพื้นบ้าน สหกรณ์จังหวัดปัตตานีและหน่วยงาน บุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี เป็นประธานที่ประชุม
53	วันที่ 26 ธันวาคม 2557	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมหารือการแก้ไขปัญหาการทำประมงตามนโยบายของนายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่จะแก้ไขปัญหาการทำประมงของประเทศ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายร่วมกันในการแก้ปัญหา ณ ห้องประชุม 123 ชั้น 2 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
54	วันที่ 23 ธันวาคม 2557	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพประมง (พหุภาคี) เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบต่อข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือลอบพับดักกุ้งเพื่อเสนอต่อกรมประมงในการพิจารณาดำเนินการกำหนดพื้นที่ในการประกาศห้ามใช้เครื่องมือดังกล่าว
55	วันที่ 17 ธันวาคม 2557	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมเพื่อให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติการประมง ณ ห้องประชุมคณะกรรมาธิการ หมายเลข 311 ชั้น 3 อาคารรัฐสภา 2
56	วันที่ 14 ธันวาคม 2557	ทีมวิจัยประมงพื้นบ้านได้เข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานีเพื่อนำเสนอปัญหาความเดือดร้อนของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีให้เกิดการแก้ไขปัญหา
57	วันที่ 28 พฤศจิกายน 2557	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดปัตตานี (กบจ.ปน.) ครั้งที่ 4/2557 ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
58	วันที่ 17 -18 พฤศจิกายน 2557	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการทบทวนแผนพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2559 – 2562 ณ โรงแรมปาร์ควิว รีสอร์ท ปัตตานี
59	วันที่ 23 กันยายน 2557	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการนานาชาติ ในหัวข้อ ผู้ชายและเยาวชนชายในพื้นที่ขัดแย้ง : สาเหตุ ผลกระทบ การจัดการ – บทเรียนจากประเทศไทยและต่างประเทศ
60	วันที่ 17 กันยายน 2557	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจจังหวัดปัตตานี ครั้งที่ 2/2557 ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
61	วันที่ 14 สิงหาคม 2557	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจจังหวัดปัตตานี ครั้งที่ 1/2557 ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
62	วันที่ 4 สิงหาคม 2557	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดปัตตานี (กบจ.ปน.) ครั้งที่ 3/2557 เพื่อพิจารณาการขอเปลี่ยนแปลงการโครงการตามแผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 ณ ห้องประชุมพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
63	วันที่ 24 มิถุนายน 2557	นักวิจัยประมงพื้นบ้านร่วมกับสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีจัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นถึงแนวทางในการสนับสนุนกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวประมงพื้นบ้านรอบอ่าวปัตตานีในการทำงานวิจัย
64	วันที่ 23 เมษายน 2557	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดปัตตานี (กบจ.ปน.) ครั้งที่ 1 /2557 เพื่อพิจารณาและจัดลำดับความสำคัญของโครงการในการขอรับการสนับสนุนงบประมาณ
65	วันที่ 25 มีนาคม 2557	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้รับเชิญเป็นประธานในพิธีมอบเครื่องมือประมงพื้นบ้านพร้อมอุปกรณ์ ณ ศูนย์บริหารจัดการประมงทะเล ปัตตานี
66	วันที่ 16 มกราคม 2557	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมกับอธิบดีกรมประมง ณ สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จังหวัดสงขลา โดยมีการนำเสนอในประเด็นเรื่องปัญหาเครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูง เช่น อวนลากและอวนพับกุ้ง,แผนการบริหารจัดการอ่าวปัตตานีอย่างยั่งยืน เช่น การเพิ่มปริมาณและความหลากหลายของพันธุ์สัตว์น้ำ การเพาะเลี้ยง

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
		หอยแครง และ แนวทางการช่วยเหลือและส่งเสริมการประกอบอาชีพของชาวประมงพื้นบ้าน เช่น การสนับสนุนเครื่องมือประมงพื้นบ้าน
67	วันที่ 10 ตุลาคม 2556	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้เข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างแผนพัฒนาจังหวัดปัตตานี พ.ศ. 2558-2561 ณ ห้องน้ำพราว โรงแรม ซีเอส ปัตตานี และประชุม ก.บ.จ. ปน. ครั้งที่ 5/ 2556 ณ ห้องสะบารัง โรงแรมซีเอส ปัตตานี
68	วันที่ 10 กันยายน 2556	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมการทบทวนแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด พ.ศ. 2557-2560 และการจัดทำตัวชี้วัดการพัฒนาจังหวัดให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ประเทศ ณ ห้องสะบารัง 2 โรงแรมซีเอสปัตตานี
69	วันที่ 9 กันยายน 2556	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมเวทีจัดทำกติกาชุมชนในการร่วมกันใช้และรักษาอนุรักษ์ทรัพยากรของตนให้ยั่งยืน จัดโดย กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ณ โรงแรมซีเอส ปัตตานี
70	วันที่ 5 กันยายน 2556	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมการแก้ไขปัญหาการทำการประมงในอ่าวปัตตานี และพื้นที่ชายฝั่งทะเลจังหวัดปัตตานี
71	วันที่ 2 กันยายน 2556	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมกับศูนย์บริหารจัดการประมงทะเลจังหวัดปัตตานี เพื่อติดตามผลการแก้ไขปัญหาอวนลากข้าง
72	วันที่ 22-24 สิงหาคม 2556	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมการฝึกอบรมอาสาสมัครเฝ้าระวังการทำการประมง ณ ศูนย์บริหารจัดการประมงทะเล จังหวัดปัตตานี
73	วันที่ 19 สิงหาคม	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพทำการประมง (พหุภาคี) ครั้งที่ 2/2556 ณ ห้องพญาตานี ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
74	วันที่ 26 กรกฎาคม 2556	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมแก้ไขปัญหาอวนลากข้าง ณ ห้องประชุม ศูนย์บริหารจัดการประมงทะเลปัตตานี *เรื่อง การติดตามการเฝ้าระวังการทำประมงที่ผิดกฎหมาย*
75	วันที่ 15 กรกฎาคม 2556	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของผู้ประกอบการด้านการประมง เพื่อรับทราบและพิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการประมงและอื่นๆ ณ ห้องประชุม 135 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
76	วันที่ 5 กรกฎาคม 2556	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมกับศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้
77	วันที่ 25 มีนาคม 2556	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้เข้าร่วมประชุมคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของผู้ประกอบการด้านการประมง เพื่อรับทราบและพิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการประมงและอื่นๆ ใน ณ ห้องประชุม 123 ชั้น 2 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
78	13 มีนาคม 2556	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพทำการประมง (พหุภาคี) ครั้งที่ 1/2556 ณ ห้องปฏิบัติการชั้น 2 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี *เรื่อง การขอผ่อนผันการจดทะเบียนเรืออวนลากตามมติคณะรัฐมนตรี*
79	วันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2556	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะทำงานแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายการทำประมงในอ่าวปัตตานีและพื้นที่ชายฝั่งทะเล จังหวัดปัตตานี ณ ห้องประชุมปฏิบัติการ 2 ชั้น 4 อาคารศาลากลางหลังใหม่ ใน*เรื่อง การแต่งตั้งชุดเฉพาะกิจและการดำเนินการจับกุมเรืออวนลากที่ละเมิดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย*
80	วันที่ 31 ตุลาคม 2555	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือแนวทางการสนับสนุนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ณ ห้องประชุมปฏิบัติการ ศอ.บต. ในประเด็นการเตรียมความพร้อมในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมอบรม การเตรียมหลักสูตร การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร รวมทั้งการติดตามและสนับสนุนการทำงาน สืบเนื่องจากการจัดประชุมเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2555 ที่มีมติมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ ศอ.บต. มีการประสานการจัดทำหลักสูตรการพัฒนานักวิจัยปฏิบัติการชุมชน
81	วันที่ 18 ตุลาคม 2555	นักวิจัยประมงพื้นบ้านซึ่งเป็นคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของผู้ประกอบการด้านการประมง ได้เข้าร่วมประชุมเพื่อรับทราบและพิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการประมงและอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ณ ห้องประชุม 123 ชั้น 2 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
82	วันที่ 19 กันยายน 2555	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมหารือและพิจารณาร่างแนวเขตและพิกัดห้ามทำการประมงประกอบแสงไฟบริเวณแนวปะการังเทียม จังหวัดปัตตานี ณ ห้องประชุม 1ชั้น 4 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี
83	วันที่ 18 กันยายน 2555	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้เข้าร่วมประชุมหารือโครงการปะการังเทียมเอนกประสงค์ ประมงเชิงอนุรักษ์ รักษาสิ่งแวดล้อมส่งเสริมการกีฬาและการท่องเที่ยว ณ ห้องประชุม KM ชั้น 5 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี เพื่อประชุมหารือข้อสรุปในการดำเนินโครงการดังกล่าว
84	วันที่ 5 กันยายน 2555	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือเวทีประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ชายแดนและร่างแผนพัฒนาจังหวัดปัตตานี พ.ศ. 2557-2560 ณ โรงแรมเซาท์เทริร์นวิว จังหวัดปัตตานี โดยทางสมาคมฯได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง
85	วันที่ 18 กรกฎาคม 2555	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมหารือกรณีผ่อนผันการจดทะเบียนเรืออวนลาก ณ ห้องประชุมพะยูน ชั้น 7 อาคารจุฬาภรณ์ กรมประมง
86	วันที่ 12 กรกฎาคม 2555	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมหารือเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ณ ห้องประชุม 1 ชั้น 3 อาคารอำนวยการ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้
87	วันที่ 5 กรกฎาคม 2555	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของผู้ประกอบการด้านการประมง เพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการประมง ณ ห้องประชุม 123 ชั้น 2 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
88	วันที่ 20 มิถุนายน 2555	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมโครงการพัฒนาชุมชนสันติสุขตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พนพ.) จัดโดย ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต) ณ ห้องประชุมอาคารเอนกประสงค์ ชั้น 1 ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อประชุมหารือเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตและการดำเนินงานโครงการพัฒนาชุมชนสันติสุขตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พนพ.)

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
89	วันที่ 28 พฤษภาคม 2555	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้เข้าร่วมประชุมหารือโครงการปะการังเทียมเอนกประสงค์ ประมงเชิงอนุรักษ์ รักษาสิ่งแวดล้อมส่งเสริมการกีฬาและการท่องเที่ยว ณ ห้องประชุมศูนย์บริหารยุทธศาสตร์ปัตตานีสันติสุข ชั้น 5 ศาลากลางจังหวัดปัตตานี เพื่อประชุมหารือข้อสรุปในการดำเนินโครงการดังกล่าว
90	วันที่ 2 พฤษภาคม 2555	นักวิจัยประมงพื้นบ้าน เข้าร่วมประชุมคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ เพื่อพิจารณาทบทวนและปรับปรุงเพิ่มเติมแผนพัฒนาจังหวัดและแผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ 2555
91	วันที่ 19 เมษายน 2555	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้เข้าร่วมสัมมนาวิชาการ เรื่อง ทิศทางการพัฒนาปะการังเทียมเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรประมง การใช้ประโยชน์ปะการังเทียม และร่วมเสวนา เรื่อง ปะการังเทียม บ้านปลาที่น่าอยู่ ณ โรงแรมเอเชีย แอร์พอร์ต จังหวัดปทุมธานี จัดโดย กรมประมง โดยมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับ การจัดสร้างปะการังเทียมในรูปแบบต่างๆ การใช้ประโยชน์จากปะการังเทียมและแนวทางการใช้ประโยชน์จากปะการังเทียมอย่างยั่งยืน
92	วันที่ 20 มีนาคม 2555	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมหารือแนวทางการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนสันติสุขตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พนพ.) จัดโดย ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต) ณ ห้องประชุมอาคารเอนกประสงค์ ชั้น 1 ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้
93	วันที่ 5- 6 มีนาคม 2555	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมการจัดงานสมัชชาภาคใต้ ณ มหาวิทยาลัยทักษิณ จ.สงขลา จัดโดย คณะกรรมการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง ประจำภาคใต้สภาพัฒนาการเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช
94	วันที่ 28-29 กุมภาพันธ์ 2555	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมสัมมนาเครือข่ายภาคีในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งระหว่าเครือข่ายประชาชน ภาครัฐ เอกชนละชุมชนชายฝั่ง ณ.โรงแรมพาวิลเลี่ยน จ.สงขลา จัดโดยกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
95	วันที่22 กุมภาพันธ์ 2555	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะทำงานประเด็นการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จัดโดย สภาพัฒนาการเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ณ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อร่วมวางแผนการทำงานและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
96	วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2555	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมโครงการพัฒนาชุมชนสันติสุขตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พนพ.) จัดโดย ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต) ณ ห้องประชุมอาคารเอนกประสงค์ ชั้น 1 ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อรับฟังเป้าหมายการดำเนินงานโครงการ พนพ. และเข้าร่วมหารือแนวทางการปฏิบัติและขั้นตอนการดำเนินงานที่เหมาะสมเพื่อให้โครงการบังเกิดผลเป็นรูปธรรม
97	วันที่ 13-16 กันยายน 2554	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการภาคีบริหารจัดการทางทะเลแห่งประเทศไทย ณ.โรงแรมมารวย กรุงเทพมหานคร จัดโดย กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เพื่อร่วมพัฒนาการยกร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน
98	วันที่ 26 – 29 กรกฎาคม 2554	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมจัดทำแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ณ รร.พาวิลเลี่ยน จ.สงขลา จัดโดย ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 จ.สงขลา กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เพื่อให้เกิดแผนการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูในพื้นที่อ่าวปัตตานีในระยะยาว
99	วันที่ 23 มิถุนายน 2554	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมการอบรมโครงการพัฒนาตามแผนแม่บทการจัดการประมงทะเลไทย หลักสูตร เสริมสร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรประมง ณ หอประชุมอำเภอสายบุรี ต.ตะลุบัน อ.สายบุรี จ.ปัตตานี

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
100	วันที่ 28 -30 พฤษภาคม 2554	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมและรับฟังการยกร่างกฎหมายพระราชบัญญัติกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ณ โรงแรมพาวิลเลี่ยน จ.สงขลา จัดโดย ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 จ.สงขลา กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เพื่อร่วมพัฒนาการยกร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน
101	วันที่ 22 พฤษภาคม 2554	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมจัดทำร่างแผนงบประมาณ ปี 2555 ของจังหวัดปัตตานี ณ ศาลากลาง จ.ปัตตานี เพื่อนำเสนอแนวคิดที่ได้บทสรุปจากการทำวิจัยและการจัดทำแผนของชาวประมงพื้นบ้านเพื่อนำไปประกอบการจัดทำร่างแผนงบประมาณที่สนับสนุนชุมชนในการดำเนินงานอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรท้องทะเลและชายฝั่ง
102	วันที่ 15 พฤษภาคม 2554	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นร่วมกับสมาคมประมงจังหวัดปัตตานีและผู้แทนกรมประมง เรื่อง “การออกกฎหมายห้ามใช้เครื่องมือประมงบางชนิดในเขตแหล่งปะการังเทียม ณ.ที่ทำการสมาคมประมงจังหวัดปัตตานี เพื่อร่วมพัฒนากฎหมายในการปกป้องทรัพยากรประมง
103	วันที่ 9 มีนาคม 2554	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมอบรม เรื่อง การเพาะฟักสัตว์น้ำ จัดโดย วิทยาลัยชุมชนปัตตานี โดยมี อาจารย์ชลธี ชีวะเศรษฐธรรม จากคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นวิทยากรให้ความรู้ให้กับทีมวิจัยเพื่อนำความรู้ไปปรับใช้ในการเพาะฟักสัตว์น้ำของชุมชนได้
104	วันที่ 1 มีนาคม 2554	นักวิจัยประมงพื้นบ้านร่วมฝึกอบรมโครงการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสัตว์น้ำ จัดโดย สถาบันวิจัยและฝึกอบรม NICA และศูนย์พัฒนาประมงทะเลอ่าวไทยตอนล่าง จ.สงขลา จัดโดย กรมประมง เพื่อนำความรู้มาปรับใช้ต่อการรักษาคุณภาพของปูนิ่ม
105	วันที่ 16 -17 กุมภาพันธ์ 2554	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมสัมมนาอาสาสมัครดูแลและจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จัดโดย ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 จ.สงขลา กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ณ โรงแรมพาวิลเลี่ยน จ.สงขลา เพื่อนำเสนอบทบาทของชุมชนต่อการร่วมปกป้องดูแลและจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
106	วันที่ 13 มกราคม 2554	นักวิจัยประมงพื้นบ้านร่วมประชุมรับฟังเรื่อง ยุทธศาสตร์ประมงกับศูนย์พัฒนาประมงทะเลอ่าวไทยตอนล่าง จ.สงขลา จัดโดย กรมประมง เพื่อร่วมกำหนดยุทธศาสตร์ทางด้านการประมงกับหน่วยงานภาครัฐให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชน
107	1 -3 ธันวาคม 2553	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมเรื่องการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการสนับสนุนให้บุคลากรที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งตามบทบาท สถานภาพของแต่ละฝ่าย
108	วันที่ 7 ตุลาคม 2553	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและปัญหาของการทำประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีกับคณะกรรมาธิการวิสามัญติดตามเร่งรัด ประเมินผลการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ วุฒิสภาร่วมกับคณะอนุกรรมาธิการติดตามและประเมินผลด้านการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรการค้าและการลงทุน ณ ที่ทำการสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี
109	28 กันยายน 2553	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมกับรองผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ฝ่ายทหาร (พันเอกอุดมวิทย์ อโนวัลย์) เกี่ยวกับปัญหาของชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี และความคืบหน้าในการคลี่คลายปัญหาอวนลาก
110	27 สิงหาคม 2553	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมกับคณะอนุกรรมการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ธรรมชาติ สภาที่ปรึกษาเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ ,ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ เรื่องมาตรการแก้ไขปัญหาเรืออวนลากและการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ ณ ห้องประชุมตึกอธิการบดี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
111	วันที่ 28-30 มิถุนายน 2553	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมระดมความคิดเห็นในเรื่องการร่างพระราชบัญญัติการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ณ โรงแรมลองบีชชะอำ จ.เพชรบุรี โดยได้ผลักดันให้มีการบรรจุสาระหลักในเรื่องของสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งไว้ในร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
112	วันที่ 26 มีนาคม 2553	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมพูดคุยในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมของ จ.ปัตตานี โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชุมชน คือ การติดตามความคืบหน้าข้อเสนอของทางสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีที่ต้องการให้ทางกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งสนับสนุนโครงการการปักเสาคอนกรีตเพื่อป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง
113	วันที่ 22 มีนาคม 2553	นักวิจัยประมงพื้นบ้านประชุมพูดคุยร่วมกับสำนักงานประมงจังวัดปัตตานี , สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติจังหวัดปัตตานีและสำนักงานท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี ในเรื่องการกำหนดจุดพิกัดในการทิ้งปะการังเทียมที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย
114	21 มกราคม 2553	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมเสวนาร่วมกับหน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับเรื่องการจัดวางปะการังเทียม ณ โรงแรม JB หาดใหญ่ จ.สงขลา
115	วันที่ 12 มกราคม 2553 และวันที่ 4 มีนาคม 2553	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมการประชุมเพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการประมงจังหวัดปัตตานี (ปี2554 - ปี2558) ณ ห้องประชุมศาลากลางจังหวัดปัตตานี
116	วันที่ 20 ตุลาคม 2552	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมหารือ เรื่อง การประชุมหารือการจัดตั้งและดำเนินงานโครงการทุนสนับสนุนการพัฒนาตาดีกา (ศูนย์ศึกษาอิสลามประจำมัสยิด) ณ ห้องประชุม 50414 ชั้นที่4 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
117	23 – 24 มีนาคม 2552	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเข้าร่วมประชุมการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “ กระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น” ณ โรงแรมเซาเทิร์นวิว อ.เมือง จ.ปัตตานี

5.3.2.4 การเปิดชุมชนให้ฝ่ายต่างๆเข้ามาศึกษา

การเปิดชุมชนให้ฝ่ายต่างๆเข้ามาศึกษา เป็นกระบวนการการสร้างการเรียนรู้ประเภทหนึ่งที่ทำให้สังคมรู้จักชุมชนชาวประมงพื้นบ้านปัตตานีในมิติใหม่ ๆ ที่ไม่เคยรู้จักอีกหลายแง่มุม ทั้งโดยผู้มาศึกษาดูงานได้เห็นด้วยตัวเอง และการนำข้อเท็จจริงไปเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว ในขณะที่ชาวประมงพื้นบ้านก็มีความภาคภูมิใจและเห็นความสำเร็จในการเคลื่อนไหวของตนมากขึ้นด้วย

กลุ่มต่างๆที่ได้เข้ามาศึกษา เรียนรู้ในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ภายหลังจากการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี มีดังนี้

ภาพที่ 5.2 : การเปิดพื้นที่โครงการวิจัยเป็นแหล่งเรียนรู้

ตารางที่ 5.7 : ตารางแสดงการเปิดพื้นที่วิจัยเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับสาธารณชนได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
1	วันที่ 23 มีนาคม 2559	คุณสุภาภรณ์ อัษฎมงคล ผู้สื่อข่าว ได้ลงพื้นที่บ้านตะโละสมิแล หมู่ที่ 2 และบ้านปาตาบูดี หมู่ที่ 3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เพื่อบันทึกเรื่องราวและการดำเนินกิจกรรมของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี จากที่มีกลุ่มเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านจากจังหวัดฝั่งทะเลอันดามันและจ.นครศรีธรรมราชได้ลงมาศึกษาเรียนรู้ในเรื่อง โรงเรียนชาวประมงพื้นบ้านปัตตานีและร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งปัตตานี
2	วันที่ 23 มีนาคม 2559	ภาคีเครือข่ายทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จำนวน 80 คน ซึ่งเป็นกลุ่มเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดต่างๆของประเทศไทย ได้ลงพื้นที่ที่บ้านตะโละสมิแล หมู่ที่ 2 และบ้านปาตาบูดี หมู่ที่ 3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เพื่อมาศึกษาเรียนรู้และร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งปัตตานี
3	วันที่ 12ธันวาคม 2558	คุณติชิลา พุทธสาระพันธ์ ผู้สื่อข่าวพร้อมทีมข่าวจากสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ได้ลงพื้นที่ตำบลท่ากำชำ อ.หนองจิก จ.ปัตตานีเพื่อสัมภาษณ์สอบถามชาวประมงพื้นบ้านในเรื่องการกัดเซาะชายฝั่ง
4	วันที่ 29- 30 สิงหาคม 2558	นักวิชาการและคณะนักศึกษาปริญญาเอก จากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ นำโดย ดร.เลิศชาย ศิริชัย **คณบดี สำนักวิชาศิลปะศาสตร์** มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ลงพื้นที่ชุมชนประมงพื้นบ้านเพื่อศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาประมงพื้นบ้านในด้านการประดิษฐ์เครื่องมือประมงพื้นบ้าน, การต่อเรือกอและท้ายตัดและการศึกษาลักษณะทางกายภาพเพื่อเข้าถึงทรัพยากรประมง
5	วันที่ 7กรกฎาคม 2558	คุณติชิลา พุทธสาระพันธ์ ผู้สื่อข่าวพร้อมทีมข่าวจากสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ได้ลงพื้นที่บ้านปาตาบูดี ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เพื่อสัมภาษณ์สอบถามความคิดเห็นจากชาวประมงพื้นบ้านในกรณีมาตรการการจัดระเบียบเรือประมงของรัฐบาลในมุมมองของชาวประมงพื้นบ้าน และได้มีการออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่องไทยพีบีเอส ช่วงข่าวค่ำไทยพีบีเอส *ตอน ประมงพื้นบ้านสนับสนุนเรือประมงถูกกฎหมาย*

ตารางที่ 5.7 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
6	วันที่ 3 กรกฎาคม 2558	เจ้าหน้าที่คณะสัตวแพทย์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ลงพื้นที่บ้านตะโละสมิแล ม.2 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานีในการดำเนินโครงการคลินิกสัตวแพทย์เคลื่อนที่และร่วมพูดคุยกับชาวประมงพื้นบ้าน
7	วันที่ 13 มิถุนายน 2558	สื่อมวลชนจากหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ลงพื้นที่บ้านปาตา ม.1 ต.ตะโละกาโปร์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เพื่อบันทึกเรื่องราวการทำกิจกรรมของชุมชนในการฟื้นฟูทรัพยากรท้องทะเล โดยการจัดทำซั้ง ปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะ
8	วันที่ 13 มิถุนายน 2558	ผศ.ปิยะ กิจถาวร รองเลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) พร้อมด้วย นายสัมพันธ์ มูซอดี ผู้ช่วยเลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (กรมประชาสัมพันธ์)และทีมข่าวจากสำนักสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ลงพื้นที่บ้านปาตา ม.1 ต.ตะโละกาโปร์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมการจัดทำซั้ง ปะการังเทียมแบบพื้นบ้านเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากร พร้อมทั้งบันทึกรายการโทรทัศน์ สัมภาษณ์ ผศ.ปิยะ กิจถาวร และ นายมูหามะสุกรี มะสะนิง นายกสมาคมชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ในประเด็นเรื่อง บทบาทของรัฐและชุมชนในการร่วมกันจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน
9	วันที่ 9 มิถุนายน 2558	นายสนธยา ประไพทรัพย์ ผู้อำนวยการศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4เข้าร่วมกิจกรรม“โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งหญ้าทะเล” ณ.บ้านตะโละสมิแล หมู่ที่ 2 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี พร้อมทั้งเยี่ยมชมนิทรรศการเครื่องมือประมงพื้นบ้านและการอนุรักษ์ฟื้นฟูหญ้าทะเล
10	วันที่ 25 พฤษภาคม 2558	ศูนย์วิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวไทยตอนล่างและหน่วยอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จ.ปัตตานีลงพื้นที่ ตำบลแหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เพื่อสำรวจการเปลี่ยนแปลงของหญ้าทะเลในอ่าวปัตตานี
11	วันที่ 25 พฤษภาคม 2558	ฯพณฯ นายพลากร สุวรรณรัฐ องคมนตรี ได้เดินทางมาตรวจเยี่ยมโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ เขตพื้นที่จังหวัดปัตตานี พร้อมพบปะราษฎรในพื้นที่และเดินทางต่อโดยเรือไปยังแหลมตาชี ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง เพื่อเยี่ยมชมวิถีชีวิตประมงพื้นบ้าน จากนั้น ฯพณฯ นายพลากร สุวรรณรัฐ องคมนตรี ได้ร่วมปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ และปล่อยเต่าทะเล

ตารางที่ 5.7 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
12	วันที่ 28 มีนาคม 2558	ผู้สื่อข่าวจากสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ลงพื้นที่บ้านตะโละสมิแล ม.2 และบ้านปาตาบูดี ม.3 ต.แหลมโพธิ์ เพื่อบันทึกเรื่องราวกิจกรรมของชุมชนใน 3 เรื่อง คือ 1) การถ่ายทอดภูมิปัญญาประมงพื้นบ้านผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน 2) กิจกรรมการฟื้นฟูหญ้าทะเลลอบพับดักกุ้ง 3)เครื่องมืออันตรายประมงไทย
13	วันที่ 20 มีนาคม 2558	นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ลงพื้นที่บ้านตะโละสมิแล ม.2 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี ในการจัดทำโครงการรณรงค์ขับเคลื่อนการสร้างพลเมืองเพื่อประเทศไทยที่น่าอยู่ร่วมกับโครงการปิดทองหลังพระ
14	วันที่ 13 -15 ตุลาคม 2557	สื่อมวลชนได้ลงพื้นที่วิจัยในการศึกษาเรียนรู้เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรเพื่อสืบสานวัฒนธรรมการประกอบอาหารแบบพื้นบ้านโดยจะมีการเขียนสกู๊ป สารคดีในสื่อสิ่งพิมพ์ ของสำนักพิมพ์แสงแดด
15	วันที่ 8 ตุลาคม 2557	นักข่าวจากสถานีโทรทัศน์ช่อง TNN 24 ลงพื้นที่อ่าวปัตตานีและล่องเรือร่วมกับเจ้าหน้าที่ศูนย์บริหารจัดการประมงทะเลและชาวประมงพื้นบ้านเพื่อบันทึกรายการ จริงเหรอ อ๋อเหรอ งานวิจัยช่วยไทยได้ ในตอนที่ 2เกี่ยวกับแนวทางและการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามการทำประมงที่ผิดกฎหมาย
16	วันที่ 24สิงหาคม 2557	คุณอัจฉรา อัชฌายกชาติ ผู้สื่อข่าวจากหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ ได้ลงพื้นที่บ้านตะโละสมิแล ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เพื่อมาศึกษาเรียนรู้เรื่อง ปัญหาลอบพับดักกุ้ง,การเพาะพันธุ์หญ้าทะเลและภูมิปัญญาในการจัดการความขัดแย้งโดยมีชาวประมงประมงพื้นบ้านและเยาวชนในชุมชนเป็นผู้ให้ข้อมูล
17	วันที่ 19สิงหาคม 2557	คณะจากมูลนิธิสถาบันทรัพยากรชายฝั่งแห่งเอเชีย (สถาบันCORIN-ASIA) นำโดยอาจารย์ปิยะ วันเพ็ญ ได้มาศึกษาการฟื้นตัวของหญ้าทะเล ที่ชุมชนบ้านตะโละสมิแล ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เมื่อ โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาเรียนรู้ในประเด็นเรื่อง องค์กรชุมชนกับการบริหารจัดการทรัพยากรหญ้าทะเลในอ่าวปัตตานี โดยมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนในประเด็นต่างๆที่สนใจ
18	วันที่ 24 มิถุนายน 2557	ผศ.ดร.บัญชร แก้วส่อง ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น พร้อมด้วยคณะและคุณสุภา ใยเมือง ผู้อำนวยการมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย)ในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ ได้มาติดตามและเยี่ยมชมผลงานวิจัยของชุดโครงการวิจัยที่อ่าวปัตตานี

ตารางที่ 5.7 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
19	วันที่ 3 – 6 พฤษภาคม 2557	นักวิจัยประมงพื้นบ้านจัดกิจกรรม ค่ายเยาวชนพหุวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างให้เยาวชนจากต่างพื้นที่และต่างศาสนิกได้มีโอกาสเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมทั้งในด้านศาสนา วิถีชีวิต และการประกอบอาชีพที่พึ่งพิงฐานทรัพยากรที่ต่างกัน
20	วันที่ 21 ธันวาคม 2556	นักวิจัยประมงพื้นบ้านจัดเวทีเรียนรู้ภูมิปัญญาชุมชน จากโรงเรียนประมงพื้นบ้านสู่รั้วมหาวิทยาลัย ณ โรงเรียนบ้านบูดี ม.3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เพื่อเสริมสร้างให้กลุ่มนักศึกษาที่มาจากต่างพื้นที่ได้มีโอกาสเรียนรู้วิถีชีวิต สภาพปัญหาและการจัดการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งโดยชุมชนมีส่วนร่วม
21	วันที่ 20 พฤศจิกายน 2556	ทีมข่าวจากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) พร้อมด้วยทีมข่าวผู้จัดการออนไลน์ ลงพื้นที่บ้าน ปาตาบูดี ม.3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เพื่อบันทึกกิจกรรมการให้ช่วยเหลือชาวประมงพื้นบ้านที่ประสบความเดือดร้อนจากมรสุมทำให้ประกอบอาชีพไม่ได้
22	วันที่ 29 สิงหาคม 2556	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานีร่วมกับสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีจัดกิจกรรม “อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรหญ้าทะเลอ่าวปัตตานี” ณ. บ้านตะโละสมิแล หมู่ที่ 2 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เพื่อเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชนที่เป็นนักเรียนในพื้นที่ในเรื่องการปลูกหญ้าทะเล
23	วันที่ 8 กรกฎาคม 2556	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานีร่วมกับสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ,ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.), ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 (จ.สงขลา) , ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งปัตตานี รวมทั้งชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ จัดกิจกรรม “สร้างบ้านให้สัตว์น้ำ ...คืนปลาให้ท้องทะเล” ณ. บริเวณชายหาดบ้านปาตาบูดี หมู่ที่ 3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เพื่อถ่ายทอดความรู้ในการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำผ่านการปฏิบัติการจริงคือ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ และการจัดวางซั้ง ปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน
24	วันที่ 7 เดือน มิถุนายน 2556	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้พาทีมนักข่าวจากสถานีโทรทัศน์ TNN 24 ลงพื้นที่ชุมชนประมงพื้นบ้านเพื่อสัมภาษณ์การดำเนินงานของชาวประมงพื้นบ้านและกลุ่มเยาวชน
25	วันที่ 4 มิถุนายน 2556	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้พาคุณอัจฉรา อัชฌายกชาติ นักข่าวจากหนังสือพิมพ์ Bangkok Post ลงพื้นที่เพื่อบันทึกเรื่องราวของชาวประมงพื้นบ้านนำเสนอสู่สาธารณชน

ตารางที่ 5.7 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
26	วันที่ 29 พฤษภาคม 2556	ทีมวิจัยเยาวชนได้ถ่ายทอดศิลปะการแสดงดิเกร์ฮูลูในงานมหกรรมวัฒนธรรม การกีฬา การท่องเที่ยว ความสุขและรอยยิ้มของชาวตำบลแหลมโพธิ์
27	วันที่ 21 พฤษภาคม 2556	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้ถ่ายทอดให้ความรู้ในเรื่องภูมิปัญญาการต่อเรือกอและท้ายตัด, ภูมิปัญญาการประดิษฐ์เครื่องมือประมงและการศึกษาลักษณะทางกายภาพให้กับบุคลากรวิทยาลัยชุมชนปัตตานี
28	วันที่ 4 เมษายน 2556	คุณปัทมาวดี ซูซูกิ ผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายชาติ และความสัมพันธ์ข้ามชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ลงพื้นที่บ้านตะโละสมิแล หมู่ 2 และบ้านปาตาบูดี ม. 3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เพื่อศึกษาการดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรของชาวบ้านในชุมชนประมงพื้นบ้าน
29	วันที่ 25 พฤษภาคม 2555	สถานีโทรทัศน์ TPBS ถ่ายทำรายการ การปลูกหญ้าทะเลในอ่าวปัตตานีของทีมวิจัยและศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 จ.สงขลา
30	วันที่ 16 พฤษภาคม 2555	ทีมวิจัยจากโครงการภายใต้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานี พานักข่าวของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและสถานีโทรทัศน์ TPBS ร่วมศึกษาเรียนรู้การจัดทำซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน ณ พื้นที่ บ้านรังมดแดง หมู่ 2 ต. ดอนทราย อ.ไม้แก่น จ.ปัตตานี
31	วันที่ 27 กันยายน 2554	นักวิจัยประมงพื้นบ้านร่วมกันถ่ายทอดวิถีชีวิตและความอุดมสมบูรณ์ของอ่าวปัตตานีให้กับนักข่าวจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและสถานีโทรทัศน์ TPBS
32	วันที่ 11 กรกฎาคม 2554	นักวิจัยประมงพื้นบ้านร่วมกันนำเสนอข้อมูลในเรื่องของกฎหมายประมงที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรในอ่าวปัตตานีให้กับกลุ่มอาสาสมัครอิสระ ณ บ้านตะโละสมิแล ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เพื่อบอกเล่าเรื่องราวและกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่มีการนำมาใช้ในอ่าวปัตตานีเพื่อการปกป้องทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
33	วันที่ 6กรกฎาคม 2554	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้จัดนิทรรศการเรื่องเครื่องมือประมงพื้นบ้านและการจัดการทรัพยากรท้องทะเลในงาน มอ.วิชาการ 2554
34	วันที่18 พฤษภาคม 2554	ผู้อำนวยการสำนักบริหารงานวิทยาลัยชุมชน(นางสาวสุนันทา แสงทอง) และบุคลากรสำนักบริหารงานวิทยาลัยชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาลงพื้นที่บ้านตันหยงเปาว์เพื่อศึกษาเรื่องการเพาะเลี้ยงปูนิ่ม

ตารางที่ 5.7 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
35	วันที่ 11พฤษภาคม 2554	ทีมนักข่าวช่อง 5 ได้ลงมาศึกษาดูงานการเพาะเลี้ยงปูนิ่มในพื้นที่บ้านตันหยงเปาว์ โดยมีนักวิจัยประมงพื้นบ้านเป็นผู้อธิบายและถ่ายทอดข้อมูลเพื่อนำไปสู่การเผยแพร่สู่สาธารณะ
36	วันที่ 21 เมษายน 2554	เจ้าหน้าที่สำนักงานประมงจังหวัดปัตตานีเข้ามาศึกษาดูงานการเพาะเลี้ยงปูนิ่มจากชุมชนบ้านตันหยงเปาว์โดยมีนักวิจัยประมงพื้นบ้านร่วมให้ข้อมูลและพาไปศึกษาวิธีการเพาะเลี้ยงเพื่อให้เห็นถึงการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างเป็นอาชีพเสริมที่ก่อให้เกิดรายได้
37	วันที่ 6 – 9 เมษายน 2554	เยาวชนจากค่ายพหุวัฒนธรรม ศึกษาชุมชนประมงพื้นบ้าน บ้านปาตาบูดี ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี
38	วันที่ 28 มีนาคม 2554	ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นนครศรีธรรมราชและเจ้าหน้าที่ สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ลงพื้นที่บ้านตะโละสมิแลในการศึกษาบทบาทของสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นร่วมกับกลุ่มเยาวชน
39	วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2554	นักวิจัยประมงพื้นบ้านร่วมกับวิทยาลัยชุมชนปัตตานีนำคณะนักศึกษาเข้าศึกษาการเพาะเลี้ยงปูนิ่ม รวมทั้งร่วมอาสาช่วยชาวบ้านและทีมวิจัยในพื้นที่จัดสร้างสถานที่สำหรับเพาะเลี้ยงปูทะเลเพื่อการขยายพันธุ์ และเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจต่อการเพาะเลี้ยงปูและการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์
40	วันที่16 ธันวาคม 2553	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้ให้ความรู้ในเรื่องกระบวนการเลี้ยงปูนิ่มกับชุดนักศึกษา
41	วันที่ 20 ตุลาคม 2553	นักศึกษาคณะรัฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยทั่วประเทศเข้ามาศึกษาเรียนรู้บทบาทเยาวชนต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรในอ่าวปัตตานี
42	วันที่ 26-28 กุมภาพันธ์ 2553	นักวิจัยประมงพื้นบ้านร่วมเป็นวิทยากรให้การศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับนักเขียนการ์ตูนจากสมาคมนักเขียนการ์ตูนแห่งประเทศไทยเพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมต่อการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน
43	วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2553	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเป็นวิทยากรให้การศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับคณะทำงานยุติธรรมเพื่อสันติภาพนำโดย คุณอังคณา นีละไพจิตร เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมต่อการจัดการทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน

ตารางที่ 5.7 (ต่อ)

ลำดับ	วันที่	การดำเนินการ
44	วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2553	คณะกองทุนแคนาดาจากสถานฑูตแคนาดาศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทของกลุ่มวิจัยเยาวชนในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำหายาก
45	วันที่ 2-6 กุมภาพันธ์ 2553	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเป็นวิทยากรนำเสนอการสร้างความรู้ในการพัฒนาชุมชนต้นแบบประมงพื้นบ้านเพื่อการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนให้กับคณะเยาวชนจากค่ายพหุวัฒนธรรม คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
46	วันที่11 มกราคม 2553	นักวิจัยประมงพื้นบ้านเป็นวิทยากรให้กับนักศึกษาจากวิทยาลัยชุมชนปัตตานีในเรื่องการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน
47	วันที่ 8 ธันวาคม 2552	นักวิจัยประมงพื้นบ้านได้ให้ข้อมูลและพาผู้แทนของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ศึกษาสภาพพื้นที่จริงในการแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งบ้านตันหยงเปาว์ ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก จ.ปัตตานี ดูพื้นที่การกัดเซาะชายฝั่ง
48	วันที่18 กรกฎาคม 2552	นักข่าวเข้ามาถ่ายทำรายการสารคดีเฉลิมพระเกียรติ“การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและรักษาชายฝั่ง”
49	วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2552	ทีมบริษัท พาโนราม่า เวิลด์ไวด์ จำกัด ถ่ายทำที่ บ้านปาตาบูดี อ.ยะหริ่งเรื่องวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาจากผู้อาวุโสสู่กลุ่มเยาวชนในเรื่องการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำหายากในอ่าวปัตตานี

5.3.3 ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานี

จากการที่ทางชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีและศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งรวมทั้งประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีมาร่วม 8 ปีนั้น ได้ก่อให้เกิดผลที่น่าสนใจ 3 ประการด้วยกันดังนี้

- **การมีตัวตนที่เด่นชัดมากขึ้นของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี**
- **สนับสนุนระบบการจัดการทรัพยากรของชุมชนให้มีความเด่นชัดขึ้น**
- **สนับสนุนให้เกิดการสร้างสำนึกร่วมของชุมชนที่เข้มข้นขึ้น**

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

5.3.3.1 การมีตัวตนที่เด่นชัดมากขึ้นของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี

การกำหนดยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนงานของสมาคมชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีหลังจากการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้เมื่อเดือน เมษายน 2550 ที่ให้ความสำคัญกับการนำกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งในการปรับยุทธศาสตร์การทำงานของเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้าน ที่ใน 4 แนวทางอันประกอบด้วย (1) การสร้างชุดความรู้ของชุมชน (2) การเผยแพร่ชุดความรู้ของชุมชนผ่านสื่อสารมวลชน (3) การสร้างผู้นำที่สามารถร่วมเวทีวิชาการในที่ ต่างๆ (4) การเปิดชุมชนให้เป็นพื้นที่การเรียนรู้สำหรับผู้สนใจ ดังได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วนั้น การดำเนินงานดังกล่าวได้เป็นการเสริมสร้างการมีตัวตนของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีให้มีเด่นชัดมากขึ้น กล่าวคือ ทางศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานีได้ให้ความสำคัญกับการสนับสนุนให้ชาวประมงพื้นบ้านซึ่งนับได้ว่าเป็นกลุ่มคนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ จ.ปัตตานีและเป็นกลุ่มคนที่อยู่ใกล้ชิดฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมากที่สุดกลุ่มหนึ่งได้มีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยการใช้กระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อสร้างตัวตนให้แก่ชาวประมงพื้นบ้าน ให้เขารู้จักว่าเขาคือใคร มีดีอะไร แล้วใช้ตัวตนดังกล่าวไปสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่างๆ ในพื้นที่ของการเจรจาต่อรอง และกระบวนการสร้างตัวตนที่สำคัญ คือ การให้ชาวบ้านมาร่วมกัน เรียนรู้อย่างเป็นระบบ คือ ให้ชาวบ้านมาร่วมกันเรียนรู้ตั้งแต่ว่าอะไรคือปัญหาของเขา จากนั้นก็ร่วมกันแสวงหาความรู้ ปัญหาที่เขาสนใจนั้นมีรายละเอียดอย่างไร เกิดขึ้นได้อย่างไร ถ้าจะแก้ปัญหาดังกล่าวควรจะทำอย่างไร แล้วก็ให้ชาวบ้านร่วมกันแก้ปัญหาของพวกเขา การพัฒนาชุมชนชาวประมงพื้นบ้านและฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเสื่อมโทรมนั้น ประเด็นสำคัญจะต้องเริ่มจากชาวบ้านซึ่งเป็นเจ้าของปัญหา เห็นความสำคัญของปัญหาและภาคภูมิใจในตัวตนของตัวเองว่า ก็เป็นสมาชิกในสังคมเช่นกัน มีความภาคภูมิใจและมีศักดิ์ศรีในวิถีชีวิตของตนเอง แล้วจึงนำไปสู่การขยายให้กลุ่มบุคคลภายนอกยอมรับในตัวตนและศักดิ์ศรีของชาวประมงพื้นบ้านซึ่งมีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับคนอื่น ดังนั้น นอกเหนือจากทางศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานีได้สนับสนุนให้ชุมชนชาวประมงพื้นบ้านสามารถจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างมีประสิทธิภาพโดยผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นแล้วยังได้ให้ความสำคัญกับภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยการกระตุ้นและสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้ใช้ความรู้อย่างมืออาชีพของพวกเขามาต่อรอง/เรียนรู้กับระบบความรู้ของชาวบ้านมากขึ้นเพื่อที่ว่าภาคส่วนเหล่านี้จะเป็นพลังหนุนให้เกิดกลไกในการขับเคลื่อนระบบการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ยั่งยืนได้ในอนาคตและในขณะเดียวกันในส่วนของกลุ่ม

ชาวประมงพื้นบ้าน จะต้องได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความคุ้นเคยกับการเรียนรู้เรื่องราวจากโลกภายนอก ฝึกระบบในการคิดวิเคราะห์อย่างมีหลักเหตุและผล ฝึกการนำความรู้ที่ได้จากการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นไปใช้ในการเคลื่อนไหว การปฏิบัติการจริงทางสังคม เพื่อการพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไป

กระบวนการในการดำเนินงานดังกล่าว นอกจากจะเป็นการหนุนเสริมให้ชุมชนชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่ จ.ปัตตานีได้นำเอาสิ่งดีๆที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นระบบวัฒนธรรม ระบบเครือญาติ หรือระบบการจัดการทรัพยากรที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ฯลฯ ซึ่งเป็นวิถีแบบดั้งเดิมที่ดำรงอยู่มาจนจวบปัจจุบันนี้มาปรับใช้และปรับแก้ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบันทั้งสถานการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และสถานการณ์ที่ชาวประมงพื้นบ้านจะต้องเข้าไปร่วมอยู่ในกระบวนการต่อรองในความสัมพันธ์เชิงอำนาจท่ามกลางกระแสทุนนิยมของโลกสมัยใหม่แล้ว กระบวนการในการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นยังจะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญที่ช่วยให้เกิดการเสริมพลังอำนาจของชุมชน ให้ชุมชนสามารถใช้ระบบของชุมชนทั้งระบบวัฒนธรรม ระบบเครือญาติ หรือระบบการจัดการทรัพยากรของตนนำชุมชนผ่านสภาวการณ์ของสังคมในยุคปัจจุบันได้

ยกตัวอย่างเช่น การใช้กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นรื้อฟื้นกิจกรรมการทำซั้ง ปะการังเทียมแบบพื้นบ้านขึ้นมาใหม่ โดยมีการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบและทำกันอย่างจริงจังโดยตัวชาวประมงพื้นบ้านเองนั้น แท้จริงคือความพยายามที่จะบ่งบอกหรือให้ความหมายกับพื้นที่ท้องทะเล ณ บริเวณนั้นๆว่าทะเลเป็นพื้นที่ของชุมชน ซึ่งนำมาสู่ความสำนึกของคนในชุมชนที่จะต้องต่อสู้และพิทักษ์พื้นที่ของตนไว้ การที่ภาคส่วนต่างๆยอมรับกิจกรรมดังกล่าวเท่ากับยิ่งสร้างความมั่นใจให้กับชาวประมงพื้นบ้านในความรู้สึกถึงพื้นที่ของตนเอง ในขณะเดียวกันก็เท่ากับประกาศให้สาธารณะและเรือประมงพาณิชย์ทราบถึงพื้นที่ของชาวประมงพื้นบ้านว่า ใครเข้ามาทำลายคือผู้รุกราน ซึ่งลักษณะการสร้างตัวตนของชาวประมงพื้นบ้านเช่นว่านี้สามารถกล่าวได้ว่าสาธารณะได้เห็นและยอมรับตัวตนของชาวประมงพื้นบ้านมากขึ้น

การเกิดขึ้นโดยมีการขับเคลื่อนงานอย่างเป็นระบบมากขึ้นผ่านการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในช่วง 8 ปีที่ผ่านมาของเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ได้แสดงให้เห็นชัดเจนว่าชาวประมงพื้นบ้านในเขต จ.ปัตตานี สามารถขยายพื้นที่ในการเคลื่อนไหวเพื่อแสดงตัวตนและให้สังคมได้ยอมรับถึงการมีอยู่ของชาวประมงพื้นบ้าน ยอมรับสิทธิที่พึ่งมีพึงได้ของชาวประมงพื้นบ้านมากขึ้น ทั้งนี้เพราะชาวประมงพื้นบ้านบ้านสามารถแสดงให้เห็นถึงพลังความเข้มแข็ง พร้อมๆกับสามารถแสดงปัญหาของตนได้อย่างเป็นระบบมีข้อมูลสนับสนุนอย่างแข็งขัน เช่น การผลักดันให้มีการบรรจุข้อเสนอของสมาคม

ชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด เพื่อให้มีการกำหนดทิศทางการการพัฒนาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่สอดรับกับความต้องการของชาวประมงพื้นบ้านในพื้นที่

ประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นรูปธรรมสะท้อนให้เห็นถึงสาธารณะยอมรับในการมีอยู่และการมีตัวตนของชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีมากขึ้นก็คือการได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี รวมทั้งการได้รับรางวัล การประกาศเกียรติคุณต่างๆ ดังนี้

- **การได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการและคณะทำงานในหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ประกอบด้วย**

1. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด ด้านการประมงทะเลและชายฝั่งและด้านการประมงทะเลนอกชายฝั่ง
2. คณะทำงานยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดปัตตานี ในด้านพัฒนาผลผลิตด้านประมง
3. คณะทำงานโครงการพสกนิกรรอบอ่าวปัตตานี สู่สันติสุข
4. คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดปัตตานี (ก.บ.จ.ปน.) และคณะอนุกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดปัตตานี
5. คณะกรรมการอำนวยการและคณะทำงานฟื้นฟูและพัฒนาอ่าวปัตตานีและแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง
6. คณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี
7. คณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดปัตตานี ด้านการประมงและด้านการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
8. คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ธรรมชาติ สภาที่ปรึกษาเสริมสร้างสันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้
9. คณะอนุกรรมการ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของผู้ประกอบการด้านการประมง
10. คณะกรรมการเครือข่ายภาคีเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ระดับชาติ
11. คณะทำงานโครงการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (รักษ์ตานี)
12. คณะกรรมการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดปัตตานี (กบจ.ปน.)

13. คณะทำงานแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายการทำประมงในอ่าวปัตตานีและพื้นที่ชายฝั่งจังหวัดปัตตานี

14. คณะกรรมการในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการประมงจังหวัดปัตตานี

15. คณะกรรมการการดำเนินโครงการติดตามการเฝ้าระวัง การทำประมงที่ผิดกฎหมาย จังหวัดปัตตานี

16. คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ (กรอ.) จังหวัดปัตตานี

17. คณะกรรมการพิจารณาแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพทำการประมง (พหุภาคี)

18. คณะกรรมการในการดำเนินโครงการช่วยเหลือเครื่องมือประมงชาวประมงพื้นบ้านตามโครงการพัฒนาชุมชนสันติสุขตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พนพ.)

19. คณะกรรมการกำหนดราคาเพื่อใช้ในการจัดซื้อปัจจัยการผลิตโครงการพัฒนาชุมชนสันติสุขตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พนพ.) ปี 2555

● **การได้รับรางวัลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี มีดังนี้**

1. นายมูหามะสุกรี มะสะนิงได้รับโล่เกียรติยศจากการได้รับคัดเลือกให้รับรางวัลอนุสรณ์สงขลานครินทร์ ประจำปี 2559 ในฐานะผู้อุทิศตนทำประโยชน์แก่ชุมชนในภาคใต้ ในวันที่ 30 กันยายน 2559

2. นายมูหามะสุกรี มะสะนิง ได้รับพระราชทานปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2558

3. โล่เกียรติยศผลงานวิจัยดีเด่น สกว. ประจำปี 2556 เมื่อวันที่ 29 ส.ค.2557 **โครงการอ่าวปัตตานี ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูอ่าวปัตตานี** มอบโดย รศ.ดร.จันทร์จรัส เรี่ยวเดชะ รองผู้อำนวยการ สกว.

4. รางวัลองค์กรที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จาก กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มอบโดย นายนพพล ศรีสุข อธิบดีกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

5. รางวัลส่งเสริมสิ่งแวดล้อมดีเด่น ของ มูลนิธิ ดร.สุรพล สุดารา มอบโดย ฯพณฯ พลากร สุวรรณรัฐ องคมนตรี วันที่ 19 กรกฎาคม 2554

5.3.3.2 สนับสนุนระบบการจัดการทรัพยากรของชุมชนให้มีความเด่นชัดขึ้น

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานีมีการขับเคลื่อนงานโดยอยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาชุมชน ที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษโดยภูมิปัญญาชุมชนเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีคุณค่าและอยู่กับชุมชนมาอย่างช้านาน ที่ผ่านการปฏิบัติและทดลองซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนเกิดเป็นองค์ความรู้ของชุมชนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี มี**ระบบการจัดการทรัพยากรของชุมชน โดยเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน** ดังจะเห็นได้ว่าระบบของชุมชนควบคุมดูแลให้ชาวบ้านใช้ทะเลภายใต้เงื่อนไขของธรรมชาติ ไม่เคยมีปรากฏเลยว่าชาวบ้านคนใด หรือกลุ่มใด คิดจะสร้างเครื่องมือแบบเอาชนะธรรมชาติ หรือเอาชนะฤดูกาล และการปรากฏตัวตามธรรมชาติของสัตว์น้ำ การจับสัตว์น้ำภายใต้เงื่อนไขธรรมชาติ ส่งผลให้ทะเลมีโอกาสฟื้นตัว สัตว์น้ำมีโอกาสที่จะขยายพันธุ์ได้อย่างต่อเนื่อง

ลักษณะต่อมาคือ ระบบการจัดการทรัพยากรของชุมชน เน้นให้ชาวบ้านจับสัตว์น้ำแต่ละประเภทที่ตัวโตแล้ว ดังจะเห็นว่าชาวบ้านแต่ละครัวเรือนจะสร้างเครื่องมือไว้หลายชนิด เพื่อใช้จับสัตว์น้ำที่ปรากฏในแต่ละช่วงเวลาที่ต่างกัน โดยเครื่องมือแต่ละประเภทก็มุ่งจับสัตว์น้ำเฉพาะชนิดหนึ่งๆ เป็นสำคัญ โดยจะสร้างตาอวนให้มีขนาดพอดีกับสัตว์น้ำแต่ละชนิดที่โตเต็มที่แล้ว ลักษณะเช่นนี้ สัตว์น้ำที่ยังอยู่ในวัยอ่อนจะสามารถโตขึ้นเป็นสัตว์น้ำขนาดใหญ่ได้ ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งคือ **ระบบการจัดการทรัพยากรของชุมชน กำหนดให้ผู้ใช้ทะเลมีส่วนในการทำให้ทะเลมีความอุดมสมบูรณ์ด้วย ไม่ใช่เป็นแต่เพียงผู้ใช้ทะเลแต่เพียงอย่างเดียว** ดังจะเห็นได้ว่าในชุมชนประมงพื้นบ้านทุกชุมชนในเขตจังหวัดปัตตานี จะมีวัฒนธรรมของการสร้าง “ ซั้ง ” หรือปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน ตามระบบของชาวบ้านมาแต่อดีต และครัวเรือนทุกครัวเรือนที่หากินในทะเลจะมีหน้าที่สร้างซั้งดังกล่าว หน้าที่สำคัญของซั้ง คือ การเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ และการต่อวงจรชีวิตของสัตว์น้ำ คือ ทำให้สัตว์น้ำที่เชื่อมโยงเป็นวงจรชีวิตของทะเลได้เข้ามาเชื่อมต่อชีวิตของตน เช่น ปลาใหญ่ได้เข้ามาจับปลาเล็กที่มาอาศัยอยู่ในซั้งเพื่อเป็นอาหาร เป็นต้น

นอกจากระบบคิดในการจัดการทรัพยากรของชุมชนที่ได้นำมาผลิตซ้ำในยุคสมัยปัจจุบันมาอย่างต่อเนื่องดังกล่าวข้างต้นแล้ว ชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานียังได้มีการปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องในการ

ฟื้นฟูระบบการจัดการทรัพยากรของชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยผ่านกลไกของการปฏิบัติการ(Action)ในระหว่างการดำเนินโครงการวิจัยอีกด้วย มีรายละเอียดโดยสังเขปดังนี้

- ชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนมีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐในการตรวจตราการทำประมงที่ผิดกฎหมาย และได้มีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และทำให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในการปฏิบัติงาน

- ชุมชนมีการดำเนินการในเรื่อง การเรียนรู้ระหว่างการปฏิบัติการในด้านการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และการแก้ปัญหาต่างๆ โดยในกระบวนการดังกล่าวนี้นอกจากเป็นการปรึกษาหารือระหว่างชาวประมงด้วยกันเองแล้วจะเชิญผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ในชุมชนเข้าร่วมด้วย เช่น สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ผู้อาวุโส , ผู้นำศาสนา โดยจะใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเป็นแนวทางในการตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หากเฉพาะภายในชุมชนยังไม่สามารถได้ความรู้พอ เช่น เรื่องกฎหมาย ก็จะเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกเข้าร่วมด้วย

- ชุมชนสามารถสร้างเครือข่ายกับชุมชนประมงพื้นบ้านอื่น ๆ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การประสานงานเรื่องการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และปฏิบัติการตรวจจับการทำประมงที่ใช้เครื่องมือผิดกฎหมายร่วมกัน

- ชุมชนสามารถสร้างเครือข่ายกับหน่วยราชการ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภายนอกอื่น ๆ ในการที่จะพัฒนาความรู้และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการจัดเวทีเรียนรู้ร่วมกันเป็นเครื่องมือของการสร้างและพัฒนาเครือข่ายดังกล่าว

- ชุมชนสามารถพัฒนาความรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่องและสามารถใช้ความรู้ดังกล่าว เข้าไปถกเถียงต่อรองกับฝ่ายต่าง ๆ เพื่อแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน หรือเสนอทางแก้ปัญหาใหม่ๆได้โดยแนวทางสันติวิธี

จะเห็นได้ว่า ระบบการจัดการทรัพยากรของชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีนั้นเป็นระบบที่เอื้อต่อการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตามภายใต้บริบทของสถานการณ์ในสังคมปัจจุบันซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีแบบดั้งเดิม ทั้งในด้านแนวนโยบายของภาครัฐที่มุ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาเทคโนโลยีของเครื่องมือประมงให้จับสัตว์น้ำให้ได้คราวละมากๆ เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจระดับมหภาค และในประเด็นเรื่องสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลให้ชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี จำเป็นจะต้องมีการปรับตัวเพื่อนำพาชีวิตของตนเองให้ผ่านพ้นสภาวการณ์ดังกล่าวไปให้ได้

5.3.3.3 สนับสนุนให้เกิดการสร้างสำนึกร่วมของชุมชนที่เข้มข้นขึ้น

การสนับสนุนให้เกิดการสร้างสำนึกร่วมของชุมชนนี้ ดำเนินการผ่านการทำกิจกรรมที่เป็นกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน, การเชื่อมประสานเครือข่ายรูปแบบต่างๆ โดยมีเป้าหมายที่จะให้การสร้างสำนึกร่วมนี้นำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

(1) การสร้างสำนึกร่วมจากการทำกิจกรรมร่วมกัน

กระบวนการสร้างสำนึกร่วมชุมชนเป็นการสร้างความภาคภูมิใจประวัติความเป็นมาของชุมชน ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าในวิถีชีวิตและจารีตของชุมชน ซึ่งศูนย์ประสานงานฯ มีการมุ่งเน้นในประเด็นนี้เนื่องจากการมองเห็นปัญหาและการจัดการแก้ไขปัญหาของชุมชนเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องมีจิตสำนึกร่วมและมีส่วนร่วมในการดำเนินแก้ไขปัญหา และในชุมชนแห่งนี้ได้มีการสร้างสำนึกต่อภูมิปัญญาของบรรพบุรุษและผู้อาวุโสในชุมชน นับเป็นการฟื้นฟูจิตสำนึกและรากเหง้าของชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและพร้อมที่จะต่อสู้ สร้างสรรค์ เพื่อดำรงวิถีชีวิตชุมชนให้ดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างมีศักดิ์ศรี อันนำไปสู่การเกิดกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเพื่อการแก้ปัญหาโดยเฉพาะในเรื่องของการจัดการทรัพยากร เช่น การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาในเรื่องของทรัพยากรของชุมชนมีอยู่หลากหลายกิจกรรม เช่น ร่วมกันจัดทำปะการังเทียม หรือ “ซั้ง” โดยใช้วัสดุพื้นบ้านที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากเข้าใจธรรมชาติ ถึงแม้ว่าในระยะหลังการทำซั้งจะถูกทำลายจากอวนรุนที่เข้ามา แต่การทำซั้งกลับเห็นผลเป็นรูปธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเป็นกิจกรรมที่เสริมสร้างความสามัคคี มีการลงแรงทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างความรู้สึก สำนึกร่วมว่าเป็นสมบัติของชุมชนและชุมชนต้องช่วยกันดูแลซั้ง ดูแลทะเล สิ่งเหล่านี้ถ้าอวนลาก อวนรุน เข้ามาทำลายสิ่งเหล่านี้ ชุมชนก็จะเกิดความรู้สึกเหมือนกับมากระทำกับชุมชน ดังนั้น “ซั้ง” จึงไม่ได้เป็นแค่ซั้งในความหมายโดยทั่วไปอีกต่อไป แต่ซั้งถูกให้ความหมายใหม่โดยชุมชนที่มีความหมายลึกซึ้งถึงความเป็นชุมชนและสำนึกร่วมของชุมชนเลยทีเดียว ซั้งจึงเป็นกิจกรรมที่เป็นสื่อในการร่วมแรงร่วมใจ เป็นกิจกรรมร้อยรัดในชุมชน สร้างฐานชุมชนให้มั่นคง อีกทั้งเป็นสื่อสัมพันธ์กับชุมชนหรือกลุ่มประมงพื้นบ้านอื่น ๆ ที่เข้ามาทำกินที่ซั้งด้วย นอกจากนี้ยังมีการทำกิจกรรมร่วมลาดตระเวนและเฝ้าระวังชายฝั่ง ซึ่งแท้ที่จริงแล้วเป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในการปฏิบัติงานตรวจตราและจับกุมผู้กระทำผิด แต่ด้วยสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องทะเลทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานของรัฐ ซึ่งจะเป็นการเสริมระหว่างกัน เพราะเพียงลำพังเจ้าหน้าที่รัฐเพียงฝ่ายเดียวทำให้ไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งการคำนึงถึงความ

ไม่ปลอดภัยของเจ้าหน้าที่รัฐอีกด้วย เมื่อมีการทำงานร่วมกันเกิดขึ้น การสอดส่องตรวจตราผู้กระทำความผิดจะมีความเข้มข้นขึ้น ผู้ที่จะกระทำความผิดก็เกิดความเกรงและลดจำนวนครั้งในการกระทำความผิดลง

(2) การสร้างสำนึกร่วมจากการเชื่อมประสานเครือข่าย

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานีและสมาคมชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีได้มีการเชื่อมร้อยเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีกับหน่วยงานภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยการประสานการทำงานกับส่วนต่างๆให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนขบวนเพื่อทำให้เกิดการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนอย่างแข็งขันมากขึ้น เช่น

(2.1) การประสานกับชุมชนประมงพื้นบ้านอื่นๆที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การประสานงานเรื่องการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และปฏิบัติการตรวจจับการทำประมงที่ใช้เครื่องมือผิดกฎหมายร่วมกัน

ทั้งนี้การประสานครือข่ายกับชุมชนประมงพื้นบ้านต่างๆ ทางสมาคมชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีได้ให้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพของคน ที่ให้ความสำคัญกับความดีงาม การมีจิตสำนึกสาธารณะ ที่แสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวของชาวประมงพื้นบ้านว่าไม่ใช่เป็นเพียงการเคลื่อนไหวเพื่อประโยชน์ของกลุ่มตนเท่านั้น แต่ทำเพื่อประโยชน์ของคนกลุ่มใหญ่ทั่วไปที่มีชะตากรรมไม่แตกต่างไปจากตน

(2.2) การประสานกับหน่วยราชการ , องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรภายนอกอื่น ๆ ในการที่จะพัฒนาความรู้และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการจัดเวทีเรียนรู้ร่วมกันเป็นเครื่องมือของการสร้างและพัฒนาเครือข่ายดังกล่าว โดยผ่านรูปแบบต่างๆดังนี้

1) การสนับสนุนให้ชุมชนสร้างความรู้ : เพื่อจะได้ใช้ในการช่วงชิงการให้ความหมายและต่อสู้กับทิศทางของการให้ความหมายในกระแสหลัก โดยมุ่งหวังให้บุคคลอื่น ๆ ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐ สื่อมวลชน ประชาชนทั่วไปเข้าใจในภารกิจที่ชาวประมงพื้นบ้านได้ร่วมกันทำอยู่

2) การสนับสนุนให้ชุมชนสร้างกระบวนการเคลื่อนไหว : เพื่อสร้างพื้นที่ให้องค์กรชาวบ้านได้ใช้ความรู้ที่ได้มาและนำไปสู่การช่วงชิงความหมายนั้นได้ มีเวทีในการถกเถียงแลกเปลี่ยนและเจรจาต่อรองกับบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการใช้กระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างตัวตนให้แก่ชาวประมงพื้นบ้าน

ทั้งนี้ ในกระบวนการการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี จะให้ความสำคัญกับการปฏิบัติการระหว่างการทำวิจัย เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันให้กับทีมวิจัยและชุมชนเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะหากนำปัญหาที่ชุมชนต้องการแก้ไขหรือต้องการศึกษาหาความรู้เป็นตัวตั้งการที่ให้ทีมวิจัยที่เป็นชาวบ้านศึกษาอยู่เพียงลำพังนั้นอาจจะไม่ก่อให้เกิดพลังในการแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืน การพยายามสร้างกระบวนการทำงานที่ร่วมกับคนนอก / ภาคีอื่นๆที่เกี่ยวข้องในการค้นหาปัญหาและทางออกของชุมชน โดยให้ความสำคัญกับชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือว่าชาวบ้านเป็นผู้รู้ข้อมูลและความต้องการในพื้นที่ดีกว่าคนอื่นเป็นสิ่งที่จะก่อให้เกิดกระบวนการในการเรียนรู้ระหว่างกันและกัน และหากสามารถดำเนินการได้ก็จะเป็นการสร้างพื้นที่ทางสังคม (Social Space)ให้กับชุมชนได้มากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับสถานภาพของชุมชน โดยเพิ่มอำนาจการต่อรองกับกระแสการครอบงำจากภายนอกได้ในระยะยาว ทั้งนี้เพราะในบริบทของสถานการณ์สังคมยุคปัจจุบัน ชุมชนไม่สามารถดำรงอยู่โดดๆ เพียงลำพังได้ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อแต่ละกรณีปัญหา จะเป็นการสร้างฐานต้นทุนให้กับชุมชนในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาชุมชนในระยะยาวได้ เช่นกรณี โครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งโดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านตันหยงเปาว์ หมู่4 ตำบลท่ากำชำ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี มีการดำเนินงานร่วมกันระหว่างชุมชน ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานีและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 จ.สงขลา,ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.)และสำนักอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง โดยมุ่งหวังว่าจะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาร่วมสนับสนุนแนวคิดของชาวบ้านที่ต้องการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลอย่างเป็นรูปธรรม โดยหลังจากที่ทางทีมวิจัยและทางสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีสามารถประสานงานจนได้รับการสนับสนุนงบประมาณสำหรับปฏิบัติการในการดำเนินการแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งตามฐานคิดของชาวบ้านแล้ว ก็จะมีการศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการดังกล่าวโดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ทำการศึกษาผลโดยทีมวิจัยชาวบ้านและมีนักวิชาการ ร่วมให้คำแนะนำ/ปรึกษาในทางวิชาการบางประเด็นอีกด้วย

นอกจากการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาคแล้ว ทางทีมวิจัยยังมีการประสานงานกับภาคการเมืองในระดับประเทศเพื่อติดตามผลของการผลักดันให้มีการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งตามแนวภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกด้วย โดยได้เข้าพบกับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมกันนี้ยัง

ได้มีการประสานกับทางสื่อมวลชนสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย TPBS มาถ่ายทำในประเด็นเรื่องปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลและแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นการเผยแพร่แนวคิดภูมิปัญญาชุมชนต่อกรณีการแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลที่มิได้มีอยู่เพียงการสร้างสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ คงทนถาวร เช่นเขื่อนกันคลื่นรูปแบบต่างๆ ฯลฯเพียงแนวทางเดียวเท่านั้น หากแต่ยังมีรูปแบบอื่นๆที่หลากหลายและสามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่อีกด้วย

เช่นเดียวกันกับกรณีของโครงการวิจัยเรื่องรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน ซึ่งในระหว่างการปฏิบัติการของโครงการวิจัยนี้ ทางทีมวิจัย สมาคมชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีและศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานี ได้มีการร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆในการปฏิบัติการเพื่อก่อให้เกิดการแสวงหา รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชน เช่น

(1) สำนักงานประมงจังหวัดปัตตานี เป็นตัวกลางในการประสานงานเชื่อมต่อระหว่างชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ผู้ประกอบการประมงพาณิชย์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการดำเนินการสนับสนุนในเชิงนโยบาย สนับสนุนในด้านการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาทรัพยากรประมงในระยะยาว และสนับสนุนในด้านการจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเลในรูปแบบต่างๆ เช่นการจัดทำปะการังเทียมแบบคอนกรีต ทั้งนี้สำนักงานประมงจังหวัดปัตตานีได้สนับสนุนให้ชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดพิกัดทางทะเล เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับทรัพยากรธรรมชาติและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อกลุ่มชาวประมงพื้นบ้าน

(2) ศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเล จ.ปัตตานี เป็นหน่วยงานหลักที่ได้มีการร่วมมือกับชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง โดยศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเล จ.ปัตตานีมีภารกิจหลักในการลาดตระเวนเฝ้าระวังและจับกุมเรือประมงที่กระทำผิดกฎหมาย ซึ่งในรอบปีที่ผ่านมา ทางศูนย์ป้องกันและปราบปรามประมงทะเล จ.ปัตตานีได้สนับสนุนทั้งในด้านกำลังเจ้าหน้าที่และเรือตรวจการณ์ชายฝั่ง โดยได้ร่วมกับทีมวิจัยในการออกลาดตระเวนเฝ้าระวังชายฝั่งมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลการดำเนินงานที่ผ่านมานั้นทำให้สามารถจับกุมผู้ที่กระทำผิดกฎหมายประมงได้หลายคดี ประการที่สำคัญที่สุดก็คือการป้องกันไม่ให้มีเรือประมงที่กระทำผิดกฎหมายได้รุกล้ำเข้ามาทำลายฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่เป็นที่พึ่งของชุมชนได้

(3) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จ.ปัตตานีและศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 จ.สงขลา เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนในเรื่องการฟื้นฟูทรัพยากรโดยการจัดทำปะการังเทียม การอนุรักษ์แหล่งหญ้าทะเลและการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมในเรื่องการเพิ่มปริมาณพื้นที่ป่าชายเลนอีกด้วย

การประสานกับหน่วยงานราชการต่างๆดังกล่าวข้างต้น เป็นหนึ่งในวิธีการในระหว่างการปฏิบัติการของโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น การประสานพูดคุยนี้เป็นความตั้งใจหลักของชาวประมงพื้นบ้าน ดังจะเห็นว่าพวกเขาพยายามติดต่อขอพูดคุยกับฝ่ายต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง แม้ว่าฝ่ายนั้นไม่อยากจะคุยด้วย หรือเมื่อคุยแล้วไม่เข้าใจกันก็พยายามขอคุยใหม่ ถ้าเรื่องเก่ามีปัญหาไม่สามารถคุยได้ก็เปลี่ยนไปคุยเรื่องอื่นก่อน ดังนั้นในกระบวนการเคลื่อนไหวพวกเขาจึงผ่านเวทีการพูดคุยกับฝ่ายต่าง ๆ มามากมาย ตั้งแต่ข้าราชการระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา รัฐมนตรี ฯลฯ

การให้ความสำคัญกับการพูดคุยดังกล่าวได้สร้างตัวตนและความเข้มแข็งให้แก่ขบวนการของชาวประมงพื้นบ้านใน จ.ปัตตานีมาก อันเนื่องมาจาก

1) ในการพูดคุยแต่ละครั้ง แกนนำชาวประมงพื้นบ้านและกลุ่มชาวบ้านจะเป็นผู้เข้าไปร่วมประชุมเอง ร่วมเจรจาเอง ใช้เหตุผลและการตัดสินใจด้วยระบบคิดและความรู้กระทั่งปฏิภาณไหวพริบของชาวประมงพื้นบ้านเอง พันธมิตรไม่ว่าจะเป็นนักพัฒนาเอกชนหรือนักวิชาการ มีบทบาทเพียงเป็นผู้สนับสนุนอยู่ภายนอก ในกระบวนการเช่นนี้ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านเข้มแข็งขึ้นและเชื่อมั่นตัวเองขึ้นมาก พร้อมกับพัฒนาความรู้ความเข้าใจและโลกทัศน์ของตนขึ้นด้วย ในขณะเดียวกันฝ่ายราชการ ฝ่ายการเมือง และฝ่ายอื่น ๆ ก็ได้เห็นถึงความมีเหตุผล ความรู้ และความสามารถของชาวประมงพื้นบ้าน รวมทั้งเข้าใจว่าชาวประมงพื้นบ้านมีอิสระในความคิดของตัวเอง และมีปัญหาจริง ๆ ไม่ใช่มีใครปลุกปั่นยุยงดังจะเห็นว่าที่ จ.ปัตตานีไม่มีคำกล่าวร้ายมาจากทางราชการเลยว่าที่ชาวประมงพื้นบ้านเคลื่อนไหวอยู่นั้น เพราะมีคนภายนอกมาปลุกปั่นยุยง ดังนั้นทางราชการเองจึงมีแนวโน้มที่จะฟังชาวประมงพื้นบ้านมาก และให้ความสนใจที่จะร่วมแก้ปัญหากับชาวประมงพื้นบ้านด้วย ลักษณะเช่นนี้จึงทำให้ขบวนการของชาวประมงพื้นบ้านปัตตานีได้เรียนรู้ผ่านการทำด้วยตัวเอง เติบโตและเชื่อมั่นในตัวเองมากขึ้น และมีพื้นที่ทางสังคมที่จะเคลื่อนไหวแก้ปัญหาของตนเองเพิ่มขึ้นตลอดเวลา

2) ในการร่วมเจรจา ประชุมหรือประสานกับทางราชการหรือฝ่ายอื่นๆทุกครั้ง ชาวประมงพื้นบ้านจะมีการประชุมเตรียมตัวสำหรับการเจรจาอย่างดี ทั้งการเตรียมความรู้ และยุทธวิธี

ต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาที่จะเสนอต่อที่ประชุม เตรียมวิธีการเจรจา จนชาวประมงพื้นบ้านเองเข้าใจตรงกันทุกคน และตกผลึกในเรื่องของตัวเองเป็นอย่างดี ดังนั้นการประชุมจึงมีเนื้อหาสาระ ไม่ใช้อารมณ์ทางราชการเองจะบอกไม่ได้เลยว่าชาวประมงพื้นบ้านรู้ไม่จริง หรือไม่มีความพร้อม ถ้าจะปฏิเสธก็ทำได้อย่างเดียวคือการปัดให้เป็นเรื่องของโครงสร้างอย่างอื่น เช่น กฎหมาย หรือพ้นจากอำนาจของตัวเอง แต่ถึงจะใช้ทางออกอย่างนี้ชาวประมงพื้นบ้านก็ยังมีเหตุผลเสนอ เช่น ให้เชิญผู้รับผิดชอบระดับสูงขึ้นไปมาร่วมประชุมด้วย การเตรียมตัวอย่างเต็มที่ทุกครั้งของชาวประมงพื้นบ้านทำให้การประชุมร่วมกับฝ่ายต่าง ๆ มีความก้าวหน้าในเชิงเนื้อหามาโดยตลอด ความก้าวหน้าดังกล่าวทำให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่มองว่าตัวเองด้อยกว่ากลุ่มอื่น ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการหรือฝ่ายอื่น ในขณะที่ฝ่ายอื่นก็ยอมรับว่าชาวประมงพื้นบ้านนั้นมีความคิดความอ่าน มีความจริงจัง ที่ตนเองจะปฏิเสธไม่ได้

(2.3) การประสานภาคประชาสังคมอื่น ๆ

ภาคประชาสังคมอื่นๆ ที่เข้ามาร่วมขบวนในการต่อสู้เพื่อให้เกิดสิทธิอันชอบธรรมในการจัดการทรัพยากรของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีมีอยู่อย่างหลากหลาย เช่นนักวิชาการจากสถาบันต่าง ๆ ที่มาสนับสนุนในเรื่องข้อมูล การสนับสนุนในเรื่องแนวคิด แนวการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ต่างๆ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านการวิจัยต่าง ๆ โดยชุมชนมีส่วนร่วม ตลอดจนสื่อมวลชนต่าง ๆ ที่เป็นสื่อนำเสนอการดำเนินงานของชุมชนออกสู่สาธารณะ

5.4 บทสรุปและทิศทางอนาคต

จะเห็นได้ว่า เมื่อชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีได้นำเอากระบวนการการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาเป็นเครื่องมือหนึ่งในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาของชุมชนตนเอง โดยตั้งอยู่บนหลักพื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการ คือ (1) เน้นการศึกษาเรียนรู้ทั้งเรื่องของตนเอง และเรื่องภายนอกที่เกี่ยวข้อง (2) เน้นปฏิสัมพันธ์กับฝ่ายต่างๆในเชิงของการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน หรือไม่ก็เพื่อร่วมกันแก้ปัญหา (3) เน้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการปฏิบัติการของสมาชิกชุมชน โดยผู้นำและสมาชิกมีความสัมพันธ์กันในแนวราบ

ลักษณะที่กล่าวนี้ขบวนการชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีได้ทำมาตลอดเวลาที่พวกเขาได้ออกมาเคลื่อนไหวแสดงตัวตน จึงทำให้ชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีสามารถพัฒนาวุฒิภาวะของตนได้อย่างต่อเนื่อง พวกเขาเป็นกลุ่มคนที่สนใจเรียนรู้ มีความเป็นปึกแผ่น และมีความเสียสละต่อส่วนรวมสูง รวมทั้งมีความสามารถในการทำงานร่วมกับฝ่ายต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี รู้จักแยกแยะและแสดงบทบาทที่

เหมาะสมสำหรับสถานการณ์ต่าง ๆทั้งนี้ความเข้มแข็งของขบวนการชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีแยกไม่ออกจากการนำของสมาคมชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี เพราะองค์กรนี้เกิดขึ้นในกระบวนการเคลื่อนไหวของชาวประมงพื้นบ้าน โดยกลุ่มของชาวบ้านเอง และบริหารตัดสินใจด้วยพวกเขาเอง ดังนั้นความเข้มแข็งของชุมชนประมงพื้นบ้านจึงเกิดควบคู่กับความเข้มแข็งของสมาคมชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี

- สำหรับทิศทางในการพัฒนาในอนาคต ชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานียังคงจะใช้กระบวนการในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งในการฟื้นฟูทุนชุมชนให้เข้มแข็งขึ้นโดยจะต้องเป็นการฟื้นฟูในลักษณะที่เป็นพลวัต คือ ไม่มีจุดจบในตัวเอง แต่ว่ามีปัญหา มีการคลี่คลายเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้น การทำงานฟื้นฟูทุนชุมชนต้องเป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งจะต้องมีการทำงานเชิงรุกหรือเชิงสร้างสรรค์มากขึ้นเพื่อขับเคลื่อนชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งที่มั่นคงและมีพลังมากยิ่งขึ้นไปอีก พร้อมกับการขยายประสบการณ์และความสำเร็จให้มีคุณูปการต่อการเคลื่อนไหวของชุมชนประมงพื้นบ้านในเขตอื่นๆ ด้วย

การสร้างความเข้มแข็งดังกล่าว ทางชุมชนประมงพื้นบ้าน จ .ปัตตานีจักต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรของชุมชนที่มุ่งสู่การพัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรเชิงซ้อนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เพราะ ชาวประมงพื้นบ้านเชื่อมั่นว่าระบบการจัดการทรัพยากรของชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถรักษาทรัพยากรทะเลและชายฝั่งไว้ได้เป็นอย่างดีและเนื่องจากในยุคปัจจุบันชุมชนไม่ได้อยู่โดดเดี่ยวแต่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับฝ่ายต่างๆ และอำนาจจากภายนอกมากขึ้น ชุมชนประมงพื้นบ้านจึงมุ่งพัฒนาไปสู่การวางระบบการจัดการทรัพยากรแบบระบบเชิงซ้อน คือ

- ระบบการจัดการทรัพยากรของชุมชน โดยมีองค์กรชุมชนขึ้นมารองรับ เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้กฎเกณฑ์ของชุมชนในการดูแลสมาชิกให้ใช้ทรัพยากรท้องทะเลได้อย่างเหมาะสม
- ระบบการจัดการของรัฐซ้อนไว้อีกขั้น เพราะปัจจุบันมีความขัดแย้งหลายอย่างเกิดขึ้นที่เกินอำนาจของชุมชนจะเข้าไปจัดการได้ จำเป็นต้องใช้อำนาจของรัฐเข้ามาช่วยจัดการ

การขับเคลื่อนของเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีผ่านการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นกระบวนการเคลื่อนไหวของชาวประมงพื้นบ้านที่เป็นการต่อสู้และสร้างเครือข่ายที่ชัดเจนต่อการจัดการทรัพยากร โดยมีภูมิปัญญาชุมชนและมีพลวัตในตัวเองในการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งการมีส่วนรวมในการดูแลและจัดการทรัพยากร และสามารถสร้างเครือข่ายเชื่อมประสานในระดับพื้นที่ที่กว้างขวางครอบคลุมในระดับอำเภอและระดับจังหวัด

ปัจจัยและเงื่อนไขที่สำคัญที่นำไปสู่การแก้ไขการจัดการทรัพยากรของชาวประมงพื้นบ้านแห่งนี้ ถือว่าเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนที่สามารถวิเคราะห์ให้เห็นปัจจัยที่สำคัญคือ

1. ปัจจัยภายในชุมชน การที่ชุมชนมีต้นทุนภายใน เช่น ภูมิปัญญา อุดมการณ์ทางศาสนา และมีผู้นำที่หลากหลาย ถือว่าเป็นอุดมการณ์ทางอำนาจที่ทำให้ชุมชนสามารถร่วมมือแก้ไขปัญหาภายในได้ และเป็นตัวชี้ให้เห็นว่า ชุมชนมีระบบคิด และความเข้าใจต่อทรัพยากรบนพื้นฐานที่ไม่กอบโกยผลประโยชน์เกินความจำเป็น นอกจากนั้นระบบความสัมพันธ์ทางสังคมภายในชุมชนก็เป็นความสัมพันธ์ในแบบพึ่งพิงระหว่างกัน เคารพสิทธิร่วมกัน จึงถือเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่สำคัญ

2. ปัจจัยภายนอก ที่เข้ามาเสริมแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากร คือ หน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการที่มีบทบาทสำคัญที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ของชาวประมงพื้นบ้านให้เกิดการเชื่อมโยงให้เห็นจากภายนอก และเป็นเงื่อนไขใหม่ที่ชาวประมงพื้นบ้านได้เรียนรู้ มากกว่าในอดีตที่มีการจัดการเฉพาะภายในชุมชน ซึ่งในสภาพที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจึงเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นในการต่อสู้และเคลื่อนไหว

บทที่ 6

สรุปและอภิปรายผลงานวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง **การสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ระยะที่ 2** มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ (1) เพื่อหาแนวทางสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี และ (2) เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาภาคีในการดำเนินงานวิจัยร่วมกันระหว่างชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอันจะเป็นการ “สร้างเวที” ให้กับชุมชนได้พัฒนาทิศทางในการแก้ไขปัญหาของตนเองอย่างเป็นรูปธรรมโดยผ่านกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง **การสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ระยะที่ 2** เป็นการนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาข้อมูลจากการสอบถาม สัมภาษณ์ สังเกต จากกลุ่มเป้าหมายที่อาศัยอยู่ในชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีซึ่งเป็นทั้งผู้ที่อพยพย้ายถิ่นไปทำงานยังต่างถิ่นอยู่ในขณะนี้และเป็นผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในการอพยพย้ายถิ่น รวมทั้งเป็นญาติพี่น้องของผู้ที่อพยพย้ายถิ่นไปทำงานที่มาเลเซีย

ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ 3 ประการด้วยกัน คือ **(1) การประมวลความรู้ เรื่องการอพยพย้ายถิ่น และ (2) การสร้างการเรียนรู้ผ่านเวทีโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน (3) แรงงานไทยที่มาเลเซียภายใต้บริบทสถานการณ์เศรษฐกิจโลก**

ผลการศึกษาพบว่า

6.1.1 การประมวลความรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่น ประกอบด้วย ประเด็นต่างๆ ดังนี้

6.1.1.1 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการอพยพไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซียของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ประกอบด้วย ปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดัน

ปัจจัยผลักดันที่ส่งผลต่อการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นด้านปัจจัยผลักดันที่ส่งผลต่อการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และพบว่า ปัจจัยผลักดันที่ส่งผลต่อการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

และมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ การมีญาติพี่น้องหรือเพื่อนๆ ที่ไปทำงานอยู่ก่อนแล้วที่มาเลเซีย ชักชวนให้ไปทำงาน, การอยู่ที่หมู่บ้านไม่มีงานให้ทำและสมาชิกในครอบครัวทำการประมงได้ไม่พอเลี้ยงครอบครัว เพราะทรัพยากรประมงเสื่อมโทรม และหางานทำในประเทศไทยได้ยาก

ปัจจัยดึงดูดที่ส่งผลต่อการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามนั้น มีความคิดเห็นโดยภาพรวมในด้านปัจจัยดึงดูดที่มีผลต่อการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย อยู่ในระดับมาก โดยพบว่า ประเด็นที่น่าสนใจในปัจจัยดึงดูดที่ส่งผลต่อการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียและมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด คือ ที่ประเทศมาเลเซีย สามารถหางานทำได้ง่ายกว่าในประเทศไทย ซึ่งจะมีรายได้ให้กับครอบครัวเพิ่มมากยิ่งขึ้น,ทรัพยากรสัตว์น้ำที่จับได้จากการทำประมงที่มาเลเซีย มีราคาสูงกว่าในประเทศไทย และการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียทำให้รายได้ ในครัวเรือนดีขึ้น มั่นใจในการปฏิบัติศาสนกิจของตนเอง รวมทั้งการอพยพไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซีย จะเป็นหนทางที่ดีที่สุดในการที่จะสร้างงาน สร้างอาชีพ มีรายได้มาจุนเจือครอบครัว เพื่อเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัวได้

การอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน แบ่งเป็น 3 ยุค คือ <u>ยุคที่ 1 : ยุคบุกเบิก เป็นยุคช่วงก่อนปี พ.ศ.2530</u> เป็นยุคที่เริ่มเข้าไปทำงานที่มาเลเซีย มักใช้วิธีการลักลอบเข้าเมืองเพราะมีความยุ่งยากในการทำหนังสือเดินทางและมีค่าใช้จ่ายสูง และส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนวัยทำงาน เช่น ไปเป็นแรงงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ แรงงานทำนาเกี่ยวข้าว ทำข้าวเกรียบ ปลูกปาล์มน้ำมัน ตัดผลปาล์ม ซึ่งมีความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมากเพื่อไปพัฒนาประเทศ ใน<u>ยุคที่ 2 คือ ยุคขยายตัวจากการเป็นแรงงานภาคเกษตร สู่การทำร้านอาหาร (ปี พ.ศ. 2530 - พ.ศ. 2540)</u> เป็นช่วงที่สถานการณ์การทำประมงพื้นบ้านที่ปัตตานีประสบภาวะวิกฤติอย่างรุนแรง จึงมีการอพยพไปทำงานที่มาเลเซีย ยุคนี้ร้านอาหารต้มยำกุ้งมีความเฟื่องฟูเป็นอย่างมากจึงก่อให้เกิดการหลั่งไหลของแรงงานเพิ่มตามมาด้วย <u>และ ยุคที่ 3 ยุคร้านอาหารต้มยำกุ้งเฟื่องฟู (ปี พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)</u> ในยุคนี้ร้านอาหารประเภทต้มยำกุ้งมีการพัฒนาให้มีความสมัยใหม่มากขึ้น ทั้งการตกแต่งร้านอาหาร , การเพิ่มเมนูอาหารให้มีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งอาหารมาเลเซีย อาหารไทยและอาหารตะวันตก รวมทั้งการปรับระบบการทำงานภายในร้านให้เป็นระบบมากขึ้น

เส้นทางการไปทำงานของแรงงานของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีสู่มาเลเซียตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เริ่มต้นที่รัฐกัวลาลัมเปอร์ เมืองหลวงของประเทศมาเลเซีย โดยการไปเป็นลูกน้องในร้านอาหารของคนมาเลเซีย ต่อมาก็เริ่มมีร้านอาหารไทยเกิดใหม่จำนวนหลายร้านในรัฐต่างๆ เช่น รัฐปาหัง (Pahang) รัฐยะโฮร์ (Johor) ประเทศมาเลเซีย รัฐเนกรีเซมบีลัน (Negeri Sembilan) ประเทศมาเลเซีย รัฐเซอลังงอร์ (Salangor) และรัฐกัวลาลัมเปอร์ *(*Kuala Lumpur*)*

ส่วนในด้านการทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ เริ่มต้นที่รัฐกลันตัน (Kelantan) ประเทศมาเลเซีย ซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทย จากนั้นก็มีการเดินทางเพื่อแสวงหาพื้นที่แห่งใหม่ไปเรื่อยๆ โดยขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร, รายได้และส่วนแบ่งที่มีความเป็นธรรม เช่น รัฐตรังกานู (Terengganu) และรัฐปาหัง (Pahang) ที่มีการทำประมงและมีท่าเทียบเรือ

6.1.1.2 การปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้านที่ไปทำงานที่มาเลเซีย ในสองอาชีพหลัก คือ 1) การทำงานในร้านอาหารประเภทต่างๆทั้งร้านขายข้าวราดแกง, ร้านต้มยำ และ 2) การไปทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่

(1) การทำงานในร้านอาหารประเภทต้มยำกุ้งนั้น มีตำแหน่งงานและบทบาทหน้าที่การทำงาน 6 ระดับ คือ ระดับที่ 1 พนักงานทำความสะอาดร้านและล้างจาน, ระดับที่ 2 พนักงานรับออเดอร์ (Order) และเสิร์ฟอาหาร, ระดับที่ 3 พนักงานทำเครื่องดื่มและอ่านออเดอร์ (Order) ให้พ่อครัว - แม่ครัว, ระดับที่ 4 ผู้ช่วยพ่อครัว-แม่ครัว, ระดับที่ 5 พ่อครัว - แม่ครัว และระดับที่ 6 เจ้าของร้าน

การปรับตัวในการทำงานร้านอาหารประเภทต้มยำกุ้ง มีดังนี้

- การปรับตัวเพื่อสร้างเสริมทักษะการทำงาน ผู้ที่ไปทำงานจะต้องเรียนรู้โดยการฝึกฝนการปฏิบัติจริงจากการทำงานและสั่งสมประสบการณ์ ส่วนใหญ่การทำงานจะเริ่มทำงานจากตำแหน่งงานในระดับล่างก่อน เช่น ล้างจาน รับออเดอร์ เสิร์ฟอาหาร และเมื่อทำงานมีความชำนาญเพียงพอ ก็จะได้รับการขยับให้ไปทำงานในตำแหน่งงานที่ต้องใช้ทักษะเฉพาะด้านมากขึ้น ซึ่งก็จะได้รับค่าตอบแทนที่สูงขึ้น
- การปรับตัวในเรื่องการสื่อสาร คนทำงานในร้านอาหารจะต้องปรับตัวในการใช้ภาษามลายูกลางเป็นหลัก ทั้งในการสื่อสารกับคนทำงานในร้านอาหารเดียวกัน ทั้งเพื่อนพนักงาน พ่อครัวและเจ้าของร้านในการเรียกชื่ออาหารที่ตรงกัน รวมทั้งการบริการอื่นๆที่เกี่ยวข้อง และการสื่อสารกับลูกค้า

หากสามารถสื่อสารกับลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลูกค้าก็จะมีความพึงพอใจและมีแนวโน้มเชิงบวกที่จะกลายเป็นลูกค้าประจำของร้านได้

- การปรับตัวเรื่องเวลาในการทำงานและการใช้ชีวิตของพนักงานในร้านอาหาร ร้านอาหารส่วนใหญ่เปิดตั้งแต่เวลา 15.00 น.- 03.00 น. ซึ่งแตกต่างจากเวลาการทำงานที่บ้านของตนเอง จึงต้องมีการปรับตัวในเรื่องเวลาทำงาน เวลาพักผ่อน เวลาทานอาหาร เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของตนเอง
- การปรับตัวในเรื่องปัจจัย 4 ของพนักงานร้านอาหารที่มาเลเซีย

  - การรับประทานอาหาร ขึ้นอยู่กับการทำงานเป็นหลัก หากมีลูกค้าเข้าร้านมากก็จะต้องเลื่อนเวลาในการทานอาหารออกไป
  - ที่พักอาศัย พนักงานต้องพักรวมกัน แยกเฉพาะชายหญิง
  - เครื่องแต่งกาย พนักงานต้องแต่งกายสะอาด เรียบร้อยถูกต้องตามหลักศาสนา
  - การรักษาพยาบาล เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย หากอาการไม่รุนแรง ก็จะหายากินเอง

- การปรับตัวในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ การรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายของร้านอาหารที่มาเลเซีย เช่น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานในร้านเดียวกัน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงาน,พนักงานต่างร้าน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล หาทางเลือกในการทำงานที่ดีกว่า , เจ้าของร้านเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลในเรื่องการแสวงหาช่องทางใหม่ๆในการเปิดร้าน รวมทั้งการดูแลระหว่างกันไม่ให้ร้านถูกตรวจค้นจับกุมและระหว่างร้านอาหารกับลูกค้า เพื่อสร้างฐานลูกค้าประจำของร้านและมุ่งหวังให้ลูกค้าที่ทำงานในหน่วยงานของมาเลเซีย มีการบอกข่าวคราวให้กับเจ้าของร้าน เช่น การมาตรวจสอบความถูกสุขลักษณะของร้านอาหารจาก จนท.สาธารณสุขมาเลเซีย

(2) การทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ที่ประเทศมาเลเซียนั้นมีตำแหน่งงานและบทบาทหน้าที่การทำงาน 7 ตำแหน่งด้วยกัน คือ (1) การทำซั้งปะการังเทียมและจัดเตรียมอวน (2) การวางอวนและสาวอวน (3) การจัดเรียง ร้อยห่วง/สาวเชือกใหญ่/และดูแลห้องเย็นในเรือ (4) คนดำน้ำเพื่อตัดอวนที่ติดใบพัดหรือติดซั้งปะการังเทียม/คนเล่นไฟและดูแลตะเกียงไฟ (5) พ่อครัว (6) เอ็นจิเนียร์ (Engineer)หรือช่างเครื่องและผู้ช่วยไต๋เรือ (7) ไต๋เรือหรือผู้ควบคุมเรือ

การปรับตัวในการทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่

- การปรับตัวเพื่อสร้างเสริมทักษะการทำงาน เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงตามหน้าที่ความรับผิดชอบต่างๆของตำแหน่งงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ เช่น การทำซั้งปะการังเทียม, การวางอวนและดูแลห้องเย็นในเรือ
- การปรับตัวในเรื่องการสื่อสาร คนทำงานบนเรือประมงจำเป็นต้องเรียนรู้การสื่อสารระหว่างการทำงานด้วยเสียงประเภทต่างๆ เช่น นกหวีด แตร การเคาะไม้ เป็นต้น
- การปรับตัวเรื่องเวลาในการทำงาน เรือประมงขนาดใหญ่มีการออกทำการประมงรอบละ 1- 2 วัน และช่วงเวลาของการทำงานบนเรือประมงไม่มีความแน่นอนขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น การพบฝูงปลา ระยะเวลาในการสาวอวน
- การปรับตัวในเรื่องปัจจัย 4 ของคนงาน เช่น อาหาร ทุกคนจะต้องรับประทานอาหารร่วมกันโดยช่วงเวลาในการกินอาหารจะต้องเป็นเวลาที่ว่างจากการทำประมง, ที่พักทั้งในเรือและบนฝั่งทุกคนจะต้องอยู่รวมกันตามแต่จะหาสถานที่ได้
- เครื่องนุ่งห่ม ต้องแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่เหมาะสมและพร้อมสำหรับการทำงาน ภายใต้สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

6.1.1.3 ปัญหาจากการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียและความต้องการให้เกิดการแก้ปัญหา พบว่า

ปัญหาของแรงงานรับจ้างนอกระบบจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีที่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย มีปัญหาหลักๆ ดังนี้

(1) ปัญหาเรื่องหนังสือเดินทาง (Passport) ส่วนใหญ่ใช้เพียงหนังสือเดินทางในการเข้าไปทำงาน ซึ่งมีอายุเพียง 30 วันเท่านั้น เมื่อครบกำหนดก็ต้องมาต่ออายุที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองและมีค่าใช้จ่ายจำนวนมากทำให้บางคนเลือกไม่ไปประทับตรา

(2) ปัญหาการไม่มีใบอนุญาตทำงาน(Work permit) นายจ้างไม่อยากทำใบอนุญาตทำงานเพราะมีค่าใช้จ่ายสูงและลูกจ้างบางส่วนนิยมแสวงหางานใหม่ที่ได้ค่าตอบแทนที่ดีกว่าตามที่ตนเองพึงพอใจ

(3) ปัญหาเรื่องปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต เช่น ที่พัก ทั้งบนเรือและร้านอาหารต้องอยู่รวมกันหลายคนในสภาพแออัด, อาหาร ส่วนใหญ่ไม่สามารถรับประทานอาหารได้ตรงเวลา , เครื่องนุ่งห่ม การทำงานในร้านอาหารต้องแต่งกายสวยงามและคนทำงานบนเรือมักสวมเสื้อผ้าที่ไม่ค่อยสะอาดเนื่องจาก

ต้องสัมผัสเครื่องยนต์ ดินโคลนในขณะสาวอวน และการรักษาพยาบาล เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย หากอาการไม่รุนแรง ก็จะหายากินเองตามสภาพ บางกรณีทำให้เกิดโรคเรื้อรัง

(4) ปัญหาภาระค่าใช้จ่ายสูง ทั้งค่าใช้จ่ายทั้งที่มาเลเซียและค่าใช้จ่ายของครอบครัวที่ชุมชนบ้านเกิด

(5) ปัญหาความขัดแย้งในการทำงานเช่น การทะเลาะเบาะแว้งและการเอารัดเอาเปรียบในการทำงาน

(6) ปัญหาการลักขโมย

(7) ปัญหาการไม่สามารถขอใบอนุญาตผู้ประกอบการร้านอาหารได้ด้วยตนเอง เพราะตามกฎหมายของมาเลเซีย ผู้ที่ขอใบอนุญาตประกอบการร้านอาหารต้องมีชื่อเจ้าของร้านที่เป็นคนมาเลเซียเท่านั้น และ ส่วนใหญ่คนจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไปเปิดร้านอาหาร มักใช้วิธีการเช่าพื้นที่เพื่อเปิดร้าน และเมื่อกิจการเป็นไปด้วยดี เจ้าของพื้นที่ที่ให้เช่า มักจะบอกเลิกเช่าที่ เพื่อตนเองจะได้เปิดร้านอาหารแทน

- **แนวทางในการแก้ปัญหาแรงงานรับจ้างนอกระบบที่มาเลเซีย**

  - แรงงานไทยควรมีการศึกษาข้อมูลด้านกฎหมายแรงงานจากหน่วยงานภาครัฐ

  - ควรมีการจัดทำหนังสือเดินทางและใบอนุญาตทำงานให้ถูกต้องตามกฎหมาย

  - ชาวประมงทุกกลุ่มช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

  - การจัดสัมมนาพบปะแรงงานไทยในมาเลเซีย ปีละ1 ครั้งเพื่อเป็นการอบรมให้ความรู้ในด้านกฎหมายของมาเลเซีย

  - จัดตั้งศูนย์ประสานงานสำหรับผู้ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียประจำตำบล อำเภอ พร้อมมีอาสาสมัครประจำศูนย์

  - ต้องการให้รัฐบาลไทยจัดหางานรองรับแรงงานเพื่อไม่ต้องไปทำงานที่มาเลเซีย

6.1.1.4 ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีสามารถจำแนกได้เป็น 2 ด้าน คือ ผลกระทบด้านบวก ประกอบด้วย การมีงานทำ และการมีรายได้ ส่วนผลกระทบด้านลบ ประกอบด้วย ภาวะหนี้สิน, การไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาในระบบ, ผลกระทบในมิติของครอบครัวและชุมชน

6.1.2 การสร้างการเรียนรู้ผ่านเวทีโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน

ในปี 2559 ทางโครงการวิจัยยังคงให้ความสำคัญกับการสร้างการเรียนรู้ผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้านซึ่งเป็นเป็นเสมือนเวทีหรือกิจกรรมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีความรู้ทั้งมากและน้อยมาถ่ายทอดให้กันและกันด้วยไมตรีจิต เป็นเวทีที่ผู้ที่ต้องการเรียนรู้ได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างอิสระ

ในการสร้างการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ที่สนใจจะเรียนรู้ในเรื่องการอพยพย้ายถิ่นของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานี ในปีที่ผ่านมาได้มีการรวบรวม จัดระบบภูมิปัญญาให้เป็นฐานความรู้ของชุมชน และพัฒนาเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ในโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้านผ่านการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ

6.1.2.1 ลักษณะการเรียนรู้การอพยพย้ายถิ่น ผ่านโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน ประกอบด้วย

(1) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานให้เกิดความรู้ (Problem –Based Learning) ได้มีการเรียนรู้ผ่านปัญหาที่ชุมชนประสบ เช่น ปัญหาการถูกจับกุมเพราะไม่มีใบอนุญาตทำงาน, ปัญหาการดำรงชีวิตและปัญหาภาระค่าใช้จ่าย จากปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงทำให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้เพื่อที่จะได้นำปัญหาเหล่านั้นมาคิดวิเคราะห์และค้นหาทางออกเพื่อเตรียมรับกับสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นเมื่อต้องไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย

(2) การเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ของผู้ที่เคยมีประสบการณ์ในเรื่องการอพยพย้ายถิ่น มาบอกเล่า เรื่องราวการเข้าไปทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ในประเทศมาเลเซีย จากกลุ่มผู้เฒ่าในชุมชนประมงพื้นบ้าน หรือ การบอกเล่าปัญหา การปรับตัวของการไปทำงานในร้านอาหารที่ประเทศมาเลเซีย

(3) การเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน (Research –Based Learning) โดยเน้นกระบวนการวิจัยตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบจากการปฏิบัติการจริง (Action Research) ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ ได้ผลงานและเก่งขึ้นในการแก้ปัญหาของตนเอง ตลอดจนยกระดับการแก้ปัญหาให้มีความน่าเชื่อถือสูง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่นๆในท้องถิ่น มีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผลเป็นสำคัญ

(4) การเรียนรู้โดยให้ชุมชนเป็นผู้แสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง เช่น การไปศึกษาดูงานจากพื้นที่การทำงานของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีทั้งผู้ที่ไปทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่และผู้ที่ไปทำงานในร้านอาหาร ทำให้นักวิจัยสามารถมองเห็นองค์ประกอบต่างๆหลากหลายด้านมากขึ้น

6.1.2.2 วิธีการสร้างการเรียนรู้ในโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน ประกอบด้วย

(1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่มีพื้นฐานจากความสนใจ ความเพียรพยายาม มีการตั้งคำถาม การสะท้อนกลับต่อประสบการณ์ และความรู้เดิม เช่น การศึกษาข้อมูลในการอพยพไปทำงานที่มาเลเซียจากแหล่งความรู้ต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต งานศึกษาต่างๆเกี่ยวกับการอพยพ

(2) การเรียนรู้จากผู้อื่น เช่น การเรียนรู้จากบรรพบุรุษ การเรียนรู้จากเครือญาติหรือเพื่อนบ้านภายในชุมชนเดียวกัน เป็นการเรียนรู้ที่มีพื้นฐานความเชื่อ เคารพ ศรัทธา ไว้วางใจ และยอมรับในแบบกัลยาณมิตร ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยการบอกเล่าให้ฟัง หรือการพูดคุยสนทนากัน จนผู้ที่ต้องการเรียนรู้เกิดความเข้าใจในประเด็นนั้นๆ

(3) การสนทนากลุ่ม เป็นการสร้างพื้นที่ให้มีการสื่อสารระหว่างกันโดยใช้การพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นระหว่างกัน และการถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆที่พบเจอ และ

(4) การเรียนรู้โดยใช้สื่อประกอบการเรียนรู้ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เช่น ชุดนิทรรศการเรื่อง การอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียของชาวประมงพื้นบ้านปัตตานี

6.1.3 แรงงานไทยที่มาเลเซียภายใต้บริบทสถานการณ์เศรษฐกิจโลก

6.1.3.1 สภาวการณ์ของแรงงานไทยที่มาเลเซีย

มาเลเซียเป็นประเทศหนึ่งในกลุ่มอาเซียน ที่นำเข้าแรงงานต่างชาติจากหลากหลายชาติ เป็นจำนวนมากที่สุดประเทศหนึ่งในเอเชีย เป็นแรงงานไทยประมาณ 210,000 คน มีทั้งแรงงานถูกกฎหมาย, แรงงานเข้าเมืองถูกกฎหมาย แต่ทำงานผิดกฎหมายเนื่องจากไม่มีใบอนุญาตทำงานและแรงงานเข้าเมืองผิดกฎหมายและทำงานผิดกฎหมาย ลักษณะงานที่นิยมไปทำงานมีทั้งงานก่อสร้าง ร้านอาหาร งานการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม พนักงานนวดแผนไทย พนักงานขาย การปลูกปาล์ม ยางพารา และประมง

การทำงานในมาเลเซียไม่ใช่สิ่งที่ง่ายสำหรับแรงงานไทย ทั้งในด้านสภาพการทำงาน ความมั่นคงในการทำงาน สภาพความเป็นอยู่ ความคุ้มค่าของค่าจ้างตอบแทน ความคุ้มครองด้านสิทธิของผู้ใช้แรงงาน หากเป็นแรงงานที่ไม่ได้จดทะเบียน หรือ แรงงานผิดกฎหมายก็จะมีความยากลำบากและความเสี่ยงนานัปการ เช่น หากพบว่าแรงงานเข้าไปทำงานอย่างผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการทำงานโดยไม่มีใบอนุญาต, ทำงานเกินกำหนดวีซ่า หรือใช้วีซ่าของบริษัทอื่นทำงาน จะมีโทษทั้งจำคุกและปรับเงิน เพราะส่วนใหญ่แล้วแรงงานไทยที่เข้าข่ายผิดกฎหมายมักจะเป็นแรงงานที่ถือวีซ่าประเภทท่องเที่ยว และมีสิทธิในการอาศัยเพื่อลักลอบทำงานอยู่ในประเทศมาเลเซียได้เพียง 30 วัน ส่วนใหญ่แรงงานไทยนี้จะอยู่

ใน 5 จังหวัดชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซีย ซึ่งจะเดินทางเข้าออกตามด่านต่าง ๆ ของชายแดนไทยเพื่อประทับตราวีซ่าในทุกๆเดือน

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ประเทศมาเลเซียก็ยังมีความจำเป็นที่ต้องจ้างแรงงานแรงงานไทย ในสาขาต่างๆ เช่น สาขาก่อสร้าง เพราะแรงงานจากประเทศไทยมีระดับฝีมือดีกว่า, งานนวดแผนไทย นวดสปา, งานบริการในร้านอาหารประเภท “ต้มยำ”, การเกษตรชายแดน เช่น แรงงานเกษตรในสวนปาล์มน้ำมัน และแรงงานฝีมือในโรงงานอุตสาหกรรม เช่น โรงงานตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป

ในช่วงที่ผ่านมารัฐบาลมาเลเซียมีความเข้มงวดในการเคลื่อนย้ายแรงงานที่ผิดกฎหมายมากขึ้น และพยายามจัดระบบให้การเคลื่อนย้ายอยู่ในระบบที่รัฐบาลดูแลได้ แม้ทางเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลมาเลเซียจะมีการปราบปรามอย่างหนักตลอดโดยพบว่า กลุ่มนายหน้าเถื่อนจะใช้กลอุบายในการชักจูงให้คนไทยหลงเชื่อว่า การเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียจะได้รับค่าตอบแทนที่มากกว่าในประเทศไทย แม้จะลักลอบเข้าไปอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งกลุ่มของแรงงานจากภาคเหนือ และภาคอีสาน เป็นกลุ่มแรงงานส่วนใหญ่ที่ถูกหลอกเข้าไปขายแรงงานผิดกฎหมายในประเทศมาเลเซีย และยังคงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นต่อเนื่อง ดังนั้น การเข้าไปทำงานที่มาเลเซียจำเป็นต้องคิดให้ดีก่อนที่จะหลงเชื่อคำชักชวน หรือตั้งใจทำความผิด อย่าเดินทางเข้าไปทำงานผิดกฎหมายทุกประเภทในประเทศมาเลเซีย อย่าเชื่อนายหน้าที่อ้างว่าจะหาใบอนุญาตทำงานให้ภายหลัง โดยเฉพาะงานนวด โคโยตี้ นักร้อง นั่งเชียร์ดื่ม ฯลฯ การทำงานอย่างถูกต้องในมาเลเซียจะต้องได้รับเอกสารยืนยันการอนุญาตให้ไปทำงาน (Calling Visa) จากสถานทูต/สถานกงสุล ของมาเลเซียในไทย โดยนายจ้างจะต้องเป็นผู้ดำเนินการอย่างถูกต้องเท่านั้น

6.1.3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการไปทำงานมาเลเซียของแรงงานไทยกับเศรษฐกิจโลก

สถานการณ์เศรษฐกิจไทย ผลกระทบจากสภาวะความผันผวนของเศรษฐกิจโลกที่ทำให้สภาวะเศรษฐกิจภายในของประเทศไทยเกิดการชะลอตัว ซึ่งส่งผลต่อผู้ใช้แรงงานมีการปรับลดแรงงานในประเทศลง ทำให้แรงงานผิดกฎหมายมีการหลั่งไหลเข้าสู่ระบบมากขึ้น เพราะค่าแรงที่สูงกว่าในประเทศของตนเอง จึงทำให้เกิดปัญหาแรงงานผิดกฎหมายมากขึ้น รวมถึงปัญหาความมั่นคง ปัญหาสวัสดิการสังคม และส่งผลกระทบอื่นๆตามมา เช่น การบริโภคชะลอตัวลงเนื่องจากแรงงานที่ถูกเลิกจ้างขาดรายได้ ทำให้ต้องลดการบริโภคลง, การลงทุนชะลอตัว เนื่องจากการบริโภคที่ลดลง ส่งผลให้ผู้ประกอบการลดปริมาณการผลิตและเกิดหนี้เสียมากขึ้นในสินเชื่อส่วนบุคคล จึงทำให้แรงงานไทยได้มีการอพยพไปทำงานต่างประเทศมากขึ้น รวมทั้งการไปทำงานที่มาเลเซีย เนื่องจากค่าจ้างแรงงานที่

ประเทศมาเลเซียสูงกว่าประเทศไทยและมาเลเซียมีความต้องการแรงงานในระดับทักษะฝีมือเป็นจำนวนมาก เช่น งานด้านการเกษตร งานด้านการประมง พนักงานบริการในร้านอาหาร และการนวดแผนไทย จึงถือเป็นโอกาสของแรงงานไทยในอาชีพผู้ประกอบอาหารไทยที่จะเข้าไปทำงานในมาเลเซียเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน

สถานการณ์เศรษฐกิจมาเลเซียในปัจจุบัน การเติบโตทางเศรษฐกิจของมาเลเซียในปี 2558 ได้ลดลงจากปี 2557 สาเหตุหลักมาจากราคาน้ำมันดิบในตลาดโลกที่ตกต่ำอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากว่าร้อยละ 30 ของรายรับทั้งหมดของรัฐบาลมาเลเซียมาจากการส่งออกน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ประกอบกับการชะลอตัวของเศรษฐกิจจีนซึ่งเป็นตลาดส่งออกสำคัญ และความไม่แน่นอนทางการการเมืองที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อค่าเงินริงกิตที่อ่อนค่าลงอย่างมาก และการเติบโตทางเศรษฐกิจของมาเลเซียจะมีอัตราการขยายตัวลดลงไปอีก

นอกจากนี้ชาวมาเลเซียยังชะลอการจับจ่ายใช้สอยลงเนื่องจากราคาสินค้าภายในประเทศที่เพิ่มสูงขึ้น อันเป็นผลมาจากการเก็บภาษี GST ซึ่งเป็นการจัดเก็บภาษีจากการซื้อขายสินค้าและบริการในลักษณะเดียวกันกับภาษีมูลค่าเพิ่ม (Value added tax : VAT) ของไทย คือ ผู้ขายทำหน้าที่เสมือนจัดเก็บภาษีจากผู้ซื้อและรวบรวมส่งให้รัฐบาลมาเลเซียในแต่ละปีภาษี ทำให้ส่งผลกระทบต่อสินค้าต่างๆที่นำเข้าจากไทย ผลกระทบจากการจัดเก็บภาษี GST ทำให้ราคาสินค้าแพงขึ้น แต่ผู้ประกอบการร้านอาหารจำเป็นที่จะต้องซื้อวัตถุดิบสำหรับการประกอบอาหารจึงต้องยอมรับต่อสภาวการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้กำไรที่ได้รับในแต่ละวันลดน้อยลง นอกจากนั้นยังมีปัญหาค่าเงินริงกิตมาเลเซีย ทำให้อัตราการแลกเปลี่ยนเงินริงกิตเป็นเงินบาทไทย จาก 1 ริงกิต = 10 บาท เหลือแค่ 1 ริงกิต = 8.66 บาท (เว็บไซต์ธนาคารกรุงไทย ,Currency Exchange Rateข้อมูล ณ วันที่ 11 ตุลาคม 2559)

จากสภาวะดังกล่าว ก่อให้เกิดผลกระทบอื่นๆตามมา เช่น เมื่อเศรษฐกิจของมาเลเซียตกต่ำ ทำให้ประชาชนมีการจับจ่ายน้อยลง การบริโภคอาหารนอกบ้านลดลง จึงเป็นผลให้รายได้ของร้านอาหารไทยที่มาเลเซียลดลงไปด้วย จึงทำให้ผู้ประกอบการร้านอาหารมีรายรับไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ในขณะที่ต้นทุนสูงและรายได้ลดลง จึงเป็นผลให้มีการปิดตัวลงของร้านอาหาร และผู้ประกอบการร้านอาหารไทยในมาเลเซียก็เริ่มมีการมองหาช่องทางในการกลับมาเปิดร้านอาหารที่ประเทศไทย ในขณะที่ผู้ที่ไปทำงานบนเรือประมงที่มาเลเซียก็เริ่มหวนกลับมาทำการประมงแบบพื้นบ้านที่ชุมชนตนเอง โดยเริ่มมีการจัดเตรียมทยอยซื้อหาเครื่องมือประมงบางประเภท เช่น อวนกุ้ง อวนปลา ฯลฯ เป็นต้น

6.2 การอภิปรายผลศึกษา

ผลการวิจัย เรื่อง **การสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ระยะที่ 2** ผู้วิจัยมีข้อค้นพบและประเด็นที่น่าสนใจและสอดรับกับแนวคิดทฤษฎี นำมาอภิปราย ดังนี้

6.2.1 การอพยพย้ายถิ่นไปขายแรงงานที่มาเลเซียของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี ประกอบด้วย (1) ปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดันให้เกิดการอพยพ (2) ปัญหาของการอพยพไปทำงานที่มาเลเซีย (3) การปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้านปัตตานีเมื่ออพยพไปทำงานที่มาเลเซีย และ (4) ผลกระทบจากการไปทำงานที่มาเลเซีย มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ ศุภรัตน์ พิณสุวรรณ และ พรพันธุ์ เขมคุณาศัย เรื่อง สาเหตุและผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานสตรีมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าไปในประเทศมาเลเซีย พบว่า สาเหตุของการเคลื่อนย้ายแรงงานสตรีมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าไปในประเทศมาเลเซียมีปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้แรงงานสตรีมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ตัดสินใจเดินทางเข้าไปเป็นแรงงานรับจ้างและผู้ประกอบการร้านอาหารในประเทศมาเลเซียง่ายขึ้นและมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ได้แก่ 1. ความยากจนและการว่างงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2. สภาพสังคม ภาษา ศาสนา และประเพณีที่คล้ายคลึงกัน เพราะนับถือศาสนาอิสลามเหมือนกัน 3. การมีความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งเครือข่ายเครือญาติและเครือข่ายการเป็นคนชุมชนหรือหมู่บ้านเดียวกัน 4. สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้น และ 5. ระยะทางที่ไม่ไกลระหว่างชุมชนต้นทางในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยกับชุมชนปลายทางจึงมีความสะดวกในการเดินทางทั้งทางรถยนต์ รถไฟและทางเรือ

สำหรับผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานสตรีมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าไปในประเทศมาเลเซีย ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อครัวเรือนในชุมชนต้นทางมีผลกระทบในเชิงบวกโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนและความสัมพันธ์ที่ดีและการยอมรับจากสมาชิกในครัวเรือน เนื่องจากแรงงานได้ส่งเงินกลับเข้ามาช่วยเหลือครอบครัวทำให้สภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น แรงงานผู้หญิงมุสลิมชายแดนภาคใต้จำนวนไม่น้อยที่สามารถเลื่อนฐานะของตนจากแรงงานรับจ้างไปเป็นผู้ประกอบการร้านอาหาร หรือตำแหน่งที่สูงขึ้น ถึงแม้ว่าการเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียทำให้แรงงงานสตรีมีรายได้และเลื่อนฐานะดีขึ้น แต่แรงงานสตรีเหล่านั้นมีความกดดันในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน ต้องใช้ชีวิตแบบหลบๆ ซ่อนๆ ไม่สามารถไปไหนมาไหนได้อย่างอิสระใช้เวลาส่วนใหญ่

หรือเกือบทั้งหมดอยู่ที่ร้านอาหารซึ่งเป็นที่ทำงาน หรือไม่ก็ที่พักเท่านั้น การดำเนินชีวิตประจำวันและการทำงานต้องตกอยู่ภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ ทั้งข้อจำกัดของกฎหมายและข้อจำกัดของร้านอาหาร เนื่องจากการหลบเลี่ยงภาษีหรือค่าธรรมเนียมการทำงานของแรงงานผู้หญิงจากจังหวัดชายแดนภาคใต้

6.2.2 สถานการณ์การไปทำงานที่มาเลเซียที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจอาเซียน

แรงงานไทยที่อพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย มีประมาณ 210,000 คน มีทั้งแรงงานถูกกฎหมาย,แรงงานเข้าเมืองถูกกฎหมาย แต่ทำงานผิดกฎหมายและแรงงานเข้าเมืองผิดกฎหมายและทำงานผิดกฎหมาย ลักษณะงานที่นิยมไปทำงานมีทั้งงานก่อสร้าง ร้านอาหาร งานการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม พนักงานนวดแผนไทย พนักงานขาย การปลูกปาล์ม ยางพารา และประมง ซึ่งการไปทำงานดังกล่าวนั้นประสบความยากลำบาก ทั้งในด้านสภาพการทำงาน ความมั่นคงในการทำงาน สภาพความเป็นอยู่ ความคุ้มค่าของค่าจ้างตอบแทน ความคุ้มครองด้านสิทธิของผู้ใช้แรงงาน สอดคล้องกับแนวคิดแรงงานนอกระบบที่กล่าวว่า แรงงานอกระบบเป็นแรงงานที่ไม่ได้อยู่ในกรอบความคุ้มครองของกฎหมายคุ้มครองแรงงาน กฎหมายประกันสังคม ทำให้ไม่มีหลักประกันความมั่นคงใดๆ ในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานที่มั่นคง ค่าตอบแทนแรงงานที่เป็นธรรม สุขภาพความปลอดภัยในการทำงาน และความมั่นคงในการดำรงชีวิตเมื่อเข้าสู่วัยชรา ทำให้แรงงานเหล่านี้เข้าข่าย “ไม่มีตัวตน”ส่งผลให้แรงงานเหล่านี้มีเงื่อนไขการจ้างงานที่ไม่เป็นธรรม มีรายได้ไม่แน่นอน ขาดการคุ้มครองทั้งทางด้านแรงงานและหลักประกันทางสังคม ต้องเผชิญความเสี่ยงในทางเศรษฐกิจและสังคมที่รุนแรงและบ่อยครั้งกว่าแรงงานในระบบ ในขณะที่มีความสามารถในการจัดการความเสี่ยงน้อยที่สุด

บรรณานุกรม

กองคุ้มครองและดูแลผลประโยชน์คนไทยในต่างประเทศ กรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ (1 กุมภาพันธ์ 2555).**มาเลเซีย...กับการลักลอบทำงาน.**สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2559, จาก **:** https://www.facebook.com/notes.

กฎหมายที่ใช้ในมาเลเซีย (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2559. สืบค้นจาก (http://www.bkkfly.com/N_malaysia.html)

กุศล สุนทรธาดาและอุมาภรณ์ ภัทรวาณิชย์. **กระบวนการจ้างแรงงานข้ามชาติที่ลักลอบเข้าเมืองและความคิดเห็นของภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง.**เสนอในที่ประชุมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง "ทางเลือกนโยบายการนำแรงงานข้ามชาติของประเทศไทย"โรงแรมรอยัลซิตี้ วันที่ 26-28 พฤษภาคม 2540.

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. 2553. **ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด.**พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

คำนวณ นวลสนอง. 2546. **ศึกษาพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชนชาติไทในรัฐตอนเหนือของมาเลเซีย**. สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

คำนวณ นวลสนอง.2549. **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวมาเลเซียเชื้อสายไทในรัฐเกดะห์ ปะลิส และเประ.** สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ

โครงการเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายของแรงงานสู่การเป็นประชาคมอาเซียน.รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์.ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิระ บุรีคำ. 2537. **ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเคลื่อนย้ายแรงงาน จากภาคเกษตรกรรม เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดลำพูน.** เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ซากีย์ พิทักษ์คุมพล.2551. **ความรุนแรงภาคใต้กับการย้ายถิ่น.**ใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์,บก. แผ่นดินจินตนาการ.กรุงเทพฯ : มติชน.

บรรณานุกรม (ต่อ)

ธีรนนท์ นันทขว้าง.**ยุทธศาสตร์เสริมสร้างสันติสุขที่ยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้.** ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.

นิสากร วิทยปรีชากุล. 2533. **บทบาทของโครงข่ายทางสังคมในการเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานในประเทศมาเลเซีย: กรณีศึกษาหมู่บ้านยะรัง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี.**วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นิสากร กล้าณรงค์ ศุภรัตน์ พิณสุวรรณ และศิริรัตน์ สินประจักษ์. **พัฒนาการและแนวโน้มการย้ายถิ่นของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเข้าไปในประเทศมาเลเซีย**".วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ (ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 ตุลาคม 2551 –มีนาคม 2552)

บุญคง หันจางสิทธิ์.2540.**เศรษฐศาสตร์มนุษย์ : ประชากร แรงงาน การศึกษา ฝึกอบรม ศาสนธรรม จริยธรรม สุขภาพอนามัย สิ่งแวดล้อม.** พิมพ์ครั้งที่ 1 .กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้ง.เฮ้าส์.

บุญเลี้ยง ทุมทอง.2556. **ทฤษฎีและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้.** พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เอส.พริ้นติ้ง ไทย แฟคตอรี่, ปิยะ กิจถาวร และคณะฯ.2550.

ผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน กรณี:การอพยพย้ายถิ่นในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และแนวทางแก้ไข.มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

พัชราวลัย วงศ์บุญสิน.2544. **การย้ายถิ่น: ทฤษฎีและความเป็นไปได้ในเอเชีย**. พิมพ์ครั้งที่ 2 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม).**วิทยาลัยประชากรศาสตร์** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภูมิภาคทั่วไทย. (5 มีนาคม 2555).**"7 สาวไทยรอประหารที่มาเลเซีย" คมชัดลึกออนไลน์.** สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2559, จาก:http://www.komchadluek.net/news/local/124604#.V-zkVIv4v38. Facebook.(http://intra.polsci.pn.psu.ac.th/edu_sha/filesha/03-06-2015_15-02-28_2-116.pdf..)

บรรณานุกรม (ต่อ)

ยงยุทธ แฉล้มวงษ์.2559.**แรงงานไทยในบริบทใหม่เมื่อเปิดประชาคมอาเซียน.**สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

เรวดี ประเสริฐ เจริญสุขและเกศินี แก่นเจริญ. **ประมงพื้นบ้านกับสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร.** แหล่งที่มา (ระบบออนไลน์) http://www.sdfthai.org/Download (5 มกราคม 2559)

ลุงแจ่ม. (18 กันยายน 2555). **หญิงไทยถูกจับที่มาเลเซีย**. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2559**,** จาก **:** **http://www.oknation.net/blog/loongjame/2012/09/18/entry-3**

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี.**ประเทศมาเลเซีย.** (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2559. สืบค้นจาก : https://th.wikipedia.org/wiki

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร.2557.**การเคลื่อนย้ายแรงงานในภูมิภาคอาเซียนและสถานการณ์แรงงานไทย.**พิมพ์ครั้งที่ 1.สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สุนี ฉัตราคม.2523.**เศรษฐศาสตร์แรงงานระหว่างประเทศ.**กรุงเทพฯ: หอรัตนชัยการพิมพ์.

สุภางค์ จันทวานิชและคณะ.2541.**รายงานผลการวิจัยเบื้องต้น เรื่อง การย้ายถิ่นของผู้หญิงไทยไปเยอรมันนี : สาเหตุ ชีวิต ความเป็นอยู่และผลกระทบในประเทศไทยและเยอรมันนี.**กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุมาลี ปิตยานนท์. 2545.**ตลาดแรงงานไทยกับนโยบายรัฐ.**พิมพ์ครั้งที่ 1.คณะเศรษฐศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถานเอกอัคราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์.**บทความด้านเศรษฐกิจ : การจัดเก็บภาษีสินค้าและบริการ** (GST) ของมาเลเซีย. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2559, จาก : http://www.thaiembassy.org /kualalumpur th/business/5724/63517

บรรณานุกรม (ต่อ)

สำนักงานแรงงานไทยในประเทศมาเลเซีย. **สวัสดิการแรงงานไทย.**สืบค้นจาก http://malaysia.mol.go.th/benefits_thailabour. (5 ตุลาคม 2559)

สุวิมล พิริยธนาลัย และคณะ.2552. **รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ โครงการ"หน่วยสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการเสริมศักยภาพชุมชนประมงพื้นบ้าน.** สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สุวิมล พิริยธนาลัย และคณะ.2556. **รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ โครงการ สร้างการเรียนรู้เพื่อผลิตซ้ำภูมิปัญญาในการทำประมงของชุมชนประมงพื้นบ้านอ่าวปัตตานีสัญญาเลขที่ RDG56S0001.** สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สุวิมล พิริยธนาลัย.2546. **ภูมิปัญญาชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษากรณี ชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี.** ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สำนักงานแรงงาน ประเทศมาเลเซีย .**กฎหมายแรงงานของประเทศ** (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2559. สืบค้นจาก: http://malaysia.mol.go.th/node/394

สำนักงานแรงงาน ประเทศมาเลเซีย .**ข้อมูลทั่วไปของประเทศ.**(ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2559. สืบค้นจาก: http://malaysia.mol.go.th/node/394

สำนักงานแรงงาน ประเทศมาเลเซีย.**สถานการณ์แรงงานไทย.**(ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 20 มกราคม 2559.. สืบค้นจาก: http://malaysia.mol.go.th/node/394

สมพงษ์ กางทอง.2555.ปัญหาการคุ้มครองคนไทยในมาเลเซียและแนวทางแก้ไข.สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ.

อำนาจ นิลวิไล. 2543. **แนวทางการจัดระเบียบนำเข้าและการจัดระบบควบคุมการทำงานของแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายของไทย: ศึกษาจากกรณีของประเทศสิงคโปร์และมาเลเซีย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

บรรณานุกรม (ต่อ)

อารี จำปากลาย. 2550. **การเปลี่ยนแปลงทางประชากร ครอบครัว และสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวไทยมุสลิม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้.** กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

MGR Online. (2 สิงหาคม 2559)**.เปิดใจ ทำไมคนรุ่นใหม่เลือกไปทำงานที่ "มาเลเซีย"** สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2559, จาก http://www.manager.co.th/qol/viewnews.aspx?NewsID=9590000076635.

DSJ. (10 กรกฎาคม 2559) งานวิจัยชี้มุสลิมชายแดนใต้ย้ายถิ่นไปมาเลเซีย เหตุทางเศรษฐกิจไม่ใช่สถานการณ์ความรุนแรง. **สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2559,จาก : http://www.deepsouthwatch.org/dsj/9082**

ทีมวิจัยชาวประมงพื้นบ้านได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี

(RDG58S0004: การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย ด้านการพัฒนา)

โครงการการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี (RDG58S0004) ดำเนินโครงการโดย นางสาวสุวิมล พิริยธนาลัยและนางสาวสารีนา บนหลี เพื่อศึกษาหาแนวทางสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี จากการเก็บข้อมูลชุมชน สัมภาษณ์ข้อมูลผู้ที่เคยมีประสบการณ์การอพยพย้ายถิ่น พบว่า ในปัจจุบันการอพยพไปหางานทำในประเทศมาเลเซียของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยผู้ที่ไปหางานทำจะมีเกือบทุกเพศ ทุกวัย ตั้งแต่คนวัยหนุ่มสาว คนวัยทำงาน ทั้งหญิงและชาย โดยกลุ่มคนเหล่านี้ไม่ได้ไปเป็นแรงงานในงานที่ต้องใช้ทักษะ ฝีมือเฉพาะมากนัก มักนิยมไปทำงานเป็นแรงงานบนเรือประมง หรือไปทำงานด้านบริการในร้านอาหารประเภทต้มยำ การเคลื่อนย้ายไปหางานทำในแต่ละชุมชนและในแต่ละช่วงเวลาก็มีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับบริบท ค่านิยมของสังคม และปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องและโดยส่วนใหญ่ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียได้ใช้เพียงหนังสือเดินทางนักท่องเที่ยว จะไม่มีใบอนุญาตทำงาน(Work Permit) จึงเป็นแรงงานนอกระบบและเมื่อพวกเขาเป็น“แรงงานรับจ้างนอกระบบ”ก็นำไปสู่การเกิดปัญหาอื่นๆตามมาอีกมากมาย เช่น การถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้าง การถูกตรวจค้น จับกุมเพราะกระทำผิดกฎหมายของประเทศมาเลเซีย ท้ายที่สุดบางส่วนก็ต้องไปถูกจำคุกอยู่ในต่างประเทศ โดยนายจ้างบางรายก็ใช้ช่องโหว่ของการที่พวกเขาเป็น “แรงงานรับจ้างนอกระบบ” เอาเปรียบอย่างหนักหน่วง จากสภาพปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับสมาชิกชาวประมงพื้นบ้าน คณะวิจัยพร้อมด้วยทีมวิจัยชาวบ้านจากชุดโครงการอ่าวปัตตานีก็ได้มีการพูดคุย ปรึกษาหารือกับทางสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีเพื่อหาทางออกให้กับกลุ่มคนเหล่านี้ ทางสมาคมฯพร้อมทั้งทีมวิจัยชาวบ้านจึงได้เข้าไปติดต่อกับสำนักงานแรงงานจังหวัดปัตตานีเพื่อประสานข้อมูลและศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านแรงงานจังหวัดและสถานภาพของแรงงานไทยในมาเลเซีย เพื่อหาแนวทางให้สมาชิกชาวประมงพื้นบ้านที่เป็นแรงงานนอกระบบได้รับการคุ้มครองมากขึ้น

คำสั่งจังหวัดปัตตานี
ที่ ๙๘๔๗ /๒๕๕๘
เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี

ตามคำสั่งคณะกรรมการบริหารแรงงานนอกระบบแห่งชาติ ที่ ๓/๒๕๕๘ ลงวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๘ ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดมีผู้ว่าราชการจังหวัดหรือรองผู้ว่าราชการจังหวัดที่ได้รับมอบหมายเป็นประธานอนุกรรมการและสามารถแต่งตั้งหัวหน้าส่วนราชการที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับแรงงานนอกระบบ จำนวน ๔ คน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ผู้แทนผู้จ้างงาน/ผู้แทนผู้รับงานไปทำที่บ้าน/ผู้แทนศูนย์ประสานแรงงานนอกระบบ (ผู้แทนกลุ่มอาชีพ หรือวิสาหกิจชุมชน) จำนวน ๕ คน รวม ๙ คน นั้น

อาศัยอำนาจตามคำสั่งคณะกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบแห่งชาติ ที่ ๓/๒๕๕๘ ลงวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๘ จังหวัดปัตตานีจึงแต่งตั้งคณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี เพิ่มเติม จำนวน ๙ คน ประกอบด้วย

๑. หัวหน้าส่วนราชการที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับแรงงานนอกระบบ จำนวน ๔ คน ดังนี้

๑) พัฒนาการจังหวัดปัตตานี	อนุกรรมการ
๒) เกษตรและสหกรณ์จังหวัดปัตตานี	อนุกรรมการ
๓) พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปัตตานี	อนุกรรมการ
๔) ขนส่งจังหวัดปัตตานี	อนุกรรมการ

๒. ผู้แทนองค์กรหรือกลุ่มต่างๆ จำนวน ๕ คน ดังนี้

๑) ประธานกรรมการบริหารเครือข่าย OTOP ปัตตานี	อนุกรรมการ
๒) ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจังหวัดปัตตานี	อนุกรรมการ
๓) นายกสมาคมประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี	อนุกรรมการ
๔) นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดปัตตานี	อนุกรรมการ
๕) ประธานชมรมผู้ประกอบการร้านอาหารจังหวัดปัตตานี	อนุกรรมการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

(นายวีรพงศ์ แก้วสุวรรณ)
ผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี

ภายหลังจากนั้นทางสำนักงานแรงงานจังหวัดปัตตานีได้เห็นถึงความตั้งใจจริงของชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี จึงได้มีการแต่งตั้งให้นักวิจัยชาวประมงพื้นบ้านได้ร่วมเป็นคณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี ตามคำสั่งจังหวัดปัตตานีที่ 9847/2558 เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบจังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2558 โดยมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านแรงงานนอกระบบของจังหวัดปัตตานี รวมทั้งนโยบายที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน กำกับและติดตามผลการดำเนินงานด้านแรงงานนอกระบบของจังหวัด ซึ่งการได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะอนุกรรมการดังกล่าวนั้นทำให้นักวิจัยสามารถเป็นตัวแทนชาวประมงพื้นบ้านในการบอกเล่าปัญหาความเดือดร้อนและสามารถขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาของพี่น้องชาวประมงพื้นบ้านได้

ศูนย์ประสานงานฯ ชุดโครงการอ่าวปัตตานี

นักวิจัยชาวประมงพื้นบ้านได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดปัตตานี

(RDG53S0014: การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย ด้านทรัพยากร)

โครงการวิจัย เรื่อง รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนสอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน RDG53S0014 ดำเนินโครงการโดย นายดอเลาะ สะอะและคณะ ได้มีการศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทและฐานทรัพยากรของชุมชนในสังคมยุคปัจจุบัน โดยการดำเนินกิจกรรมควบคู่กัน 3 ด้านคือ 1) กิจกรรมด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู การร่วมกันจัดทำซั้งปะการังเทียมแบบพื้นบ้าน เพื่อเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำต่าง ๆ 2) กิจกรรมด้านการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็ก เพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณและความหลากหลายของทรัพยากรประมงให้คืนสู่ธรรมชาติ และ 3)กิจกรรมด้านการป้องกันและปราบปรามการทำลายทรัพยากรชายฝั่ง เป็นการติดตามให้มีการบังคับใช้กฎหมายทางการประมง ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการจริงตามสมมุติฐาน คือ 1) ทรัพยากรประมงมีปริมาณมากขึ้น 2) ชาวประมงพื้นบ้านสามารถใช้เครื่องมือประมงได้หลากหลายมากขึ้นในการจับสัตว์น้ำแต่ละประเภท และ 3) ชาวประมงพื้นบ้านมีรายได้มากขึ้น เนื่องจากสามารถเข้าถึงฐานทรัพยากรเพื่อการยังชีพได้มากขึ้น ซึ่งแสดงว่าเกิดการฟื้นตัวของฐานทรัพยากรของชุมชนและมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

พระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 มาตรา 12 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งสำหรับจังหวัดที่มีพื้นที่เพื่อการปลูก การบำรุงรักษาการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และให้มีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากผู้แทนภาคประชาชนหรือชุมชนชายฝั่งซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เป็นที่ประจักษ์หรือเป็นที่ยอมรับด้านการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในด้านระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการท่องเที่ยว หรือด้านการประมง

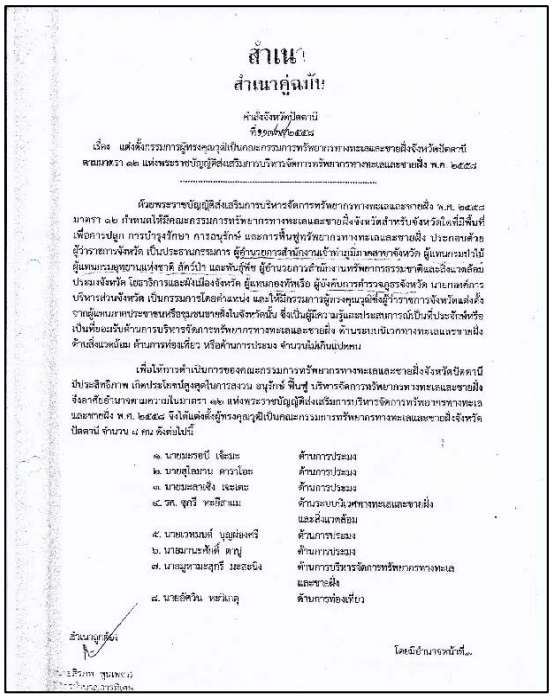

สำเนา
สำเนาคู่มือ

คำสั่งจังหวัดปัตตานี
ที่ ๑๑๗๓๙/๒๕๕๘

เรื่อง แต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเป็นคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดปัตตานี
ตามมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. ๒๕๕๘

.....

ด้วยพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๑๒ กำหนดให้มีคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดสำหรับจังหวัดใดที่มีพื้นที่เพื่อการปลูก การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักงานเร่งรัดพัฒนาจังหวัด ผู้แทนกรมท่าไม้ ผู้แทนกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมประมงจังหวัด โยธาธิการและผังเมืองจังหวัด ผู้แทนกองทัพเรือ ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และให้มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากผู้แทนภาคประชาชนหรือชุมชนชายฝั่งในจังหวัดนั้น ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์เป็นที่ประจักษ์หรือเป็นที่ยอมรับด้านการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ด้านธรรมชาติวิทยาทางทะเลและชายฝั่ง ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการท่องเที่ยว หรือด้านการประมง จำนวนไม่เกินแปดคน

เพื่อให้การดำเนินการของคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดปัตตานี มีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดในการสงวน อนุรักษ์ ฟื้นฟู บริหารจัดการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จึงอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. ๒๕๕๘ จึงให้แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดปัตตานี จำนวน ๙ คน ดังต่อไปนี้

๑. นายมะรอบี เจ๊ะมะ ด้านการประมง
๒. นายอุไสมาน ดาวโยะ ด้านการประมง
๓. นายมะสาเร็ง เจะเตะ ด้านการประมง
๔. ว่าที่ ร.ต. ชูกรี หะยีสาแม ด้านระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งและสิ่งแวดล้อม
๕. นายเรืองยศ บุญส่งศรี ด้านการประมง
๖. นายมานะพันธ์ ดาญู ด้านการประมง
๗. นายมูหามะสุกรี มะสะนิง ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
๘. นายอัศวิน หมัดมาดู ด้านการท่องเที่ยว

สำเนาถูกต้อง

โดยมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

๑. จัดทำและเสนอนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดต่อคณะกรรมการเพื่อกำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติ

๒. เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการออกกฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่ป่าชายเลนบริเวณหนึ่งบริเวณใดในจังหวัดเป็นพื้นที่ป่าชายเลนอนุรักษ์ตามมาตรา ๑๘ หรือออกกฎกระทรวงกำหนดพื้นที่คุ้มครองทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งตามมาตรา ๒๐

๓. เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาให้ความเห็นชอบพื้นที่ที่จะใช้มาตรการในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง

๔. ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และประสานงานกับหน่วยงานของรัฐในระดับจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง เพื่อให้มีการดำเนินการหรือปฏิบัติการที่สอดคล้องกันในนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแห่งชาติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดนั้น

๕. ดำเนินการร่วมกับภาคประชาชน ชุมชนชายฝั่ง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการปลูก การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในจังหวัด

๖. เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการหรืออธิบดีเพื่อพิจารณาดำเนินการตามที่เห็นสมควรในกรณีที่ปรากฏว่าทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งภายในบริเวณจังหวัดได้รับความเสียหายหรือจำเป็นต้องได้รับการปลูก การบำรุงรักษา อนุรักษ์ หรือการฟื้นฟู

๗. เสนอรายงานผลการดำเนินการของคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดสำหรับจังหวัดนั้น และสถานการณ์ด้านทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และการกัดเซาะชายฝั่งของจังหวัดนั้นต่อคณะกรรมการอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

๘. ปฏิบัติการอื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘

(นายวีรพงศ์ แก้วสุวรรณ)
ผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี

สำเนาถูกต้อง

(นายกฤษฎา บุญเจริญ)
นักวิชาการป่าไม้ปฏิบัติการ

สำเนาถูกต้อง

เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2558 นักวิจัยจากชุมชนประมงพื้นบ้านอ่าวปัตตานี จำนวน 5 คน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการพัฒนาฐานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและมีบทบาทสำคัญในการร่วมปฏิบัติการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมาอย่างต่อเนื่องได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดปัตตานี *ด้านการประมงและด้านการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง*ตามมาตรา12 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พ.ศ. 2558 ตามคำสั่งจังหวัดปัตตานีที่ 11739/2558 โดยมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำและเสนอนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจังหวัดต่อคณะกรรมการ รวมทั้งเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการออกกฎกระทรวงป่าชายเลน, มาตรการในการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งและการบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรรวมไปถึงการช่วยเหลือให้คำแนะนำและประสานงานให้กับหน่วยงานภาครัฐจึงเป็นโอกาสให้ตัวแทนนักวิจัยได้นำเสนอและผลักดันความต้องการของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีให้ได้รับการพิจารณาและดำเนินการแก้ไขปัญหา อีกทั้งชาวประมงพื้นบ้านเห็นว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งโดยมีกฎหมายมารองรับการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

ศูนย์ประสานงานฯ ชุดโครงการอ่าวปัตตานี

จากงานวิจัยท้องถิ่นต่อยอดสู่โครงการศึกษาเรียนรู้การใช้เครื่องมือในการส่งเสริมและประกอบอาชีพชุมชน

(RDG57S0018 : การใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ ด้านทรัพยากร)

ชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี มีภูมิปัญญาในการแปรรูปอาหารทะเลมาช้านาน ซึ่งไม่ว่าจะใช้วิธีการใดในการแปรรูปอาหารก็ตาม ก็จะให้ความสำคัญกับหัวใจหลักที่ต้องการจะถนอมอาหาร กล่าวคือใช้วัตถุดิบที่สามารถหาได้ง่ายจากในท้องถิ่น รวมทั้งใช้วิธีการแปรรูปอาหารที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อนมากนัก

โครงการการสร้างการเรียนรู้ภูมิปัญญาในการแปรรูปอาหารของชุมชนประมงพื้นบ้านบางแห่งในพื้นที่ จ.ปัตตานี มีนายมะรอบี เจ๊ะมะ เป็นหัวหน้าโครงการ ได้มีการศึกษาภูมิปัญญาการแปรรูปอาหารทะเลแต่ละประเภทในด้านผู้รู้ภูมิปัญญาและกระบวนการการแปรรูปอาหารทะเลแต่ละประเภทที่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน การดำเนินงานนี้เริ่มต้นด้วยการชี้แจงกระบวนการดำเนินงานวิจัย โดยวิธีการรวบรวมข้อมูล ทั้งจากเอกสารที่มีอยู่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระดมข้อมูลจากผู้รู้ แกนนำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มแม่บ้าน และผู้ที่มีประสบการณ์ในการเรียนรู้และการแปรรูปอาหารทะเลแต่ละประเภทมาร่วมพูดคุย เพื่อสรุป รวบรวม และสังเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนในชุมชน

ผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัย พบว่า การแปรรูปอาหารทะเลในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีมีหลากหลายวิธีการด้วยกัน เช่น การแปรรูปอาหารเพื่อถนอมอาหาร การยืดอายุการเก็บรักษาโดยใช้วิธีการตากแห้ง การทำด้วยวิธีหมักดองทั้งดองเค็ม (ปลาเค็ม) และดองหวาน(กุ้งหวาน ปลาหวาน) การแปรรูปด้วยความร้อน ฯลฯ เป็นต้น และหากเป็นการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า (Value added) ให้กับอาหาร จะเป็นการนำวัตถุดิบมาใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า เพื่อเพิ่มผลผลิต เช่น การนำทรัพยากรประมงมาแปรรูปเป็นลูกชิ้น ปลาแผ่นชนิดต่างๆ เป็นต้น การแปรรูปในลักษณะนี้จะเป็นการช่วยเพิ่มความหลากหลายให้กับผลิตภัณฑ์อาหาร ทำให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคทั้งในชุมชนของตนเองและตลาดในเมืองได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการผลิตซ้ำภูมิปัญญาการแปรรูปอาหารทะเลและเป็นการสร้างเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ สืบสานภูมิปัญญาการนำอาหารมาผ่านกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์อาหารที่มีลักษณะตามต้องการ มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค และบริโภคได้อย่างปลอดภัยอีกด้วย

ภายหลังจากการดำเนินโครงการวิจัยเสร็จสิ้น ทีมวิจัยเห็นว่าภูมิปัญญาการแปรรูปอาหารทะเลที่มีอยู่ในชุมชนสามารถนำมาต่อยอดการประกอบอาชีพของชาวประมงพื้นบ้านในยุคปัจจุบันได้ อันจะเป็นการสร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับบริบททางกายภาพและทักษะที่มีอยู่ ให้กับสมาชิกชาวประมงพื้นบ้านได้อีกด้วย ทางโครงการวิจัยจึงได้ร่วมกับสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีจัดทำโครงการการศึกษาเรียนรู้การใช้เครื่องมือในการส่งเสริมและประกอบอาชีพชุมชน ประกอบด้วย เครื่องต้นแบบอบแห้งอาหารทะเล, เครื่องสับปลาสำหรับเลี้ยงปลากะพงในกระชังและเครื่องบดเปลือกหอย โดยได้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เพื่อเพื่อเพิ่มมูลค่าของสัตว์น้ำโดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ชุมชนหามาได้อย่างคุ้มค่าและเพื่อสร้างอาชีพทางเลือก สร้างรายได้ให้กับสมาชิกชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีให้เพิ่มมากขึ้น

เครือข่ายนักวิจัยท้องถิ่นอ่าวปัตตานี ยื่นข้อเสนอต่อรัฐให้แก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย

(RDG55S0013 : การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย ด้านทรัพยากร)

โครงการวิจัยเรื่องปัญหาความขัดแย้งจากการทำประมงและการเสริมสร้างการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดการความขัดแย้งการเข้าถึง และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของชุมชนประมงพื้นบ้าน ในพื้นที่อ่าวปัตตานี ระยะที่ 1 มีนายมะรอบี เจ๊ะมะ เป็นหัวหน้าโครงการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งจากการทำการประมงในบริเวณอ่าวปัตตานีและศึกษาภูมิปัญญาของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านในการจัดการความขัดแย้ง การเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรประมงในอ่าวปัตตานี การดำเนินงานได้มีการศึกษาข้อมูลและรวบรวมข้อมูลจากผู้รู้ซึ่งเป็นผู้อาวุโส ,ผู้นำชุมชน ,ผู้นำศาสนาและชาวประมงพื้นบ้านในชุมชนที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับประเด็นการจัดการความขัดแย้งจากการทำการประมงในพื้นที่อ่าวปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นบนฐานทรัพยากรของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีเป็นลักษณะของความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคล (Individual Conflict) ที่มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งจากความต้องการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ เช่น การจับจองพื้นที่วางอวน แต่พื้นที่มีไม่เพียงพอกับความต้องการของทุกคนหรือไม่สามารถใช้ประโยชน์ในคราวเดียวกันได้ ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายต่ออุปกรณ์ประกอบอาชีพได้ **ซึ่งรูปแบบ**ในการจัดการความขัดแย้งของชุมชนจะใช้วิธีในการพูดคุยทำความเข้าใจและหาข้อสรุปในแต่ละกรณีความขัดแย้ง โดยคู่กรณีที่เป็นคู่ขัดแย้งกันจะพูดคุยกันเองและภายหลังจากการค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว หากมีการยอมรับผิดกันเองระหว่างคู่กรณี ผู้ที่กระทำผิดหากมีน้ำใจก็จะต้องไปช่วยเหลือคู่กรณีที่ได้รับความเสียหาย

ในเดือนตุลาคม 2558 ได้เกิดสถานการณ์การลักลอบทำการประมงด้วยเครื่องมือที่ผิดกฎหมาย ทั้งอวนลากและเครื่องมือลอบพับดักกุ้งหรือไอ้โง่ นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนไม่ทราบฝ่ายนำเสาไม้ตอกตะปูไปปักและทิ้งในอ่าวปัตตานีเพื่อทำลายเครื่องมือประมงของชาวประมงพื้นบ้าน ส่งผลกระทบต่อชาวประมงพื้นบ้านที่ใช้เครื่องมือถูก

กฎหมาย เนื่องจากทำให้เครื่องมืออวนเสียหายจำนวนมาก ทำให้เครือข่ายนักวิจัยท้องถิ่นอ่าวปัตตานี กว่า 300 คนได้รวมตัวกันที่หน้าศาลากลางจังหวัดปัตตานีเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2558 เพื่อยื่นหนังสือถึง พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีผ่านผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานีเพื่อให้มีการแก้ปัญหาการทำประมงผิดกฎหมายอย่างจริงจัง

เครือข่ายนักวิจัยท้องถิ่นอ่าวปัตตานี ได้เรียกร้องขอให้มีการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของพี่น้องชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี 4 ข้อ คือ

1. ขอให้มีการบังคับใช้กฎหมายตามคำสั่ง คสช.ที่ 24/2558 อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2. ขอให้มีมาตรการในการให้ความช่วยเหลือชาวประมงพื้นบ้านที่ไม่ได้ใช้เครื่องมือที่ทำลายล้างและผิดกฎหมายและได้รับผลกระทบโดยถูกกลุ่มผู้ที่ใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายจำพวกอวนลาก ทำลายเครื่องมือประมงในการทำมาหากิน ทั้งนี้ความช่วยเหลือดังกล่าว จะต้องครอบคลุมไปถึงชาวประมงพื้นบ้านที่ทำมาหากินโดยใช้อวนลอยประเภทต่างๆในอ่าวปัตตานีที่ได้รับผลกระทบจากการนำท่อนไม้ เสาบ้านที่ตอกตะปูไปปักทิ้งในพื้นที่สาธารณะของอ่าวปัตตานีเพื่อดักทำลายอวนลอยของชาวประมงพื้นบ้านที่ใช้เครื่องมือแบบไม่ทำลายล้างและไม่ผิดกฎหมาย

3. ขอให้มีมาตรการในการดำเนินคดีตามกฎหมายกับผู้ที่นำท่อนไม้ เสาบ้านที่ตอกตะปูไปปักทิ้งไว้ในอ่าวปัตตานี โดยมุ่งหวังที่จะสร้างความเสียหายกับผู้ที่ใช้เครื่องมือประมงอวนลอยในพื้นที่อ่าวปัตตานีและผู้ที่ใช้ประโยชน์จากอ่าวปัตตานีอันเป็นพื้นที่สาธารณะ

4.ขอให้มีการพิจารณาให้ความช่วยเหลือชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีที่ใช้เครื่องมือประมงแบบไม่ทำลายล้างและไม่ผิดกฎหมายในห้วงเวลาฤดูมรสุมที่กำลังมาถึงนี้ ทั้งนี้เพราะชาวประมงพื้นบ้านเหล่านี้จะไม่สามารถออกทำการประมงในทะเลได้เพราะคลื่นลมที่รุนแรงเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 3 เดือน นอกจากนั้นการให้ความช่วยเหลือกับชาวประมงพื้นบ้านที่ใช้เครื่องมือประมงแบบไม่ทำลายล้างและไม่ผิดกฎหมายยังเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับผู้ที่ใช้เครื่องมือประมงแบบถูกกฎหมายและยั่งยืนอีกด้วย

หลังจากที่ได้มีการยื่นข้อเสนอและประชุมหารือร่วมกัน ผลสรุปออกมาว่า ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดปัตตานีจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการแก้ไขปัญหาตามข้อเรียกทั้ง 4 ข้อ โดยชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีได้กำหนดเวลาให้ทางจังหวัดรีบแก้ไขปัญหาดังกล่าวภายใน 2 สัปดาห์ ซึ่งหลังจากครบ 2 สัปดาห์ เครือข่ายนักวิจัยท้องถิ่นอ่าวปัตตานี จึงได้ไปถามความคืบหน้าต่อทางจังหวัด โดยเฉพาะทางศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดปัตตานีว่า ได้ดำเนินการอย่างไรบ้าง ซึ่งทางจังหวัดได้ชี้แจงว่า ได้กำชับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการอย่างเร่งด่วน พร้อมทั้งได้ให้การช่วยเหลือชาวประมงพื้นบ้านที่ได้รับความเสียหายจากการถูกกลั่นแกล้งจากกลุ่มผู้ไม่หวังดีที่ได้นำท่อนไม้เสาบ้านที่ตอกตะปูไปปักทิ้งไว้ในอ่าวปัตตานี และได้สร้างความเสียหายให้กับผู้ที่ใช้เครื่องมือประมงอวนลอยในพื้นที่อ่าวปัตตานี นอกจากนั้นทางจังหวัดปัตตานียังได้มีแผนงานในการจ้างงานในช่วงฤดูมรสุมตลอดระยะเวลา 3 เดือน พร้อมทั้งกำชับให้ดำเนินการตรวจจับเรือประมงที่กระทำผิดกฎหมายอย่างเต็มที่และเด็ดขาดและสั่งการให้ทางประมงจังหวัดจัดทำโครงการในลักษณะการสนับสนุนเครื่องมือประมงที่ถูกกฎหมาย เพื่อไม่ให้มีการทำประมงที่ใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายทำประมงอีกต่อไป

ศูนย์ประสานงานฯ ชุดโครงการอ่าวปัตตานี

สื่อมวลชนร่วมติดตามแนวทางการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งในพื้นที่ปัตตานี

(RDG52S0039 : การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ ด้านทรัพยากร)

โครงการวิจัยเรื่องแนวทางแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง โดยชุมชนมีส่วนร่วม บ้านตันหยงเปาว์ หมู่ที่ 4 ตำบลท่ากำชำ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี โดยมีนายมูหามะสุกรี มะสะนิง เป็นหัวหน้าโครงการ ได้มีการศึกษาสภาพปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่บ้านตันหยงเปาว์ อ.หนองจิก จ.ปัตตานี ที่ส่งผลกระทบให้บ้านเรือน ที่ดินและทรัพย์สินทั้งของรัฐและประชาชนเสียหายเป็นจำนวนมากเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยได้มีการประชุมหารือร่วมกับทางกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเพื่อหาแนวทางที่ชะลอความรุนแรงของการกัดเซาะชายฝั่ง โดยมีข้อสรุปร่วมกันว่า โครงการวิจัยต้องการปักเสาคอนกรีตเพื่อลดการกัดเซาะชายฝั่ง โดยนำฐานคิดมาจากการปักเสาไม้ไผ่เพื่อเป็นแนวในการเพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่ ซึ่งปรากฏว่าหลังแนวเสามีการเพิ่มขึ้นของหาดทราย ทีมวิจัยจึงได้นำแนวคิดดังกล่าวมาปรับรูปแบบโดยการปักเสาคอนกรีตซึ่งสามารถช่วยบรรเทาการกัดเซาะได้ในเบื้องต้น ภายหลังจากการปักเสาคอนกรีต นักวิจัยก็จะมีการสำรวจการเปลี่ยนแปลงของชายหาดทุกๆปี จึงสามารถสังเกตและสรุปได้ว่าการปักเสาคอนกรีตเป็นการเพิ่มทรายและช่วยชะลอการกัดเซาะชายฝั่งได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาโดยวิธีดังกล่าวนั้นเป็นการใช้ *โครงสร้างแบบอ่อนตัว (Soft Structure)* ที่สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบได้ตามสถานการณ์

ในวันที่ 9 ธันวาคม 2558 คุณติชิลา พุทธสาระพันธ์ ผู้สื่อข่าวพร้อมทีมข่าวจากสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ได้ลงพื้นที่บ้านตันหยงเปาว์ ต.ท่ากำชำ อ.หนองจิก จ.ปัตตานี เพื่อสัมภาษณ์นายมูหามะสุกรี มะสะนิง พร้อมด้วยคณะนักวิจัยชาวประมงพื้นบ้านที่เคยมีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นเรื่องโครงการแนวทางแก้ไขปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง โดยชุมชนมีส่วนร่วมบ้านตันหยงเปาว์ หมู่ที่ 4 ตำบลท่ากำชำ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

ในประเด็นการสัมภาษณ์ พูดคุยกับสื่อมวลชน ทางนักวิจัยชาวประมงพื้นบ้านได้ให้ข้อมูลว่า ในช่วงฤดูมรสุมน้ำทะเลได้มีการกัดเซาะชายฝั่งอย่างรุนแรง โดยเฉพาะการสร้างเขื่อนเพื่อป้องการทับถมปากร่องน้ำ ทำให้กระแสน้ำเปลี่ยนทิศทาง และก่อให้เกิดการกัดเซาะอย่างรุนแรงบริเวณชายหาดของหมู่บ้านที่อยู่ถัดออกไป นายการี เจะอาลี ผู้อาวุโสในชุมชนประมงพื้นบ้านในหนึ่งในทีมวิจัยเล่าว่า เมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว มีพื้นดิน

ที่ยื่นไปในทะเลหลายกิโลเมตร แต่หลังจากนั้นทั้งบ้านเรือและโรงเรียนก็ต้องมีการถอยร่นลงมา เช่นเดียวกับบ้านของตนเองที่เคยอยู่ปลายแหลมก็ต้องปลูกสร้างบ้านใหม่

นายมูหามะสุกรี มะสะนิง หัวหน้าโครงการวิจัยฯ กล่าวว่า จากการกัดเซาะที่ทวีความรุนแรงขึ้นทำให้ชาวประมงพื้นบ้านต้องหาวิธีในการแก้ปัญหาระยะยาว โดยเริ่มแนวคิดในการนำไม้ไผ่มาปักในแนวยาวถึงแม้จะไม่สามารถชะลอความแรงของคลื่นได้ แต่เมื่อหมดช่วงมรสุมก็เกิดดินงอกขึ้นใหม่ จึงเป็นแนวคิดในการนำเสาคอนกรีตมาปักไว้เพื่อความคงทน เพราะว่าภายหลังการปักเสาคอนกรีต เราได้เห็นการก่อตัวของสันทรายขึ้นมา และชายหาดก็มีพื้นที่เพิ่มขึ้น นอกจากนั้นแล้วแนวเสาคอนกรีตยังเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อนโดยเฉพาะหอยที่เกาะตามแนวเสา และลูกปลาที่เข้ามาหลบอาศัย แต่ทั้งนี้ นายมูหามะสุกรีบอกว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะโดยการปักเสาคอนกรีตอาจจะไม่ได้ผลในพื้นที่อื่น เพราะลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกัน บางพื้นที่ก็เป็นชายหาดทราย บางพื้นที่ก็เป็นหาดโคลน วิธีการแก้ปัญหาจึงอาจจะมีรูปแบบที่แตกต่างกัน จึงต้องการนำเสนอให้กับหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีการศึกษาอย่างจริงจัง

ภายหลังจากการบันทึกรายการในครั้งนี้ได้มีการออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่องไทยพีบีเอส เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 17 ธันวาคม 2558 เวลา 15.30 - 16.00 น. ในรายการทุกทิศทั่วไทย

นายมูหามะสุกรี มะสะนิง

ทีมวิจัยประมงพื้นบ้านร่วมกับกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งสำรวจสถานภาพของหญ้าทะเลในอ่าวปัตตานี

(RDG55S0004 : การใช้ประโยชน์เชิงพื้นที่ ด้านทรัพยากร)

หญ้าทะเลเป็นพืชชนิดหนึ่งที่เจริญเติบโตในน้ำเค็ม มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อระบบนิเวศอ่าวปัตตานี หญ้าทะเลเป็นทั้งแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งอาหาร แหล่งผสมพันธุ์ และแหล่งหลบภัยของสัตว์น้ำวัยอ่อน รวมทั้งจะช่วยในการรักษาคุณภาพน้ำ ช่วยคัดกรองสิ่งสกปรกต่างๆที่ไหลมาจากบกจึงทำให้น้ำทะเลในบริเวณที่มีหญ้าทะเลมีความเหมาะสมที่จะเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อนนานาชนิด หญ้าทะเลมีทั้งหมด 12 ชนิด ซึ่งพบในอ่าวปัตตานี จำนวน 3 ชนิด คือ หญ้าเงาแคระ หญ้ากุยช่ายเข็มและหญ้าใบมะกรูดและมีอีกหนึ่งสายพันธุ์ที่ทางชุมชนได้ร่วมกันทดลองปลูกเพิ่มเติมคือพันธุ์หญ้าคาทะเล

ตั้งแต่ปี 2555 เป็นต้นมา ชุมชนประมงพื้นบ้านได้เริ่มดำเนินโครงการวิจัยในปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากการจับสัตว์น้ำบริเวณแหล่งหญ้าทะเลอ่าวปัตตานีและการสร้างบทบาทของเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี กรณีศึกษาบ้านตะโละ สมิแล ม.2 และบ้านปาตาบูดี ม.3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี **มีวัตถุประสงค์**เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากการจับสัตว์น้ำบริเวณแหล่งหญ้าทะเลอ่าวปัตตานีและศึกษาแนวทางและรูปแบบการเสริมสร้างบทบาทของเยาวชนในการมีส่วนร่วมในการคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี โดยกำหนดให้กิจกรรมการปลูกหญ้าทะเลเป็นรูปแบบหนึ่งในการคลี่คลายปัญหาความขัดแย้งของชุมชน จนปัจจุบันได้มีการปลูกหญ้าทะเลและขยายพันธุ์หญ้าทะเลในรูปแบบการย้ายปลูกและการเพาะเมล็ดมาอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับการสนับสนุนความรู้และพันธุ์หญ้าทะเลจากศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 จังหวัดสงขลา ซึ่งในช่วงปี 2558 นักวิจัยชาวประมงพื้นบ้านร่วมกับสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีและศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 จ.สงขลา ได้ร่วมกันปักป้ายเพื่อให้พื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่เขตอนุรักษ์หญ้าทะเล จากนั้นก็ได้มีการติดตามผลการแพร่กระจายและการเจริญเติบโตของหญ้าทะเลอย่างต่อเนื่อง

ในช่วงปลายปี 2558 บริเวณพื้นที่อ่าวปัตตานีได้ประสบกับปัญหามรสุมที่พัดเข้ามาในอ่าวปัตตานี ก่อให้เกิดคลื่นลมรุนแรง และคลื่นลมเหล่านี้ได้พัดพาเอาทรายไปทับถมในบริเวณแหล่งหญ้าทะเล ส่งผลกระทบต่อหญ้าทะเลเป็นจำนวนมาก และสาเหตุอีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือปัญหาความขัดแย้งจากการใช้เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูงในอ่าวปัตตานี กล่าวคือ ในปัจจุบันนี้ได้มีกลุ่มชาวประมงบางกลุ่มที่ใช้เครื่องมือประมงประเภทอวนทับตลิ่งขนาดใหญ่ เรือคราดหอยลายและลอบพัดดักกุ้ง(ไอ้โง่) ซึ่งเครื่องมือประมงเหล่านี้ต่างก็เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการทำลายล้างสูง เป็นการทำลายทั้งพันธุ์สัตว์น้ำวัยอ่อนและแหล่งหญ้าทะเลซึ่งเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำวัยอ่อน

ดังนั้นเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2559 ทางนักวิจัยจึงได้ร่วมกับสมาคมชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีและศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 จ.สงขลา กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้ร่วมกันสำรวจการเปลี่ยนแปลงของหญ้าทะเลในอ่าวปัตตานี ซึ่งพบว่า รากของหญ้าทะเลที่ทางชุมชนได้ร่วมกันปลูกไว้ยังมีความแข็งแรง แต่ในส่วนของใบมีลักษณะขาดวิ่น ซึ่งนักวิจัยมีความเชื่อมั่นว่า ภายหลังจากที่คลื่นลมสงบลง หญ้าทะเลก็จะสามารถเกิดการฟื้นฟูได้ด้วยตนเอง โดยทางชุมชนก็จะมีการปลูกหญ้าทะเลเพิ่มขึ้นเป็นระยะ โดยมุ่งหวังที่จะให้เป็นการฟื้นฟูแหล่งหญ้าทะเลอย่างครบวงจรเพื่อจะคืนความอุดมสมบูรณ์ให้กับทรัพยากรสัตว์น้ำและระบบนิเวศชายฝั่งในอ่าวปัตตานี ซึ่งท้ายที่สุดหากความอุดมสมบูรณ์ของหญ้าทะเลฟื้นตัวขึ้นมาได้ ก็จะส่งผลให้ชุมชนชาวประมงพื้นบ้านรอบอ่าวปัตตานีจะมีฐานการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านอย่างมั่นคง อันจะเป็นการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านให้ดีขึ้น

ศูนย์ประสานงานฯ ชุดโครงการอ่าวปัตตานี

นักวิจัยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด

(RDG55S0012 การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย ด้านทรัพยากร)

โครงการแก้ปัญหาการใช้อวนลากในการทำประมงโดยประสบการณ์เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายของชาวประมงพื้นบ้าน กรณีศึกษาชุมชนชาวประมงพื้นบ้านบางแห่งในจังหวัดปัตตานี ระยะที่ 1 มีนายมาวเซ็ง เจะเลาะ เป็นหัวหน้าโครงการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการแก้ปัญหาอวนลากในการทำประมงและศึกษาประสบการณ์ของชาวประมงพื้นบ้านเกี่ยวกับการใช้กฎหมายในการแก้ปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย และนำประสบการณ์ไปสร้างการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาในปัจจุบัน การดำเนินงานวิจัยได้มีการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวประมงพื้นบ้านและจากเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียน ผลที่เกิดขึ้น พบว่า ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายเกิดขึ้นจากตัวกฎหมายที่ไม่มีความเท่าทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันทำให้เกิดการนำช่องว่างของกฎหมายมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับผู้กระทำผิดและพบว่าประสบการณ์ของชาวประมงพื้นบ้านเกี่ยวกับการใช้กฎหมายในการแก้ปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย พบว่า ในอดีตเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี ได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาอวนรุน แบ่งเป็น 5 ช่วงสำคัญ ๆ คือ 1) ยุคเริ่มต้นปัญหา 2) ยุคแห่งการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา 3) ยุคการประสานรัฐเพื่อแก้ไขปัญหา 4) ยุคท้อถอย และ 5) ยุคแห่งการรวมกลุ่ม

สถานการณ์การแก้ไขปัญหาการทำประมงในปัจจุบันได้มีกฎหมายใหม่ๆ ออกมารองรับ เช่น พระราชบัญญัติการประมง 2558, พระราชกำหนดการประมง 2558, ยุทธศาสตร์จังหวัดปัตตานีรวมทั้งคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เป็นต้น และได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการต่างๆขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการดำเนินงานขับเคลื่อนและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการทำประมง

วันที่ 17 สิงหาคม 2558 ทางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ออกประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 132 ตอนพิเศษ 188 ง เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด พ.ศ. 2558 โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 19 วรรคหก แห่งพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2558 และให้จังหวัดปัตตานีออกประกาศรับสมัครบุคคลเข้ารับการคัดเลือกเพื่อแต่งตั้งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด ตั้งแต่วันที่ 14 มกราคม 2558 ซึ่งตัวแทนเครือข่ายนักวิจัยท้องถิ่นอ่าวปัตตานีที่เคยมีประสบการณ์ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการ

อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร และเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ในด้านการประมงทะเลชายฝั่งได้เข้าร่วมสมัครคัดเลือกเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด โดยมีขั้นตอนกระบวนการคัดเลือกตั้งแต่ การยื่นใบสมัครพร้อมการแสดงวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประมงชายฝั่งปัตตานี และการสอบสัมภาษณ์

ประกาศจังหวัด
เรื่อง ผลการคัดเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด

ตามที่จังหวัดปัตตานีได้ออกประกาศลงวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘ เรื่อง รับสมัครบุคคลเข้ารับการคัดเลือกเพื่อแต่งตั้งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด โดยรับสมัครตั้งแต่วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๘ ถึงวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๕๘ นั้น

บัดนี้ คณะกรรมการคัดเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด ได้ดำเนินการคัดเลือกผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกเสร็จเรียบร้อยแล้ว ปรากฏว่ามีผู้ได้รับการคัดเลือกเพื่อแต่งตั้งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด ดังต่อไปนี้

ด้านการประมงทะเลชายฝั่ง
๑. นายมูหามะสุกรี มะสะนิง
๒. นายสุไลมาน ตาราโอะ
๓. นายมานะศักดิ์ ตาปู
ด้านการประมงทะเลนอกชายฝั่ง
๑. นายอภิชาติ ครุบุรีชารักษ์
๒. นายสามารถ นิยมเดชา
๓. นายธนวัตน์ เล่าดง
ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
๑. นายกฤษฎา จินดารัตน์
๒. นางอำพร กังพานิช
ด้านการแปรรูปสัตว์น้ำ
๑. นางฟาริชาม สะแม
๒. นางสาวนิเยาะ เจะอาแว
ด้านการประมงหรือด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๑. นายเวหมนต์ บุญผ่องศรี
๒. รศ.ดร.อำรงค์ อมรสกุล
๓. นายภูเบศ จันหนีมี

ทั้งนี้ ให้ผู้ได้รับการคัดเลือกมารายงานตัวด้วยตนเองต่อประมงจังหวัด ณ สำนักงานประมงปัตตานี ในวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. และหากบุคคลดังกล่าวไม่มารายงานตัวตามระยะเวลาที่กำหนดโดยปราศจากเหตุจำเป็นอื่นใด จะถือว่าผู้ได้รับการคัดเลือกสละสิทธิ์ที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด

จึงประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘

(ชายวีรพงศ์ แก้วสุวรรณ)
ผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี

ในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2559 จังหวัดปัตตานีได้ออกประกาศ เรื่อง ผลการคัดเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด ปรากฏว่ามีผู้ได้รับการคัดเลือกเพื่อแต่งตั้งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการประมงประจำจังหวัด จำนวน 13 คน ซึ่งมีนักวิจัยจากชุมชนประมงพื้นบ้านได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการฯดังกล่าวในด้านการประมงทะเลและชายฝั่ง จำนวน 3 คน ซึ่งคณะกรรมการเหล่านี้จะเข้าไปทำหน้าที่ในการรวบรวมข้อเสนอแนะและแนวทางในการส่งเสริมอาชีพการประมง การจัดการ การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำขององค์กรชุมชนประมงท้องถิ่นในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบเสนอต่อคณะกรรมการนโยบายการประมงแห่งชาติ และร่วมพิจารณาจัดทำนโยบายพัฒนาการประมงในน่านน้ำไทยให้สอดคล้องกับปริมาณทรัพยากรสัตว์น้ำและขีดความสามารถในการทำการประมง รวมทั้งการพิจารณาและเสนอแนวทางในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาการประมงหรือการจัดการ การบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์ในที่จับสัตว์น้ำต่อรัฐมนตรี

ในการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการดังกล่าวนั้นนับว่าเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้นักวิจัยสามารถใช้เป็นช่องทางในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร อันจะนำไปสู่การร่วมกันวิเคราะห์นโยบาย,กฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องและนำไปสู่การผลักดันให้เกิดการปรับเปลี่ยนนโยบายและกฎหมายที่เอื้อต่อการพัฒนาฐานทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีต่อไปได้ในอนาคต

ศูนย์ประสานงานฯ ชุดโครงการอ่าวปัตตานี

นักวิจัยชาวประมงพื้นบ้านใช้ภูมิปัญญาชุมชนเสนอให้รัฐทบทวนการออกกฎหมายประมงบางมาตรา

(RDG56S0006 : การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย ด้านทรัพยากร)

จากการที่ประเทศไทยได้รับการเตือนจากสหภาพยุโรปถึงการจัดให้มีมาตรการในการป้องกัน ยับยั้งและขจัดการทำการประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุม หรือ การประมง IUU (Illegal Unreported and Unregulated Fishing: IUU Fishing) ซึ่งมีผลกระทบต่อมาตรการบริหารจัดการทรัพยากรและการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำทั้งในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ ส่งผลเสียหายต่อการทำประมงในอนาคต ที่อาจทำให้อุตสาหกรรมการประมงต้องถึงล่มสลายไปเพราะทรัพยากรสัตว์น้ำถูกทำลายจนเกินความสามารถในการฟื้นฟู ซึ่งถ้าหากไม่มีการแก้ไขปัญหาอย่างจริงจังเร่งด่วนภายใน 6 เดือน อาจมีผลกระทบต่อการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำของประเทศไทยได้

ทางศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงทะเลอ่าวไทยตอนล่าง (สงขลา) กองวิจัยและพัฒนาประมงทะเล จึงได้มีการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง กฎหมายและนโยบายการแก้ไขปัญหาการทำประมงผิดกฎหมาย (IUU Fishing) ขึ้น เมื่อวันที่ 14 -15 มีนาคม 2559 ณ โรงแรมหาดใหญ่ พาราไดซ์ โฮเทล แอนด์ รีสอร์ท อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ชาวประมง ผู้ประกอบการ ผู้แทนภาคเอกชน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องครอบคลุม 4 จังหวัดชายทะเล ได้แก่ จังหวัดสงขลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งผู้แทนนักวิจัยชาวประมงพื้นบ้านจากอ่าวปัตตานีก็ได้เข้าร่วมการประชุมดังกล่าวเพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 และขั้นตอน กิจกรรมต่างๆ ของแผนการบริหารจัดการประมงทะเลของประเทศไทยและแผนระดับชาติของประเทศไทยในการป้องกันยับยั้งและขจัดการทำการประมงผิดกฎหมาย ขาดการรายงาน และไร้การควบคุมได้อย่างถูกต้อง พร้อมทั้งการพูดคุยซักถามถึงกฎหมายและนโยบายดังกล่าว เพื่อนำไปถ่ายทอดให้กับพี่น้องชาวประมงพื้นบ้านในชุมชน

โครงการแก้ปัญหาการใช้อวนลากในการทำประมงโดยประสบการณ์เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายของชาวประมงพื้นบ้าน กรณีศึกษาชุมชนชาวประมงพื้นบ้านบางแห่งในจังหวัดปัตตานี ระยะที่ 2 มีนายรุซยี มะสะนิง เป็นหัวหน้าโครงการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการแก้ปัญหาอวนลากในการทำประมงและศึกษาประสบการณ์ของชาวประมงพื้นบ้านเกี่ยวกับการใช้กฎหมายในการแก้ปัญหาการ

ทำประมงผิดกฎหมาย และนำประสบการณ์ไปสร้างการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาในปัจจุบัน การดำเนินงานวิจัยได้มีการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวประมงพื้นบ้านและจากเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียน ผลที่เกิดขึ้น พบว่า กฎหมายที่ใช้เพื่อบังคับผู้ที่กระทำความผิดโดยส่วนใหญ่จะใช้พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 เป็นหลัก ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีความล้าหลังมาก อีกทั้งกระบวนการการบังคับใช้กฎหมายมีการนำช่องว่างของข้อกฎหมายมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับผู้กระทำผิด ชาวประมงพื้นบ้านเห็นว่ามาตรการการบังคับใช้กฎหมายแก้ปัญหาการทำประมงผิดกฎหมายจะต้องสร้างความเข้าใจที่ดีในการบังคับใช้กฎหมาย และกดดันให้มีการทำประมงด้วยเครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมายน้อยลง รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งชาวประมงพื้นบ้านได้นำประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหามาปรับใช้กับปัจจุบันเพื่อให้บทเรียนที่ได้เรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาการทำประมงด้วยเครื่องมือผิดกฎหมายด้วยการกำหนดมาตรการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ กลายเป็นประสบการณ์ที่ล้ำค่าที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาเครื่องมือทำลายล้างต่อไปในอนาคต

ในยุคปัจจุบันสถานการณ์การแก้ไขปัญหาการทำประมงได้มีกฎหมายใหม่ๆ ออกมารองรับ เช่น พระราชบัญญัติการประมง 2558 โดยผู้แทนนักวิจัยชาวประมงพื้นบ้านจากอ่าวปัตตานีมีความเห็นว่า จุดมุ่งหมายของพระราชกำหนดการประมง 2558 ฉบับนี้ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ตอบสนองต่อการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและ มุ่งหวังที่จะสร้างมาตรการในการป้องกัน ยับยั้งและขจัดการทำการประมง โดยมิชอบด้วยกฎหมายเพื่อมุ่งไปสู่การจัดการประมงอย่างยั่งยืนในอนาคต อย่างไรก็ตามข้อห่วงกังวลของสมาชิกชาวประมงพื้นบ้านจาก จ.ปัตตานีต่อพระราชกำหนดการประมง 2558 ก็คือในข้อกฎหมายของพระราชกำหนดดังกล่าวได้มีบางมาตราที่ไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพื่อปกป้องคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนประมงพื้นบ้านและชุมชนประมงท้องถิ่น เช่น การนิยามความหมาย “ทะเลชายฝั่ง” ให้มีขอบเขตเพียง ๓ ไมล์ทะเล หมายถึง การกำหนดขอบเขตการทำประมงพื้นบ้านนับจากแนวชายฝั่งทะเลออกไปสามไมล์ทะเล ทั้งนี้จากการศึกษาวิจัยของนักวิจัยชาวประมงพื้นบ้าน พบว่า ชาวประมงพื้นบ้านมักจับสัตว์น้ำที่โตได้ขนาด จับสัตว์น้ำตามฤดูกาล ซึ่งในบางช่วงฤดูกาล สัตว์น้ำที่โตได้ขนาดจะอยู่นอกเขตชายฝั่งทะเลหรือนอกเขต 3 ไมล์ทะเล อย่างเช่น หลังฤดูมรสุมในช่วงเดือนเมษายน – กันยายน ชาวประมงพื้นบ้านจะเปลี่ยนเครื่องมือมาใช้เบ็ดตกปลาอินทรีย์ ซึ่งจะต้องไปตกปลาอินทรีย์ในบริเวณห่างฝั่งประมาณ 7 ไมล์ทะเล เช่นเดียวกันกับการตกหมึกกล้วยในช่วงเดือนเมษายน –สิงหาคมของทุกปี หมึกกล้วยขนาดใหญ่จะเข้ามาหาอาหารในเขตน้ำลึกประมาณ 10 -20 เมตร ห่างฝั่งประมาณ 5-7 ไมล์ทะเล และในกรณีการทำการประมงด้วยเครื่องมืออวนล้อมปลาทู หรือ อวนติดตา (อวนเอ็นปลาทู)ชาวประมงพื้นบ้านจะใช้วิธีการตามฝูงปลาทูซึ่งเป็นปลาที่หากินทั้งในเขตชายฝั่งทะเลและนอกเขตชายฝั่งทะเล ข้อกำหนดในพระราชกำหนดการประมง 2558ที่กำหนดขอบเขตของประมงพื้นบ้านให้ทำการประมงได้เพียง 3 ไมล์ทะเล จึงเป็นการทำลายวิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านที่ใช้เครื่องมือแบบไม่ทำลายล้าง ไม่สามารถออกไปทำการประมงนอกเขต 3 ไมล์ทะเลได้อีกต่อไป

การเข้าร่วมประชุมสัมมนาดังกล่าว จึงทำให้ผู้แทนนักวิจัยชาวประมงพื้นบ้านจากอ่าวปัตตานีได้มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและนำเสนอปัญหา ข้อกังวลต่อกฎหมายดังกล่าวข้างต้นเพื่อให้ทางกรมประมงได้นำไปสู่การพิจารณาปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนประมงพื้นบ้านได้ในอนาคต

ศูนย์ประสานงานฯ ชุดโครงการอ่าวปัตตานี

ภาคีเครือข่ายทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อฟื้นฟูฐานทรัพยากรชุมชน

(RDG54S0024, RDG56S0001, RDG56S0009, RDG56S0010, RDG56S0011 : การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะด้านทรัพยากร)

โครงการวิจัยชุดอ่าวปัตตานี ได้มุ่งประเด็นในการศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรและการฟื้นฟูภูมิปัญญาประมงพื้นบ้าน ประกอบด้วย ภูมิปัญญาการจัดการกับปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติ,ภูมิปัญญาในการทำการประมงของชุมชนประมงพื้นบ้านอ่าวปัตตานี,ภูมิปัญญาการเรียนรู้ลักษณะทางกายภาพเพื่อเข้าถึงทรัพยากรประมง,ภูมิปัญญาในการต่อเรือกอและท้ายตัดและภูมิปัญญาในการประดิษฐ์เครื่องมือประมง เพื่อเป็นการรวบรวม รื้อฟื้นและจัดระบบข้อมูลความรู้เพื่อนำไปสู่การถ่ายทอดความรู้ต่อไป

เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2559 ภาคีเครือข่ายทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จำนวน 80 คน ซึ่งเป็นกลุ่มเครือข่ายที่ประกอบด้วยสมาชิกชาวประมงพื้นบ้านในจังหวัดต่างๆของประเทศไทยซึ่งเกิดขึ้นจากการผลักดันและสนับสนุนโดยกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ได้ลงพื้นที่ที่บ้านตะโละสมิแล หมู่ที่ 2 และบ้านปาตาบูดี หมู่ที่ 3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เพื่อมาศึกษาเรียนรู้และร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งปัตตานี

การจัดกิจกรรมในวันดังกล่าว ประกอบด้วย การจัดเวทีพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานอนุรักษ์ทรัพยากรกับชุมชน นักวิจัย ในประเด็นต่างๆที่สนใจ เช่น การบริหารจัดการทรัพยากรโดยองค์กรชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ,การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ,การล่องเรือสำรวจฐานทรัพยากรในอ่าวปัตตานี,การสำรวจป่าชายเลน และการศึกษาแนวทางในการป้องกันปราบปรามเรือประมงที่ใช้เครื่องมือทำลายล้าง เป็นต้น โดยทีมวิจัยภายใต้ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอ่าวปัตตานีได้มีการจัดแสดงนิทรรศการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ความรู้ในด้านองค์กรชุมชนกับการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และผลงานวิจัยท้องถิ่นสู่สาธารณชน ประกอบด้วย

1) นิทรรศการเรื่องโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน ซึ่งเป็นเวทีหรือกิจกรรมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีความรู้ทั้งมากและน้อยมาถ่ายทอดให้กันและกันด้วยไมตรีจิต เป็นเวทีที่ผู้ที่ต้องการเรียนรู้ได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างอิสระ สร้างความรู้และเทคโนโลยีต่างๆในการเรียนรู้ภูมิปัญญาของตนเอง โดยลักษณะการถ่ายทอดเป็น

การถ่ายทอดจากบุคคลสู่บุคคลในลักษณะของการปฏิบัติให้ดูและการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะจากกลุ่มสู่กลุ่ม

2) นิทรรศการเรื่อง วิถีชีวิตประมงพื้นบ้านปัตตานี..วิถีการทำประมงแบบพึ่งพิงธรรมชาติ เป็นเวทีถ่ายทอดวิถีชีวิตประมงพื้นบ้านที่พึ่งพิงกับทรัพยากรสัตว์น้ำและความอุดมสมบูรณ์ของท้องทะเล มีการใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้านแบบเรียบง่ายไม่ซับซ้อนมากนัก สามารถเลือกจับสัตว์น้ำได้เฉพาะประเภทและเป็นการเลือกจับตามฤดูกาล ซึ่งเป็นการทำประมงที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของการเข้าใจเงื่อนไขของธรรมชาติที่เอื้ออำนวยให้สามารถเข้าถึงสัตว์น้ำชนิดนั้นๆเช่น คลื่นลม กระแสน้ำ ซึ่งส่งผลให้ท้องทะเลได้มีโอกาสฟื้นตัวเพื่อผลิตสัตว์น้ำขึ้นมาทดแทนสัตว์น้ำที่ถูกจับไปได้

3)นิทรรศการเรื่อง งานวิจัยชุมชน ความรู้คือ พลังของชุมชน เป็นเวทีในการถ่ายทอดความรู้ในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของชาวประมงพื้นบ้าน ที่ประสบปัญหากันร่วมกันและได้นำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาเป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยแก้ไขปัญหาของชุมชนซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน เช่น ในกรณีการกัดเซาะชายฝั่งที่เข้าขั้นวิกฤตของชุมชน ได้นำกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาใช้ในการหาทางออกโดยการลองผิดลองถูก เพื่อมุ่งหวังให้เกิดการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน เช่นเดียวกับโครงการรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคปัจจุบัน ซึ่งเกิดจากทรัพยากรท้องทะเลมีความเสื่อมโทรม จึงได้นำกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาใช้ในการทดสอบสมมติฐานของ

ชุมชน คือ 1) การจัดสร้างแหล่งอาศัยสัตว์ทะเล 2) กิจกรรมด้านการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำขนาดเล็ก 3)กิจกรรมด้านการป้องกันและปราบปรามการทำลายทรัพยากร เป็นต้น

ในการจัดเวทีพูดคุยทำให้ชาวประมงพื้นบ้านได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานอนุรักษ์ทรัพยากร ชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีได้ถ่ายทอดประสบการณ์ในการทำงานรวมทั้งปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชาวประมงพื้นบ้านที่ผ่านมา ที่ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถต่อสู้และรับมือกับอุปสรรคปัญหาต่างๆที่เข้ามา โดยทางคณะเครือข่ายก็ร่วมบอกเล่าประสบการณ์การทำงานในพื้นที่ของตนเอง ถึงแม้จะมีบริบทและสภาพพื้นที่ที่แตกต่างกันแต่ปัญหาและแนวทางในการทำงานล้วนดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน คือ การฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้เกิดความยั่งยืน

จากนั้นทางคณะได้ไปเรียนรู้ภูมิปัญญาการต่อเรือกอและท้ายตัด โดยมีนายดอเลาะ สะอะ นักวิจัยชาวประมงพื้นบ้าน ทำหน้าที่ให้ข้อมูลในเรื่องภูมิปัญญาการต่อเรือกอและท้ายตัด รวมทั้งโครงการวิจัยอื่นๆที่ได้มีการพัฒนาเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ของโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้านแล้ว ซึ่งการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่างๆเหล่านี้นั้น เพื่อให้คณะเครือข่ายทรัพยากรได้เกิดการเรียนรู้และตระหนักต่อคุณค่าภูมิปัญญาในชุมชนและนำไปสู่การปรับใช้กับชุมชนตนเองในประเด็นต่างๆที่สนใจ

ผลจากการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนในครั้งนี้นั้น คณะเครือข่าย ได้กล่าวว่า จะนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้นำไปปรับใช้ในพื้นที่ของตนเอง เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้เกิดความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น ซึ่งจากการต้อนรับคณะผู้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ในครั้งนี้ถือว่าเป็นความภูมิใจของชุมชนและนักวิจัยเป็นอย่างยิ่งที่สามารถนำความรู้ที่เกิดจากการไปศึกษาเรียนรู้จากพื้นที่มาผนวกรวมกับความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง จนประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งและ สามารถถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวที่ได้ผ่านการปฏิบัติการจริงจนเป็นความชำนาญให้กับผู้อื่นที่ต้องการเรียนรู้ได้

นายมูหามะสุกรี มะสะนิง

ศึกษาปัจจัยและการปรับตัวในการอพยพไปขายแรงงานที่มาเลเซีย...

การเรียนรู้จากพื้นที่จริงสู่การเสริมสร้างศักยภาพชาวประมงพื้นบ้าน

RDG58S0004: การใช้ประโยชน์ เชิงพื้นที่ ด้านการจัดการทรัพยากร

เมื่อวันที่ 19 -23 พฤษภาคม 2558 ทีมวิจัยชาวประมงพื้นบ้านจากชุดโครงการการสร้างการเรียนรู้เรื่องการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเสริมสร้างสันติสุขของชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี (RDG58S0004) ได้ไปพูดคุยและศึกษาข้อมูล จากแหล่งข้อมูลที่เป็นสมาชิกชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีที่อพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย ใน 2 อาชีพหลัก คือ การไปทำงานในร้านอาหารประเภทร้านต้มยำกุ้ง และการไปทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้กับทีมวิจัย ได้เห็นและรับทราบข้อเท็จจริงถึงมูลเหตุจูงใจในการอพยพย้ายถิ่น, การปรับตัวในการทำงาน, ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงานและผลกระทบต่างๆที่เกิดกับสมาชิกชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีเมื่อไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย

ผลการศึกษาดูงาน ในเบื้องต้นพบว่า กลุ่มผู้ที่อพยพไปทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ที่มาเลเซีย ส่วนใหญ่มักทำงานอยู่ที่รัฐกลันตัน (Kelantan) รัฐตรังกานู(Terengganu) และรัฐปาหัง (Pahang) ส่วนกลุ่มผู้ที่อพยพไปทำงานในร้านอาหารที่มาเลเซีย ส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในรัฐปาหัง (Pahang) รัฐยะโฮร์ (Johor) รัฐเนกรีเซมบีลัน (Negeri Sembilan) รัฐเซลังงอร์(Salangor) และรัฐกัวลาลัมเปอร์(Kuala Lumpur) ซึ่งการที่สมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีเลือกไปทำงานใน 2 ประเภทนี้ เกิดจากปัจจัยหลักๆที่สำคัญคือ คือ (1)ไม่สามารถหางานทำที่เหมาะสมหรือหางานที่มีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงตัวเองได้หรือตกอยู่ในภาวะว่างงาน (2) ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมโดยเฉพาะทรัพยากรชายฝั่งทั้งในอ่าวปัตตานีและอ่าวไทยชายฝั่งตะวันออกของภาคใต้ตอนล่าง ส่งผลให้ชาวประมงพื้นบ้านมีรายได้ประจำวันน้อยลงไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพในครัวเรือน จึงต้องออกจากบ้านไปเป็นแรงงานรับจ้างในประเทศมาเลเซีย (3) สภาพสังคม ภาษา ศาสนา และประเพณีที่คล้ายคลึงกันช่วยให้ชาวประมงพื้นบ้านที่เป็นมุสลิมไม่ต้องปรับตัวมากนัก (4)รายได้จากการทำงานรับจ้างพอเลี้ยงตนเองและสามารถส่งกลับมาจุนเจือครอบครัวในประเทศไทยได้ (5)สังคมเครือญาติหรือการที่มีญาติไปทำงานอยู่ก่อนหน้านั้นแล้ว ช่วยให้ชาวประมงพื้นบ้านมีที่พักพิงและมีความปลอดภัยในการเคลื่อนย้ายไปทำงานในประเทศมาเลเซีย และ (6)สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลกระทบต่อบางครอบครัวจนเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงในชีวิต จึงมีการอพยพเคลื่อนย้ายไปเป็นแรงงานรับจ้างในร้านอาหาร หรือแรงงานด้านอื่น อาจกล่าวได้ว่า องค์ประกอบเหล่านี้ส่งผลให้ชาวประมงพื้นบ้านตัดสินใจอพยพย้ายถิ่นเข้าไปเป็นแรงงานรับจ้างในประเทศมาเลเซียง่ายขึ้น และในกระบวนการอพยพย้ายถิ่นจึงไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่า ผู้ที่อพยพไปทำงานที่มาเลเซียส่วนใหญ่มักลักลอบเข้าไปทำงานโดยไม่มีใบอนุญาตทำงาน หรือ work permit ที่จะต้องผ่านการขึ้นทะเบียนและรับรองอย่างถูกต้องจากทางการมาเลเซีย แต่พวกเขามักใช้วีซ่าท่องเที่ยว ซึ่งอยู่ได้คราวละ 30 วัน จากนั้นจึงจะกลับมาประทับตราในหนังสือเดินทางเพื่อต่ออายุการทำงานในทุกเดือน

ในด้านการปรับตัวของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีเมื่ออพยพไปทำงานที่มาเลเซีย มีการปรับตัวในลักษณะต่างๆ เช่น (1) การปรับตัวเพื่อสร้างเสริมทักษะการทำงานในร้านอาหารและบนเรือประมงขนาดใหญ่ (2) การปรับตัวในเรื่องการสื่อสาร (3) การปรับตัวในเรื่องเวลา (4) การปรับตัวในเรื่องปัจจัย 4 และ (5) การปรับตัวในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ เพราะตำแหน่งงานต่างๆของคนทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่และในร้านอาหารที่มาเลเซียมีหลากหลายตำแหน่ง แต่ละตำแหน่งก็จะต้องการคนทำงานที่มีคุณสมบัติเฉพาะด้านขึ้นอยู่กับภาระหน้าที่ที่แต่ละคนจะต้องรับผิดชอบ จึงส่งผลให้รายได้ของคนทำงานในแต่ละตำแหน่งก็จะมีความแตกต่างกันไปด้วยและที่สำคัญคนวัยหนุ่มสาวจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีเมื่ออพยพไปทำงานในร้านอาหารประเภทต้มยำที่ประเทศมาเลเซีย พวกเขาจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้ โดยการฝึกฝน ฝึกปฏิบัติการจริงจากการทำงานและสั่งสมประสบการณ์ไปเรื่อย ๆ จนตนเองมีความความชำนาญเพียงพอ มีการเสริมสร้างทักษะต่างๆ เพื่อให้ตัวเองสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายให้มีประสิทธิภาพเป็นที่พึงพอใจของนายจ้าง และตนเองจะได้มีโอกาสขยับไปรับผิดชอบงานในตำแหน่งงานที่ต้องใช้ทักษะเฉพาะด้านมากขึ้น ได้รับค่าตอบแทนที่สูงขึ้น มีทางเลือกในการทำงานมากขึ้นในท้ายที่สุด

ศูนย์ประสานงานฯ ชุดโครงการอ่าวปัตตานี

สื่อมวลชนร่วมขยายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสู่สาธารณชน

(RDG57S0001: การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ ด้านทรัพยากร)

โครงการวิจัยเรื่อง สร้างการเรียนรู้เพื่อผลิตซ้ำภูมิปัญญาในการทำการประมงของชุมชนประมงพื้นบ้านอ่าวปัตตานี ระยะที่ 2 สัญญาเลขที่ RDG57S0001 มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อศึกษาถึงภูมิปัญญาในการทำประมงพื้นบ้านที่จะใช้ในการถ่ายทอดความรู้ในโรงเรียนชาวประมงพื้นบ้าน และรูปแบบในการนำภูมิปัญญาชาวประมงพื้นบ้านสู่การเรียนรู้ของสังคมปัจจุบันผ่านการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ผลที่เกิดขึ้น พบว่า ภูมิปัญญาในการทำประมงของชุมชนชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี มี 6 ประเภท ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ด้วยกันคือ 1. ภูมิปัญญาที่เป็นแก่นกลางของการทำประมงพื้นบ้าน ประกอบด้วย 3 ประเภทคือ (1) ภูมิปัญญาในการสังเกตลักษณะทางกายภาพเพื่อการทำประมงอย่างพึ่งพิงธรรมชาติ (2) ภูมิปัญญาการต่อเรือกอและท้ายตัด และ(3) ภูมิปัญญาการประดิษฐ์เครื่องมือประมงพื้นบ้าน และกลุ่มที่ 2 คือ ภูมิปัญญาที่ถูกคิดค้น ดัดแปลงขึ้นใหม่ตามพลวัตของสังคม ประกอบด้วย 3 ประเภทคือ (1) ภูมิปัญญาในการประดิษฐ์เครื่องมือประมงอวนสามชั้นบางประเภท (2) ภูมิปัญญาการปรับใช้นวัตกรรมไฟเบอร์กลาสเพื่อซ่อมบำรุงเรือประมงพื้นบ้านที่ชำรุดและหมดสภาพการใช้งาน และ (3) ภูมิปัญญาในการแปรรูปอาหารของชุมชนประมงพื้นบ้าน

เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2559 คุณสุภาภรณ์ อัษฎมงคล ผู้สื่อข่าว ได้ลงพื้นที่บ้านตะโละสมิแล หมู่ที่ 2 และบ้านปาตาบูดี หมู่ที่ 3 ต.แหลมโพธิ์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เพื่อบันทึกเรื่องราวและการดำเนินกิจกรรมของชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี จากที่มีกลุ่มเครือข่ายชาวประมงพื้นบ้านจากจังหวัดฝั่งทะเลอันดามันและจ.นครศรีธรรมราชได้ลงมาศึกษาเรียนรู้ในเรื่อง โรงเรียนชาวประมงพื้นบ้านปัตตานีและร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งปัตตานี

จากนั้นสื่อมวลชนก็ได้มีการตีพิมพ์เรื่องราวการดำเนินกิจกรรมในหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ วันเสาร์ที่ 28 พฤษภาคม 2559 หน้า 12 คอลัมน์ @ THAILAND เรื่อง Fishermen give up age-old secrets โดยมีข้อความบางตอนกล่าวว่า

“สิ่งที่เราทำคืออยากให้ชาวบ้านมาเรียนรู้ ได้เห็นประสบการณ์จากชาวบ้านด้วยกันเอง ชาวบ้านกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ลุกขึ้นมาต่อสู้ ฟื้นฟู ป้องกัน เช่น กรณีของสมาคมชาวประมงพื้นบ้านที่ปัตตานี เป็นตัวอย่างที่ดีในการต่อสู้มายาวนานกว่า 30 ปี และอ่าวปัตตานีเป็นพื้นที่แหล่งผลิตอาหารชั้นดีแห่งหนึ่งในอ่าวไทย สิ่งที่เราทำในโครงการนี้คือให้ชาวบ้านมาเรียนรู้กันเอง โดยภาครัฐเข้ามาเสริมพลังเท่านั้น” ผู้อำนวยการส่วนประสานงานเครือข่ายและความร่วมมือ

“โรงเรียนชาวประมงพื้นบ้านปัตตานี” มิได้มีอาคารสถานที่ใหญ่โต แต่ความรู้ที่สั่งสมจากภูมิปัญญาของชาวประมงพื้นบ้านในถิ่นนี้มีอยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้ในการต่อเรือกอและท้ายตัด การวาดลายเรือที่นับวันจะหาคนทำได้น้อยลงทุกที ภูมิปัญญาในการประดิษฐ์เครื่องมือประมงพื้นบ้านซึ่งมีทั้งแห อวน และลอบ โดยที่เครื่องมือแต่ละชนิดประดิษฐ์ขึ้นเพื่อจับสัตว์น้ำแต่ละอย่าง ภูมิปัญญาในการเพาะพันธุ์หญ้าทะเล และความรู้ในการสังเกตการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลต่อการออกเรือของชาวประมงพื้นบ้าน

LOG IN SIGN UP

Bangkok Post MENU NEWS

NEWS HOMEPAGE MOST RECENT TOP STORIES POLITICS CRIME GENERAL

Are you looking for

NEWS > GENERAL

Fishermen give up age-old secrets

Seafarers on the Andaman and Gulf of Thailand have much to learn from each other, writes Supaporn Asadamongkoln

28 May 2016 at 04:00 389 viewed 0 comments

NEWSPAPER SECTION: NEWS | WRITER: SUPAPORN ASADAMONGKOLN

Muhamasukree Masaning explains the ecological features of the Pattani shoreline to visiting fisherfolk from the Andaman coast. Photos by Supaporn Asadamongkoln

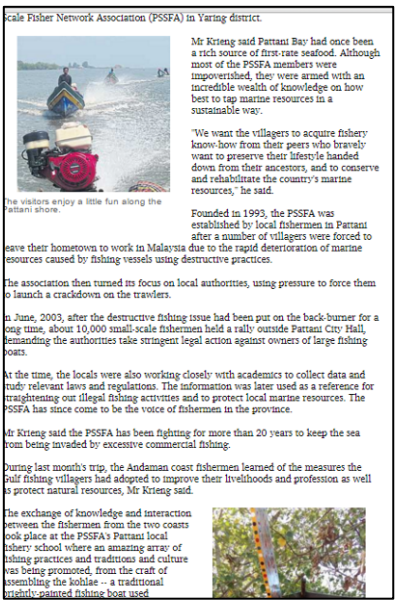

cale Fisher Network Association (PSSFA) in Yaring district.

The visitors enjoy a little fun along the Pattani shore.

Mr Krieng said Pattani Bay had once been a rich source of first-rate seafood. Although most of the PSSFA members were impoverished, they were armed with an incredible wealth of knowledge on how best to tap marine resources in a sustainable way.

"We want the villagers to acquire fishery know-how from their peers who bravely want to preserve their lifestyle handed down from their ancestors, and to conserve and rehabilitate the country's marine resources," he said.

Founded in 1993, the PSSFA was established by local fishermen in Pattani after a number of villagers were forced to eave their hometown to work in Malaysia due to the rapid deterioration of marine esources caused by fishing vessels using destructive practices.

The association then turned its focus on local authorities, using pressure to force them o launch a crackdown on the trawlers.

n June, 2003, after the destructive fishing issue had been put on the back-burner for a ong time, about 10,000 small-scale fishermen held a rally outside Pattani City Hall, demanding the authorities take stringent legal action against owners of large fishing oats.

At the time, the locals were also working closely with academics to collect data and tudy relevant laws and regulations. The information was later used as a reference for traightening out illegal fishing activities and to protect local marine resources. The PSSFA has since come to be the voice of fishermen in the province.

Mr Krieng said the PSSFA has been fighting for more than 20 years to keep the sea rom being invaded by excessive commercial fishing.

During last month's trip, the Andaman coast fishermen learned of the measures the Gulf fishing villagers had adopted to improve their livelihoods and profession as well s protect natural resources, Mr Krieng said.

The exchange of knowledge and interaction between the fishermen from the two coasts ook place at the PSSFA's Pattani local fishery school where an amazing array of fishing practices and traditions and culture vas being promoted, from the craft of assembling the kohlae -- a traditional brightly-painted fishing boat used

inspire new ideas that might improve vessels indigenous to fisher folk from the two coasts.

Mr Muhamasukree said despite being small, the Ban Patabudee dockyard is renowned for constructing top-quality boats that are meticulously painted with the typical kohlae pattern. A year-long wait for a commissioned boat is not uncommon.

The iron wood (ta khien) is carefully selected to make the kohlae boats. After several months of painstaking assembly, the vessel is delivered to a nearby village for the exterior hand painting, which takes about a month.

A mangrove 'tunnel' in Pattani Bay provides a cool respite for visitors in the midday heat.

During the field trip at the dockyard, some Andaman fishermen were heard inquiring about the fee for studying the process of kohlae building, assembly and painting.

"If Andaman fishermen send their people to train here, we will teach them free of charge, although that doesn't include board," Mr Muhamasukree said.

The PSSFA chair said so far, no fisher folk from other regions have visited the Ban Patabudee dockyard. Apart from the Andaman fishermen, no one has applied to attend the kohlae course which lasts more than two months.

However, a short course in boat repair and maintenance has been provided for young people from other communities in the province free of charge.

"We do not charge them because the Pattani local fishery school operates with a rule

ศูนย์ประสานงานฯ ชุดโครงการอ่าวปัตตานี

ภาคผนวก ข

ป้ายนิทรรศการเรื่อง การอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียของชาวประมงพื้นบ้านปัตตานี

การอพยพไปทำงานที่มาเลเซีย ของชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

- ชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีเกิดสภาพ การอพยพไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซียมากขึ้น
- สภาพที่เกิดขึ้นเมื่อไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย
  - ภาระค่าใช้จ่ายระหว่างการเดินทาง เช่น การทำหนังสือเดินทาง
  - การไม่มีใบอนุญาตทำงาน กลายเป็นแรงงานนอกระบบ ถูกเอารัดเอาเปรียบ
  - ปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิตไม่เพียงพอ
  - การขาดทักษะในการทำงานของแรงงานประเภทต่างๆ
  - ปัญหาหนี้สิน ทั้งที่มาเลเซียและที่ชุมชนบ้านเกิดตนเอง
- เกิดผลกระทบในด้านต่างๆ ตามมา ทั้งผลกระทบด้านบวกและด้านลบ
- ต้องการจะศึกษา/เรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจปัจจัยที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์การอพยพของชาวประมง,การปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้าน,ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนประมงพื้นบ้าน อย่างชัดแจ้ง อันจะนำไปสู่การวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างถูกทิศทางในอนาคต

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดการอพยพไปหางานทำที่ประเทศมาเลเซียและพัฒนาการการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

เพื่อศึกษาถึงรายละเอียดการทำงานและการปรับตัวของชาวประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี เมื่อไปทำงานในร้านอาหารและทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ที่ประเทศมาเลเซีย

เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับแรงงานรับจ้างนอกระบบที่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย

เพื่อศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานี

พื้นที่ในการศึกษา

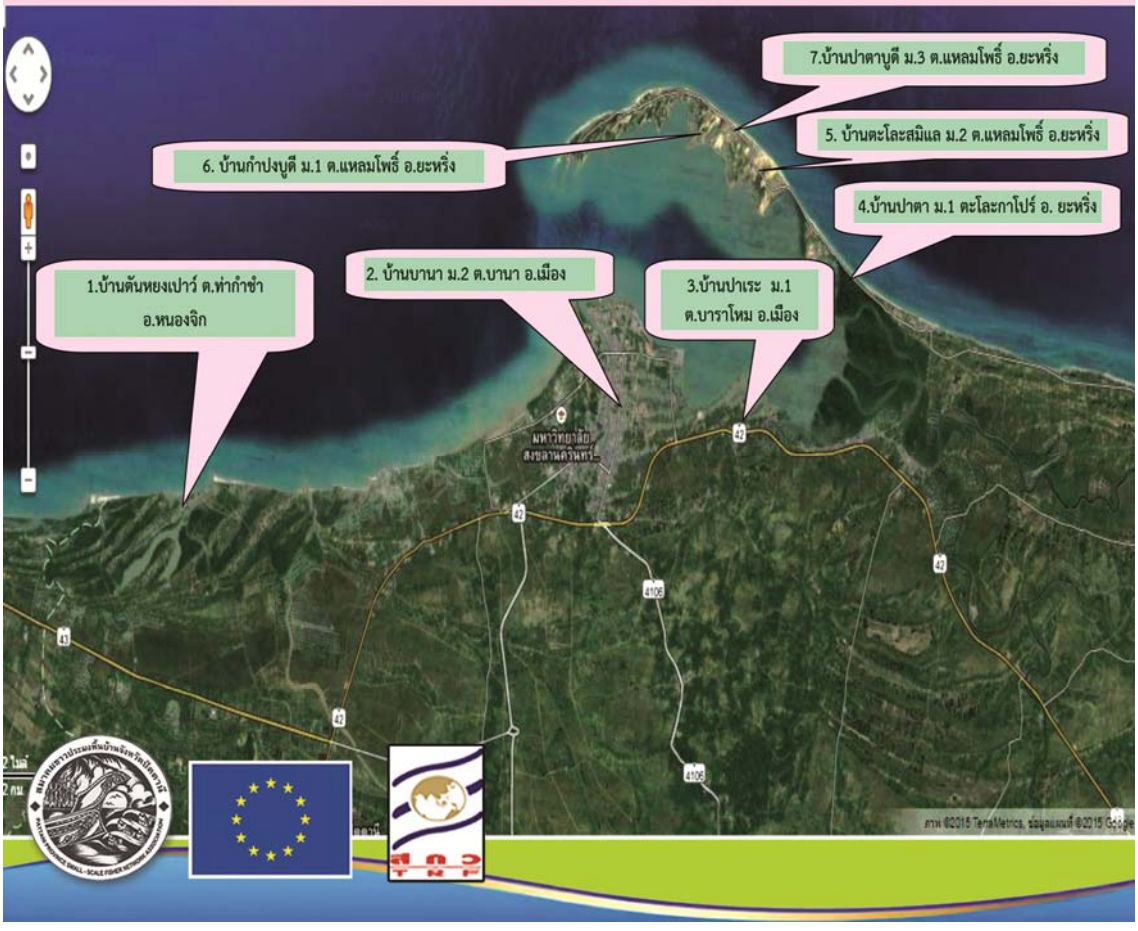

วิธีการศึกษา

1. การศึกษาจากเอกสาร

เป็นการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมาและการรวบรวมเอกสาร รายงานการศึกษาต่างๆที่มีความเกี่ยวข้อง

2. การศึกษาข้อมูลจากชุมชนพื้นที่เป้าหมาย โดย 2 วิธี คือ

2.1 การศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 700 ตัวอย่าง ใน 7 ชุมชนเป้าหมาย

2.2 การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการสัมภาษณ์เจาะลึกทั้งการสัมภาษณ์เดี่ยวและสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ทั้งในชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีและในประเทศมาเลเซียที่มีสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีไปทำงานด้านแรงงานประมงและแรงงานในร้านอาหารประเภทต่างๆ

การสัมภาษณ์คนที่ไปทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ที่เมืองปาเซปูเตะห์ (PasirPuteh) รัฐกลันตัน(Kelantan)

การสัมภาษณ์กลุ่ม ผู้ที่ไปทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ที่เมืองกวนตัน (Kuantan) รัฐปาหัง (Pahang)

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ที่ไปทำงานบนเรือประมงขนาดเล็กที่เมืองกวนตัน (Kuantan) รัฐปาหัง (Pahang)

การสัมภาษณ์เจ้าของร้านอาหาร STEAMBOAT BBQ เมืองกวนตัน (Kuantan) รัฐปาหัง (Pahang)

การสัมภาษณ์คนที่ไปทำงานร้านอาหาร Der Tomyam Seafood เมืองมัวร์ (Muar)รัฐยะโฮร์ (Johor)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ : นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาประมวลผล โดยใช้โปรแกรม SPSS for Window และจัดทำข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นการนำเสนอข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ เช่น ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ฯลฯ

3.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ : นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพที่ได้จากการสรุปผลจากเวทีกิจกรรมต่างๆและการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ(Key Informants) มาวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีส่วนร่วม โดยให้ชาวบ้านและผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ข้อมูล,ถอดบทเรียนและร่วมเรียนรู้สิ่งที่ได้จากการจัดกิจกรรมสำคัญต่างๆเพื่อให้ได้ความหมายของข้อมูลที่ชัดเจนมากที่สุด

ปัจจัยผลักดันที่มีผลต่อการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย

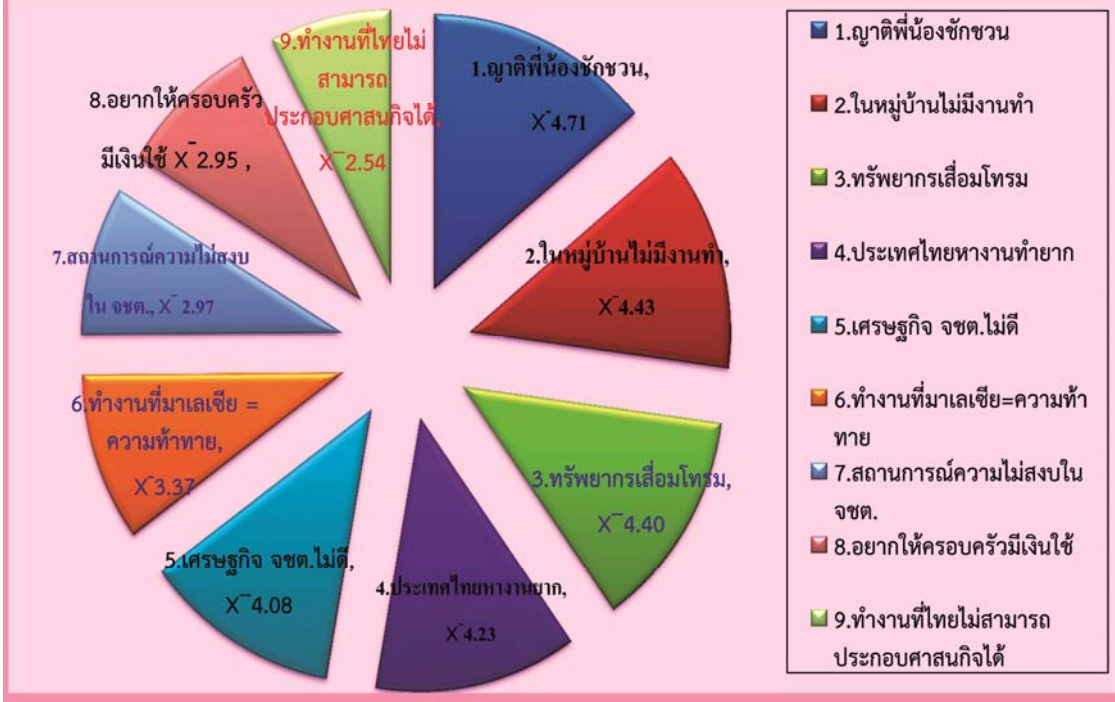

ปัจจัยผลักดัน...ออกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน

กลุ่มคนวัยทำงาน/ชาวประมงพื้นบ้าน

- ทรัพยากรเสื่อมโทรม – ไม่มีงาน - ไม่มีรายได้
- หางานทำในประเทศไทยไม่ได้เพราะไม่มีทักษะและไม่สามารถทำงานในเรือประมงพาณิชย์ในประเทศไทยเพราะวิถีการทำงานไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติศาสนกิจของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม (การละหมาด,การถือศีลอด,อาหารฮาลาล ฯลฯ)
- ระบบเครือญาติ

กลุ่มคนวัยหนุ่มสาว

- ต้องการหารายได้มาจุนเจือครอบครัว
- หางานทำในประเทศไทยไม่ได้เพราะส่วนใหญ่จะศึกษาสายศาสนาซึ่งตลาดแรงงานไม่ค่อยต้องการ และผู้ปกครองไม่สนับสนุนให้ลูกหลานไปทำงานในโรงงานในไทย เพราะทำให้ไม่สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างเหมาะสม
- ค่านิยมของคนในชุมชนที่นิยมไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย
- ระบบเครือญาติ

- แรงงานในเรือประมงขนาดใหญ่
- แรงงานในเรือประมงพื้นบ้าน
- แรงงานก่อสร้าง
- แรงงานในสวนปาล์มน้ำมัน
- ทำข้าวเกรียบ (กือโป๊ะ)

- ร้านอาหารประเภทร้านต้มยำ

ปัจจัยดึงดูดที่มีผลต่อการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย

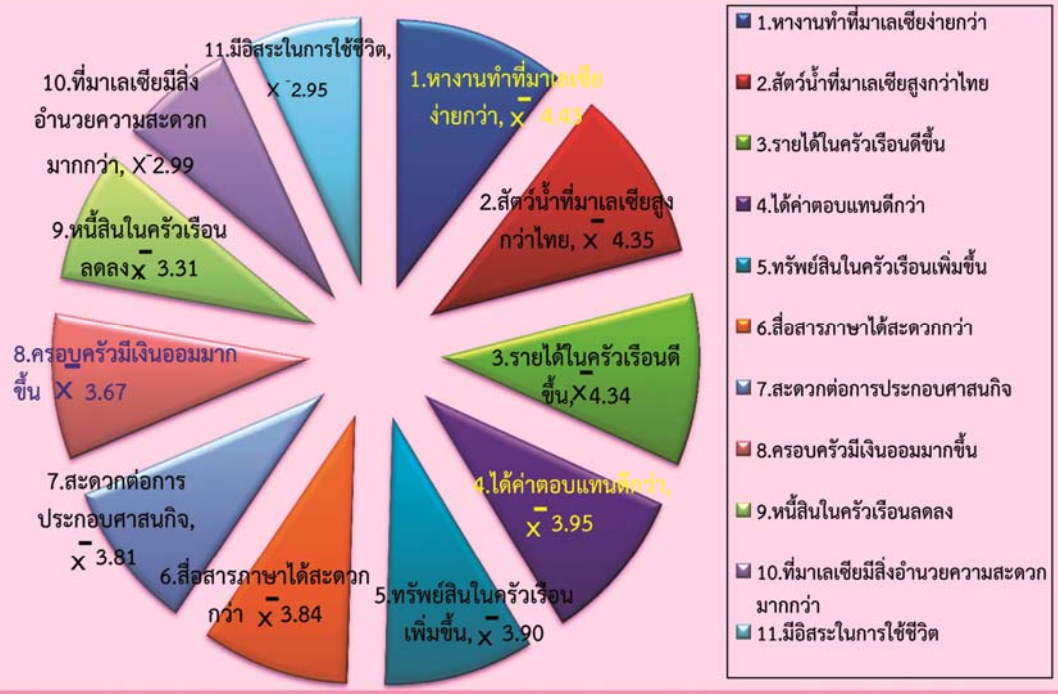

ปัจจัยดึงดูด...สู่มาเลเซีย

- มีรายได้ดีกว่า
- การมีพื้นที่ทางกายภาพของเขตแดนที่เชื่อมต่อกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยทำให้เดินทางได้สะดวก
- การใช้ภาษาที่ใกล้เคียงกัน
- ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ทำให้พวกเขามีความสะดวกและสบายใจในการประกอบศาสนกิจ
- การมีงานที่สอดคล้องกับทักษะความสามารถของสมาชิกของชุมชนประมงพื้นบ้าน เช่น แรงงานในเรือประมงทั้งเรือขนาดเล็กและเรือขนาดใหญ่

พัฒนาการการอพยพไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน แบ่งเป็น 3 ยุค คือ

1.ยุคบุกเบิก (ก่อนปี พ.ศ.2530)

ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนวัยทำงานเพศชาย

มักไปทำงานเป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรม เช่น แรงงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ แรงงานทำนาเกี่ยวข้าว ทำข้าวเกรียบ ปลูกปาล์มน้ำมัน ตัดผลปาล์ม ฯลฯ

ไปเป็นฤดูกาล ส่วนใหญ่ไปในช่วงหลังฤดูมรสุม ซึ่งเป็นช่วงที่ทรัพยากรประมงในชุมชนของตนเองเริ่มลดน้อยลง

ลักษณะการเดินทางมักจะรวมตัวกันไปเป็นกลุ่ม กลุ่มละหลายๆคน และทำงานอยู่ในสถานที่เดียวกันหรืออยู่ใกล้ๆกัน

การเข้าประเทศมาเลเซียใช้วิธีการลักลอบเข้าเมือง และเกือบทั้งหมดของผู้ที่ไปทำงานไม่นิยมทำหนังสือเดินทางเพราะมีความยุ่งยากและค่าใช้จ่ายสูง

2.ยุคขยายตัวจากการเป็นแรงงานภาคเกษตรสู่การทำร้านอาหาร (ปี พ.ศ. 2530 – พ.ศ. 2540)

ทรัพยากรประมงเสื่อมโทรมจากการใช้เครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายสูง

เศรษฐกิจที่มาเลเซียอยู่ในช่วงขาขึ้น มีการจับจ่ายใช้สอยมากขึ้น

คนรุ่นหนุ่มสาวของมาเลเซียมีการโยกย้ายเข้ามาทำงานในเมืองใหญ่มากขึ้น

ประชากรมาเลเซียนิยมรับประทานอาหารตามร้านอาหารมากขึ้น

แรงงานจากชุมชนประมงพื้นบ้านปัตตานีมักไปเป็นลูกจ้างในร้านอาหารของคนมาเลเซีย

2.ยุคขยายตัวจากการเป็นแรงงานภาคเกษตรสู่การทำร้านอาหาร (ปี พ.ศ.2530 – พ.ศ.2540)(ต่อ)

เริ่มมีคนจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปเปิดร้านอาหารประเภทร้านข้าวราดแกง หรือ *“ก๊อดา นาซิจาโป”* ที่รัฐกัวลาลัมเปอร์

ธุรกิจร้านอาหารที่มาเลเซียมีการขยายตัวเติบโตอย่างรวดเร็ว

เริ่มมีการขายอาหารที่หลากหลายมากขึ้น เช่น อาหารประเภทตามสั่ง อาหารจานเดียว อาหารประเภทเมนูน้ำต่างๆ เช่น ซุป แกง และต้มยำ รวมทั้งมีเครื่องดื่มหลากหลายชนิด ทำให้คนมาเลเซียรู้จักอาหารไทยในนาม “ร้านต้มยำกุ้ง” มากขึ้น

ร้านต้มยำกุ้งในมาเลเซียอยู่ในสภาวะเฟื่องฟู ก่อให้เกิดการหลั่งไหลเข้าไปหางานทำ

3.ยุคร้านอาหารต้มยำกุ้งเฟื่องฟู (ปี พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)

กลุ่มผู้อพยพเป็นกลุ่มคนวัยหนุ่มสาวมากขึ้น

ไปทำงานเป็นระยะเวลายาวนานขึ้น (อาจจะกลับบ้านเพียงปีละ 2 ครั้ง ในช่วงเทศกาลวันอิดิลอัฎฮาและวันอิดิลฟิตรี)

ร้านอาหารประเภทต้มยำกุ้งมีการพัฒนาร้านให้มีความร่วมสมัยมากขึ้นมีการตกแต่งประดับร้านอาหารให้มีความสวยงามและมีเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นประเทศไทย

เมนูอาหาร มีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งอาหารมาเลเซีย ไทย และตะวันตก

การทำงานภายในร้าน จะมีการแบ่งหน้าที่งานอย่างชัดเจน การบริหารจัดการภายในร้านมีระบบมากขึ้น

เส้นทางการไปทำงานของแรงงานของชาวประมงพื้นบ้าน จังหวัดปัตตานีสู่มาเลเซียตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

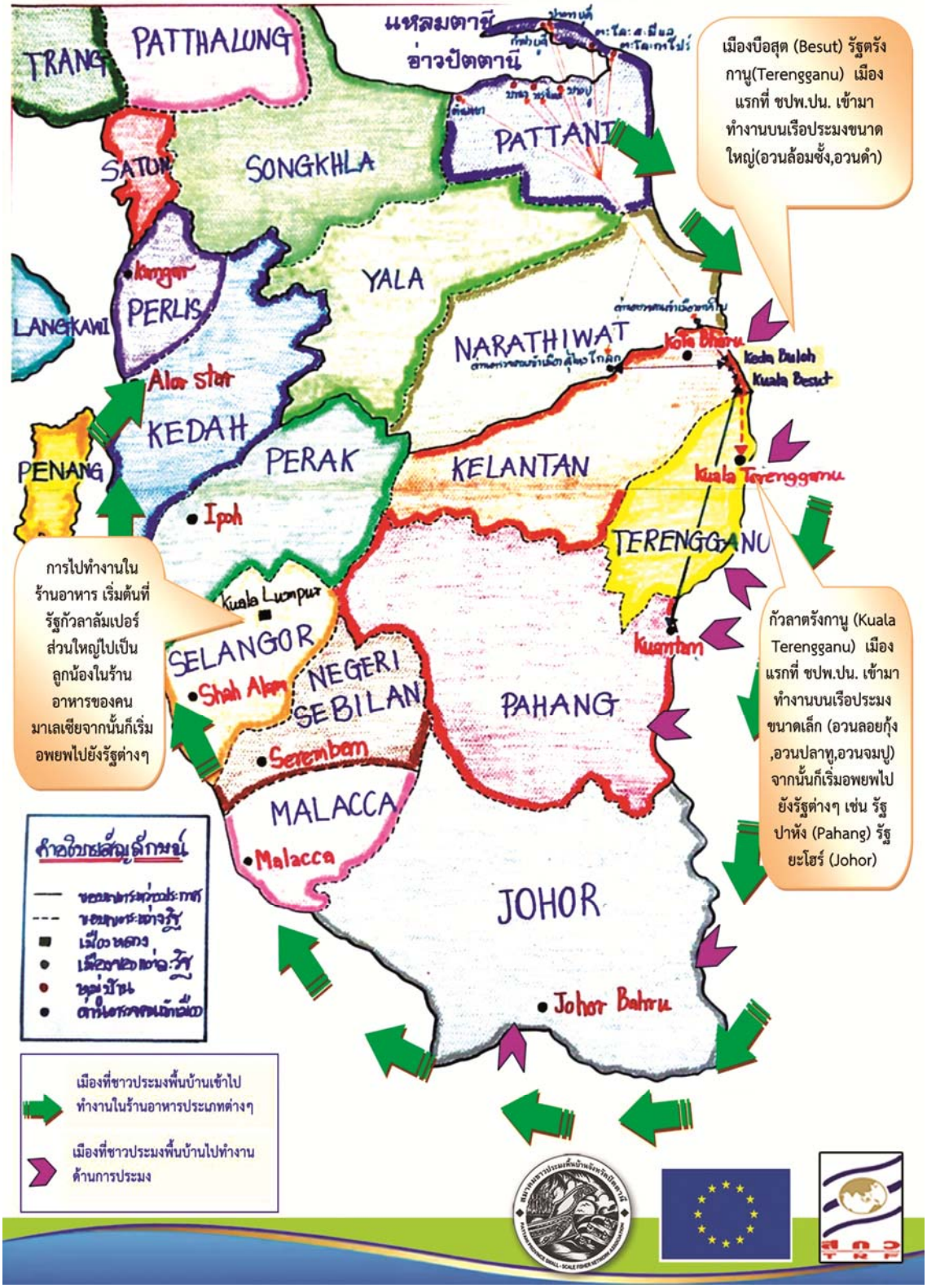

การปรับตัวของแรงงานประมงพื้นบ้านปัตตานีที่มาเลเซีย

แผนภูมิแสดงลำดับขั้น/หน้าที่ของแรงงานในเรือประมงใหญ่ที่มาเลเซีย

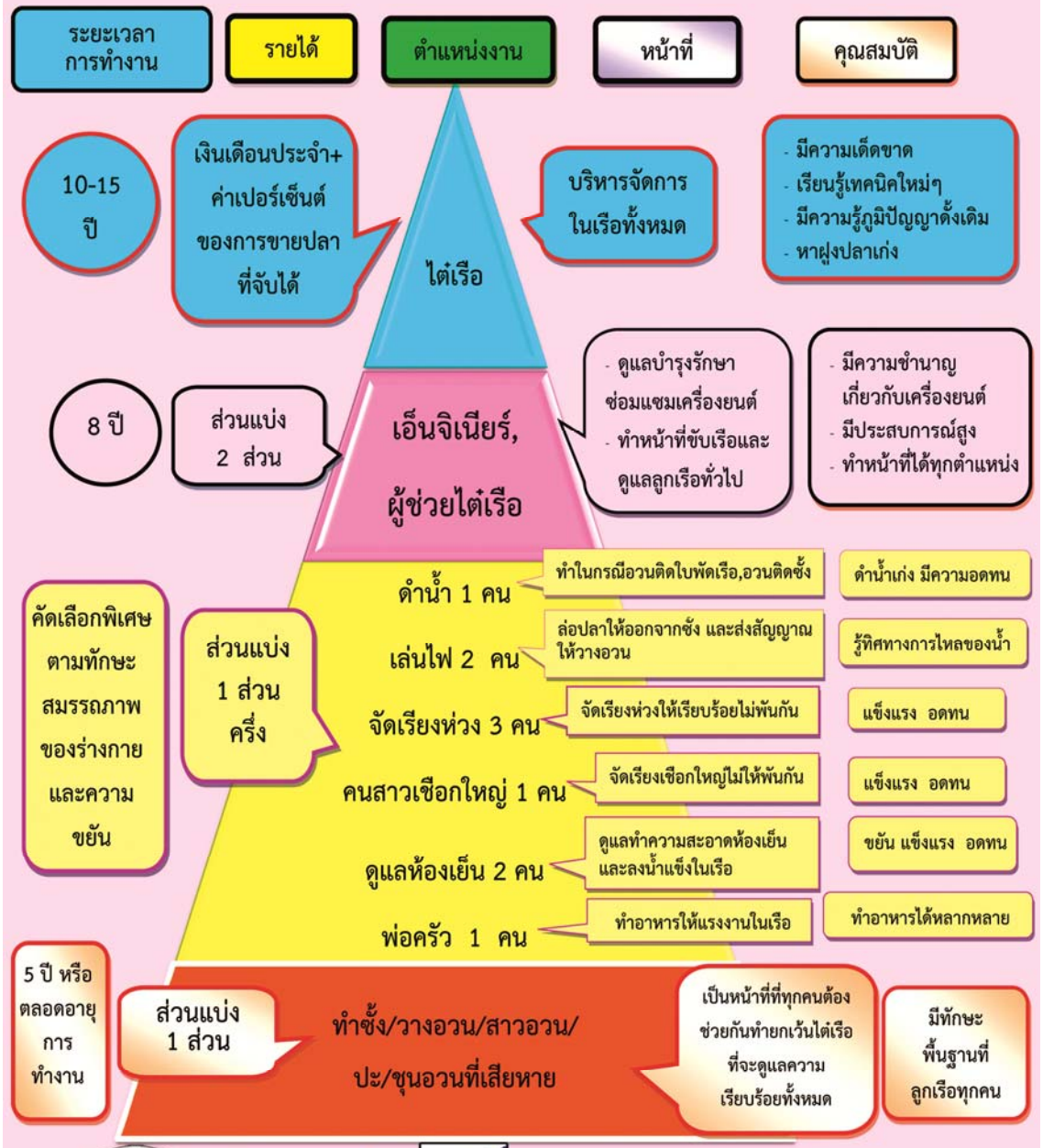

การปรับตัวในการทำงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ จำแนกได้เป็น 4 ประการ ดังนี้

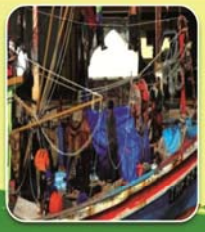

การปรับตัวเพื่อสร้างเสริมทักษะการทำงาน

การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงตามหน้าที่ความรับผิดชอบต่างๆของตำแหน่งงานบนเรือประมงขนาดใหญ่ เช่น การทำซั้งปะการังเทียม, การวางอวนและดูแลห้องเย็นในเรือ

การปรับตัวในเรื่องการสื่อสาร

- คนทำงานบนเรือประมงจำเป็นต้องเรียนรู้การสื่อสารระหว่างการทำงานด้วยเสียงประเภทต่างๆ เช่น นกหวีด แตร การเคาะไม้ เป็นต้น
- ผู้มีอำนาจสูงสุดบนเรือคือ ไต๋เรือ จะใช้วิธีมอบหมายให้ผู้ที่มีความน่าเชื่อถือรับสารจากไต๋เรือแล้วนำมาสื่อสารกับสมาชิกในกลุ่มย่อยๆของตนเอง

การปรับตัวเรื่องเวลาในการทำงาน

- เรือประมงขนาดใหญ่มีการออกทำการประมงรอบละ 1- 2 วัน
- ช่วงเวลาของการทำงานบนเรือประมงไม่มีความแน่นอนขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ เช่น การพบฝูงปลา ระยะเวลาในการสาวอวน

การปรับตัวในเรื่องปัจจัย 4 ของคนงานบนเรือประมงขนาดใหญ่

- อาหาร ทุกคนจะต้องรับประทานอาหารร่วมกัน ช่วงเวลาในการกินอาหารจะต้องเป็นเวลาที่ว่างจากการทำประมง
- ที่พัก - ในเรือ ทุกคนจะต้องอยู่รวมกันตามแต่จะหาสถานที่ได้
  - บนฝั่ง เป็นการพักรวมกันตามเพิงพักขนาดเล็กที่พอหาได้
- เครื่องนุ่งห่ม ต้องแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่เหมาะสมและพร้อมสำหรับการทำงานภายใต้สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
- การรักษาพยาบาล - เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย หากอาการไม่รุนแรงก็จะหายากินเองตามสภาพ
  - สถานพยาบาลมีค่าใช้จ่ายสูงและไม่ได้รับสิทธิการคุ้มครองแรงงานใดๆ

แผนภูมิแสดงลำดับขั้น/หน้าที่ของแรงงานร้านอาหารที่มาเลเซีย

การปรับตัวในการทำงานร้านอาหารประเภทต้มยำกุ้ง
จำแนกได้เป็น 5 ประการ ดังนี้

การปรับตัวเพื่อสร้างเสริมทักษะการทำงาน

1. ผู้ที่ไปทำงานจะต้องเรียนรู้ โดยการฝึกฝน การปฏิบัติจริงจากการทำงานและสั่งสมประสบการณ์
2. การทำงานจะเริ่มทำงานจากตำแหน่งงานในระดับล่างก่อน เช่น ล้างจาน รับออเดอร์ เสิร์ฟอาหาร
3. เมื่อทำงานมีความชำนาญเพียงพอ ก็จะได้รับการขยับให้ไปทำงานในตำแหน่งงานที่ต้องใช้ทักษะเฉพาะด้านมากขึ้น ซึ่งก็จะได้รับค่าตอบแทนที่สูงขึ้น

การปรับตัวในเรื่องการสื่อสาร

คนทำงานในร้านอาหารจะต้องปรับตัวในการใช้ภาษามลายูกลางเป็นหลัก

1. การสื่อสารกับคนทำงานในร้านอาหารเดียวกัน ทั้งเพื่อนพนักงาน พ่อครัวและเจ้าของร้านในการเรียกชื่ออาหารที่ตรงกัน รวมทั้งการบริการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. การสื่อสารกับลูกค้า หากสามารถสื่อสารกับลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลูกค้าก็จะมีความพึงพอใจและมีแนวโน้มเชิงบวกที่จะกลายเป็นลูกค้าประจำของร้านได้

การปรับตัวเรื่องเวลาในการทำงานและการใช้ชีวิตของพนักงานในร้านอาหาร

- ร้านอาหารส่วนใหญ่เปิดตั้งแต่เวลา 15.00 น.- 03.00 น. ซึ่งแตกต่างจากเวลาการทำงานที่บ้านของตนเอง จึงต้องมีการปรับตัวในเรื่องเวลาทำงาน เวลาพักผ่อน เวลาทานอาหาร เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของตนเอง

การปรับตัวในเรื่องปัจจัย 4 ของพนักงานร้านอาหารที่มาเลเซีย

- การรับประทานอาหาร ขึ้นอยู่กับการทำงานเป็นหลัก หากมีลูกค้าเข้าร้านมากก็จะต้องเลื่อนเวลาในการทานอาหารออกไป
- ที่พักอาศัย พนักงานต้องพักรวมกัน แยกเฉพาะชายหญิง
- เครื่องแต่งกาย พนักงานต้องแต่งกายสะอาด เรียบร้อยถูกต้องตามหลักศาสนา
- การรักษาพยาบาล เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย หากอาการไม่รุนแรง ก็จะหายากินเอง

การปรับตัวในเรื่องการสร้างความสัมพันธ์ การรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายของร้านอาหารที่มาเลเซีย

- พนักงานในร้านเดียวกัน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงาน
- พนักงานต่างร้าน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล หาทางเลือกในการทำงานที่ดีกว่า
- เจ้าของร้าน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลในเรื่องการแสวงหาช่องทางใหม่ๆในการเปิดร้าน รวมทั้งการดูแลระหว่างกันไม่ให้ร้านถูกตรวจค้นจับกุม
- ระหว่างร้านอาหารกับลูกค้า เพื่อสร้างฐานลูกค้าประจำของร้านและมุ่งหวังให้ลูกค้าที่ทำงานในหน่วยงานของมาเลเซีย มีการบอกข่าวคราวให้กับเจ้าของร้าน เช่น การมาตรวจสอบความถูกสุขลักษณะของร้านอาหารจาก จนท.สาธารณสุขมาเลเซีย

ปัญหาของแรงงานรับจ้างนอกระบบที่มาเลเซีย

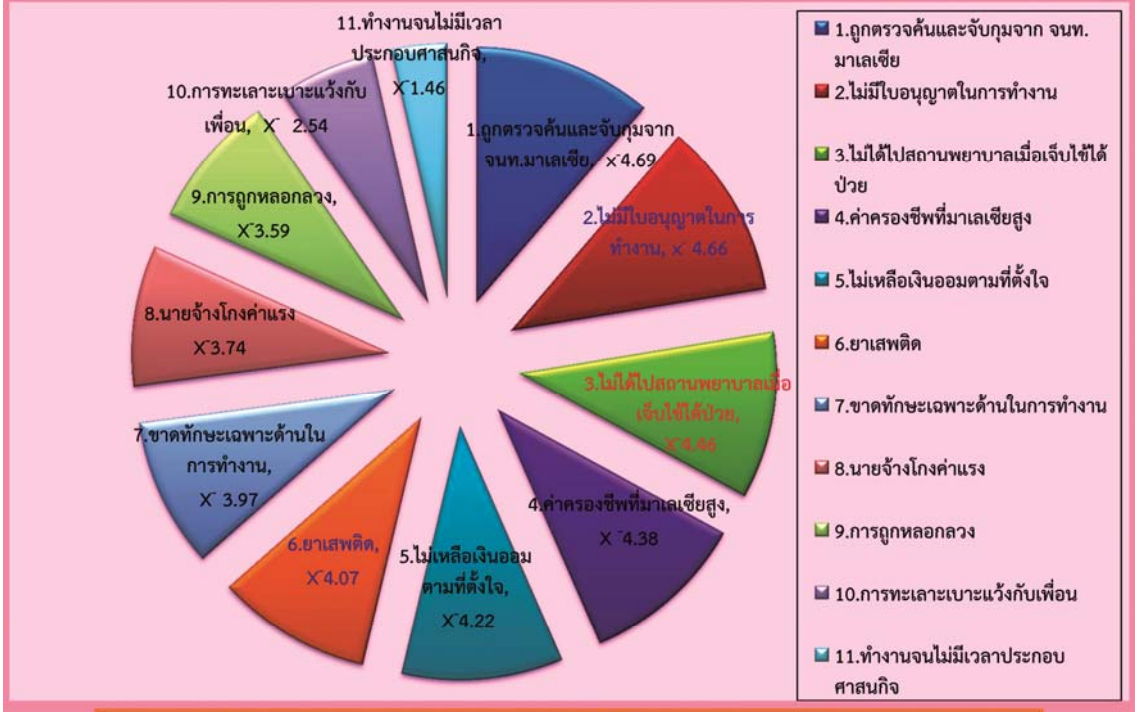

ปัญหาที่สมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานีมักประสบเมื่ออพยพไปทำงานที่มาเลเซีย ประกอบด้วย 7 ประการ คือ

1.ปัญหาเรื่องหนังสือเดินทาง (Passport)

ส่วนใหญ่ใช้เพียงหนังสือเดินทางในการเข้าไปทำงาน ซึ่งมีอายุเพียง 30 วันเท่านั้น เมื่อครบกำหนดก็ต้องมาต่ออายุที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองและมีค่าใช้จ่ายจำนวนมากทำให้บางคนเลือกไม่ไปประทับตรา

2.ปัญหาการไม่มีใบอนุญาตทำงาน(Work permit)

นายจ้างไม่อยากทำใบอนุญาตทำงานเพราะมีค่าใช้จ่ายสูงและลูกจ้างบางส่วนนิยมแสวงหางานใหม่ที่ได้ค่าตอบแทนที่ดีกว่าตามที่ตนเองพึงพอใจ

3.ปัญหาเรื่องปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต

- **ที่พัก** ทั้งบนเรือและร้านอาหารต้องอยู่รวมกันหลายคนในสภาพแออัด
- **อาหาร** ส่วนใหญ่ไม่สามารถรับประทานอาหารได้ตรงเวลา
- **เครื่องนุ่งห่ม** การทำงานในร้านอาหารต้องแต่งกายสวยงามและคนทำงานบนเรือมักสวมเสื้อผ้าที่ไม่ค่อยสะอาดเนื่องจากต้องสัมผัสเครื่องยนต์ ดินโคลนในขณะสาวอวน
- **การรักษาพยาบาล** เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย หากอาการไม่รุนแรง ก็จะหายากินเองตามสภาพ บางกรณีทำให้เกิดโรคเรื้อรัง

4.ปัญหาภาระค่าใช้จ่ายสูง

- ค่าใช้จ่ายทั้งที่มาเลเซียและค่าใช้จ่ายของครอบครัวที่ชุมชนบ้านเกิด

5.ปัญหาความขัดแย้งในการทำงาน

- การทะเลาะเบาะแว้งและการเอารัดเอาเปรียบในการทำงาน

6.ปัญหาการขโมย

- ส่วนใหญ่จะพบในงานประเภทร้านอาหาร เพราะร้านอาหารเป็นพื้นที่ที่มีเงินหมุนเวียนตลอด รวมทั้งมีคนผ่านเข้า-ออก เป็นจำนวนมาก จึงอาจเป็นช่องทางให้เกิดการขโมยได้

7.ปัญหาการไม่สามารถขอใบอนุญาตผู้ประกอบการร้านอาหารได้ด้วยตนเอง

- ตามกฎหมายของมาเลเซีย ผู้ที่ขอใบอนุญาตประกอบการร้านอาหารต้องมีชื่อเจ้าของร้านที่เป็นคนมาเลเซียเท่านั้น
- คนจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไปเปิดร้านอาหาร ส่วนใหญ่มักใช้วิธีการเช่าพื้นที่เพื่อเปิดร้าน และเมื่อกิจการเป็นไปด้วยดี เจ้าของพื้นที่ที่ให้เช่า มักจะบอกเลิกเช่าที่ เพื่อตนเองจะได้เปิดร้านอาหารแทน

แนวทางในการแก้ปัญหาแรงงานรับจ้างนอกระบบที่มาเลเซีย

- แรงงานไทยควรมีการศึกษาข้อมูลด้านกฎหมายแรงงานจากหน่วยงานภาครัฐ
- ควรมีการจัดทำหนังสือเดินทางและใบอนุญาตทำงานให้ถูกต้องตามกฎหมาย
- ชาวประมงทุกกลุ่มช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง
- การจัดสัมมนาพบปะแรงงานไทยในมาเลเซีย ปีละ1 ครั้งเพื่อเป็นการอบรมให้ความรู้ในด้านกฎหมายของมาเลเซีย
- จัดตั้งศูนย์ประสานงานสำหรับผู้ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียประจำตำบล อำเภอ พร้อมมีอาสาสมัครประจำศูนย์
- ต้องการให้รัฐบาลไทยจัดหางานรองรับแรงงานเพื่อไม่ต้องไปทำงานที่มาเลเซีย

ผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายแรงงานต่อชุมชนประมงพื้นบ้าน จ.ปัตตานี

จำแนกได้เป็น 2 ด้าน คือ ผลกระทบด้านบวกและด้านลบ

ผลกระทบด้านบวก

การมีงานทำ

- การมีงานทำที่สอดคล้องกับทักษะ ความสามารถของผู้ที่อพยพไปทำงาน ทำให้มีรายได้มาเลี้ยงดูครอบครัว
- คนวัยหนุ่มสาวและคนวัยทำงานจะรู้สึกว่าตนเองเป็นคนที่มีความหมาย มีความสำคัญกับครอบครัวมากขึ้น ก่อให้เกิดผลดีต่อสภาวะทางจิตใจของผู้ที่ไปทำงาน
- อัตราการว่างงานของสมาชิกจากชุมชนประมงพื้นบ้านจังหวัดปัตตานีลดลง

การมีรายได้

- มีรายได้สำหรับการดำรงชีวิตทั้งของตนเองและครอบครัว
- มีการบริโภคและการจับจ่ายซื้อสิ่งของมากขึ้นทำให้เศรษฐกิจการค้าขายในชุมชนฟื้นตัวตามมา

ผลกระทบด้านลบ

การเป็นหนี้สิน

- จากการยืมเงินเพื่อนำมาใช้จ่ายภายในครัวเรือนระหว่างที่สมาชิกในครอบครัวไปทำงานที่มาเลเซีย

การไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาในระบบ

- เพราะลูกหลานที่จบการศึกษาในระดับสูงไม่สามารถหางานทำได้ต้องไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียเช่นเดียวกับคนที่ไม่ได้เรียนในระดับสูง

การขาดการขัดเกลาเลี้ยงดูจากพ่อแม่

- เด็กเยาวชนในชุมชนอยู่ภายใต้การเลี้ยงดูของคนรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย ทำให้บางส่วนเกิดช่องว่างระหว่างกัน และเด็กบางคนไม่ค่อยเชื่อฟัง และหันไปให้ความสำคัญกับเพื่อนมากกว่า

การเกิดขึ้นของค่านิยมใหม่ในชุมชน

- กลุ่มคนที่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย เมื่อกลับมาเยี่ยมบ้านมักไม่มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนๆในชุมชน แต่นิยมการรวมกลุ่มเฉพาะเพื่อนที่ไปทำงานที่มาเลเซียด้วยกันเอง เกิดสภาวะความรู้สึก “การเป็นคนละพวก” และส่วนใหญ่นิยมใช้สิ่งของที่มีราคาแพง รวมทั้งบางคนมีการทดลองใช้สารเสพติดอีกด้วย